ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ
ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

1925

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ

ΙΔΡΥΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΝΙΚΟΣ Α. ΣΦΕΝΔΟΝΗΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ

ΛΟΓΟΓΡΑΦΟΙ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ, ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΙ
ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΑΙ

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Βιβλιοθήκη Γεωρ. Η. & Δ. Καμβυσσάδου
Καΐνιν Διδασκάλων - Συμμοσογράφων
Εφορευούσης Κοσμοπούλου.
Αριθ. κωδ. 24 - 7 - 1949

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΥΜΕΝΟΥ
ΟΔΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ 3

Συμφώνως μὲ τὸν Νόμον 2387 περὶ Πνευματικῆς ἰδιοκτησίας. ἀπαγορεύεται ἡ ἀναδημοσίευσις ἢ μετάφρασις τῶν ἀποκλειστικῶς διὰ τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» γραφέντων δημοσιευμάτων καὶ ἡ ἀνατύπωσις τῶν πρωτοτύπων αὐτοῦ εἰκόνων, ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ ἐκδότου.

ΕΠΙ ΤΗ ΕΚΔΟΣΕΙ

Τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» ἀπευθύνει ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν πρὸς πάντας τοὺς συνεργάτας καὶ συνεργάτιδας οἱ ὁποῖοι, ἐκτιμῶντες τὴν σημασίαν τῆς ἐκδόσεώς του, κατέθεσαν διὰ τῆς πολυτίμου συνεργασίας των τὰ πνευματικά των κεφάλαια, συντελέσαντες εἰς τὴν θεμελίωσιν ἑνὸς δυσχερεστάτου ἔργου.

Εὐχαριστεῖ ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι παντοιοτρόπως ὑπεστήριξαν τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου, καὶ ἐξαιτεῖται τὴν ἐπιείκειαν τῶν ἀναγνωστῶν του διὰ τὰς ἐλλείψεις τὰς ὁποίας ἤθελον τυχὸν παρατηρήσει εἰς τὸ βιβλίον, πρόθυμον ὅπως σεβόμενον τὰς εἰλικρινεῖς γνώμας αὐτῶν, προσπαθήσῃ νὰ ἐκδοθῇ τὸ προσεχὲς ἔτος, ἀρτιώτερον καὶ περιεκτικώτερον.

Ἀποφεύγων, νὰ μακρυγορήσω ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Μακεδονικοῦ Ἡμερολογίου» τονίζω ἁπλῶς ὅτι εἶμαι εὐτυχής, ἐπιτυχὼν τὸ πρῶτον βῆμα τῆς κατ' ἔτος συγκεντρώσεως ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὅλων τῶν ἐκλεκτῶν διανοουμένων τῆς Μακεδονίας, παραχωρήσας ἐφέτος τὰς λευκωτέρας σελίδας τοῦ βιβλίου μου εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους τῶν Γραμμάτων οἱ ὁποῖοι, οὐχὶ ἀπ' ἐσχάτων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν σκληρῶν τῆς δουλείας χρόνων, μᾶς ἐποδηγέτησαν καὶ μᾶς ἔθρεψαν πνευματικῶς εἴτε δημοσιογραφοῦντες, εἴτε φιλολογοῦντες, εἰς στιγμὰς κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ἀπαισία πνοὴ τοῦ βαρβάρου κατακτητοῦ προσεπάθη νὰ σβύσῃ κάθε ἐθνικήν μας πνευματικὴν λάμψιν.

Δυστυχῶς, τὰ ὅρια τοῦ παρόντος βιβλίου δὲν μοὶ ἐπέτρεψαν νὰ συνεργασθῶ μὲ ὅλους τοὺς διακρινομένους εἰς τὰ Γράμματα καὶ τὰς Τέχνας ἐκλεκτοὺς παράγοντας τῆς Μακεδονίας, ἀναγκασμένος νὰ περιλάβω εἰς τὸ βιβλίον καὶ γενικώτερα ζωτικὰ ζητήματα αὐτῆς, διὰ τὰ ὁποῖα εἰδικοὶ ἐκλεκτοὶ συνεργάται ἐμόχθησαν ἵνα μὲ βοηθήσωσιν εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ τοῦ βιβλίου.

Ἀπὸ τοὺς κύκλους τῶν νέων λογογράφων μας, διὰ τοὺς ὁποίους τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» θ' ἀποτελῇ κατ' ἔτος

στάδιον ἐπιδείξεως τῆς προόδου των, ζητῶ συγγνώμην μὴ δυνηθεὶς νὰ τοὺς προσκαλέσω ὅλους εἰς συνεργασίαν, ἐπιφυλασσόμενος νὰ δεχθῶ μὲ ὑπερηφάνειάν μου τὸ προσεχὲς ἔτος τὰ ἔργα των.

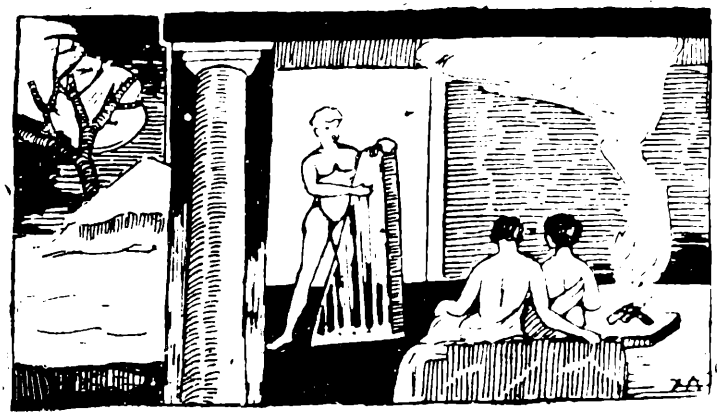
Ἂς μὴ νομισθῇ προσέτι ὅτι, περιορισμέναι τοπικιστικαὶ ἀντιλήψεις μὲ παρώτρυναν νὰ θέσω τὰ θεμέλια τοῦ βιβλίου τούτου μὲ τὴν συνεργασίαν τῶν λογογράφων τῆς Μακεδονίας. Ἐκτιμῶμεν καὶ σεβόμεθα ὅλοι τὴν κολοσσιαίαν ἐργασίαν τὴν ὁποίαν παρήγαγον οἱ ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος χειρισταὶ τοῦ καλάμου, ἐκ τῶν ὁποίων ὁμολογοῦμεν ὅτι ὠφελήθημεν πολύ, μολονότι δυστυχῶς, ἐκρατήθημεν ἀπὸ τοῦ κέντρου εἰς ἀπόστασιν καὶ ἀπὸ πνευματικῆς ἀπόψεως κατὰ τὸ δωδεκαετὲς διάστημα ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς μας. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Μακεδονικοῦ Ἡμερολογίου» ἐθέσαμεν ὡς σκοπόν μας νὰ περιλάβωμεν λογογράφους τῆς Μακεδονίας, βέβαιοι ὄντες ὅτι, εἰς τὴν γενικὴν πνευματικὴν πρόοδον τῆς Ἑλλάδος, δύναται νὰ συντελέσῃ κατά τι, διὰ τῆς πνευματικῆς της κινήσεως, ἐκτὸς τῆς πατρίδος τοῦ Πλάτωνος, καὶ ἡ πατρὶς τοῦ Ἀριστοτέλους τοῦ Σταγειρίτου.

ΝΙΚΟΣ ΣΦΕΝΔΟΝΗΣ

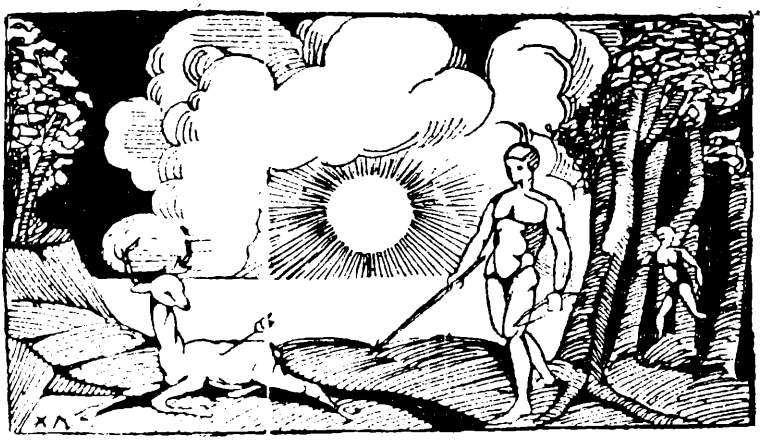
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ Μακεδονικὸς ΠΕΡΙΤΙΟΣ

1	Π	† Ἡ Περιτομὴ Χριστοῦ
2	Π	Σιλβέστρου Πάπα Ρώμης
3	Σ	Μαλαχίου τοῦ προφήτου
4	Κ	Ἡ Σύναξις τῶν Ο'. Ἀποστόλων
5	Δ	Παρ. Θεοφανείων. Θεοπέμπτου
6	Τ	† Τὰ Ἅγια Θεοφάνεια (ἀργ. κατ.)
7	Τ	† Ἡ Σύναξις Ἰωάν. Προδρόμου
8	Π	Δομνίκης ὁσίας
9	Π	Πολυεύκτου μάρτυρος
10	Σ	Γρηγορίου Ἐπισκόπου Νύσσης
11	Κ	Θεοδοσίου τοῦ κοινοβιάρχου
12	Δ	Τατιανῆς μάρτυρος
13	Τ	Ἑρμύλου καὶ Στρατονίκου
14	Τ	Τῶν ἐν Σινᾷ καὶ Ραϊθῷ Πατέρων
15	Π	Παύλου Θηβαίου, Ἰωάννου Καλυβ.
16	Π	Προσκύνησις Ἁλύσεως Πέτρου ἁ.
17	Σ	† Ἀντωνίου Μ. Γεωργίου Ἰωαν.
18	Κ	† Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου
19	Λ	Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου
20	Τ	Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου
21	Τ	Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ
22	Π	Τιμοθέου ἀποστόλου
23	Π	Κλήμεντος ἱερομάρτυρος
24	Σ	Ξένης ὁσίας καὶ Διονυσίου
25	Κ	Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου
26	Δ	Ξενοφῶντος ὁσίου
27	Τ	Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου
28	Τ	Εὐφραὶμ ὁσίου
29	Π	Ἰγνατίου ἱερομάρτυρος
30	Π	† Τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν
31	Σ	Κύρου, Ἰωάννου τῶν Ἀναργύρων

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ Μακεδονικὸς ΛΥΣΤΡΟΣ

1	Κ	Τρύφωνος μάρτυρος
2	Δ	† Ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Χριστοῦ
3	Τ	Συμεὼν καὶ Ἄννης
4	Τ	Ἰσιδώρου τοῦ ὁσίου
5	Π	Πολυεύκτου Πατριάρχου Κων)πόλεως
6	Π	Βουκούλου ἐπισκόπου Σμύρνης
7	Σ	Παρθενίου ἐπισκόπου Λαμψάκου
8	Κ	Τελώνου Φαρισαίου, Ἀρχ. Τριῴδ.
9	Δ	Νικηφόρου μάρτυρος
10	Τ	Χαραλάμπους ἱερομάρτυρος
11	Τ	Βλασίου ἱερομάρτυρος
12	Π	Μελετίου Ἀρχιεπισκόπου
13	Π	Μαρτιανοῦ καὶ Εὐλογίου
14	Σ	Αὐξεντίου τοῦ ὁσίου
15	Κ	Τοῦ Ἀσώτου
16	Δ	Πσμφίλου μάρτυρος
17	Τ	Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος
18	Τ	Λέοντος Πάπα Ρώμης
19	Π	Ἀρχίππου καὶ Φιλήμονος Ἀποστ.
20	Π	Λέοντος ἐπισκόπου Κατάνης
21	Σ	Τιμοθέου καὶ Εὐσταθίου
22	Κ	Ἀπόκρεω
23	Δ	Πολυκάρπου ἐπισκόπου
24	Τ	Α′ καὶ Β′ εὕρεσις κεφ. Προδρόμου
25	Τ	Τιμασίου καὶ Ἀλεξάνδρου
26	Π	Πορφυρίου ἐπισκόπου
27	Π	Προκοπίου ὁμολογητοῦ
28	Σ	Βασιλείου ὁμολογητοῦ

ΜΑΡΤΙΟΣ Μακεδονικὸς ΞΑΝΘΙΚΟΣ

1	Κ	Τῆς Τυροφάγου
2	Δ	Ἡσυχίου. Ἀνδρονίκου. Καθ. Δευτέρα
3	Τ	Εὐτροπίου μάρτυρος
4	Τ	Γερασίμου ὁσίου
5	Π	Κόνωνος μάρτυρος
6	Π	Τῶν ἐν Ἀμορίῳ μβ' μαρτύρων
7	Σ	Ψυχοσάββατον. Θεοδώρου Τύρωνος
8	Κ	† Τῆς Ὀρθοδοξίας. Α' Νηστειῶν
9	Δ	† Τῶν ἐν Σεβαστείᾳ 40 μαρτύρων
10	Τ	Κορδάτου μάρτυρος
11	Τ	Σωφρονίου Πατριάρχου
12	Π	Θεοφάνους ὁσίου
13	Π	Νικηφόρου Κων)πόλεως
14	Σ	Βενεδίκτου ὁσίου
15	Κ	Β' Νηστειῶν. Γρηγορίου Παλαμᾶ
16	Δ	Σαββίνου μάρτυρος
17	Τ	Ἀλεξίου τοῦ ὁσίου
18	Τ	Κυρίλλου Ἀρχιεπισκόπου
19	Π	Χρυσάνθου καὶ Δαρίας
20	Π	Τῶν ἐν τῇ Μονῇ ἁγ. Σάββα Πατέρων
21	Σ	Ἰακώβου τοῦ ὁσίου
22	Κ	Γ' Νηστειῶν Σταυροπροσκυνήσεως
23	Δ	Νίκωνος ὁσίου
24	Τ	Ζαχαρίου ὁσίου
25	Τ	† Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου
26	Π	Ἡ σύναξις ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ
27	Π	Ματρώνης ὁσίας τῆς ἐκ Θεσ)νίκης
28	Σ	Ἰλαρίωνος ὁσίου τοῦ Νέου
29	Κ	Δ' Νηστειῶν
30	Δ	Ἰωάννου συγγραφέως τῆς Κλίμακος
31	Τ	Ὑπατίου ἐπισκόπου

ΑΠΡΙΛΙΟΣ Μακεδονικὸς ΑΡΤΕΜΙΣΙΟΣ

1	Τ	Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας
2	Π	Τοῦ Μ. Κανόνος
3	Π	Νικήτα, Ἰωσὴφ Ὑμνογράφου
4	Σ	Ἀκάθιστος Ὕμνος
5	Κ	Κλαυδίου μάρτυρος
6	Δ	Εὐτυχίου Ἀρχιεπισκόπου
7	Τ	Καλλιοπίου μάρτυρος
8	Τ	Ἡρωδίωνος Ἀποστόλου
9	Π	Εὐψυχίου μάρτυρος
10	Π	Τερεντίου μάρτυρος
11	Σ	Τοῦ Λαζάρου
12	Κ	Τῶν Βαΐων
13	Δ	Μ. Δευτέρα
14	Τ	Μ. Τρίτη
15	Τ	Μ. Τετάρτη
16	Π	Μ. Πέμπτη
17	Π	Μ. Παρασκευή
18	Σ	Μ. Σάββατον
19	Κ	† ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ
20	Δ	Δευτέρα τῆς Διακαινισίμου
21	Τ	Τρίτη » »
22	Τ	Θεοδώρου Συκειώτου
23	Π	† Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου
24	Π	† Τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς
25	Σ	Μάρκου Εὐαγγελιστοῦ
26	Κ	† Τοῦ Θωμᾶ.
27	Δ	Συμεὼν συγγενοῦς τοῦ Κυρίου
28	Τ	Τῶν ἐν Κυζίκῳ 9 μαρτύρων
29	Τ	Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου
30	Π	Ἰακώβου τοῦ Ἀποστόλου

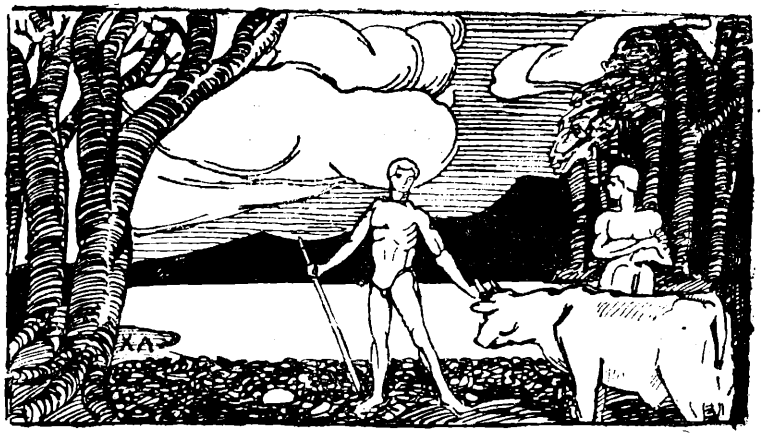
ΜΑΪΟΣ Μακεδονικὸς ΔΑΙΣΙΟΣ

1	Π	Ἱερεμίου τοῦ προφήτου
2	Σ	Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου
3	Κ	† Τῶν Μυροφόρων
4	Δ	Πελαγίας ὁσίας
5	Τ	Εἰρήνης μεγαλομάρτυρος
6	Τ	Ἰὼβ τοῦ Πολυάθλου
7	Π	Ἀνάμνησις τοῦ φανέντος Σταυροῦ
8	Π	Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ
9	Σ	Χριστοφόρου μάρτυρος
10	Κ	Τοῦ Παραλύτου
11	Δ	Μωκίου ἱερομάρτυρος
12	Τ	Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου
13	Τ	Τῆς μεσοπεντηκοστῆς
14	Π	Ἰσιδώρου μάρτυρος
15	Π	Παχωμίου τοῦ μεγάλου
16	Σ	Θεοδώρου ἡγιασμένου
17	Κ	† Τῆς Σομαρείτιδος
18	Δ	Πέτρου καὶ σὺν αὐτῷ
19	Τ	Πατρικίου ἱερομάρτυρος
20	Τ	Ἀνακομιδὴ λειψ. ἁγ. Νικολάου
21	Π	† Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης
22	Π	Βασιλίσκου μάρτυρος
23	Σ	Μιχαὴλ ἐπισκόπου Συνάδων
24	Κ	Τοῦ Τυφλοῦ
25	Δ	Γ′ εὕρεσις κεφ. Ἰωάννου Προδρόμου
26	Τ	Κάρπου ἀποστόλου
27	Τ	Ἑλλαδίου μάρτυρος
28	Π	† Τῆς Ἀναλήψεως
29	Π	Θεοδοσίας μάρτυρος
30	Σ	Ἰσαακίου τοῦ ὁσίου
31	Κ	Τῶν 318 Πατέρων

ΙΟΥΝΙΟΣ Μακεδονικὸς ΠΑΝΑΜΟΣ

1	Δ	Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου
2	Τ	Νικηφόρου ὁμολογητοῦ
3	Τ	Λουκιανοῦ μάρτυρος
4	Π	Μητροφάνους ἀρχιεπ.
5	Π	Δωροθέου ἐπισκόπου
5	Σ	Ψυχοσάββατον
7	Κ	† Τῆς Πεντηκοστῆς
8	Δ	† Τοῦ Ἁγίου Πνεύματος
9	Τ	Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας
10	Τ	Ἀλεξάνδρου μάρτυρος
11	Π	Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα Ἀποστόλων
12	Π	Ὀνουφρίου καὶ Πέτρου ὁσίων
13	Σ	Ἀκυλίνης μάρτυρος
14	Κ	Τῶν ἁγ. Πάντων
15	Δ	Ἀμὼς προφήτ. Νησ. ἁγ. Ἀποστόλων
16	Τ	Τύχωνος ἐπισκόπου
17	Τ	Ἰσαύρου μάρτυρος
18	Π	Λέοντος μάρτυρος
19	Π	Ἰούδα τοῦ ἀποστόλου
20	Σ	Μεθοδίου ἐπισκόπου
21	Κ	Ἰουλιανοῦ μάρτυρος τοῦ Ταρσέως
22	Δ	Εὐσεβίου ἐπισκόπου
23	Τ	Ἀγριπίνης μάρτυρος
24	Τ	† Γενέθλια Ἰωάννου Προδρόμου
25	Π	Φεβρωνίας μάρτυρος
26	Π	Δαβὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ
27	Σ	Σαμψὼν τοῦ Ξενοδόχου
28	Κ	Κύρου καὶ Ἰωάννου Ἀναργύρων
29	Δ	† Πέτρου καὶ Παύλου κορυφ. ἀποστ.
30	Τ	† Ἡ Σύναξις τῶν 12 Ἀποστόλων

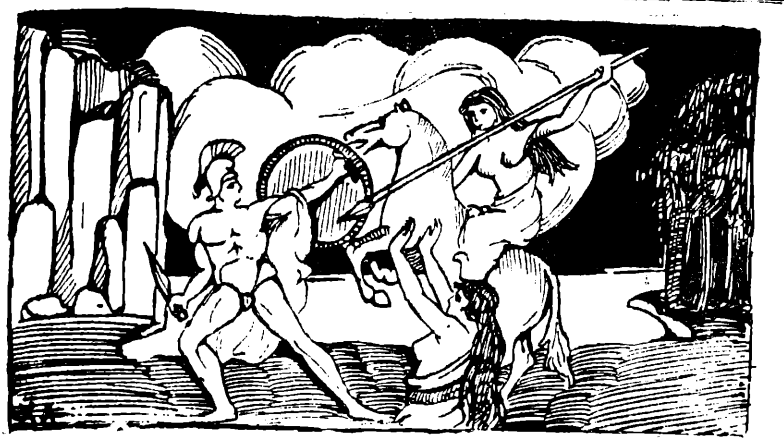
ΙΟΥΛΙΟΣ Μακεδονικὸς ΛΩΙΟΣ

1	Τ	Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ ἀναργύρων
2	Π	Κατάθεσις τῆς αἰσθῆτος τῆς Θεοτόκου
3	Π	Ὑακίνθου μ. Ἀνατολίου ἀρχιεπ.
4	Σ	Ἀνδρέου Κρήτης Ἱεροσολυμίτου
5	Κ	Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἄθῳ
6	Δ	Σισώη ὁσίου
7	Τ	Κυριακῆς μεγαλομάρτυρος
8	Τ	Προκοπίου ἱερομάρτυρος
9	Π	Παγκρατίου ἐπισκόπου
10	Π	Τῶν ἐν Νικοπόλει 45 μαρτύρων
11	Σ	Εὐθυμίας μεγαλομάρτυρος
12	Κ	Πρόκλου καὶ Ἱλαρίου μαρτύρων
13	Δ	Σύναξις ἀρχαγγέλλου Γαβριὴλ
14	Τ	Ἰωσὴφ Θεσσαλονίκης
15	Τ	Κυρίκου καὶ Ἰουλίτης μαρτύρων
16	Π	Καλλινίκου μάρτυρος
17	Π	Μαρίνης μεγαλομάρτυρος
18	Σ	Αἰμιλιανοῦ μάρτυρος
19	Κ	Δίου καὶ Μακρίνης ὁσίων
20	Δ	† Ἡλιοῦ τοῦ Προφήτου
21	Τ	Συμεών τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ
22	Τ	Μαρίας Μαγδαληνῆς
23	Π	Φωκᾶ ἱερομάρτυρος
24	Π	Χριστίνης μεγαλομάρτυρος
25	Σ	Ἡ Κοίμησις τῆς Ἁγίας Ἄννης
26	Κ	† Παρασκευῆς ὁσίας
27	Δ	† Παντελεήμονος μεγαλομάρτυρος
28	Τ	Προχώρου Νικάνωρος ἀποστόλων
29	Τ	Καλλινίκου καὶ Θεοδότης
30	Π	Σίλα, Σιλουανοῦ ἀποστόλων
31	Π	Εὐδοκίμου Δικαίου

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ Μακεδονικός ΓΟΡΠΙΑΙΟΣ

1	Σ	Ἀρχ. Νηστεία Θεοτόκου
2	Κ	Ἀνακ. λειψ. Στεφάνου πρωτομάρτυρος
3	Δ	Ἰσαακίου ὁσίου
4	Τ	Τῶν ἐν Ἐφέσῳ 7 παίδων
5	Τ	Εὐσυγνίου μάρτυρος
6	Π	† Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος
7	Π	Δομετίου μάρτ, καὶ Τριανταφύλλου
8	Σ	Αἰμιλιανοῦ ἐπισκόπου Κυζίκου
9	Κ	Ματθαίου τοῦ ἀποστόλου
10	Δ	Λαυρεντίου τοῦ ἀρχιδιακόνου
11	Τ	Εὔπλου μάρτυρος
12	Τ	Φωτίου καὶ Ἀνικήτου
13	Π	Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ
14	Π	Μιχαίου τοῦ προφήτου
15	Σ	† Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου
16	Κ	Τοῦ Ἁγ. Μανδυλίου
17	Δ	Μύρωνος μάρτυρος
18	Τ	Φλώρου καὶ Λαύρου μαρτύρων
19	Τ	Ἀνδρέου Στρατηλάτου
20	Π	Σαμουὴλ προφήτου
21	Π	Θαδαίου τοῦ ἀποστόλου
22	Σ	Ἀγαθονίκου καὶ Εἰρηναίου
23	Κ	Λούπου μάρτυρος
24	Δ	Εὐτυχοῦς μεγαλομάρτυρος
25	Τ	Βαρθολομαίου ἀποστόλου
26	Τ	Ἀδριανοῦ καὶ Ναταλίας μαρτύρων
27	Π	Φανουρίου μάρτυρος
28	Π	Μωϋσέως τοῦ Αἰθίοπος
29	Σ	† Ἀποκεφάλ. Ἰωάν. Προδρόμου
30	Κ	Ἀλεξάνδρου ἀρχιεπ. Κωνσταντινουπόλεως
31	Δ	Κτ άθεσις τιμ. ζώνης τῆς Θεοτόκου

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ Μακεδονικὸς ΥΠΕΡΒΕΡΕΤΑΙΟΣ

1	Τ	Συμεὼν Στυλίτου
2	Τ	Μάμαντος μάρτυρος
3	Π	Θεοκτίστου καὶ Ἀνθίμου
4	Π	Βαβύλλα καὶ Μωϋσέως προφητῶν
5	Σ	† Ζαχαρίου τοῦ προφήτου
6	Κ	Μιχαὴλ Ἀρχιστρατήγου
7	Δ	Σώζοντος μάρτυρος
8	Τ	† Τὰ Γενέθλια τῆς Θεοτόκου
9	Τ	Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης
10	Π	Μηνοδώρας, Μητροδώρας μαρτ.
11	Π	Θεοδώρας τῆς ὁσίας
12	Σ	† Αὐτονόμου ἱερομάρτυρος
13	Κ	Κορνηλίου ἑκατοντάρχου
14	Δ	† Ὕψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ
15	Τ	Νικήτα μάρτυρος
16	Τ	Εὐφημίας μεγαλομάρτυρος
17	Π	Σοφίας, Πίστεως, Ἐλπιδ. Ἀγάπ
18	Π	Εὐμενίου ἐπισκόπ. Γορτύνης
19	Σ	Τροφίμου μάρτυρος
20	Κ	Εὐσταθίου μεγαλομάρτυρος
21	Δ	Κοδράτου τοῦ ἀποστόλου
22	Τ	Φωκᾶ ἱερομάρτυρος
23	Τ	Ἡ Σύλληψις τοῦ Προδρόμου
24	Π	Θέκλης μεγαλομάρτυρος
25	Π	Εὐφροσύνης ὁσίας
26	Σ	Μετάστασις Ἰωάννου Θεολόγου
27	Κ	Καλλιστράτου μάρτυρος
28	Δ	Χαρίτωνος ὁμολογητοῦ
29	Τ	Κυριακοῦ ἀναχωρητοῦ
30	Τ	Γρηγορίου ἱερομάρτυρος

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ Μακεδονικὸς ΔΙΟΣ

1	Π	Ἀθανασίου ἀποστόλου
2	Π	Κυπριανοῦ ἱερομάρτυρος
3	Σ	Διονυσίου Ἀρειοπαγίτου
4	Κ	Ἱεροθέου ἐπισκόπου
5	Δ	Χαριτίνης μάρτυρος
6	Τ	Θωμᾶ ἀποστόλου
7	Τ	Σεργίου καὶ Βάκχου μαρτύρων
8	Π	Πελαγίας τῆς ὁσίας
9	Π	Ἰακώβου Ἀλφαίου ἀποστόλων
10	Σ	Εὐλαμπίου καὶ Εὐλαμπίας μαρτύρων
11	Κ	Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου
12	Δ	Πρόβου μάρτυρος
13	Τ	Τῶν ἁγ. Πατέρων Α' Συνόδου
14	Τ	Ναζαρίου μάρτυρος
15	Π	Λουκιανοῦ μάρτυρος
16	Π	Λογγίνου ἑκατοντάρχου
17	Σ	Ὡσηὲ τοῦ προφήτου
18	Κ	Λουκᾶ Εὐαγγελιστοῦ
19	Δ	Ἰωὴλ προφήτου
20	Τ	Ἀρτεμίου μεγαλομάρτυρος
21	Τ	Ἱλαρίωνος μεγάλου
22	Π	Ἀβερκίου τοῦ θαυματουργοῦ
23	Π	Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου
24	Σ	Ἀρέθα μάρτυρος
25	Κ	Μαρκιανοῦ μάρτυρος
26	Δ	† Δημητρίου τοῦ μεγαλομάρτυρος
27	Τ	† Νέστορος μάρτυρος
28	Τ	Στεφάνου καὶ Σαββαΐτου
29	Π	Ἀναστασίας τῆς Ρωμαίας
30	Π	Ζηνοβίου καὶ Ζηνοβίας μαρτύρων
31	Σ	Ἀριστοβούλου Ἀποστόλου

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ Μακεδονικὸς ΑΠΕΛΛΑΙΟΣ

1	Κ	Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ
2	Δ	Ἀκινδύνου μάρτυρος
3	Τ	Ἰωσὴφ καὶ Ἀκεψιμᾶ μαρτύρων
4	Τ	Ἰωαννικίου τοῦ μεγάλου
5	Π	Γαλακτίωνος μάρτυρος
6	Π	Παύλου ἀρχιεπ. Κ)πόλεως
7	Σ	Τῶν ἐν Μελετινῇ 35 μαρτύρων
8	Κ	† Ἡ Σύναξις Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ
9	Δ	Ματρώνης ὁσίας
10	Τ	Ὁλυμπᾶ καὶ Ἐράστου ἀποστόλων
11	Τ	Μηνᾶ, Βίκτωρος καὶ Βικεντίου μ.
12	Π	Ἰωάννου τοῦ ἐλεήμονος
13	Π	† Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου
14	Σ	Φιλίππου ἀποστόλου
15	Κ	Ἄρχεται ἡ νηστ. Χριστουγέννων
16	Δ	Ματθαίου Εὐαγγελιστοῦ
17	Τ	Γρηγορίου ἐπισ. Νεοκαισαρείας
18	Τ	Πλάτωνος, Ρωμανοῦ μαρτύρων
19	Π	Ἀββδιοῦ τοῦ προφήτου
20	Π	Πρόκλου ἀρχιεπ. Κων)πόλεως
21	Σ	† Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου
22	Κ	Φιλήμονος ἀποστόλου
23	Δ	Γρηγορίου ἐπισκ. Ἀκραγαντίνων
24	Τ	Κλήμεντος Πάπα Γώμης
25	Τ	† Αἰκατερίνης μεγαλομάρτυρος
26	Π	Στυλιανοῦ τοῦ Παφλαγόνος
27	Π	Ἰακώβου τοῦ Πέρσου
28	Σ	Στεφάνου ἱερομάρτυρος
29	Κ	Παραμόνου καὶ Φιλομένου μαρτ.
30	Δ	† Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ Μακεδονικὸς ΛΥΛΥΑΙΟΣ

1	Τ	Ναοὺμ τοῦ προφήτου
2	Τ	Ἀβακοὺμ τοῦ προφήτου
3	Π	Σωφρονίου τοῦ προφήτου
4	Π	☩ Βαρβάρας μεγαλομάρτυρος
5	Σ	† Σάββα τοῦ ἡγιασμένου
6	Κ	☩ Νικολάου τοῦ ἐν Μύροις
7	Δ	Ἀμβροσίου ἐπισκ. Μεδιολάνων
8	Τ	Παταπατίου τοῦ ὁσίου
9	Τ	Σύλληψις τῆς ἁγίας Ἄννης
10	Π	Μηνᾶ καὶ Ἑρμογένους
11	Π	Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου
12	Σ	† Σπυρίδωνος τοῦ θαυματουργοῦ
13	Κ	Εὐστρατίου μάρτυρος
14	Δ	Θύρσου μάρτυρος
15	Τ	Ἐλευθερίου ἱερομάρτυρος
16	Τ	Ἀγγαίου προφήτου
17	Π	Δανιὴλ προφήτου
18	Π	Ἁγίου Μοδέστου
19	Σ	Βονιφατίου μάρτυρος
20	Κ	Ἰνατίου μάρτυρος
21	Δ	Ἰουλιανῆς μάρτυρος
22	Τ	Ἀναστασίας τῆς φαρμακολυτρίας
23	Τ	Τῶν Ἁγίων δέκα μαρτύρων
24	Π	Παραμονὴ Χριστουγ. Εὐγενίας ὁσίας
25	Π	† Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ Ι. ΧΡΙΣΤΟΥ
26	Σ	Ἡ Σύναξις τῆς Θεοτόκου
27	Κ	Στεφάνου πρωτομάρτυρος
28	Δ	Τῶν ἐν Νικομηδείᾳ δυσμυρίων μ.
29	Τ	Τῶν ἐν Βηθλεὲμ 14 χιλ. νηπίων
30	Τ	Ἀνυσίας ὁσιομάρτυρος
31	Π	Λελάνης τῆς ὁσίας

ΧΡ. Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗ

ΘΕΟΔΩΡΑ Η ΤΟΥ ΜΑΞΙΜΙΑΝΟΥ ΚΑΙ Η ΜΟΝΗ ΤΩΝ ΛΑΤΟΜΩΝ[1]

(Τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» θεωρεῖ τιμήν του, ἀνοίγοντας τὰς σελίδας του μὲ μιὰ περισπούδαστον μελέτην τοῦ μοναδικοῦ μας ἱστοριογράφου κ. Χρήστου Γ. Γουγούση, γραφεῖσαν ἀποκλειστικῶς δι' αὐτό. Τὰ ὅρια δυσιυχῶς τοῦ παρόντος τόμου δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἐπεκταθῶμεν ἐπὶ τῆς καθόλου φιλολογικῆς καὶ δημοσιογραφικῆς δράσεως τοῦ κ. Χ. Γουγούση, ὁ ὁποῖος ἀφιέρωσε τὰ καλύτερα χρόνια τῆς ζωῆς του, γιὰ νὰ παρουσιάσῃ τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἐξέδωκεν καὶ μέλλει νὰ ἐκδώσῃ, ἀρκούμενοι νὰ ἐκφράσωμεν τὴν θερμὴν εὐχήν, ὅπως ἡ κολοσσιαία του ἐργασία ἐπισφραγισθῇ μὲ τὴν ἔκδοσιν τῆς «Ἱστορίας τῆς Θεσσαλονίκης» ἡ ὁποία δυσιυχῶς μένει ἀνέκδοτος ἀκόμη).

Εἶναι γνωστὸν ὅ,τι ὁ Διοκλητιανὸς κατ' ἀπαραίτητον ἐπὶ τέλους ἀκολουθίαν τῆς μεταρρυθμιστικῆς αὐτοῦ ἐργασίας, κατέλειπε περὶ τὰ τέλη τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, τὴν πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ἐπὶ μακρὸν δειχθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἀνεξιθρησκον διαγωγήν, καὶ ὅτι, ἵνα τὸ νέον αὐτοῦ πολιτικὸν οἰκοδόμημα καταλείπῃ ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ καὶ θρησκευτικῶς σταθερῶς συντεταγμένον, ἤρξατο, ἀπὸ 23 Φεβρουαρίου 293 ἐν Νικομηδείᾳ, τοῦ μεγάλου συστηματικοῦ ἐξολοθρευτικοῦ πολέμου ἐναντίον τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅστις ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Γαληνοῦ, εἶχε κατασταθεῖ ἤδη ἐκκλησία μεγάλη, πλήρης δυνάμεως καὶ ζωῆς. Δὲν ἀποκλείται δὲ καὶ ἡ γνώμη ὅτι, ὁ Διοκλητιανός, φανατικὸς ὢν τῆς ἀρχαίας θρησκείας, ἤθελε διὰ τοῦ κατὰ τῶν χριστιανῶν πολέμου νὰ σώσῃ αὐτήν, ἧς ὁ κίνδυνος ἤρχισεν ἤδη νὰ ὑποφώσκῃ.

Ἀλλὰ πόλεμος ἐκ θρησκευτικοῦ κυρίως φανατισμοῦ, φαίνεται δὲν ἐγένετο, οὔτε νῦν ἐν Ἑλλάδι, διότι μόλις παροδικῶς ἔλαβεν αἱματηρὰν χροιὰν ἡ μεταξὺ τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν διαπάλλη, καθ' ὃν χρόνον μόνος κύριος τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων ἐγένετο, μεθ' ὅλας τὰς ἄλλας αὐτοῦ χριστὰς ἰδιότητας, ὁ φανατικὸς καὶ ἐμπαθὴς Γαλέριος. Τῶν διωγμῶν τούτων γνωρίζομεν μάρτυρας Θεσσαλονικεῖς τὸν ἅγ. Δομνῖνον (ἑορτὴ 1 Ὀκτωβρίου) μαρτυρήσαντα τῷ 287.

Τῆς ἐποχῆς ταύτης σπουδαία πρόκειται ἡμῖν πηγή, τόσον περὶ τῆς ἐν τῇ πόλει μας μονῆς τῶν Λατόμων, ὅσον καὶ περὶ τῆς ἁγ. Θεοδώρας, οὐχὶ τῆς ἐξ Αἰγίνης, ἧς τὸ τίμιον λείψανον ἐνιπόκειται ἡμῖν, ἀλλὰ Θεοδώρας τῆς

1). Ἐκ τῆς τετρατόμου καὶ ἀνεκδότου δυστυχῶς Ἱστορίας μου τῆς Θεσσαλονίκης.

πρώτης, θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιανοῦ, αὐτοῦ τοῦ διατάξαντος τὸν φόνον τῶν ἁγ. Δημητρίου καὶ Νέστορος, καὶ ἥτις ἐφονεύθη ἐν φυλακαῖς κατὰ διαταγὴν τοῦ ἰδίου πατρός της.

Ἡ πηγὴ αὕτη εἶναι αὐτόγραφον τοῦ γνωστοῦ καλλιγράφου Θεοδώρου Ἁγιοπετρίτη, γραφὲν τῷ ἔτει 1307, ὅπερ ἐσώζετο ἐν τῇ μονῇ τῆς Κοσινίτζης ἢ Εἰκοσιφοινισούσης (ᾧρά γε νὰ περιεσώθη ἀπὸ τῆς ἁρπαγῆς τῶν Βουλγάρων;) ἐνῷ ἀπὸ τοῦ φύλλου 230β 236α περιλαμβάνεται διήγησις συγγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ καὶ καθηγουμένου τῆς ἐν τῇ πόλει μας μονῆς τοῦ Ἀκαπνίου, Ἰγνατίου: «*Διήγησις ἐπωφελὴς περὶ τῆς θεανδρικῆς εἰκόνος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς φανερωθείσης ἐν τῇ κατὰ Θεσσαλονίκην μονῇ τῶν Λατόμων· συγγραφεῖσα παρὰ Ἰγνατίου μοναχοῦ καὶ καθηγουμένου τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ μονῆς τοῦ Ἀκαπνίου*».

Τῆς διηγήσεως ταύτης, τρία εἶναι τὰ κύρια σημεῖα. Πρῶτον ὁ βίος τῆς ἁγ. Θεοδώρας ἐξ οὗ προῆλθε καὶ τὸ δεύτερον σημεῖον, δηλὰ δὴ ἡ κτίσις τῆς μονῆς, ἣν δυστυχῶς ἐλάχιστα ἀναφέρουσιν αἱ πηγαί.

Ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμιανὸς (284-305) προτιθέμενος νὰ μεταβῇ ἐναντίον τῶν Σαρματῶν, τὰς αὐτοῦ προετοιμασίας ἐποιήσατο ἐν τῇ πόλει μας Θεσσαλονίκῃ, ἥτις ἀπὸ πολλοῦ ἤδη, λόγῳ τῆς σπουδαιότητος ἣν ἐκτίσατο, τῆς γεωγραφικῆς θέσεως αὐτῆς καὶ τῆς φύσεως τῶν πολεμικῶν τούτων γεγονότων, ἅτινα ἐλάμβανον τὴν ἀρχὴν ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀνατολὰς τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἐχρησίμευεν ὡς τὸ κύριον στρατόπεδον τῶν κατὰ τῶν βαρβάρων εἰσβολέων ἐπιχειρήσεων. Λογίζων δὲ ὅτι, θὰ παραμείνῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τὰς ἀνατολικὰς χώρας, μετεκαλέσατο ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἅπασαν τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, καὶ «*πρὸς τὸν ἐπὶ Σαρμάτας πόλεμον παρασκευαζόμενος τῇ Θεσσαλονικέων τηνικαῦτα περιωνύμῳ πόλει, σὺν γυναικὶ, τέκνοις ἐπεχωρίαζεν*».

Μεταξὺ τῶν τέκνων του ἦτο καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Θεοδώρα, ἥτις κατηχηθεῖσα ὑπὸ τοῦ τότε περισπουδάστου τῆς Θεσσαλονίκης μητροπολίτου Ἀλεξάνδρου (πλεῖσται λαμπραὶ σελίδες εὑρίσκονται εἰς τὸν πρῶτον τόμον τῆς ἱστορίας μου τῆς Θεσσαλονίκης περὶ αὐτοῦ) ἠσπάσθη τὸν Χριστιανισμόν, καὶ κρυφίως τοῦ πατρὸς αὐτῆς αὐτοκράτορος Μαξιμιανοῦ ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ σεβασμίου πατρός. Πρὸ δὲ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ πατρὸς αὐτῆς εἰς τὸν ἐπὶ Σαρμάτας πόλεμον, ἡ Θεοδώρα ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν, ὅπως κτίσῃ εἰς τὰ βορειότερα μέρη τῆς πόλεως βαλανεῖον καὶ οἶκον; «*αἰτῆται τὸν πατέρα δομηθεῖναι αὐτῇ περὶ τὰ βορειότερά που καὶ ἀνωφεραιότερα μέρη τῆς πόλεως, ἃ δὴ Λατομεῖα ἐγχωρίως ὀνομάζονται, διὰ τὸ τοὺς λίθους ἐκεῖθεν, εἶμαι, λατομεῖσθαι τοὺς χρειίμους εἰς οἰκοδομὰς, οἷον καὶ βαλωνεῖα*». Ὁ τόπος δὲ οὗτος ἦν ἄνυδρος «*διὰ τὸ τραχὺ καὶ ἄνικμον*» αὐτοῦ.

Τὸ τοιοῦτον ὅμως ἐχρησίμευσεν ὡς ἁπλῆ πρόφασις εἰς τὴν Θεοδώραν, ἥτις ἀληθῆ σκοπὸν εἶχεν ὅπως κτίσῃ οἶκον τοῦ Θεοῦ, πάντως ὅμως τῇ ὑποδείξει τοῦ μητροπολίτου Ἀλεξάνδρου, τοῦ πνευματικοῦ αὐτῆς πατρός.

Ὅθεν συγκατανεύσαντος τοῦ πατρὸς πρὸ τῆς κατὰ τῶν Σαρματῶν ἀναχωρήσεώς του, ἡ Θεοδώρα ἐπελήφθη τῆς κτίσεως τοῦ ναοῦ «*διὰ τάχους τέλος ἐπιθεῖσα, χριστὸν ναὸν εὐθὺς ἐνεῖπε τοῦτο Χριστοῦ καὶ ἱεροῦ πνεύματος Θεὸν κατώγιον*».

Ὅτε δὲ ὁ ναὸς ἐτελείωσε τότε προσκαλεσαμένη τὸν μητροπολίτην

Ἀλέξανδρον, καθηγίασε τὸν ναὸν, ἐμπίξασα καὶ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου «*εὐσεβοφρόνως ἰδίαις χερσὶ σταυρὸν*». Μετὰ ταῦτα δὲ παρήγγειλε ζωγράφον, ὃν καὶ διατάττει, ἵνα ἐν τῇ πρὸς ἀνατολὰς ἐψίδι, ζωγραφίσῃ «*τὴν τοῦ γένους ἡμῶν μεσίτην καὶ σώτηραν Ἁγίαν Θεομήτορα*». Ἕνῳ δὲ τὸ ἔργον ἔφθανεν εἰς τὸ πέρας αὐτοῦ, αἴφνης ἡ γραφὴ αὕτη μετεβλήθη καὶ βλέπει εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς ἑτέραν, παριστῶσαν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπὶ νεφέλης φωτεινῆς, εἰς τὰ τέσσαρα δὲ ἄκρα τῆς εἰκόνος τέσσαρες ἄλλαι μεγάλαι μορφαὶ κρατοῦσαι εἰς τὰς χεῖρας βιβλία· «*ὁρᾷ γραφὴν ἑτέραν καὶ οὐ τὴν*

ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗΣ

αὐτὴν, πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον ἔχουσαν καὶ παρηλλαγμένην ἀπὸ τῆς ὁμοιότητος, ἐν εἴδει ἀνδρικῷ, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπὶ νεφέλης φωτεινῆς καὶ ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων ὀχούμενον καὶ περιπατοῦντα, ὡς ὁ Θεῖος ψάλλει Δαβίδ· καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν τεσσάρων ἄκρων ταυτησὶ νεφέλης τέσσαρες, μορφαὶ ξέναι τῆς καθ' ἡμᾶς παντάπασιν ἀνεφάνησαν φύσεως, πτέρυ-

γα; περικείμεναι, ἄνωθεν μὲν ὡς ἐν εἴδει ἀνθρώπου καὶ ἀετοῦ, κάτωθεν δὲ λέοντός τε καὶ βοὸς· ἃς δυνάμεσι θείαις ὁ προειρούμενος εἰκάζειν, εὐκόλως οὗτο ἂν ἀπορήσειεν, ὡς τῷ τὰ θεῖα σοφῷ Διονυσίῳ».

Κάτωθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Ἰησοῦ ὑπῆρχεν ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ: *«τὰ μὲν πρὸ τῶν ποδῶν πηγὴ ζωτικὴ, δεκτικὴ, θρεπτικὴ ψυχῶν πιστῶν ὁ πανέντιμος οἶκος οὗτος εὐξαμένη ἐπέτυχον· ἐπιτυχοῦσα ἐπλήρωσα ὑπὲρ εὐχῆς, ἧς ὁ Θεὸς τὸ ὄνομα»* Εἰς δὲ τὸ βιβλίον *«ὅ τῇ λαιᾷ χειρὶ ἐπεφέρετο, τὴν γὰρ δεξιὰν ἀνατεταμένην εἶχεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἰνθεῖσαν»*— ὑπῆρχεν ἡ ἑξῆς γραφὴ: *«ἰδοῦ ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς ὃν ἐλπίζομεν καὶ ἠγαλλιώμεθα ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν, αὐτὸς δώσει ἀνάπαυσιν τῷ οἴκῳ τούτῳ».*

Ἔξωθεν δὲ τῆς νεφέλης δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ *ἱστήκεσαν* οἱ προφῆται Ἰεζεκιὴλ καὶ Ἀβακοὺμ *«ὡς ὑπὸ τῆς ἐκπλήξεως· τῶν ὁρωμένων θαμβούμενοι, ... καὶ οὐδὲν ἕτερον τὰ τότε ὁρώμενα ἦν ἢ ἔκπληξις καὶ δέος καὶ ἀπορία θάμβους μεστή».*

Ἰδὼν τὴν μετατροπὴν ταύτην τῆς εἰκόνος ὁ ζωγράφος (οὗ τὸ ὄνομα δυστυχῶς δὲν περιεσώθη ἡμῖν) πλήρης δέους ἔσπευσε πρὸς τὴν Θεοδώραν, ἥτις διαπυνθανομένη τὰ τῆς μετατροπῆς, ἀμέσως ἔσπευσεν ἐπὶ τόπου καὶ θαυμάσασα τὴν εἰκόνα *«ἐνετήλατο τῇ γραφῇ μηδόλως αὐτῇ ἔτι τὴν χεῖρα ἐπενεγκεῖν, μηδὲ τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου ἐκτυπώματος τὸ σύνολον ἁψασθαι».* Ἔκτοτε δὲ ἡ Θεοδώρα δὲν ἔπαυσε λατρεύουσα καὶ περὶ πολλοῦ ποιουμένη τῆς εἰκόνος ταύτης, ὡς ἡ ἀφήγησις λέγει: *«καὶ ἦν οὕτως ἔκτοτε τὸ θεῖον ἐκτύπωμα τοῦτο θεραπεύουσα καὶ τιμῶσα καὶ διὰ παντὸς πρὸς ἐκεῖνο τὸν νοῦν ἀνατείνουσα».2*

Ὁ Μαξιμιανὸς περατώσας τὰ τοῦ Σαρματικοῦ πολέμου καὶ ἐπανελθὼν εἰς Θεσσαλονίκην, μετὰ μεγίστης ἐκπλήξεως καὶ ἀγανακτήσεώς του ἔμαθε τὰ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῆς θυγατρός του Θεοδώρας, ἐν δὲ τῇ μανίᾳ αὐτοῦ κατὰ τῆς νέας θρησκείας, ἀφ' ἑνὸς μὲν διέταξε καὶ παρεδόθη πυρὶ τὸ ἱερὸν βαλανεῖον, μόνον τοῦ τοῦ Σωτῆρος ἀποτυπώματος *«ὡς ἀπηλέγχθη ὕστερον»* οὐδὲν παθόντος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διέταξε τὴν φυλάκισιν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ ἁγίας Θεοδώρας, ὅπου καὶ ἀπετελειώθη.

Λόγῳ δὲ τοῦ ἀγρίου φόνου τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ ὁ Μαξιμιανὸς ἐδείχθη τοσοῦτον ἄγριος πρὸς τὸν ἅγ. Νέστωρα καὶ ἰδίως τὸν ἅγ. Δημήτριον, πρὸς ὃν οὐ μόνον θὰ συνεδέετο ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Θεοδώρα, ἀλλὰ καὶ πιστὴ ἀκροατὴς καὶ μαθήτρια αὐτοῦ ἀσφαλῶς θὰ ἦτο.

Τριῦτος ὁ βίος τῆς πρώτης ταύτης ἁγ. Θεοδώρας τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὃς καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς οἰκοδομῆς *«τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ σωτῆρος τῆς τοῦ Λατόμου».*

Ἀλλὰ ποῦ ἔκειτο ἡ μονὴ αὕτη, δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστόν. Ἡ ἀφήγησις αὕτη λέγει, ὅτι ἔκειτο *«περὶ τὰ βορειότερά που καὶ ἀνωφεριότερα μέρη τῆς πόλεως, ἃ δὴ Λατόμεια ἐγχωρίως ὀνομάζονται, διὰ τὸ τοὺς λίθους ἐκεῖθεν, εἶμαι, λατομεῖσθαι τοὺς χρησίμους εἰς οἰκοδομὰς»*, καὶ ὅτι

---

2) φυλλάδ. κῴδ. 232β. 233β.

Τὸ μέρος τοῦ τείχους τοῦ κατερχομένου ἀπὸ τοῦ Ἑπταπυργίου ἔξωθεν τοῦ ὁποίου εὑρίσκετο ἡ Μονὴ τῶν Λατόμων.

ὁ τόπος οὗτος ἦν ἄνυδρος «*διὰ τὸ τραχὺ καὶ ἄνικμον*». Αὗται καὶ μόναι εἰσὶν αἱ ὀλίγαι εἰδήσεις περὶ τοῦ τόπου ὅπου ἔκειτο ἡ μονὴ, καὶ αὗται κατά τι πενιχραί.

Ἐξετάζοντες τὴν φυσικὴν κατασκευὴν τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς πόλεως, διότι περὶ τῶν ἔξωθεν μερῶν τῆς πόλεως ἀποκλείεται πᾶσα γνώμη, διότι ρητῶς λέγει ἡ ἀφήγησις ὅτι, ἐκτίσθη *ἐντὸς τῆς Μητροπόλεως καὶ περὶ τὰ βορειότερα μέρη αὐτῆς*», δὲν εὑρίσκομεν τὸν κατάλληλον χῶρον, ὅπου νὰ ὑπῆρχον λατομεῖα, οὔτε δὲ τὸ μέρος ἐκεῖνο λόγῳ τῆς κατηφορείας του εἶναι *τραχὺ* καὶ *ἄνικμον*. Ἐξ ἄλλου τὸ μέρος ἐκεῖνο λόγῳ τῆς στρατιωτικῆς του σπουδαιότητος, ἦτο τοσοῦτον πυκνῶς κατῳκειμένον, ὥστε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπῆρχε χῶρος διαθέσιμος διὰ λατομεῖα. Ἄρα πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν τὰ λατομεῖα πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς πόλεως. Πράγματι ἄνωθεν τῆς συνοικίας τῶν Ἀσωμάτων καὶ οὐχὶ μακρὰν τοῦ τῶν Ἀρχαγγέλων ναοῦ, καὶ κάτωθεν τῆς πύλης τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ ἔδαφος τῆς πόλεως παρουσιάζεται τελείως ἀπότομον, βραχῶδες καὶ σχεδὸν ἄνικμον. Ἐκ δὲ τῶν ἀποτόμων κοιλωμάτων τῶν παρατηρουμένων ἐντὸς τῶν βράχων, δυνάμεθα ἐν ἀσφαλείᾳ νὰ εἰκάσωμεν ὅτι, ἐκεῖ εὑρίσκοντο τὰ λατομεῖα τῆς πόλεως κατὰ τοὺς πρώτους καὶ ἴσως καὶ μετέπειτα χρόνους, καὶ ὅτι ἐκεῖθεν οἱ κάτοικοι οὐ μόνον διὰ τὰς διαφόρους αὐτῶν ἀνάγκας, ἀλλὰ πρὸ παντὸς κατὰ τὰς διαφόρους τῆς πόλεως πολιορκίας ἐπρομηθεύοντο τοὺς ἀναγκαίους λίθους, τόσον διὰ τὰς μηχανὰς δι' ὧν ἔρριπτον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ λίθους, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν τειχῶν, ὅτε συνέπιπτε νὰ προξενηθῇ βλάβη τις. Ὅθεν μὴ ὑπάρχοντος ἄλλου καταλληλοτέρου χώρου ἐντὸς τῆς πόλεως, δυναμένου νὰ δώσῃ ὑπόνοιαν περὶ ὑπάρξεως λατομείων, βεβαιότερον εἶναι, ὅτι, ἐκεῖ παρὰ τὸν ἐνετικὸν πύργον Κουσιακλὶ - Κουλὲ καὶ ἀπὸ τὸ ἔσωθεν μέρος τῶν τειχῶν, ὅπου νῦν τὰ παραπήγματα τῶν Χριστιανῶν Ἀθιγγάνων τῆς πόλεώς μας ἐκεῖ ἔκειτο καὶ ἡ ἡμετέρα μονὴ τῶν Λατόμων.

Τί ἀπέγεινεν ὅμως ἡ μονὴ μετὰ τὴν πυρπόλησιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Μαξιμιανοῦ; Τὸ τοιοῦτον ἐκ τῆς αὐτῆς ἀφηγήσεως μανθάνομεν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ εἰκονομάχου, ἐξακολουθεῖ ἡ ἀφήγησις, Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, μοναχός τις Σενούφιος ὀνόματι, ἀφίκετο ἐξ Αἰγύπτου εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ ὅστις δι' ὀπτασίας ἀποκαλύπτει τὸ μέρος ὅπου ἡ εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος ἔκειτο κεκαλυμμένη ἐπὶ αἰῶνας ὑπὸ τιτανὸν καὶ «*ὀπτῆς πλινθεύσεως*»,3 καὶ ὃς τότε μετωνομάσθη εἰς τὸ ὄνομα τοῦ προφήτου Ζαχαρίου, «*καὶ εἰς μοναστήριον ἀπεκατέστη*».4 Ἐκ σῳζομένου δὲ χρυσοβούλου τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου (1275-1282) μανθάνομεν ὅτι εἶχε παρ' αὐτοῦ δωρηθεῖ τῷ Κομνηνοφυεῖ μοναχῷ Ἰωάσαφ τῷ Μαλιασινῷ.5

Ὅτι δὲ ἡ μονὴ αὕτη ἀνακαινισθεῖσα ἔφθασεν εἰς ἀρκετὴν περιοπὴν, ἰδίως δὲ ὑπὸ ἔποψιν γραμμάτων, τρανὸν τεκμήριον πρόκειται ἡμῖν, ὅτι, ἐν

---

3) κῴδικ. φυλ. 235α.
4) » » 234β.
5) Zachariai V. Lingenthal, Novella constit· imperatorum post. Justinianum σελ. 601-604.

τῇ μονῇ ταύτῃ Ἰωσὴφ ὁ ποιητὴς τῶν κανόνων, υἱὸς Πλουτίνου καὶ Ἀγάθης, γεννηθεὶς ἐν Σικελίᾳ, ὅστις δεκαπενταετὴς κατέβαλε τὴν Θεσσαλονίκην ἀναζητῶν μονὰς καὶ μοναχοὺς ἀρίστους, ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ τῶν Λατόμων ἐκάρη μοναχὸς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ IX αἰῶνος, διάγων βίον ἄριστον καὶ συμπληρῶν τὸς σπουδάς του, σχολάζων τῇ μελέτῃ τῶν θείων γραφῶν. Ἐκεῖ δὲ μετὰ Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου ἐχειροτονήθη ἱερεύς.

Ταῦτα περὶ τῆς ἐν τῇ ἐμοὶ πατρίδι μονῆς τῶν Λατόμων καὶ τῆς ἐν αὐτῇ μαρτυρησάσης Θεοδώρας τῆς τοῦ Μαξιμιανοῦ.

Ἔγραφον μηνὶ αὐγούστῳ 1921.

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Ὁ ἀδελφὸς Ἀμβρόσιος, νεαρὸς δόκιμος Μοναχός, ποὺ βρέθηκε ἀπ' τὰ παιδικά του χρόνια στὸ Ἅγιον Ὄρος, συμμαζεμένος ἀπ' τὸν μεγαλύτερο ἀδελφό του, ἡγούμενο σὲ μιὰ Μονή, ξεκίνησε ἕνα πρωῒ ἀπ' τοὺς τόπους τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ποιήσεως, γιὰ νὰ ἔλθῃ στὴ Θεσσαλονίκη νὰ τελειώσῃ τὸ Γυμνάσιο. Ὅταν πρωτοείδαμε τὸ ξεχωριστὸ ἐκεῖνο ὄν, ἀνάμεσά μας στὸ σχολεῖο, σὰν μαῦρο στίγμα μέσα στὴ ποικιλία ἐκείνη τῶν χρωμάτων ποὺ ὀργίαζαν στὴν παράδοσι ἀπ' τὰ παιδικά μας ρουχαλάκια, κάτι σὰν ἔκπληξις, σὰν φόβος, σὰν ἔκστασις μᾶς ἔπιασε ἀπ' τὴ σκέψι ὅτι, τὸ μαῦρο φτωχικὸ ἐκεῖνο ράσο εἶχε μιὰ σημασία, ἕνα ἰδανικό.

Γλυκὺς ὅμως καὶ γαλήνιος ὅπως ἦταν, μὲ τὸ ροδοκόκκινο πρόσωπό του στεφανωμένο ἀπὸ μαλλιὰ μακρυὰ χρυσᾶ, ζωντάνευε στὴν παιδική μας φαντασία τὸν Μαθητὴν Ἰωάννην, κι' ὅταν μάλιστα στὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν στεκόταν κοντὰ στὸν Καθηγητή μας τὸν Πρωτοσύγγελο τῆς Μητροπόλεως, τὸν ἀλησμόνητο Ἰωακεὶμ Κρουσουλούδη μὲ τὴν ὡραία, τὴ θεία μορφὴ ἐκείνη, μιὰ ζωντανὴ εἰκὼν τοῦ Ναζωραίου μὲ τὸν Ἰωάννη παρουσιαζανε στὰ μάτια μας, γεμάτη αἴγλη. Τὸν ἀγαπούσαμε τὸν Ἀμβρόσιο ὅλοι, περισσότερο ἴσως ἀπὸ κάθε ὄλλον συμμαθητή μας, γιατὶ τὸν συμπονούσαμε κλεισμένον στὸ μαῦρο ράσο καὶ μ' ὅλη τὴ μικρὴ πεῖρα ποὺ εἴχαμε τότε, καταλαβαίναμε ὅτι, ἡ ὁδὸς ποῦ ἦταν προορισμένος νὰ ἀκολουθήσῃ στὴ ζωή του, ἦταν χαραγμένη γι' αὐτὸν εὐθεῖα,

Ξεκίνησε ἕνα πρωῒ ἀπ' τοὺς τόπους τῆς προσευχῆς

καθαρή, κάπως πεζή, χωρὶς περιπέτειες. Ἦταν ὅμως πλασμένος γιὰ τέτοια ζωή. Ἀγαθώτατος ὅπως ἦταν, δὲν εἶχε ἐλαττώματα, ἐκτὸς ἀπ' τὴ λαιμαργία.

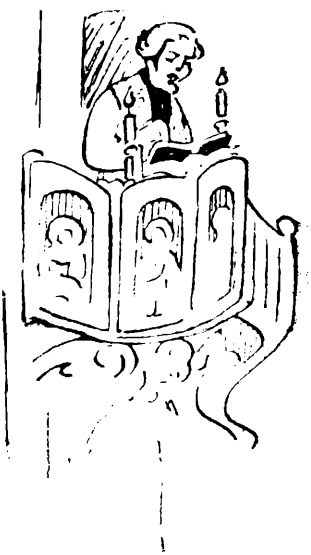

Ἡ τσέπες του γεμᾶτες ἀπὸ φροῦτα καὶ ματζούνια

Τρομερὸ λαίμαργος, δὲν ἐδίσταζε νὰ πιπιλίζῃ καραμέλες καὶ μέσα στὸ μάθημα ἀκόμα, ἡ μεγάλες δὲ τσέπες τοῦ μαύρου, ἀλλ' ἀθώου του ράσου ἦταν, πάντα γεμᾶτες ἀπὸ φροῦτα, ματζούνια καὶ διάφορα φαγώσιμα. Ὁ φτωχὸς Ἀμβρόσιος στερημένος ὅπως ἦταν ἀπὸ κάθε ἀπόλαυσι ποὺ ἀπαιτοῦσεν ἡ ἡλικία του, στὸ φαγὶ καὶ στὴ μελέτη εὕρισκεν ἀνέκφραστη ἡδονή. Χρήματα δὲν τοῦ ἔλειπαν ποτέ, κι' ὁ ἀδελφός του ἀπ' τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐφρόντιζε γιὰ κάθε ἀθῶα ἀπαίτησι τοῦ μικροῦ σπουδαστοῦ καὶ τὸν διευκόλυνε νὰ τελειώσῃ τὸ Γυμνάσιο μὲ τὶς πιὸ γερὲς βάσεις, γιὰ μιὰ τελειωτέρα μόρφωσι.

Ἀργοκύλησαν γρήγορα καὶ μονότονα γιὰ τὸν Ἀμβρόσιο τὰ χρόνια τῆς σπουδῆς του, καὶ μιὰ μέρα μὲ τὸ ἀριστοῦχο ἀπολυτήριο στὸ χέρι, τὴ λύμψι τῆς χαρᾶς καὶ τῆς νίκης στὰ μάτια καὶ τὶς τσέπες του γεμᾶτες καραμέλες, τὶς ὁποῖες κερνοῦσε στοὺς συμμαθητάς του, ἐχάθηκε ἀπὸ μπροστά μας σὰν σκιά. Ἡ μαύρη σιλοιέττα του ἔμεινε πάντα χαραγμένη στὴ μνήμη μου.

Πέρασαν χρόνια ἀπὸ τότε. Τὸ ἀπολυτήριο ποὺ μᾶς ἔδωκαν, ὁ μόνος συνδετικὸς κρίκος ὡς τότε μεταξύ μας, λὲς κι' ἦταν σημεῖον διαλύσεως. Ὁ καθένας ἐτράβηξε γιὰ τὴν τύχη του, καὶ σπάνια ἐμάθαινε καινεῖς γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἄλλου μὲ τὸν ὁποῖον τὸν ἔδεσαν ἡ γλυκύτερες ἀναμνήσεις μιᾶς ἀθώας περιόδου τοῦ βίου μας.

Ἡ φωνὴ ἐκείνη τοῦ Διάκου

Μιὰ Κυριακὴ τῶν Βαΐων, βρέθηκα μ' ἕναν παληό μου συμμαθητή, κάτω ἀπὸ τὸν ἄμβωνα τῆς Ἁγίας.... Ἕνας κόσμος εὐλαβικὰ συγκεντρωμένος στὸ μυρωμένο ἀπὸ θυμίαμα καὶ δάφνη σεμνὸ περιβάλον, ἄκουε μὲ κατάνυξι τὸ Εὐαγγέλιο τῶν Βαΐων. Περίεργο ὅμως. Ἡ φωνὴ ἐκείνη τοῦ διάκου γλυκειὰ, σὰν νοσταλγικὸ τραγοῦδι μὲ συνεπάραξε. Γιὰ λίγες στιγμὲς ἔφυγα

ἀπ' τῆς μυριοστολισμένες πύλεις τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀνάμεσα ἀπ' τὰ ὠσαννὰ καὶ γύρισα γρήγορα στὸ μακρυνὸ παρελθὸν ψάχνοντας νὰ βρῶ τὴ γνωστή μου ἐκείνη φωνή. Τοῦ κάκου. Δὲν θυμόμουνα.

Ἀλλὰ νά, τὸ Εὐαγγέλιο τελείωσεν, ὁ διᾶκος θὰ περάση ἀπὸ κοντά μου..... Νὰ τὰ ξεφτέργια... γυρνοῦν ἀπὸ τὸν γυναικωνίτη... Ὁ Ἀμβρόσιος.... Ὁ Ἀμβρόσιος διᾶκος!

= Δὲν τῶξερες; Μοῦ ἔλεγε σὲ λίγο ὁ φίλος μου ἔξω ἀπ' τὴν Ἐκκλησιά. Πᾶνε τὰ ὄνειρα τοῦ Ἀμβροσίου. Ὁ ἀδελφός του ἡγούμενος πέθανε κι' ἀναγκάστηκε ὁ Ἀμβρόσιος, ἔτσι χωρὶς ὑποστήριξι ποὺ ἔμεινε, νὰ γίνῃ διάκος. Μὴ νομίσῃς ὅμως ὅτι, ἄλλαξε πολύ. Ἐκτὸς ἀπ' τὰ ξανθά του γένεια ποὺ πλαισιώνουν τὸ νεανικό του πρόσωπο, δὲν ἔχει μεγάλη διαφορὰ ἀπὸ τότε ποὺ τὸν ἤξερες μικρὸ ἔφηβο. Ἀπὸ χαρακτῆρα εἶνε κάπως τώρα πιὸ ξανοιγμένος. Ἴσως ἡ βιοπάλη νὰ τὸν ἔκανε πιὸ ρεαλιστή. Ἀλλὰ τὴ λαιμαργία του δὲν τὴν ξέχασε καὶ τὰ Χριστούγεννα τοῦ ἐσκάρωσαν τέτοιο παγνίδι ποὺ θὰ τὸ θυμᾶται σ' ὅλη του τὴ ζωή.

Κατέβαζε ὁλόκληρα μπουκάλια

Ἐσυνήθιζε, ξέρεις, νὰ πίνῃ πολὺ μπύρα, καὶ γιὰ πολὺ διάστημα ἀπὸ τότε ποὺ διωρίσθηκε στὴν ἐνορία μας, ἐπήγαινε στὸ γειτονικὸ μπακάλικο καὶ ρουφοῦσε ἀχόρταγα.

Ὕστερα ἀπὸ γάμους, βαφτίσια ἢ κηδεῖες κατέληγε πάντα στὸ μπακάλικο καὶ κατέβαζε ὁλόκληρα μποκάλια μπύρες. Ἀλλὰ μπύρα χωρὶς μεζέδες δὲν τὴν ἐννοοῦσε, ὁ διάκος. Ἔλα ὅμως ποὺ τὰ οἰκονομικά του δὲν τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ πληρώνῃ καὶ μεζέδες. Ἄλλος τρόπος δὲν ὑπῆρχε γιὰ νὰ ἱκανοποιῇ τὴ λαιμαργία του ὁ Ἀμβρόσιος, παρὰ νὰ βουτᾷ λαθραίως μεζέδες. Ὅπως καὶ ἔκαμνε. Ἔπινε πάντα ὄρθιος μπροστὰ στὸ μπουφὲ ἕνα μπουκάλι μπύρας καὶ μὲ τρόπο ἀριστοτεχνικό, ψυθιρίζοντας διάφορα τροπάρια, ἔχαφτε τοὺς ἐκλεκτότερους μεζέδες. Ἰδιαιτέρα ὅμως προτίμησι εἶχε στὸ κασέρι τὸ ὁποῖον κατεβρόχθιζε ἀμάσητο σχεδόν.

Ὅσες φορὲς ἐγύρισε ἀπὸ γάμο ἢ κηδεία ἡ μπύρες ἦταν πιὸ μπόλικες καὶ ἡ ἐπιδρομὴ στοὺς μεζέδες ἀγριώτερη. Καὶ στὴν ἀρχὴ ὁ μπακάλης δὲν τὸ εἶχε ἀντιληφθῇ, ὅταν ὅμως τὸ παράκανε, ὁ Ἀμβρόσιος, βρέθηκε σὲ δύσκολη θέσι. Πάλιν ἀπὸ εὐγένεια σιωποῦσε.

Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εἶχε γίνει ἀνυπόφορον. Ἄ! Τώρα ὠρκίσθηκεν ὁ μπακάλης νὰ ἐκδικηθῇ ἄγρια τὸν ἄδικο χαμὸ τῶν μεζέδων.

Τὰ Χριστούγεννα πλησίαζαν. Ὁ διάκος ἀναλογιζόμενος τὰς εἰσπράξεις καὶ τρίβοντας τὰ χέρια του, ἐδήλωνε στὸν μπακάλη ὅτι τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ ρουφήξῃ μπύρα ὅσον ποτέ. Αὐτὸ φυσικὰ ἐσήμαινε ὅτι καὶ οἱ μεζέδες του θὰ ἐπάθαιναν τὴ σχετικὴ ἀβαρία. Αὐτὴ ἡ προειδοποίησις ἔφτανε στὸν μπακάλη γιὰ νὰ ἑτοιμάσῃ τὴν ἐκδίκησίν του.

Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα κατήντησε ἀνυπόφορο

Ξημέρωσαν Χριστούγεννα. Τὰ τραπέζια τοῦ μεγάλου μπακάλικου κατάφορτα ἀπὸ ποτά, κόσμος χαρούμενος γύρω των ἔπινε, κι' ὁ μπουφὲς ἐστέναζεν ἀπὸ τὸ βάρος τῶν πιὸ διαλεχτῶν μεζέδων. Δὲν ἔλειπε παρὰ ὁ διάκος. Ἀλλὰ νάτος. Ἡ ἐμφάνισίς του ἐχαιρετίσθη μὲ ἀλλαλαγμοὺς ἀπ' τοὺς διασκεδάζοντας. Ἦταν κι' αὐτοὶ τόσον τακτικοὶ πελᾶται στὸ μπακάλικο ὅσον κι' ὁ Ἀβρόσιος.

Ἀλλὰ ποτὲ δὲν τὸν ἐπευφήμησαν ἔτσι. Τί συνέβαινεν; Οὔτε ὁ διάκος μπόρεσε νὰ ἐξηγήσῃ τὸν ἐνθουσιασμὸ τῶν συμποτῶν του. Κάτι πονηρὰ ὅμως; βλέμματα συνεννοήσεως πολὺ εὔγλωττα ποὺ ἀντήλλαξε ὁ μπακάλης μὲ τὴν πελατεία του καὶ κάτι κρυφόγελα δὲν διέφυγαν τοῦ διάκου. Ἀλλ' ἀδιάφορος αὐτὸς τράβηξε ἴσια στὸν μπουφέ, διέταξε μπύρα, εὐχήθηκε γύρω του ὅλους, καὶ σιγοψάλλοντας τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις» ἄρχησε νὰ κατεβάζῃ ποτήρια μπύρες. Οἱ μεζέδες ὅμως, ἔτσι γιορτινοὶ καὶ πλούσιοι τὸν ἐγαργάλιζαν. Ἄπλωσε μὲ τρόπο τὸ χέρι του κι' ἔχαψε ἕνα ὁλόκληρο αὐγὸ τοῦ φούρνου. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ αὐγὸ δὲν τοῦ ἄρεσε γιατὶ ἔκανε ἕνα μορφασμὸ δυσαρεσκείας. Ἔψαξε μὲ τὸ μάτι του γιὰ κασέρι. Ἄ, ναί. Τὸ κασέρι μάλιστα. Κ' ἔτσι πῶς ἦταν κομμένο μεγάλα μεγάλα κομμάτια θὰ τὸν ηὐφραινε. Δὲν γάνει καιρό, ἁπλώνει ὁ Ἀμβρόσιος τὸ χέρι του καὶ γρήγορα γρήγορα κατεβάζει ἁμάσητο ἕνα μεγάλο κομμάτι.

Ὁ Ἀμβρόσιος γουρλώνει τὰ μάτια

Ἀλλὰ πρᾶγμα παράξενο:

Ὁ Ἀμβρόσιος γουρλώνει τὰ μάτια, βήχει, κοκκινίζει, κ' ἀπ' τὸ στόμα του βγαίνουν ἀφροί.

Γέλοια καὶ χάνανα πλημμυροῦν τὸ μπακάλικο. Ἡ πελατεία ὅλη μισομεθυσμένη ἀποθεώνει τὸν μπακάλη ὁ ὁποῖος γελῶντας φωνάζει τοῦ Ἀμβροσίου.

— Ἔννοια σου διάκε μου καὶ τὸ σαπούνι ποὺ ἔφαγες ἦταν ἀπ' τὸ καλύτερο. Μάρκα Σουνλάϊτ. Τὸ ἔκοψα ἐπίτηδες γιὰ σένα.

Ὁ Ἀμβρόσιος δὲν ἔβλεπε τὴν πόρτα νὰ φύγη. Ἡ ἐκδίκησις τοῦ μπακάλη ἦταν σκληρά.

Τις τρεῖς ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων τὶς πέρασεν ὁ διάκος στὸ κρεββάτι καὶ δὲν ξαναπάτησε ποτὲ νὰ πιῆ τὴν μπύρα του ἐκεῖ.

ΝΙΚΟΣ ΣΦΕΝΔΟΝΗΣ

ΣΤΗ ΒΕΡΡΟΙΑ.....

Ἐκείνη π' ἀγαπῶ μνήσκει στὴ Βέρροια.
Μέσα στὶς νερομάνες καὶ στὰ κρυονέρια
Τὸ σπῖτι τους τὸ ζώνουν καταῤῥάχτες
Π' ἀχώρια τὴ βουή, θαρρεῖς ἀδιάζουν στάχτες...

Μὰ κάτω στὰ λιθάργια, στὴν Μπαρμπούτα
Μπαμπάκι λαναρίζουν τὰ λαγοῦτα,
Καὶ τραγουδῶνε τὰ νερὰ τρεχάτα
Ὑφαίνοντας τὴν κάτασπρή τους στράτα

Ἔχει σωστὰ πενῆντα παραθύρια
Τ' ἀρχοντικό της κ' ἕξη μισοθύρια,
Κι' ἀπ' ὅπου κι' ἂν προβάλει, δὲν τῆς λείπει
Τοῦ διπλανοῦ νερόμυλου τὸ καρδιοχτύπι.

Κατὰ τὸ δεῖλι, πάνω στὴν ταράτσα,
Πλέκει, στὸ στῆθος σκαλωμένη κάλτσα—
Καὶ δός του μὲ οὐρὲς καὶ μὲ κοντοῦρες
Σ' ἤχους βαρύψηλους σουλατσαδοῦρες—

Τέτοιες, ποὺ ἡ τρυγόνα λέει:
Πολὺ περίφημα τ' ἀηδόν' ἀπόψε κλαίει . . .
Κι' ὁ συκαελὸς ὅρκο μεγάλο πέρνει
Κανάρι τάχα πῶς λαλεῖ π' ἀηδονοφέρνει

Τόσο, ποὺ ὁ τζίτζικας ἀντίκρα,
Βαράει χάμου τὴ σουρίχτρα του μὲ πίκρα
Καὶ στὴν καρδιά του μπήγει γιὰ χαντζάρι,
Τ' ἄγανο ἀντὶς ἐγώ, ἀπ' τ'ὥριμο κριθάρι . . .

Σεπτ. 1924 Θεσσαλονίκη.

ΑΙΜ. ΡΙΑΔΗΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

—Ἄντιρα ποῦν' ἄντιρα κὶ πάλι νικατεύσυντι. = Διὰ τὰς μεταξὺ φίλων καὶ συγγενῶν διανέξεις.

ΠΟΙΚΙΛΟΧΡΩΜΟΣ ΒΑΦΗ ΑΥΓΩΝ

('Ο φίλος ἐκ Κρουσόβου Καθηγητὴς τῆς Γαλλικῆς κ. Π. Κ. Καραϊσκάκης (Πάες) ἀπέστειλεν εἰς τὸ «Μακεδονικὸν 'Ημερολόγιον» μερικὰ ἔθιμα καὶ ἤθη τοῦ Κρουσόβου ἐκ τῶν ὁποίων ἀποσπῶμεν τὴν πρωτότυπον πολύχρωμον βαφὴν τῶν πασχαλινῶν αὐγῶν ἡ ὁποία θὰ διδάξῃ καὶ θὰ εὐχαριστήσῃ τὰς ἀναγνωστρίας τοῦ βιβλίου).

Π. Κ. ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ

Μιὰ ἀπ' τὴς ἀμορφώτερες ἐνασχολήσεις τῶν γυναικῶν τῆς πατρίδος μου κατὰ τὸ Πάσχα ἦτο ἡ ποικιλόχρωμος βαφὴ τῶν αὐγῶν, πρωτότυπη ὅσον καὶ εὐχάριστη ἐνασχόλησις, ἡ ὁποία ἔδιδε στὸ πασχαλινό μας τραπέζι μιὰ χαρούμενη ὄψι στὸν συνδυασμὸ ἐκεῖνον τοῦ κλασσικοῦ κόκκινου χρώματος μὲ τὴν πολύχρωμη ἐμφάνιση τῶν αὐγῶν. 'Η ἐπιτυχία τοῦ χρωματισμοῦ των δὲν εἶνε δύσκολη. 'Αρκεῖ νὰ τηρήσῃ ἡ ἀναγνώστρια τοῦ «'Ημερολογίου» ἀκριβῶς τὶς ὁδηγίες μου, γιὰ νὰ μπορέσῃ στὸν δεύτερο τόμο του νὰ γράψῃ μὲ ἐνθουσιασμὸ τὶς ἐντυπώσεις της.

'Η πρώτη δουλειὰ γιὰ τὴ βαφὴ τῶν αὐγῶν εἶνε νὰ καθαροπλυθοῦν καὶ νὰ τοποθετηθοῦν ἐπάνω σὲ κομμάτια καθαροῦ ὑφάσματος μεγέθους τέτοιου, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ τυλίξουν τὰ αὐγά. Κόβετε ὕστερα μέσα σ' ἕνα πιάτο κομμάτια μεταξωτῆς κλωστῆς διαφόρων χρωμάτων μὲ μέγεθος δύο, τριῶν ἑκατοστῶν, τὰ ὁποῖα ἀφοῦ ἀναμίξετε, τὰ βάζετε ἐπάνω στὸ αὐγὸ βρεγμένο μὲ κρῦο νερό. Μὲ προσοχὴν ὕστερα τυλίγετε τὸ αὐγὸ μὲ τὰ μετάξια μέσα στὸ μικρὸ ὕφασμα, μὲ προσοχὴν ὥστε νὰ μὴ μαζευθοῦν τὰ μετάξια σ' ἕνα μέρος καὶ μὲ μιὰ κλωστὴ φασκιώνετε τὸ αὐγὸ μὲ τὸ ὕφασμα. 'Αφοῦ γίνῃ αὐτὴ ἡ δουλειὰ γιὰ ὅσα αὐγὰ θέλετε, τὰ τυλίγετε ὅλα μαζὺ σ' ἕνα ὕφασμα καὶ τὰ βάζετε νὰ βράσουν σὲ δοχεῖο μὲ καθαρὸ ἀχρωμάτιστο νερό. 'Αφοῦ

βράσουν καλά, τὰ ἀπαλλάσσετε ἀπ' τὸ ὕφασμα καὶ τὲς μεταξωτὲς κλωστές, παρουσιάζονται δὲ ἀμέσως τὰ αὐγὰ ἔστι χρωματισμένα σὲ ποικιλίαν χρωματισμῶν, ὥστε γεννᾶται ἡ ἐντύπωσις ὅτι εἶνε ζωγραφιστὰ μὲ χρωστῆρα.

* * *

Ἐκτὸς ἀπ' τὸν χρωματισμὸ μὲ μεταξωτὲς κλωστές, ἄλλη ἐπιτυχία ἐκπληκτικὴ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἂν ἀντὶ κλωστῆς τυλίξετε τὸ αὐγὸ διὰ τοῦ ἰδίου τρόπου μὲ μικρὰ κομμάτια πολυχρώμων μεταξωτῶν ὑφασμάτων καὶ μὲ φύλλα πράσινα μικρά, ἀπὸ κλῆμα, τσουκνίδας, τριανταφυλιᾶς,, μαϊδανοῦ καὶ ἄλλων. Τὰ φασκιώνετε καὶ πάλιν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἀφοῦ βράσουν καὶ ἀπαλλαγοῦν ἀπ' τὸ φάσκιωμα προξενοῦν τέτοια ὥμορφη ἐκπληξι ποὺ λυπᾶται κανεὶς νὰ τὰ καταστρέψῃ ὕστερα.

* * *

Ἄλλως τρόπος διακοσμήσεως τῶν αὐγῶν εἶνε τὸ γράψιμο ἐπ' αὐτῶν μὲ κηρόν. Δύσκολος τρόπος καὶ ἔχων ἀνάγκην ὑπομονῆς ἀλλὰ μὲ ἀποτελέσματα εὐχάριστα.

Μέσα σ' ἕνα μικρὸ δοχεῖον ρίχνετε καθαρὸ νερὸ τὸ ὁποῖον νὰ θερμένεται διαρκῶς στὴν φωτιά, εἰς τρόπον ὥστε νὰ διατηρεῖται ὑγρόν. Μὲ μιὰ πέννα καθαρὴ τὴν ὁποίαν καίετε διαρκῶς στὴν φωτιὰ βουτᾶτε στὸ κερὶ καὶ γράφετε ἐπάνω στὸ αὐγὸ ἔτσι λευκὸ ὅπως εἶναι. Εὐχές, στιχάκια γνωμικὰ καὶ ἀνέκδοτα μὲ τὰ ὁποῖα θέλετε νὰ πειράζετε τοὺς ἐπισκέπτας σας, τὰ γράφετε εὔκολα, ἔτσι στὸ αὐγὸ τὸ ὁποῖον ὕστερα τὸ βάζετε στὸ δοχεῖο μὲ τὸ βραστὸ νερὸ μὲ κόκκινη μπογιὰ νὰ βράσῃ καλὰ χωρὶς νὰ ἀκουμβάῃ εἰς τὸν πυθμένα τοῦ δοχείου. Τὸ αὐγό παρουσιάζεται κόκκινο μὲ λευκότατα γράμματα πολὺ ὥμορφο.

Ἐννοεῖται ὅτι τὸν τελευταῖο τρόπο μεταχειρίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ χωριά. Τὰ βαμένα ὅμως μὲ τοὺς δύο πρώτους τρόπους αὐγὰ μὲ πολύχρωμες κλωστὲς μποροῦν νὰ στολίσουν καὶ τὸν καλύτερο μπουφὲ τῆς πιὸ μοντέρνας τραπεζαρίας.

Δαδὶ Σεπτέμβριος τοῦ 1924 **Π. Κ. ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ**

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

— Φτουχὸς ἅγιους θυμιατιρὸ δὲν θέλ. = Ὅτι οἱ δυστυχεῖς δὲν τιμῶνται.

— Εἶνι γιὰ τοὺν Ἄϊ Ἀντών. = Εἶναι διὰ τὸ φρενοκομεῖον.

— Ἡ ἀλιποῦ ποὺ κοιμᾶτι, οὐρνίθια δὲν πιάν = Ἐπὶ ὀκνηρῶν.

Θ. Κ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΝΟΣΤΟΣ

«Ἀπ τὸ ἀνέκδοτο βιβλίο του «ἀπὸ τὴ μήνι τοῦ πεσοῦ» ἕνα μέρος διασκευασμένο γιὰ τὸ Μ. Ἡμερολόγιον.

»Ἡ μεγάλες συμφορὲς ἐξαγνίζουν τοὺς Λαοὺς γιὰ νὰ τοὺς φέρο ν μὲ τὴ διάβασι τοῦ χρόνου σὲ καινούργιους φωτοστόλιστους δρόμους, τὴν εἰρηνικὴ ζωή, τὸν ἀνώτερο πολιτισμό, πρὸς τὴ πρόοδο. Ἀπ'τὰ ἐρείπεια π'ἀφίνουν πίσω τους οἱ ἀνθρωποκτόνοι πόλεμοι πάντ'ἀναθρώσκουν νέες φωταύγειες.»

***

.....Εἶνε νύκτα καὶ μεῖς ἐλεύθεροι τὴν αὐγή! Ἐπιβιβαστήκαμε τὸ δειλινὸ στ' ἁγιασμένο καράβι ποῦ μᾶς ἔστειλεν ἡ στοργὴ τῶν δικῶν μας καὶ αὔριο' τὶς πρῶτες πρωϊνὲς ὧρες θὰ κινήσουμε πρὸς τοὺς γαληνιαίους ὁρίζοντας τῆς κρυφῆς μα, προσδοκίας καὶ πρὸς τὴ κυανὴ ἄχνη τῶν ἀγαπημένων μας τόπων, ἀφίνοντας πίσω μας νὰ χαθῇ γιὰ πάντα τὴ κατηραμένη χώρα τῆς φυλῆς τῶν ἀπίστων ποὺ σ' αὐτή, κάτω ἀπ' τὴ μανία τῶν δημίων μας ριχμένοι μεσ' στὴ σκλαβειὰ ξεμετρήσαμε ὅλο τὸ μαῦρο πλήρωμα τῆς ἀδυσώπητης Ἑλληνικῆς Μοίρας. Ὅλοι τώρα, ἀποστραμένοι, στυγνοί, σκελετομένοι, μὲ μελανωμένα σβυστὰ μάτια, μὲ τὸ πένθος στὴ ψυχὴ καὶ τὴ σκοτοδί η στὴ διάνοια, διατηρούμενοι στὴ ζωὴ μόνο μὲ τὴ γλυκειὰ ἰδέα τοῦ γυρισμοῦ, εἴμαστε περιμαζεμένοι σὲ κάθε κενὴ μερὶὰ τοῦ βαποριοῦ ζητόντας τὴ μόνωσι, τὴ γαλήνη. Ὅλοι σιγοῦν! Δὲν ξεχωρίζω οὔτε κἂν ἕνα σιγομίλημα γύρω μου. Ἔχουν κλεισμένα τὰ μάτια τους, μὰ κανεὶς δὲν κοιμᾶται. Νοιώθω ἀπ' τοὺς βαρεῖς καὶ παρατεταμένους ἀναστεναγμούς των πῶς ὅλοι ἀγρυπνοῦν. Ἔτσι εἶνε. Ὅτι συμβαίνει στὸ δικό μου πνεῦμα καὶ στὴ δικιά μου ψυχή, τὸ ἴδιο θὰ συμβαίνῃ καὶ σ' αὐτονῶν. Ὁ καθένας τώρα ἔχει στὸ βαθὺ κόλπο τῆς ψυχῆς του τὴν ἴδια μυσταγωγία. Οἱ λογισμοὶ ὁλονῶν ποὺ δὲν τόλμησαν γιὰ καιρὸ ν' ἀγγίξουν τὸ κύκλο τῆς ζωῆς θὰ φτερουγίζουν τώρα μὲ λαχτάρα στὰ ἴδια μακρυνὰ βάθη, πρὸς τὴν ἀγάπη ἐκείνων ποὺ προσμένουν, πρὸς τὰ στειρεμένα μητρικὰ μάτια ἀπ' τὸ πόνο τοῦ ἀπελπισμοῦ κι' ἀπ' τὸ μαρτύριο τῆς ἐγκαρτερήσεως — ποῦ θὰ βροῦν ὅμως νὰ ξεχειλήσουν ἕν' ἀτέλειωτο κλάμμα χαρᾶς.....

Πόσο ριγῶ, ἀπόψε, Θεέ μου! Διατρέχουν μέσα μου τόσα δυνατὰ πυρωμένα ρίγη καὶ τόσες δυνατὲς χαρές, ὅλες ἡ ἀγαλλιάσεις ποὺ φυλάγουν γιὰ μᾶς τοὺς μάρτυρας οἱ παράδεισοι τῆς Ναζωρινῆς παραδόσεως, ποὺ μοῦ φαίνεται νἄναι τόσο ἀδύνατη ἡ ψυχή μου γιὰ νὰ βαστάξῃ! Ἀγωνιῶ. Δὲν μπορῶ νὰ σταθῶ σὲ μιὰ θέση. Πετιέμαι στὴ πρύμνη, ἀνεβαίνω στὴ γέφυρα, γυρίζω ἄσκεπτα ἔξω ἀπ' τὸ θάλαμο τοῦ πλοιάρχου, κατεβαίνω στὶς μηχανές. Στέκω 'κεῖ, ἐρευνόντας περισπούδαστα σὰν νὰ θέλω νὰ εἰσδύσω λεσ' τὸ μυστήριο τῶν δαιμόνων αὐτῶν τοὺ ἀτμοῦ ποῦθὰ μᾶς κυλίσουν αὔριο ἀνάλαφρα

πρὸς τὸ λυτρωμὸ καὶ τὴ καινούργια ζωή. Μὰ ὡς τόσο πόσο ἀργοκίνητος εἶνε ὁ χρόνος! Σεῖς ἐξωτικὲς Μοῖρες τῶν ὡρῶν κάνετε γρήγορα νὰ περάσῃ αὐτὴ ἡ βραδυά. Ἐγὼ δὲν θέλω νἄχω παρὰ τὴ συνείδησι τοῦ χρόνου. Καὶ παραλῃῶ ὕστερα, καὶ μοῦ ξεφεύγουν κάτι κλαυθμηριστοὶ ψιθυρισμοί,—νὰ σἰς πῶ, σὰν νὰ μοιάζουν μὲ πολυάκουστα γλυκόφωνα ὀνοματάκια π,ὺ εἶνε συνυφασμένα μὲ τὸν ἐσωτερικό μου κόσμο — ἐπαναληπτικοὶ καὶ ἐπίμονοι ποὺ μ' ἀναγκάζουν μπρὸς σ'τοὺς γύρω Λαζάρους, νὰ γυρίσω τόσες φορὲς τὰ μάτια μου πρὸς τὸ σκοτάδι!.....

Πόθησα τώρα νὰ ξαναγυρίσω πάλι στὴ γέφυρα, γιὰ ν' ἁπλώσω τὸ βλέμμα μου πάνω στὰ γνώριμα μαγεμένα ἀκρογιάλια καὶ πάνω στἰς μεγαλόπρεπες κορυφὲς τῶν βουνῶν τῆς ἄτυχης Σμύρνης μας, μὰ οἱ Ἴωνες Οὐρανοὶ δὲν δείχνουν ἀπόψε καμμιὰ εὔνοια. Εἶμαι κεῖ, κατάντικρυς πάλι ἀπ' τὴ νεκρὰ τώρα πόλι, ὅπως κι' ἄλλες φορὲς ποὺ φεύγαμε γιὰ τἰς δαφνοφόρες μας διαδρομὲς μεσ' τἰς ἐρημιὲς τῆς Ἀνατολῆς. Τότε ἀπ' τὴ παραλία της τὴ πολύκοσμη καὶ πολυθόρυβη, ποὺ παρουσίαζε στὰ ἐκστατικὰ βλέμματα τοῦ ἀποπλέοντος μιὰ φαντασμαγορικὴ θέα τοῦ πειὸ ἐντυπωτικοῦ πανοράματός μας ἤρχονταν στὴν ἀκουή μας μύριες εὐχὲς τοῦ πλήθους ποὺ πίστευε στὴ νίκη μας, καὶ δονοῦσαν τὴ καμαρωτὴ πρωτεύουσα ἡ πειὸ βροντερὲς ζητωκραυγὲς καὶ τὰ πειὸ ἔξαλλα χειροκροτήματα, καὶ μᾶς κατευοδοῦσαν ἡ γοργόπτερες βαρκοῦλες πρὸς τὴ καλὴ ὥρα, καὶ ἄπειρα δακρύβρεκτα μανδηλάκια — τὸ καθένα χωριστὰ κ' ἕνας πονετικὸς καϋμὸς ἀπ' τὸ εἰδυλλιακὸ συναπάντημα ποὺ τῶσβυνε τώρα ὁ χωρισμὸς — ἄφιναν ἡ ξανθὲς καὶ ἡ μαυροφορεμένες Ἰάδες νὰ κυματίζουν πάνω στἰς μυρωμένες πνοὲς ποὺ ἔφερε ἀπὸ μακρυὰ ἀπ' τἰς ἀστείρευτες πηγὲς τῆς ἐλεύθερης Ἑλληνικῆς ζωῆς τὸ ἐλπίζον γαλανὸ κῦμα, ὡσὰν γιὰ νὰ θυμίζουν ἡ λαμπρὲς κόρες στοὺς ἀποχωροῦντας πολεμιστὰς τὴν ὑπόσχεσι τῆς κρυφῆς σπουδῆς, καὶ ὀργίαζαν εἰς χαρμόσυνους παιγνιδισμοὺς ἡ γαλανόλευκες τῶν πολεμικῶν μας, καὶ τὸ κάθε τι ἦταν γελαστὸ γύρω, καὶ παντοῦ βασίλευε ἡ πίστις γιὰ τὴν αἰώνια ἕνωσι. Καὶ ἐφεύγαμε 'μεῖς χαρούμενοι ἀφίνοντας ὁ καθένας στὸν ἀγαπημένο τόπο ἕνα κομμάτι ἀπ' τὴ ψυχή μας, καὶ ἐφεύγαμε, ἐφεύγαμε.....

Τώρα πόσο εἶνε ἀλλαγμένοι οἱ καιροί! Ἀπόψε οὔτε φεγγάρι, οὔτε ἄστρα. Ξέρω. Ἄπλωσαν παντοῦ οἱ Ἴωνες οὐρανοὶ τόσο βαθὺ σκοτάδι, γιὰ νὰ μὴ δοῦμε τὴ κατάντια τῆς ὀνειρεμμένης πόλης ποὺ ἁπλώσαμε σ' αὐτὴ τόσα ὄνειρα φυλετικὰ καὶ τόσες ἐλπίδες, ποὺ καύσαμε τόσο λειβανωτὸ μπρὸς 'στὸ ζωντάνεμμα τῆς παραδόσεως ποὺ σύραμε ἀπ' τὰ βάθη τῶν αἰώνων, ποὺ κηρύξαμε στοὺς δούλους τὴ θρησκεία τοῦ λυτρωμοῦ καὶ τῆς ἀναδημιουργίας, καὶ καταθέσαμε τἰς ψυχές μας στοὺς βωμοὺς τῆς καινούργιας Ἐθνικῆς πίστεως. Παντοῦ τώρα σκιές, καὶ μαῦρα ἐρείπια κατὰ διαστήματα π'ἀφίνουν στὴν ἀτμόσφαιρα ἀκόμα μιὰ πνιγερὴ ἀπόπνοια, καὶ ποὺ μοιάζουν μεσ' τὴ θαμπότητα τῆς νύκτας σὰν μνημεῖα μιᾶς ἀπέραντης κατοικίας νεκρῶν, ποὺ ἔμειναν ὀρθὰ κάτω ἀπ' τὴ μῆνι τοῦ ὀλέθρου, σὰν γιὰ νὰ χρησιμεύσουν στἰς ἑπόμενες γεννεὲς πόὺ θὰ ἔλθουν, ὡς μάρτυρες τῆς φρικτῆς τραγῳδίας. Ὦ Δίκαιε Θεέ! ἦταν τόση ἡ ὀργή σου γιὰ μᾶς, ποὺ νὰ ὁπλίσῃς τὸ χέρι τῶν ἀπίστων μὲ τέτοια μανία συντριβῆς καὶ ἀλλοφροσύνης, καὶ ν'ἀφίσῃς κάτω ἀπ' τὸ μέγα Σου βλέμμα νὰ συντελεσθῇ ἕνας τέτοιος ὄλεθρος! Ἤμουνα γεμισμένος

ἀπό φρίκη καὶ λυωμένος ἀπὸ σπαραγμό, καὶ πάνω σ' ἕνα ῥιγηλὸ σκίρτημα τῆς ἐπαναστατημένης μου συνειδήσεως, γιὰ τὶς ἄδικες καὶ κατηραμένες συνθῆκες τῶν κόσμιων, τίναξα τὶς πυρωμένες ματιές μου στ' ἀνεξιχνίαστο ἄπειρο τοῦ σκοταδιοῦ, σὰν νἄθελα νὰ συναντήσω προσωποποιημένη τὴν Ἑλληνικὴ Μοῖρα, γιὰ νὰ τὴ πλήξω θανάσιμα.....

***

Ἡ εὐτυχία τῆς βραδυᾶς συμπληρώνεται ἀξιοθαύμαστα στὴ τραπεζαρία τῆς ΙΙ θέσεως τοῦ «Πολικοῦ», ποὺ ὁρίσθηκε κατάλυμμα γιὰ μᾶς, τοὺς ἀξιωματούχους καὶ τοὺς ἀρρώστους. Ἕνας μηχανικὸς τοῦ πλοίου καταγείνεται νὰ φαιδρύνῃ τὴν δμήγυρι διηγόντας μιὰ καλοφκιαγμένη περιπέτεια μὲ μιὰ ξανθὴ τοῦ νησιοῦ του—ἕνα χνουδωτὸ ῥόιδο ὅπως, ἔλεγε—χρωματίζοντας τόσο ζωηρόχρωμα τὶς ἁμαρτωλὲς λεπτομέρειές της, ποὺ 'μεῖς οἱ δόλιοι ἀσκηταὶ ποὺ νηστεύσαμαι ἀπὸ κάθε ψυχαγωγία τέτοιου εἴδους ἐπὶ δεκάμηνο, ἀγλυφόμασταν, σὰν νὰ βλέπαμε μπροστά μας ἐκτεθειμένο τὸ δελεαστικότερο πλευρὸ καμμιᾶς γαλακτερῆς περδίκας. Ἀσχοληθήκαμε ὕστερα μὲ ὅλα τὰ κεφάλαια τῆς ἐδεσματολογίας, καὶ ἀπ' ὀλίγο ἕνας διανοούμενος συνάδελφος ποὺ πιαστήκαμε μαζύ, ἀρχίνησε νὰ μιλᾷ τόσο ὑπερβολικὰ καὶ περίτεχνα γιὰ τὴ στρατιωτικὴ μας κατάρρευσι στὶς μετωπικὲς γραμμὲς, ποὺ ὅλοι τὸν ἀκούγαμε μ' ἀτέλειωτη καὶ μεγάλη προσοχή. Καὶ διηγόταν :

„Εἴμασταν κλεισμένοι, ποὺ λέτε, ὁλόκληρο τὸ Α.' Σῶμα Στρατοῦ, πυροβολικά, ἱππικά, μεταγωγικά, αὐτοκίνητα, γυναικόπαιδα, τραυματίαι ὅλοι σᾶν ὀγκώδης ἀκαθόριστος συρφετὸς, χυμένος ἄφρονα καὶ ἀσυλλόγιστα μέσ' τὴ τραγικὴ χαράδρα τοῦ χάρου καὶ τοῦ ἀδιάκοπου χαμοῦ. Ὀλέθρια σύγχυσι στὶς τάξεις μας. Ὅλοι σᾶν μιὰ φουρτουνιασμένη θάλασσα μὲ τὴ διεφθαρμένη μόνο ἀγάπη πρὸς τὴ ζωὴ συνοθούμασταν, ποδοπατούσαμε τοὺς πεσμένους, διασκελίζαμε πτώματα, ὁρμῶντας σὲ κάθε διεύθυνσι, γιὰ νὰ βροῦμαι ἐλεύθερη ἔξοδο. Ἡ ὀβιδες ἐκρηγνότανε μὲ πάταγο. Ἡ ἐκκωφαντικὲς συναυλίες τῶν πυροβολισμῶν, ἀνάμεσα ἀπ' τὶς βροντὲς τῶν βαρέων κανονιῶν τοῦ ἐχθροῦ, ἀποτελοῦσαν ἕνα πανδαιμόνιο θορύβων καὶκρότων, ποὺ θὰ νόμιζε κανεὶς πῶς ἐξέλεξαν ἐκεῖ τὸ ἄντρο τους ὅλες ἡ τερατώδεις ἐκπροσωπήσεις ἀπ' τὰ φοβερότερα στοιχεῖα. Ἡ σάλπιγγες σὲ λίγο ἀντηχοῦν τὸ θούριο τοῦ δυνάστου. Μάταια ὁ Τρικούπης καλεῖ στὴν ὕστατη προσπάθεια. Ὅταν εἰσχωρήσουν στὴ ψυχὴ οἱ μαῦροι ἀπελπισμοὶ, δὲν ἔρχονται πειὰ τὰ ἔντεχνα πατριωτικὰ ῥίγη. Ἡ σημαῖες μας, ἡ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη ἀναπετιένται. Οἱ διοικηταὶ τῶν συνταγμάτων μαζεύουν τοὺς ἄνδρας

Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ

π' ἀπέμειναν. Καίγουνται τ' αὐτοκίνητα γιὰ νὰ μὴ πέσουν στὰ χέρια τῶν Κεμαλικῶν. Οἱ σωματάρχαι μὲ τοὺς ἐπιτελεῖς τους ἱππεύουν Καὶ ὁ καθένας χώθηκε σὲ μιὰ ὁμάδα ποὺ ἡ κάθε μιὰ ἀκολουθοῦσε διάφορο δρόμο, τὸν φαινομενικὰ συντομότερο. . . . .

Ἀνεβήκαμε ἕνα ψηλὸ βουνὸ ὅλη τὴ νύκτα μὲ μιὰ ὁμάδα ἀπὸ διακόσιους ἄνδρας, μ' ἕνα λοχαγὸ, καὶ πολλοὺς οὐλαμίτες, μὲ τὴν ἰδέα νὰ συναντήσουμε τὸ σύνταγμα ποῦ θέλαμε. Μὰ τίποτα ἀπ' αὐτὰ, γιατὶ τὴν ἄλλη μέρα, ὅταν βαδίσαμε πρὸς τὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τοῦ Μπανὸζ οἱ Κεμαλικοὶ μᾶς περίμεναν μπροστὰ ἀπὸ ὧρες. Πήραμε πάλι τὶς ἀνηφοριὲς πίσω στὸ βουνὸ, γυρνούσαμε ἄστοχα μέχρι τὸ δειλινὸ μέσ' στὰ ἔλατα καὶ τὶς πουρναριὲς, καὶ μιὰ φάλαγξ ἱππικοῦ βρέθηκε ξαφνικὰ νὰ καλπάζῃ πρὸς τὸ μέρος μας. Καταλάβαμε τότε καλὰ κι' ὅλοι γινήκαμε βουβοί. Ὁ Λοχαγός μας, μᾶς ὑπέδειξε πῶς κάθε μιὰς ἀντίστασις ἦταν περιττὴ καὶ καταδικασμένη. Συμφωνήσαμε. Καὶ τώρα νὰ μιὰ λέξις ποὺ ἐγκλείει ὅλον τὸν Ἅδη, ἐγγόγυσε ὁ συνάδελφος καὶ προσέθεσε: Παραδοθήκαμε. . . .

Δὲν ξέρω πῶς ζήσαμε μέχρι νὰ φθάσουμε στὸ Ἀφιὸν Καράχισὰρ. Κατωρθώσαμε μονάχα ν' ἀποκτηνωθοῦμε καὶ ἔτσι ἐξηγεῖται ποὺ ἀνθέξαμε. Ὑποφέραμε τὸ κάθε τι μὲ κτηνώδη ἀσυνηδεισία. Νεκρώσαμε τὴ ψυχή μας, νεκρώσαμε τὸ μυαλό μας, καὶ ὅλα μπροσιὰ. Ἀπὸ ποῦ ἀντλούσαμε αὐτὴ τὴ δύναμι νὰ τρέχουμε νηστικοὶ, διψασμένοι, ἄϋπνοι, σκοτωμένοι ἀπ' τὸ κάματο, γοργότερα μάλιστα ἀπ' τοὺς ἐφίππους συνοδούς μας δὲν ξέρω ὥρισμένα. Ἴσως ἀπ' τὸ Θεὸ! Τὸ μόνο ποῦ ἐμεῖς εἴμασταν πολὺ ἀπελπισμένοι καὶ μοῦ φαίνεται πῶς οἱ πολὺ ἀπελπισμένοι ἀποκτοῦν μιὰ τέτοια θηριώδη ῥώμη, ποὺ μαζεύεται ὅλη σὲ μιὰ ὕστατη προσπάθεια, ποὺ καταβάλει κάθε ταλαιπωρία, ποὺ κρατεῖ τὸν ὀργανισμὸ σὲ μιὰ ἐνεργητικὴ ὑπερδιέγερσι, ποὺ χαλυβδώνει τὴ ψυχὴ καὶ τονώνει τὰ νεῦρα καὶ ποὺ ἀνανέωνε σὲ μᾶς ὁ λαχταριστὸς μόνο πόθος τοῦ τελικοῦ λυτρωμοῦ ἀπ' τὶς ἀτελεύτητες σειρὲς τῶν δεινῶν μας. Καὶ προχωρούσαμε ἀσυναίσθητα γιὰ νὰ βροῦμε τὸ γρηγορότερο ἕνα θάνατο λιγότερο ἀβασάνιστο. Λόγου χάριν μιὰ σφαῖρα στὸ στῆθος. Ἄ! ἦταν, τότε, γιὰ μᾶς τόση εὐτυχία μιὰ λαχταριστὴ σφαιροῦλα! . . .

Ἐκεῖ μᾶς περίμεναν ἐνισχυτικὲς φρουρὲς. Φαινόταν πῶς μαθεύτηκεν ὁ ἐρχομός μας καὶ ἐτοιμάστηκε ἀπ' τοὺς κατοίκους μιὰ θερμὴ ὑποδοχή. Εἴμασταν πάντως μετρημένοι καὶ οἱ ἡγήτορες τοῦ τόπου ἔλαβαν ἐξαιρετικὰ μέτρα γιὰ προφύλαξί μας. Ἕνας Ταγματάρ-

χης ἐπέβλεπε μόνος του νι' ἔδεινε διαταγὲς. Μπροστὰ στὴ συνοδεία μας προηγοῦντο κάπου ἑκατὸν ἀξιωματικοί μας. Τοποθετήθηκαν σ'αὐτοὺς περισσότεροι σκοποί. Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθασαν στὰ πρόθυρα τοῦ Ἀφιὸν μερικὲς ὁμάδες ἀπὸ σημαιοφόρους μὲ τεράστιες σημαῖες καὶ μερικοὶ ἄγριοι τύποι μὲ φαρδιὰ κόκκινα ζουνάργια σείοντας ἀπειλητικά, δίκοπες ἀστραφτερὲς κάμες. Ἀπ' τὴ πόλι ἐρχόταν μιὰ βοὴ ἀπ' ἀλλαλαγμούς. Ὅλοι οἱ δρόμοι τώρα εἶναι πλημμυρισμένοι ἀπὸ μανιακὸ ὄχλο Ὁ καθένας κρατεῖ στὰ χέρια του φονικὰ ὅπλα κάθε εἴδους. Τὰ μαγαζιὰ ὅλα εἶναι στολισμένα μὲ σημαῖες, μὲ εἰκόνες τοῦ δοξασμένου ἀρχηγοῦ των, μὲ ἐρυθρόασπρες κορδέλες. Τὰ νταούλια βαροῦν ἀσυνάρτητους σκοπούς. Οἱ ζουρνάδες μὲ τ' ἄγρια οὐρλιάσματα, μᾶς τζουκρανίζουν τ' αὐτιά μας. Ἡ χανούμισες ποὺ εἶναι στιβαγμένες στὰ καφάσια, τὰ γνώριμα ἀνατολίτικα καφάσια, συμπληρώνουν τὴν ὁρμονικὴ συμφωνία τῶν ὀργάνων μὲ ἀναθέματα καὶ κατάρες. Ξαφνικὰ τὰ πλήθη μανιασμένα καὶ ἀλλαλάζοντα ὁρμοῦν κατ' ἐπάνω μας καὶ κάνουν ῥήγματα στὴ γραμμὴ τῆς Φρουρᾶς. Οἱ Φρουροὶ δὲν φέρουν ἀποτέλεσμα. Οἱ πρῶτοι λαβωμένοι ἀπ' τὰ πλήγματα τοῦ ὄχλου σωριάζοντοι στὸ πέτρινο καλντερίμι. Τὰ πρόσωπα ὁλονῶν εἶνε γεμᾶτα ἀπὸ αἷμα. Ὅσοι εἴμαστε γεροὶ τρέχουμε ἔξαλλοι, ἡ πέτρες πέφτουν βροχὴ, τὰ ῥόπαλα σπάζουν στὰ κεφάλια μας, μπίγονται λογχὲς στὲς πλάτες μας, ποδοπατοῦμε τοὺς πεσμένους, πηδοῦμε, σὰν κέρβεροι, τρέχουμε λαχανιασμένοι, σπροχνώμαστε σὰν νὰ πρόκειται νὰ φθάσουμε κάπου ποὺ θὰ βροῦμε σωτηρία, βογγοῦμε, ἐπικαλούμαστε τὰ θεῖα σὰν λιθοβολούμενοι Ἑβραῖοι τοῦ παλαιοῦ ἁμαρτήματος, σπαράσουμε ἀπ'τὸ πόνο τῶν τραυμάτων μας, πνιγόμαστε. . . . . .

Ἐχρειάστηκε νὰ διπλασιασθοῦν ἡ φρουρὲς, νὰ καταφθάσουν καὶ ἔφιπποι χωροφύλακες, κ' ἔτσι νὰ μπορέσουν νὰ μᾶς κλείσουν στὶς φυλακές. Μᾶς ἔδωσαν ἀπ' ἕνα μαῦρο ψωμὶ, πῆραν τοὺς τραυματίας στὸ νοσοκομεῖο καὶ πέρασεν ἡ φρικτὴ γιὰ μᾶς ἡμέρα. Τὰ τούμπανα ὅμως ἀκόμα κροτοῦσαν μὲ δαιμονισμένους βρόντους, πανηγυρίζοντας τὸ θρίαμβο τοῦ Μωαμεθανισμοῦ κατὰ τῆς Χριστιανοσύνης. Καὶ ὁ σαρικοφόρος Χότζας ἀπ' τὸ πανύψηλο γειτονικὸ τζαμὶ, ὕψωνε τὴ συρτή του φωνὴ σὲ μιὰ εὐλαβῆ δέησι καὶ σ'ἕνα δοξολογητικὸ ψαλμὸ γιὰ τὴ δόξα τοῦ μεγάλου προφήτου τοῦ Ἀλλάχ. Καὶ μεῖς, Χριστέ, σκλάβοι σὲ τέτοια κατάντια! . . . .

Χάραζε. Ἕνας γερολῦκος εἰδοποίησε τὸ μηχανικὸ πῶς εἶνε ὥρα γιὰ δρόμο, καὶ πεταχθήκαμε ὅλοι στὸ πόδι. Ὁ μηχανικὸς

κτύπησε χαϊδευτικὰ στὸν ὦμο τὸν συνάδελφο ποὺ διηγόταν καὶ θέλησε νὰ μᾶς ἐμψυχώσῃ μὲ θερμὰ λόγια. «Κουράγιο λεβεντόπαιδα, ὅλα θὰ ξεχασθοῦν! Ὁ Θεὸς ἀργάει νὰ φέξῃ γιὰ ὅλους, μὰ φέγγει μιὰ μέρα, κ' ἔτσι δὲν μένει ἀπ' τὰ περασμένα βάσανα, παρὰ μιὰ γλυκειὰ ἀνάμνησι. Δὲν λέω, τὸ μαρτύριό σας ἦτο μεγάλο, μὰ ἡ ζωὴ πάλι χωρὶς πίκρες εἶνε ἄχαρης, ὅπως λέει καὶ τὸ τραγοῦδι. Γιὰ ὅλους, πολὺ λίγο πειὸν πολύ, φυλάγει ἡ Μοῖρα τόσα παιδαίματα!» Ἡμεῖς τὸν ἀκούγαμε προσεχτικὰ γιατὶ πηγαῖναν τόσο καλὰ τὰ λόγια του αὐτὰ σὲ μᾶς. Μὰ 'κεῖνος σὰν τέλειωσε, ἄρχισε νὰ γελᾷ μ' ἕνα σαρκαστικὸ καὶ παράξενο γέλιο, σὰν ἕνας μεγάλος σοφὸς ἢ σὰν ἕνας κακοδιωχμένος ἀπ' τὴ Μοῖρα ποὺ εἶχε μέσα του ἕνα κρυφὸ πόνο, καὶ 'μεῖς ποὺ μοιάζαμε τόσο μαζύ του, ἀρχίσαμε νὰ γελοῦμε μ' ἕνα σαρκαστικὸ καὶ παράξενο γέλιο, καὶ γελούσαμε, γελούσαμε.....'

***

Περάσαμε τὶς δικές μας θάλασσες μιὰ ἡμέρα καὶ μιὰ νύχτα καὶ τώρα ἀπέχουμε ἀπ' τὸ Περαιᾶ μιὰ ὥρα ἀκόμα. Βλέπουμε τὸν ἐπιβλητικὸ βράχο τῆς Ἀκροπόλεως μὲ τὶς γλαυκὲς κιλότες νὰ λαμπυρίζῃ κάτω ἀπ' τὶς ξανθόχρυσες ἀκτίνες τοῦ πρωϊνοῦ ἡλιουσ,ἂν φωτοστόλιστο ἀνάκτορο τῶν Ὀλυμπίων καὶ ὅλοι ριγοῦμε ἀπὸ ἀγαλιάσεις πύρινου ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐξαλλης χαρᾶς. Ἡ καρδιές μας κτυποῦν δυνατά. Ἀνυπομονοῦμε νὰ φθάσουμε. Πολλοὶ ἁπλώνουμε τὰ κοκκαλιένια χέρια μας ὡσὰν νὰ θέλουμε μ' ἕνα ἄπειρο ἐναγκαλισμὸ νὰ φέρουμε κοντήτερα τὴν ἱερὰ γῆ μας. Ἡ εὔθυμες ἐπιφωνήσεις, ποὺ μᾶς ἐμπνέει ὁ γυρισμὸς πνίγονται στὸ λαιμό μας ἀπὸ ἀτέλειωτους λυγμούς. Κι ὅμως δὲν βλέπω πειὰ μελανὲς ὄψεις ἑτοιμοθανάτων, ὅπως πρῶτα. Στὰ πρόσωπα ὅλων τώρα λάμπει μιὰ μαρμαρυγὴ σὰν νὰ τὰ καλλύνῃ φωτοστέφανο. Ὅλα μοῦ φαίνονται ὅτι χύνουν αἰγλήεντα ἀκτινοβολίσματα. Ἡ θάλασσα γύρω οὔτε μιὰ πτυχή. Μιὰ γοργόπτερη ψαροπούλα ποὺ κυλᾷ παιγνιδιάρικα πάνω στὴν ὑγρὰ γαλανὴ τοῦ Σαρωνικοῦ, μοιάζει σὰν ἕνα φανταχτερὸ εἴδωλο ἐρχομένης εὐτυχίας πρὸς ἐκείνους ποὺ γυρνοῦν. Τὸ μικρό της πλήρωμα μᾶς καλοσωρίζει καὶ 'μεῖς τοὺς χαιρετοῦμε μὲ βραχνὲς ζητωκραυγὲς καὶ λογιῶν λογιῶν καλημερίσματα. Ὁ Ἀττικὸς οὐρανὸς ὁλοκάθαρος. Καμμιὰ βαρειὰ καὶ ἄγρια ἀπόχρωσις ἀπ' τὴν ἀλησμόνητη 'κείνη αὐγὴ τῆς κατασταφῆς μας. Οὔτε μελανὰ πλαίσια, οὔτε ὑπέρυθρες ἐξοχὲς — πύρινες ἀπειλὲς ὀργισμένου Θεοῦ ἐπὶ τῶν μαχομένων ἀνθρώπων—οὔτε δεινὰ κακόμματα σημεῖα, οὔτε σατανικὰ ἡμίφωτα. Ἡμεῖς γυρνοῦμε πειὰ ἐξιλεωμένοι στὴν Ἑλλάδα μας καὶ οἱ οὐρανοὶ μᾶς εὐλογοῦν μ' ὅλη τους τὴ μακαριότητα καὶ γαλήνη. σὰν κριταὶ ποὺ δὲν ἔχουν πειὰ μῆνι γιὰ μᾶς ποὺ ἐξαγοράσαμε τὸν ἐξαγνισμὸ ὁλονῶν 'κεῖ κάτω στὴ μακρυνὴ χώρα τῶν Ἐθνικιστῶν τῆς Ἀγκύρας.....

Τώρα δὲν ἀπέχουμε καθόλου ἀπ' τὴ παραλία. Μόλις ἀκούγονται οἱ χαρωποὶ κελαρισμοὶ τῆς ἕλικος. Πνιγόμαστε ἀπὸ συγκίνησι. Τὰ μάτια μας εἶνε βουρκωμένα. Γέροι, γρηοῦλες, γυναῖκες τοῦ Λαοῦ, θλιμμένες κόρες ἀφίνουν μύριες κραυγὲς καὶ παράφρονα ἐπιφωνήματα στ' ἀντίκρυσμα τῶν δικῶν των

πού τούς ξαναβλέπουν πάλι κοντά τους. Κυρίες τῶν συνδέσμων μᾶς μοιράζουν γλυκά καὶ σιγάρα. Ἄλλοι χειροκροτοῦν, ἄλλοι φωνάζουν ἄναρθρα, ἄλλοι πετοῦν στή θάλασσα τά παλιοδίκωχα πού μᾶς ἔδωσαν στή σκλαβιά οἱ Κεμαλικοί. Διερχόμαστε τώρα τίς ἐκλεκτότερες καὶ ἁγιότερες στιγμές τῆς ζωῆς μας. Πατρίδες μας ἀγαπημένες, πού σᾶς νοσταλγήσαμε μέ τόσο κρυφό πόνο, γλυκοενθυμήσεις περασμένων καιρῶν, δυνατές χαρές τῆς ζωῆς, ξαναγεννημένοι ἄγνοι πόθοι καὶ ξαναγεννημένα χρυσᾶ ὄνειρα, πού σᾶς φλογίζουν ἡ ὁρμές τῆς καινοφργιας μας ἀνοίξεως, ψυχές πού πονέσατε γιά μᾶς, λατρεμμένα μάτια πού στείρεψαν ἀπ' τόν πόνο τ' ἀπελπισμοῦ καὶ ἀπ' τό μαρτύριο τῆς πολύχρονης ἐγκαρτερήσεως πού θά βροῦν νά ξεχειλίσουν ἕνα ἀτέλειωτο κλάμμα χαρᾶς, ὅλα σᾶς ἐπανακτοῦμε πάλι. Σέ μᾶς, σέ μᾶς τώρα ὁλόκληρος ὁ κόσμος!.....

***

Μά μένα μοῦ παιδεύει ἀκόμα μιά τελευταία ἀγωνία. Πές μου Θεέ, σπῆτι μου ὅλοι γεροί! Καὶ Κεῖνος μ' ἀντήμειψε στό σχῆμα ἑνός μανδηλιοῦ πού ἦταν τῆς ἐξαδέλφη μου.

— « Ἔλντα! φώναξα βραχνά, σπῆτι γεροί!....»

— « Ὅλοι τους, κελάρισε ἐκείνη.... »

Ἔκλαυσα. Καὶ ἀφοῦ σφούγγισα τά μάτια μου, πετάχτηκα κοντά της καὶ μέ τήν ἀποκτηθεῖσα ἁγιότητα τοῦ Ἐθνομάρτυρος, τήν ηὐλόγησα.....

Σαλονίκη Σεπτέμβρης 29-1924. Θ. Κ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Πρόωρος Ἀνάπτυξις

Ο ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΔΙΣΚΟΥΛΤΣΑΣ

Στὰ 97. Στὸ Μοναστῆρι...

Ὁ μαῦρος πόλεμος ἦταν στὴν ἀκμή του. Οἱ Τοῦρκοι θριαμβεύανε. Ὁ συρφετὸς ὁ ξυπόλητος καὶ κουρελῆς τῶν Μουσουλμάνων, μὲ φωνὲς πνιγμένες μέσ' στὰ νιαούλια καὶ τοὺς ζουρνάδες, τρυγονοῦσε τοὺς δρόμους καὶ τὰ σοκάκια τῆς πόλεως, γιὰ νὰ διαλαλήσῃ τὴν συμφορὰ τῶν Γκιαούρηδων... Κι' ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ Μοναστηρίου πνιγότανε στοὺς λυγμούς... Τὸ «Φαρδύ», ὁ κεντρικὸς δρόμος ποὺ φέρνει πρὸς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου, ἀναταραζότανε καὶ βούϊζε κάθε τόσο ἀπὸ τὸν βρόντο τῶν κανονιῶν, ποὺ σέρνονται ἀπὸ ρυτῆρος γιὰ νὰ κατευθυνθοῦν στὰ σύνορα. Ἡ Ἀρβανιτιὰ, ποὺ εἶχε πλημμυρήσει μὲ τὴν ἄγρια ἐμφάνισί της τοὺς δρόμους, γέμιζε τὸν ἀέρα μ' ἕνα βάρβαρο σούσουρο, μὲ τραγούδια καὶ μανέδες, τραβῶντας κι' αὐτοὶ γιὰ τὸ σταθμό.... Κι' ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ Μοναστηρίου ἔνοιωθε σφιγμένη τὴ καρδιά του ἀπὸ κάποιο φόβο, ἀπὸ κάποια δειλία... Κακόμοιρη Ἑλλάς... Αὐτὴ ἡ μάζα τῶν ἀγρίων, φρενιασμένη, ξεκαπίστρωτη, ἐπάνω της χυμοῦσε! ..

Κι' ἄκουγες κάθε τόσο ἕνα δαιμονισμένο ξέσπασμα ἀπὸ ἀγριοφωνάρες νὰ κυλιέται μ' ἀπήχησι σ' ὅλους τοὺς δρόμους καὶ τὰ σοκάκια:

— «Ἰλιαβέεε...»

Ἦταν ἡ ἐπίσημος ἀγγελία τῶν τουρκικῶν νικῶν μέσα σ' ἕνα κομμάτι χαρτί, ποὺ τὸ διαλαλοῦσαν τὰ τουρκόπαιδα, σὰν εἶδος «πορτάρτημα».

Κι' αὐτὴ ἡ λέξις, ποὺ γέμιζε τὸν ἀέρα μὲ πάταγο καὶ κακομαχαίρωνε κάθε φορὰ τὴν καρδιὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μοναστηρίου....

— «Κι' ἄλλη ἦττα: Κακόμοιρη Ἑλλάς...»

***

Ὁ Διαμαντῆς Δισκούλτσας ἦταν ἕνας τύπος στὸ Μοναστῆρι. Γέρος μὲ ἀραιὰ γένεια, ψηλόλιγνος κι' ὀρθόκορμος, ψυχὴ καλλιτέχνου καὶ καρδιὰ φλογεροῦ πατριώτου. Ξενητεμμένος ἀπὸ μικρὸ παιδὶ στὴν Ἑλλάδα, εἶχε χρηματίσει στρατιώτης στὴ μουσικὴ τῆς φρουρᾶς τῶν Ἀθηνῶν. Εἶχε τραφεῖ μὲ τὸν πατριωτικὸ ρωμαντισμὸ τῆς ἐποχῆς του.

Ἡ μεγάλη ἰδεολογία ποὺ ἐγέμιζεν ἐνθουσιασμὸ τὲς καρδιὲς τῶν Ἑλλήνων τοῦ καιροῦ ἐκείνου, εἶχε θίξει βαθειὰ καὶ τὴ δική του. Ἤλπιζεν, ἦταν βέβαιος, τὸ κήρυττε πῶς ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐλευθέρωνε μιὰ μέρα τὴ Μακεδονία. Ἡ καρδιά του τὸ εἶχε συλλάβει κι' ὁ νοῦς τὸ πίστευε. Ὁ Δισκούλτσας ἦταν ὀνειροπόλος, ἀλλ' ὀνειροπολοῦσε τὴν ἑλληνικὴν ἀπελευθέρωσιν, ὄχι ἁπλῶς τὴν ἀπολύτρωσι τοῦ ραγιᾶ ἀπ' τὸ ζυγὸ τῶν Τούρκων. Ἤθελεν ἑλληνικὴ τὴν ἐλευθεριά, δραματιζότανε τὴ γαλανόλευκη στημένη κάνω στὰ συντρίμνια τοῦ μισοφεγγαροῦ, τὴ γαλανόλευκη ποὺ εἶχε χαιρετίσει τόσες φορές, στρατιώτης ἐνθουσιασμένος, στὲς παρατάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ὁ Δισκούλτσας σ' αὐτὸ διέφερεν ἀπ' τοὺς ἄλλους ὀνειροπόλους πατριώτας του, ποὺ ἐπίστευαν στὴν δύναμι τῆς Ἁγίας Ρωσίας, ποὺ λαχταροῦσαν στὸ ἄκουσμα κι' ὁρκίζονταν στ' ὄνομά της, γιατὶ ἀπ' αὐτὴν περιμένανε τὴν ἐλευθέρωσί τους .. Ἦταν ἄλλη τάξις αὐτή .. Ἐλάτρευεν, ἐθποιοῦσε τὴ Μεγάλη Προστάτιδα τῆς Ὀρθοδοξίας. Μαγγανεμένοι ἀπ' τὴν προσδοκία τόσων χρόνων, προσδοκία ποὺ ἀναρριπίζονταν κάθε φορὰ ποὺ ξεσποῦσε καινούργιος Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος. Ὁ Δισκούλτσας τὰ ἤξερεν αὐτά.... Ἤξερε πῶς κάποιος πατριώτης του, ποὺ ὅλη τὴ ζωή του εἶχε προσοχὴ στὴ Δύναμι τῆς Ρωσίας, εἶχε κάποτε ἀρρωστήσει βαρειά, τοῦ θανάτου. Ἡ γλῶσσά του εἶχε δεθεῖ, τρεῖς μέρες εἶχεν ἀφασία. Φιλόστοργη οἰκογένεια παραστεκότανε στὸ ψυχορράγημά του, λαχταρῶντας ν' ἀκούσῃ μιὰ τελευταία λέξι ἀπ' τὰ χείλη τοῦ μελλοθανάτου. Τίποτε, τοῦ κάκου... Ὅταν κάποιος, στενὸς φίλος τοῦ σπιτιοῦ, πλησιάζει τὸν ἄρρωστο, σκύβει στ' αὐτί του καὶ τοῦ ψιθυρίζει ἀργὰ—ἀργά :

— «Οἱ Ρῶσοι ἔφθασαν...»

Ὁ μελλοθάνατος ξετινάχθηκε. Ξύπνησε...

— «Δόξα Σοι, ὁ Θεός!...» ξεφώνησε καὶ ξεψύχησε...

Ὁ Δισκούλτσας τὰ ἤξερεν αὐτά, ἀλλ' αὐτὸς ἦταν Ἕλλην, εἶχε φάγει ἑλληνικὴ κουραμάννα, εἶχε παίξει τὸν ἐθνικό μας ὕμνο, εἶχεν ἐλπίσει εἰς τὴν Ἑλλάδα..

Κι' ἐκαρτεροῦσεν...

*
* *

Καθισμένος σ' ἕνα κάθισμα, ἔξω ἀπὸ κάποιο καφενεῖο στὸ «Φαρδύ», σκυφτός, παραπονεμένος, ἀμίλητος, περνοῦσε τὲς μέρες καὶ τὰ γηρατειά του ὁ Δισκούλτσας. Οἱ νέοι τὸν τριγυρνοῦσαν γιὰ νὰ τοὺς λέῃ τὰς ἀναμνήσεις του. Καὶ διηγότανε ὁ γέρος. Ἡ μουσικὴ

τὸν ἐνθουσίαζε, τὸν ἀφαιροῦσε, τὸν ἀπορροφοῦσε, τοῦ θύμιζε τὰ περασμένα, τὸν ἐγλύκαινε. Κάποτε μιὰ συντροφιὰ πατριωτῶν τὸν εἶχε πάρῃ στὴ μέση της. Οἱ νέοι γελοῦσαν, κουβέντιαζαν, ξεφώνιζαν, σάν παιδιά. Ὁ Δισκούλτσας ἦταν ἀφηρημένος. Μία δρχήστρα ποὺ ἔπαιζε δίπλα τὸν Ναμποῦκκο, εἶχεν ἀπορροφήσει ὅλη τὴν προσοχή του.

— «Νὰ, τώρα ἀρχίζει ἡ σφαγή», ἐφώναξε σὲ κάποιο σημεῖο ὁ ἐνθουσιασμένος γέρος, μέσ' στὸ βοῦϊσμα καὶ τὰ γέλοια τῆς συντροφιᾶς.

— «Μωρὲ ποιὰ σφαγή». Ξετινάχθηκαν οἱ ἄμουσοι φίλοι του.

Ἦρθεν ὁ πόλεμος· μέρες μαῦρες καὶ γηρατεῖα μαῦρα. Ὕστερα ἀπὸ μιὰ ζωὴ γεμάτη φλόγα πατριωτικῆς ἐλπίδος, ἤρχοντάν τώρα ὁ πόλεμος γιὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν πίστι του στὴν Ἑλλάδα. Τὰ μάτια του πνιγμένα στὸ δάκρυ, μαρτυροῦσαν πόσο βαρειὰ ἦταν ἡ δοκιμασία αὐτή. Μπροστά του οὐρλιαζαν οἱ Ἀρβανιτάδες, τὸ ποδοβολητὸ τοῦ στρατοῦ ποὺ περνοῦσε γιὰ τὰ σύνορα, τὰ κανόνια ποὺ κυλιοῦνταν βαρειὰ στὸ λιθόστρωτο· αἱ ἐπιδείξεις κι' αἱ ἀπειλὲς σκιάζανε τὴ ψυχή του... Θὰ μπορυῦσεν ἡ μικρὰ Ἑλλάδα του νὰ βαστάξῃ; Ὁ Δισκούλτσας ἤλπιζε. Θὰ βαστάξῃ, τὸ πίστευε, δὲν ἀποθαρρυνότανε, δὲν ἤθελε ν' ἀποθαρρυνθῇ.

Ἦλθαν αἱ πρῶτες συμφορές. Ὁ Δισκούλτσας καθισμένος στὴν ἴδια θέσι του, πάντα καρτεροῦσε μὲ μαρτυρικὴ εὐψυχία τὰ νέα τῆς ἡμέρας. Δαιμονισμένοι προσπερνοῦσαν οἱ συρφετοὶ τῶν Μουσουλμάνων, διαλαλῶντας τοὺς θριάμβους τοῦ Ἰσλάμ. Αἱ κραυγές τους μπηγότανε βαθειὰ στὴ ψυχὴ τοῦ καρτερικοῦ πατριώτου. Τὰ νταβούλια τους χτυποῦσαν βαρειὰ τὸ βασανισμένο αἴσθημά του. Ἔκλαιεν ἡ καρδιά του, πονοῦσεν, ὑπέφερεν. Ἀλλ' ἤλπιζεν ἀκόμα, ἐπίστευεν, ἡ πίστις του ἦταν ἀπέραντη. Ἡ ψυχή του στὲς στιγμὲς ἐκεῖνες γυρνοῦσε στὰ περασμένα. Στὴ νεότητά του, στὴ φωτιὰ τῆς στρατιωτικῆς ζωῆς, στὰ πύρινα ὄνειρα..... Νὰ ἡ Σημαία. Νὰ οἱ σαλπιγκταί. Νὰ αἱ διμοιρίες, ὁ λοχαγός, ὁ ταγματάρχης, τὰ γαλόνια, τὰ φτερά... Ἀκοῦτε τὸν ὕμνον;.. Ριγηλὲς ἡ στροφές του, τρεμουλιαστές, φλογισμένες.

Καὶ καρφωνότανε τὰ μάτια του στὴν καμπὴν τοῦ δρόμου, ἀπ' ἐκεῖ ποὺ πρόβαλλαν πάντα οἱ ὄχλοι τῶν Τούρκων καὶ τὰ μπουλούκια τῶν Ἀρβανιτάδων. Καὶ καρφωνότανε μὲ μιὰ ἀγωνία. Μ' ἕνα πυρετό. Φλογισμένα ἀπ' τὸν φόβο. Βασανισμένα ἀπ' τὴν προσδοκία.

* * *

— «Ἰλιαβέεεεε....».

Ἡ ἀγριοφωνάρες ἀντηχήσανε πρωῒ πρωΐ.

Ὁ Δισκούλτσας στὴ θέσι του καρτεροῦσε τὸ χτύπημα... Σᾶν τοὺς μεγάλους μάρτυρας τῶν περασμένων ἐποχῶν....

— «Ἰλαβέεεε... Ὁ Ἐτὲμ μπῆκε στὴ Λάρισσα...»

Χαλασμὸς κόσμου τριγύρω... Ἀτσίγγανοι καὶ Τοῦρκοι ἀδελφωμένοι πανηγυρίζανε μὲ μιὰ λύσσα, μὲ μιὰ ἄγρια λάμψι στὰ μάτια, μεθυσμένοι ἀπὸ φανατισμό, ἀπαίσιοι. Νταβούλια, ζουρνάδες, τραγούδια, ξεφωνητά, βραχνιασμένες κραυγές....

— «Ἰλιαβέεεε...»

Ὁ Δισκούλτσας λιποψυχοῦσε.. Ἡ ψυχή του χαροπάλευεν. Ὁ παληὸς ὀνειροπόλος αἰσθανότανε νὰ τὸν ἀφίνῃ ἡ πίστις του. Τὰ ὄνειρά του σωριάζονταν... Μέσ' στὰ λιπόσαρκα στήθεια του ἕνας ἄγριος παλμὸς ἀπελπισίας εἶχε ξεσπάσει.. Ἡ πίκρα ἐφαρμάκωνεν ὅλο τὸ αἷμά του καὶ τὸ ἔννοιωθε μεσ' στὶς γέρικες φλέβες του νὰ παγώνῃ σιγὰ-σιγά, νἀργοκυλιέται, νὰ σταματάῃ...

— «Γενὶ ἰλιαβέεε... Γιουνὰν γεσὶρ ὀλντοῦ...»

— «Κι' ἄλλος ἰλιαβές;»... Μιὰ παραπονιάρικη φωνὴ βγῆκε ἀπ' τὰ χλωμὰ χείλη τοῦ γέρου... Τὰ μάτια του θολωμένα καρφώθηκαν στὸν ἀέρα, κούνησε δυὸ τρεῖς φορὲς τ' ἀσπρόμαλλο κεφάλι του ὁ ἀπογοητευμένος ὀνειροπόλος, ζαρώθηκαν τὰ χείλη του σὲ μιὰ τραγικὴ ἔκφρασι πόνου κι' ἀργὰ—ἀργά, σκυφτὸς—σκυφτὸς σωριάστηκε κάτω...

Σὲ λίγες μέρες ξεψύχησε στὸ νοσοκομεῖο. Τὰ τελευταῖα λόγια ποὺ τοῦ ξεφεύγανε κάθε λίγο ἦσαν:

— «Κι' ἄλλος ἰλιαβές;...»

ΑΙΜΩΝ ΑΓΝΟΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

— Ἀντάμα ἀκοῦμι κι' χώρια κουβιντιάζουμι = Ἐπὶ ἀφηρημένων.

— Ἡσαΐα χόρευε κι' Μουσιὼν ἀμπήδα=ἐπὶ εὐθύμων.

— Φτώχια κι' ἀρχοντιὰ δὲν κρύβουντι.

— Ποιὸς ἔχ ἄσπρα στοὺ πουγγί, πιὰν ψάρια στοὺ βουνό.

— Βὰζ ἡ κοσκινοῦ τοὺν ἄντρατς μὶ τοὺς πραματηυτᾶδις= διὰ τοὺς ἔχοντας αὐθάδη ἀπαίτησιν νὰ συγκαταριθμοῦνται μὲ καλυτέρους των.

ΦΙΛΩΤΑ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ο ΓΑΜΟΣ ΠΑΡΑ ΡΩΜΑΙΟΙΣ

Τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» ἔχει τὴν εὐτυχίαν νὰ συγκαταλέγῃ μεταξὺ τῶν ἐκλεκτῶν του συνεργατῶν, τὸν διακεκριμμένον Νομομαθῆ κ. Φιλώταν Παπαγεωργίου, ἕνα ἐκ τῶν ἐνθερμοτέρων ὑποστηρικτῶν τῆς ἰδέας τῆς ἐκδόσεώς του. Προσκρούοντες εἰς τὴν ἐγνωσμένην μετριοφροσύνην τοῦ ἀνδρὸς δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ διακηρύξωμεν ὅτι, ἡ φυσιογνωμία τοῦ κ. Φ. Παπαγεωργίου, γόνου ἀρχοντικῆς οἰκογενείας τῆς Θεσσαλονίκης, ἀποτελεῖ, κάτι ξεχωριστὸ στὴν κοινωνίαν μας, ἡ ὁποία τὸν ἐκτιμᾷ καὶ τὸν σέβεται σεμνυνομένη διὰ τὸ πραγματικῶς ἀγλάϊσμα αὐτῆς. Ὡς Δικηγόρος, Στρατοδίκης, Δημοτικὸς Σύμβουλος διέπρεψεν εἰς πολλὰς κρισίμους περιστάσεις τὰς ὁποίας διῆλθον ἄτομα καὶ ἡ πόλις μας, τῆς γνώμης του καθισταμένης πάντοτε σεβαστῆς, ἰδία ὡς δημοτικοῦ συμβούλου, ἐπὶ τῶν δυσκολωτέρων προβλημάτων τὰ ὁποῖα ἐπαρουσιάσθησαν κατὰ καιροὺς διὰ τοὺς δημότας Θεσσαλονίκης.

Τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» δημοσιεῦον τὴν παρὰ πόδας μελέτην τοῦ κ. Φ. Παπαγεωργίου, γραφεῖσαν ἀποκλειστικῶς δι' αὐτό, θεωρεῖ αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν καλυτέρων θεμελιωτῶν του.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν καινοτομιῶν καὶ τῆς θλιβερᾶς τάσεως πρὸς ἄτεχνον ἀπομίμησιν ὀθνείων νεατερισμῶν ἐν τῇ συγχρόνῳ Κοινωνίᾳ, δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον ν' ἀνασύρωμεν τὸν βαρὺν τῶν αἰώνων πέπλον καὶ, ἀνατρέχοντες εἰς χρόνους παλαιοὺς καὶ ἀπομεμακρυσμένους, ὠχρὸν ν' ἀναπαραστήσωμεν εἰκόνα τῶν ἀρχαίων ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν διεπόντων τὴν Ρωμαϊκὴν Οἰκογένειαν.

Ὁ γάμος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ρωμαίοις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς Κοινωνίας.

Αὐτὸς ἀνυψοῖ τὴν γυναῖκα εἰς τὴν περίβλεπτον θέσιν τῆς συζύγου, αὐτὸς προσδίδωσι τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν τῷ ἀρχηγῷ τῆς Οἰκογενείας, αὐτὸς τέκτει ἀμοιβαῖον κληρονομικὸν δικαίωμα μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς.

Ἡ ὑψηλὴ τοῦ γάμου ἀντίληψις, ἡ τελειοποιηθεῖσα καὶ ἐξιδανικευθεῖσα διὰ τῶν ἠθικῶν διδαγμάτων τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, ἀπεικονίζει σαφῶς τὸ Ρωμαϊκὸν πνεῦμα κατὰ τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα.

Ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην τιμᾷ τὴν γυναῖκα καὶ ἀπὸ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ἐξυμνεῖ τὴν σεμνὴν καὶ σώφρονα παρθένον, γεραίρει τὴν σεβαστὴν δέσποιναν καὶ ἀποθαυμάζει τὴν φιλόστοργον μητέρα.

Ἐν τοῖς «Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου» χαριεστάτην εὑρίσκομεν ἀλληγορίαν τοῦ γάμου:

«Οἱ παλαιοί, λέγει ὁ σοφὸς ἐκ Χαιρωνείας ἱστορικός, τῇ Ἀφροδίτῃ, τὸν Ἑρμῆν συγκαθίδρυσαν, ὡς τῆς περὶ τὸν γάμον ἡδονῆς μάλιστα λόγου δεομένης, τήν τε Πειθὼ καὶ τὰς Χάριτας, ἵνα πείθοντες ἐπιχαρίτως διαπράττονται παρ' ἀλλήλων ἃ βούλονται, μὴ μαχόμενοι μηδὲ φιλονεικοῦντες».

Εὐτυχεῖς, εὐτυχέσταται αἱ Οἰκογένειαι ἐν αἷς ὁ βαθὺς παρατηρητὴς δύναται σήμερον νὰ συναντήσῃ τὴν Πειθὼ καὶ τὰς Χάριτας ἐγκαθιδρυμένας παρὰ τῇ συζυγικῇ ἑστίᾳ.

Πλὴν τὸ ἠθικὸν τοῦ γάμου μεγαλεῖον ἐν Ρώμῃ τελειότερον κατενοήθη· ἡ αἰσθητικὴ ἄποψις, ἥτις κρατεῖ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι, τῷ κατ' ἐξοχὴν καλαισθήτῳ λαῷ, ἐκλείπει παρὰ τοῖς Ρωμαίοις. Ἡ ἐπιζητουμένη πλήρωσις τῆς ἑνότητος εἶναι πνευματικὴ μᾶλλον, καὶ ναὶ μὲν, ἡ γυνὴ στερεῖται ἰδιωτικῶν τινων δικαίων, ἀλλ' ἡ ἀτομικότης της ἀναγνωρίζεται ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ τῆς ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ Ρώμη ὑπερέχει ἐν τῷ σπουδαίῳ τούτῳ σημείῳ καὶ ἡ ὑπεροχή της αὕτη ἐπέδρασε ἱκανῶς ἐν τῇ ἐνδόξῳ σταδιοδρομίᾳ τοῦ εὐγενοῦς ἐκείνου λαοῦ.

Αὐστηρός, αὐστηρότατος ἦν ὁ οἰκογενειακὸς βίος κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους τῆς Ρώμης χρόνους. Τὸ παιδίον ἅμα τῷ τοκετῷ ἀποτίθεται κατὰ γῆς γυμνόν, ἀβοήθητον, λέγει ὁ Λουκρήτιος, δίκην ναύτου κλυδωνιζομένου ὑπὸ τῶν μαινομένων κυμάτων. Ἐὰν ὁ γεννήτωρ ἀνεγείρῃ αὐτό, τοῦτο σημαίνει ὅτι, τὸ ἀναγνωρίζει, ἐὰν ὅμως ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπόν του, τότε ἀποφέρουσι τὸ ἀπόβλητον καὶ ἀποθέτουσι τό δείλαιον ἐν τριόδῳ, ἔρημον καὶ ἐγκαταλελειμμένον, ὅπου ὁ θάνατος ἀναμένει αὐτό.

Ὁ Οἰκογενειάρχης ἐν τῷ οἴκῳ του ἦτο ὁ ἀνώτατος Ἄρχων. Ἡ δὲ πατρικὴ ἐξουσία ἡ ἄκαμπτος καὶ ἀπεριόριστος ἀποκρυσταλλοῦται ἐν τῷ ἀνεξελέγκτῳ δικαιώματι τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου ἐπὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ. Ὁ Σπούριος Κάσσιος τρὶς ὑπατεύσας καὶ τρὶς τὸν περίλαμπρον τῆς νίκης στέφανον περιβληθείς, διαταγῇ τοῦ πατρός του δεινῶς μαστιγοῦται καὶ ἐν τῇ πατρικῇ ἑστίᾳ οἰκτρῶς θανατοῦται, ὡς τολμήσας προφρόνως νὰ προτείνῃ τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐθνικῆς γῆς εἰς τοὺς ἀπόρους.

Μικρὸν κατὰ μικρὸν ὅμως τὸ σκληρὸν καὶ ἄτεγκτον τοῦτο δικαίωμα τῆς πατρικῆς παντοδυναμίας ἐν πολλοῖς ἐμετριάσθη καὶ τὸ φυσικὸν συναίσθημα τῆς στοργῆς κατίσχυσεν ἐν τέλει.

Οἱ ἐγκύψαντες εἰς τὴν μελέτην τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου τοῦ ἀληθοῦς τούτου ἀριστουργήματος τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, ἐκ τῶν πρώτων αὐτῶν βημάτων ἀντελήφθησαν τὴν δυαδικὴν αὐτοῦ φύσιν καὶ τὴν προφανῆ σύγκρουσιν μεταξὺ αὐστηρᾶς καὶ ἐλευθέρας ἀρχῆς. Τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ Οἰκογένεια, ἐν ᾗ ὁ γάμος ἀναφαίνεται ὑπὸ δύο διαφόρους τύπους, τὸν αὐστηρὸν καὶ τὸν ἐλεύθερον γάμον.

Ἡ αὐστηρὸν συνάπτουσα γάμον Ρωμαία, εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀνδρός της, ὑποβάλλεται ὑπὸ τὴν ἀνδρικὴν ἐξουσίαν (manus) καὶ λογίζεται θυγάτηρ αὐτοῦ καὶ ἀδελφὴ τῶν ἰδίων της τέκνων.

Ἡ ἀνδρικὴ ἐξουσία (manus) τριττῶς ἀπεκτᾶτο:

1ον) Διὰ Θρησκευτικῆς τελετῆς (confarreatio).

2ον) Διὰ συμβολικῆς πράξεως (coemptio) καὶ 3ον διὰ χρήσεως (usus).

Ὁ θρησκευτικὸς γάμος ἀποκλειστικῶς τοῖς Πατρικίοις προσήκων ἦτο ἀρχαιότατος. Ἐτελεῖτο διὰ θυσίας ζώου περιεχούσης ἐν τέλει καὶ panus farreus (ἄρτος ἐκ φαρός), παρόντων δέκα Ρωμαίων πολιτῶν ὡς μαρτύρων, ἱερεῖς δὲ καὶ οἰωνοσκόποι καθηγίαζον αὐτόν. Μεταξὺ τῶν τυπικῶν ρημάτων ἅτινα ἀπηγγέλλοντο κατ' αὐτόν, ἦτο καὶ τὸ περίφημον «Ubi tu es Gajus» (ὅπου σὺ εὑρίσκεσαι Γάϊε), «Ibi ego sum Gaja» (ἐκεῖ εἶμαι καὶ ἐγὼ ἡ Γαΐα), χαριεστάτη καὶ διδακτικὴ ἀποκρυστάλλωσις τῆς συζυγικῆς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως, ἥτις δυστυχῶς τόσον σπανίζει σήμερον, ἀφ' ἧς αἱ νεώτεραι Γάϊαι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ περὶ πολλοῦ ποιοῦνται νὰ ἐπιδεικνύουσι τάσεις καὶ ἀρχὰς τελείας χειραφετήσεως.

Ἡ συμβολικὴ πρᾶξις συνίστατο εἰς τὴν εἰκονικὴν πώλησιν τῆς γυναικὸς εἰς τὸν ἄνδρα, μετ' ἰδιαζουσῶν τυπικῶν φράσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων, κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην, ἐπανελαμβάνετο καὶ ἡ συμβολικὴ ρῆσις «Ὅπου σύ, ὦ Γάϊε, ἐκεῖ καὶ ἐγὼ ἡ Γαΐα».

Ἡ δὲ χρῆσις συνίστατο διὰ τῆς ἐπὶ ἔν ἔτος ἀδιακόπου παραμονῆς τῆς γυναικὸς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τῇ προθέσει συνάψεως γάμου.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω τριῶν τρόπων συνάψεως τοῦ αὐστηροῦ γάμου, ὁ μὲν πρῶτος ταχέως εἰς ἀχρηστίαν περιέστη διατηρηθεὶς κατὰ τοὺς

ΕΞΕΧΟΥΣΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

ΦΙΛΩΤΑΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Αὐτοκρατορικοὺς χρόνους παρὰ μόνοις τοῖς ἱερεῦσι τοῦ Διός, ἐκ δὲ τῶν δύο τελευταίων μόνον ἡ συμβολικὴ πρᾶξις μέχρι τοῦ III μετὰ Χριστὸν αἰῶνος διετηρήθη, μεθ' ὅν δὲν ἀνεφάνη πλέον, ἄγνωστον δ' ἂν νόμῳ κατηργήθη ἢ ἀχρηστίᾳ περιέστη.

Ὅλως ἀλλοία ἦτο ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἐν τῷ ἐλευθέρῳ γάμῳ.

Ἡ γυνὴ δὲν ὑπείκει τῷ ἀνδρὶ ἀποβάλλουσα τὴν αὐθυπαρξίαν αὐτῆς, ἀλλὰ κατὰ τοσοῦτον μόνον ὑποτάσσεται αὐτῷ, ἐφόσον ἀπαραίτητον τοῦτο τυγχάνει χάριν τοῦ σκοποῦ τοῦ γάμου καὶ τῆς ἐνιαίας διοικήσεως τῆς οἰκογενείας.

Πλὴν, ἂν ὁ ἐλεύθερος γάμος παρέστη ὡς θρίαμβος τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, δυστυχῶς ὅμως ὡς ἄμοιρος τοῦ ἠθικοῦ στοιχείου ἐφ' οὗ ἑδράζεται ἡ οἰκογένεια, κατέσκαψε τὰ θεμέλια τῆς ἁγνῆς συζυγικῆς ἑστίας, μικρὸν δὲ κατὰ μικρὸν ἡ λυμαινομένη τὴν Ρωμαϊκὴν κοινίαν διαφθορὰ ἐδηλητηρίασε πάντα τὰ κοινωνικὰ στοιχεῖα.

Αἱ ἀπέραντοι κτήσεις τῆς Ρώμης ἐδόξασαν μὲν καὶ ἐκλέϊσαν αὐτὴν ἐξωτερικῶς, πλὴν διὰ τῆς διαφθορᾶς τῶν ἠθῶν, τῆς εἰσαγωγῆς τῆς πολυτελείας καὶ τῆς τρυφῆς, ὑπῆρξαν ὁ τάφος τῶν ἀρχαίων ἁγνῶν ἠθῶν καὶ τῆς ἀρχαίας οἰκογενειακῆς εὐκλείας.

Εἰς μάτην ὁ Νομοθέτης προσεπάθησε διὰ σωρείας Νόμων, οἵτινες φέρουσι τὸ κοινὸν ὄνομα «leges sumptuariae», νὰ θέσῃ φραγμὸν εἰς τὸν ἀπειλητικὸν χείμαρρον τῆς πολυτελείας καὶ τῆς ἐκλύσεως τῶν ἠθῶν.

Αἱ κακαὶ ἕξεις ἀνθίσταντο κατὰ πάσης νομοθετικῆς ἀντιδράσεως καὶ προνοίας, ἵνα πιστοποιηθῇ καὶ αὖθις περιτράνως διὰ τῶν πραγμάτων ὁ σοφὸς τοῦ Τακίτου ἀφορισμὸς «Corruptissima republica plurimae leges» —

Οἱ κυριώτεροι τῶν ὡς ἄνω Νόμων εἶναι ἡ «Lex Oppia» ἡ στρεφομένη κατὰ τῆς ἀσιατικῆς πολυτελείας τῶν γυναικῶν ἐν τῇ περιβολῇ, αἱ «Leges Didia, Aemilia καὶ Licinia», αἱ κολάζουσαι τὴν πολυτέλειαν τῆς τραπέζης καὶ ἡ «Lex Cornelia», ἡ καταστέλλουσα τὴν ἀσωτείαν καὶ τὴν σπατάλην ἐν ταῖς κηδείαις.

Δυστυχῶς ὅμως, ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ, τὸ δεινὸν ηὔξανε, ἐπὶ δὲ τῶν χρόνων τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Κλαυδίου ἡ συζυγικὴ ἑστία ἐσβέσθη, τὸ αὔλειον μετεβλήθη, ἐκβληθέντων ἐκεῖθεν τῶν ἱστῶν καὶ τῶν ἀτράκτων τῶν ὡραίων τούτων συμβόλων τῆς οἰκιακῆς ἁρμονίας καὶ τῆς φιλεργίας τῆς ἐναρέτου οἰκοδεσποίνης.—

Ὀθνεῖα ἤθη καὶ ἔθιμα ἀντεκατέστησαν τὴν ἀρχαίαν εὐγένειαν καὶ τὸ ἠρειπωμένον κοινωνικὸν οἰκοδόμημα ἐσείετο ἐκ βάθρων, εἰς

βαθμὸν, ὥστε, ὁ Αὔγουστος ἠναγκάσθη αὐστηροτάτους νὰ θεσπίσῃ νόμους πρὸς περιστολὴν τοῦ κακοῦ.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς γενικῆς κακοδαιμονίας, τὰ διαζύγια κατέστρεφον καὶ τὰς ἐλαχίστας Οἰκογενειακὰς ἑστίας, ἀφ' ὧν πρὸ πολλοῦ ἡ συζυγικὴ πίστις καὶ ἀγνότης εἶχον φυγαδευθεῖ.

Τοιαύτη δ' ἦτο ἡ ἐπήρεια τοῦ οἰκτροῦ περιβάλλοντος, ὥστε μετ' εὐλόγου ἀπορίας καὶ θλίψεως βλέπει τις πνεύματα φωσφορίζοντα νὰ ἀκολουθῶσι τὴν μοιραίαν κατάπτωσιν.

Ὁ μέγας Κικέρων διαζεύγνυται, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀφορμῆς, τὴν ἰδίαν σύζυγον, Κάτων δ' ὁ Νεώτερος ἀνερυθριάστως ἐκχωρεῖ εἰς τρίτον τὴν σύντροφον τοῦ βίου του.

Πλὴν. ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐρέβους τῆς ἀκολασίας, Ἀστὴρ φωτεινὸς καὶ παρήγορος κατηύγασε τὸ στερέωμα καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἐριπείων τοῦ ἁμαρτωλοῦ Καπιτωλίου σελαγίζουσα νέα θρησκεία, παραμυθεῖ τὰ ἀπεγνωσμένα πλήθη καὶ ἀναστηλώνει τὸν ἱερὸν τοῦ γάμου θεσμόν.

«Γάμος ἐστὶ σύνοδος ἀνδρὸς καὶ γυναικός, συγκλήρωσις τοῦ βίου παντὸς θείου καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία» δογματίζει Ἑρρένιος ὁ Μοδεστῖνος, ὁ τοῦ σοφοῦ Οὐλπιανοῦ, σοφώτατος μαθητής. Ὁ δ' ὁρισμὸς οὗτος ἀποδεικνύει περιτράνως ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἐπίδρασις τῆς Χριστιανικῆς φιλοσοφίας ἐπὶ τοῦ μεγαλοφυοῦς ἀνδρὸς, οὗτινος τὸ ἔξοχον πνεῦμα πρωϊαίτατα ἐφωτίσθη ὑπὸ τῶν πρώτων ἀκτίνων τοῦ ἀνατέλλοντος Ἡλίου, ἐνῷ ἀκόμη τὰ πλήθη ὕπνωττον ὑπὸ τὸν ζόφον τῆς ἀρχαίας Θρησκείας.

Ὄντως ὁ γάμος, ὁ τόσον βαρέα καθήκοντα περικλείων, δὲν δύναται νὰ νοηθῇ, εἰμὴ ὡς μόνιμος συγκλήρωσις τοῦ βίου παντὸς, καὶ ἰσότιμος κοινωνία, οὐ μόνον τοῦ θείου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐνανθρωπίνου δικαίου.

Ὁ δ' ἐμβαθύνων καὶ φιλοσοφῶν ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν ἀληθειῶν καὶ τῶν ἐκ τούτων ἀπορρεόντων ἀψευδῶν διδαγμάτων, ἀσφαλῶς καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι, Κοινωνία ἐν ᾗ ὁ γάμος δὲν ἑδράζεται ἐπὶ ἠθικῶν θεμελίων, οὔτε εὐτυχὴς, ἀλλ' οὔτε καὶ βιώσιμος δύναται νὰ ᾖ. Ἡ δ' Ἱστορία καὶ ἡ πεῖρα τῶν λαῶν διδάσκουσιν διὰ μεγάλων καὶ ἁπλῶν παραδειγμάτων ὅτι, πρὶν ἢ ἐπιστῇ τὸ τέλος Κοινωνίας τινός, εἶχον ἤδη ἐκδηλωθεῖ πρότερον τὰ φονικὰ συμπτώματα τῆς προσεχοῦς καταστροφῆς ἐν τῇ διαφθορᾷ καὶ τῇ ἐξαντλήσει, ἐν τῇ ἀρνήσει καὶ ἀμφισβητήσει τῶν ἱερῶν δεσμῶν τῆς Οἰκογενείας.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 15 Αὐγούστου 1924

ΦΙΛΩΤΑΣ Τ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΔΡΥΜΙΕΣ

Εἰς ἔλδοσιν ἀγγλιστὶ τῶν μεταμορφώσεων τοῦ Ὀβιδίου εὗρον ἐν ὑποσημειώσει τὴν λέξιν Lymphata, (Λυμφάτα) ἥτις σημαίνει τὸ πάθημα τῶν φρενῶν τινος, ὅστις εἶδε τὴν σκιὰν ἢ τὸ ὁμοίωμα νύμφης τινος τῶν δρυμικῶν ἢ τῶν ποταμῶν ἐντὸς τοῦ ὕδατος.

Ἡ σημασία ὡς καὶ ἡ αἰτία τῆς παραγωγῆς τῆς λέξεως ταύτης ὡς καὶ τῶν συναφῶν ***δρυμειάζω*** καὶ ***δρυμειάρας*** σῴζεται εἰς τὸ χωριόν μου Λάκοβη τῆς Χαλκιδικῆς. Πιστεύεται δὲ παρὰ τῶν γυναικῶν ὡς ἑξῆς:

Τὸν Μάρτιον μῆνα εἴς τινας ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, ἰδίως δὲ τὴν Τρίτην καὶ τὴν Πέμπτην καὶ εἰς ὥραν ἄγνωστον τῆς ἡμέρας, διέρχεται διὰ τοῦ ὕδατος ἢ ἐντὸς τοῦ ὕδατος τοῦ ρεύματος τοῦ ρυακίου ἡ ***Νύμφη*** «Δρύμη». Ἂν δὲ τύχῃ τις ἔχων τὰς χεῖρας ἢ τοὺς πόδας ἐντὸς τοῦ ὕδατος πλησίον τοῦ μέρους ἐκείνου, τότε οὗτος ἀμέσως προσβάλλεται ἀπὸ παραλησίαν τῶν χειρῶν ἢ ποδῶν ἢ καὶ ἀπὸ φρενοπάθειαν.

Αἱ γυναῖκες πιστεύουσιν ὅτι ἡ ***Δρύμη*** κατερχομένη καὶ ἀκολουθοῦσα τὸ ῥῆθρον τοῦ ὕδατος, ρυτιδεῖ τὴν ἐπιφάνειαναὐ τοῦ. Ἀλλ' ὅπως εἰς ὅλα εὑρέθη τὸ ἀντίδοτον, οὕτω καὶ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἡ ***ἀνάγκη τῆς ἐργασίας*** εὗρε τὸ ἀντιφάρμακον τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἄλλο τι, παρὰ τεμάχιον σιδήρου οἱασδήποτε μορφῆς ὡς, παλαιὸν καρφίον ἢ πέταλον ἢ ὅτι δήποτε ἄλλο.

Μιὰ γυνὴ διὰ νὰ ἦναι ἀσφαλὴς ὅτι δὲν θὰ πάθῃ ἀπὸ ***Δρύμη***, δὲν θὰ ***δρυμνιάσῃ*** πλύνουσα ἐν τῷ ποταμῷ κατὰ τὸν Μάρτιον μῆνα, ἄνωθεν τοῦ μέρους ὅπου πλένει, θέτει τεμάχιον σιδήρου ἐντὸς τοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν δύναμιν νὰ σταματᾷ τὴν ***Δρύμην*** ἀπὸ τὸν δρόμον της καὶ οὕτω σῴζεται ἡ γυνή.

Σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ γεννηθέντες τὸν Μάρτιον θεωροῦνται ὀλίγον τρελλοί, ἢ μᾶλλον ἐκκεντρικοί, διότι ***γεννήθηκαν μὲ τὶς δρύμνες***. Ἡ μήτηρ μου ἀγανακτοῦσα διὰ τὰς ἀναριθμήτους ἀταξίας

μου καὶ ἰσχυρογνωμοσύνας κατὰ τὴν παιδικήν μου ἡλικίαν, πολλάκις καὶ μάλιστα πολλάκις τῆς ἡμέρες μὲ ἔλεγε **«μαθὲ ἐσὺ γεννήθηκες μὲ τὶς *Δρύμνες*»** ἢ **«παλιο-δρυμνιάρα»**, ὅπερ σημαίνει δῆλα δὴ ὅτι **κατὰ** φυσικὸν λόγον ὤφειλε **νὰ** ἦναι παλαβὸς διότι ἐγεννήθη **τὸν** μάρτιον **ποὺ** εἶναι αἱ ***Δρύμνες***, αἱ τρελλαίνουσαι τοὺς ἀνθρώπους.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΒΕΛΩΝΗΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΝ

ΤΙ ΜΕ ΒΑΣΤΑ...

Πολλὲς **φορὲς** μὲ ρώτησαν
—**τώρα** ποὺ πάω στὴ δύσι —
ἀφοῦ χαρὰ δὲν ἔνιωσα,
καὶ δάκρυ μόνον ἔχυσα,
«τί μὲ βαστᾷ στὴ ζήση».

—:—

Μὰ τότε σκέψις ἄγνωστη
δειλὰ μὲ κυριεύει,
καὶ γιὰ τὴ μέλλουσα ζωή,
ποὖν' ἄγνωστη καὶ μακρυνὴ
τὸ μῖσος μοῦ φυτεύει.

1918 ΧΡ. Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗΣ

ΜΙΑ ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ

Χ. ΚΑΠΝΟΥΚΑΓΙΑΣ

(Μὲ ἰδιαιτέραν χαρὰν τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» παραθέτει μερικὰ ἱστορικὰ σημειώματα τῆς Σιατίστης, Πατρίδα καταγωγῆς τοῦ ἐκδότου του, ἡ ὁποία ἀείποτε διεκρίθη εἰς πατριωτισμὸν, ἐργατικώτατα καὶ μόρφωσιν.

Αἱ ὡραῖαι σελίδες, τὰς ὁποίας παραθέτομεν κατωτέρω, γραφεῖσαι ἀπὸ τὸν δυνατὸν κάλαμον τοῦ ἐκ Σιατίστης φίλου Διδάκτορος τῆς Φιλολογίας κ. Χρήστου Καπνουκάγια, ἀποτελοῦν πράγματι ἁπλῆν σκιαγραφίαν τῆς Σιατίστης ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως, καθότι διὰ τὴν ἀπεικόνισιν τῆς ὅλης ἱστορίας αὐτῆς θὰ ἐχρειάζοντο τόμοι ὁλόκληροι. Ἡ γλαφυρότης τοῦ ὕφους τοῦ κ. Χ. Καπνουκάγια καὶ ἡ τέχνη μὲ τὴν ὁποίαν ἐχειρίσθη τὸ θέμα του, συνδυάσας τὸ τερπνὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου, δίδουν τὸ δικαίωμα εἰς τὸ παρὸν βιβλίον νὰ ἦναι ὑπερήφανον διότι τὸν συγκατέλεε μεταξὺ τῶν συνεργατῶν του, προκειμένου μάλιστα νὰ ἀντιπροσωπευθῇ ἡ Σιάτιστα μὲ ἕναν ἐκ τῶν διακεκριμμένων λογιων της εἰς τὸ «Μ. Ἡμερολόγιον».)

»Νῦν Θεὸς ὑψιμέδων πάνδωρον ἐπόρσυνεν οἶκον
»Χαρμασιν ἀγλαΐας πανδώρης ἠ πίθον ὥσπερ
»ἐξ οὗ νωλεμέως οὐ δῶρα δολοφροσυνάων
»ἀλλὰ γε τῶν χαρίτων προΐεσθαι ἐν Σιατίστῃ

Μιχαὴλ Π΄γεωργίου 1755

Αὐτὰ εἶναι τὰ ἔνθερμα λόγια ποὺ χαραγμένα σ' ἕνα μαῦρο ὀρθογώνιο τζαμιοῦ, ἀπείραχτο ἀπὸ τὴ διάβα τοῦ χρόνου, μαρτυροῦν τὴν ἀρχοντιὰ μιᾶς πολιτείας ποὺ διαρκῶς σβύνει.

Ἐκεῖ ποὺ τὰ ἀβυσσώδη μάτια τοῦ διαβάτου κατακτητοῦ δὲν σαγηνεύονται ἀπὸ ἄμεσα φυσικὰ κάλλη, ἐκεῖ ποὺ ἡ ζωὴ συγγενεύεται σὲ ἀπόλαυσι μὲ τὴ ζωὴ τοῦ ἐρημίτου, ποὺ κατὰ τὴν ὁμηρικὴ ῥῆσι «. . . . . μάλ' αἴθρη πέπταται ἀνέφελος, λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη» (Ὀδυσσ. ξ-43) εἶναι χτισμένη μιὰ ἀετοφωλιὰ ποὺ λέγεται *Σιάτιστα*.

Τίποτε δὲν εἶνε σκληρότερο, εἶπε κάποιος φιλόσοφος, ἀπὸ τὸ νὰ θυμᾶται κανένας γλυκὰ περασμένα σὲ δύστηνες στιγμές. Αὐτὸ συμβαίνει μὲ μᾶς ποὺ ἂν ξεφυλλίσωμε τὸ βιβλίο τῆς παραδόσεως πῶχομε γιὰ τὴ Σιάτιστα (γιατὶ δυστυχῶς ἄλλες πηγὲς δὲν ἔχομε) καὶ ἐξετάσουμε μὲ προσοχὴ ὅ,τι ἀκό-

μα σφίζεται καὶ διαλαλεῖ μὲ τὴν ὄψι του μιὰ περασμένη ἀκμὴ, θὰ ἰδοῦμε κάτι χρυσὲς σελίδες μεγαλείου καὶ προόδου σ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης παραγωγῆς ποὺ ἂν τὲς συγκρίνουμε μὲ τὲς σημερινὲς, πράγματι θὰ πονέσωμε γιὰ τὴν κατάφορη παρακμὴ.

Ἐὰν ἐπιχειροῦσα νὰ διεξέλθωμὲ ὅλες τὲς λεπτομέρειες τὸ ἱστορικὸ τῆς Σιατίστης, ὁμολογῶ ὅτι θὰ ἤθελα ἑκατοντάδας σελίδων· γιαυτὸ περιορίζομαι στὲς πιὸ ἀδρὲς κι' ἀπαραίτητες πεννιὲς τοῦ σκίτσου της, ποὺ ἀνέλαβα νὰ δώσω στοὺς φίλους ἀναγνώστας τοῦ παρόντος Ἡμερολογίου.

***

«Ἡ πόλις οὐ τῶν τυχόντων» ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι· ἄρα κ' ἡ Σιάτιστα ποὺ ἔπαιξεν ἕνα τόσο σημαντικὸ ρόλο στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων δὲν συνωκίσθη ἀπὸ τυχαίους ἀνθρώπους, οὔτε ἀπὸ κοινωνικὰ ἀπομεινάρια, γιατὶ τότε θὰ εἶχε καὶ ἀνάλογο δρῖσι, παρὰ ἀπὸ ἀνθρώπους μὲ προοδευτικὴ ἐνεργητικότητα καὶ ἀγάπη στὴν ἐργασία, ἀπὸ ἰσχυροὺς τύπους θελήσεως καὶ ἀπὸ φυσιογνωμίες ἀσυνήθιστες σὲ βραχύβια συνοικιακὰ πλαίσια.

Κατὰ τὴν παράδοσι τὸν πυρῆνα τῆς Σιατίστης ἀπετέλεσεν ἕνας ποιμενικὸς συνοικισμὸς μὲ τὸ ὄνομα *Καλύβια* μετὰ τὸ 1500. Ὑστερώτερα ὅμως ποὺ λόγοι κοινωνικοὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ χωρισθῇ σὲ δυὸ συνοικίες (ὅπως καὶ σήμερα ἀκόμα ἐξακολουθεῖ ἡ διαίρεσις αὐτὴ), ἀπέβαλε τὸ κοινό του ὄνομα Κ α λ ύ β ι α καὶ ὠνομάσθη μὲ τὰ δυὸ ὀνόματα τῶν συνοικιῶν *Γερά·νεια* καὶ *Χώρα*. Τὸ πῶς προῆλθαν τὰ ὀνόματα αὐτὰ, ἐπειδὴ εἶναι ὀλίγον περίεργον καὶ γιὰ τὲς κοινωνικὲς ἀντιλήψεις τῆς τότε ἐποχῆς θα τὸ ἀνα·φέρω:

Εἶναι γνωστὸ πῶς οὔτε ἕνας πρόχειρος στρατιωτικὸς καταυλισμὸς δὲν εἶναι δυνατὸς σὲ τόπο ποὺ δὲν ὑπάρχει νερὸ, πόσο μᾶλλον μόνιμος συνοικισμός. Στὴ σημερινὴ κάτω συνοικία τῆς Σιατίστης εἶναι ἕνα πηγάδι ἀρκετὰ μεγάλο γιὰ τὲς ἀνάγκες ἑνὸς συνοικισμοῦ ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀντλοῦσαν τότε νερὸ μὲ ἕνα εἶδος ξυλίνης συσκευῆς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ σήμερον σὲ πολλὰ χωρειὰ τῆς Ἀνατολ. Θράκης δυτικῶς τοῦ «Τσερκέσκιοϊ» ἴσως κ' ἀλλοῦ, ποὺ ἐπειδὴ εἶχε τὸ σχῆμα τοῦ Γερανοῦ ὠνομάζονταν *Γεράνεια* κι' ἐπειδὴ, ὅπως κάθε ἀρχικὸς συνοικισμὸς, εἶχε τὰ σπίτια του πολὺ ἀραιὰ, ὅταν κατέβαιναν οἱ ἄνδρες ἢ ἡ γυναῖκες νὰ πάρουν νερὸ ἢ νὰ ποτίσουν τὰ ζῷα τους ἔλεγαν: «πᾶμε στὴ Γεράνεια;» κι' ἔτσι σιγὰ σιγὰ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ πηγαδιοῦ ὠνομάσθη ὅλη ἡ συνοικία. Τρανὴ ἐπαλήθευσι αὐτουνοῦ εἶναι τὸ σῳζόμενο αὐτὸ πηγάδι μὲ τὸ ὄνομα Γεράνεια δίπλα στὸ σπίτι τοῦ κ. Μουλατζίκη.

Μὰ μὲ τὸν καιρὸ ὁ πληθυσμὸς ηὔξανεν ἀπὸ πολλὲς ἄλλες οἰκογένειες, ποὺ διωχμένες ἀπὸ τὸν Τοῦρκο κατακτητὴν ἀγκάζονταν νὰ ζητήσουν σ' ἕνα καταφύγιο, σὲ τόπο ποὺ δὲν ἔφθανε τὸ βλοσυρό του μάτι, καὶ γιὰ τέτοιο διάλεξαν τὴ Σιάτιστα, ἡ ὁποία, σὰν ἄλλη ἑστιὰς, βάσταξεν ἀπείραχτο τὸν ἑλληνισμὸ ποὺ ἔκρυβε. Εἶναι δὲ φυσικὰ παρατηρημένο πῶς σὲ μιὰ στενὴ κοινωνία, φαίνεται περισσότερο ἡ ἀνάγκη τῆς αὐτοδιοικήσεως, ὅταν μάλιστα ἔχει τὰς ἀναγκαῖας βάσεις, ὅπως τότε εἶχε τὰ προνόμια τοῦ Μωάμεθ, γιαὐτὸ κι' οἱ Σιατιστινοὶ τότε ἐμπιστεύθηκαν τὴ διοίκησί τους στοὺς δια·

λεχτούς τους ποὺ ἀπετέλεσαν τὴ λεγομένη μ π α σ ι ο ύ ρ α* ἡ ὁποία ζοῦσεν ὄχι μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους, παρὰ χωριστὰ σὲ μέρος ὑψηλότερο ποὺ τ' ὠνόμασαν ***Χώρα***. Ὥστε ἡ λέξις αὐτὴ προῆλθεν ἀπὸ τὴν τότε μανία γιὰ τὴν κοινωνικὴ διάκριση τῶν τάξεων. Ὅμοια διαίρεσι συνοικιῶν ἔχουμε καὶ στὰ ***Γανόχωρα*** τῆς Ἀνατολ. Θράκης καὶ εἰς πλεῖστα ἄλλα μέρη.

Καὶ τώρα πολὺ δίκαια ἐγείρεται ἡ ἀπορία· πόθεν τὸ κοινὸ ὄνομα ***Σιάτιστα*** τῶν δύο συνοικιῶν; Διὰ ν' ἀπαντήσω σ' αὐτὸ θεωρῶ ἀπαραίτητο νὰ πῶ πῶς, ὅταν ἔγινεν ἡ πρώτη μετὰ τὴν ἅλωσι καταγραφὴ τῶν κατοίκων, ἡ Σιάτιστα φέρεται μὲ τὸ ὄνομα ***Ἀρμούτ-κιοΐ*** δηλαδὴ (ἀχλαδοχῶρι) καὶ τοῦτο ἀπὸ τὲς πολλὲς ἀχλαδιὲς ποὖχε μιὰ κοιλὰς ποὖναι ἀνάμεσα στὴ Σιάτιστα καὶ στὴ Κοζάνη, ἀκόμα δὲ καὶ σήμερα πολλοὶ Σιατιστινοὶ ἀστειευόμενοι μεταχειρίζονται τὴν προσωνυμία τοῦ «***Ἀρμουτκιολῆ***». Γιὰ τὴν ὀνομασία «Σιάτιστα» ἡ παράδοσις λέγει τὸ ἑξῆς πολὺ ὥμορφο ἐπεισόδιο: Ὅταν ἤρθαν οἱ πρῶτοι Τοῦρκοι, τὶς οἶδε πῶς, στὴ Σιάτιστα ποὺ ἦταν ἀπρόσιτη, γιὰ τὰ ἀπόκρημνα βουνὰ ποὺ τὴν τριγυρίζουν, κ' εἶδαν σ' ἕνα κυριακάτικο χορὸ ἀπὸ χωργιατοποῦλες τὸ πλῆθος τῶν φλουριῶν ποῦ στόλιζε τὰ στήθια τους καὶ τὴ ῥοδοκόκκινη ὄψι τους «σ ι ά σ τ ι σ α ν»** κι' ἀπὸ τότε τὴν ὀνόμασαν «***Σιάτιστα***». Ἡμεῖς γιὰ τὴν ἐτυμολογία τῆς λέξεως δὲν ἔχομε νὰ ποῦμε τὶ τὸ θετικόν.

. . . . . .

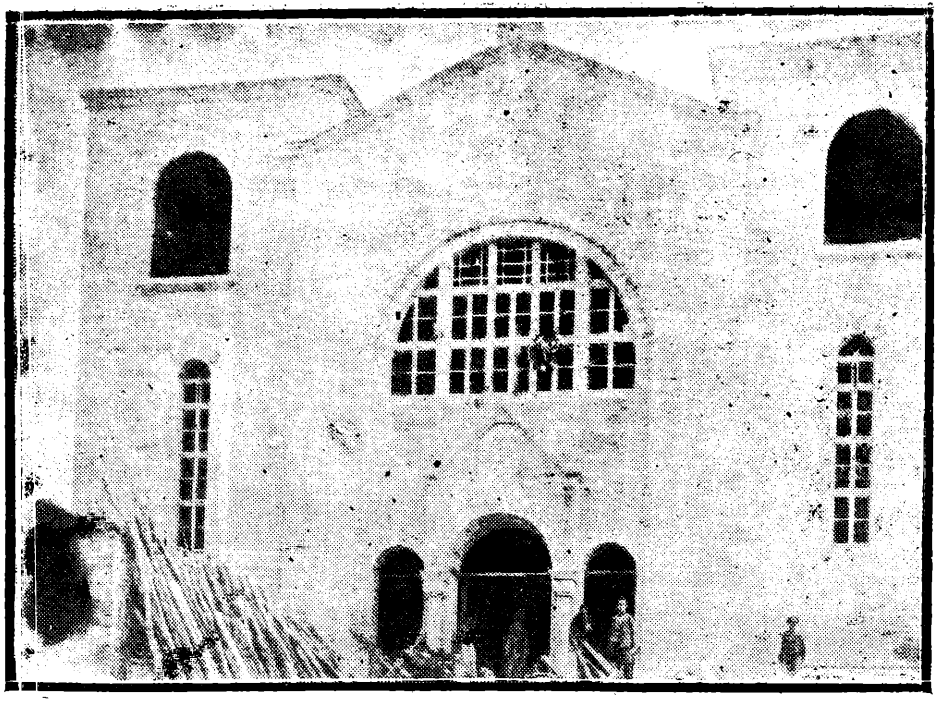
Ἐκεῖνος ποὺ ταξιδεύει ἀπὸ τὴν Κοζάνη στὴν Ἀνασελίτσα, ἅμα φθάσει στὸ 23ο χιλιόμετρο, ἂν γυρίσῃ δεξιὰ θὰ ἰδῇ ἕνα ὁρίζοντι πλαισιομένον ἀπὸ θεόγυμνα βουνά, κι' ἀπάνω σ' αὐτὰ σκαρφαλομένα λίγα σπίτια. Αὐτὴ εἶναι ἡ λεβεντογέννα Σιάτιστα.*** Ἕνας δημόσιος, σχεδὸν καμωμένος δρόμος μᾶς ὁδηγεῖ ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ σταθήκαμε ἕως τὴν πόλι. Ἡ πρώτη ἐντύπωσις σ' ἕνα ἀντικειμενικὸ ἐπισκέπτη θὰ εἶναι κάπως ἀκαθόριστη, γιατὶ οὔτε θορυβώδη κίνησι βλέπει, οὔτε καὶ πανηγέλη νέκρα, βρίσκεται ἀκριβῶς μπροστὰ σ' ἕνα περασμένο μεγαλεῖο. Σπίτια μεγάλα μὲ ἄμεμπτο πασγράδα, ῥυθμοῦ ὅμοιον μὲ ἐκεῖνον ποὺ βρῆκαν στὰ σπίτια τῆς Ποιητῆς, γυναικοῦλες καθ' ὅλα συγχρονισμένες, κορίτσια γυμνένα μὲ τὴν τελευταία λέξι τῆς μόδας καὶ νέους, σχετικὰ ὀλίγους, μὲ ὅλο τὸ ζῆλο νὰ ἐργασθοῦν γιὰ τὴν προαγωγή τους. Περνοῦμε τὴ Γεράνεια καὶ ἀναβαίνομε ἕνα μικρὸ ἀνήφορο μὲ τὴ θελκτικὴ συντροφιὰ τῆς θέας χωραφιῶν ποὖναι δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Μόλις φθάσουμαι σέ μιὰ ἐκκλησούλα, στὸν ἅγιο Μηνᾶ, βλέπουμε ἀντικρυ ἕνα πελώριο νεόδμητο οἰκοδόμημα (εἰκὼν 2). Εἶναι ὁ ἅγιος Δημήτριος, ἡ μητροπολιτική μας ἐκκλησία, ποὺ εἶχε κατεῖ στὰς 13 Ἰουλίου τοῦ 1910 καὶ ἐπανιδρύθη. Ἡ ἐκκλησία αὐτὴ ἦταν τὸ ἀρχαιότερο κτίριο τῆς Σιατίστης μὲ χρονολογία 1647, ὕστερ' ἀπ' αὐτὴ ὲὲ ἀρχαιότητα ἔρχεται ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Γερανείας, ποὺ σῴζεται εὐτυχῶς σὲ καλὴ κατάστασι, μὲ

---

* εἶναι λέξις Τουρκικὴ καὶ θὰ πῇ Πρόκριτοι ἄρχοντες.

** Σιαστίζω = ἐκπλήσσομαι, ἀποῶ, θαυμάζω.

*** Ἔτσι τὴν ἀπεκάλεσεν ὁ ποιητὴς κ. Σπ. Ματσούκας σ' ἕνα ποίημά του.

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

χρονολογία 1677. Προχωροῦμε, περνοῦμε τὴν ἀρχὴ τῆς χώρας ποῦναι γεμάτη ἀπὸ ἐργαστήρια τοῦ Ὑφαίστου καὶ δὲν μᾶς σταματᾷ παρὰ μόνο τὸ Τραπάντζειο Γυμνάσιο χτισμένο στὰ 1888 καὶ δύο ἄλλα κτίρια ἄξια λόγου ὅπως δήποτε, τὸ δημοτικὸ σχολεῖο καὶ ἡ Μητρόπολις. Ἀπ' ἐκεῖ φθάνουμε στὴν Πλατεῖα «Τρία Πηγάδια» ποὺ λέγεται ἔτσι γιατὶ ἔχει πράγματι 3 πηγάδια καὶ στὴ μέση ἀκριβῶς φιγουράρει ἕνας Γεροπλάτανος, ποὺ θὰ κρύβῃ ἴσως μέσα του πολλὰ γεγονότα τῆς Σιατίστης, τὰ ὁποῖα δὲν ξέρει ἡ παράδοσις. Ἐκεῖ εἶναι ὁ τελικὸς σταθμός μας.

***

Ὁ σημερινὸς πληθυσμὸς τῆς Σιατίστης, ἀμιγὴς ἑλληνικός, σύμφωνα μὲ τὴν τελευταία καταγραφὴ τοῦ 1922 ἀνέρχεται σὲ 4648 κατοίκους, πρᾶγμα δηλαδὴ ποὺ ἐκπλήττει τὸν καθένα, ὅταν ἰδῇ τὰ πολλὰ σπίτια ποὺ ὑπάρχουν. Τὶ συμβαίνει λοιπόν;... Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι εἶναι ξενητευμένοι στὴν Ἀμερικὴ, στὴ Σερβία, στὴ Ρουμανία, στὴν Πόλι καὶ ἀλλαχοῦ, γιατὶ δὲν ἱκανοποιοῦνται πλέον στὴ Σιάτιστα, στὴν ὁποία γιὰ νὰ ζήσῃ σήμερα κανένας πρέπει σύμφωνα μὲ κάποιο λαϊκὸ γνωμικὸ «νἆναι ἢ μαλαματένιος (νἄχῃ πολλὰ λεφτὰ δηλαδὴ) ἢ σιδηρένιος» (νἄχῃ μεγάλη ἀντοχὴ) κι' ἔτσι ἡ Σιάτιστα ὡσημέραι φθίνει σὰν ἕνας φθισικὸς ὀργανισμός, καὶ διερωτῶνται ὅλοι, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνασταλῇ τὸ κακὸ αὐτό; Ἡ ὁπάντησις βγαίνει ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα μόνον φωνὴ δὲ βγάνουν νὰ μᾶς τὸ ποῦν, εἶπε κάποτε κι' ὁ Δημοσθένης γιὰ τὰ Ἀθηναϊκὰ πράγματα, ὅτι μόνον ἡ ἐπισκευὴ τοῦ δημοσίου δρόμου Σιατίστης - Ἀνασελίτσης θὰ μᾶς σώσῃ.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ ξεπεσμοῦ στὴ Σιάτιστα ἤρχισε ἀπὸ τὸ 1805, ἅμα ἐπῆλθεν ἡ σοβαρὰ καταστροφὴ τῶν μεγάλων ἐμπορικῶν οἴκων Νάκου κ.λ.π. τοὺς ὁποίους ἀναφέρει καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου κ. Σπυρ. Λάμπρος εἰς τὸν Ἑλληνομνήμονά του, καὶ τῶν ὁποίων διευθυνταὶ ἦταν ἄνθρωποι ποὺ κατάγονταν ἀπ' τὴ Σιάτιστα καὶ ἤρθαν σὲ συγγενικοὺς δεσμοὺς μὲ τὸν Ἀψβουργικὸ οἶκο τῆς Αὐστρίας, γιατὶ μιὰ κόρη αὐτῶν ἡ *Μιλέβα* πῆρε ἄντρα της τὸν πρῶτο ἐξάδελφο τῆς Αὐτοκρατείρας τῆς Αὐστρίας. Παραθέτω μιὰ φωτογραφία τῆς Madame Τσιτίρι, ἡ ὁποία σχετίζεται μὲ τὴν οἰκογένεια Νάκου καὶ τῆς ὁποίας γόνος σήμερα εἶναι ἡ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀθανασίου Κανατσούλη, ποὺ εἶναι ἡ ζῶσα ἱστορία τῆς Σιατίστης. Γενικὰ ἡ ἀκμὴ τοῦ ἐμπορίου διήρκεσεν ἀπὸ τὸ 1606 ἕως τὸ 1805, διεξῆγε δὲ ἡ Σιάτιστα ἐμπόριο ἀπὸ ποικίλα προϊόντα, κρασιά, οἰνοπνεύματα, γοῦνες, δέρματα καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα σήμερα περιωρίσθηκαν μόνον στὰ καπνὰ καὶ ὀλίγα κρασιά, ποὺ μαζὶ μὲ τὰ δολλάρια τῆς Ἀμερικῆς, παρατείνουν τὴ ζωὴ τῆς Σιατίστης. Ἐξαιρετικὴ παραγωγὴ σὲ ὀλίγη ποσότητα εἶναι ἡ τοῦ ἡλιαστοῦ κρασιοῦ ποὺ μπορεῖ νὰ παραβληθῇ σὲ ποιότητα μὲ τὴ ξένη σαμπάνια.

***

Ἡ κοινωνία τῆς Σιατίστης εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ πολλὲς ἄλλες μεγαλύτερες κοινωνίες. Τὸ μυαλὸ τοῦ Σιατιστινοῦ, καθαρὸ πάντοτε καὶ ἔξυπνο, φυσικά, διεκρίθη παντοῦ καὶ εἶναι εὐπρόσδεκτο γιὰ κάθε κοινωνικὸ νεωτερισμό, γιαυτὸ μπορῶ νὰ πῶ πῶς στὸ κοινωνικὸ τάκτ ἡ

Η ΕΚ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ ΒΑΡΩΝΙΣ Κ^Α ΤΣΙΤΙΡΗ

Σιάτιστα εἶναι ἡ πρώτη σ' ὅλον τὸν νομό μας. Εἶναι ἀλήθεια πῶς ἕνα στενὸ περιβάλλον ἔχει πάντοτε καὶ τὲς ἀτέλειές του, δηλαδὴ τοῦ λείπει τὸ θέατρο, ἄριστο μορφωτικὸ μέσο, ἡ μουσικὴ ποὺ ἐξυψώνει τὸν ἄνθρωπο σὲ πιὸ ψηλοὺς κάπως καὶ ἰδανικοὺς ὁρίζοντας, δὲν ἔχει τὰ ἐὐεργετικὰ μέσα τῶν πόλεων, ξενοδοχεῖα, ἐστιατόρια κ.λ.π. Μὰ στὴ Σιάτιστα εὐτυχῶς οἱ ἄνθρωποι εἶναι προικισμένοι μὲ κάτι τέτοιες, ἀρετὲς ποὺ τὰς ἐλλείψεις αὐτὰς τὰς καθιστοῦν τελείως ἀνεπαίσθητες. Εἶναι φιλόξενοι τόσον, ὅσον ἴσως πουθενὰ ἀλλοῦ, εἶναι φιλόκαλοι καὶ πρόθυμοι σὲ βαθμὸ ἀπίστευτο, ἐνεργητικοὶ καὶ τίμιοι ὅσον ὀλίγοι. Μὰ αὐτὰ εἶναι βαθειὰ κοινωνικὴ κληρονομιά.

Τὰ ἀρχαῖα ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς Σιατίστης, τὰ ὁποῖα εἶναι καθ' ὅλα πατριαρχικά, θὰ προσθέσουν ἕνα διαμάντι πρώτου μεγέθους στὸ στέμμα τῆς λαογραφικῆς ἐπιστήμης. Τὸ πῶς ντύνονται ἡ Σιατιστινὲς μαρτυρεῖ ἡ φωτογραφία στὴν ὁποία εἶναι ξαναζωντανεμένη ὅλη ἡ Σιατιστινὴ ἀρχοντιά Τὸ πάθος κι' ὁ λυρισμός τους φαίνεται στὰ δημοτικὰ τραγούδια πῶλεγαν σὲ κάθε εἴδους δημοσία τελετή, ἀρραβῶνες, γάμους, ἑορτὲς κ.λ.π

Μὰ γιὰ τὴν ἐθνικὴ δρᾶσι τους, ὅσα καὶ νὰ ποῦμε μόλις θὰ ἐγγίζωμε τὴν πραγματικότητα. Ἡ ἰδέα τῆς Πατρίδος ἦταν τόσο βαθειὰ ριζωμένη σ' αὐτοὺς, ποὺ ὅλη τους ἡ ζωὴ ἐξυπηρετοῦσεν αὐτὴν καὶ μόνη. Ὁ Νιόπλιος * ἄνθρωπος συνδεδεμένος μὲ τὸ εἶναι τῆς Σιατίστης, ὅπως λέγει κι' ἡ λαϊκὴ μοῦσα, ψυχὴ ἄφοβη σὲ κάθε εἶδος κινδύνου, θέλησι, ἀτσαλένια μ' ἀλόγιστη μπέσα, προέταξε τὰ στήθη του σὲ πολλὲς Ἀλβανικὲς καὶ Τουρκικὲς μπόρες κι' ἔσωσε τὴ Σιάτιστα.

»Ἐν δσ' ὁ Νιόπλιος ζωντανὸς«
»Ἡ Σιάστα δὲ φοβῖται«

Γόνος αὐτοῦ εἶναι ἡ σημερινὴ οἰκογένεια τοῦ κ. Μπήτια ἢ Μπήτιαρη Μὰ καὶ στῶν ἄλλων Σιατιστινῶν τὲς φλέβες ἔτρεχε Σουλιώτικο αἷμα, ὅπως λέγει καὶ ὁ κ. Κ. Σ. Γούναρης ἀπὸ τὴν ἐπιμιξία ποὺ ἐπῆλθε μὲ τὴν ἐγκατάστασι πολλῶν Σιουλωτῶν στὴ Σιάτιστα τῆς ὁποίας δεῖγμα εἶναι ἡ οἰκογένεια Παπασουλιώτη, Οἰκονόμου, Λάμπρου κ. τ. λ.

Ἀλλὰ μήπως στὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα προσέφεραν ὀλίγα ; Ἡ Σιάτιστα δεύτερο κέντρο μετὰ τὸ Μοναστῆρι (Βιτώλια) τροφοδοτοῦσε ὅλα τὰ Μακεδονικὰ ἀνταρτικὰ σώματα. Πόσοι δὲ δὲν ἔβαψαν μὲ τὸ αἷμά τους μετὰ τὸ Σύνταγμα καὶ πρὶν τὸ χῶμα τῆς πατρίδος μας, γιὰ νὰ ποτίσουν κι' αὐτοὶ τὸ τρανὸ δένδρο τῆς Λευθεριᾶς ποὺ μᾶς πῆρε στὸν ἴσκιο του ὕστερ' ἀπὸ τὸ 1912; Ὁ Παῦλος Περδίκκας. ὁ Κουροπούλης, ὁ Γ. Μυλωνᾶς ὁ καπετὰν Δίβρας πολεμῶντας τοὺς φονιάδες τοῦ Μητροπολίτου Γρεβενῶν Αἰμιλιανοῦ καὶ πολλοὶ ἄλλοι δὲν ἔπεσαν γιαυτό ;

Ἔπειτα ἡ κατηχνιασμένη ἐκείνη 4η Νοεμβρίου τοῦ 1912 ποὺ κρίνονταν ἡ τύχη τῆς Σιατίστης τί κατώτερον τούτου ὀπέδειξεν ; Ἦταν μιὰ μεγίστη ἀναλαμπὴ τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς τῆς Σιατίστης. Ὁ κ. Ἠρ Γκιουλέκας εἶναι μιὰ ζωντανὴ εἰκόνα τῆς τότε καταστρεπτικῆς συνεπείας τοῦ τολμηροῦ κι' ἀφόβου μπροστὰ στὸν Τουρκικὸ χείμαρρο.

---

* Ἤκμασε στὰ 1830.

ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ

Γιὰ τὰ θρησκευτικά τους συναισθήματα θεωρῶ περιττὸ νὰ πῶ τίποτα γιατὶ ἀναλαμβάνουν νὰ τὰ ὑμνήσουν οἱ τρανοὶ διαλαληταί, ἡ ἐκκλησίες.... Κάθε λόφος καὶ κάθε πρόσφορη πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ ἔχει κι' ἕνα ἐκκλησάκι!.. Τόσο θρῆσκοι εἶναι ! ! ! . . . . . .

***

Ἤδη ἐξετάζοντας τὴν ἐκπαιδευτικὴ καὶ πνευματικὴ ἐν γένει κατάστασι τῆς Σιατίστης βλέπομε μιὰ δυνατὴ σιλουέττα νὰ πρυτανεύῃ στὴν πνευματική της κίνησις. Εἶναι ἡ προσωπικότης τοῦ κ. Ἰωάννου Τραπαντζῆ.

Αὐτὸς στὴν ξενητειὰ ποὖκαμε τόσα χρόνια, εἰργάσθη μ' ἕνα φωτεινὸ σημάδι προσανατολισμοῦ, νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του. Κατάλαβε πῶς τὰ πνευματικὰ φῶτα ἦταν οἱ φορεῖς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ γενικὰ κάθε εἴδους ἰδανικῆς ἀναπτύξεως, ἔννοιωσε βαθειὰ μέσα του τὴν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς Σιατίστης γιὰ ἕνα ἀνώτερο ἐκπαιδευτικὸ ἵδρυμα καὶ ἀνήγειρε τὸ λαμπρὸ αὐτὸ Γυμνάσιο πῶχουμε καὶ σὰν τὸ ὁποῖο ἐλάχιστα κτίρια ὑπάρχουν σ' ὅλη τὴ Μακεδονία. Ὕστερα καὶ τῶν ἄλλων Σιατιστινῶν ἡ προθυμία γιὰ τὴν ἀνέγερσι ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων ὑπῆρξε πολὺ ἐπαινετὴ γιατὶ κατώρθωσε νὰ ἀνεγείρῃ δύο δημοτικὰ σχολεῖα, τὸ ἕνα στὴ Χώρα κατὰ τὸ 1910 καὶ τἄλλο στὴ Γεράνεια τὸ 1920 πολὺ καλὰ καὶ εὐρύχωρα, χωρὶς τὴ βοήθεια κανενὸς ξένου. Τό σχέδιον τοῦ δευτέρου παρεχώρησεν εὐχαρίστως ὁ Γάλλος ἀρχιτακτων κ. Heitze ποὺ ἔμεινε τότε ἀρκετὰ στὴ Σιάτιστα.

Ἄλλως ἐπίσης μεγάλος πατριώτης καὶ ἰσχυρὰ διάνοια εἶναι ὁ κ. Θεόδ. Μανούσης καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας στὸ Ἐθνικό μας Πανεπιστήμιο, ἀποθανὼν τὸ 1858 ποὺ μὰς χάρισε τὴ βιβλιοθήκη του, ἀποτελούμενη ἀπὸ 4,000 τόμους καὶ ἡ ὁποία φυλάγεται σήμερα σὲ ἰδιαίτερη αἴθουσα τοῦ Γυμναοίου μας. Ἀκολουθεῖ ὕστερα πλειὰς ὅλη ἐπιστημόνων, ποὺ κατάγονται ἀπὸ τὴ Σιάτιστα, παλαιῶν καὶ νεωτέρων. Ἔτσι ἔχομε τὸ γνωστὸ σ' ὅλους Γ. Ζαβίρα, τὸν Π''γεωργίου (1755) καὶ Δούκα καὶ Γεώργ. Οἰκονόμου τῶν ὁποίων σῴζονται καὶ σήμερα τὰ ἑξῆς ἰαμβικὰ καὶ ἡρωϊκὰ τετράστιχα στὸ ἀρχαῖο σπίτι τοῦ κ. Κ. Νεραντζοπούλου ποῦ κτίσθηκε ΑΨΝΔ (1754)

» Δεῦρ' ἴθ' ἐπόπτα ὅπως κεν ἴδοις ἀμβρόουνοι οἶκον
» Εὖ πτόλι λαμπετόωντα Σατίστη ἦλιον ὥσπερ
» Ἄσπετον ἐς κῦδός γε Ἰωάννου περιπύστου
» Αἰθέρος οὗ κράντως δὴν αἴθ' ὄφελεν διασώσῃ,

Μιχαὴλ Δουκα 1755

» Ὅσον μὲν ἐν σοὶ τὸ κλέος δέρκω δόμε
» Οὕπω ποτ' ἄλλῳ τοῖον εἶδον εἰκότως
» Σοῦ γὰρ εὖχος ῥεῖα πάντως μανθάνει
» Ὁ κλῆσιν εἰδὼς ἄντικρυς σοῦ Δεσπότου.

Γεώργ. Οἰκονόμου 17.5

» Δέρκω τὸ δῶμα καὶ τὰ πλεῖστα θαμβέω
» Ἐπεί γε τοῖον εὖ Σατίστῃ οὐ πέλει
» Οἷον βλέπω νῦν τοῦ Ἰωάννου ξένε
» Κάλλει τε πάντων καὶ θέᾳ προὔχον λίαν.

Μιχαὴλ Π''γεωργίου 1755

Τὸν ἥρωα τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1769 λοχαγὸ τοῦ πεζικοῦ στὸ Ρωσ. στρατὸ Γρηγόριον Παπάζογλου τοῦ ὁποίου τὴν καταγωγὴ ἀναφέρει καὶ ὁ μέγας καθηγητὴς τῆς ἱστορίας κ. Παπαρηγόπουλος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ποὺ διεκρίθησαν στοὺς διαφόρους κλάδους ποὺ ἐπεδόθησαν.

Ἀπὸ δὲ τοὺς συγχρόνους ἐπιστήμονάς μας τιμοῦν ἰδιαίτερα τὴ Σιάτιστα οἱ κ. κ. Ἀναστ. Μέγας συγγραφεὺς πολλῶν διδακτικῶν βιβλίων, ὁ κ. Ζ. Ζαμάνης διακεκριμμένος παιδαγωγὸς τῆς Ἑλλάδος, ὁ κ. Ἀναστ. Δάνας Γεν. Ἐπιθεωρητὴς τῶν φυσικῶν, ὀνομαστὸς γιὰ τὶς παλαιοντολογικὲς μελέτες του, ὁ κ. Ἀνάστ. Λαζάρου φιλόλογος, συγγραφεὺς καὶ καθηγητὴς τοῦ Βαρβακείου Λυκείου τῶν Ἀθηνῶν, ὁ κ. Γεώργιος Μέγας φιλόλογος γνωστὸς γιὰ τὲς λαογραφικές του ἐργασίες καὶ πολλοὶ ἄλλοι νεώτεροι ἐπιστήμονες. Ἡ Σιάτιστα γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴν αὐτὴ πνευματικὴ κίνησι ἔσχεν ἐπισκέπτας τοὺς διασημοτέρους συγχρόνους Ἕλληνας.

***

Ῥίχνοντας τὴν τελευταία γενικὴ ματιὰ στὴ γοργὴ αὐτὴ ἀκμὴ καὶ παρακμὴ τῆς Σιατίστης ποῦ σᾶν ἕνα γλυκὸ ὄνειρο περνᾷ καὶ σβύνει ἀπὸ τὸ μυαλὸ τοῦ καθενὸς μας, ἔχω νὰ πῶ πῶς ὁ προορισμός της βασίλεψε, γιατὶ ἔπαυσε νὰ ὑπάρχει ὁ σκοπὸς γιὰ τὸν ὁποῖον ἔγινε. Αὐτὸ τοὐλάχιστον, πιστεύω ν' ἀποτελῇ τὴ γενικὴ πεποίθησι. Ὥστε λοιπὸν θὰ καταστραφῇ καὶ θὰ ἐρειπωθῇ ἡ Σιάτιστα μεταβαλλομένη σὲ τόπον ἀρχαιολογικῆς ἐρεύνης; Αὐτὸ ἐρωτᾷ ὁποιος πονεῖ ἀκόμα τὴ Σιάτιστα Ὄχι. Χίλιες φορὲς ὄχι, ἂν ἀλλάξει τὸν προορισμό της καὶ ἀπὸ πόλις διατηρήσεως σῴου ἐθνισμοῦ ἀπὸ ἐπιδρομὰς κατακτητῶν, γίνει πόλις ἀναψυχῆς ἐκμεταλλευομένη τὰ φυσικά της προσόντα. Εἴμαστε σὲ ὕψος 920 μέτρα καὶ ἔχουμε βουνὰ ποὺ γίνονται τὰ μαγευτικώτερα τοπεῖα τῆς Ἑλλάδος.

Εὔχομαι τὰ λόγια μου νὰ βροῦν ἠχὼ σ' ἐκεῖνον ποὺ μπορεῖ νὰ τὰ πραγματοποιήσῃ.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΠΝΟΥΚΑΓΙΑΣ
Διδάκτωρ Φιλολογίας

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

— Διὸ γαϊδούρια μάλουναν σὶ ξένη ἀχυρῶνα = ἐπὶ τῶν φιλονεικούντων ἐπὶ ξένης κατοχῆς.

— Ἔχ' ἄσπρα γέλοια, ἔχ κιὶ μαῦρα.

— Οὔ Γιάννς βρακὶ δὲν ἔχ βρακουζῶνις θέλ'.

— Οὔ γιατρὸς εἶν' κι' πλιματικὸς (πνευματικὸς)

— Ὄχ' γρηά μόν' ζαρουμὲν = ἐπὶ τῶν λεγόντων τὸ αὐτὸ ἀλλὰ μὲ διάφορον τρόπον.

— Ἡ πρώτ' γυναῖκα εἶν σκλάβα, ἡ δεύτιρ κυρὰ κι' ἡ τρίτ ἀρχόντσα = δι' ἧς δηλοῦται ἡ βαθμιαία ὑποδούλωσις τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὴν γυναῖκα.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΜΟΥ ΖΩΗΣ

Τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» μὲ μεγάλην του εὐχαρίστησιν συγκαταλέγει μεταξὺ τῶν συνεργατῶν του τὴν κυρίαν Ἀγγελικὴν Μεταλλινοῦ – τὴν μόνην ἴσως γυναῖκα τῆς Μακεδονίας— ἡ ὁποία ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀντεπροσώπευσεν τὸ φύλον της εἰς τὴν πανελλήνιον πνευματικὴν κίνησιν μὲ μερικὲς ὥμορφες ἀπ' τὴ ζωὴ παρμένες ζωγραφιὲς μὲ τὴν γλαφυρὰν πέννα της. Διὰ τὸ πορὸν βιβλίον ἡ κυρία Μεταλλινοῦ ἔγραψε μερικὲς ἀναμνήσεις της ἀπ' τὴν διδασκαλικήν της ζωὴν κατὰ τὴν ὁποίαν φαίνεται κατά τι ὁ ρόλος τὸν ὁποῖον ἔπαιξαν οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐντεταλμένοι τὴν μόρφωσιν τῶν ἑλληνοπαίδων κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα.)

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΥ

Στὰ σκληρὰ τῆς Τουρκοκρατίας χρόνια, ἐδίδαξα, μεταξὺ ἄλλων, καὶ στὸ χωρίον Μεσημέρι τῆς Ἐδέσσης μὲ τὶς τριάντα τουρκικὲς λίρες τὸν χρόνο, τὶς ὁποῖες μᾶς ἔδιδε ἡ Κοινότης πέρνοντας τὸν διορισμόν μας ἀπ' τὸν Γενικὸν Γραμματέα τοῦ Προξενείου μας τὸν κ. Σ. Ἀστεριάδη, πατέρα τοῦ γνωστοῦ διακεκριμμένου λοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ κ. Ἀστεριάδου. Ἐργάτρια κι' ἐγὼ τῆς Ἐθνικῆς Ἰδέας, ἐδίδαξε στὰ βουλγαρόφωνα χωριὰ τῆς Μακεδονίας, ὄχι βέβαια μόνον τὰ γράμματα τοῦ συντακτικοῦ καὶ τῆς Γραμματικῆς, ἀλλὰ κυρίως τῆς Πατρίδος. Δεσπότης τότε τῆς Ἐδέσσης ἦταν ὁ Στέφανος, ἀνὴρ μὲ ὄψιν μᾶλλον διακόνου παρὰ ἱεράρχου, φιλόπατρις καὶ δραστήριος, ἀποτελοῦσε δὲ γιὰ μένα καὶ τὴν συνάδελφόν μου Μαρίκαν Οἰκονόμου τὸ σύμβουλον τῆς παρηγοριᾶς καὶ τοῦ θάρρους στὸν ἀγριεμμένον ἐκεῖ ἐπάνω τόπον τῆς ἐκδικήσεως καὶ τρόμου ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους.

Δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς ἀπ' τὸν διορισμόν μου καὶ τὰ λεβεντόπαιδα τῆς Μακεδονίας μαζὺ μὲ τοὺς πράκτορας τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα, ἔπερναν τὸ ὅπλον των καὶ ἄφηναν τὶς οἰκογένειές των γιὰ νὰ βγοῦν στὸ βουνό. Τὰ ἀντίκρυσα τὰ

παιδιὰ αὐτά, τὰ ὡμίλησα, καὶ ἦταν ὅλοι καθαροί, κτενισμένοι, σὰν νὰ ἐπήγαιναν σὲ γάμο, ἐνῶ ἐπήγαιναν στὸ θάνατο, ἐνῶ ἀπεναντίας οἱ Βούλγαροι κομιτατζῆδες ἦταν ἀπεχθεῖς καὶ στὴν ὄψι ἀκόμα.

Θυμᾶμε μιὰ μέρα τὴν σπιτονοικοκυρά μου ἡ ὁποία πέρνοντάς με ἀπ' τὸ χέρι μ' ἔφερε σ' ἕνα μικροσκοπικὸ παράθυρο, καὶ μοῦ εἶπε ἀηδιασμένη.

— Ἔλα νὰ κυττάξῃς τοὺς κομῆτες.

Τοὺς εἶδα καὶ τοὺς συχάθηκα. Δασύτριχοι καὶ φοβεροί, μοῦ ἐφάνηκαν σὰν ἀνθρωπόμορφα τέρατα, ποὺ πήγαιναν σ' ὅλα τὰ σπίτια καὶ λεηλατοῦσαν κυριολεκτικῶς, ἐκτὸς ἀπ' τὸ δικό μας, σεβόμενοι ἴσως τὴ «δασκάλα».

* * *

Ἕνα θεοσκότεινο βράδυ, ὁ καπετὰν Ἐπαμεινώνδας μὲ τὰ τριάντα πλληκάρια του βρεμμένα ἀπ' τὴ ψιλὴ βροχὴ καὶ τυλιγμένα στὶς ὑγρὲς κάπες των, ἔφθασαν στὸ χωριό, ἐμπῆκαν στὸ σπίτι τοῦ παπᾶ Στογιάννη, τοῦ λεοντόκαρδου ἐθνομάρτυρα, καὶ ἐκάθησαν μπροστὰ στὸ τζάκι. Ὅλοι τοὺς περιεκύκλωσαν ζητῶντας νέα.

— Ἀπόψε θὰ τὰ μάθετε ἀπήντησαν. Ὕστερα ἐκάλεσε τὴ δασκάλα, στὴν ὁποίαν εἶχαν ἐμπιστοσύνην καὶ ὅταν ἐπῆγα μὲ ρώτησαν διάφορα πράγματα γιὰ τὰ ὁποῖα τοὺς ἔδωκα τὶς σχετικὲς πληροφορίες, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς κομιτατζῆδες τὰς κινήσεις των καὶ τὰ ὕποπτα πρόσωπα ποὺ φάνηκαν στὸ χωριό. Πρὶν ἐξημερώσῃ, τὰ παλληκάρια μας τυλιγμένα στὶς κάπες των ἔφυγαν. Ἀλλὰ οἱ Βούλγαροι οἱ ὁποῖοι ἔμαθαν τὸν ρόλον ποὺ ἔπαιζα στὸ χωριό, ἄρχισαν νὰ μᾶς στέλνουν ἀπ' τὸ βουνὸ ἀπειλητικὲς ἐπιστολὲς εἰς τρόπον ὥστε κατὰ τὰ Χριστούγεννα, ἐπωφελουμένη τῆς ἀδείας μου ἀναγκάσθηκα νὰ ἔλθω στὴν Θεσσαλονίκην καὶ ν' ἀναφέρω στὸ Προξενεῖον τὰ τεκταινόμενα, διότι τὰ μηνύματα σ' ἐμὲ καὶ τοὺς προκρίτους δὲν ἦταν καθόλου καλά. Ἤλθα στὸ Προξενεῖον κι' ἀνέφερα στὴν ἐπιτροπὴ ποὺ ἀσχολεῖτο μ' αὐτὰ τὰ ζητήματα, τὸν Στεριάκην, τὸν Καπετὰν Ἀκρίταν [στρατηγὸν Μαζαράκην) καὶ Καπετὰν Ζώην (στρατηγὸν Κάκκαβον) οἱ ὁποῖοι βλέποντας ὅτι πράγματι ἤμουν ἐκτεθεμένη σὲ πολλοὺς κινδύνους, ἀπεφάσισαν νὰ μὲ ἐφωδιάσουν καὶ μ' (...!!) ἕνα περίστροφο. Ἔλα ὅμως ὅτι τὸ μόνο διαθέσιμο ποὺ εἶχαν ἦταν μεγάλο! Ἔγραψαν τότε στὸν διδάσκαλο τοῦ χωριοῦ τὸ κάτωθι σημείωμα:

Κ ι τ ὸ ο

Ἡ διδάσκαλος Ἀγγελικὴ Τσιώμου φέρει μεθ' ἑαυτῆς ἓν φυλακτήριον ὅπερ ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους του εἶναι ἀδύνατον νὰ χρησιμεύσῃ εἰς αὐτήν. Δῶσε παρακαλοῦμεν τὸ ἰδικόν σου εἰς αὐτὴν καὶ πῖρε τὸ μεγάλο τὸ ὁποῖον εἶνε καὶ πρώτης ποιότητος.

8 Ἰανουαρίου 1905 Ἐκ τοῦ Γραφείου

Ἡ κουμπούρα, εἶναι ἀλήθεια, ὅτι μ' ἐνεκαρδίωσεν, γιατὶ εἶχα χάσει τὸ θάρρος μου στὸ σχολειὸ ποὺ ἦταν παράμερα ἀπ' τὸ χωριό, στὴν ἐκκλησία κοντά, ἐκτεθημένη στοὺς κινδύνους. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἀπειλαὶ ἐπανελήφθησαν ἐζήτησα τὴν προστασίαν τοῦ Δεσπότου Ἐδέσσης, ὁ ὁποῖος πάλιν ἐζήτησεν ἀπ' τὸν Τοῦρκον Καϊμακάμην νὰ φρουρήσῃ καὶ ἐμὲ καὶ τοὺς ἀθώους μαθητάς μου. Ἔτσι λοιπὸν σὲ λίγες ἡμέρες ἐστάλησαν στὸ σχολεῖον δέκα ὁπλοφόροι τοῦρκοι στρατιῶται, οἵτινες ἐφ' ὅπλου λόγχην μ' ἐσυνώδευον, μὲ τὸν διδάσκαλον, ἀπ' τὸ σπῆτι στὸ σχολεῖο καὶ τανάπαλιν, καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν τῶν μαθημάτων ἔμενον στὸν νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας φυλάγοντάς μας. Τὰ μαθήματα λοιπὸν ἐγένοντο ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει μὲ ἀπαστραπτούσας λόγχας καὶ μαῦρα τουφέκια καὶ κουμπούρια. Πιστοὶ εἰς τὸ καθῆκον μας ἐξακολουθούσαμεν τὰ μαθήματά μας καὶ οἱ μεγαλόκαρδοι χωρικοί, οἱ πρόδρομοι τῆς ἑλληνικῆς παλλιγγενεσίας, βλέποντες ἐμὰς ἀπτοήτους δὲν ἔδιδαν καμμία σημασία στὶς ἀπειλὲς τῶν κομιτατζήδων.

Ἀλλ' ἦλθε στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ πρόκριτοι τοῦ χωριοῦ, θύματα τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος, ἐθυσιάσθησαν, ἐπροπηλακίσθησαν, ἀνεσκολοπίσθησαν ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ (2 Φεβρουαρίου μνήμη τῆς Ὑπαπαντῆς) ἐνῷ μετέβαινον μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των εἰς τὸ ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχον χωρίον Πόδος, στὸ ἐτήσιο πανηγῦρι. Ἑπτὰ ἐξ αὐτῶν μετὰ τοῦ ἱερέως Παπαστογιάννη εὗρον οἰκτρὸν θάνατον, ἀπ' τοὺς κομηταζτῆδες, μόλις εἶχε τελειώσει ἡ λειτουργία τὴν ὁποίαν ἐτέλεσεν ὁ ἐθνομάρτυς ἱερεύς. Ἡ λαϊκὴ Μοῦσα σῴζει ἔτι μερικοὺς στίχους μὲ τοὺς ὁποίους ἔκλαυσεν ἡ περιφέρεια τὸν θάνατον τῶν προκρίτων:

Εἰς τὸ Πόδος εἶχε πάει ὁ καλός μας ὁ παπᾶς
τὸν λαὸν νὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ δώσῃ τὰς εὐχάς.

—=—

Ἐκεῖ πάνω στὴ βρυσούλα, εἰς τὰ κρῦα τὰ νερά,
τὸν Παπαστογιάνν σκοτῶσαν τὸν καλόν μας τὸν παπᾶ-

—=—

Καὶ μαζὺ μ' αὐτὸν σκοτῶσαν τὸν μουχτάρη τὸν Γιαννάκη
καὶ πολὺ τοὺς ἐπαιδεύσαν τὰ σκυλιὰ ἀπὸ γινάτι.

—=—

Οἱ Βουλγάροι αἱμοβόροι τοῦ χωριοῦ Μεσημεριοῦ
ἐτολμήσαν καὶ σκοτῶσαν τὸν Πατέρα τοῦ λαοῦ.(*)

(*) Τὸ λαϊκὸν αὐτὸ τραγοῦδι μακροσκελέστατον θὰ περιλειφθῇ ὁλόκληρον στὸ ἔργον τῆς κ. Μεταλλινοῦ περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος, ὅταν θὰ ἐκδοθῇ τοῦτο.

Ἡ αὐτὴ τύχη ἀνέμενεν καὶ ἐμένα ἐὰν δὲν ἐπαρουσιάζετο τὸ ἀκόλουθον γεγονὸς ὅπερ μὲ ἔσωσεν. Ἐνῶ ἑτοιμαζόμουν νὰ μεταβῶ τὴν ἡμέραν τῆς δολοφονίας μετὰ δύο ἄλλων προκρίτων εἰς τὴν πανήγυριν τοῦ Πόδος, ἐπείγουσα πρόσκλησις τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν σχολῶν μὲ ἐκάλει εἰς τὴν Ἔδεσσαν. Κι' ἔτσι ἐνῷ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐπήγαιναν εἰς τὴν πανήγυριν, ἐγὼ μὲ τοὺς δύο προκρίτους ἐπήγαμε στὰ Βοδενὰ διαφυγόντες τὸν βέβαιον θάνατον. Οἱ ἀπόγονοι ὅμως τοῦ Κρούμου δὲν ἠρκέσθησαν εἰς τὸ κρεούργημά των, ἀλλὰ μᾶς ἠπείλησαν ὅτι θὰ μᾶς σκοτώσουν ὅλους, ἂν δὲν ἐκλείαμε τὰ σχολεῖά μας καὶ δὲν ἐλειτούργει ἡ ἐκκλησία βουλγαριστί.

Ὁ Δεσπότης γιὰ κάθε ἐνδεχόμενον ἔστειλεν στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα τὸ ὁποῖον περιεκύκλωσε τὴν βουλγαρικὴν συνοικίαν. Ὄντες ὅμως ὀλιγάριθμοι οἱ στρατιῶται εἰδοποίησαν τὸν Καϊμακάμην νὰ τοὺς ἐνισχύσῃ, πράγματι δὲ ἔστειλεν οὗτος καὶ ἄλλους οἱ ὁποῖοι μόλις ἦλθαν ἄρχισαν νὰ πυροβολοῦν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, οἱ πυροβολισμοὶ ἐγενικεύθησαν ἀργότερον καὶ διήρκεσαν ὅλην τὴν νύκτα, φονευθέντων ἑπτὰ κομιτατζήδων, τῶν ἄλλων κατορθωσάντων νὰ διαφύγουν. Ἀλλὰ οἱ Τοῦρκοι στρατιῶται οἱ τελευταῖοι ἐλθόντες, εἴτε ἐκ παρεξηγήσεως, εἴτε ἐκ προθέσεως εἰσῆλθον στὸ ἑλληνικὸ σχολεῖο καταστρέψαντες τὰ πάντα, ἐξηκολούθησαν δὲ ἀκολούθως τὴν καταδίωξιν τῶν κομιτατζήδων πυροβολοῦντες πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις. Μία τῶν σφαιρῶν εἰσελθοῦσα διά τινος παραθύρου εὗρεν καὶ ἐπλήγωσε τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἐργοστασιάρχου κ. Τσίτση, ἐνῶ αὕτη εὑρίσκετο ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος της.

Τὴν ἑπομένην οἱ κομιτατζῆδες ἐκδικούμενοι συνέλαβον τρεῖς χωρικοὺς εἰς τοὺς ἀγροὺς, καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐβασάνισαν ἐπὶ πολλὰς ὥρας, τοὺς ἔσφαξαν, ἀφίσαντες τὰ σώματά των, τὰ ὁποῖα ἀργότερον παρέλαβον οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ καὶ τὰ ἐνταφίασαν μὲ μεγάλην πομπήν. Τὸ Μεσημέρι οὕτως εἶχε γίνει τὸ ἔτος ἐκεῖνο θέατρον ἀνοσιουργημάτων καὶ δεινοπαθημάτων, ἀπεφασίσαμεν δὲ καὶ ἐκάμαμε τὰς ἐνιαυσίους ἐξετάσεις γρηγορώτερα, γιὰ νὰ γλυτώσουμε τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν σφαγὴν ποὺ μᾶς ἀπειλοῦσαν οἱ κομιτατζῆδες.

* * *

Ἀλλὰ καὶ ἡ πόλις τῶν Βοδενῶν ἐτρομοκρατήθη ἀρκετὰ τότε. Προπαγάνδα Σερβική, Ρουμανική, Βουλγαρικὴ ἠμιλλῶντο ποιὰ νὰ προσελκύσῃ τοὺς κατοίκους. Ἀλλὰ αἱ προπαγάνδαι αὐτῶν εὕρισκον ἀντίδρασιν ἀπ' τοὺς διδασκάλους καὶ διδασκαλίσσας καὶ τοὺς ἱερεῖς·

Σπουδαῖον ρόλον ἔπαιξαν οἱ ἐκ τῶν κατοίκων κ. κ. Παπασιβένας, Πανθιερεύς, Χατζηνῖκος, Ἀθ. Φράγγου, Κ. Παναγιώτου, Δημητριάδης ἰατρὸς (Κιόρτσας), Εὐάγγελος Κωφοῦ, Περτσιμλῆς, Χατζητάσκου ἰατρός, Γ. Στουγιαννάκης, Δ. Ρῖζος, ἡ διδασκάλισσα Εὐφημία Πιάτσα, Ἄννα Κοτρώνη, Κωστοῦλα Γεωργιάδου, οἱ ἀδελφοὶ Μπακίρτσα, Μπάκος, Μυλωνᾶς, Χ. Λιούχτσης, Παπαγρηγόριος, Χρ. Γεωργίου, Γ. Μανώλης, Β. Κίτσιος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι.

Τὰ μαρτύρια γενικῶς τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα οἱ διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι μὴ ἐγκαταλείψαντες τὴν σημαίαν τῆς Ἐθνικῆς Ἰδέας πρὸ τοῦ κινδύνου, ἀλλ' ἀδελφοποιήσαντες αὐτὸν μὲ τὴν νικηφόρον τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τοιαύτην, στηθεῖσαν ἀργότερον εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀποτελοῦσι γι' αὐτοὺς τίτλον τιμῆς, ἐνθυμούμενοι πάντοτε μὲ ὑπερηφάνειαν ὅτι συνετέλεσαν κάποτε κι' αὐτοί, γιὰ τὸ ἐθνικὸν μεγαλεῖον.

Θεσσαλονίκη, Ὀκτώβριος 1924

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΥ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΠΗΤΟΥ

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΗΤΟΣ

Τὴν 8 Ἰουνίου 1924 ἡ «Ἕνωσις τῶν Συντακτῶν» Θεσσαλονίκης ὠργάνωσε μεγαλοπρεπῆ ἑορτὴν πρὸς τιμὴν τοῦ ἀρχισυντάκτου τῆς «Νέας Ἀληθείας» κ. Ἰ. Μπήτου, συμπληροῦντος κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰκοσιπενταετῆ δημοσιογραφικὴν καὶ λογογραφικὴν ζωήν. Παρέστησαν αἱ θρησκευτικαί, πολιτικαί, στρατιωτικαὶ καὶ δημοτικαὶ ἀρχαὶ τῆς πόλεώς μας καὶ τὸ ἄνθος τῆς διανοουμένης παρ' ἡμῖν κοινωνίας.

Ἡ ἑορτὴ αὕτη ὑπῆρξε μία πανηγυρικὴ καὶ πάνδημος ἐκδήλωσις ἐκτιμήσεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν διακεκριμένον ἐργάτην τοῦ καλάμου, ὅστις ὁκόκληρον τὴν ψυχήν του ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους καὶ τῆς κοινωνίας. Οἱ ῥήτορες, ἄλλοι συναθληταί του, ἄλλοι πνευματικά του τέκνα, ἐξῆρον εἰς ἐγκωμιαστικοὺς λόγους τὴν μακρὰν καὶ πλήρη κινδύνων σταδιοδρομίαν τοῦ κ. Μπήτου καὶ ἐτόνισαν τὴν μεγάλην συμβολήν του τόσον εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως ὅσον καὶ εἰς δημιουργίαν λογοτεχνίας καθαρῶς Μακεδονικῆς. Ὁ Δῆμος Θεσσαλονίκης, ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης, ὁ Ἐμπορικὸς καὶ Βιομηχανικὸς κόσμος, ἡ «Ἕνωσις τῶν Συντακτῶν» ἡ Διεύθυνσις τῆς «Νέας Ἀληθείας» καὶ πολλοὶ φίλοι καὶ θαυμασταὶ τοῦ κ. Μπήτου προσέφεραν αὐτῷ πολυτιμότατα δῶρα, ἡ δὲ Κυβέρνησις ἐπιβραβεύουσα τὰς ἐθνικάς του ὑπηρεσίας τῷ ἀπένειμεν αὐθημερὸν τὸν Ἀργυροῦν Σταυρὸν τῶν Ἱπποτῶν τοῦ τάγματος τοῦ Σωτῆρος.

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ «Μακεδονικοῦ Ἡμερολογίου» συμμεριζομένη ἀπολύτως τὴν περὶ τοῦ κ. Μπήτου κρατοῦσαν γενικῶς γνώμην τονίζει ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ὅτι ἡ εἰκοσιπενταετηρὶς τοῦ τετιμημένου λογίου μας θ' ἀποτελῇ περίβλεπτον τρόπαιον δι' ἡμᾶς τοὺς νέους θεράποντας τῶν Γραμμάτων πρὸς τὸ ὁποῖον θ' ἀτενίζωμεν μετὰ πόθου διακαοῦς, μὲ τὴν ἔμμονη θέλησι νὰ συμβάλωμεν καὶ νὰ συνεισφέρωμεν εἰς τὸ δημοσιογραφικὸν καὶ λογογραφικὸν ἔργον, τοῦ ὁποίου τὰς βάσεις μετὰ τόσης στοργῆς καὶ τόσης ἀφοσιώσεως ἔθεσεν ὁ κ. Μπῆτος παρ' ἡμῖν ἐνταῦθα.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ὀφειλομένου τούτου φόρου τιμῆς ἐκ μέρους τοῦ «Μακεδονικοῦ Ἡμερολογίου» πρὸς τὸν παλαίμαχον ἀγωνιστήν, δημοσιεύομεν κατωτέρω καὶ τὰς κυριωτέρας περικοπὰς μικρᾶς μελέτης τοῦ κ. Μπήτου περὶ

τῆς ἐξελίξεως τῆς δημοσιογραφίας ἐν Μακεδονίᾳ, ἥτις ἀνεγνώσθη εἰς τὸ τέλος τῆς ἑορτῆς ἐκείνης. Ἡ μελέτη αὕτη ἀποτελεῖ περισπούδαστον καὶ ἐμπεριστατωμένον ντοκουμένον, εἴμεθα δὲ ἀληθῶς ὑπερήφανοι, ὅτι εἰς ἡμᾶς πρώτους ἐπεφυλάχθη ἡ τιμὴ καὶ ἡ εὐτυχία τῆς δημοσιεύσεώς του.

1894.....

Παρῆλθον ἔκτοτε τριάντα ὁλόκληρα χρόνια!

Μικρὸς ἐγώ, εἰς τὸ μεταίχμιον τῆς παιδικῆς καὶ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, μὲ τὴν φαντασίαν φλογισμένην ἀπὸ τὴν πρόσφατον διδασκαλίαν τοῦ Σχολείου καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀπηγορευμένων βιβλίων καὶ περιοδικῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ βλέμμα περίλυπον καὶ τὴν καρδίαν βαρυαλγῆ διὰ τὴν πορείαν τῶν Ἐθνικῶν μας πραγμάτων, μετὰ μεγίστης δυσκολίας κατώρθωνα νὰ εὑρίσκω γύρω μου θέματα, τὰ ὁποῖα νὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἴδουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, χωρὶς νὰ προκαλέσουν τὴν διαγραφὴν των ὑπὸ τῆς λογοκρισίας ἢ τὴν ἰδικήν μου προγραφὴν ὑπὸ τῆς μυστικῆς ἀστυνομίας.

Δὲν ἦτο εὔκολον νὰ γράφῃ κανεὶς τότε δημοσίᾳ.

Ὁ Χαμὶτ εἶχεν ἀπαλλαγεῖ πρὸ πολλοῦ τῶν περιορισμῶν τοῦ Συντάγματος καὶ τοῦ εἰσαγωγέως τοῦ καινοῦ τούτου δαιμονίου εἰς τὴν Τουρκίαν Μιτάτ, διὰ τῶν σφαγῶν δὲ τῆς Ἀρμενίας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχεν ἐγκαινιάσει τὸν πλατὺν αἱματόβρεκτον δρόμον, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἐκυλίετο μὲ κτηνώδη ὁρμὴν βαρύς, καταθλιπτικὸς ὁ ἰσοπεδωτικὸς ὀδοστρωτὴρ τῆς τυραννικῆς ἀπολυταρχίας τοῦ Ἐρυθροῦ Σουλτάνου.

Ἡ κατασκοπεία, ἡ διαβολή, ἡ συκοφαντία ἐνέπνεον τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς ἀχανοῦς αὐτοκρατορίας. Καὶ αὐτὸ τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν ἦτο παραδεδομένον εἰς τὴν διάκρισιν τῶν μυστικῶν ὀργάνων τῆς ἐξουσίας, αἱ ἐξορίαι δὲ καὶ αἱ φυλακαὶ ἐτροφοδοτοῦντο συνήθως ἀπὸ τὴν δαιμειβομένην ἀλληλογραφίαν μεταξὺ τῶν ἀνυπόπτων πολιτῶν.

Τὰ πτερὰ τῆς φαντασίας ἐψαλλιδίζοντο κατὰ τὸν ἀγριώτερον τρόπον. Αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ πνεύματος συνετρίβοντο ἀμειλίκτως ἅμα τῇ ἐμφανίσει των, ἐπάνω δὲ ἀπὸ κάθε εὐγενῆ σκέψιν, ἀπὸ κάθε ὡραίαν ἰδέαν περνοῦσε μία δηλητηριώδης πνοή, ἡ ὁποία τὴν ἐμάραινε, τὴν ἐξήραινε....

Καὶ τοιοῦτον ἀπαίσιον διοικητικὸν σύστημα καὶ μὲ τοιοῦτον ἀποπνικτικὸν περιβάλλον εἶναι εὐνόητον ὅτι ἡ δημοσιογραφία περιέρχεται εἰς ἀδυναμίαν νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν ὑψηλὴν ἀποστολήν της, φθίνει, ἀποτελματοῦται ἐν τέλει καὶ δημιουργεῖ Ταχὺρ βέηδες καὶ ἄλλα καθάρματα, τὰ ὁποῖα ἐπὶ ἔτη μακρὰ ἀπετέλεσαν τὴν κοινωνικὴν φαγέδαιναν τῆς περιόδου ἐκείνης μὲ τοὺς ἐκβιασμοὺς καὶ τὰς ποικίλας ἐγκληματικὰς ἐνεργείας των.

Διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ἡ μόνη του παρηγορία ἦσαν τότε ἡ Ἐκκλησία του καὶ τὸ σχολεῖόν του, τὰ ὁποῖα ὡς τηλαυγεῖς φάροι διέσχιζον μὲ τὴν αἰγλήεσσαν λαμπηδόνα των τὴν ἐρεβώδη καὶ ἄναστρον τουρκικὴν πνευματικὴν νύκτα, ἐνῶ ὁ τύπος ὁ Ἑλληνικὸς τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰωνίας καὶ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὴν διανοητικὴν Σαχάραν τῆς

ἐποχῆς ἐκείνης ἀπετέλει ὅασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἠδύνατο ὁ φιλομαθὴς ἀναγνώστης νὰ ξεκουρασθῇ ὀλίγον, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ σβύσῃ τὴν Ἐθνικήν του δίψαν. Ἡ Κασταλία μας πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν πηγὴ ἦσαν κυρίως ἡ Τεργεσταία «ΝΕΑ ΗΜΕΡΑ», ἡ «ΠΑΤΡΙΣ» τοῦ Βουκουρεστίου, τὸ «ΕΜΠΡΟΣ» τῶν Ἀθηνῶν, ἡ «ΚΛΕΙΩ» τῆς Λειψίας, ἡ «ΕΣΤΙΑ» περιοδικὸν τότε, τὸ «ΑΤΤΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ» τοῦ Ἀσωπίου, τὸ «ΕΘΝΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ» τοῦ Σκόκου, ἡ ΠΟΙΚΙΛΗ ΣΤΟΑ» τοῦ Ἀρσένη καὶ ὅ,τι ἄλλο τὰ ξένα ταχυδρομεῖα, τὸ Αὐστριακὸν καὶ τὸ Ρωσσικὸν ἰδίως, εἰσῆγον καὶ μετὰ πολλοῦ φόβου καὶ τρόμου κατωρθώναμεν οἱ ὀλίγοι νὰ ἀναγνώσωμεν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν μοναδικὸν δημοσιογραφικὸν ὄργανον τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ ὁ «ΦΑΡΟΣ» ὅστις καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «ΕΡΜΗΣ» εἶχεν, ἀπὸ τοῦ 1875, παράσχει πολυτίμους πράγματι ὑπηρεσίας πρὸς τὸν τόπον χρησιμεύων ὡς συνεκτικὸς δεσμὸς μεταξὺ τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ ἔσω καὶ ἔξω Ἑλληνισμοῦ, ἔπαυσε νὰ ἐκπληροῖ τὸν ἐθνικόν του προορισμὸν ἀναστολείσης ἕνεκα διαφόρων λόγων τῆς ἐκδόσεώς του ὑπὸ τῶν διαχειριζομένων τότε τὰ τῆς ἐφημερίδος ταύτης Κουτούβαλη καὶ Βαγλαμαλῆ. Σημειωτέον ὅτι ἄδεια πρὸς ἔκδοσιν καὶ ἄλλης Ἑλληνικῆς ἐφημερίδος ἐν Θεσσαλονίκῃ δὲν ἐδίδετο παρ' ὅλας τὰς καταβληθείσας προσπαθείας καὶ τὰ διατεθέντα νόμιμα καὶ πλάγια μέσα.

Ἡ Μακεδονία μας διήρχετο τὰς ἡμέρας ἐκείνας κρίσιν τρομερήν. Ὁ Ἑλληνισμός, ὡς σύνολον, προσεπάθει μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις νὰ κρατήσῃ ἀνημμένην τὴν λαμπάδα τῆς ἡμερώσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ φῶς τῆς ὁποίας κατηύγαζε τὴν ἱστορικὴν γῆν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἀλλ' ἐπάνω εἰς τὴν λαμπρὰν φλόγα τοῦ Ἐθνικοῦ πυρσοῦ ἐφύσα μετὰ μανίας ἡ Βουλγαρικὴ προπαγάνδα καθ' ὃν χρόνον ὁ περιώνυμος Ἀπόστολος Μαργαρίτης περιέτρεχε τὰς κώμας καὶ τὰ χωρία διαφθείρων συνειδήσεις καὶ προσηλυτίζων, ὁ Οὐνιτισμὸς δὲ συνέπραττεν ἐναμίλλως εἰς τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ διεισδύων ὡς σάραξ εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ, σκανδαλίζων συνειδήσεις καὶ περιπλέκων αὐτὰς εἰς τὰς πλεκτάνας του, τὰς θρησκευτικὰς κατ' ἐπίφασιν, πολιτικὰς δὲ κατὰ βάθος καὶ κατ' οὐσίαν.

Καὶ ἀντεπεξήρχετο μὲν ἐρρωμένως ὁπωσδήποτε ὁ Ἑλληνικὸς τύπος, τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἰδίως, κατ' ἐξοχὴν δὲ μετὰ μεγάλης παρρησίας ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» κατὰ τοῦ φθοροποιοῦ ἔργου τῶν προπαγανδῶν, ἀλλ' ἡ φωνή του, ὑπὸ τὴν διαρκῶς αὐξανομένην

πίεσιν τῆς λογοκρισίας, ἐνεργούσης ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις ξενικῶν ἐπιρροῶν καὶ τὰς εἰσηγήσεις ὑστεροβούλου ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, καθίστατο ὁσημέραι ἀσθενεστέρα, δὲν ἀπέδιδε τοὺς προσδοκωμένους ἐθνικοὺς καρπούς, σβεσθεῖσα τελείως μετὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 97. Τότε εἰμπορεῖ πλέον κανεὶς νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Μακεδονία ἦγετο ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγήν, ἐν ᾧ ἐπὶ τοῦ φρίσσοντος ἐξ ἱερᾶς ἀγανακτήσεως ἐδάφους της ἐχόρευον δαιμονιώδη πυρρίχιον, καννίβαλοι ἐκβεβακχευμένοι καὶ κορυβαντιῶντες, ὅλαι ἐκεῖναι αἱ ἀκόρεστοι ἐποφθαλμιάσεις, αἱ ὁποῖαι μόνον εἰς τὴν ἐκμηδένισιν τοῦ ἑλληνισμοῦ διέβλεπον τὴν ἀσφαλῆ πραγματοποίησιν τῶν παραβόλων σχεδίων των.

Τῷ 1898 ὁ « ΦΑΡΟΣ » ἐπανέλαβε τὴν ἔκδοσίν του. Ἀλλ' οἱ Ἀδελφοὶ Γκαρπολᾶ, ὡς Ἕλληνες ὑπήκοοι, διετέλουν ὑπὸ τὰ πλήγματα τοῦ προσφάτου πολέμου, τὰ ὁποῖα διὰ τὸ οἰκονομικὸν ἰδίως μέρος τῆς ἐφημερίδος των ἦσαν ὀλεθριώτατα. Ἡ προσπάθειά των ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως ὑπῆρξεν ἀξιέπαινος, ἀλλὰ καὶ ταὐτοχρόνως καὶ καθαρὰ ματαιοπονία, διότι ἡ λογοκρισία ἐνησκεῖτο πλέον μὲ τόσην θηριώδη ἀγριότητα καθ' ἅπασαν τὴν Τουρκίαν, ἦτο τόση ἡ βάναυσος βία, ἥτις ἐξησκεῖτο ἐναντίον πάσης οἱασδήποτε διαμαρτυρίας διὰ τὰ ἐντὸς καὶ πέριξ τοῦ κράτους συντελούμενα, ὥστε ἡ προάσπισις τῶν πανταχόθεν καταπολεμουμένων ἐθνικῶν συμφερόντων καὶ δικαίων νὰ καθίσταται ἀπολύτως ἀδύνατος καὶ ἀνέφικτος ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικοῦ τύπου.

Βαρὺς ἐκάλυψε τότε τὴν Μακεδονίαν μας ὁ πέπλος τοῦ σκότους . . . Ἔπαυσε πᾶσα συνοχὴ μεταξὺ τῶν μεγάλων κέντρων καὶ τῆς ὑπαίθρου χώρας. Οἱ Τοῦρκοι ἐφαρμόζοντες πιστῶς τὴν ἀρχὴν τοῦ Χαμίτ: « διαίρει καὶ βασίλευε » ὑπέθαλπον τὰ μίση μεταξὺ τῶν κατοίκων, ἐξώθουν τὴν μίαν ἐθνότητα κατὰ τῆς ἄλλης καὶ ἔπληττον κατόπιν τὸν ἰσχυρότερον διὰ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν ἰσορροπίαν, ὅπως μοὶ ἐξήγει κάποτε μετὰ κυνισμοῦ τὴν παράδοξον αὐτὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ « φιλολάου » ἄνακτός του Τοῦρκος ὑπάλληλος ἐκ τῶν ἀνωτέρων.

Ὑπὸ τὰς τραγικὰς αὐτὰς περιστάσεις ἡ Μακεδονία κύπτουσα ἐποδύνως ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ μαρτυρικοῦ της σταυροῦ, ἀνέβαινε βραδέως πρὸς τὸν ἐθνικὸν Γολγοθᾶν, ἐν ᾧ γύρω της ὁλόκληρος σπεῖρα ληστῶν καὶ ἁρπάγων ἔτριβεν ἤδη τὰς χεῖρας ἀπὸ σατανικὴν χαρὰν καὶ ἔθετεν ἐκ προκαταβολῆς κλῆρον ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν τοῦ ἐκπνέοντος μετ' ὀλίγον Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ ! ! .

Ὅμως ἡ θεία χάρις δὲν ἐπέτρεψε νὰ συντελεσθῇ μέχρι τέλους

ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΧΟΡΟΝ

τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ ἀνοσιούργημα, ἐπεφύλαξε δὲ εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν μίαν ἱκανοποίησιν περιφανεστάτην, καθαγιασθεῖσαν ἐν ἀρχῇ μὲ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Παύλου Μελᾶ καὶ τόσων ἄλλων ἡρωϊκῶν τέκνων τῆς ἐλευθέρας καὶ ὑποδούλου Ἑλλάδος, ἐπισφραγισθεῖσαν δὲ τελικῶς διὰ τῶν εὐγενῶν ἀγώνων τοῦ ἡρωϊκοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, εἰς τὴν ἐθελοθυσίαν καὶ τὴν αὐταπάρνησιν τοῦ ὁποίου ὀφείλει ἡ Μακεδονία τὴν εὐτυχίαν ὅτι ἀναπαύεται ἐλευθέρα ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῆς δοξασμένης Γαλανολεύκου Ἑλληνικῆς σημαίας μόνον.

Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1903 οἱ Βούλγαροι πιστεύσαντες ὅτι ἐπέστη τέλος ἡ στιγμὴ νὰ δρέψουν, μόνοι αὐτοί, τὸν ὡραῖον καρπόν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔτεινον παραλλήλως τόσαι βουλιμιῶσαι διαθέσεις, ἐκήρυξαν τὴν ἐπανάστασίν των ἐν Μακεδονίᾳ, μὲ πρώτην ἐκδήλωσιν τὴν ἀνατίναξιν τοῦ « Γουαδαλκιβίρ » εἰς τὸν λιμένα καὶ τὴν διασπορὰν τῆς φρίκης εἰς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης διὰ τῆς ταὐτοχρόνου ἐκρήξεως βομβῶν εἰς τὰ κεντρικώτερα σημεῖα αὐτῆς.

Ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς κακούργου ταύτης ἀποπείρας ὑπῆρξε νὰ στρωθοῦν οἱ δρόμοι τῆς πόλεώς μας μὲ πτώματα Βουλγαρικὰ καὶ νὰ ἐξαπολυθῇ ἀχαλίνωτος ἡ τουρκικὴ λύσσα ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, τῶν ὁποίων τὰ σχέδια εἶχον τελείως ἀποκαλυφθῇ.

Ἐπηκολούθησεν ἡ Μακεδονικὴ ἄμυνα, ἡ Μακεδονία κατέστη τόπος ἐπικῶν ἀγώνων, ὁμηρικῶν μαχῶν, τῶν ἀλληλοδιαδόχων Τρῳάδων, τῶν ἀφαντάστων ἡρωϊσμῶν καὶ τῶν ἀνεκδιηγήτων ἐγκλημάτων. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ πολιτισμὸς κατετρόπωσε τὴν βαρβαρότητα, ὁ Ἑλληνισμὸς κατήγαγε λαμπρότατον θρίαμβον. Ἔγινε κατάδηλον ὅτι, ἦτο ψεῦδος κακοηθέστατον ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν Βουλγάρων ὅτι ἡ Μακεδονία ἦτο ἐπαρχία καθαρῶς Βουλγαρική.

Ἐν τῷ μεταξὺ, ἐπὶ τῇ ἐπεμβάσει τῶν μεγάλων Δυνάμεων, ἡ Μακεδονία καθίσταται αὐτόνομος σχεδὸν ἐπαρχία ὑπὸ Ὕπατον Τοῦρκον Ἀρμοστὴν μὲ συμβούλους Αὐστριακὸν καὶ Ρῶσσον μὲ Ἐλβετοὺς καὶ Βέλγους ὀργανωτὰς τῆς Χωροφυλακῆς καὶ τῆς Ἀστυνομίας.

Ὁ Ἑλληνικὸς τύπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Σμύρνης δὲν ἠδυνήθη νὰ λύσῃ τὰ δεσμά του, κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην. Ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ « Φάρος » ἤρχισε νὰ ἀναδίδῃ σπινθῆρας Ἐθνικοῦ πυρός, ἀλλ' ἦτο προφανὲς πλέον ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν νέαν κατάστασιν καὶ νὰ ἐπαρκέσῃ μόνος εἰς τὰς δημιουργηθείσας νέας καὶ πολλαπλᾶς ἀνάγκας. Ἡ καλὴ θέλησις βεβαίως ὑπῆρχεν, ἔλλειπον ὅμως τὰ ὑλικὰ μέσα. Αὐτὰ δὲ ἀπὸ τότε ἤρχισαν νὰ θεωρῶνται

διὰ τὴν Μακεδονικὴν δημοσιογραφίαν ὡς παράγων σημαντικὰ ὑπολογίσιμος.

Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς ἀνέτειλε τὴν 11ην Ἰουνίου 1903 εἰς τὸν Μακεδονικὸν ὁρίζοντα ἡ «ΑΛΗΘΕΙΑ», ἥτις ἔν ἔτος μετὰ τὸ νεοτουρκικὸν Σύνταγμα μετωνομάσθη «ΝΕΑ ΑΛΗΘΕΙΑ» ἔκτοτε δὲ χρονολογοῦνται αἱ βάσεις τῆς δημιουργίας τύπου Ἑλληνικοῦ ἐν Μακεδονίᾳ, ἀνταξίου τοῦ ὀνόματος τούτου καὶ ἀπὸ τότε ἤρχισεν ἡ προοδευτική του ἐξέλιξις.

Παρακολουθήσωμεν τὴν σταδιοδρομίαν της εἰς τὰς μεγάλας καὶ γενικὰς της γραμμάς.

Πρὸ εἴκοσιν ἑνὸς ἀκόμη ἐτῶν, ὁ „ΦΑΡΟΣ" ἐξεδίδετο δὶς τῆς ἑβδομάδος καὶ εἰς χειροκίνητον πρέσσαν.

Τὴν πρωτογενῆ αὐτὴν τυπογραφικὴν μηχανὴν διεδέχθη τὸ ἐπίπεδον Μαρινόνι. Αἱ ἐφημερίδες ἤρχισαν νὰ ἐκδίδωνται τρὶς τῆς ἑβδομάδος καὶ τὸ πρᾶγμα ἐκρίθη τεράστιον! Ἐν τούτοις μὲ τὸ νεοτουρκικὸν Σύνταγμα παρέστη ἀνάγκη νὰ ἐκδοθοῦν αἱ ἐφημερίδες ἡμερήσιαι, νὰ πολλαπλασιασθοῦν καὶ νὰ θέσουν εἰς ἐνεργειαν τὰ γερμανικὰ διπλοκάζανα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐφημερίδων ηὐξήθη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἡ ἐντεινομένη δὲ ὁσημέραι κυκλοφορία ἔφερε καὶ παρ' ἡμῖν τὰ περιστροφικὰ πιεστήρια. Καὶ τὸ μέλλον μᾶς ἐπιφυλάσσει ἀσφαλῶς καὶ ἄλλας εὐχαρίστους ἐκπλήξεις. Ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ ὡς ἔχουν σήμερον τὰ πράγματα, ἡ Θεσσαλονίκη ἔχει τύπον ὑπέρτερον τῶν πρωτευουσῶν τῶν γειτόνων κρατῶν, δικαιοῦται δὲ νὰ ὑπερηφανεύηται καὶ νὰ σεμνύνεται διὰ τοῦτο.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν εἴκοσι ἑνὸς αὐτῶν ἐτῶν ἐξεδόθησαν ὑπὲρ τὰς 30 ἐφημερίδας ἐν Θεσ)νίκῃ καὶ οὐκ ὀλίγαι εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Αἱ πλεῖσται ὅμως ἐξ αὐτῶν ἔσχον βραχὺν καὶ μερικαὶ μάλιστα βραχύτατον τὸν δόλιχον συντριβεῖσαι κατὰ τῶν πολλαπλῶν δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας ἤρχισε νὰ συναντᾷ ἐν τῇ γοργῇ ἐξελίξει του ὁ ἡμερήσιος τύπος. Πόσον μακρὰν εἴμεθα πλέον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν ὁ Παναγιώτης Σοῦτσος, σατυρίζων τὴν εὔκολον ἔκδοσιν τῶν ἐφημερίδων, ἔγραφεν: «Ἡ ὑπούργημα μοῦ δίδεις ἢ ἐφημερίδα βγάζω» καὶ πόσον ὀρθὴ ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπεδείχθη ἡ παρατήρησις κάποιου ὅτι διὰ νὰ ἐκδοθῇ καὶ νὰ ζήσῃ μία ἐφημερὶς δὲν ἀρκοῦν μόνον τὰ κεφάλια ,χρειάζονται καὶ κεφάλαια.

Πρὸ εἴκοσιν ἑνὸς ἐτῶν ὑπῆρχεν ἐν Θεσ)νίκῃ εἷς μόνος δημοσιογράφος ἐξ ἐπαγγέλματος: ὁ κ. Νῖκος Γκαρπολᾶς τοῦ «ΦΑΡΟΥ». Ὑπῆρχον καὶ τέσσαρες ἐρασιτέχναι τοιοῦτοι: οἱ ἀείμνηστοι Εὐμένης Παπα-

γεωργίου καὶ Ἀθανάσιος Βόγας, οἵτινες καὶ ἐξέδωκαν ἀργότερον τὰς ἐφημερίδας « ΑΣΤΕΡΑ » καὶ « ΣΥΝΤΑΓΜΑ », ὁ ἀείμνηστος ἐπίσης Θεόδωρος Ράμμος, πολύτιμος παράγων διὰ τὴν γλωσσομάθειάν του καὶ τέταρτος ὁ συντάκτης τῶν γραμμῶν αὐτῶν. Εἰς τοὺς δύο τελευταίους ὁ κ. Κούσκουρας ἐνεπιστεύθη ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τὸ πνευματικὸν μέρος τῆς «ΑΛΗΘΕΙΑΣ».

Σήμερον ὅμως ἡ Ἑλληνικὴ δημοσιογραφία τῆς Θεσ)νίκης ἔχει πυκνοτάτην παράταξιν ἐπιλέκτων ἀγωνιστῶν, πολλοὶ τῶν ὁποίων εἶναι τῆς πρώτης γραμμῆς, δόκιμοι, μὲ πεῖραν καὶ μὲ τάλαντον, μὲ ἐγκυκλοπαιδικὰς γνώσεις καὶ μὲ γλωσσομάθειαν, ἱκανοὶ νὰ ἀντιμετωπίσουν οἱανδήποτε ἀνάγκην τῆς ἐφημερίδος.

Ἀπὸ πάσης λοιπὸν ἀπόψεως ὑπάρχει σημαντικὴ πρόοδος εἰς τὸν τύπον τῆς Θεσ)νίκης κατὰ τὰ τελευταῖα 25 ἔτη. Πρόοδος ὅμως σημαίνει ὑπερέντασιν. Καὶ εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἡ ὑπερέντασις σκοτώνει. Ὁ πολὺς κόσμος ἀγνοεῖ πόσον ἐπίπονον εἶνε τὸ ἔργον τοῦ δημοσιογράφου καὶ τί στοχίζει εἰς ψυχικὴν ἀγωνίαν καὶ εἰς σωματικὴν ἐξάντλησιν. Οἱ δημοσιογράφοι ζοῦν διαρκῶς οἱονεὶ ὑπὸ ἀτμόν. Κατακαίονται ἀδιακόπως ἀπὸ τὸν πυρετὸν τοῦ « νέου », τῆς ἀγνώστου, τῆς ἀνεκδότου δῆλα δὴ ἀκόμη εἰδήσεως. Ὁ δημοσιογράφος κεραυνοβολεῖται πρῶτος ἀπὸ τὴν εὐχάριστον ἢ δυσάρεστον ἐθνικὴν ἢ κοινωνικὴν πληροφορίαν καὶ ἐπειδὴ πολλάκις τῆς ἡμέρας ἡ σκηνοθεσία τῶν γεγονότων μεταβάλλεται, δὲν φαντάζεται ὁ καθεὶς ὁποίους κλονισμοὺς ὑφίσταται τὸ νευρικὸν σύστημα τοῦ δημοσιογράφου μέσα εἰς τὰς ἀντιθέσεις αὐτὰς καὶ πῶς ἐν τέλει ὁ ἰσχυρότερος ὀργανισμὸς γίνεται κουρέλι.

Βεβαίως ἕνας καλὸς δημοσιογράφος ἀμείβεται σήμερον ὁλωσδήποτε, δὲν κινδυνεύει δὲ ν' ἀκούσῃ ὅ,τι οἱ συντάκται τῆς «Ἀκροπόλεως» ἀπὸ τὸν ἀείμνηστον Γαβριηλίδην τὴν πορφυρογέννητον τῶν Χριστουγέννων »παιδιά μου παρατείνατε τὴν τσσαρακοστήν„ , διότι δὲν εἶχεν νὰ τοὺς πληρώσῃ τὸν γλίσχρον μισθόν των. Ἀλλὰ μὴ λησμονῆτε ὅτι ὅπως ὅλοι οἱ καλλιτέχναι καὶ οἱ δημοσιογράφοι εἶνε Μποέμ. Πουλάκια στὸ κλαδί. Δὲν σπείρουν, οὐδὲ θερίζουν, ἀκολουθοῦν δὲ εὐλαβέστατα τὴν θείαν ἐντολήν: » μὴ μεριμνᾶτε περὶ τῆς αὔριον». Ὑπάρχουν ἀναμφιβόλως καὶ ἐξαιρέσεις. Ἀλλ' αὐταὶ ἐπικυρώνουν τὸν κανόνα καὶ ὁ κανὼν εἶνε ὅτι ὁ δημοσιογράφος καταντᾷ στὴ ψάθα ἢ στὴν κλίνη τοῦ Νοσοκομείου. Τὰ παραδείγματα δὲν λείπουν. Ἄλλως τε ὁ Ὀδυσσεὺς Ἰάλεμος, ὁ Γαβριηλίδης, ὁ Ἐμμανουὴλ Ρέπουλης, ἐπιφανέστατοι καὶ οἱ τρεῖς δημοσιογράφοι ἐτερμάτισαν τὸν βίον των ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ.

Ἐφ' ὅσον εἰμπορεῖ νὰ ἐργάζεται, ὁ δημοσιογράφος ἠμπορεῖ καὶ νὰ συντηρῆται. Ἀλλ' ἔρχεται στιγμὴ ποὺ ὁ δημοσιογράφος σταματᾷ ἀποτόμως στὴ μέση τοῦ δρόμου του. Τὸ πλούσιο ἄλλοτε εἰς ἰδέας κεφάλι δὲν γεννᾷ πλέον, ἡ φαντασία στειρεύει. Τὸ μυαλὸ ἐστράγγισε. Τὸ χέρι τρέμει, τὸ μάτι ἔχασε τὴ λάμψι του. Τὰ νεῦρα ἔχουν κουρελιασθῆ. Ὁ δημοσιογράφος εἶνε ἐρείπιον καὶ τὸ κατάντημά του εἶνε γνωστόν.

Ἀλλ' ὁ τύπος θεωρεῖται καὶ εἶναι βεβαίως ἡ τετάρτη ἐξουσία τοῦ Κράτους. Τὸν τύπον ἐπικαλεῖται ἡ πολιτεία εἰς πᾶσαν ἀνάγκην της. Ὁ τύπος θὰ ὑπερασπίσῃ τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τῶν πολιτῶν, αὐτὸς θὰ φλογίσῃ τὴν καρδίαν τοῦ στρατιώτου καὶ θὰ τὸν παρακινήσῃ νὰ προτάξῃ τὰ στήθη του διὰ τὴν ἄμυναν ἢ διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος. Ὁ τύπος θὰ πρωτοστατήσῃ εἰς ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους ἡ πολιτεία θέλει νὰ διεξαγάγῃ πρὸς εἰσαγωγὴν μιᾶς οἱασδήποτε μεταρρυθμίσεως. Ὁ τύπος μὲ τὴν μυριόστομον τυρηννικὴν σάλπιγγά του θὰ βροντοφωνήσῃ τὰ δίκαια τοῦ ἔθνους, θὰ διαμαρτυρηθῇ διὰ τὴν καταπάτησιν αὐτῶν, αὐτὸς ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους θὰ χύσῃ πύρινα δάκρυα διὰ κάθε συμφοράν, αὐτὸς θὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν ἐθνικὴν ἀγαλλίασιν διὰ τὴν ἐπίτευξιν εὐτυχῶν γεγονότων. Ὁ τύπος θὰ δημιουργήσῃ τὴν λεγομένην κοινὴν γνώμην, τὴν ὁποίαν κατόπιν χρησιμοποιεῖ ἡ Κυβέρνησις διὰ νὰ δώσῃ τοιαύτην τινὰ, ἢ τοιαύτην κατεύθυνσιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἢ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς χώρας. Ὁ τύπος ἀκόμη ἑρμηνεύει τὰ παράπονα καὶ τοὺς πόθους τοῦ λαοῦ πρὸς τοὺς Κυβερνήτας του καὶ συγκρατεῖ πολλάκις αὐτοὺς ἀπὸ ὀλισθήματα ὀλέθρια.

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ὁ τύπος προσφέρει τοιαύτας καὶ τοσαύτας ἄλλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πολιτείαν, δίκαιον εἶνε καὶ ἡ πολιτεία νὰ θεωρήσῃ τοὺς δημοσιογράφους ὡς συντελεστὰς τῆς εὐρύθμου λειτουργίας τῆς πολιτειακῆς μηχανῆς καὶ νὰ τοὺς προστατεύσῃ ὅταν δὲν εἶνε πλέον εἰς θέσιν νὰ ἐργάζωνται, ἀφοῦ ἐστατάλησαν ἐν τῷ μεταξὺ τὸ σφρῖγος καὶ τὴν νεότητά των εἰς τὸν ἐξαντλητικὸν ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ καλοῦ ἀγῶνα.

Εἶνε πράγματι δίκαιον, εἶνε στοιχειωδῶς, ἀνθρώπινον ὁ δημοσιογράφος, ὅστις εἰς μακρὰν σειρὰν ἐτῶν παρέχει μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν τὰς ὑπηρεσίας του πρὸς τὴν πατρίδα, εἶνε δίκαιον, λέγω, νὰ μὴ συναντήσῃ εἰς τὸ τέρμα τοῦ σταδίου του τὸ φάσμα τῆς πείνης εἰς τὴν εἴσοδον μιᾶς τρώγλης, γυμνῆς καὶ ψυχρᾶς, ἀλλὰ νὰ συναντήσῃ τὴν πολιτείαν, ὁ ὁποία νὰ τὸν περισυλλέξῃ καὶ νὰ τοῦ ἐξασφαλίσῃ ἕνα

κομμάτι ψωμὶ καὶ μίαν στέγην, ὑπὸ τὴν ὁποίαν νὰ ἠμπορῇ ἀνέτως νὰ ἀναπαύσῃ τὸ κουρασμένο κορμί του.

Μάλιστα ἡ πολιτεία καθῆκον ἱερὸν ἔχει νὰ λάβῃ μέριμναν διὰ τὸν ἀπόμαχον δημοσιογράφον. Πράττουσα τοῦτο, πρώτιστα πάντων τὰ ἰδικά της συμφέροντα θὰ ἐξυπηρετήσῃ. Διότι ἐμπνέουσα εἰς τὸν δημοσιογράφον ἐμπιστοσύνην ἐπὶ τὸ μέλλον καὶ ἐμφυσῶσα εἰς τὴν ψυχήν του τὴν γαλήνην, τὸν συγκρατεῖ εἰς τὰς τάξεις, τὸν κρατεῖ πάντοτε ἕτοιμον εἰς τὰς πρώτας ἐθνικὰς ἐπάλξεις, ἄγρυπνον καὶ ἀκοίμητον φρουρὸν τῶν δικαίων καὶ τῶν συμφερόντων τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΗΤΟΣ

ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΜΟΥ ΑΓΑΠΗ

Εἶδες τὸ πῶς καμμιὰ φορὰ
σὲ συγνεφιὰ μεγάλη,
λάμπει ὁ ἥλιος μιὰ στιγμή,
πῶς χάνεται καὶ πάλι;

=

Κι' ἐλπίζει τὸ φτωχὸ δενδρί,
πῶς θὲ νὰ ξεστερώσῃ,
κ.' ὁ ἥλιος τὶς ἀχτίδες του
ἀπάνω του ν'ἁπλώσῃ;

=

Μὰ 'κεῖ ποὺ ἥλιον καρτερεῖ,
μαυρίλα τὸ πλακώνει
καὶ μένει πάλι τὸ δενδρὶ
μὲ τὴν ἐλπίδα μόνη.

=

Ἔτσ' ἔλαμψες καὶ σύ ποτε,
γιὰ μιὰ στιγμὴ καὶ μόνο,
καὶ μὲ ἐλπίδα μ'ἄφησες
μαζὺ μὲ μαῦρο πόνο.

Φ—ΤΣΟΣ

Γ. ΔΕΛΛΙΟΥ

—= ΜΙΑ ΖΩΗ =—

(Μιὰ ξεχωριστὴ φυσιογνωμία στοὺς κύκλους τῶν νέων λογογράφων τῆς Μακεδονίας, ὁ κ. Γεώργιος Τσάκαλος, ὁ δυνατὸς χρονογράφος τῆς «Ἡμερησίας» μὲ τὰ ψευδώνυμα Γ. Δέλλιος καὶ Μπονὰρ, ἔστειλε γιὰ τὸ παρὸν βιβλίον τὸ κατωτέρω ὡραῖον διηγημά του. Ἡ βαθύτης τῆς σκέψεως τοῦ φίλου κ. Γ. Τσακάλου, ἡ παρατηρητικότης του καὶ ἡ γλαφυρότης τοῦ ὕφους αὐτοῦ ὑπόσχονται εἰς αὐτὸν πολὺ γρήγορα μιὰ ἐκλεκτὴ θέσι στὸ στάδιο τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως τῆς Μακεδονίας)

Μέσ' ἀπ' τὸ δωμάτιο ἀκουγόταν σιγαλὲς ὁμιλίες ἀπ' τὶς ὁποῖες ξεχώριζαν τὰ λόγια μιᾶς κυρίας. Φαίνονταν σὰν ἐνθαρρύνσεις, σὰν εἰλικρινῆ λόγια συμπαθείας καὶ συμπονιᾶς.

— Ἔχετ' ἐλπίδα, κυρία μου, θἄρθουν καὶ καλύτερες μέρες....

— Εἴθε. Δὲν θὰ εὐχηθῶ σὲ κανένα νὰ ἔλθῃ στὴ δική μου τὴ θέσι.

Ἐπλησίασε τὴν πόρτα, ἐδίστασε γιὰ μιὰ στιγμή, καὶ κατόπιν ἐσημείωσε διὸ ἐλαφροὺς κτύπους.

— Ἔμπρός!

Τὸν δέχθηκαν φιλοφρονέστατα....

— Μήπως σᾶς ἐνοχλῶ; παρετήρησεν.

Ἡ κυρία ποὺ φαινόταν καὶ περισσότερο συγκινημένη, ἐσηκώθηκε, πῆρε ἕνα προσποιητὸ χαμόγελο, κι' ἐβιάσθηκε νὰ προλάβῃ μιὰ οἱαδήποτε ἀπάντησι ποὺ θὰ ἔδιδαν οἱ φίλοι στὴν ἐρώτησιν τοῦ κυρίου.

— Θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μ' ἐπιτρέψετε... Θὰ μὲ συγχωρήσετε, κύριε Κοσμίδη, γιὰ τὴ φροντίδα ποὺ εἴχατε τὴν καλωσύνη ν' ἀναλάβετε. Μὲ καθυποχρεώσατε.

— Σᾶς παρακαλῶ, κυρία μου.

Ἡ κυρία ἐχαιρέτησεν ὅλους, ηὐχήθη καλὸ ταξεῖδι στὸν κ. Κοσμίδη, ἔκαμε μιὰ ἐλαφρὰ ὑπόκλισι στὸν κύριο ποὺ στέκονταν δίπλα στοὺς φίλους τοῦ σπιτιοῦ, χωρὶς νὰ καταλαβαίνῃ περὶ τίνος πρόκειται, κι' ἐσυνωδεύθηκε ὡς τὴν ἐξώπορτα ἀπὸ τὴ κυρία Κοσμίδου.

— Ποιὰ ἦταν αὐτὴ ἡ κυρία;—ρώτησε μόλις μ ε ί ν α ν μόνοι των.

— Μιὰ δυστυχισμένη· δὲν τὴ ξέρεις. Ἔμαθε ὅτι φεύγω γιὰ τὰς Ἀθήνας, καὶ μοῦ ἐπεφόρτισε νὰ δώσω στὶς θυγατέρες της, μιὰ ἐπιστολὴ κι' αὐτὸ τὸ δεματάκι. Τί τὰ θέλεις; Κάτω ἀπὸ μιὰ ἥρεμη ζωή, θὰ ὑπάρχῃ μιὰ περιπέτεια, μιὰ ἀγωνία, ἕνα δράμα, ἕνα γνωστὸ δράμα τῆς βιοπάλης. Ἡ ἱστορία αὐτῆς τῆς γυναικὸς μὲ συνεκίνησε πολύ, ὅσο κι' ἂν λέγει ὁ Bisson ὅτι, κανεὶς δὲν αἰσθάνεται τὸν πόνον τοῦ ἄλλου.

***

Ἐζοῦσαν σὲ μιὰ παραθαλάσσια κωμόπολι. Ὁ ἄνδρας της ἦτο ἐγκατεστημένος ἀπὸ χρόνια ἐκεῖ. Εἶχαν ὅλους τοὺς τρόπους νὰ περνοῦν μιὰ ζωὴ ἀπηλλαγμένη ἀπὸ ὅ,τι ὀνομάζουμε πλῆξι καὶ στενοχώρια. Ἡ δουλιὲς τοῦ ἀνδρός της περιορίζονταν στὴν ἐκμετάλλευσι πατρικῶν ἀπ' τὰ ὁποῖα κέρδιζαν τὰ μέσα γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν μιὰ ζωὴ σχετικῶς εὐχάριστη. Κάτω ἀπ' τὸ γαλανὸ οὐρανό, τῆς ἐπαρχίας ὁ οἰκογενειακὸς βίος κυλοῦσεν ἥρεμος, ὁμαλός, κρυστάλλινος μὲ τὴν διαύγεια ποὺ ἔχει τὸ νερὸ τοῦ αὐλακιοῦ.

Καὶ τὴν εὐτυχία των δὲν τὴν ἄλλαζαν μὲ τίποτε, ὅταν ὕστερα ἀπὸ λίγα

χρόνια ἀπέκτησαν δυὸ χαριτωμένα κοριτσάκια. Εἶχαν εὕρει σ' αὐτὰ μιὰ χωριστὴ καὶ ἄγνωστη εὐτυχία, ποὺ ἐπεσκίαζε κάθε ἄλλη μελαγχολικὴ σκέψι, ποὺ ἔπνιγε καὶ τὰ σκληρότερα προβλήματα τῆς ζωῆς.

Ἦταν ἕνα Κυριακάτικο ἀπόγευμα. Ὁ ἥλιος ἔριχνε τὶς γυρτὲς ἀκτίνες του πάνω στὴ ταραγμένη θάλασσα. Ἡ δύσις του ἔκαμε ν' παίζουν στὴν ἐπιφάνεια χρυσὲς ἀναλαμπές. Κατὰ μῆκος τῆς δαντελλωτῆς ἀκροθαλασσιᾶς ἐσχηματίζετο ἐπάνω στὴν ἄσπρη ἄμμο ἕνας πατημένος δρόμος ποὺ φαινόταν σὰν γραμμὴ κιμωλίας, ἢ σὰν στενόμακρο ἁπλωμένο ἄσπρο σενδόνι. Ἐκεῖ παίζαν ἡ μικρὲς μὲ τὰ κογχύλια. Παρέκει καθισμένοι κάπου συνωμιλοῦσαν οἱ γονεῖς των. Γιὰ πρώτη τότε φορὰ ὁ πατέρας των ἐσκέφθηκεν ὅτι ἦτο καιρὸς πιὰ οἱ κόρες του νὰ συνεχίσουν γιὰ κάμποσο καιρό, τὲς σπουδές των σὲ κάποιο ἀνώτερο σχολεῖο.

— Δὲν θἄθελα νὰ τ' ἀφήσω χωρὶς γράμματα—εἶπεν ὁ πατέρας.

— Εἶνε κι' ἐμένα τ' ὄνειρό μου νὰ τὰ 'δῶ νὰ σπουδάσουν.

Ἐσιώπησαν κι' οἱ δυό. Τὰ μάτια των ἔπεσαν ἐπάνω στὰ κύματα ποὺ ξεσποῦσαν ἀφρισμένα στὸ ἀκρογιάλι. Θὰ ἔλεγε κανένας ὅτι ἐσυμβόλιζαν ἕνα κακὸ προμάντεμα, μιὰ ζωὴ ταραγμένη, ποὺ θὰ δημιουργοῦσε γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸ ἡ ἀναχώρησις ἀπὸ 'κεῖνο τὸ μέρος.

— Πρέπει νὰ γίνῃ, εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνῃ. Θὰ δυσκολευθῶ καὶ θὰ ἐπιτύχω. Ἔχω πεποίθησι στὸν ἑαυτό μου—ἔλεγεν ὁ πατέρας.

* * *

«Πρέπει νὰ γίνῃ. Εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνῃ» στὰ λόγια αὐτὰ τοῦ πονετικοῦ πατέρα, ὑπῆρχεν ὅλη ἡ **καλὴ θέλησις γιὰ τὴ σπουδὴ τῶν κοριτσιῶν του. Καὶ** ὅλη ἴσως ἡ **πρόγνωσις ἑνὸς μέλλοντος, συννεφιασμένου, θαμβοῦ, ἀγνώστου. Ἐπούλησαν ὅ,τι εἶχαν καὶ δὲν εἶχαν, κι' ἐγκατεστάθηκαν Τὰ κορίτσια πήγαιναν γιὰ ἕνα δύο χρόνια στὸ παρθεναγωγεῖον. Ἦταν πρώτα στὰ μαθήματα.**

Ἡ ζωή τους δὲν εἶχε τὴν ἡρεμία καὶ ὁμαλότητα τοῦ χωριοῦ. Παρουσιάζετο κάπως διαφορετικώτερη. Εἶχε τὶς χαρές της, μὰ εἶχε καὶ κάποιες ἀνεπαίσθητες στὴν ἀρχὴ στενοχώριες, τὲς ὁποῖες αἱ προσπάθειαι τοῦ ἐντίμου συζύγου ἤθελαν νὰ τὰς πηδήσουν. «Θὰ δυσκολευθῶ μὰ θὰ ἐπιτύχω» ἔλεγε κι' ὁ ἴδιος προτοῦ φύγῃ. Ὅσο ὅμως κι' ἂν ἔπερνεν ἕνα προσποιητὸ χαμόγελο, μιὰ χαρὰ φτιασμένη μονάχα στὰ μάτια καὶ ὄχι στὴ καρδιά, δὲν ἔλειπε καὶ ἡ στιγμὴ ποὺ ἐπρόδιδε τὴ συλλογή του.

— Εἶνε κάμποσες μέρες ποὺ σὲ βλέπω διαφορετικό — τοῦ εἶπε μιὰ μέρα ἡ γυναῖκά του.

— Ἐγώ, ὄχι! Ποῦ σοῦ ἦρθεν αὐτὴ ἡ ἰδέα;

Μιὰ ἄλλη μέρα τοῦ ἔκαμε πάλι λόγο ἡ γυναῖκά του. Αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν τῆς ἀπέκρυψε τοὺς λογισμούς του.

— Πρέπει νὰ φύγουμε.

— Πῶς ;

— Μὴ τρομάζεις, θὰ δῇς ὅτι ἔχω δίκαιο. Ἡ δουλές μου δὲν πῆγαν τόσο καλὰ ἐδῶ. Σκέφθηκα, γιὰ νὰ προλάβω τὸ κακό, νὰ πᾶμε στὰς Ἀθήνας.

Καθὼς μὲ πληροφοροῦν, καὶ ὅπως βλέπω καὶ ὁ ἴδιος, ἡ κατάστασις εἶνε πιὸ διαφορετικὴ ἐκεῖ. Τὰ κορίτσια ἐξ ἄλλου δὲν ἔχουν νὰ χάσουν. Ἀπεναντίας μάλιστα θὰ μορφωθοῦν καλλύτερα.

— Ναὶ δὲν σοῦ λέγω, μὰ πάλι νὰ χαλάσουμε νοικοκυριό ; Δὲν σοῦ φαίνεται ἀνάποδο ; Τὸ καλο σκέφθηκες.

* * *

Πιὸς εἶπε ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐναντιώνεται κανεὶς στὴ τύχη ; Ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο ἔκαμεν ὁ ἄνδρα της. « Ἔχω πεποίθησι στὸν ἑαυτό μου » δὲν ἔλεγε; Ἡ αὐτενέργεια ἦτο πεποίθησίς του, καὶ πίστις του, ἡ ἐμπράγματος ἐφαρμογή. Δὲν ἦταν μόνον λόγια αὐτά. Ἦταν καὶ ἔργα.

Ἐγκατεστάθηκαν στὰς Ἀθήνας· ἐπεδόθη εἰς χρηματιστηριακὰς ἐπιχειρήσεις, ἐκέρδισε στὴν ἀρχή, καὶ αὐτὸ βέβαια ἔφθασε γιὰ νὰ λησμονηθοῦν μερικὲς πίκρες τοῦ παρελθόντος. Ἡ γυναῖκά του μετρημένη, πολὺ σκεπτικὴ κυρία, πάντοτε κάτι ἤθελε νὰ πῇ στὸ σύζυγό της, γι' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὶς δουλὲς ποὺ ἔκαμε. Καλὲς μὰ ἐπικύνδινες, ἀβέβαιες, ἄσταθες. Πάντα ὅμως κι' ἀνέβαλε τὴν ἀπόφασί της. Ἴσως νὰ τὸ συλλογίζεται καλλύτερα κι' ὁ ἴδιος.

Ὁ βίος του ἤρχισε νὰ πέρνῃ μιὰ ὄψι καλλίτερη. Πόσες φορὲς δὲ λέμε « ὁ σκόπελος παρεκάμφθη ». Κάτι τέτοιο συνέβαινε καὶ στὸν ἄνδρα της. Ἔρριξε ὅλας τὰς δυνάμες του. Ἡ πίστις στὸν ἑαυτόν του ἐθριάμβευε. Δὲν περιωρίζετο πιὰ μόνον στὲς χρηματιστικὲς ἐπιχειρήσεις. Ἐπεδόθηκε καὶ σ' ἄλλες δουλὲς ἐμπορικῆς φύσεως, γιὰ τὶς ὁποῖες ἦτο κάποτε ὑποχρεωμένος νὰ ταξειδεύῃ. Ἀπουσίαζε, πάντοτε ὅμως γιὰ λίγες μέρες.

* * *

Εἴδες μερικὰ καΐκια ποὺ ἀργοκυλοῦν ἥσυχα ἐπάνω στὰ κύματα; Χαίρεσαι νὰ βλέπῃς τὰ φουσκωμένα πανιά, λυμπίζεσαι τ' ἀρμένισμά τους. Κι' ἀπότομα, ἕνας τρελλός, ἀνάποδος ἀέρας, τὸ κατρακυλᾷ, τὸ ἀνατρέπει, τὸ καταποντίζει. Τέτοιες στιγμὲς δοκιμάζει κι' ὁ ἄνθρωπος στὸ βίο του.

Ἡ γυναῖκά του δὲν ἔδωσε σπουδαία σημασία, ὅταν κάποτε τῆς εἶπε ὅτι, γιὰ συνηθισμένες δουλιές, θ' ἀναχωροῦσε γιὰ τὴ πόλι μας. Πέρασε ὅμως ἕνας ἀρκετὸς καιρὸς κι' ἀντὶ ἐπιστολῆς, τῆς ἔστειλε μερικὰ χρήματα, ἀργότερα, μ' ἕνα γράμμα του δικαιολογοῦσε τὴν σιωπή του, κι' αὐτὸ ἦταν ὅλο. Ἀπὸ τότε ἔπαυσε νὰ δείχνῃ σημεῖα ζωῆς. Σιγὰ-σιγὰ ἡ ἀνησυχία τῆς οἰκογε-

νείας του μεγάλωνε, αἱ ἐπιστολὲς τῆς γυναικός του πήγαιναν γραμμὴ ἡ μιὰ πίσ' ἀπ' τὴν ἄλλη. Τὶ ἠμποροῦσε ἀρά γε νὰ εἶχε συμβῆ; Δὲν ἤθελε νὰ δώσῃ καμμία πίστη σὲ κάτι κακόβουλες διαδόσεις ποὺ εἶχαν φθάσει ὡς τ' αὐτιά της. Λέγαν τάχα πῶς ὁ ἄνδρας της ἔμπλεξε μὲ γυναῖκες, πῶς ἔχασε τὴν περιουσία του, πῶς δὲν ἔχει πιὰ σκοπὸ νὰ γυρίσῃ, κάτι λόγια δηλ. χωρὶς καμμιὰ συνοχή, καμμιὰ βάση. Τέτοια διαγωγὴ δὲν περίμενε, δὲν τολμοῦσε νὰ περιμένῃ ἀπὸ τὸν ἄντρα της, ποὺ τὸν ἤξερε, πιστὸν καὶ ἔντιμο ν,ἀφοσιωμένον στὴ δουλειὰ καὶ στὴν οἰκογένειά του. Τὸ πρᾶγμα ἐξ ἄλλου θἄδειχνε. Θἄπαιρνε κἄποτε μιὰ εἴδησι, μιὰ ἐπιστολή του κἄτι τέλος πάντων ποὺ θ' ἀπεστόμωνε ἐκείνη τὴ φθονερὴ κακογλωσσιά. Ἡ μέρες περνοῦσαν γεμάτες ἀγωνία, συλλογή, πλῆξι. Τὰ ὀλίγα χρήματα ἐτελείωναν, καὶ ἡ ἰδέα τῆς αὐτοσυντηρησίας ἔφθασε σὲ σημεῖο ποὺ ἀπασχολοῦσε τὴν οἰκογένεια, ὅσο τίποτε ἄλλο. Ἡ μητέρα τῶν δυὸ κοριτσιῶν ξέκαμε ὅ,τι εἶχε καὶ δὲν εἶχε, ἀναγκάσθηκαν γιὰ λόγους οἰκονομίας ν' ἀλλάξουν σπίτι, στρομώχθηκαν σ' ἕνα πενιχρὸ δωμάτιο λέγοντας τάχα πῶς ἦλθαν ἀπὸ τὴ Πάτρα. Στὴ κατάντια αὐτὴ ποὺ τῆς ἔριξε μιὰ Μοῖρα σκληρή, ἐγνώρισαν τὴ ζωὴ ἀπὸ τὴ πειὸ σκληρή της ὄψι. Ἡ μεγαλύτερη κόρη ἀγαγκάσθηκε νὰ διακόψῃ τὲς σπουδές της, γιὰ νὰ ἐργασθῇ σὲ κἄποια τράπεζα. Ἡ μητέρα ξενοδούλευε. καταπιανόταν κι' αὐτὴ μὲ κάτι Ἔκαμαν κι' οἱ δυὸ τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ προσπάθεια γιὰ χατῆρι τῆς μικρῆς ποὺ δὲν χρειάζετο παρὰ ὀλίγες μῆνες μονάχα γιὰ νὰ πάρῃ τὸ δίπλωμά της. Πόσες φορὲς κι' αἱ τρεῖς κατάμονες στὸ δωμάτιο, μὲ πρόσωπα χλωμὰ καὶ δακρυσμένα μάτια, δὲν θυμόντουσαν τὰ παλαιά, τις καλὲς κι' εὐτυχισμένες μέρες τῆς ἐπαρχίας!

— Ὑπομονή! θὰ γυρίσῃ ὁ πατέρας, θὰ δοῦμε καὶ μέρες καλλύτερες, ἔλεγε συχνὰ ἡ μητέρα.

Πόσες φορὲς ἀκόμα δὲν ἔφθασε στὰ χείλη των ἡ λέξις τῆς στερνῆς κατάντιας, τῆς κακομοιριᾶς, ποὺ καρτερεῖ τρανά, τὴν φτώχεια, τὴν πεῖνα. « Ψωμί, ὀλίγο ψωμάκι μητέρα!» Καὶ ὅμως δὲν τὸ ἔδειχναν στὰ μάτια τοῦ κόσμου. Ἔκρυβαν τὴ φτώχεια τους γιὰ μόνο μυστικό τους.

Ἕνα ἀπόγευμα γιορτῆς ἐβγήκανε περίπατο. Δὲν ἔπρεπε νὰ τὶς προδόσῃ ἡ στενοχώρια των. Ἔφθασαν στὸ Ζάππειο καὶ καθίσανε σ' ἀπόμερη μεριὰ πίσω, ἀπὸ πυκνὰ φυλλώματα, ξερομασῶντας ἀχόρταγα δυὸ κουλουράκια, τὰ μόνα ποὺ εἶχαν νὰ μοιρασθοῦν. Ἦταν τὸ μόνο «φαγητὸ» ποὺ ἔβαζαν ἀπ' τὸ πρωῒ στὸ στόμα, κι' αὐτὸ μονάχα ἦτο μὲ τὸ ὁποῖον θὰ περνοῦσαν τὴ βραδειά.

Γυρνόντας στὸ σπίτι ἀντάμωσαν στὸ δρόμο μιὰ παληὰ καλὴ γειτόνισσα. Χαιρετηθῆκαν, ἀντάλλαξαν μερικὲς βιαστικὲς κουβέντες.

— Δὲν ἔρχεσθε στὸ θέατρο ἀπόψε; τῆς εἶπε ἡ γειτόνισσα.

Δὲν εἶχε μαντέψῃ τὴ κατάντια των:

*
* *

Ἡ κατάστασις αὐτὴ δὲν μποροῦσε νὰ μακρύνῃ περισσότερο. Ἡ δυστυχία εἶχε φθάσῃ στὸ ἀπροχώρητο. Αἱ διαδόσεις, καὶ αἱ κακογλωσσιὲς εἶχαν φθάσῃ καὶ ὡς τὴ μακρινὴ συνοικιακὴ γονιὰ ποῦ κατοικοῦσαν ἀπὸ τότε ποὺ ἀλλάξαν σπίτι. Τὰ κορίτσια ῥωτοῦσαν γιὰ τὸν πατέρα. Ἡ ἀνυπονησία των εἶχε περάσῃ κάθε ὅριο. Ἔπρεπε

νὰ δοθῇ κάποιο τέλος στὴν ἀνεξήγητη σιωπὴ τοῦ πατρός της. Ποῦ ἦτο, τί ἔκαμνε, γιατὶ δὲν ἐπέστρεφε τέλος πάντων.

Μιὰ συννεφιασμένη μέρα ἡ γυναῖκά του ἔφθασε στὴ Θεσσαλονίκη. Ἔτρεξε στοὺς συγγενεῖς της, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μονάχα θὰ εἶχε μιὰ θετικὴ πληροφορία γιὰ τὸν ἄνδρα της. Τὴ δέχθηκαν μὲ τρόπο ποὺ δὲν ἔδιδε κανένα καλὸ προμάντεμα. Κάτι λόγια μασημένα, ποὺ ἄφηναν μιὰ παγερὴ ὑποψία, κάτι ἐνθαρρύνσεις, ποὺ δὲν εἶχαν τόσο τὴ θέσι των.

— Νὰ σᾶς πῶ. Γιατὶ ὅλα αὐτὰ τὰ σκόρπια λόγια; Πέρασα πικρότερες στιγμὲς, γνώρισα τὴ δυστυχία. Μὴ μοῦ κρύβετε πιὰ τὴν ἀλήθεια. Εἶμαι ἱκανὴ νὰ τὴ δεχθῶ, ὅσο σκληρὴ κι' ἂν ἦνε.

Ἐκεῖνο ποὺ πάντοτε φοβοῦνταν γιὰ τὸν ἄνδρα της δὲν κατώρθωσε νὰ τ' ἀποφύγῃ. Τὸν ἔσπρωχνε μπροστὰ μιὰ πίστις, μιὰ πεποίθησις στὸν ἑαυτό του. Πάντα μ'αὐτὴν ἐπάλευε. Ἦταν ὁ σύντροφος κι' ὁ τρομερὸς ἐχθρὸς στὶς ἐπιχειρήσεις του. Ὁ καινοῦργιος βίος ἀπὸ τότε ποὺ φύγανε ἀπὸ τὸ χωριὸ, τοῦ παρουσίασε τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς στὴ πιὸ τρομακτική του ὄψι. Προσπάθησε νὰ ὑποτάξῃ τὴ Μοῖρα. Πότε τὸ κατώρθωνε καὶ πότε γυρνοῦσε πίσω συντριμμένος. Ἔλαμε τὴν ἔσχατη ἀπόπειρα, κ' ἀπέτυχε, κατεστράφηκε ὁλότελα. Ἡ ζωὴ πιὰ τοῦ ἦτο περιττὴ. Σκοτώθηκε!....

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

— Θὰ σὶ βγοῦν ξύδια = Θὰ μετανοήσῃς.

— Ἔβγα ὄξου κὶ μπουμπέψ ἔλα μέσα κὶ πουρὲψ = εἰρωνικὴ συμβουλὴ εἰς ἐκείνας αἵτινες παραπονοῦνται διὰ τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ ἀνδρός των.

— Ὅπους μὶ γλιέπς κὶ σὶ γλιέπου. = Ἐπὶ βεβαιότητος·

— Βρῶμα κὶ λυσουδία. = Ἐπὶ ἐλεεινῶν.

—Γιατὶ προυσκαλνοῦν τοὺ γάϊδαρου στοὺ γάμου; Γιὰ νὰ κουβαλάῃ νιρό = ἐπὶ ἀγγαρευομένων.

ΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Ἐὰν ὑπάρχει ἐν Μακεδονίᾳ πνευματικὸν ἵδρυμα τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας προσέφερεν εἰς τὸ Ἔθνος ὑπεροχωτέρας ὑπηρεσίας, τοῦτο εἶναι ἡ Ἐμπορικὴ Σχολὴ Κωνσταντινίδου. Ἱδρυτής της ὁ ἀοίδημος Ἀθανάσιος Κωνσταντινίδης, ἀνήκων εἰς τὰς ἐξόχους ἐκείνας φυσιογνωμίας, αἱ ὁποῖαι ὡς σκοπὸν τοῦ βίου των ἔθεσαν τὴν πραγματοποίησιν τῶν Ἐθνικῶν ἰδεωδῶν. Ἀνὴρ διαπνεόμενος ἀπὸ τῶν εὐγενεστέρων συναισθημάτων, ἐνθουσιώδης, ἀκαταπόνητος, χαλκέντερος, ἐμφορούμενος ὑπὸ τῆς ὑγιεστέρας αἰσιοδοξίας καὶ οὐδέποτε ἀπελπιζόμενος ἀπὸ τὰς ἀποτυχίας. Τοιοῦτος ὁ δημιουργὸς τοῦ ἱδρύματος.

Ἡ Σχολὴ ἱδρύθη κατὰ τὸ 1907 εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ξέναι προπαγάνδαι ὠργίαζον, οἱ δὲ ἑλληνόπαιδες λόγῳ ἐλλείψεως σοβαρᾶς Ἑλληνικῆς ἐμπορικῆς Σχολῆς ἠναγκάζοντο νὰ φοιτοῦν εἰς ξένας τοιαύτας. Σκοπός της λοιπὸν ἦτο ἡ ἀπόσπασις τῶν ἑλληνοπαίδων ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τῶν προπαγανδιστικῶν τούτων ἱδρυμάτων, καὶ ἡ ἐκ παραλλήλου ἑλληνοπρεπὴς καὶ πρακτικὴ μόρφωσις αὐτῶν. Πόσον τελεσφόρος ὑπῆρξεν ὁ σκοπὸς τῆς Σχολῆς καὶ ὑπὸ ποίας θριαμβευτικῆς ἐπιτυχίας ἐστέφθη τὸ ἔργον της ἀπέδειξε, πλὴν τῶν ἄλλων, ἡ χειρονομία τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀμέσως μετὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν πόλεμον τοῦ 1912.

Ἐκ σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Σχολὴν διὰ τὴν ὑπέροχον δρᾶσίν της, ἔσπευσε ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτὴν ὡς ἰσότιμον μὲ τὰς δημοσίας ἐμπορικὰς Σχολάς. Ἀλλὰ καὶ ἡ Σχολή, συνεπὴς πρὸς τὴν τιμὴν ταύτην καὶ τὴν πανελλήνιον αὐτῆς φήμην, δὲν ἐφείσθη δαπανῶν καὶ κόπων, ὅπως καταστῇ τὸ σοβαρώτερον καὶ ἀρτιώτερον ἐν Ἑλλάδι Ἐμπορικὸν ἵδρυμα παρακολουθοῦν συστηματικῶς τὰς προόδους τῆς ἐμπορικῆς ἐπιστήμης, διὰ τῆς προσλήψεως ἀρίστου προσωπικοῦ, καὶ τῆς ἱδρύσεως ἀρτίων ἐργαστηρίων.

Ἡ Σχολὴ διαιρεῖται εἰς τέσσαρα τμήματα: εἰς τὸ τετρατάξιον Ἐμπορικόν, τὸ Ἡμιγυμνάσιον, τὸ ἑξατάξιον Δημοτικὸν καὶ τὸ μονοτάξιον πρακτικόν. Διά τε τὸ οἰκοτροφεῖον, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐνδια-

τρίψωμεν ἰδιαιτέρως. Ἐγκατεστημένον εἰς ἕν τῶν μεγαλοπρεπεστέρων κτιρίων τῆς Θεσσαλονίκης, παρέχει τὴν ἐγγύησιν διαμονῆς ἀνέτου καὶ ὑγιεινῆς. Ἡ παρεχομένη εἰς τοὺς μαθητὰς τροφὴ εἶναι ἀπολύτως ἐκλεκτὴ καὶ ἀφθονωτάτη. Οὐδὲν παρέχεται εἰς τοὺς οἰκοτρόφους ἄνευ προηγουμένης ἐξελέγξεως ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ καὶ χημικοῦ τῆς Σχολῆς. Καθαριότης, τόσον τοῦ ἐστιατορίου, ὅσον καὶ τῶν κοιτώνων ἀφάνταστος, κινήσασα τὴν ἔκπληξιν τῶν κατὰ καιροὺς ἐπιθεωρησάντων ἀστιάτρων.

Διὰ τοιοῦτον ἵδρυμα ἀσφαλῶς δύναται νὰ καυχᾶται, ὄχι μόνον ἡ Θεσσαλονίκη, ἀλλὰ καὶ τὸ Πανελλήνιον.

Mea voluptas

I

Τοῦ πόνου, σὺ καὶ τῆς χαρᾶς ἀρχόντισα
— ὥρα καλή, ὥρα χρυσὴ καὶ τρισευλογημένη —
στὸν δρόμο τῆς ζωῆς μου, ποὺ σὲ πρωτογνώρισα,
μιὰ μέρα σκοτεινὴ καὶ βαρυχειμασμένη,

II

Γίνε μου τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ μου λάτρισσα,
καλόγνωμη κυρὰ καὶ πότε.. ξελογιάστρα.
Ἀγάπη ὀνειρευτὴ καὶ κυβερνήτρα μάντισσα,
νὰ σφικτοδένῃς τοὺς καϋμοὺς στὰ τάρταρα καὶ στ᾽

III [ἄστρα..

Πανθεϊκὴ κυρὰ καὶ μυθική μου ῥήγισσα,
κέρνα καὶ ξανακέρνα τὸ κρασί σου πάντα,
ἄναψε τοὺς πυρσοὺς στ᾽ ἀρχοντικό σου μάγισσα
καὶ δέσε μαίανδρο στὸ μέτωπο γιρλάντα!

IV

Θέλω ν᾽ ἀκούσω κώμους ἀπ᾽ τὰ χείλη σου·
στὰ πόδια σου κατάσυρτος, ἐκεῖ κάτω,
θέλω νὰ γίνουνε στὸν κόσμο θρῦλοί σου:
Ὑμέναιοι καὶ θρῆνοι τοῦ θανάτου....

ΝΙΚΟΣ ΜΑΚΡΗΣ

Γ. ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ

ΟΙ ΑΣΗΜΟΙ

Ἔπινε πολύ. Καθισμένος κάθε βράδυ σὲ μιὰ γωνιὰ στὴ ταβέρνα τοῦ κὺρ Στρατῆ στὸν ἅη Δημήτρη, μὲ τὸ γαραφάκι καὶ λίγο μεζεδάκι στὸ τραπέζι, ροφοῦσε. Καὶ παραδιδότανε στὴ σκέψι μὲ τὸ κεφάλι ἀκουμπισμένο στὸ χέρι του. Καὶ πάντα μονάχος. Λὲς κι' ἀπέφευγε τὴ συντροφιά. Κι' ὅλο ροφοῦσε. Ἕνα βράδυ τὸν πλησιάσαμε. Τὰ μάτια του κατακόκκινα ἀπ' τὸ πιοτό. Τὰ χέρια του τρέμανε. Μιὰ κιτρινάδα ἁπλωμένη στὸ ζαρωμένο πρόσωπό του. Κι' ἀρχίσαμε τὴ κουβέντα. Μᾶς ρώτησε ἀπὸ ποῦ εἴμαστε, κι' ἂν σπουδάζουμε. Τοῦ εἴπαμε πῶς εἴμαστε φοιτηταὶ καὶ ξανασφεύγουμε γιὰ τὴν Ἀθήνα. Καὶ σωπάσαμε. Μὲ τὴ ματιά του καρφωμένη σὲ κάποιο σημεῖο συλλογιζότανε. Σὲ λίγο μ' ἕνα παράπονο μᾶς λέγει. «Νάμουνα κι' ἐγὼ γραμματισμένος σᾶν καὶ σᾶς! δὲν θὰ βρισκόμουνα σήμερα σ' αὐτὰ τὰ χάλια, νὰ πίνω, ὁλοένα νὰ πίνω.

— Μὲ τὸ συμπάθειο, κὺρ Γιάννη, τοῦ λέγει ὁ φίλος μου. Πίνεις πολύ. Κόψτο τὸ καταραμένο. Κάμνει κακὸ τὸ ρακί. Καίει τὰ σωθικά σου.

Τακτοποιήθηκε στὴ καρέκλα του, σήκωσε τὸ ποτῆρι, ρούφηξε μονομιᾶς τὸ περιεχόμενό του, δοκίμασε ἀπ' τὸ μεζεδάκι, σφούγγιξε μὲ τὸ μαντῆλι τὸ στόμα του, κι' ἀρχίνησε μὲ τὴ βραχνὴ φωνή του.

— Μοῦ λέτε, παιδιά, πῶς πίνω πολύ, καὶ μοῦ συνιστᾶτε νὰ τ' ἀφήσω τὸ δηλητήριο αὐτό. Σᾶς εὐχαριστῶ. Μὰ ξέρετε γιατὶ πίνω; Γιὰ νὰ σβύσω τὸ μεράκι, τὴ φλόγα αὐτὴ ποὺ ἔχω ἐδῶ μέσα χρόνια τώρα. Γελᾶτε; Δὲν θὰ σᾶς κακιώσω. Εἶσθε παιδιά, ἀκόμα δὲν νοιώσατε τὸν κόσμο, ἀκόμα δὲν ξέρετε τὶ θὰ πῇ βάσανο, τὶ θὰ πῇ στενοχώρια. Ὅταν φτάσετε στὴν ἡλικία μου καὶ νοιώσετε τὲς πίκρες τῆς ζωῆς, ὅταν στὸν δρόμο σας συναντήσετε τὴ γυναῖκα ποὺ θὰ σᾶς προξενήσῃ ἐντύπωσι, ποὺ θὰ τὴν ἐπιθυμήσετε, μὰ ποὺ δὲν θὰ μπορέστε νὰ τὴ πλησιάσετε γιὰ πολλοὺς λόγους, γιατὶ σᾶς χωρίζει ἡ κοινωνική σας τάξι, ἡ καταγωγή σας, ἡ φτώχεια σας, τότε θὰ θελήσετε

νὰ σβύσετε τὸν καϋμό σας ὁ καθένας μὲ τὸ μέσο ποὺ θὰ διαλέξῃ. Ἐ! ἐγὼ ἀντάμωσα τὴ γυναῖκα αὐτὴ στὸ διάβα τῆς ζωῆς μου. Δὲν ἦτο δυνατὸ νὰ τὴ πλησιάσω. Μᾶς χώριζαν πολλά. Καὶ γιὰ νὰ τὴν ξεχνῶ ἀπὸ κάποτε, ἔπεσα στὸ πιοτό. Εὐλογημένο νάναι, γιατὶ μοῦ φέρνει τὴ λησμονιά της. Νὰ γιατὶ δὲν μπορῶ νὰ τ' ἀφήσω. Τὶ νὰ σᾶς πῶ παιδιά! Αὐτὰ συμβαίνουν ὅταν στὴ κοινωνία ποὺ ζοῦμε βασιλεύουν χίλιες δυὸ σκουργιασμένες ἰδέες, ποὺ κρατοῦν τὸν ἕνα μακρυὰ ἀπ' τὸν ἄλλο γιὰ τὴ φτώχεια του, τὸ ἐπάγγελμά του, τὴν ἄσημη καταγωγή του, ὅταν εἶσαι καταδικασμένος νὰ σταθῇς ἐκεῖ ποὺ βρίσκεσαι γιατὶ ἡ κοινωνία σὲ θεωρεῖ ἀνάξιο ν' ἀνέβῃς σὲ ὑψηλότερο σκαλοπάτι, ἂν καὶ εἶσαι ἱκανὸς γι' αὐτό. Ἀκοῦστέ με ἂν ἔχετε ὄρεξι. Θὰ σᾶς πῶ μιὰ ἱστορία, γιὰ νὰ νοιώσετε τὰ λόγια μου. Γράμματα πολλὰ δὲν ξέρω, μὰ μὲ τὰ λίγα ποὺμαθα, στραβὰ κουτσὰ θὰ τὰ καταφέρω. Μὲ βλέπετε ποὺ πίνω, μὰ κακὴ καρδιὰ δὲν ἔχω, οὔτε τὸν διάβολο στὴ ψυχή μου. Ὁ Θεὸς νὰ μὲ φυλάξῃ. Εἶμαι τόσο καλὸς κι' ἥσυχος! Κανένα δὲν πειράζω. Ρωτῆστε σᾶν θέλετε ὅλους τοὺς γειτόνους γιὰ μένα τὶ θὰ σᾶς ποῦν; Νὰ σᾶς τὸ πῶ ἐγώ. «Χρυσὸς ἄνθρωπος, μάλαμα, μὸ... πίνει.» Τὶ νὰ γίνῃ; Τὸ κακὸ μὲ κυνήγησε ἀπ' ὅλες τὲς μεριές. Εἶχα φαίνεται ἁμαρτίες νὰ πληρώσω γιατὶ; παρ' ὅλη τὴ καλή μου καρδιά, καλὴ μέρα δὲν εἶδα. Ὅλο πίκρες καὶ στενοχώριες.

Σώπασε. Γέμησε τὸ ποτῆρι, ἤπιε, καὶ ἐξακολούθησε.

Ἤμουνα παιδὶ δέκα πέντε χρονῶνε ὅταν πέθανε ὁ συγχωρημένος ὁ πατέρας μου. Ἔχετε ἀκουστὰ γιὰ τὸν μπάρμπα Θεμελῆ τὸν ξακουστὸ τσαγγάρη; Κοῦκλες ἦταν τὰ παπούτσια ποὔφτιανε. Ἔπινε ὁ μακαρίτης, μὰ ὄχι καὶ πολύ. Σᾶν καὶ μένα κι' αὐτός. Ἔβρεχε τὸ λαρῦγγί του. Ἕνα κατοστάρι ρακὶ πάνω στὴ κούρασι δὲν εἶναι τίποτε. Γιὰ ν' ἀνοίξῃ ἡ ὄρεξι. Καὶ μιὰ ποὺ δὲν εἴχαμε κανένα προστάτη κι' εἴμαστε φτωχοί, γιατ' ὁ μακαρίτης δὲν ἄφησε τίποτε παρὰ μόνον βερεσέδια, ποῦ νὰ τὰ πάρῃς αὐτά! ἡ μητέρα μου μ' ἔβγαλε ἀπ' τὸ σχολεῖο. Τὶ τἄθελα τὰ γράμματα, μιὰ ποὺ δὲν εἴχαμε ψωμὶ νὰ φᾶμε; Καὶ μ' ἔβαλε σὲ κάποιο τσαγγαράδικο, στοῦ κὺρ Δημήτρη, πέθανε κι' αὐτός, νὰ μάθω τὴ τέχνη τοῦ πατέρα μου. Τ' ἀπίδι κάτω ἀπ' τὴν ἀπιδιὰ πρέπει νὰ πέσῃ ἔλεγεν ἡ μάνα μου στοὺς γειτόνους σᾶν τὴ ρωτοῦσαν, γιατὶ δὲν ἤθελε νὰ μάθω γράμματα. Ὁ πατέρας του τσαγγάρης, κι' αὐτόνα Δεσπότη θὰ τὸν κάνω; Σιγὰ-σιγὰ προόδευα στὴ δουλειά μου. Ὁ κὺρ Δημήτρης μοὔδινε καὶ λίγους παράδες.

Μὲ λίγες οἰκονομίες περνούσαμε. Δούλευα τίμια καὶ μ' ὄρεξι. Τ' ἀφεντικό μου μ' ἀγαποῦσε πολύ. Γιάννης ἐδῶ, Γιάννης ἐκεῖ. Ἤμουνα τὸ καμάρι τοῦ μαγαζιοῦ.

Σταμάτησε. Ξαναγέμισε καὶ πάλι τὸ ποτῆρι, ξανάπιε, κι' ἐξακολούθησε. Κἄποτε ἡ κακομοῖρα ἡ μάννα μου ἀρρώστησε. Πλευριτώθηκε στὴ πλύσι. Κάχ, κούχ, πότε θέρμες, πότε ρῖγος, σὲ λίγες μέρες τὴν ἔχασα. Θεὸς χωρέστην. Ὁ χαμός της μοῦ κόστισε πολύ, γιατὶ τὴν ἀγαποῦσα, σᾶν μάννα ποὺ ἦταν, μὲ τὸ παραπάνω, κἀι γιατὶ μὲ κύτταζε πολύ. Τίποτε νὰ μὴ μοῦ λείψῃ. Ὕστερα ἤτανε καὶ θεοπέδευτη. Σᾶν νὰ μὴν ἔφταναν τὰ βάσανά της ὡς ποὺ νὰ μεγαλώσω εἶχε καὶ τὲς ἰδιοτροπίες τοῦ μακαρίτη. Ἀ! τραβοῦσε πολλὰ ἡ κακομοῖρα ἀπ' αὐτόνα. Τῆς ἔκαμνε ἄνω κάτω τὸ σπῆτι μὲ τὲς φωνὲς καὶ τὲς βρυσιές του. Καὶ σᾶν ἐρχότανε, τρικλίζοντας ἀπ' τὸ μεθῦσι, βάραγε ἀλύπητα, ὁ ἀθεόφοβος. Ἂς μὲ συγχωρέσῃ ἀπ' τὸν ἄλλο κόσμο ποὺ τὸν κακολογῶ. Καὶ μ' ὅτι εὕρισκε. Καὶ γιὰ τὸ τίποτε. Ὅλα τοῦ φταίγανε.

Ἔτσι ὀρφάνεψα. Κανένα δὲν εἶχα νὰ μὲ συμβουλέψῃ, νὰ μοῦ πῇ δυὸ λόγια καλὰ κι' ἅγια, μὴ κάμῃς τοῦτο Γιάννη γιατὶ εἶναι κακό, καὶ θὰ σὲ βλάψῃ, κάνε κεῖνο ποὖναι καλό κι' ὠφέλιμο. Δὲν βαρυέστε. Μόνο κεῖνοι ποὺ σ'ἔφεραν στὸν κόσμο πονᾶν γιὰ σένα. Ὅσο γιὰ συγγενολόγι εἶχα ἕναν θεῖο ἀδελφὸ τοῦ πατέρα μου, εἶχε ἀρκετοὺς παράδες, κι' ἕνα ραφτάδικο στὸ Ἱπποδρόμιο, καὶ μιὰ ἐξαδέλφη τῆς μητέρας μου. Ὡς ποῦ ζοῦσαν οἱ μακαρῖτες ἐρχότανε τακτικὰ στὸ σπῆτι μας, καὶ μ' ἀγαποῦσαν. Μὰ φάνηκαν κι' αὐτοὶ τιποτένιοι ἄνθρωποι, γιατ' ὕστερα ἀπ' τὸν θάνατο τῆς μητέρας μας ὁ ἕνας πῆρε τοῦτο, ὁ ἄλλος ἐκεῖνο μὲ διάφορες δικαιολογίες. Ἀδειάσανε μ' ἄλλα λόγια τὸ σπῆτι. Ποιὸς θὰ τοὺς ἐμπόδιζε; Ἐγὼ ἤμουνα μικρός. Κι' ἔρριξαν πέτρα πίσω τους. Ποῦ νὰ φανοῦν ἄλλη φορὰ νὰ μὲ παρηγορήσουν, νὰ μὲ ρωτήσουν ἂν ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ τίποτε. Μ' ἀφῆκαν ἔρημο, παιδὶ ἀπροστάτευτο σὲ μιὰ μεγαλούπολι, ποὺ τὸ κακὸ προοδεύει καὶ ποὺ μπορεῖ νὰ χαθῇ κανεὶς εὔκολα, ἂν δὲν τῶχει ριζικὸ νᾶναι τίμιος καὶ φρόνιμος.

Καὶ πάλι σώπασε. Ἔβγαλε τὴ ταμπακέρα του, ἔστριψε ἕνα τσιγάρο, τ' ἄναψε, ξαναρρούφηξε, κι' ἐξακολούθησε.

Τί λέγαμε παιδιά; Ἀ! Μ' ἄφησαν ἔρημο. Μὰ ἐμένα ὅσο κι' ἂν μὲ κυνηγοῦσε ἡ κακή μου Μοῖρα, δὲν μ' ἔχασεν ὁ Θεός. Οἱ καλοὶ πάντα προοδεύουν, γιατὶ μὲ τὴ δουλειά μου πήγαινα καλά. Ἐμαθα πρίμα τὴ τέχνη. Ἔπερνα μόνος μου τὰ μέτρα, ἔκοβα τὸ πετσί, καὶ πάδινα στοὺς καλφάδες γιὰ φτιάξιμο· δὲν ἤθελα νὰ ξέρω ἀπὸ δου-

λειά. Μὴ κυττάζετε τώρα ποὺ τρέμουν τὰ χέρια μου. Μὰ τότε τὰ μπράτσα μου τοῦτα ἦσαν σίδερο. Ἔσπανα καρύδι μὲ δύο δάχτυλα.

Καὶ μιὰ μέρα γένηκα μάστορας. Πέθανε ὁ κὺρ Δημήτρης καὶ πῆρα ἐγὼ τὸ μαγαζί. Ἤμουνα τότε σωστὸ παλληκάρι, καλὴ ὥρα, λίγο μεγαλείτερος ἀπὸ σᾶς. Μὰ τί παλληκάρι. Ὅλο νειᾶτα καὶ λεβεντιά. Ἐ! ποῦναι κεῖνα τὰ χρόνια! Σᾶν ἔβαζα παιδιὰ τὸ φέσι στραβὰ στὸ κεφάλι, τὸ πλατὺ κόκκινο ζωνάρι στὴ μέση, κι' ἔστριβα τὸ μουστάκι, ἔ τότε! Ὅλος ὁ κόσμος ἦτο δικός μου. Ναί, ἀμ' τί, σᾶν καὶ σᾶς τοὺς κιτρινιάρηδες; Ἂς εἶναι. Ἤμουνα χαρὰ θεοῦ τότε. Χαιρότανε ὅποιος μ' ἔβλεπε, ψηλός, εὔμορφος, περήφανος. Ἔσκαζε ἡ πέτρα στὴ περπατησιά μου... Καὶ θὰ μοῦ πῆτε τώρα. Ἄμ ἡ γυναῖκες; Ἐ! τὲς γυναῖκες δὲν τὲς λογάριαζα, τὲς περιφρονοῦσα, ἂν καὶ στὴ γειτονιά μου εἶχα πολλὲς κοπέλλες, καλὲς καὶ νόστιμες ποὺ σᾶν περνοῦσα πρωῒ-πρωῒ πηγαίνοντας στὸ μαγαζί, ποιὰ στὸ παραθῦρι, ποιὰ στὴ πόρτα μ' ἔτρωγε μὲ τὴ ματιά της. Καὶ τὲς βραδυὲς σᾶν ἔκαμνα βόλτες μὲ τὰ παιδιὰ καὶ τὲς γιορτὲς μαζεμένες στὶ γωνιὰ τοῦ δρόμου καρτεροῦσαν τὸ διάβα μου, καὶ σουσουρίζαν σᾶν βλέπανε. Ναί, τὴ θυμᾶμαι τὴ Μαρία τὴ κόρη τοῦ κὺρ Νικόλα τοῦ μπακάλη, μὲ τὰ μεγάλα σᾶν κάστανα μαῦρα μάτια της, τὴν Ἀθηνᾶ τῆς κυρᾶς Ἀλέξηνας μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά, τὴ Μαριγούλα, κι' ἄλλες, τόσες ἄλλες! Ποιὸς ξέρει τί νὰ γίνωνται τώρα! Ποιὰ παντρεύτηκε ἐδῶ, ποιὰ ἔφυγε στὴν Ἀμερικὴ γιὰ τύχη, ποιὰ πέθανε. Τί νὰ σᾶς πῶ παιδιά! ἡ καρδιά μου δὲν τραβοῦσε γιὰ ἔρωτες, γιὰ συγκινήσεις, σᾶν καὶ σᾶς τώρα ποὺ δίχως ραβασάκια, δίχως ραντεβοῦ δὲν μπορεῖτε νὰ ζήσετε. Ἐμένα νὰ μοὔλεγες γιὰ γλέντι μὲ τὴ λατέρνα, γιὰ τραγοῦδι, ἔτσι κεφλίδικο ποὺ ν' ἀνάβῃ τὸ αἷμά σου γιὰ κανέναν ἀμανέ, μάλιστα. ἀμ' γιὰ γυναῖκες! Μόνο ποὺ γιὰ χατῆρι τῶν φίλων μου, τοῦ Μῆτσο. τοῦ Παναγῆ, κάμναμε καμμιὰ κανταδίτσα μὲ τὲς κιθάρες, κάτω ἀπ' τὸ παραθῦρι στὲς φυλενάδες τους, στὴ Ζαχαρούλα, στὴ Κατίνα. Μὰ τὄθελε ὁ διάβολος. Ἡ Μοῖρα τῶχε γραφτό. Κἄποτε θὰ μπερδευόμουνα κι' ἐγώ. Θὰ βρισκότανε κείνη ποὺ θἄκαμνε ἄνω κάτω τὴ καρδιά μου, κείνη ποὺ νὰ μ' ἔφερνε, ὅπως μ' ἔφερε στὰ σημερινά μου χάλια. Γυναῖκα δὲν ἦταν; Καὶ μιὰ γυναῖκα ἢ θὰ σ' εὐτυχήσῃ ἢ θὰ σὲ καταστρέψῃ. Καὶ σᾶν τοὺς πολλοὺς ἔτσι καὶ μένα μ' ἔκαμε ἐρείπιο.

Πάλι σώπασε. Ἀναστέναξε βαθειὰ. Ξανάπιε. Κι' ἐξακολούθησε

Μιὰ μέρα, θὰ τὴ θυμᾶμαι ὡς ποὺ νὰ πεθάνω, ἦταν ἄνοιξι τότε, λουλούδια κι' ὠμορφιές, μοσχομύριζεν ὁ τόπος ἤλθε στὸ μαγαζί

μου μὰ φτιάσῃ παπούτσια μὰ κοπέλλα. Λὲς καὶ μιὰ πεταλοῦδα πέταξεν μπροστά μου.

— Θέλω νὰ μοῦ κάμῃς ἕνα ζευγάρι παπούτσια μοῦ λέγει. Νἄναι ὥμορφα καὶ γερά.

Ἦταν δέκα ὀχτὼ χρονῶν κοπέλλα. Ὥμορφη σὰν τὲς κοῦκλες ποὺ βλέπουμε στὲς βιτρίνες. Ἡ φωνή της γλυκειὰ σὰν τραγοῦδι. Μάτια σὰν τὴ θάλασσα. Ξανθὴ, λυγερὴ, σὰν κλαδὶ δροσερὴ, σὰν μαγιάτικο τριαντάφυλλο. Ἦταν ἕνας ἥλιος, μιὰ νεράϊδα, ἕνας ἄγγελος. Δὲν ξέρω, μὴ μὲ ρωτᾶτε τί ἔνοιωσα, σὰν ἀντίκρυσα τὰ μάτια της, σὰν ἔπερνα μέτρα στὸ μικρό της ποδαράκι. Ἔτρεμα σὰν τὸ φύλλο σὰν φυσᾷ τ' ἀγέρι. Κάτι ἔνοιωσα μέσα μου, σὰν ἕνα μαχαῖρι ποὺ πέρασε τὴ καρδιά μου. Ἤμουν κατακόκκινος ἀπ' τὸ αἷμα π' ἀπλώθηκε στὲς φλέβες μου. Αὐτὴ μοῦ μιλοῦσε κι' ἐγὼ μασοῦσα τὰ λόγια μου. Μοναχὰ τὴ κύτταζα, τὰ μάτια της ποὺ μὲ μεθοῦσαν, τὸ στόμα της πού ταν τόσο μικρὸ γιὰ φιλιὰ, τὲς γραμμὲς ἀπ' τὸ σῶμά της. Ἔτσι μούρχονταν νὰ τὴν ἁρπάξω καὶ νὰ φύγω μαζύ της στὰ βουνὰ στὰ λαγκάδια. Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ, παιδιὰ, τὴ κοπέλλα αὐτὴ παρ' ὅλο τὸ κακὸ ποὺ μοῦ κάμνει ἡ θύμησί της. Μὰ γιατὶ παιδιὰ μοῦ θυμήσατε ὅλα αὐτά! Νὰ ξέρετε πόσο πονάει κανεὶς σὰν σκαλίζει τὴ στάχτη ποὺ σκεπάζει τὰ περασμένα, καὶ μάλιστα ὅταν κάτω ἀπ' τὴ στάχτη αὐτὴ βρίσκεται ἀκόμα ἀναμμένο κάρβουνο! Ἂς εἶναι, μιὰ ποὺ ἀρχίνησα πρέπει νὰ τελειώσω.

Ἀπ' τὴ μέρα ἐκείνη ἔχασα τὸν ἑαυτό μου. Ἡ σκέψι μου πάντα σ' ἐκείνη. Νύχτα μέρα. Πάει ἡ δουλειά μου, πᾶνε οὖλα καὶ γλέντι καὶ φίλοι. Ἡ εἰκόνα της στεκόταν στὰ μάτια μου. Δούλευα κι' ἀλλοῦ τὸ μυαλό μου. Μοῦ μιλοῦσαν καὶ δὲν ἀπαντοῦσα πολλὲς φορὲς. Γένηκα πολὺ διαφορετικός. Δὲν ἤμουνα ὁ Γιάννης, ὁ παλειὸς Γιάννης, ὅλο νειᾶτα καὶ λεβεντιά, τὸ καμάρι σας. Καὶ σὰν μὲ ἔπιανε τὸ μεράκι πετοῦσα τὸ καλαπόδι κι' ἔτρεχα ἐδῶ στὸν κὺρ Στρατῆ νὰ ρουφήξω λίγο, νὰ σβύσω τὴ φλόγα. Καὶ σὰν ἔμαθα τὸ σπῆτι της, σωστὸ κονάκι, ἤμουνα τακτικὸς ἀπ' τὸν δρόμο της. Περνοῦσα πολλὲς φορὲς τὴ μέρα νὰ τὴν δῶ. Καὶ τὴν ἔβλεπα πότε στὸ παραθύρι νὰ κεντᾷ, πάτε στὴ πόρτα νὰ σεργιανεύῃ. Τὴ χαιρετοῦσα, μὲ χαιρετοῦσε. Καὶ μέρα παρ' ἡμέρα ἄναβε περισσότερο ἡ φωτιὰ μέσα στὰ στήθεια μου γι' αὐτήνα. Τὴν ἀγάπησα ὅπως ἀγαπᾶν τὰ λεβεντόπαιδα, ὄχι μὲ κακὸ σκοπό, μὰ μὲ μιὰ ἀγάπη ἁγνή, μεγάλη, ἰδανικιὰ ὅπως λέτε σεῖς. Ἤτο ἡ ζωή μου, ἡ χαρά μου τὸ εἶναί μου..

Ἀναστέναξε καὶ πάλι. Ξανάπιε, καὶ μὲ φωνὴ τώρα ποιὸ σιγανή, ποιὸ θλιβερὴ, ποὺ πρόδιδε ἕνα μεγάλο πόνο, ἐξηκολούθησε.

Νὰ αὐτὴ ἦτο ἀπὸ μεγάλη οἰκογένεια. Ἀπ' τὴ πόλι. Ὁ πατέρας της ἦταν μεγαλέμπορος καὶ παραλής. Ἄνθρωπος σοβαρὸς μὲ τὰ οὖλά του. Φαντάζεσθε παιδιὰ πόση μεγάλη ἀπόστασι μὲ χώριζε ἀπ' αὐτήνα. Ἐγὼ ἕνας τσαγγάρης, ἕνα φτωχόπαιδο, κι' ἐκείνη σωστὴ κοντέσσα μὲ τὰ μυταξωτά της, μὲ τὰ χρυσαφικά της, μὲ τὸ κονάκι της. Ὅσο ὁ παράδεισος ἀπ' τὴ κόλασι. Δὲν ἤμουνα ἀλήθεια γι' αὐτήνα, οὔτε ἰδέα νὰ εἶχα. Θἄτανε τρέλλα νὰ σκεπτόμουνα ἕνα τέτοιο πρᾶγμα νὰ γίνῃ δική μου, γυναῖκά μου, μιὰ πριγκηπέσσα. Μὰ ἤμουνα παιδὶ ἄμυαλο στὰ νειᾶτά μου, στὰ τρελλὰ χρόνια, καὶ δὲν ἐξήταζα αὐτά. Ἔφτανε ποὺ τὴν ἀγαποῦσα, ποὺ πονοῦσα γι' αὐτήν.

Κι' ὁ καιρὸς περνοῦσε. Κι' ἐγὼ τὴν ἀγαποῦσα περισσότερο. Νὰ τῆς μιλήσω δὲν τολμοῦσα. Ντρεπόμουνα νὰ τὴν ἀντικρύσω ἀκόμα. Κι' ἂν τύχαινε καμμιὰ φορὰ νὰ τὴ συναντήσω, ἔσκυβα τὸ κεφάλι καὶ βιαστικὸς χανόμουνα ἀπ' τὰ μάτια της. Μὰ ἔννοιωθα καὶ τὴ θέσι μου. Ἤμουνα τσαγγάρης, μιὰ τέχνη χαμάλικη, κι' ἀπὸ τιποτένια οἰκογένεια ἑνὸς μεθύσταλα. Πόσες φορὲς σᾶν μ' ἔπιανε τὸ παράπονο καταράστικα τὴ μάννα μου, ποὺ μ' ἔβγαλε ἀπ' τὸ σχολεῖο. Θὰ γινόμουνα ἕνας γραμματικὸς σᾶν καὶ σᾶς, καὶ τότε θὰ εἶχα ἐλπίδες! Ἴσως γινότανε κάτι.

Κι' ἀπ' τὸ μεράκι μου τῶρριξα στὸ πιοτό. Καθόμουνα ἐδῶ, σὲ τούτη τὴ γωνιὰ καὶ ροφοῦσα νὰ σβύσω τὴ φωτιὰ, νὰ ξεχάσω τὸν πόνο μου. Μὰ δὲν ξέρε ε σεῖς τί θὰ πῇ μεγάλη ἀγάπη τί θὰ πῇ πόνος. Μόνο ἐκεῖνος ποὺ τ' ἄννοιωσε! Πόσες φορὲς δὲν ἔκλαψα σᾶν μικρὸ παιδάκι, πόσες φορὲς ἀγρύπνησα!

Τοῦ κάκου. Δὲν ἤμουνα ἐγῶ γι' αὐτήνα. Τὄννοιωσα καλά. Ὁ Θεός βλέπετε δὲν ἔκαμε ὅλους ἴσους! Ποιοὺς φτωχούς, ποιοὺς πλούσιους! Κι' ἡ κοινωνία, ἡ ἄτιμη αὐτὴ κοινωνία, ἡ ψεύτικη, δὲν σὲ λογαριάζει ἂν δὲν ἔχῃς παράδες καὶ δὲν εἶσαι ἀπὸ οἰκογένεια. Τί κι' ἂν εἶσαι τίμιος, ἐργατικός, νοικοκύρης. Εἶσαι ἕνα μηδέν. Οἰκογένεια σοῦ λέει ὁ ἄλλος. Νὰ εἶσαι ἀπὸ τζάκι. Καὶ τότε παντοῦ εἶσαι δεκτός. Καὶ ἂν εἶσαι πρόστυχος, ἀφιλότιμος! Τί σχέσι ἔχουν τὰ καλαπόδια μου μὲ τὰ ὑφάσματα τοῦ κὺρ Γιώργη; τὸ ἐρειπωμένο μου σπῆτι, μὲ τὸ παλάτι του; Ἐγὼ μὲ τὴν πριγκηπέσσα του; Ἀστεῖα πράγματα. Θὰ ἤμουνα γιὰ τὰ σίδερα, μὰ τὸν Θεὸ, νὰ σκεπτόμουνα τέτοιο πρᾶγμα. Ἄ! Νὰ ἤμουνα πλούσιος, μὲ τὰ ροῦχα τῆς ὥρας, μὲ χρυσῆ καδένα

στ' ὡρολόγι, μὲ μπαστοῦνι στὸ χέρι, κι' ἀπὸ οἰκογένεια, θὰ ἤξιζα γιὰ τὴ κόρη του. Ἂν ἤμουνα κι' ἄτιμος. Ἀμ' τσαγγάρης, κι' ἀπὸ πατέρα μεθύστακα ποὺ ἔδερνε τὴ γυναῖκα του!

Σώπασε καὶ πάλι. Ξαναρούφιξε κι' ἐξηκολούθησε.

Ἔ! παιδιά. Ἔτσι εἶναι πλασμένος αὐτὸς ὁ κόσμος. Ὁ καθένας πρέπει νὰ ξέρῃ τὴ θέσι του. Ὁ φτωχός, μὲ φτωχό, ὁ πλούσιος μὲ πλούσιο. Μὴ θελήσετε ποτὲ νὰ φτάσετε ἐκεῖ ποὺ δὲν σᾶς ἔχει τάξει ἡ Μοῖρα· μὴ βγαίνετε ἀπ' τὸν κῦκλο ποὺ προορίστηκε γιὰ σᾶς. Ἡ κοινωνία θὰ γελάσῃ μαζύ σας, θὰ σᾶς καταδικάσῃ, θὰ σᾶς εἰρωνευθῇ, ἂν θελήσετε νὰ παραβῆτε τὸ συμβόλαιο ποῦ κάνατε μαζύ της. Εἶστε φτωχοί, ἄσημοι, ἀφίστε τὴ μεγαλομανία κατὰ μέρος, πνίξτε τὸν ψεύτικο ἐγωϊσμό σας, καὶ ζῆστε φτωχικά, στὸ ἐπίπεδο ποὺ βρίσκεσθε ὡς ποὺ ὁ χρόνος σβύσῃ τὴν ἀντίληψι αὐτή, ὡς ποὺ ἡ ἀνθρώπινες τάξεις φτωχοὶ καὶ πλούσιοι, ἄσημοι καὶ ἀριστοκράται γίνουν ἴσοι στὸ κοινωνικὸ ἐπίπεδο.

Κι' ἔπινα, ὁλοένα, ροφοῦσα ἐδῶ στοῦ κύρ Στρατῆ, νὰ σβύσω τὴ φλόγα, τὸ μεράκι. Πρώτα λίγο, δύο τρία ποτηράκια, ὕστερα περισσότερα, ἕνα πενηνταράκι, κι' ἀργότερα ἕνα κατοστάρι, πολύ, πάρα πολύ.

Καὶ πέρασαν χρόνια πολλά. Αὐτὴ παντρεύτηκε. Πῆρε κάποιονα μπανκιέρη. Μὰ δὲν ζῆσαν καλά, γιατ' αὐτός ἀγαποῦσε τὶς γυναῖκες. Ὅλο μὲ σιαντόζες. Καὶ χώρισαν. Κι' ἔμαθα τὴν ἔστειλε στὴν Ἀλεξάντρα.

Μὰ ἐγὼ ὁ φτωχὸς Γιάννης, ὁ τίμιος Γιάννης, ὁ Γιάννης ὁ τσαγγάρης ποὺ τὴν ἀγάπησα πολύ, ποὺ δὲν ἄξιζα γι' αὐτήνα, σβύνω τὸ μεράκι, τὴ φλόγα ποὺ ἔχω στὰ στήθεια, στοῦ κὺρ Στρατῆ τὴ ταβέρνα, μὲ τὰ κατοστάρια.

Γ. ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ

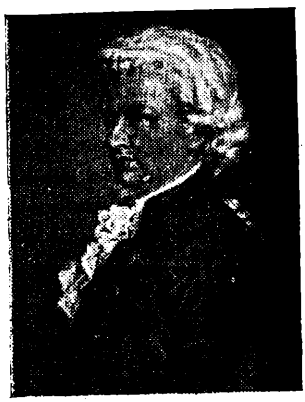
ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΡΙΑΔΗ

Ο ΜΟΤΣΑΡΤ

(Μεταξὺ τῶν ἐκλεκτῶν του συνεργατῶν, συγκαταλέγει τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» καὶ τὸν κ. Αἰμίλιον Ριάδην, τέκνον τῆς Θεσσαλονίκης, τιμήσαντα τὸ Μακεδονικὸν ὄνομα, οὐχὶ μόνον ἀνὰ τὸ πανελλήνιον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ξένην ἔνθα αἱ συνθέσεις του παίζονται συνεχῶς μὲ μίαν καταπληκτικὴν ἐπανάληψιν ἐκδόσεως τῶν ἔργων του. Τὸ ὄνομα τοῦ φίλου κ. Ριάδου, κυριαρχοῦν μεταξὺ τῶν ὀλίγων Ἑλλήνων διακεκριμμένων Μουσουργῶν, ἐτίμησε τὴν πατρίδα του, τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον καὶ τὸ ἐπίσημον Κράτος ἐκτιμῶν τὴν σπανίαν τέχνην αὐτοῦ τῷ ἀπένειμε τὸ Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν.
Εἶναι δύσκολον νὰ θελήσῃ κανεὶς νὰ ὁμιλήσῃ διὰ τὴν ἐν γένει καλλιτεχνικὴν καὶ φιλολογικὴν δρᾶσιν τοῦ κ. Αἰμ. Ριάδη καὶ τὰ ὅρια τοῦ παρόντος βιβλίου θὰ ἦσαν πολὺ στενὰ διὰ νὰ ἐπεκταθῇ κανεὶς εἰς παρατηρήσεις καὶ ἐπὶ τῆς ἐκλάμψεως τοῦ σπινθηροβόλου πνεύματός του ἀκόμα. Ἀρκούμεθα εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς κατωτέρω σπουδαιοτάτης μονογραφίας του περὶ Μότσαρτ εἰς τὴν ὁποίαν φαίνεται τόσον καλὸ τὸ βαθυστόχαστον τοῦ ἀνδρὸς, ἡ γλαφυρότης τοῦ καλάμου του καὶ ἡ χάρις τοῦ ὕφους του)

Φτωχὸς καὶ παραπεταμμένος ξεψυχοῦσε στὴ Βιέννη στὰς 5 Δεκεμβρίου 1791 σὲ ἡλικία 35 ἐτῶν ὁ Ἀμαδαῖος Βόλφγκαγκ Μότσαρτ, ἀφήνοντας στὴν ἀνθρωπότητα χίλια διακόσια περίπου ἔργα, ὅλα τῆς αὐτῆς σχεδὸν ὠμμορφιᾶς, καὶ τελειώνοντας μία μουσικὴ σταδιοδρομία τέτοια, ποὺ ποτὲ πειὰ δὲ θὰ ξετυλιχθῇ στὸ μικρό μας αὐτὸ πλανήτη, ὑποθέτω. Ὅταν λέγω πῶς ὅλα αὐτὰ τὰ χίλια διακόσια ἔργα εἶναι τῆς αὐτῆς ὠμμορφιᾶς, δὲν ἐννοῶ βέβαια, πῶς ὅλα εἶναι καὶ ἀριστουργήματα. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζητε πῶς καὶ στὰ μικρότερά του ἔργα ἀκόμα, θὰ βρῆτε τὴν ἀνώτερη ἐκείνη μουσικὴ οὐσία, ἀπ' τὴν ὁποία ἔχουν γίνῃ καὶ τὰ μεγαλύτερά του. Καὶ ἔτσι τοὐλάχιστο, ὅσον ἀφορᾷ τὸν Μότσαρτ, ἡ εὐκολία αὐτὴ τῆς γραφῆς δὲν ἐμφαίνει καμμίαν ἔλλειψιν μεγαλοφυΐας, ὅπως σὲ πολλοὺς συνθέτας πολυγράφους. Γι' αὐτόν, ἡ εὐκολία τοῦ γραψίματος εἶναι τὸ μεγάλο ἐκεῖνο πλεονέκτημα, ποὺ συνυπάρχοντας μὲ τὸ μουσικό του δαιμόνιο δὲν ἐπηρεάζει καθόλου τὰ ἔργα του, γιὰ τὰ ὁποῖα μποροῦμε νὰ ποῦμε ἄφοβα τοῦτο μόνο, πῶς δηλαδὴ μεγάλα ἢ μικρά, σὲ ὅλα αὐτὰ ἀνεξαιρέτως θὰ βρῆτε τὸ σημάδι τῆς μεγαλοφυΐας του. Ἡ εὐκολία του λοιπὸν αὐτὴ εἶναι ἀπόλυτα ἀναγκαία γιὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἐκδήλωσι τοῦ μουσικοῦ του δαιμονίου, εὐκολία ποὺ θὰ σημαίνει αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ μουσικό του τάλαντο, ἐνῷ, τουναντίον γιὰ τὶς κατώτερες φύσεις, αὐτὴ ἡ πολυγραφία πέρνει τόπο πραγματικῆς ἐμπνεύσεως καὶ σιγὰ-σιγὰ

καταντῇ σ' ἕνα εἶδος χαλαρώσεως, σ' ἕνα εἶδος ἐπιπολαιότητος ποὺ ὁδηγεῖ στὴν πραγματικὴ ἀποσύνθεσι καὶ ὄχι πλέον σύνθεσι. Μὴ νομίσητε ὅμως πῶς ὅλοι οἱ συνθέται εἶχον τὴν εὐκολίαν αὐτὴν τοῦ γραψίματος. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ὡρίμαζον ἀργὰ-ἀργὰ τὶς ἰδέας των, καὶ τὰς τακτοποιοῦσαν ἀκόμα πειὸ ἀργὰ στὸ χαρτί, ἀλλὰ σ' αὐτούς, ἡ ἐπιμονὴ ἀντικαθίστα τὴν φυσικὴν εὐκολίαν τῆς ἐκφράσεως. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Μπάχ λέγει κάπου, πῶς ὁλόκληρο τὸ ἔργο του εἶναι στερεωμένο πάνω στὴν ὑπομονή. Ἂν ρωτᾶτε πάλι γιὰ τὸν Μπετοβεν, θὰ δῆτε πῶς γι' αὐτὸν ἡ μουσικὴ δὲν ἦτο ἄλλο ἀπὸ μίαν μετάθεσιν, ἐπάνω-κάτω μιᾶς ἀνθρωπότητος χαρούμενης ἢ λυπημένης, στὸ ἐπίπεδο τοῦ ἤχου, διὰ μέσου ἑνὸς ὀργανισμοῦ ἐξόχως καταλλήλου γιὰ τὸν μετατοπισμὸν αὐτόν, ἀλλὰ ποὺ μετὰ ζυσκολίας μποροῦσε νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὰς συγκινήσεις του ἀπολύτως, λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον τὰ ἔργα του ἔχουν κάτι τὸ ἁδρό, σὰν κάτι, μ' ἄλλα λόγια πῶχει καλοκερδισθῇ στὸν ἀγῶνα αὐτὸν τὸν ὑψηλότερόν μας εἶναι ἐναντίον τοῦ κατωτέρου καὶ ἐφημέρου μας ἐγώ. Ἀλλὰ γιὰ τὸν Μότσαρτ, ἡ μουσικὴ δὲν εἶναι ἕνα εἶδος μετατοπισμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων μας συναισθημάτων στὸ βασίλειον τοῦ ἤχου, ἀλλὰ μία ἠχητικὴ ἀλληλουχία, βασιζομένη ἐπὶ τῶν ἀκλονήτων νόμων τοῦ ὡραίου, κάτι τέλος σὰν μιὰ γιορτὴ τῶν σχέσεων τοῦ φθογγοσήμου πρὸς τὸ φθογγόσημον, ἀκριβῶς κάτι σὰν τὶς θυγατέρες τοῦ Ῥήνου, στὴν πρώτη πρᾶξι τοῦ «Χρυσοῦ τοῦ Ῥήνου» τοῦ Βάγνερ, ποὺ χαίρονται τὸ εἶναί τους, μέσα στὴν ἀπόλυτή του ἀμμορφιά, χωρὶς κανέναν ἄλλον σκοπὸν ἀπ' τὸ ὡραῖο τοῦτο εἶναι. Μὰ αὐτὴ ἡ ἠχητικὴ ἀλληλουχία, ποὺ βασίζεται στοὺς νόμους τοῦ ἀκλονήτως ὡραίου, θὰ ἦταν χιμμουρική, ἂν δὲν προϋπῆρχεν τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς συνθέσεως ποὺ λέγεται σονάτα ἢ συμφωνία στὴν ὁποίαν τόσο διακρίθηκε ὁ Μότσαρτ, καὶ ποὺ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ μίαν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ ἤχου. Βέβαια, δὲν μπορῶ ν' ἀρνηθῶ πῶς ὑπάρχει καὶ τὸ τραγοῦδι. Μὰ ἡ συμφωνία στέκεται ὑπεράνω ὅλων πολύ. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ ἠχητικὴ ἀρχιτεκτονικὴ ἢ ἡ ἀφῃρημένη της ἰδέα, ἂν ἀγαπᾶτε, μπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ τὸ ἀκλονήτως ὡραῖον, διότι βασίζεται στοὺς νόμους τοῦ ἀκλονήτως ὡραίου, θὰ ἦταν χιμμουρική, ἂν δὲν προϋπῆρχεν τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς συνθέσεως ποὺ λέγεται σονάτα ἢ συμφωνία στὴν ὁποίαν τόσο διακρίθηκε ὁ Μότσαρτ, καὶ ποὺ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ μίαν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ ἤχου. Βέβαια, δὲν μπορῶ ν' ἀρνηθῶ πῶς ὑπάρχει καὶ τὸ τραγοῦδι. Μὰ ἡ συμφωνία στέκεται ὑπεράνω ὅλων πολύ. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ ἠχητικὴ ἀρχιτεκτονικὴ ἢ ἡ ἀφῃρημένη της ἰδέα, ἂν ἀγαπᾶτε, μπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ τὸ ἀκλονήτως ὡραῖον, διότι βασίζεται στοὺς νόμους τῆς συμμετρίας, στοὺς νόμους τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς ἴσῳ τὸ δυνατὸν καλλιτέρας ἠχητικῆς συνεχείας. Γιὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἡ μουσικὲς ἰδέες ποὺ γράφεται κάθε τέτοιο εἶδος, δὲν ἔχουν φυσικὰ τὴν σημασίαν ἐκείνην ποὺ θὰ λάβῃ ἡ διατύπωσίς των. Σᾶς ὑπενθυμίζω μιὰ στιγμή, τὸ ἀρχαῖο μας δρᾶμα, τοῦ ὁποίου αἱ ὑποθέσεις ἔχουν δευτερότερη σημασία γιὰ τοὺς μεγάλους μας τραγικοὺς ἀπ' τὴν ἐμφάνισή τους.

Εἶναι γνωστὸ πῶς οἱ παλαιοὶ λάμβανον ὑποθέσεις ποὺ δὲν εἶχαν τίποτε τὸ ἄγνωστο γιὰ τὸ κοινόν, ποὺ δὲν πήγαινε στὸ θέατρο νὰ δῇ τί θὰ συμβῇ, μὰ τὸ πῶς θὰ συμβῇ αὐτό. Ἔπειτα ἀπ' αὐτὰ θὰ καταλάβατε βέβαια πῶς καὶ γιὰ τὸν Μότσαρτ ἡ μουσικὴ ἰδέα παίρνει τὴν σημασία ποὺ ἔχει ἡ ὑπόθεσις, γιὰ τοὺς ἀρχαίους μας τραγικούς, καὶ πῶς, γιὰ νὰ γίνῃ ἡ μουσική του χρειάζονταν πρῶτα, ἀρχιτεκτονικὴ, καὶ, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ προ-

σθέσω, κάτι χρειάζονταν ἀκόμα. Κάτι τὸ πολὺ ἁπλό. Κάτι τέλος ποὺ τῶλεγαν «Μότσαρτ!» Νὰ μὴν ἐκπλαγῆτε κατόπιν τούτων ἂν σᾶς πῶ πῶς ὁ Μότσαρ δὲν ἔχει τὴν ἀπόλυτον ἐκείνην ἀνάγκην πάντοτε νὰ αἰσθανθῇ βαθειὰ γιὰ νὰ συνθέσῃ. Ἡ μεγαλοφυΐα του ἦτο εἰς θέσιν νὰ φαντασθῇ, νὰ συλλάβῃ τὸ πᾶν, καὶ νὰ τ' ἀποδώσῃ κατὰ τὸν ὡραιότερον καὶ τὸν πλέον ἀλησμόνητον τρόπον. Γι' αὐτὸ ὁσάκις ἐπιχείρησε νὰ ζωγραφίσῃ τὴν ζωὴν, τὴν εἶδε πάντα ὑψηλότερα, πάντα εὐγενέστερα, ἀκριβῶς γιατὶ τὴν εἶδε διὰ μέσου τοῦ δαιμονίου του. Κι' αὐτὰ ἀκόμα τὰ ἐλαττώματα τοῦ χαρακτῆρός του γίνονται ἀρεταί, ὅταν μπαίνουν στὴ μουσική του. Ἡ ὑπερηφάνιά του γίνεται μεγαλοπρέπεια. Ὁ θυμός του, εὐφυΐας σπινθιρισμός. Ἡ λύπη του, ἀγνότης. Τὸ γέλοιο του, χαμόγελο. Καί, ἐπειδὴ εἶναι μεγαλοφυὴς καὶ ἡ μουσική του εἶναι μεγαλοφυής. Ἡ τρυφερότης του ὅμως μένει πάντα τρυφερότης. Τέτοια ἦταν ἡ δύναμις τοῦ μουσικοῦ δαιμονίου, ποὺ ὄντας λυπημένος μποροῦσε νὰ γράψῃ εὔθυμη μουσικὴ καὶ τ' ἀντίθετο, καὶ τοῦτο γιὰ νὰ παραθέσῃ μεταξὺ δύο εὐθύμων μερῶν κάτι τὸ πένθυμον, διὰ νὰ μὴ γίνεται μονότονος, κάτι τὸ πεταχτὸ μεταξὺ δύο μερῶν πενθίμων. Ἡ μείζων ἢ ἡ ἐλάσσων κλῖμαξ δὲν ἔχουν γι' αὐτὸν τὴν σημασίαν ποὺ ἔχουν γιὰ τοὺς νεωτέρους, δηλαδὴ ἡ μία χαρᾶς καὶ ἡ ἄλλη λύπης. Ἡ δική μας ἐλάσσων κλίμαξ ἐπὶ παραδείγματι τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν δὲν εἶναι καθόλου θλιβερή, παρὰ ὅταν τὸ ζητοῦν οἱ στοίχοι. Χορεύεται πολὺ καλὰ καὶ ὡραῖα καὶ πηδηχτούτσικα μάλιστα. Κατὰ πῶς ἔλεγεν ὁ Γκαῖτε γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἔγραφε καὶ ὁ Μότσαρτ καθ' ὑπαγόρευσιν ἑνὸς ὄντος ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ του. Καὶ τοῦτο, ἀπὸ ἡλικίας 6 ἐτῶν, ὡς στὸ τέλος του. Ἔτσι λοιπὸν ὁ Μότσαρτ ἔβλεπε τὴ ζωὴ διὰ μέσου τῆς μεγαλοφυΐας του, ὅταν κατεδέχετο νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα σ' αὐτήν. Καὶ τότε ὅταν τοῦ συνέβαινε αὐτό, τὴ θεία του γλῶσσα τὴν ἀντικαθιστᾷ μιὰ ἀνώτερη ἀνθρώπινη λαλιὰ ποὺ καταλαβαίνουμε ὅπως οὖν καλλίτερα. Ὁ θεὸς γίνεται διὰ μιᾶς θεάνθρωπος. Ἂς πάρωμε τὸ πρῶτο μέρος τῆς σονάτας του διὰ πιάνο εἰς φὰ μεῖζον μὲ τὸ ὡραῖο ἐκεῖνο θέμα, ποὺ ἔρχεται πρῶτα ὁλομόναχο στὸ δεξὶ χέρι καὶ πού πηγαίνει ἀμέσως σχεδὸν στ' ἀριστερό. Δίδει ὡρισμένως τὴν ἐντύπωσι δύο ὑπάρξεων ἀεϊκῶν, ποὺ πιασμένες ἀπ' τὸ χέρι περπατοῦν στὴν ἀνθισμένη χλόη μιᾶς ὡραίας ἐξοχῆς. Τρίλλοι, θροΐσματα, ὅλα σᾶς δίνουν τὴν ἰδέα μιᾶς ἐαρινῆς ἡμέρας σ' ἕνα καταπράσινο λιακάδι ἐξαμβλωμένο.

Ὅλα αὐτὰ γιατί, στὴν ἀφηρημένη γιορτὴ τῆς νότας γιὰ τὴ νότα, νοιώθουμε τὸ χέρι τοῦ Μότσαρτ, μὲ ποιὸ ἀνθρώπινη συνείδησι νὰ διευθύνῃ τοὺς ἤχους. Προχωρῶ. Πάρτε τὸ δεύτερο μέρος τώρα, τὸ ἀργό. Χωρὶς ὑπερβολή, κάθε του φθογγόσημο εἶναι καὶ ἕνα οὐράνιο χάδι. Προχωρῶ ἀκόμα. Τὸ τελευταῖο μέρος εἶναι μιὰ χαριτωμένη κίνησι φθογγοσήμων, ἴσως γιατὶ βαρέθηκεν ὁ Μότσαρτ νὰ βλέπῃ τὴ ζωή, ἔστω καὶ τὴ μέθη τῆς μεγαλοφυΐας του. Δὲν εἶνε ὅμως καθόλου ἀποδεδειγμένο πῶς ὁ ἄνθρωπος εἶχε στὸ νοῦ του γράφοντας αὐτὸ τὸ ἔργο του, τὶς ἐξοχὲς καὶ ὅλες ἐκεῖνες τὲς θεϊκὲς ὑπάρξεις γιὰ τὶς ὁποῖες σᾶς μίλησα. Μπορεῖ μονάχα τὴ 'μέρα 'κείνη νὰ πέρασε ἡ τρυφεράδα του δίπλα στὴ μεγαλοφυΐα του. Καὶ ἡ τρυφερότης, μᾶς φέρνει

πάντα σιμὰ στὸ ἀγροτικὸ στοιχεῖο, δίπλα στὸν παράδεισο τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας. Καὶ ἔτσι ὁ μέγας καλλιτέχνης ἀπ' τὸ ἐπίπεδο τῆς νότας, γιὰ τὴ νότα μέσα στὸν καλοφυλαγμένο πύργο τῆς μουσικῆς του δημιουργίας, ἀγγίζει τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ ὠθούμενος ἀπὸ τὸ δυνατὸ φύσημα τῆς ἐμπνεύσεως φτάνει στὶς κορυφὲς τῆς μουσικῆς δημιουργίας. Ἀλλὰ ἂς ἐπιστρέψωμεν στὴν ἐξαιρετικήν του ἐκείνην εὐκολίαν, ποὺ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ τελειώνῃ σὲ λίγες ἑβδομάδες, τὸ «Μαγεμμένο αὐλὸ» λίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του, περνῶντας μέσα σ' αὐτὴ τὴ μουσική του ποῦ πετὰ ψηλὰ στοὺς οὐρανοὺς τῆς μουσικῆς δημιουργίας, ὅλη τὴν εὐωδία τοῦ δάσους, μὲ τὴ πιὸ μεγάλη ὅμως ἐξαΰλωσι, στὸ ὁποῖο κλείστηκε γιὰ νὰ τὴ γράψῃ. Λέγοντας μουσικοὺς οὐρανούς, ἐννοεῖ τοὺς μουσικοὺς οὐρανοὺς τοὺς δικούς του, ποὺ πολὺ σπάνια τοὺς φτάνουν τὰ ἀνθρώπινά μας συναισθήματα, γιατί, εἶναι θαῦμα τῆς μεγαλοφυΐας! Τίποτε σχεδὸν ἀπ' ὅλα ἐκεῖνα ποὺ τὸν τυράγνισαν καθ' ὅλην του τὴ ζωὴ δὲν μπόρεσε νὰ κατασταλλάξῃ ἀπὸ μέσα ἀπ' τὴ σκέψι του στὴ διαύγεια τῆς μουσικῆς του. Οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ θάνατος. Ὁ θάνατος ποὺ συντρόφεψε τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του μὲ τὴ μορφὴ τῆς φρικτῆς ἐκείνης ἀσθενείας τοῦ στήθους του. Οὔτε αὐτὸς ὁ θάνατος λοιπὸν βρῆκε θέσι στὸ ἔργο του. Ἴσως γιατί τὸν εἶχε καλογνωρίσῃ κατὰ τὸ διάστημα σκληρῆς καὶ στερημένης ζωῆς. Ἴσως γιατὶ τὸ πνεῦμά του αἰσθάνετο τὴν ἀθανασίαν. Καὶ ὅταν, ἀργὰ καὶ ποὺ τὸν βάρυνε περισσότερο ὁ ἀπέραστος αὐτὸς ἴσκιος, θυμόταν νὰ τὸν ἀφιερώνῃ ἀπὸ 'δῶ, ἀπὸ ἐκεῖ καμμιὰ νοτίτσα. Μέσα σὲ μιὰ χαριτωμένη του μελῳδία ποὺ λέγεται «Χλόκ» μιὰ νότα, ἕνα ἁπλὸ σὲ ὕφεση, ποὺ ὑπογραμμίζει τὴ λέξι «θάνατος» ποὺ δίνει τὴν ἐντύπωση μιᾶς νεκρικῆς πομπῆς παιδικῆς, ποὺ ξεπροβάλλει ἐλαφρά, στὸν ἦχον τὸν μακρυνὸ νεκρικῆς κωμπάνας, βρίσκοντάς σας μέσα σ' ἕνα ἀνοιξιάτικο λιβάδι. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀντικρύζετε τὸ θάνατο, ἕναν ὠμμορφο θανατάκο, ποὺ δὲν σᾶς τρομάζει καθόλου καὶ σᾶς κάνει νὰ πῆτε ἄθελα, μπᾶ, αὐτὸς εἶναι λοιπόν; Ἕνας θάνατος σὰν ἐμπάτης, ὅπως ἀκριβῶς τὸν φαντάζεται καὶ ὁ ποιητὴς Γιάννης Γρυπάρης στὸ ὡραῖο ἐκεῖνο:

κι' ἔτσι νὰ πάρῃ μιὰ αὔρα νὰ φυσήσῃ
καὶ νὰ πέσῃ ἡ ψυχοῦλα ἡ λευκοφόρα.....

Καὶ ταπεινοφροσύνη πάλι ἀπ' τἄλλο τὸ μέρος. Βαράει μιὰ νότα μόνο γιὰ τὴν ἴδια του κηδεία. Μιὰ νότα μόνο. Δὲν ἐννοεῖ νὰ κρατήσῃ περισσότερα γιὰ τὸν ἑαυτό του, ὁ πολυεκατομμυριοῦχος αὐτὸς τοῦ τόνου. Ἀλλὰ μὴ φαντασθῆτε ὅτι γράφω ὑπερβολὰς. Σκεφθῆτε τὴ «Νεκρικὴ Ἀκολουθία του» ποὺ ἔγραφε ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ γιὰ ὁλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα ποὺ πεθαίνει... Ἀπ' αὐτοῦ ἐπίσης βλέπουμε πῶς εἶξερε πῶς ὁ θάνατος ἦταν κοντά του, μετεμφιεσμένος σὲ μιὰ ἀρρώστια ποὺ θὰ τὸν σκότωνε. Τὴν βεβαιότητα αὐτὴν τὴν ἔκρυβε βαθειά του, σὰν ἕνα παραθυράκι ἀνοιγμένο πρὸς τὸ ἄπειρο, γιὰ νὰ πετάξῃ ἔξω ἀπ' τὸ καταθλιπτικὸ παλάτι τοῦ πόνου, ἡ ψυχή του, καὶ ἔτσι σὰν πουλὶ ἀνέβηκε, ἂν ὄχι στὸν οὐρανό, τουλάχιστο στὰ ὑψώματα τ' ἀφάνταστα τῆς «Νεκρικῆς του Ἀκολουθίας» τὸ τελευταῖο του ἔργο, ποὺ τ' ὤγραφε στὸ κρεββάτι τῆς ἀγωνίας του καὶ τὸ τέλεψε μὲ τὸ χέρι τοῦ μαθητοῦ του Σιουσμάγερ, τὴ στιγμὴ ποὺ

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΡΙΑΔΗΣ

παράδινε τὸ πνεῦμα, ὑψώματα ποὺ δὲν κατώρθωσε νὰ τ' ἀνεβῇ κανένας ἄλλος, τόσο εἶναι αἰθέρια καὶ ἀερικὰ καὶ πολὺ ψηλότερα καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀνθρώπινη, πίστι ἀκόμα. Ἀπὸ δῶ βλέπουμε πῶς οἱ μεγάλοι δημιουργοί, βρίσκονται πάντα ψηλότερα ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινο συναίσθημα ἀκριβῶς ὅπως ἡ ἰδέα ἀπ' τὴν αἴσθησι. Ὁ Μότσαρτ λοιπὸν βρίσκεται πειὸ σιμὰ στὴν ἀγνὴ καὶ παρθενικὴ Δοξολογία ἑνὸς Παλαιστρίνα, τοῦ ὁποίου ὁ ἦχος πέρνει μιὰ καινούργια λάμψι ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς ἁρμονίας, καὶ μακρύτερα ἀπ' τὸν σπαραγμὸ ἑνὸς Μπετόβεν, ἀπειλοῦντος μὲ τὴ γροθιὰ του σφιγμένη τὸν οὐρανό, τὴ στιγμὴ τοῦ θανάτου του, ἢ ἀπ' τὴ προσευχὴ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ποὺ ἔχει ὅλη τὴν καλὴ διάθεσι γιὰ νὰ ξαναμαρτήσῃ μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ βρῇ εὐκαιρία νὰ ξαναπροσευχηθῇ, τὴν γερὴ καλοφτιαγμένη προσευχὴ τοῦ γέρου Μπὰχ. Ποιὸς μπορεῖ ν' ἀναβῇ στὰ ψηλώματα, ποὺ μὲ τόσην εὐκολίαν φτάνει ὁ Μότσαρτ, ὄχι ὅμως πάντα. Σπεύδω νὰ προσθέσω πῶς καὶ τὸ ψηλώματα ἑνὸς Μπὰχ ἢ ἑνὸς Μπετόβεν φέρνουν ἴλιγγον, μὰ ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ Μότσαρτ εἶναι πειὸ διαφανὴς τὴ στιγμὴ τῆς ἀνυψώσεώς του, καὶ πειὸ καθάρια. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ μουσικὴ φύσι τοῦ Μότσαρτ ἦταν ἀπὸ τὶς πειὸ λεπτὲς, ἂν μὴ ἡ λεπτότερη ποὺ γίνηκε στὸν κόσμο. Γιαὐτὸ καὶ ἡ διασημαντένια μουσικὴ τῆς «Νεκρικῆς του Ἀκολουθίας» δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ ἕνα οὐράνιο παιδικὸ χαμόγελο, τὸ αἰώνιο χαμόγελο τῆς μουσικῆς του. Ἀλλὰ μέσα στὴν πραγματικήν του ζωὴ, τὸ χαμόγελο αὐτὸ δίνει τόπο στὸ ζωηρὸ γέλοιο. Γελοῦσε εὔκολα καὶ συχνά, μ' ἕνα ἀργυρόηχο γέλοιο, μένα γέλοιο εὐχάριστο, ποὺ ἦταν σὰν ἔκφρασις μιᾶς καλλίτερης ἀνθρωπότητος. Γελοῦσε παντοῦ. Γράφωντας, περιπατῶντας. Ἀκόμα καὶ στὴν κηδεία τῆς μαίας του βρίσκει ἀφορμὴ νὰ γελάσῃ. Τὸ γέλοιο του τὸν συντροφεύει ὡς τὰ πρόθυρα τοῦ θανάτου. Μὴ μπορῶντας πιὰ, πάνω στὸ κρεββάτι τῆς ἀγωνίας του νὰ μιλήσῃ, φουσκώνει τὰ δυό του μάγουλα ποὺ χτυπᾷ κατόπι μὲ τὶς δυό του γροθιὲς μὲ πολὺ ἀστεῖο τρόπο, θέλοντας νὰ δείξῃ στὸν μαθητή του Σιουσμάγερ, ἐνοργανώνοντα τὴν «Νεκρική του Ἀκολουθία», πῶς σὲ τάδε μέρος ἔπρεπε νὰ μποῦν τὰ τύμπανα. Μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς πέθανε, μόλις ἔπαψε νὰ δημιουργῇ καὶ νὰ γελᾷ....

Κ' ἔπειτα πῶς νὰ μὴ ὑποστηρίξωμε, πῶς τὸ γέλοιο του δὲν ἦταν ἄλλο ἀπ' τὴν ἀνταύγεια τοῦ μαγευτικοῦ ἐκείνου κόσμου τῶν ἠχων πεσμένη στὴ δυστυχισμένη ἀνθρώπινή του ὕπαρξι.

Ἂς πάρωμε τώρα, μερικὰ πρόσωπα τῶν μελοδραμάτων του. Τὸν Παπαγκέου παραδείγματος χάριν, ποὺ μεταβάλλεται πειὰ χάρις εἰς τὴν μουσικήν του, σ' ἕνα ἀστειότατο παιχνίδι γιὰ τὰ παιδιά. Τὸν Παπαγκέου τοῦ «Μαγεμμένου αὐλοῦ» ποὺ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πειὸ τυπικὰ κωμικὰ πρόσωπα τῆς μουσικῆς του. Ἀκριβῶς ἕνα πρόσωπον Ἰταλικῆς κωμῳδίας πρὸ τοῦ Μολιέρου. Μ' αὐτὸ δὲν θέλω νὰ πῶ πῶς ὁ Μότσαρτ δημιουργοῦσε ὁ ἴδιος τὰ πρόσωπα τῶν μελοδραμάτων του. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ εἶναι ἡ ἐκλογή. Καὶ ὁ Μότσαρτ ἐξέλεγεν ἐκείνους τοὺς τύπους ποὺ ἔκρινε κατάλληλους γιὰ τὴ μουσική του ἀναδημιουργία. Σ' αὐτὰ λοιπὸν καὶ σ' ἀνάλογα βλέπωμε τὴν ἄκακη ποιότητα τοῦ γέλιου του Τοῦ χρειάζετο γιὰ τοῦτο ἕνα παιδικό παιχνίδι, ἕνας Ἀρλεκῖνος, ποὺ φέρνει γέλιο μὲ τὲς ξυλιὲς ποὺ τρώγει ἢ ποὺ δίνει, γιὰ τὸ λόγο ἴσως ποὺ πέφτουν σὲ ξένες

ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ

ράχες, ποὺ γελῶντας, κλαίγοντας, περπατῶντας, φωνάζοντας, προξενεῖ τὸ γέλιο ποὺ ξεφεύγει ἀσυνείδητα πάνω στὴν ἀστεία χειρονομία καὶ πάει πάνω σὰ ροκέττα. Ρίξτε τώρα μιὰ ματιὰ στἄγαλμα τοῦ Ταξιάρχου μέσ' στὸν Ντὸν Χονὰν. Φαντάζομαι τὴν εὐχαρίστησι τοῦ Μότσαρτ τρομοκρατοῦντος λιγάκι τὸ ἀκροατήριό του, ποὺ τ' ἄπερνε τοῖς μετρητοῖς. Κάτω ἀπὸ κάθε νότα στὸ περίφημο φινάλε μὲ τὴν ντόνια Ἐλβίρα, Ταξιάρχην, ντὸν Χονάν, βρίσκεται συγκεντρωμένο τὸ χαμόγελό του, κουλουργιασμένο καὶ ἕτοιμο γιὰ ξετύλιγμα. Ἀξιοθαύμαστος ἀντίθεσις τῷ ὄντι, μεταξὺ τοῦ ἀρρωστημένου καὶ ἀδυνάτου κορμιοῦ καὶ τῆς κολοσσιαίας ἐκείνης ὑγείας τοῦ ἠθικοῦ του, τῆς ὁποίας ἔκφρασις εἶναι, ἡ χαρὰ τῆς δημιουργίας στὸ πεῖσμα τῆς ἀρρώστιας, τῶν κακουχιῶν καὶ αὐτοῦ ἀκόμα τοῦ θανάτου. Ὅλη του ἡ μουσικὴ, φωτίζεται ἀπὸ ἕνα ἐλαφρὸ μειδίαμα, γλυκὸ, τρυφερὸ, μελαγχολικὸ ἢ πένθιμο. Κι' αὐτὰ τὰ στενάγματά του ἀκόμα, δὲν μοιάζουν τὰ βαρειὰ βογγητὰ ἑνὸς Μπετόβεν. Ἂν ξεχωρίσουμε λίγα μέρη, στὰ ὁποῖα μὲ τὸ ἴδιο του τὸ χέρι τοποθετεῖ τὶς νότες μέσα σ' ἕνα ἥρεμο καὶ θλιβερὸ ἀνθρώπινο συναίσθημα, ὅλη του ἡ λοιπὴ μουσικὴ χρυσίζεται ἀπὸ τὸν ἥλιο τῆς ὑπερήφανης; νιότης.

Ἀκοῦτε τὸ κοντσέρτο γιὰ πιάνο εἰς μίαν ὕφεσιν μείζονα, τὸ πρῶτο του θέμα, γιομάτο περηφάνεια, ὄχι μιὰ ἄδεια κουτὴ περηφάνεια, μὰ μιὰ περηφάνεια ποὺ μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ σὰ μιὰ κατανόησι τῆς μεγαλοφυΐας του, σὰν μιὰ μεγαλοπρέπεια παραμερίζει μπροστὰ στὸ δεύτερο ὅλο ἐξιδανικευμένη τρυφεράδα. Ἀκοῦτε τώρα καὶ τὸ δεύτερό του μέρος, ἀπ' τὰ λίγα του, ποῦνε γεμᾶτα μὲ τέτοιο πάθος ὑπεράνθρωπο. Τὸ τελευταῖο μέρος ξεσπάνει σὲ μιὰ ἀφάνταστη χαρὰ δημιουργική. Στὴ πραγματικότητα ὅμως, ἡ περηφάνεια του εἶναι τὸ γνωστὸ ἀνθρώπινο πάθος χωρὶς μεγαλοπρέπειες, μόνο αὐτὸ μπορεῖ νὰ μετρηθῇ μὲ τὴ μεγαλοφυΐα του. Τῆς περιφάνειας νὰ μένῃ κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του εἰς τὸ τέλος χωρὶς νὰ γονατίσῃ, καὶ ὅλα αὐτὰ μὲ τὴν μεγάλη ἐκείνη ἁπλότητα ποὺ μεταβάλλεται σὲ στωϊκισμό. Ἕνα πρόσωπο ἔξαφνα ἐπιχειρεῖ νὰ τὸν εἰρωνευθῇ γιὰ ἕνα παράσημο ποὺ τοῦ ἔδωκαν καὶ κινεῖ τὸ φοβερό του θυμὸ μὲ τὴν τσουχτερὴ ἀπάντησι: Κι' ἂν σοῦδωναν ὅλα τὰ παράσημα τῆς γῆς, πάλι δὲν θὰ εἶχες τὸ μυριοστὸ τῆς μεγαλοφυΐας μου. Κάποτε ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ κάνει μιὰ παρατήρησι. Κοντεύει νὰ παλαβώσῃ καὶ πέφτει στὸ στρῶμα μὲ πρισμένο τὸ πρόσωπο ἀπ' τὰ κλάμματα. Καὶ τότε ἕνα ἄλλο φοβερώτερο συναίσθημα γεννιέται μέσα του. Ἡ ἐκδίκησις. Ἡ τρελλὴ ἐκδίκησις. Δὲν τοῦ φτάνει πειὰ ὁ νόμος τοῦ δοντιοῦ γιὰ τὸ δόντι. Θέλει δύο δόντια, μάλιστα, δυὸ γιὰ τῶνα. Ἡσυχάσατε παρακαλῶ. Αὐτὲς ἡ φοβερὲς καὶ τρομερές του ἐκδικήσεις, θὰ μένουν γραμμένες στὰ τεφτέρια τῆς φαντασίας του. Αὐτὴν τὴν στιγμὴ δὲν μπορῶ ὅμως νὰ μὴ σκεφτῶ τὸν ἀπαίσιον ἐκεῖνον εὐγενῆ, τὸν γερμανὸν κόμητα τοῦ... δὲν θυμοῦμαι ποιοῦ, ποῦ τόλμησε μιὰ μέρα νὰ πετάξῃ τὸν Μότσαρτ ἔξω τοῦ σπιτιοῦ του, μὲ μιὰ γερὴ κλωτσιά. Ἑκατὸ χιλιάδες κλωτσιὲς καὶ ξυλιὲς στὴ ῥάχη τοῦ βρωμεροῦ αὐτοῦ ἐκτρώματος δὲν θὰ ξεπλύνουν τὸ κακούργημά του ἐκεῖνο. Θἄθελα νὰ μάθαινα τί θὰ κάνατε σεῖς στὴ θέσι τοῦ Μότσαρτ. Τοῦ Μότσαρτ αὐτοῦ ποὺ ὑπέφερε τρομερὰ στὴν παραμικρὴ ἔλλειψι εὐγενείας ἀπέναντί του. Τοῦ Μότσαρτ ποὺ καμμιὰ φορὰ τὸν πείραζε καὶ ὁ πειὸ ἀθῶος λόγος. Νὰ σᾶς πῶ

λοιπὸν τί ἔκανε στὴ περίστασι αὐτή. Περιορίστηκε νὰ γελάσῃ... Ἡ ἐκδίκησις γι' αὐτὸν δὲν ἦταν τίποτε πορεπάνω ἀπὸ ἕνα θεωρητικὸ συναίσθημα. Κάποιος εἶπε μιὰ μέρα γιὰ τὸν πολὺν Οὐϊσμάνς, ἀφοῦ διάβασε τὸ βιβλίο του ποῦ λέγεται «Ἀνάποδα», πῶς δὲν τοῦ ἔμεινε ἄλλο ἀπὸ τὴν αὐτοκτονίαν ἢ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τοὺς κόλπους τῆς πραγματικῆς πίστεως. Ὁ Οὐϊσμάνς δὲν ηὐτοκτόνησε. Μποροῦμε νὰ ποῦμε γιὰ τὸν Μότσαρτ. Κατόπιν τῆς φοβερᾶς αὐτῆς ἱστορίας δὲν τοῦ ἔμεινεν ἄλλο ἀπ' τὸ σκότωμα ἢ τὸ γέλιο. Ὁ Μότσαρτ δὲν σκότωσε.—Μέσα στὸ κοντσέρτο του, εἰς μία ὕφεσιν, γιὰ τὸ ὁποῖο ὡμίλησα ἀνωτέρω, ἂν καὶ πολὺ ἐξιδανικευμένο ἀπ' τὸ μουσικὸ του δαιμόνιο, φαίνονται καθαρὰ οἱ δυὸ ἄξονες γύρω στοὺς ὁποίους γέρασε ἡ ζωή του, ἡ ὑπερηφάνειά του καὶ ἡ τρυφερότης του. Τὸ πρῶτο δηλαδὴ μουσικὸ θέμα καὶ τὸ δεύτερο, τοῦ κοντσέρτου αὐτοῦ.

Τώρα ἀκούστε πῶς ἔγεινε ὁ γάμος του μὲ τὴν Κωνσταντία. Πρῶτο θέμα. Ἡ ὑπερηφάνειά του ἐμποδίζει νὰ ζητήσῃ τὴν ἄδεια ἀπ' τὸν πατέρα του, γιὰ νὰ τὴν παντρευτῇ. Τὸ θυμᾶται τὴ μέρα τοῦ γάμου του. Δεύτερο θέμα. Μὰ τί τρυφερότης καρδιᾶς ὡς τόσο. Μόλις τελείωσε τὸ μυστήριο τοῦ γάμου, ἄρχισε τὰ κλάμματα. Τὸν μιμεῖται καὶ ἡ γυναῖκά του. Εὐτυχῶς τὰ πράγματα σταματοῦν αὐτοῦ καὶ δὲν μεταβάλλεται σὲ κηδεία ἡ χαρά του. Θὰ τοῦ συμβαίνουν πάντα τὰ ἴδια. Ἀπέναντι τῶν ὁμοίων του, ἡ καρδιά του δὲν θἄχει σκληρότητα καὶ μένει πάντα τὸ πλᾶσμα τῆς φιλίας καὶ τῆς ἀγάπης, τόσο, ποὺ γιὰ νὰ συνθέσῃ τοῦ χρειάζεται ἡ συντροφιὰ ἀγαπημένου προσώπου, κι' ὅλη τὴν ὥρα : Μ' ἀγαπᾶς ; Καταλαβαίνετε τὴν ἀπάντησιν τὴν στερεότυπον. Σὲ λατρεύω. Χωρὶς αὐτὸ δὲ γίνεται. Τὸ αἴσθημα τοῦτο τοῦ Μότσαρτ εἶνε ἕνα εἶδος προκαταβαλλομένου φόρου εὐγνωμοσύνης σὲ μιὰ καλλίτερη ἀνθρωπότητα, Μικρὸ παιδί, κάνει τὴν παρακινδυνευμένη καὶ ξαφνικὴ ἐρώτησι σὲ μιὰν ἀρχιδούκισσα τῆς Αὐστρίας, ἂν τὸν ἀγαπᾷ. Ἐκείνη γιὰ νὰ τὸν πειράξῃ ἀπαντᾷ ἀρνητικῶς, κι' αὐτὸς κλαίγει μὲ λυγμούς. Νὰ τὸν λατρεύσῃ. Νὰ τὸν λατρεύῃ πάντα. Νάτος ὁ τρανός του πόθος. Ἐδῶ ἀγγίζουμε μὲ τὸ δάκτυλο τὴ ψυχή του. Δὲν εἶναι βέβαια εὔκολο νἄχῃ κανεὶς τὸ προνόμιον αὐτὸ μερικῶν ἐξαιρετικῶν πλασμάτων. Δὲν λέγω τ' ἀνωτέρω γιὰ τὸν Μότσαρτ, ποὺ μποροῦμε ἄφοβα νὰ συγκαταλέξωμε μεταξὺ τῶν πλασμάτων αὐτῶν. Ὁ μεγάλος Χάϊτν, χρόνια μετὰ τὸ θάνατό του, ἔκλαιγε σὰν τὸν θυμότανε, γιατὶ ἤξερε νὰ μπαίνῃ στὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ μὴ ξαναβγαίνῃ. Μέσα στὶς τσέπες του, εἶχε χίλιες συνταγὲς γιὰ ν' ἀρέσκῃ. Ὅποιος τὸν ἄκουγε μιὰ φορὰ νὰ παίζῃ πιάνο, δὲν μποροῦσε ποτὲ πειὰ νὰ ξεχάσῃ τὸ χαριτωμένο ἐκεῖνο ἀνέβασμα καὶ κατέβασμα τῶν χεριῶν του, οὔτε νὰ ξεφύγῃ πειὰ ἀπ' τὴ γοητεία τοῦ παιξίματός του. Δὲ βίαζε ποτὲ τὰ κινήματα. Τὸ παίξιμό του ἔμενε βαθὺ καὶ ἤρεμο. Στὰ μέρη ἀκόμα τὰ πειὸ δύσκολα, ἔδιδε τὴν ἐντύπωση γαλήνης καὶ ἀσφαλείας, προνόμιο τῶν πολὺ μεγάλων καλλιτεχνῶν. Ἡ ἀπέχθεια αὐτὴ τῆς ὑπερβολῆς ἐξηγεῖται ἂν λάβωμε ὑπ' ὄψει τὴν λατινική του μόρφωση. Παιδὶ τῶν κληρονόμων τῆς Ἰταλικῆς παλιγγενεσίας, δὲν μποροῦσε παρὰ ν' ἀρέσκεται στὴν ἄμεμπτον ἐξωτερικὴν παράστασιν. Τὴν τάξιν δηλαδή, τὸ μέτρο, τὸ γοῦστο. Ὅλοι μας θὰ γνωρίζουμε πῶς τὸ ἀχαλίνωτο πάθος εἶναι ἐχθρὸς ὅλων αὐτῶν. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα γράφει μουσική. Δηλαδὴ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον μποροῦμε νὸ παρουσιάσωμε

ὡραῖα τοὺς ἤχους. Ἀκόμα καὶ στὰ μελοδράματά του δὲν ξεφεύγει ἀπ' αὐτούς. Ἡ λέξι στὸ μελόδραμα τοῦ Μότσαρτ, δὲν ἔχει τὴν ἀπόλυτη σημασία ποὺ τῆς δίνει ὁ Πουτσίνη στὴ μουσική του. Ἐδῶ, ἡ μουσικὴ φράσι ἡ ἄμεμπτη εἶναι τὸ πᾶν. Ἡ ἰδέα καὶ μόνη τὸν ἐνδιαφέρει τῆς ὁποίας τὸ ἀντίστοιχο θὰ ζητήσῃ στὴ μουσική. Ὅλα αὐτὰ ποὺ βλέπετε δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ μιὰ λατρεία τῆς φόρμας. Ἀλλὰ μὴ νομίσητε ὅτι, τὰ πρόσωπα τῶν μελοδραμάτων του εἶναι ἕνα εἶδος σκιῶν μὲ περιτυλιγμένην τὴ πειὸ ἀφῃρημένη μουσικὴ ψυχολογία. Παρ' ὅλον ὅτι αὐτὸς βλέπει τὴν ζωὴν διὰ μέσου τῆς μεγαλοφυΐας του, ἡ μουσική του ὑπογραμμίζει τὸν χαρακτῆρα τῶν προσώπων αὐτῶν κατὰ τρόπον θαυμαστόν. Μπαίνει μέσα στὴ ψυχολογία τους βαθειὰ καὶ κατόπιν μᾶς τὰ παρουσιάζει μὲ τὴ χάρι της τὴν ἀτέλειωτη, ὀλιγώτερο ἐλαττωματική. Ῥίξτε ἐπὶ παραδείγματι, μιὰ ματιὰ στ'ἀξιοθρήνητα πρόσωπα τῶν κωμωδιῶν τοῦ Μπωμαρσαῖ. Ἡ ἀγριότης των ἔγινε φοβερώτερη ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Μολιέρου. Δὲν ἔχουν πειὰ τὰ περισσότερα τοὐλάχιστο, σημάδι ἀγαθότητος ἐπάνω τους. Προχώρησαν στἀλήθεια πολὺ στὸν δρόμο τῆς κακίας, Μιλῶ γιὰ κεῖνα ποὺ μᾶς κάνουν νὰ γελᾶμε. Δέτε τα τώρα ξανὰ διὰ μέσου τῆς μουσικῆς τοῦ Μότσαρτ. Τὸ θαῦμα συνετελέσθη. Ἡ μεγαλοφυΐα του ταχει ὁριστικὰ τροποποιήσει. Γιὰ νὰ εἶμαι ἀπόλυτα εἰλικρινής, δὲν ἔχουν γίνῃ βέβαια ὅλος διόλου τέλεια, ἔπαυσαν ὅμως καὶ νἄναι ἀποκρουστικά. Βρισκόμαστε ἔξαφνα μὲ τὸν Χερουβεὶμ εἰς τοὺς κοιτῶνας τῆς κοντέσσας. Πρόκειται γιὰ τὸ μελόδραμα οἱ «Γάμοι τοῦ Φιγκαρὸ». Τὶ θεία σκηνή! Τὶ θαῦμα ἀγνότητος! Τὶ παρθενικὴ χάρις ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον! Δὲν φαντάζεσθε τίποτε ἐσεῖς. Οὔτ' ἐγώ. Μὰ καὶ ποιὸς θὰ μποροῦσε νὰ φαντασθῇ κάτι; Ὑπάρχει ὅμως καὶ τὸ τρίτο μέρος τῆς τριλογίας τοῦ Μπωμαρσαῖ, ὡς συνέχεια τοῦ «Κουρέως τῆς Σεβίλλης» «Γάμοι τοῦ Φιγκαρὸ» καὶ τοῦτο ὀνομάζεται ἡ «Ἐνοχη μητέρα». Καὶ ἡ ἔνοχη αὐτὴ μητέρα δὲν εἶναι ἄλλη ἀπ' τὴν Κοντέσσα. Ὁ Μότσαρτ καὶ μαζὺ του ὁ κόσμος ὅλος, σεῖς, ἐγώ, ὁ ἕνας, ὁ ἄλλος, τίποτε δὲν εἴδαμε, τίποτε δὲ νοιώσαμε; τίποτε δὲ φαντασθήκαμε βλέποντας τὴ σκηνὴ αὐτή. Ἀπ' τὴ μουσική του χρωματοθήκη λείπουν τὰ χρώματα, γιὰ τὸ ζωγράφισμα τῶν βιαίων παθῶν. Ὁρίστε αὐτὸν ἢ τὸν ἄλλον ἥρωα τῶν ἔργων του Δὲν θὰ βρῆτε καθὼς στὴ Βαγνερικὴ τετραλογία, Μίμε Φάφνερ, Χάγκεν. Βέβαια ὑπάρχει ὁ Τίτος. Ὁ Ντὸν Χονάν. Κατὰ βάθος ὅμως καὶ ἐδῶ, ἡ μουσική του μετριάζει τὸ περήφανο τῶν δύο αὐτῶν χαρακτήρων καὶ τοὺς δίνει κάποιαν μεγαλοπρέπειαν, ποὺ εἶναι ἐξευγενισμένη περηφάνεια. Ἀκοῦστε τώρα τὸ ἐμβατήριον τῶν ἱερέων τῆς Ἴσιδος τοῦ «Μαγεμμένου του Αὐλοῦ» Τὶ μεγαλοπρέπεια! Τὴν προσευχὴν εἰς τὴν Ἴσιδα... Πᾶρτε τώρα καὶ τὸν. Ντὸν Χονάν. Τὸ περήφανον καὶ ὀλίγο συμπαθητικὸ αὐτὸ πρόσωπο σχεδιάζεται ἀπὸ τὶς πρῶτες νότες. Ἀπ' τὶς πρῶτες νότες τὸ πρόσωπο αὐτὸ καταντᾷ ἀγαπητό. Ἡ περιφάνειά του ἔγινε μεγαλοπρέπεια, τὸ ὀργιαστικὸν τοῦ χαρακτῆρός του μετεβλήθη εἰς αἰσθηματικότητα, καὶ τοῦτο, ὅπως εἴπαμε παραπάνω, γιατὶ ἡ μουσική του βγαίνει τόσο φυσικά, σὰν μιὰ ὑποσυνείδητη λειτουργία ὅλου τοῦ εἶναι του, χωρὶς ἐπομένως νὰ τσαλαβουτᾷ στὴν πραγματικότητα ὑπὲρ τὸ μέτρον. Ἂν ρωτούσατε καὶ μένα τώρα, θὰ σᾶς ἔλεγα πῶς τὸν ἀγαπητὸν Μότσαρτ, θὰ τὸν ζητοῦσα ἀλλοῦ, σ' ἄλλους πειὸ ταπεινοὺς ρόλους. Στὸ ρόλο τῆς Κοντέσσας, τῆς Ἐλβίρας, τῆς Σουζάννας. Αὐτὲς

εἶναι ἡ προτιμήσεις μου.—Μιὰ φορά, σπουδαστὴς ἀκόμα, ἔβγαινα μ' ἕνα συμμαθητή μου ἀπὸ μιὰ παράστασι τῶν γάμιων τοῦ Φιγκαρὸ ἀπ' τὴν ὄπερα τοῦ Μονάχου. Χιόνιζε, κ' ἐμεῖς τραβούσαμε κατὰ τὴ Μπουρκερστράσσε, ἕνα παληὸ στενὸ δρόμο, καὶ σταθήκαμε μὲ εὐλάβεια μπροστὰ στὴ πόρτα, ποὺ εἶχε κατοικήσει ὁ Μότσαρτ. Σὲ μιὰ στιγμὴ ἐνθουσιασμοῦ γονατίσαμε μαζὺ στὸ κατῶφλι τῆς θύρας του. Ὁ Ροσσὶκ ἔπαθε τὰ ἴδια, τὴ μέρα ποὺ ἡ περίφημη ἀοιδὸς Βιαρετὸ Γκάρσια. τοὔδειξε τὸ χειρόγραφο τοῦ Ντὸν Χοναν. Βρέθηκε στὴν αὐτὴ ψυχολογικὴ θέσι μὲ μᾶς. Γονάτισε λοιπὸν ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ ἡμεῖς, μπροστὰ στ' ἀθάνατο ἀριστούργημα. Πρέπει ἀρά γε νὰ πῶ; Ὑπάρχει μιὰ διαφορὰ μαζύ μας. Μιὰ ἁπλῆ διαφορά.... Ἐκεῖνος ὠνομάζετο... Ροσσίκ.... Ἐμεῖς ὅμως, ταπεινότεροι πάντως ἐκείνου. τολμήσαμε νὰ γονατίσωμε μόνο μπροστὰ σὲ μιὰ πόρτα.... Μὰ γιὰ νὰ καταλάβετε τὸ θαυμασμὸ τοῦ Ροσσίκ, θὰ ἔπρεπε νὰ βλέπατε τὸ περίφημο αὐτὸ χειρόγραφο ὅπως βγῆκε ἀπ' τὰ χέρια τοῦ Μότσαρτ. Οὔτε αὐτὴ ἡ Ἀθηνᾶ, ποὺ συμβολίζει ὡς γνωστὸν τὴν σοφίαν, δὲν βγῆκε λαμπρότερα ντυμένη ἀπ' τὸ κεφάλι τοῦ Διὸς ποὺ τόσπαναν τὰ χτυπήματα τοῦ τσεκουριοῦ τοῦ Ἡφαίστου. Τώρα ἡμεῖς σπάνομε τὸ δικό μας τὸ κεφάλι, γιὰ νὰ νοιώσουμε, πῶς ἕνας ἄνθρωπος μπόρεσε νὰ γράψῃ ἔτσι, ἕνα τέτοιο ἀριστούργημα, χωρὶς τὸ παραμικρὸ σβύσιμο. Βάλτε τώρα ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ ἕνα οἰοδήποτε χειρόγραφο τοῦ Μπετόβεν. Σβυσίματα, μουτζοῦρες, μελανιές. Βγάλτε ἔννοια σὰν μπορεῖτε. Στὸ ἕνα, ἡσυχία. Στὸ ἄλλο πάθος, ὁρμή, μὰ καμμιὰ ἄλλη ἀταξία.—Φτάνομε τώρα στὴ 5η Δεκεμβρίου 1791. Μιὰ ἀπὸ τὶς κρύες καὶ ἀσήκωτες μέρες τοῦ Βορρᾶ. Ὁ Μότσαρτ σβύνει σιγὰ-σιγὰ στὸ θλιβερό του δωμάτιο, χωρὶς φωτιά. Ἡ γυναῖκά του καὶ τὰ δυὸ παιδιά του στὸ κρεββάτι. Καὶ δὲ ξέρει πῶς θ' ἀντιμετωπίσῃ τὰ ἔξοδά του. Ἕνας κατάλογος συνδρομητῶν γιὰ μιὰ συναυλία ἔργων του δὲν ἔφερε παρὰ μίαν καὶ μονὴν ὑπογραφήν—θἄθελα νἄξερα τίνος ἦτανε ἂν καὶ ἔφερε γύρω ὅλη τὴ Βιέννη. Καὶ μόλα ταῦτα δούλευε ἀκόμα Βιάζονταν νὰ τελειώσῃ τὴ «Νεκρικὴ του Ἀκολουθία». Ὁ μαθητής του Σισισμάγερ βρίσκονταν δίπλα του γιὰ νὰ ὑποβαστάζῃ τὸ λιποθυμισμένο χέρι τοῦ δασκάλου. Γιὰ νὰ πέσῃ ὁ πυρετός, τοῦ βάνουν κρύα ἐπιδέματα στὸ κεφάλι. Ἡ γλῶσσά του πιάνεται καὶ γιὰ νὰ δείξῃ πῶς πρέπει νὰ σημειώσουν στὴν παρτιτούρα τὴν εἴσοδον τῶν κυμβάλων σὲ τάδε μέρος, φουσκώνει τὰ δυό του μάγουλα χτυπῶντας τα μὲ τὶς δυό του γροθιές. Ἡ νύχτα ἔφταση καὶ μαζύ της ἡ καταιγὶς ἀγρίεψε! Ἀπίστευτη νύχτα γιὰ τὸ θάνατο μιᾶς τόσο χαριτωμένης ὑπάρξεως. Δὲν μπορῶ νὰ φαντασθῶ τὴ ψυχούλα αὐτή, στὰ γιγαντιαῖα φτερὰ μιᾶς καταιγίδος. Καὶ κατὰ τὰ μεσάνυχτα ὁ Μότσαρτ κοιμήθηκε τὸν ἀξύπνητο μέσα στὸ γλυκὸ μουρμουρητὸ τῶν χιλίων διακοσίων του ἔργων. Τὴν ἑπομένην τὸν θάψανε. Ἡ γυναῖκά του ἄρρωστη, δὲν μπόρεσε νὰ συνοδεύσῃ εἰς τὸν τάφον τὸν πεθαμμένο της ἄντρα. Οἱ τρεῖς τέσσαρες φίλοι του σκορπίσανε στὸ πρῶτο γύρισμα τοῦ δρόμου, ἕνεκα τῆς κακοκαιρίας. Τὸν θάψανε χωρὶς κανένας νἄν' ἐκεῖ ἀπ' ὅσους ἀγάπησε... Ἡ χιονοθύελλα κατόπιν θὰ σκεπάσῃ τὸ πᾶν μὲ τὴν ἄσπρη της σιωπή, κρύβοντας γιὰ πάντα ἀπ' τὰ μάτια τοῦ ἀνάξιου κόσμου, τὸ μέρος ποῦ ἀναπαύεται. Κ' ἔτσι ὁ κάθε τάφος, κάθε φτωχοῦ, κάθε παραπεταμμένου εἶναι καὶ ὁ δικός του τάφος.... Ἀλλὰ τὶ κι' ἂν χάθηκε πᾶν ἴχνος τοῦ ἀνθρώπου Μότσαρτ; Γιατὶ νὰ ἀνησυχοῦμε τὴ στάχτη του; Εἶναι ἀρκετό, εἶναι μεγάλο, σὰ μποροῦμε νὰ νοιώσουμε γύρω μας πάντοτε τὴ ψυχικὴ του ἐκείνη ἀκτινοβολία, φανερωμένη στὴ θεία του μουσική, ποὺ ὁδηγεῖ στον αἰώνιο δρόμον τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὡραίου.

ΑΙΜ. ΡΙΑΔΗΣ

ΝΗΣΙΟΝ ⟨ΝΗΣΙΑ⟩

Ἀνερχόμενός τις τὴν γραμμὴν τοῦ σιδηροδρόμου Θεσ)νίκης—Μοναστηρίου, βλέπει τοὺς μεγαλοπρεπεῖς, ἀφρόεντας καὶ παλλεύκους καταρράκτας τῆς Ἐδέσσης, τὴν Ἔδεσσαν, τὸν σταθμὸν αὐτῆς καὶ ὀλίγον μακρύτερον τὸν σταθμὸν τοῦ Βλαδόβου, εἰς ὃν σταματᾷ ὁ σιδηροδρομικὸς εἱρμός, μόλις ἐξέλθῃ τῆς μεγάλης σήραγγος, ἀναβαίνων πρὸς τὸ Μοναστήριον, καὶ ὅπου συνήθως συναντᾶται μὲ τὸν ἐκεῖθεν κατερχόμενον.

Ἐκεῖθεν ἡ ἀμαξοστοιχία διασχίζει τὴν κοιλάδα, διέρχεται ἄνωθεν στενοῦ ποταμοῦ καλουμένου Ρέκα ἢ Μολάτο, προχωρεῖ διὰ μιᾶς φάραγγος, καὶ φθάνει εἰς τὴν λίμνην Ὀστρόβου, ἧς τὴν παραλίαν ἀκολουθεῖ κυκλοτερῶς, καὶ ἐκεῖθεν προχωρεῖ πρὸς τὸ Μοναστήριον.

Ἐκ τοῦ σταθμοῦ Βλαδόβου φαίνεται ἡ πρὸ αὐτοῦ κοιλὰς καὶ αἱ πέριξ γραφικαὶ καὶ καταπράσινοι κλιτύες τῶν λόφων. Εἰς μακρὰν ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ ἀπόστασιν ρέει ἡσύχως καὶ μεγαλοπρεπῶς ὁ ποταμὸς Μολάτο ἢ Ρέκα.

Εἶναι ὁ ποταμὸς ὅστις διὰ τῶν αἰώνων ὕψωσεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν τοὺς βράχους τοῦ Βλαδόβου καὶ ἐφιλοτέχνησε τὴν θαυμασίαν ταύτην πεδιάδα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν γραφικώτατον ἐκεῖνον βράχον τῶν Βοδενῶν, ὅπου ἡ μάγος τοποθεσία τῆς πόλεως. Εἶναι ὁ ποταμὸς ὅστις περιρρέει αὐτὴν καὶ τὴν πεδιάδα, καὶ διὰ τῆς γονιμότητος ἐξαναγκάζει τὴν γῆν φύειν ἔτι αὐτοφυῆ ἑκατόμφυλλα ρόδα. Εἶναι ὁ ποταμὸς ὅστις κατέστησε τὴν πόλιν ταύτην τερπνὸν ἐνδιαίτημα τῶν πάλαι ποτὲ βασιλέων, προσείλκυσε δὲ καὶ αὐτὸν τὸν ἄνακτα τῶν ὑδάτων Ποσειδῶνα νὰ πήξῃ ἐκεῖ, εἰς τὰς Αἰγὰς, τὸ πάγχρυσον μέγαρόν του.

Ἐκ τῶν πέριξ τῆς κοιλάδος διανοιγομένων κλιτύων καὶ τῆς φυσικῆς διαρθρώσεως τοῦ ἐδάφους, φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἐποχὴ καθ' ἣν ἡ κοιλὰς αὕτη ἦτο χαράδρα μὲ τὸν ρύακα ἐν τῷ μέσῳ. Διὰ τῆς παρόδου δὲ τῶν αἰώνων, ἡ ἐκ τῶν πέριξ κλιτύων κατερχομένη ὑλὺς ἐσχημάτισε καὶ ἰσοπέδωσε τὴν χαράδραν εἰς τὴν νῦν ἐπίπεδον καὶ ὁμαλὴν κοιλάδα. Κατὰ φυσικὴν δὲ συνέπειαν καὶ ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ ὑψώθη, καὶ ὁ πρώην ὁρμητικὸς ρύαξ ἐξήπλωσε τὰ ὕδατά του ἐπὶ ὅλης τῆς ἐπιφανείας τῆς κοιλάδος ἐπιπροσθέτων καὶ νέαν ὑλὺν

πάντοτε. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἐχαράχθη καὶ ἐμονιμοποιήθη ἡ παροῦσα κοίτη τοῦ ποταμοῦ, ἥτις ἀντὶ ἄμμου ἔχει ἰλύν.

Τὴν τοιαύτην πορείαν τῆς φυσικῆς ἐξελίξεως κατέδειξαν καὶ αἱ διὰ τὴν στερέωσιν τῆς γεφύρας γενόμεναι ὑδραυλικαὶ ἐργασίαι, ὅπου καὶ ἐθεμελιώθη ἡ γέφυρα. Πρὸς δὲ ἡ ὑπὸ τῶν ὑδάτων γενομένη ἐπιχωμάτωσις διαγιγνώσκεται ἐν ὅλῃ τῇ ἐπιφανείᾳ. Ἀλλὰ καὶ ἡ παράδοσις τοῦ ὡραίου μύθου διηγεῖται ἡμῖν τὰ τῆς μεταβολῆς ταύτης ὡς ἑξῆς:

«Σὶ κεῖνις τὶς πέτρις κοντὰ στὸ βουνό, εἶχε μνιὰ βρύσ' ποὺ ἄνοιγι καὶ κλοῦσι μὶ κλειδί. Ἀπουὺ κεῖ ἔπερναν νιρὸ τὰ κουρίτσια ἀπ' τὰ κουντουχώρια, κι' καθένας κύτταζεν σὰ γιουμώσ', νὰ κλείσ' καλὰ τὴ βρύσ' γιατὶ ἦταν ἕνας λόγους, πῶς ὅποιος ἀφίσ' ἀνοιχτὴ τὴ βρύσ' θὰ πνιχτῇ ἀπ' τὰ νιρά. Μνιὰ φορὰ ἕνα κουρὶτς, πῶς γιόμιζιν τὴ στάμνα, ἔρχιτι ἕνα μικρὸ κὶ τὴ λιέει πῶς ἦρτιν οὔ ἀδιρφό τς ἀπ' τὰ ξιένα, ποὺ εἶχιν νὰ τοὺν δγῇ τόσα χρόνια. Ἀπ' τὴ χαρά τς, ἁρπάζ τὴ στάμνα, κὶ χουρὶς νὰ σφαλήσ' τὴ βρύσ, τρέχ' γιὰ τοῦ χουργιό. Μὰ ὅπους ἦταν γραφτὸ, ξιχείλησι, τοὺ νερὸ κὶ τρέχ' κι' αὐτὸ κατόπι τς, κὶ τὴν κυνηγάη γιὰ νὰ τὴν φτάσ' κὶ νὰ τὴν πνίξ. Τρέχ' τοὺ κουρὶτς, τρέχ κὶ τοὺ νιρὸ. Κάν' καγκέλια ἡ μνιὰ, κάν' κὶ τοὺ ἄλλου, ὥσπου τοὺ κουρίτς ἀπιλπίσκι, κὶ γιὰ νὰ γλυτώσ' ἀνιβαίν' στ' ἀντικρυνὰ βουνά. Μὰ κι' ἐκεῖ τοὺ νιρὸ τὴν ἔφτασι. Τότις τοὺ κουρίτς παρακαλάει τοὺν Θιὸ νὰ τὴν κάν' ἢ δέντρου ἢ πέτρα, μόν' νὰ γλυτώσ' ἀπ' τοὺ πνίξιμου. Ὅ,τι γύριψιν, οὔ Θιὸς τὴν ἔδωκιν. Γι' αὐτὸ σὰν πιράϊς ἀποὺ κεῖνις τσὶ πέτρις, θὰ δγῇς τοὺ κουρίτς μαρμαρουμένου, μὶ τὴ στάμνα στοὺν νώμιου. Ἀποὺ τότις τοὺ νιρὸ δὲν σταμάτησι, κὶ τρέχ' νὰ βρῇ ἀκόμα τοὺ κουρίτς.»

Εἰς τὸ μέσον τῆς κοιλάδος καὶ πλησίον τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ὑπάρχει φύσικόν τι μέρος, ὠοειδής τις περιοχὴ, ἧς ἡ μείζων διάμετρος εἶναι 100 περίπου μέτρων καὶ ἡ ἐλάσσων 70. Τὸ μέρος τοῦτο ἄλλοτε ἦτο τετοιχισμένον καὶ ἀπομεμονωμένον τῆς λοιπῆς κοιλάδος διὰ λιμναζόντων ὑδάτων, οὕτως ὥστε, οἱ θέλοντες νὰ μεταβῶσιν ἐκεῖ μετεχειρίζοντο λέμβον. Τὸ ὅλον παρουσιάζει νῆσον τετοιχισμένην ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑπῆρχεν ἄλλοτε μονὴ, ἥτις Νησία (νῆσος) ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καλεῖται. Ἡ μονὴ αὕτη εἶναι πλέον κατεστραμμένη, πλεῖσται δὲ ἀψευδεῖς μαρτυρίαι πρόκεινται, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ὁλόκληρον τὸ μαρμαρόστρωτον δάπεδον αὐτῆς, τὸ ἱερὸν βῆμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κεῖται εἰσέτι ὀρθία ἡ μικρὰ μαρμαρίνη στήλη, εἰς ἣν ἦτο ἐστημένη ἡ

ἁγ. Τράπεζα, ὁ νάρθηξ καὶ πλεῖστοι ὡραῖοι μαρμάρινοι κίονες ὕψους 2,50 μέτρων καὶ διαμέτρου 0,30—0,35, ἐξ ὧν τινες τεθραυσμένοι, ὡς καὶ ὡραῖον κιονόκρανον κορινθιακοῦ ρυθμοῦ. Εἰς μίαν γωνίαν τοῦ νάρθηκος ὑπάρχει μαρμαρίνη πλὰξ 2×0,80 μετὰ σιδηροῦ κρίκου σκεπάζουσα τάφον, δυστυχῶς δὲ ἄνευ ἐπιγραφῆς.

Παρὰ τὰ ἀρχαῖα ταῦτα ἐρείπια οἱ κάτοικοι τοῦ Νησίου ἀνήγειραν ναΐσκον τιμώμενον εἰς μνήμην τῶν Γεννεθλίων τῆς Θεοτόκου (ἑορτὴ 8 Σεπτεμβρίου). Τὸ Ναΐδριον μικρόν, σκοτεινὸν εἶναι ἀρκούντως ἐζωγραφισμένον. Ἐν τῇ κόγχῃ τοῦ ἁγ. Βήματος καὶ ἄνωθεν τῆς Ἁγ. Τραπέζης φαίνεται ἡ Πλατυτέρα καὶ ὁ Μέγας Ἀμνὸς. Εἰς τὴν πρόθεσιν ἡ Ἀποκαθήλωσις. Εἰς τὸν νιπτῆρα ὁ Χριστὸς ὡς παιδίον ἔχων ἐσχισμένον τὸν χιτῶνα καὶ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ὁ Ἁγ. Πέτρος ὁ Ἀλεξανδρείας μὲ τὰς ἑξῆς ἐπιγραφάς.

ΟΠΕΤΡΕ της σου τὸν χιτόνα σότερ διεῖλε

Σοιθυ Σοιρικρκλοκ Σοιρο

(οὗτος ὁ παγκάκιστος Ἄρειος ὦ Πέτρε)

Ἄνωθεν δὲ τῆς θύρας, ἔσωθεν ὑπάρχει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ :

† ἀνεστορίθη ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος ναὸς οὕτως τῆς πανυπερευλογημένης δεσποίνης ἡμὸν καὶ ΘΚΟΥ καὶ ἀυπαρθένου Μαρίας ἀρχηερατέβοντος τοῦ πανιεροτάτου καὶ Θεοφιλεστάτου καὶ λογιοτάτου Κυρίου Κυρ. Μητροφάνου.

Δηὰ συνδρομῆς κόπου τε καὶ μόχθου Κυρίου Παπατούκο

Ἐπὶ ἔτους σοτιρίου Α Ψ Μ. Α. (1741)

***

Τὰ αἴτια τῆς καταστροφῆς τῆς μονῆς ταύτης ἱστοροῦνται εἰς ἐπιχωριάζον ἆσμα (βουλγαρομακεδονικὸν) οὗ τὴν περίληψιν παραθέτομεν.

«Τὸ νεαρὸν ζεῦγος Βάννης (Γιοβάννης-Ἰωάννης) καὶ ἡ Θεοδώρα διήρχοντο τοῦ μέρους ἐκείνου μεταβαίνοντες εἰς τοὺς γονεῖς τῆς νύμφης προσκληθέντες πρὸς τοῦτο. Παρὰ τὸν δρόμον ὑπῆρχε βρύσις, εἰς ἣν, κατὰ συγκυρίαν, εὑρίσκετο καιτ' ἐκείνην τὴν ὥραν εἷς μοναχὸς θεῖος τοῦ Βάννη, ὅστις τοὺς παρεκίνησε νὰ διανυκτερεύσουν ἐν τῇ μονῇ πιρ' αὐτῷ, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Τὴν νύκτα ὅμως ἄλλοι μοναχοὶ ἐδολοφόνησαν τὸν Βάννη καὶ τὸν θεῖόν του καὶ ἐκράτησαν τὴν Θεοδώραν δι' ἀκολάστους σκοπούς.

Τὸ συμβὰν τοῦτο ἔμεινε μυστικὸν ἐπ' ἀρκετόν. Μετὰ παρέλευσιν δ' ἐτους καὶ πλέον οἱ δύο ἀδελφοὶ τῆς Θεοδώρας διήρχοντο διὰ τοῦ αὐτοῦ δρόμου. Ἐν τῇ ἰδᾳ δὲ ἐκείνῃ βρύσει συνήντησαν τὴν

ἀδελφήν των Θεοδώραν πλύνουσαν τὰ σπάργανα τοῦ τέκνου της, ὅπερ ἔτεκε κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο. Οἱ ἀδελφοὶ πληροφοροῦνται παρ' αὐτῆς τὰ διατρέξαντα, ὡς καὶ τὸ μέρος ὅπου ἐφυλάσσετο, μένεα δὲ πνέοντες συνεφώνησαν νὰ ἐκδικηθοῦν. Ἔφυγον λοιπὸν τότε, ἐπανῆλθον δὲ μετὰ στρατοῦ, ὅτε, κατόπιν ἐρεύνης εἰς τὸ ὑποδειχθὲν μέρος, ἀνεκάλυψαν τὴν Θεοδώραν καὶ κατέκαυσαν τὴν μονὴν μετὰ τῶν καλογήρων.»

Τοῦτο διηγεῖται ἡ παράδοσις τὴν ἱστορικὴν δὲ αὐτῆς ἐξακρίβωσιν ἀφίεμαι εἰς τοὺς ἁρμοδίους.

Μόνον λείψανον διαφυγὸν τὰς φλόγας εἶναι μία εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἥτις, ἄγνωστον πῶς, εὑρέθη εἰς Ἔδεσσαν ἀμέσως μετὰ τὴν καταστροφήν. Τρεῖς μέχρι σήμερον ἐπεχείρησαν νὰ τὴν μεταφέρουν εἰς Νησίον ἐπὶ βωδαμάξης, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον. Ἡ εἰκὼν αὕτη εὑρίσκεται νῦν εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν Ἐδέσσης, εἰς τὴν νότιον κλιτύν, ἐν κομψοτάτῳ ἐπιχρύσῳ κουβουκλίῳ, ἐπονομαζομένη *Παναγία τῆς Νήσιας* (Νησίϊσκα).

***

Εἰς ἡμίωρον ἀπὸ τοῦ μέρους ὅπου κεῖται ἡ Μονὴ καὶ εἰς τὸ ΒΔ ἄκρον τῆς εὐφόρου κοιλάδος ἐν ᾗ εὑρίσκεται ὁ σταθμὸς Βλαδόβου, οἱ κάτοικοι ἐπτὰ μικρῶν παρακειμένων συνοικισμῶν, ἔκτισαν παρὰ τὸν ρύακα τὰς κατ' εὐφημισμὸν μόνον δυναμένας νὰ λεχθῶσι καλύβας των ἐπὶ ἐδάφους ἀνήκοντος ἐπὶ τουρκοκρατίας εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἐκ τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ Σουλτὰν Χαμὶτ Β'. Σεϊφουλὰχ βέη, Σουκρῆ βέην, εἰς ὃν καὶ ἀνῆκεν ἅπασα ἡ κτηματικὴ περιουσία. Ὡς δὲ ἦτο ἡ ἀρχικὴ συμφωνία, ἡ κοινότης δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀποκτήσῃ καλυτέρας κατοικίας, διότι τὰ ἔξοδα ἐπιβαρύνουν μόνον τὸν γεωργόν, ἐνῷ ἡ οἰκία κατόπιν γίνεται ἰδιοκτησία τοῦ Βέη, ἐξ ἧς ἠδύνατο νὰ τὸν ἐκβάλῃ καὶ βιαίως ἔτι. Ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρῳ λοιπὸν ὅρους ὑφ' οὓς ζῶσιν σαφὴς ἰδέα καθαριότητος δὲν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν χωρικῶν.

Τὸ χωρίον οὐδὲν ἀξιοθέατον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ. Ἡ ἐκκλησία του μικρά, στενὴ καὶ σκοτεινή, οὐδόλως κινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον καίτοι πλήρως ἐζωγραφισμένη. Τιμᾶται εἰς μνήμην τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ καὶ φέρει τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν:

† Ἱστορήθηκεν ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ τὸν Γκερὸν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Τιμοθέου· ἦταν ἐπίτροπος ἥλιος ὁ Γιὸς τὸν Πρότο Μπαλτιάρη ὅπου ἐζουγράφησεν τὴν ἐκκλησίαν.

Ἦταν καὶ μεγάλη ἀκρίβια, τὸ σιτάρι τὸ συνῆκι 1 γρόσια 25

ἦταν ἡ βρίζα τὸ συνῆκι γρόσια 24 τὸ κεχρὴ τὸ συνῆκι γρόσια 22 τὸ καλαμπόκι τὸ συνῆκι γρόσια 23 τὸ κριθάρι τὸ συνῆκι (1) γρόσια 15.

Ἔτη 1818 Ἰουλίου 7 (2).

Οἱ κάτοικοι ἐξ αἰώνων γεννηθέντες Ἕλληνες διατηροῦσι πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Γένους μας, πλὴν τῆς γλώσσης, ἣν ἀντεκατέστησαν διὰ τοῦ ἐπιχωριάζοντος μακεδονοσλαυϊκοῦ ἰδιώματος.

Κατοικεῖται ἀπὸ 50 περίπου οἰκογενείας, ὧν ἀποκλειστικὴ ἐνασχόλησις εἶναι ἡ γεωργία.

Ἅπασα ἡ κτηματικὴ περιουσία τοῦ Νησίου ἀνῆκεν εἰς τὸν ρηθέντα βέην, ὅστις διὰ τοῦ ἐπιστάτου καὶ ἀντιπροσώπου του διηύθυνε τὰς ἐργασίας καὶ πράξεις τῶν κατοίκων, ἐλάμβανε δὲ τὸ 1)3 ἐκ πάντων τῶν προϊόντων τῆς γῆς, ἀνάλογον δὲ φόρον κατὰ κεφαλὴν ἀπὸ τὰ αἰγοπρόβατα, χοίρους καὶ μελίσσας.

Τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορώτατον καὶ κατάλληλον διὰ πᾶν εἶδος κηπουρικῆς, δενδροκομίας, καὶ γεωργίας. Τὰ κυριώτερα προϊόντα εἶναι: σῖτος, κριθὴ, βρύζα καὶ προπάντων ἀραβόσιτος, ἡ δὲ μεταξοσκωληκοτροφία δύναται κάλλιστα νὰ εὐδοκιμήσῃ. Σπουδαιότατον διὰ τὸν τόπον εἶναι ἡ ὕπαρξις εἰς τὸν ποταμὸν ἰχθύων γλυκυτάτων καὶ νοστιμοτάτων καραβίδων, ἥτις οὐ μόνον ἐπαρκεῖ διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν, ἀλλὰ καὶ ἐξαγωγὴ αὐτῶν γίνεται, δι' ἧς προσεκομίζοντο εἰς τὸν τόπον περὶ τὰς ἑκατὸν λίρας κατ' ἔτος.

Ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι ἐθεώρησαν τοὺς κόπους των ὁλότελα χαμένους, ὡς ἐργαζόμενοι εἰς ξένην ἰδιοκτησίαν, οὐδεμία τάσις ὑπῆρχε παρ' αὐτοῖς πρὸς αὔξησιν τῆς παραγωγῆς. Πλήρης νωθρότης, νωχέλεια, καὶ ἀφροντισία. Ἡ τοιαύτη δὲ ραστώνη καὶ ἠθικὴ χρεωκοπία, συνετέλεσε πολὺ εἰς τὸν στενὸν κύκλον τῆς σκέψεως καὶ ἐνεργείας αὐτῶν.

Αἱ πρὸς τοὺς ἐπισκέπτας καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ βέη σχέσεις των, ἦσαν δουλικώταται ἐμφαίνουσαι καθεστὼς πρὸ ὁλοκλήρου ἑκατονταετηρίδος ἐκλείψαντος. Δηλαδὴ ἦσαν σχέσεις δεσπότου πρὸς εἵλωτας.

Ἱερεὺς ἐντόπιος δὲν ὑπῆρχε καθ' ὅσον οἱ κάτοικοι ἐνθυμοῦνται.

---

1. Συνῆκι=1)3 τοῦ κοιλοῦ.

2) Σημ. Χρ. Γ. Γουγούση— Εἰς πολλὰς ἐπιγραφὰς εὑρίσκονται σημειώσεις περὶ εὐφορίας ἢ μὴ τῆς ἐποχῆς, διὰ διαφόρους λόγους. Ἐνταῦθα ὁ κύριος λόγος τῆς ἐπισημειώσεως τῆς μεγάλης ἀκρίβιας εἶναι διὰ νὰ δοθῇ μεγαλυτέρα ἀξία εἰς τὴν πρᾶξιν τοῦ κτίτορος, ὅστις ἀψηφῶν τὴν ἀκρίβιαν προέβη εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ.

Πρό τινος ἤρχοντο ἐκ Πελόβου οἱ δυὸ ἱερεῖς καὶ λειτουργοῦσαν ἐκ περιτροπῆς.

Τὸ σχολεῖον εἶχεν μόνον μίαν αἴθουσαν μήκους 7,25 μ. καὶ πλάτους 5,48 καὶ δυναμένην νὰ περιλάβῃ 50 ἕως 60 μαθητάς. Ἐλειτούργει δὲ μὲ ἕνα διδάσκαλον.

Παρακολουθήσας ἐπιμελῶς πάντα τὰ ἔθιμά των κατὰ τὰς γεννήσεις, βαπτίσεις, γάμους, κηδείας, συμπόσια, ἀρραβῶνας, πανηγύρεις, διασκεδάσεις οἰκογενειακάς τε καὶ κοινάς, εὗρον πάντα σύμφωνα πρὸς τὰ ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ μου πατρίδι Χαλκιδικῇ ἐν κοινῇ χρήσει ὄντα, νῦν ἔτι φυλαττόμενα μέχρι καὶ τῶν λεπτομερειῶν των.

Ἐπὶ παραδείγματι αἱ μοῖρες εἰς τὰς γεννήσεις, τὸ μέλι δι' οὗ ἀλείφει ἡ νύμφη τὴν θύραν της, τὸ γαμήλιον συμπόσιον καὶ ὁ μετ' αὐτὸ χορός, καθ' ὃν ὁ νυμφίος καὶ ἡ νύμφη κρατοῦντες λαμπάδας ἁρμονικῶς συμπεπλεγμένας εἰς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, παρίστανται τιμῆς ἕνεκεν πρὸς τοὺς προσκεκλημένους, ὁ ὀβολός, τὸ ἀπαραίτητον ἔθιμον εἰς τὰς κηδείας, αἱ δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις, οἱ μύθοι περὶ νεράϊδων, βρυκολάκων κ. τ. λ. ὡς καὶ ἕν λίαν ποιητικὸν καὶ περίεργον ἔθιμον ὅπερ λαμβάνει χώραν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα. Δῆλά δη ἄν τις ἔχει δένδρον ὀπωροφόρον μὴ δίδον καρπόν, τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, λίαν ἐνωρὶς, μεταβαίνει παρ' αὐτῷ καὶ τῷ λέγει τρὶς «θὰ καρπίσῃς ἢ θὰ σὲ κόψω· καὶ τῷ κτυπᾷ ὀλίγον διὰ πελέκεως. Πιστεύεται δὲ ὅτι ἐκ τοῦ τρόμου τὸ ἔτος ἐκεῖνο φορτώνεται καρπούς.

Πρὸς τούτοις τὸ φιλόξενον, τὸ μειλίχιον, τὸ εὐπροσήγορον, τὸ φιλομαθὲς καὶ τὸ περίεργον, ἂν θέλετε. Ἡ λιτότης, ἡ αὐστηρότης τῶν ἠθῶν, ἡ οἰκογενειακὴ ὁμόνοια καὶ ἀγάπη, τὸ συγγενικὸν ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἀβραμιαία ὑποδοχὴ κατὰτὴν πανήγυριν τῆς κοινότητος, ἥτις συμπίπτει τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀναλήψεως, πάντα ταῦτα προσμαρτυροῦσι βίον ἀγνῶς Ἑλληνικόν, ἄσπιλον καὶ ἀμόλυντον ἔτι ἀπὸ τοῦ ψευδοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς σλαυϊκῆς ἀγριότητος.

ΑΘ. Β—Σ

ΑΙΑΝΑΓΚΑΙ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ

ΕΝ ΧΡΥΣΩΡΥΧΕΙΟΝ ΥΠΟ ΤΗΝ ΓΗΝ ΜΑΣ

ΤΕΥΤΛΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΖΑΚΧΑΡΟΠΟΙΪΑ

Πολὺς λόγος γίνεται τελευταίως περὶ εἰσαγωγῆς τῆς τευτλοκαλλιεργείας καὶ τῆς συναφοῦς πρὸς αὐτὴν Βιομηχανίας τῆς Ζακχαροποιΐας ἐν Μακεδονίᾳ. Τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα δι' ὀλίγων, ἀπὸ ἐπιστημονικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, ὡς πρὸς τὸν ἀντίκτυπον τὸν ὁποῖον προώρισται νὰ ἔχει ἐπὶ τριῶν παραγωγικῶν κλάδων τῆς οἰκονομικῆς μας ζωῆς, ἤτοι τῆς Γεωργίας, τῆς Κτηνοτροφίας καὶ τοῦ Συναλλάγματος.

Ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς Γεωργίας. — Ἡ Γαλλία εἶνε σήμερον ἡ Χώρα ἐκείνη ἥτις ἔχει ἀναμφισβητήτως τὴν ἀρτιωτέραν καὶ μᾶλλον αὐτάρκη γεωργίαν. Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὰς ἐπαρχίας ἐκείνας, αἵτινες ἔχουσιν ἐπιδοθῇ κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς οἰνοπαραγωγοῦ ἀμπέλου, καθ' ἅπασαν τὴν λοιπὴν Γαλλίαν, ἡ τευτλοκαλλιέργεια ἀποτελεῖ τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τοῦ γεωργικοῦ τῆς Χώρας ἐκείνης συστήματος. Ὁ κύκλος τῶν καλλιεργειῶν βασίζεται ἐπὶ τοῦ ζακχαρούχου τεύτλου καὶ εἶνε συνήθως τριετής.

Τὸ πρῶτον ἔτος καλλιεργοῦνται τὰ τεῦτλα καὶ παρέχεται ἄφθονον χημικὸν καὶ ζωϊκὸν λίπασμα εἰς τὴν γῆν. Τὸ δεύτερον ἔτος ἐπὶ τῆς ἰδίας γῆς καλλιεργοῦνται σιτηρὰ καὶ τὸ τρίτον ἔτος κτηνοτροφικὰ ἢ ἄλλα φυτά.

Ἡ λίπανσις ἡ παρεχομένη εἰς τὰ τεῦτλα κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ἐπαρκεῖ διὰ τῶν περισσευμάτων της, καὶ εἰς τὰς καλλιεργείας τῶν δύο ἄλλων ἐτῶν.

Ἐπίσης κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος γίνεται ἰδιαιτέρως ἐπιμελὴς καὶ βαθεῖα καλλιέργεια τοῦ ἐδάφους.

Ἐκ τούτων προκύπτουσι τρία τινά, 1ον) Ὅτι ἡ τευτλοκαλλιέργεια ἐπιβάλλει τὴν χρῆσιν τοῦ χημικοῦ καὶ ζωϊκοῦ λιπάσματος ἐν ἀφθονίᾳ 2ον) Ὅτι ἀπαιτεῖ τὴν ὕπαρξιν ἐπαρκοῦς ἀριθμοῦ μεγάλων ζώων ἀροτήρων ἰδίως βοῶν καὶ ἵππων διὰ τὴν τελείαν καλλιέργειαν τοῦ ἐδάφους, ὡς καὶ διὰ τὴν προμήθειαν τοῦ ἀπαραιτήτου ζωϊκοῦ λιπάσματος (κόπρου) καὶ 3ον) Ὅτι ἀποτελεῖ τὴν πληρεστέραν μορφὴν τῆς

ἐντατικῆς λεγομένης **καλλιεργείας**, ἤτοι **τῆς** καλλιεργείας ἐκείνης δι' **ἧς** χρησιμοποιεῖται κατὰ τὸν λυσιτελέστερον **τρόπον** ἡ **φυσικὴ** γονιμότης **τῆς** γῆς. Διὰ **τῆς** ἐντατικῆς καλλιεργείας κατέστη **δυνατὸν** ὅπως ἡ Γαλλία διατρέφῃ εὐκόλως 80 ἕως 90 κατοίκους κατὰ τετραγ. χιλιόμετρον, ἐνῷ ἡ Χώρα μας οὔτε τὸ ἥμισυ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου δύναται **ἐπὶ** τοῦ παρόντος νὰ βαστάσῃ.

Τοῦτο δὲ εἶνε **φυσικὸν** ἄν **λάβῃ** τις ὑπ' ὄψιν ὅτι, **παρ'** ἡμῖν γενικῶς ἐφαρμόζεται ***ἡ ἀγρανάπαυσις***, ὅτι δηλαδὴ ἡ γῆ δὲν **καλλιεργεῖται** κατ' ἔτος ἀλλὰ διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ἐξ ὧν τὸ ἕν καλλιεργεῖται **καὶ** τὸ ἄλλο ἀναπαύεται, ὅπως διὰ **τῆς ἀναπαύσεως ἀνανεῶνται** χάρις εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν **φυσικῶν** παραγόντων τὰ στοιχεῖα **τῆς** γονιμότητος, **καὶ καλλιεργηθῇ** τὸ ἑπόμενον ἔτος.

Διὰ **τῆς** εἰσαγωγῆς ὅμως τῆς **τευτλοκαλλιεργείας** αἴρεται ἐκ τοῦ **μέσου** ἡ ἀγρανάπαυσις καὶ συνεπῶς **θὰ** αὐξηθῇ αἰσθητότατα εἰς ποσὸν ἡ ἐτησίως παρ' ἡμῖν καλλιεργουμένη ἔκτασις, **θὰ τελειοποιηθοῦν** κατ' ἀνάγκην **αἱ** μέθοδοι καὶ τὰ ὄργανα **τῆς καλλιεργείας καὶ** ἡ εἰς χρῆμα ἀπόδοσις **τῆς** μονάδος «στρέμματος» τῆς καλλιεργουμένης γῆς.

Τὸ ζήτημα **μόνον** ἔγκειται ἐὰν ἡ **τευτλοκαλλιέργεια** συναντᾷ **παρ'** ἡμῖν τὰς ἀπαραιτήτους **εὐνοϊκὰς** ἐδαφικὰς **καὶ** κλιματολογικὰς **συνθήκας**. Τοῦτο **ὀφείλει** νὰ ἐξακριβωθῇ δι' ἐπισταμένης μελέτης ὑπὸ **τῶν** ἁρμοδίων **ὑπηρεσιῶν** τοῦ κράτους καὶ τῶν παραγόντων ἐκείνων οἵτινες σκέπτονται **νὰ *λανσάρουν*** **τὴν καλλιέργειαν** ταύτην ἐν Ἑλλάδι. **Πάντως** νομίζομεν **ὅτι**, ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία ἰδίως, ὡς ἐκ **τῆς προνομιούχου** θέσεώς της **μεταξὺ** δύο ποταμῶν, **δύναται** διὰ **τῆς** συντελέσεως **τῶν** ἀπαραιτήτων **ἀρδευτικῶν** ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀποξηραντικῶν ἔργων, ἀφ' ἑτέρου νὰ δώσῃ **μεγάλας** ἐκτάσεις **λίαν** καταλλήλους, **ἐπίσης καὶ** ἄλλα μέρη **τῆς** Μακεδονίας.

Ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς κτηνοτροφίας.— Ἡ τευτλοκαλλιέργεια **ἀναπτύσσει** ἀναγκαστικῶς **μίαν** στενωτάτην ἀλληλεγγύην μεταξὺ γεωργίας **καὶ** κτηνοτροφίας, **τῶν** δύο τούτων βάθρων **τῆς** παραγωγῆς **ἑκάστης** Χώρας. Ἡ **καλλιέργεια** τοῦ τεύτλου ζητεῖ πράγματι δυνατὰ **κτήνη** διὰ τὰς ἀρόσεις καὶ τὴν περιποίησιν τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ **ζωϊκὸν λίπασμα**, **παρέχει** δ' ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ μορφὴν ἀπορριμμάτων **τῆς** ζαχαροβιομηχανίας **μίαν κτηνοτροφικὴν** ὕλην **πρώτης** τάξεως. **Συνέπεια**. Ὁ γεωργὸς διὰ **τῆς** τευτλοκαλλιεργείας γίνεται ὑποχρεωτικῶς καὶ **κτηνοτρόφος**, ἀντικαθίστανται δὲ τὰ μικρὰ **κτήνη** διὰ **τῶν** μεγάλων. Οὕτω ὑ' ἀπαλλαγῶμεν **μόνον** ἀπὸ τοὺς **διαφόρους** Σαρακατσαναίους

ΜΗΤΡΙΚΗ ΣΤΟΡΓΗ

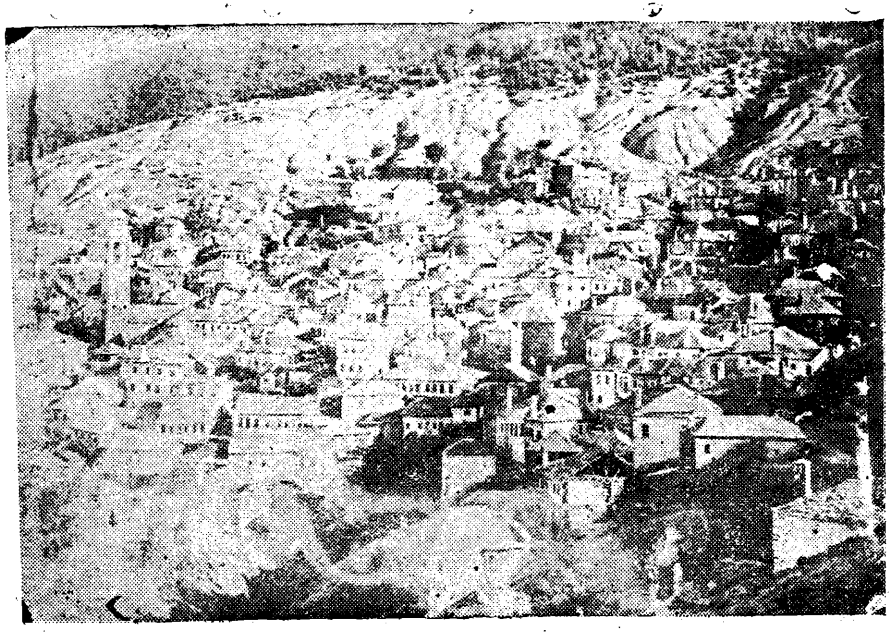
Η ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ

Ἐπὶ τῆς κλειδὸς τῶν ὀρεσειρῶν Περιστερίου καὶ Σινιάσκου μεταξὺ τοῦ περιωνύμου Μορικίου καὶ Σιουμπρέτσι κεῖται ἡ κλεὶς τῶν ὀρέων ***Κλεισούρα,*** ἡ συνδέουσα τὰς περιφερείας Σόροβιτς, Φλωρίνης, Καϊλαρίων μετὰ τῆς περιφερείας Καστορίας, Χρουπίστης, Τσοτυλείου. Ἡ κωμόπολις Κλεισούρα, ὑπαγομένη εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, κατέχει περιφανῆ ἱστορικὴν θέσιν ἐν τῇ καθόλου Μακεδονικῇ Ἱστορίᾳ, ὡς ἐκ τῆς ἐμπορικῆς, ἐπιστημονικῆς καὶ ἐθνικῆς αὐτῆς δράσεως.

Ὡς ἐκ παραδόσεως γνωρίζομεν ἡ νῦν Κλεισούρα ἱδρύθη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τῆς εἰρημένης ὀροσειρᾶς ὑπό τῶν κατοίκων τῶν πέριξ πολιχνῶν, Τσιρέσι, Γιάζια καὶ Κλεισούρα, οἵτινες, μὴ ἀνεχόμενοι τὰς ἁρπαγάς, ληλασίας καὶ ἀτιμίας τῶν διερχομένων Τούρκων Κονιάρων, ἀπεφάσισαν ἀπὸ κοινοῦ νὰ μετοικήσωσιν ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς διὰ νὰ τοὺς ἀποφύγωσι καὶ διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ τοὺς ἀποκρούωσι. Τὸ ἔτος της ἱδρύσεώς της δὲν εἶναι γνωστὸν πάντως ὅμως ἱδρύθη πρὸ τοῦ 1800 ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι σώζονται ἐπὶ τοῦ σκαλιστοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ Ἁγ. Δημητρίου καὶ ὄπισθεν τῆς εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας χρονολογίαι ἐπεξεργασίας καὶ ἐπανιδρύσεως 1813 καὶ ἄλλαι ἀλλαχοῦ αὐτῆς τῆς ἐποχῆς. Ἐξ ὅλων αὐτῶν ἀποδεικνύεται ὅτι αὕτη ἱδρύθη πολὺ πρὶν τοῦ 1800 διὰ νὰ προικισθῇ τὸ 1800 καὶ 1813 μὲ μεγαλοπρεπεῖς καὶ καλλιμαρμάρους ναούς, περὶ τῶν ὁποίων κατωτέρω θὰ διαπραγματευθῶμεν.

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἱδρύσεώς της ὅπως καὶ εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ κωμοπόλεις ὑπῆρχον τὰ γραμματοδιδασκαλεῖα καὶ εἰς αὐτὰ περιωρίζετο ἐπί τινα καιρόν. Ὅτε ὅμως οἱ κάτοικοι ηὐξήθησαν καὶ διὰ τοῦ ἐμπορικοῦ πνεύματός των καὶ τῆς φιλομουσίας των ἐπεκοινώνησαν κατ' εὐθεῖαν μὲ τὰ Εὐρωπαϊκὰ κέντρα Βιέννην, Κωνσταντινούπολιν, Θεσσαλονίκην, παρουσιάσθη αὐτόματος ἡ ἀνάγκη τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως, μορφώσεως καὶ προαγωγῆς εἴς τε τὰ γράμματα καὶ τὸν πολιτισμὸν. Συνέπεια τῆς εὐσεβείας, φιλομουσίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Κλεισουριέων ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἀνέγερσις μεγαλοπρεπῶν ἐκπαιδευτηρίων καὶ ἐκκλησιῶν κεντρικῶν καὶ ἐξοχικῶν ὡς ἡ σωζομένη κεντρικὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἡ πυρποληθεῖσα τὸ 1912 ὑπὸ τῶν

ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΤΗΣ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄.

Τούρκων κεντρική τοῦ Ἁγίου Νικολάου, αἱ ἐνοριακαὶ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καὶ Ἁγίου Ἀθανασίου, ὅπου καὶ τὸ νεκροταφεῖον, αἱ ἐξοχικαὶ ρωμαντικαὶ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου καὶ ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῆς Παναγίας, κειμένη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ καὶ ἀνακουφίζουσα τοὺς διαβάτας καὶ προσκυνητάς, τὰ καλλιμάρμαρα ὑψηλὰ κωδωνοστάσια τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐξάγωνα ὕψους 50 μέτρων καὶ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τετράγωνον ὕψους 40 μέτρων μὲ κώδωνας εὐήχους καὶ μὲ ὡρολόγιον μέγα τοῦ ὁποίου οἱ ἤχοι τῶν σημαινουσῶν ὡρῶν καὶ ὑποδιαιρέσεων αὐτῶν ἀκούονται εἰς τρίωρον ἀπόστασιν, ἡμιγυμνάσιον, ἀρρεναγωγεῖον, παρθεναγωγεῖον, νηπιαγωγεῖον, σχολεῖα, τὰ ὁποῖα ὄχι μόνον ὑπὸ ἔποψιν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ ὑγιεινὴν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἔποψιν διδασκαλίας καὶ διδακτικοῦ προσωπικοῦ ἠμιλλῶντο πρὸς τὰ σχολεῖα μεγαλουπόλεων καὶ ὑπεδεικνύοντο ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν ὡς παραδείγματα καὶ ὑποδείγματα μιμήσεως, σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα συνέρρεον παντοχόθεν τῆς Μακεδονίας ἐκ Μοναστηρίου, Καστορίας. Φλωρίνης, Σιατίστης, Κοζάνης, Κορυτσᾶς κ.λ.π., σχολεῖα, τὰ ὁποῖα ἀνέδειξαν τοὺς ἐγγραμμάτους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Ἀδελφοὺς Δαρβάρεις, ἐπιστήμονας, στρατιωτικούς, ὑπουργούς, τραπεζίτας, μεγαλεμπόρους, καταλαβόντας ἐπιζήλους θέσεις ἐν Βιέννῃ, Σερβίᾳ, Ρουμουνίᾳ, Κων)πόλει, Καβάλλᾳ, Θεσσαλονίκῃ, Ὀδησσῷ καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπου ἐγκαθίσταντο. Ὅλοι οὗτοι ἐγκατασταθέντες καὶ εὐδοκιμήσαντες ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δὲν ἐλησμόνησαν τὴν γεννέτειράν των Κλεισούραν καὶ διὰ τῶν δωρεῶν των ἐπλούτισαν τὰς ἐκκλησίας μὲ πολυτελῆ θρησκευτικὰ ἀντικείμενα καὶ ἱερὰ σκεύη καὶ τὰ σχολεῖα μὲ πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ σχολικὰ εἴδη.

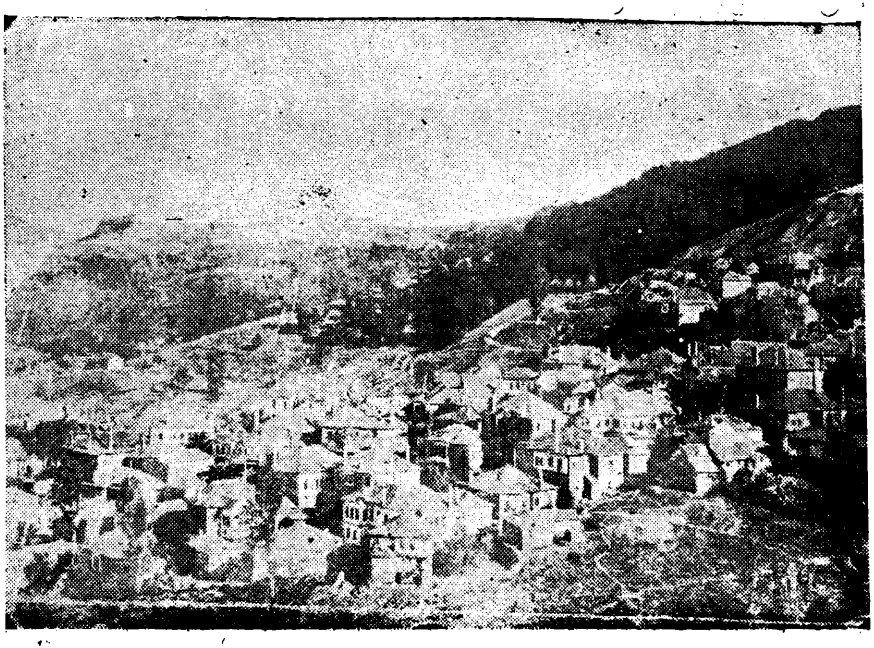
Τὴν ἀκμὴν ὅμως ταύτην κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος ἐφθόνησε κακὸς δαίμων, ἐμφανισθεὶς ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς Ρουμουνικῆς Προπαγάνδας καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ κομιτάτου. Ἀφ' ἑνὸς ἡ συκοφαντία τῆς Ρουμ. προπαγάνδας καὶ ἀφ' ἑτέρου αἱ δολοφονίαι καὶ ἀπειλαὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ κομιτάτου ἐσάλευσαν ἐσωτερικῶς τὴν ἑνότητα τῶν Κλεισουριέων καὶ ἠνάγκασαν τὰς καλητέρας οἰκογενείας νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς μεγαλοπρεπεῖς οἰκίας των καὶ νὰ ἐκπατρισθῶσι. Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν συκοφαντιῶν, δι' ὧν οἱ πρόκριτοι Κλεισούρας ἐρρίπτοντο εἰς τὰς φυλακὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡς ἐπαναστάται, καὶ τῶν Βουλγαρικῶν ἀπειλῶν, ἡ Κλεισούρα, τὸ προπύργιον τοῦτο τοῦ ἑλληνισμοῦ δὲν ἐδειλίασεν ἀλλ' ἐξηκολούθει μετὰ μεγαλητέρας φανατικότητος τὸν Ἐθνικὸν ἀγῶνα καὶ τὸ πατριωτικόν της ἔργον ἀντλοῦσα

ἐν τῇ καταδιώξει ὡς ἄλλος Ἀνταῖος νέας δυνάμεις καὶ θάρρος, δι' ὧν ἀντεπεξήρχετο ἐπαισθητῶς κατ' ἀμφοτέρων τῶν ἐχθρῶν χάρις εἰς τὴν ἀκραιφνῆ φιλοπατρίαν τῶν τε εἰς ἀλλοδαπὴν καταφυγόντων καὶ τῶν ἐν αὐτῇ διαμενόντων πατριωτῶν.

Χάρις εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐγκαταστα-θέντων Κλεισουριέων τὰ σχολεῖα ἐξηκολούθουν τὸ μορφωτικὸν ἔργον των καὶ κατ' αὐτὰ τὰ δυστυχῆ ἔτη τῆς παρακμῆς, διότι οἱ ἐν Βιέν-νῃ Κλεισουριεῖς ἀποτελέσαντες τὴν ἐκεῖ παροικίαν ἔστελλον κατ' ἔτος ἐπίδομα πρὸς μισθοδοσίαν ἑνὸς διδασκάλου, οἱ ἐν Κων)πόλει ἐπίσης ἱδρύσαντες τὴν Φιλεκπαιδευτικὴν ἀδελφότητά των διατηροῦν ἕτερον διδάσκαλον, οἱ ἐν Θεσ)νίκης ἐπίσης. Οὕτω ἡ ἀκρόπολις αὕτη κατώρθωσε ν' ἀνεπεξέλθῃ νικηφόρως καὶ κατὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐχθροῦ καὶ τὰ πέριξ χωρία νὰ συγκρατήσῃ καὶ ἐνισχύσῃ εἰς τὸν πατριωτισμόν των, ἕως ὅτου ἐπῆλθεν ὁ Βαλκανοτουρκικὸς πόλεμος.

Μὲ τὴν πρώτην νικηφόρον ἔφοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ οἱ γενναῖοι νέοι Κλεισούρας ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ νῦν Ὑπουρ-γοῦ τῶν Στρατιωτικῶν κ. Κατεχάκη ἐξεδίωξαν τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς καὶ ἀνύψωσαν τὴν κυανόλευκον σημαίαν εἰς τὰ ὑψηλὰ κωδωνοστά-σιά της καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀντεπεξῆλθον ἡρωϊκῶς κατὰ τῶν ἀτά-κτων σωμάτων τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἐπῆλθεν ὅμως ἡ ὀπισθο-χώρησις τῆς Ἑλληνικῆς Μεραρχίας ἐν Ναλμπάγκιοϊ καὶ ἡ ἀποστολὴ ἰσχυρᾶς δυνάμεως Τουρκικοῦ στρατοῦ μετὰ πυροβολικοῦ πρὸς καταδίωξιν τῶν γενναίων ὑπερασπιστῶν τῆς ὀροσειρᾶς Κλεισούρας. Δυστυχῶς δὲ τὰ πολεμοφόδια εἶχον ἐξαντληθῇ κατὰ τὴν τριήμερον μάχην ἐκ μέρους δὲ τοῦ ἀρχηγοῦ οὐδεμία ἐνίσχυσις ἤρχετο οὔτε ἀποστολὴ νέων πολεμοφοδίων καὶ οἱ Κλεισουριεῖς σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν βομβαρδιζομένην ὑπὸ τῶν Τούρκων Κλεισούραν καὶ νὰ καταφύγωσιν εἰς Βλάτσην. Οἱ Τοῦρκοι εἰσελθόντες ἐπεδόθησαν εἰς τὴν λεηλασίαν τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων καὶ οἰκιῶν καὶ εἰς τὴν πυρπόλησιν προλαβόντες νὰ πυρπολήσωσι περὶ τὰς 112 οἰκίας καὶ 38 καταστήματα μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ ἁγ. Νικολάου. Ὅτε μετὰ δύο ἡμέρας ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀνασυνταχθεὶς ἀνέλαβε τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν οἱ Τοῦρκοι ἐγκαταλείψαντες τὰ πάντα προτροπάδην ὀπισθοχώρησαν. Οἱ Κλεισουριεῖς ἐπιστρέψαντες ἐκ Βλάτσης εὗρον τὰς οἰκίας των λεηλατημένας καὶ πυρπολημένας. Ἡ ἐλευθερία ὅμως, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἠγωνίσθησαν, διεσκέδασε τρόπον τινά

ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΤΗΣ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ

ΤΜΗΜΑ Β΄ (ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ Α΄· ΤΜΗΜΑΤΟΣ)

τὴν ἀπελπισίαν καὶ λύπην των καὶ μετ' ἀγωνίας ἀνέμενον εὐχαρίστους εἰδήσεις περὶ τῆς προελάσεως τοῦ Ἑλλ. στρατοῦ καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θεσ)νίκης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὰ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ σωματεῖα τῶν Κλεισουριέων εἶχον διαλυθῇ ὑπὸ τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου καὶ δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἔλθωσιν ἀμέσως ἀρωγὰ εἰς τὴν δεινοπαθήσασαν πατρίδα των. Οἱ πλησιέστερον αὐτῆς εὑρισκόμενοι Κλεισουριεῖς τῆς Θεσ)νίκης ἐνήργησαν ὥστε ἀμέσως νὰ σταλῶσιν εἰς τὴν πατρίδα των ἀρχαὶ ἀστυνομικαὶ, δικαστικαὶ καὶ ταχυδρομικαὶ. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐζήτησε καὶ ἔλαβε σημειώσεις περὶ τῆς καταστροφῆς μὲ σκοπὸν νὰ ἔλθῃ ἀρωγὸς καὶ ν' ἀποζημιώσῃ τοὺς παθόντας. Δυστυχῶς ὅμως ἐπῆλθον μεγαλύτεραι καταστροφαὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ ἡ Κυβέρνησις παρὰ τὰς καλὰς διαθέσεις της δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ κάμῃ τίποτε. Ἐπῆλθε κατόπιν καὶ ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ὁ ἀναστατώσας ὁλόκληρον τὸν κόσμον καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ληφθῇ οὐδὲν μέτρον ὑπὲρ τῆς θεραπείας τῶν χαινουσῶν πληγῶν της. Μόλις κατὸ τὸ 1919 οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐγκατεστημένοι Κλεισουριεῖς ἔχοντες ἀκμαῖον τὸ αἴσθημα καὶ ἄδολον τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην ἀνεσύστησαν τὴν πρώην Φιλεκπαιδευτικὴν Ἀδελφότητα ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «***Σύλλογος τῶν ἀπανταχοῦ Κλεισουριέων ὁ Ἅγιος Μάρκος***», ὅστις ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἐπετέλεσε πλεῖστα, ὅσα. Ὁ Σύλλογος οὗτος ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἕνωσις εἶναι δύναμις καὶ ὅτι διὰ τῆς ἑνώσεως ὅλων τῶν ἀπανταχοῦ Κλεισουριέων θὰ δυνηθῇ νὰ ἀντεπεξέλθῃ ἱκανοποιητικώτερον εἰς τὰς πολλὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος των κατώρθωσε νὰ ἑνώσῃ ὅλους τοὺς ἀπανταχοῦ διεσκορπισμένους καὶ ἐγκατεστημένους Κλεισουριεῖς εἰς ἓν ποίμνιον καὶ συνέστησε παραρτήματα ὅπου ὑπάρχουσιν ἀρκετοὶ τοιοῦτοι ὡς ἐν Κων)πόλει, Καβάλλα, Σόροβιτς, Κλεισούρα, ἐπεκοινώνησε δὲ μὲ ὅλους τοὺς ἄλλους, τοὺς ἐγκατεστημένους εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ οὕτω εὑρέθη εἰς τὴν εὐάρεστον θέσιν 1) ν' ἀνιδρύσῃ τὸν ὑπὸ τῶν Τούρκων πυρποληθέντα ναὸν τοῦ Ἁγ. Νικολάου 2) Ν' ἀνιδρύσῃ νηπιαγωγεῖον 3) Νὰ συστήσῃ προσκοπικὰς ὁμάδας καὶ νὰ ἐφοδιάσῃ αὐτὰς μὲ ὅλα τὰ προσκοπικὰ εἴδη καὶ ἐξαρτύματα. 4) Νὰ δενδροφυτεύσῃ διάφορα τοπεῖα 5) Νὰ ἐφοδιάσῃ τὰ σχολεῖα πλουσίως μὲ ὅλα τὰ σχολικὰ ἀντικείμενα, θρανία, ἕδρας, χάρτας, εἰκόνας Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, ζωολογίας, γεωλογίας, ὀρυκτολογίας κλπ. 6) Νὰ στέλλῃ κατ' ἔτος δωρεὰν τὰ δι' ὅλους τοὺς μαθητὰς ἀνεξαι-

ρέτως διδακτικὰ βιβλία καὶ γραφικὴν ὕλην 7) νὰ στέλλῃ κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ Πάσχα βοηθήματα εἰς τὰς πτωχὰς οἰκογενείας 8) Νὰ συντρέχῃ ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς πάντα καταφεύγοντα εἰς αὐτὸν 9) Νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν καπνοφυτείαν ἐν Κλεισούρᾳ διὰ δανείων ὅπως δώσῃ ἐργασίαν εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ δημιουργήσῃ πόρον ζωῆς 10) Νὰ ὑποστηρίζῃ παντοῦ καὶ πάντοτε τὰς Κοινοτικὰς ὑποθέσεις 11) Νὰ προπαγανδίσῃ τὸν παραθερισμὸν ὄχι μόνον τῶν Κλεισουριέων ἀλλὰ καὶ τῶν ξένων εἰς Κλεισούραν, τῆς ὁποίας ὑγιέστερον καὶ ρωμαντικώτερον μέρος δὲν ὑπάρχει οὔτε εἰς τὴν Μακεδονίαν οὔτε εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπως ὁμολογοῦσι πάντες οἱ ξένοι, οἱ παραθερίσαντες ἄλλα ἔτη εἰς μέρη ἄλλα τῆς Ἑλλάδος καὶ Εὐρώπης 12) Νὰ προκαλέσῃ διαταγὴν ὑπουργικὴν νὰ φυλάγωνται τὰ δίκην στεφάνου περιβάλλοντα αὐτὴν ρωμαντικὰ δάση δρυὸς καὶ ὀξύας 13) Νὰ ἐπισκευάζῃ τὰς εἰς τὰ δάση της ὁδοὺς πρὸς εὐκολίαν τῶν παραθεριζόντων 14) Ν' ἀνακαλύψῃ τὴν ἰαματικὴν ἐνέργειαν τοῦ κρυονέρου τῆς ὄπισθεν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου πηγῆς διὰ τοὺς πάσχοντας ἀπὸ τὰ νεφρὰ καὶ ἀπὸ λιθίασιν, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἐφέτος ἐπειραματίσθησαν καὶ ἐθεραπεύθησαν καὶ ὅ,τι ἄλλο καὶ ἂν γράψῃ τις περὶ τοῦ σωματείου τούτου εἶναι κατώτερον τῆς ἀληθείας, καὶ τιμᾷ τὴν Κλεισούραν καὶ τοὺς Κλεισουριεῖς.

Ἐσχάτως οἱ ἐνταῦθα νέοι Κλεισουριεῖς, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ «αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπέροχον ἔμμεναι ἄλλων» ἀπεφάσισαν νὰ ἱδρύσωσι τὸν «Ὅμιλον τῶν Νέων» πρὸς διαφήμισιν τῆς πατρίδος μας Κλεισούρας ὡς κέντρου παραθερισμοῦ, καὶ ἐδημοσίευσαν εἰκόνας εἰς τὴν ἐφημερίδα «Καστορία» καὶ εἶναι ἄξιοι συγχαρητηρίων. Μὲ τοιούτους πατριώτας ὑπάρχει ἐλπὶς ἡ Κλεισούρα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν δόξαν της. Τὸ εὐχόμεθα ἀπὸ καρδίας.

Γ. Κ.

ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΤΗΣ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ

ΤΜΗΜΑ Γ'. (ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ Β'. ΤΜΗΜΑΤΟΣ)

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΩΜΩΔΙΑΝ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΤΑΞΕΙΔΙ ΜΕ ΚΑΛΟΓΕΡΟ

Ήταν πολὺ ἀργὰ πειά, ὅταν ἐσκέφθηκα ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ταξιδέψω τὴν ἡμέρα ἐκείνη μὲ καΐκι στὴν Αἰκατερίνη: ἡ βαλίτσα μου καὶ ἕνα καλαθάκι, μέσα στὸ ὁποῖον ἡ μητρικὴ στοργὴ εἶχε συγκεντρώσει μιὰ φραντζόλα, δυὸ λεμόνια, πέντε αὐγὰ καὶ μιὰ βρασμένη ὄρνιθα, εἶχαν ἤδη μεταφερθῇ καὶ ἐγώ, θέλοντας καὶ μὴ, ἐπήδησα στὴ βάρκα, ἡ ὁποία, χοροπηδῶντας ἐπάνω σὲ θολὰ καὶ φουσκωμένα κύματα, μὲ ἔφερε μαζὺ μὲ ἄλλους ἐπιβάτας στὸ καΐκι.

Δὲν εἴχαμε καλοπατήσει στὸ κατάστρωμα κι' ὁ καπετάνιος ἔδωσε διαταγὴ νὰ λύσουν τὸ παλαμάρι. Τὸ καΐκι μὲ γεμάτα τὰ πανιὰ ἀπὸ τὸν βραδυνὸν ἀέρα, ἄρχισε νὰ κάνῃ βόλτες μέσα στὸ λιμάνι.

Ἐπήδησα στὴ βάρκα ἡ ὁποία...

Ἔρριξα μιὰ γρήγορη ματιὰ δεξιᾷ κι' ἀριστερᾷ. Ναυτικὸς δὲν εἶμαι. Ὅμως ἡ βουρκωμένη θάλασσα καὶ ὁ συννεφιασμένος οὐρανὸς δὲν μοῦ ἐνέπνεον καμμίαν ἐμπιστοσύνην. Εἶχε βρέξει πολὺ τὶς προηγούμενες ἡμέρες καὶ τὰ νερὰ τοῦ Ἀξιοῦ θολῶσαν ἄσχημα τὴ γαλανὴ ἔκτασι τοῦ κόλπου μας. Στὸ βάθος πρὸς τὸ Καραμπουρνοῦ, κάτι σὰν πυκνὸς καπνὸς ἀνέβαινε ἀπὸ τὴν ὑγρὴ ἐπιφάνεια πρὸς τὸ μολυβένιο στρῶμα καὶ ἔκλεινε ἀπειλητικὰ τὸν δρόμο.

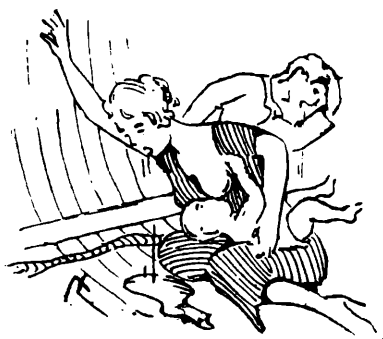
Τὸ καΐκι ἔκανε πάντα τὶς βόλτες του. Ἀπὸ τὸ λιμάνι στὸ Λευκὸ Πύργο καὶ ἀπὸ τὸ Μπεχτσινάρι στὸ Καραμπουρνάκι. Ἡ ὧρες περνοῦσαν. Τὸ σταχτὶ ἀπομεσήμερο ἔδωσε τόπο στὸ σκοτεινὸ σου-

ρούπωμα καὶ αὐτὸ στὴν ἄναστρη, στὴ μαύρη νύχτα, ποὺ ἄρρια τὴν ἐφώτιζαν τὰ τρεμοσβύνοντα φῶτα τῆς προκυμαίας... Ἔξαφνα τὸ καΐκι μας ὡρθώθηκε σὰν ἄλογο ἀφρισμένο καὶ ὥρμησε πρὸς τὸ μεγάλο Καραμπουρνοῦ μὲ τὴν ὁρμή, ποῦ τοῦ ἔδιδεν ὁ ἀέρας τῆς στεργᾶς.

— Καλὸ ταξείδι!.... εὐχηθήκαμε πρὸς ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους. Ὁ καπετάνιος ὅμως ἔμεινε κοντὰ στὸ τιμόνι, ἀμίλητος, καὶ μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὸν οὐρανό. Ἀπὸ καιροῦ σὲ καιρὸ μιὰ φοβερὴ βλαστήμια ἔβγαινε ἀπὸ τὸ στόμα του καὶ μιὰ διαταγὴ ξερὴ καὶ σύντομη ἀκολουθοῦσε γιὰ τοὺς ναῦτές του.

Αὐτοί, κρεμασμένοι στὰ κατάρτια, ἦσαν ἕτοιμοι γιὰ κάθε τι. Κάποτε τὰ πανιὰ κρεμάσθηκαν καὶ κόλλησαν ἐπάνω στὰ κατάρτια..,

— Φαίνεται πῶς θἄχουμε ἄσχημο χορό, μουρμούρισε κάποιος ναύτης περνῶντας ἀπὸ κοντά μου.

Μία μάννα μὲ τὸ παιδί της κρεμασμένο στὸ βυζί

Ὁ καπετάνιος ὡρύετο κυριολεκτικῶς τώρα. Μιὰ βροχή, ψιλὴ στὴν ἀρχή, δυνατὴ καὶ τσουχτερή, σὰν κτυπήματα καμτσικιοῦ, σὲ λιγάκι, ἄρχισε νὰ δέρνῃ τὸ κατάστρωμα. Ὁ ἀνατολικὸς ἀέρας, ποὺ ξέσπασε ξαφνικά, ἔδερνε τὸ καΐκιἀπὸ τὰ πλάγια.

— Κάτω οἱ ἐπιβάτες!.... διέταξεν ὁ καπετάνιος.

Εἶδα γύρω μου. Εἶχα μείνει μόνος. Πῆρα τὸν δρόμο τοῦ ἀμπαριοῦ.

Ἕνα λυχνάρι πετρελαίου, ποῦ ἐφώτιζε τὸν λίγο ἀέρα τοῦ ἀμπαριοῦ μὲ τὸν πνιγηρὸ καπνό του, ἐφώτιζε ὁ Θεὸς νὰ τῶκαμνε φῶς!—τὴν πειὸ ἀλλόκοτη σκηνή, ποῦ εἶχα ἰδῇ ἕως τότε: ***Μιὰ μάννα, μὲ τὸ παιδί της*** κρεμασμένο ***στὸ βυζί,*** ἔβγαζε τὰ ἀντερά της σὲ μιὰ ἄκρη. Ἄλλη μιὰ γυναῖκα, κουλουριασμένη στὴν ἀγκαλιὰ κάποιου ἀνδρὸς—τοῦ συζύγου της προφανῶς—ἄδικα προσπαθοῦσε νὰ κρατήσῃ τὸ στομάχι της μὴ τῆς φύγῃ. Ἐδῶ κ' ἐκεῖ μερικοὶ ἄνδρες, νέοι καὶ γέροι, ἀκουμπισμένοι, ἄλλοι σὲ σακκιὰ καφὲ ἢ σαπουνιοῦ καὶ ἄλλοι καθισμένοι ἐπάνω σὲ κάσες πετρελαίου, εἶχαν τὸ χρῶμα τοῦ λεμονιοῦ καὶ μόλις κατώρθωναν νὰ συγκρατοῦν τ' ἀποτελέσματα τῆς ναυτίας.

Σαπούνια, πετρέλαια, καφφέδες ἀποτελοῦσαν ἕνα τέτοιο μπέρδεμμα μυρωδιῶν, μαζὺ μὲ τὸν πυκνὸ καπνὸ τοῦ λυχναριοῦ, ποὺ καὶ τὸ γερώτερο στομάχι θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ κρατήσῃ, καὶ ἂν ἀκό-

μη ἔλειπε τὸ θέαμα τῶν ἀηδῶν καταρρακτῶν ποὺ ἔτρεχαν μὲ γόους φρικτοὺς ἀπὸ τὰ στόματα τῶν δύο γυναικῶν.

Μόλις εἶχα κατεβῆ στὴ στενὴ σκαλίτσα καὶ ἔννοιωσα νὰ μὲ πνίγῃ ἡ ἀναγούλα. Γύρισα ἀμέσως πίσω. Ηρόφθασα ὅμως νὰ ἰδῶ καθισμένο σταυροπόδι, στὴ μέση τοῦ ἀμπαριοῦ, ***ἕναν βαρβάτο καλοθρεμμένον καλόγερο, ὁ ὁποῖος ξένος καὶ ἀδιάφορος στὰ γύρω του συμβαίνοντα ἔτρωγεν ἁρπαχτικὰ καὶ λαίμαργα κάτι ποὺ μοῦ φάνηκε σὰν πουλερικό. Ἀνάμεσα στὰ σκέλη του ἔσφιγγε μιὰ μποτίλλια, μὲ κρασὶ βέβαια.***

***

Ὅταν ἀνέβηκα στὸ κατάστρωμα, ἡ τρικυμία ἐμαίνετο. Σκοτάδι πίσσα. Τὰ κατάρτια ἔτριζαν ἀγρια, καθὼς τὰ ἔδερνεν ἀλύπητα ὁ ἀέρας, ποὺ μούγκριζε σὰν ὁλόκληρο κοπάδι λεοντάρια.

Ἄθελα μοῦ ἦλθε στὸ νοῦ ἕνα παληὸ σχολικὸ τραγοῦδι:

Μαύρ' ἡ ὄψις τῶν νεφῶν
καὶ ὁ πόντος μαῦρος,
ἄγριος φυσᾷ τυφὼν,
νότος πνέει λαῦρος.
Τίς τὸν ναύτην ὁδηγεῖ,
ὅπου μειδιᾷ ἡ γῆ;
Σύ, ὁ πατήρ,
γενοῦ αὐτοῦ Σωτήρ.

— Ἀφεντικό, ὁ καπετάνιος εἶπε νὰ κατέβῃς κάτω...

— Νὰ 'πῇς τοῦ καπετάνιου, παλληκάρι μου, πῶς, ἀντὶ νὰ πεθάνω κάτω ἀπὸ ἀσφυξία, προτιμῶ νὰ πεθάνω ἐδῶ ἐπάνω, ρουφῶντας, τὸν ὑγρὸ ἀέρα καὶ ραντιζόμενος ἀπὸ τὸν ἀφρὸ τοῦ κύματος.

Σύρθηκα σὲ λιγάκι ἕως κοντὰ στὸν καπετάνιο, στὸ τιμόνι.

Τὸ καΐκι χοροπηδοῦσε καὶ τουμπάριζε σὰν ἀφηνιασμένο ἄλογο.

Στὰ σκέλια του ἔσφιγγε μία μποτίλλα μὲ κρασὶ βέβαια.

Μανιασμένη ἡ θάλασσα σπιθοβολοῦσε στὸ σκοτάδι σὰν νὰ χτυποῦσαν μαζὺ χιλιάδες καὶ χιλιάδες τσακμακόπετρες.

Στὸ πέρασμα τοῦ ἀνέμου τὸ ὁρμητικό, τὰ σχοινιὰ τοῦ καραβιοῦ ἐσφύριζαν δαιμονισμένα καί, μαζὺ μὲ τὸ οὐρλιασμα τοῦ γκρεγολεβάντε

καὶ τὸ ρόχθο τῶν κυμάτων, ποὺ ἔσπαζαν μανιασμένα τὸ ἕνα ἐπάνω στὸ ἄλλο, γινότανε μιὰ φοβερὴ συναυλία, ποὺ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ἔδιναν ἐκεῖ μέσα στὴν ἀντάρα καὶ τὴν σκοτεινιὰ τῆς φρικτῆς ἐκείνης νύχτας.

Ὁ καπετάνιος, μὲ σουφρωμένα φρύδια ἀπ' τὴν ἀνησυχία, ἔκαμνε τάματα στὸν Ἅϊ—Νικόλα.

— Εἴκοσι χρόνια ταξειδεύω σ' αὐτὰ ἐδῶ τὰ νερά. Ποτέ μου δὲν εἶδα τέτοια φουρτούνα, μοῦ εἶπε.

Δυὸ ναῦτες ἐπλησίασαν.

— Νὰ τὸν ρίξωμε στὴ θάλασσα, καπετάνιε;

— Τὸν Ἅϊ—Νικόλα; Καλὰ εἶνε νὰ τὸν κατεβάσωμε στὸ νερό, ἴσως καὶ σταματήσῃ ἡ φουρτούνα.

— Ὄχι τὸν Ἅϊ—Νικόλα, καπετάνιε.,.

— Ἀμ' γιὰ ποιὸν μοῦ λέτε;

— Γιὰ τὸν καλόγερο! Ροχαλίζει, ὁ ἀθεόφοβος, σὰν χαλασμένο κλαρινέτο, ἀφ' οὗ ἔφαγε μιὰ κότα καὶ ἤπιε μιὰ ὀκᾶ κρασί. Τὸ μπάνιο θὰ τὸν ὠφελήσῃ!....

Ὁ καπετάνιος ἐφαιδρύνθη, διότι ἔστειλε τοὺς ναῦτές του στὸ Διάβολο, χωρὶς νὰ θυμώσῃ.

— Καὶ τὸ νοῦ σας στὴ φελούκα, γιατὶ σᾶς ἔφαγα, προσέθηκε.

— Ἂν δὲν μᾶς φάῃ ὅλους ὁ καλόγερος, εἶπαν ἐκεῖνοι ἀπομακρυνόμενοι.

— Αὐτὴ ἡ πρόληψι γιά τὸ ράσο εἶνε ριζωμένη βαθειὰ παντοῦ στὴ στερηὰ καὶ στὴ θάλασσα, εἶπα κ' ἐγὼ τοῦ καπετάνιου.

— Δὲν τοὺς ἀκοῦς;—μοῦ ἀπήντησε—μέ τὶ εὐκολία καὶ ἐλαφρότητα θὰ ἔκαμναν ἕνα ἔγκλημα, ἂν δὲν ἤμουν ἐδῶ νὰ τοὺς ἐμποδίσω;

Κάτι θέλησα νὰ προσθέσω. Ἀλλὰ τὴν ὥρα ἐκείνη ἕνα κομμάτι ξάρτι ἔπεσε μὲ τέτοιο φοβερὸ κρότο ἐμπρὸς στὰ πόδια μου, ὥστε μοῦ λύθηκεν ὁ ὀφαλὸς καὶ μοῦ κόπηκεν ἡ φωνὴ στὸ λαρύγγι.

***

Κἄποτε, τέλος πάντων, ἔφεξεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα.

Ἡ βροχὴ εἶχε σταματήσει. Ὁ ἀέρας εἶχεν ἀλλάξει διεύθυνσι. Φυσοῦσε τώρα Βαρδάρης, ποὺ σιγὰ-σιγὰ ἔκανε τὸν οὐρανὸ καθρέφτη. Ὁ ἥλιος ἀνέτειλε μεγαλοπρεπὴς καὶ ἡ ἀκτῖνές του ἔλουζαν μὲ τὸ γλυκὸ φῶς τὸ καΐκι καὶ τοὺς ἐπιβάτες, ποὺ πετάχθηκαν σὰν σαλιαγκοὶ ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ ἀμπαριοῦ.

Μακρυὰ φάνηκε ἡ στερηὰ ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ἀφρούς, ποῦ ἐσχη-

μάτιζαν τὰ πελώρια κύματα, τσακιζόμενα μὲ μανία στὸ περιγιάλι.

Ἀγκυροβολήσαμε ἕνα μίλλι ἀλάργα.

Τὸ καΐκι χόρευε τρελλὸ χορό, δεμένο στὴ χοντρὴ ἄλυσσίδα του. Ἀνέβαινε στὰ σύννεφα καὶ κατέβαινε στὸν πάτο τῆς θάλασσας μὲ μία κανονικὴ ρυθμικὴ κίνησι, ποῦ μποροῦσε κανεὶς νὰ τὴν ὑπολογίσῃ μὲ ἀκρίβεια μαθηματική.

Κατεβάστηκε ἡ φελούκα. Μ' αὐτὴν θὰ βγαίναμε ὅλοι.

Ἔξη θαλασσόλυκοι πήδησαν μέσα καὶ ἅρπαξαν τὰ κουπιά.

Καὶ ἄρχισε τότε ἕνα παράξενο κρυφτούλι τῆς βάρκας μὲ τὸ καΐκι.

Ὅταν αὐτὸ ἦταν κάτω, ἐκείνη ἦταν ἐπάνω. Ὅταν ἐκεῖνο ἦταν ἐπάνω, αὐτὴ ἦταν κάτω.

Ὅταν γιὰ μιὰ στιγμὴ ἰσοζύγιζαν τὰ δυὸ πλεούμενα, δυὸ ναῦτες, κρατῶντας ἀπ' τὶς μασχάλες τοὺς ἐπιβάτες τοὺς περνοῦσαν ἕνα—ἕνα ἀπ' τὸ καΐκι στὴ φελούκα.

Τὸν ξαπόλυκαν στὸ κενό.....

Ἡ βάρκα ἔφυγε μὲ τὸ πρῶτο φορτίο της. Τὴν βλέπαμε ν' ἀπομακρύνεται, τρικλίζοντας σὰν μεθυσμένος, ἐπάνω στ' ἀφρισμένα κύματα, καὶ θαυμάζαμε τοὺς χειροδύναμους κωπηλάτες, ποῦ μὲ τὴν ἐπιδεξιότητά τους κατώρθωναν νὰ κρατοῦν σὲ ἰσορροπία τὸ εὔθραυστο ἐκεῖνο καρυδότσεφλο.

Ὅταν ξαναγύρισε, οἱ δύο ναῦτες κρατοῦσαν ἀπ' τὶς μασχάλες τὸν καλόγερο.

Στὰ μάτιά τους ἔλαμπεν ἕνα σατανικὸ μειδίαμα.

Ἡ βάρκα πλησίασε. Ἔκανε ἕνα μακροβοῦτι καὶ ὕστερα τινάχθηκε στὰ ὕψη.

— Προσοχή, παιδιά!.,. παρεκάλεσεν ὁ καλόγερος.

— Ἔννοιά σου, γέροντα μου, ἐβεβαίωσαν οἱ ναῦτες.

Ἡ βάρκα κατέβαινε. Ἔφθασε στὸ ἴδιο ἐπίπεδο μὲ τὸ καΐκι.

Ὁ καλόγερος ἔκαμε κάποια κίνησι γιὰ νὰ ὑποβοηθήσῃ τοὺς ναῦτες. Αὐτοὶ ὅμως τὸν ἐκράτησαν ἀκόμη μιὰ στιγμή.

Ἡ βάρκα πῆρε τὸν κατήφορο καὶ ὅταν εἶχε φθάσει στὸ τέλος τοῦ τρελλοῦ της δρόμου καὶ τὸ κῦμα θὰ τὴν ἔστελνε πάλι στὰ οὐράνια,

οἱ δύο ναῦτες αἰωρήσαντες ξάφνω τὸν καλόγερο τὸν ξαπόλυκαν στὸ κενό...

Ἕνα «πράφ»! ἀκούστηκε βαρὺ ἀπὸ κάτω καὶ ἕνα «ὦχ»! ἀπελπιστικὸ ἀκολούθησε.

Ἀσφαλῶς τοῦ καλογέρου δὲν τοῦ ἔμεινε ἄσπαστο κανένα παΐδι.

Οἱ ναῦται ἔσκασαν στὰ γέλοια. Εἶχαν ἐκδικηθῆ.

***

Ὅταν βγῆκα κ' ἐγὼ μὲ τὴ σειρά μου ἔξω, συμμάζεψα τὴ βαλίτσα μου καὶ τὸ καλάθι μὲ τὰ τρόφιμα. Ἄδικα ὅμως ἐζήτησα μέσα σ' αὐτό τὴν κότα. Ἔλειπε. Αὐτὴν βέβαια ἔτρωγεν ὁ καλόγερος, ὅταν ἡ ζωὴ τόσων ἀνθρώπων καὶ ἡ ἰδική του ἀκόμη ἐκινδύνευεν ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ θαλάσσης.

Ἐζήτησα τότε τὸν καλόγερο, ἀλλ' ὁ καλόγερος δὲν εὑρίσκετο πουθενά. Τέλος ἔμαθα πῶς, καβάλλα σ' ἕνα δυνατὸ μουλάρι, τράβηξε βιαστικὰ κατὰ τὸν Ὄλυμπο.

— Στὸ λαιμό του νὰ σταθῆ!... εἶπα τότε φουρκισμένος.

Δὲν ἔμαθα ὅμως ποτέ μου, ἂν ἡ κατάρα μου τὸν ἔπιασε τὸν ἀθεόφοβον ἐκεῖνον καλόγερο.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ **ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΗΤΟΣ**

ΣΟΦΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

— Ὁ γάμος εἶναι δεσμὸς τὸν ὁποῖον στολίζει ἡ ἐλπίς, διατηρεῖ ἡ εὐτυχία καὶ ἐνισχύει ἡ δυστυχία.

— Εἰς τὸν ἔρωτα πρέπει νὰ ἐκλέγῃ κανεὶς πάντοτε μεταξὺ τῆς ἡδονῆς ποῦ φαίνεται ἄπιστος καὶ τῆς ὀδύνης τοῦ νὰ τὸν ἀπατοῦν

— Τὰ ἔτη τὰ ὁποῖα ἀφαιρεῖ μία γυναῖκα ἀπὸ τὴν ἡλικίαν της δὲν χάνονται, διότι τὰ προσθέτει εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν ἄλλων γυναικῶν....

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗΣ

Κ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΥ

Ὅλη ἡ ἀνθρωπίνη συνέχεια κατὰ τὴν διαδρομὴν τόσων αἰώνων δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς εἷς ἄνθρωπος ὅστις ὑπάρχει πάντοτε καὶ διαρκῶς μανθάνει, ἔλεγεν ὁ Pascal. Ἡ ἀνωτέρω εἰκὼν εἶνε ὑποκειμενικὴ καὶ πρέπει ν' ἀναγνωρίσῃ τις ὅτι, μερικῶς μόνον εἶνε ἀληθής, δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἐπιστήμην καὶ τέχνην, αἵτινες δὲν παρουσιάζουσιν κανονικὴν συνέχειαν ἐν τῇ προόδῳ των. Ἐξετάζοντες τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἰατρικῆς, βλέπομεν ὅτι, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἔγιναν σημαντικαὶ ἀνακαλύψεις, ἀλλ' αἱ περισσότεραι τούτων λεπτομερειακαὶ τῆς χρήσεως διαφόρων μεθόδων καὶ ἐργαλείων δὲν φαίνονται ἀνταποκρινόμεναι ἢ προβλεπόμεναι ἐκ τῆς προγενεστέρας ἐπιστημονικῆς ἐξελίξεως καὶ διαμορφώσεως. Οὕτω λ. χ. δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπανάστασις ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐγένετο κατὰ τὸ 1847 ἡ ἀνακάλυψις τῆς γενικῆς ἀναισθησίας καὶ κατὰ τὸ 1867 τῆς Λιστερείου ἀντισηψίας. Διὰ τῶν δύο τούτων σπουδαίων ἀνακαλύψεων τῶν γενομένων εἰς χρονικὸν διάστημα ὀλιγώτερον τῶν 40 ἐτῶν ἐγένετο ἐν τῇ Χειρουργικῇ πρόοδος ἀσυγκρίτως μεγαλειτέρα τῆς προόδου, ἥτις εἶχε συντελεσθῇ ἀπὸ 24 σχεδὸν αἰώνων.

Ἡ Χειρουργικὴ δὲν εἶναι παρὰ κλάδος τῆς Ἰατρικῆς σκοπὸν ἔχουσαι ἀμφότεραι τὴν θεραπείαν ἢ τὴν ἀνακούφισιν τῶν πασχόντων .Η Ἀνατομία, ἡ Φυσιολογία, ἡ Γενικὴ Παθολογία εἶνε κοιναὶ τῆς Παθολογίας καὶ Χειρουργικῆς. Ἐν τούτοις ἀπὸ δύο χιλιάδων σχεδὸν

ἐτῶν ὑφίσταται μία Παθολογία θεωρουμένη εἰδικῶς Χειρουργική. Καὶ βλέπομεν τότε εἰς διαφόρους ἐποχὰς κατὰ τὰς ὁποίας ὑφίστατο διαμάχη μετὰ τῶν δύο τούτων κλάδων καὶ κατὰ τὰς ὁποίας ἐχαρακτήριζον τὴν Χειρουργικὴν ὡς ἀνωτέραν τῆς Παθολογίας διότι 1) Θεραπεύει τὰς δυσκολωτέρας τῶν ἀσθενειῶν κατὸ τὰς ὁποίας ἡ Παθολογία εἶνε ἀνίσχυρος 2) Θεραπεύει τὰς ἀσθενείας αἵτινες δὲν θὰ ἐθεραπεύοντο δι' οὐδενὸς ἄλλου μέσου, οὔτε αὐτομάτως διὰ τῆς φύσεως, οὔτε παρὰ τῆς Παθολογίας ἡ ὁποία πραγματικῶς δὲν θεραπεύει οὐδεμίαν νόσον μετὰ καταφανοῦς σαφηνείας 3) Τὰ ἀποτελέσματα τῆς Χειρουργικῆς εἶνε ὁρατά, καταφανῆ, ἐνῶ τὰ τῆς Παθολογίας εἶναι ἄδηλα καὶ κρύφια ἐνῶ, τοὐναντίον, σφάλμα χειρουργικὸν εἶναι καταφανέστατον καὶ δὲν δύνανται νὰ τὸ ἀποδόσωσιν οὔτε εἰς τὴν φύσιν, οὔτε νὰ ἐνοχοποιήσωσιν ἕτερον συνάδελφον. Ὁἀνωτέρω χαρακτηρισμὸς ἀπομακρυνόμενος τῆς πραγματικότητος, ἂν καὶ εἰς πολλὰ ἀληθὴς καὶ ἀκριβής, τείνει σήμερον νὰ ἐνώσῃ στενώτερον τοὺς δύο τούτους κλάδους τῆς Ἰατρικῆς, ἵνα συντελέσωσιν εἰς τὴν τελειοτέραν προσπάθειαν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πασχόντων.—Ἂς ἴδωμεν τώρα τὴν ἐξέλιξιν τῆς Χειρουργικῆς κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀρχόμενοι ἀπὸ τὴν Προϊστορικὴν ἐποχὴν, ἀπὸ τῶν Πρωτογενῶν ἀνθρώπων. Ἐκ τῶν διαφόρων ἀνθρωπίνων σκελετῶν τῶν εὑρισκομένων εἰς Μουσεῖα καὶ ἐκ τῶν Ἀρχαίων Συγγραμμάτων ἔχομεν τὰ ἑξῆς διδόμενα καὶ συμπεράσματα. Οὕτω εὑρέθησαν κρανία προϊστορικῆς ἐποχῆς, φέροντα σημεῖα σαφῆ κανονικῶν διατρήσεων, σχήματος ἐλλειψοειδοῦς, τῶν ὁποίων αἱ διατρήσεις ἐγένοντο βεβαίως μὲ ἐργαλεῖα, δηλαδὴ καθαρῶς ἀνατρήσεις τοῦ κρανίου. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν κρανίων τούτων ἐξήγαγον τὰ ἑξῆς συμπεράσματα. 1) Ὅτι αἱ ἐν λόγῳ ἀνατρήσεις ἐγένοντο εἴς τινα ἐξ αὐτῶν μετὰ θάνατον (μὴ παρουσιάζουσαι χειρουργικὸν ἐνδιαφέρον) 2) Εἰς ἄλλα αἱ ἀνατρήσεις ἐγένοντο ἐν τῇ ζωῇ ὅπως ἀποδεικνύεται κατ' ἀδιαφιλονείκητον τρόπον ἐκ τῆς ὀστεώδους ἐπουλώσεως τῶν χειλέων. Ἐπίσης εὑρέθησαν ἐπὶ πολλῶν κρανίων οὐλαὶ ὀστεώδεις σχήματος Τ κανονικαὶ μαρτυροῦσαι ὅτι ἐγένοντο βαθεῖαι καυτηριάσεις ἐπὶ ἀσθενῶν. Καὶ ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Κέλσος ἀναφέρουσιν εἰς τὰ συγγράμματα αὐτῶν (βιβλίον VII) ὅτι ὑπῆρχε συνήθεια νὰ γίνωνται αἱ βαθεῖαι αὗται καυτηριάσεις εἰς τὴν κορυφὴν καὶ τὰ πλάγια τοῦ κρανίου εἰς ἡλικίαν 4 ἐτῶν καὶ ἡ τοιαύτη συνήθεια ἀποδίδει τὴν εὐεξίαν καὶ καλὴν ὑγείαν εἰς τὸν ὀργανισμόν. Καὶ εἰς τὴν σημερινὴν ἀκόμη ἐποχὴν ὑπάρχει εἰς πολλὰ μέρη ἡ ἀνωτέρω συνήθεια ἐφαρμοζομένη

ὑπὸ Πρακτικῶν ἐπὶ διαφόρων παθήσεων τοῦ ἐγκεφάλου.

Τὰ ἑξῆς συμπεράσματα δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἀνευρεθέντων τούτων κρανίων. 1) Ὅτι αἱ ἄνω διατρήσεις αἱ γενόμεναι ὑπὸ τῶν προϊστορικῶν ἀνθρώπων εἶχον ἐμπνευσθῇ ὑπὸ τοῦ σκοποῦ νὰ ἐπιτύχωσι τὴν θεραπείαν ὡρισμένων ἐξωκρανιακῶν ἢ ἐνδοκρανιακῶν παθήσεων, ὅπως ἡ Ἐπιληψία λ. χ. Ἦ, ὅτι ἦσαν σημεῖα ἀκρωτηριασμοῦ ὀφειλόμενα εἰς βασανιστήρια. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως καὶ τῆς συγχρόνου Ἱστορίας τῶν ἀγρίων ἡ πρώτη γνώμη προϋποθέτει εἰς προϊστορικὸν ἄνθρωπον σοβαρὰς γνώσεις Κρανιοεγκεφαλικῆς Παθολογίας καὶ ἰδίᾳ ἄλυσιν λογικῶν σκέψεων ὁμοίων τῶν ἡμετέρων ἐχουσῶν ὡς βάσιν τὴν πεῖραν αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶνε ἀδύνατον νὰ παραδεχθῶμεν. Ὁ Προϊστορικός καὶ ὁ σύγχρονος ἄγριος κατασκευάζει ἐργαλεῖα, ἐφευρίσκει διαφόρους τρόπους μηχανικοὺς ἁπλουστάτους, χωρὶς ὅμως νὰ κινητοποιήσῃ τὸν πολυσύνθετον μηχανισμὸν τῆς σκέψεως καὶ συναρμολογῆς ἰδεῶν, ἅτινα ἀνήκουσιν εἰς ἀνώτερον διανοητικὸν ἐπίπεδον.

Ὥστε ὁ Προϊστορικὸς ἄνθρωπος ἐνήργει οὕτως, ὄχι διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ μίαν ἔνδειξιν χερουργικήν, ἀλλ' ἁπλῶς διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ μίαν αἱματηρὰν ἐπέμβασιν, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει ὡς ἀναγκαίαν εἰς ὡρισμένας συνθήκας τῆς ζωῆς, εἴτε ὡς θρησκευτικὴν πρόληψιν, εἴτε ὡς μαγικὴν ἐπέμβασιν κ. τ. λ.

Οὕτω λ. χ. βλέπει τις εἰς τὴν Ὁμήρου Ὀδύσσειαν τὴν γνωστὴν ἱστορίαν τοῦ τραύματος παρ' ἀγριοχοίρου κατὰ τὴν διάρκειαν κυνηγίου. Λέγει ὅτι τότε ἐπεδέθη τὸ τραῦμα διὰ τρόπου σοφοῦ καὶ ἔπειτα διὰ μιᾶς ἐπῳδοῦ κατεστάλη ἡ αἱμορραγία τοῦ μελανοῦ αἵματος. Ἡ κυρία χειρονομία τῆς ἐπιδέσεως, γενομένη ὅπως ἔπρεπεν, δὲν ἦτο ἐκείνη ἥτις κατέστειλε τὴν αἱμορραγίαν, ἀλλ' ἡ μαγικὴ ἐπίδρασις. ***Εἶνε προφανὲς λοιπὸν ὅτι ἀπὸ τὰς περιωρισμένας αὐτὰς ἀρχὰς ἐγεννήθη ἡ Χειρουργικὴ καὶ ἵνα ἀποβῇ βαθμηδὸν μεθοδικὴ ἐπιστήμη, δὲν μένει παρὰ ἕν μόνον σημεῖον, τὸ νὰ ἔχῃ πάντοτε ἕνα ὡρισμένον σκοπὸν λογικόν, θεραπευτικόν.***

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων κατὰ τὸν 10-15 π. χ. αἰῶνα ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων εἰκόνων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀναπαρίστανται διάφορα ἐργαλεῖα καὶ ἐπεμβάσεις ὡς λ. χ. περιτομαί, ἀκρωτηριασμοί, διάφοροι τομαὶ γενόμεναι ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ τῶν μελῶν τῶν ἀτόμων. Ἐκ τῆς θέσεως καὶ στάσεως τῶν θυμάτων καὶ ἐκ τῶν ἐγχειρητικῶν ἐκείνων μεθόδων, φαίνεται ὅτι οἱ ὑποκείμενοι ἐβασανίζοντο ὑπὸ φοβερῶν ἀλγηδόνων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ τέχνη

τῶν ταριχεύσεων, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἀνευρεθεισῶν μουμιῶν, ἤκμαζε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἡ Χειρουργικὴ τῶν Ἰνδῶν φαίνεται ἡ πλέον τελειοποιημένη κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον ἐπηρεασθεῖσα ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ ἐπὶ ἐποχῆς Μεγάλου Ἀλεξάνδρου 327 π. χ. Ἰδίᾳ αἱ πλαστικαὶ καὶ ἐπανορθωτικαὶ ἐπεμβάσεις, φέρουσι καὶ σήμερον τ' ὄνομα μέθοδος Ἰνδικὴ, μεταδοθεῖσαι ὑπὸ τῶν Ἀράβων εἰς τοὺς Ἰταλοὺς Χειρουργοὺς, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως. Αἱ βάσεις ὅμως τῆς Ἰατρικῆς ἐτέθησαν κατὰ τὸν 5ον καὶ 4ον π. χ. αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους τῆς ἀξιοθαυμάστου ταύτης μεγαλοφυΐας ἥτις ἐπέδρασεν ἐπὶ αἰῶνας καὶ ἐξακολουθεῖ ἐπιδρῶσα ἐν τῇ Ἰατρικῇ ἐξελίξει, διὰ τῆς περισυλλογῆς καὶ συστηματοποιήσεως ἐν τῇ Ἰατρικῇ Βίβλῳ ὅλων τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γνώσεων τῆς Ἰατρικῆς.

Τὰ Χειρουργικὰ ἔργα τῆς Ἱπποκρατείου συλλογῆς εἶναι ἡ θεραπεία τῶν ἀρθρώσεων, ἐξαρθρώσεων, καταγμάτων ἔνθα συναντᾷ τις ἀξιοθαύμαστον μεθοδικότητα καὶ παρατηρητικότητα.

Ἡ συστηματικὴ αὕτη περιγραφὴ τῶν ἐξαρθρώσεων συνοδεύεται ὑπὸ λεπτομεροῦς περιγραφῆς διαφόρων μεθόδων θεραπευτικῶν ἀνατάξεων. Ἐπίσης ἡ θεραπεία τῆς μαλάξεως ἐπιμελῶς ἀναγράφεται μετὰ τὴν ἀνάταξιν. Ὑπὸ τ' ὄνομα ἐξαρθρήματα ἄκρας χειρὸς ὁ συγγραφεὺς περιγράφει πιθανῶς τὰ κατάγματα τῆς ἄκρας χειρὸς, ἀλλά δὲν πρέπει νὰ ἐκπλήττεταί τις διότι, μόλις κατὰ τὸν XVIII αἰῶνα ὁ Ponteau ἀπέδειξεν ὅτι οἱ συνήθεις οὗτοι τραυματισμοὶ ἦσαν κατάγματα προκαλούμενα περὶ τὴν ἄρθρωσιν.

Περὶ τῆς θεραπείας τῶν καταγμάτων, παραλύσεων, φυματιωδῶν παθήσεων, ἐπιπεπλεγμένων καταγμάτων, συγγενῶν ἐξαρθρώσεων, γαγγραινῶν, ἐρυσιπέλαιος, περὶ τῆς συνεχοῦς ἐκτάσεως, περὶ καταγμάτων τοῦ κρανίου καὶ τῆς θεραπείας διὰ τῶν ἀνατρήσεων μ' ὅλας τὰς λεπτομερείας αἵτινες ἐξακολουθοῦσι ὑφιστάμεναι καὶ σήμερον, αἱμορροΐδων, συριγγίων, καὶ περὶ τῆς ἀνατρήσεως τοῦ κρανίου διὰ πιέσεως τοῦ Ἐγκεφάλου, Ὄγκου, κ. τ. λ. γράφει ὁ Ἱπποκράτης, ἐγχείρησις ἥτις μόλις πρὸ εἰκοσαετίας μόνον ἤρχισεν ἐφαρμοζομένη καὶ ἥτις ὡς βλέπομεν παρὰ τοῦ Ἱπποκράτους πρὸ XXIII αἰώνων ἀναγράφεται.

Ὡς συμπέρασμα τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται τὸ ἀριστούργημα τῆς τέχνης τῆς Ἱπποκρατείου Βίβλου, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκει τις τὸ πνεῦμα τῆς θαυμαστῆς μεθοδικῆς ἐξετάσεως καὶ θεραπείας, ἀπὸ διάνοιαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἥτις δὲν ἀνέτεμεν τὸ ἀνθρώπινον πτῶμα,

ἀλλ' ἐγνώριζεν θαυμασίως τὴν χονδροειδῆ 'Ανατομικὴν τοῦ 'Ανθρωπίνου 'Οργανισμοῦ, τὸ ἐπικρατῆσαν πνεῦμα τὸ ὁποῖον ἀπεμάκρυνεν ἤδη πᾶσαν ἐπήρειαν ἀνωτέραν ὑπερφυσικὴν εἴτε διὰ τὴν αἰτίαν ἥτις προκαλεῖ τὰς παθολογικὰς ἀλλοιώσεις εἴτε μετὰ τ' ἀποτελέσματα τῆς θεραπείας. Ὥστε ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους κατὰ τὸν V καὶ IV π. χ. αἰῶνα ἀνεκαλύφθη ἡ καλὴ μέθοδος, δηλαδὴ ἀκριβεῖς παρατηρήσεις πνεῦμα κριτικόν, ἀπόρριψις ὅλων τῶν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων μὴ δικαιολογουμένων, μηχανικὴ ἐξήγησις ὅλων τῶν ἀλλοιώσεων καὶ ἀνάλογος θεραπεία δι' ἑκάστην ἐξ αὐτῶν.

Παραβάλλοντες ὅθεν τὸ δόγμα τῆς συγχρόνου Χειρουργικῆς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἱστορίας τῆς Χειρουργικῆς τῶν 'Αρχαίων, παρατηροῦμεν ὅτι ἠκολούθησαν ἀντίθετον δρόμον, ὅτι δηλαδὴ ἐνῶ τόρα ὅλοι συμφωνοῦσιν ὅτι διὰ νὰ ἐξειδικευθῇ τις εἰς τὸν κλάδον αὐτὸν πρέπει νὰ ἐκμάθῃ κατὰ βάθος τὴν 'Ανατομικὴν τοῦ ἀνθρώπου, Φυσιολογίαν, Παθολογίαν καὶ Χειρουργικὴν Παθολογίαν, δηλαδὴ ἐν ὀλίγοις ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν θεωρίαν καὶ νὰ τελειώσῃ εἰς τὴν πρᾶξιν, τὸν ἀντίθετον δρόμον ἠκολούθησεν ἡ ἐξέλιξις τῆς Χειρουργικῆς παρὰ τοῖς 'Αρχαίοις. Ἡ πρᾶξις προηγήθη τῆς σκέψεως καὶ τῆς συστηματοποιήσεως εἰς τὴν φυσικὴν τάξιν τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἀντὶ νὰ σταματήσωσιν ἕως ἐκεῖ βλέπομεν ὅτι εἶχον παρατηρητικότητα μεγάλην, κρίσιν βαθυτέραν. Παραβάλλουσιν καὶ προσπαθοῦσι νὰ ταξινομήσωσι καὶ κυρίως οὐδὲν ἀποδίδουσιν εἰς ὑπερφυσικὴν ἢ μαγικήν τινα δύναμιν. Ἐν ὀλίγοις εἶναι οἱ πρῶτοι οἵτινες ἔθεσαν τὰς βάσεις τῆς ἐπιστήμης.

Αὐτοὶ ἔθεσαν καί τὸ λεξιλόγιον τὸ τεχνικὸν τῶν ὅρων τῆς Ἰατρικῆς, καὶ εἰς αὐτὸ ἀκόμη καταφεύγουσιν καὶ σήμερον ἔτι ὅλοι οἱ Εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ πρὸς καθορισμὸν τῶν 'Επιστημονικῶν ὅρων.

'Αλλὰ καὶ ἡ 'Εγκεφαλικὴ Ληθαργῖτις ἡ περιγραφεῖσα κατὰ τὸ 1918 τελευταίως ἤδη φαίνεται ὅτι ἐμνημονεύθη ἐν τῇ 'Ιατρικῇ βίβλῳ τοῦ Ἱπποκράτους ὑπὸ τὴν λέξιν λήθαργος πλὴν τῆς ἐννοίας ἥτις ἀποδίδεται εἰς τὰς διαφόρους γενικὰς λοιμώξεις.

'Εξετάζοντες βραδύτερον κατὰ τὸν τρίτον π. χ. αἰῶνα τὴν ἱστορίαν τῆς ἐξελίξεως τῆς χειρουργικῆς ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Κέλσου καὶ Γαληνοῦ οἵτινες ὑπῆρξαν κυρίως συλλέκται καὶ συγγραφεῖς ἐγκυκλοπαιδικοὶ βλέπομεν ὅτι εἶχον συστηθῆ σχολαὶ Ἀνατομικῆς καὶ Χειρουργικῆς κατ' ἀρχὰς ἐν 'Αλεξανδρείᾳ καὶ κατόπιν ἐν Μικρᾷ 'Ασίᾳ μεγάλης σπουδαιότητος, καὶ ὅτι ὅλη ἡ ἐπιστημονικὴ παραγωγὴ εἰς 'Ιατρικὴν, 'Ανατομικὴν, καὶ Χειρουργικὴν ὠφείλετο εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀποκλειστικῶς.

Ὡς μεγάλων ἀνατόμων ἰατρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μνημονεύον-

ται τὰ ὀνόματα τῶν Ἐροφίλου, Ἐρασιστράτου καὶ ὡς χειροῦργος ὁ Ἀσκληπιάδης τῆς Βιθυνίας καὶ οἱ μαθηταί του οἱ συστήσαντες τὸ πρῶτον Πανεπιστήμιον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Ὁ Ἐρόφιλος καὶ Ἐρασίστρατος ἦσαν οἱ πρῶτοι οἵτινες ἀνέταμον τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμὸν, φαίνεται μάλιστα ὅτι προέβησαν καὶ εἰς τὴν ἐπὶ ζώντων καταδίκων ἀνατομὴν τῶν σωμάτων των κατηγορηθέντες καὶ ἐνοχοποιηθέντες διὰ τοῦτο. Κατόπιν συνεστήθησαν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀνατομικαὶ σχολαὶ εἰς διαφόρους πόλεις ὡς λ. χ. εἰς τὴν Πέργαμον καὶ Ἔφεσον. Ἐκ τῶν σχολῶν τούτων πολλοὶ τῶν διακεκριμένων ἰατρῶν ἐγκατεστάθησαν ἀργότερα ἐν Ρώμῃ μεταδόσαντες τὰς περὶ Ἀνατομικῆς καὶ Χειρουργικῆς γνώσεις των. Ὁ Γαληνὸς εἶναι ὁ πρῶτος ὅστις ἔγραψε περὶ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος καὶ αἱμοστάσεως, ἔχων ὡς βάσιν τὴν Βίβλον τοῦ Ἱπποκράτους. Περιέγραψε ὅλην τὴν Χειρουργικὴν Παθολογίαν ἣν εὑρίσκομεν ἤδη εἰς τὰ συγγράμματα ἡμῶν καὶ τὸν τρόπον τῆς θεραπείας τῶν Χειρουργικῶν Παθήσεων. Ἕν μέρος τῶν Χειρουργικῶν ἐργαλείων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περισωθὲν ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Πομπηΐας εὑρίσκεται εἰς διάφορα Μουσεῖα ὅμοιον σχεδὸν τῶν συγχρόνων.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω προόδων τῆς Χειρουργικῆς ἐποιοῦντο χρῆσιν καὶ ἀναισθητικῶν ἀκόμη διὰ τῆς χορηγήσεως εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ ὑποστῶσιν οἱανδήποτε ἐπέμβασιν τοῦ οἴνου τοῦ Μανδραγόρα.

Ἡ σημειωθεῖσα ὅμως αὕτη πρόοδος θὰ σταματήσῃ ὀλίγον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ III αἰῶνος μ. χ. διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐν ὀλίγοις εἶναι οἱ Ἕλληνες πρῶτοι οἵτινες ἐδημιούργησαν τὴν Χειρουργικὴν ἐπιστήμην τῆς Κλασικῆς ἀρχαιότητος χάρις εἰς τὰς σπανίας αὐτῶν ἰδιότητας, τῆς μεγάλης παρατηρητικότητος, χάρις εἰς τὴν μεγάλην φιλομάθειάν των, εἰς τὸν φιλοσοφικὸν ὀρθολογισμόν των βλέπομεν δὲ ὅτι ὁδηγοῦνται ἵνα τὰ πάντα τεχνοποιήσωσιν καὶ ταξινομήσωσι καὶ καταστήσωσι οὕτω τὴν Ἰατρικὴν μίαν ἀληθῆ ἐπιστήμην. Μεταγγισθεῖσα εἰς τοὺς Ρωμαίους ἡ Ἑλληνικὴ αὕτη ἐπιστήμη διεφυλάχθη μέχρις ἡμῶν ἀπὸ τοὺς Σοφοὺς τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας διὰ νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς μεγάλους συγχρόνους ἵνα χρησιμεύσῃ ἀκολούθως ὡς βάσις ἀναγκαία τῆς ἀναδημιουργίας τῆς νέας Ἰατρικῆς ἐπιστήμης. Ἡ Ἑλληνικὴ ἰατρικὴ ἐπιστήμη ὑπῆρξε τὸ στερεώτατον θεμέλιον τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς συγχρόνου τοιαύτης.

Κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν λοιπὸν διεφυλάχθησαν καὶ περισυνελέγησαν ὅλα τὰ Ἰατρικὰ Συγγράμματα. Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη δὲν μᾶς

ΑΦΕΛΕΙΑ

παρουσιάζει μεγάλας ἐξελίξεις τῆς Ἰατρικῆς Χειρουργικῆς πλὴν τῆς ἱδρύσεως ἐν Θεσ)νίκῃ καὶ Κων)πόλει διαφόρων Νοσοκομείων, Γηροκομείων, Βρεφοκομείων καὶ Ἀσύλων.

Οἱ Ἄραβες οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον παρουσίασαν διὰ τὴν Χειρουργικὴν πρόοδον φαίνεται μόνον ὅτι εἶνε οἱ πρῶτοι οἵτινες παρεσκεύασαν τὸ θεϊκὸν ὀξὺ καὶ οἰνόπνευμα. Ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἡ Χειρουργικὴ περιέπεσεν εἰς τὴν νηπιώδη κατάστασιν λόγῳ τῆς διαμάχης καὶ θρησκευτικῶν προλήψεων. Ἦσαν οἱ κουρεῖς οἵτινες ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν ἰατρῶν περιωρίζοντο εἰς τὴν διάνοιξιν μικρῶν ἀποστημάτων καὶ εἰς ἐπιδέσεις.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναγεννήσεως καὶ κατὰ τὸν 18 αἰῶνα ἡ Χειρουργικὴ ἀνυψώθη βαθμιαίως. Δύο κυρίως γεγονότα τῆς ἀναγεννήσεως ταύτης ἦσαν τὰ σπουδαιότερα.

Αον) Ἡ δημιουργία τῆς ἀνθρωπίνης ἀνατομίας ὑπὸ τοῦ Vesal κατὰ τὸν XVI αἰῶνα ὡς ἐπιστήμης ἀληθῶς σοβαρᾶς καὶ Βον) κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ XVII αἰῶνος αἱ ἀρχαὶ τῆς ἱδρύσεως τῆς Πειραματικῆς Φυσιολογίας ὑπὸ τοῦ Harvey καὶ ἡ βελτίωσις τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν Ἰατρικῶν Σχολῶν.

Τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθέρας ἐξετάσεως, ὁ διακαὴς πόθος νὰ ἀναπαραστήσωσιν διὰ χρωστῆρος αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶδον δημιουργοῦσι τὸν Leonard de Vinci ὡς τὸν μεγαλείτερον ἀνατόμον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ ἀνατομικοί του πίνακες εἶναι θαυμασιοὶ διὰ τὰς λεπτομερείας των.

Κατὰ τὸν XVII αἰῶνα εἶνε ὁ Malpinghi καὶ ὁ Leuvvenhoek οἵτινες τῇ βοηθείᾳ μικροσκοπίου ἀνακαλύπτουσι τὴν τριχοειδῆ κυκλοφορίαν. Κατὰ τὸν XVIII αἰῶνα ἐσυστηματοποιήθη ἡ Ἀνατομία καὶ διὰ τῆς ἐκδόσεως εἰδικῶν βιβλίων καὶ τοπογραφικῶν Ἀνατομικῶν ὑπὸ τῶν Wislow, Maseani, Biehat, Hunter, Morgagni, Scarpa.— Ἡ Τοπογραφικὴ Ἀνατομικὴ τῶν σπλάγχνων εἶδε τὸ φῶς μόνον περὶ τὸ τέλος τοῦ XIX αἰῶνος καὶ ἐξειλίχθη σοβαρῶς τότε ἵνα ὁδηγήσῃ τὴν ὁλοέν αὐξανομένην Χειρουργικὴν θρασύτητα εἰς τὰς Χειρουργικὰς ἐπεμβάσεις ἐπὶ τῶν σπάγχνων. Τὰ διασημότερα ὀνόματα τῶν Χειρουργῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ XVIII αἰῶνος εἶνε ἐν Γαλλίᾳ Pierre, Dionys, Jean Petit, Chopart, Ravaton, Daniel, ἐν Ἀγγλίᾳ Choselden, Persival, Pot, Hunter, ἐν Ἰταλίᾳ Scarpa, Antonio. κ. ἄ.

Μνημονεύω ἐνταῦθα τὴν ἀνακάλυψιν τῆς γενικῆς ἀναισθησίας διὰ τοῦ Αἰθέρος καὶ Χλωροφορμίου κατὰ τὸ ἔτος 1847 ὑπὸ τοῦ

Morton καὶ Zackson ἐν Ἀμερικῇ καὶ Young-Simson ἐν Ἀγγλίᾳ.

Διὰ τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης ἀνακαλύψεως, οὐ μόνον τὸ τεχνικὸν μέρος τῆς Χειρουργικῆς ἐτροποποιήθη μεγάλως, ἀλλ' ἀνεστατώθη εἰς τὰ θεμέλια σχεδὸν αὐτῆς καὶ μετ' αὐτῆς καὶ οἱ ἄλλοι κλάδοι τῆς Χειρουργικῆς. Ἡ θνησιμότης ἠλαττώθη κατὰ πολὺ διότι ἐσυντομεύθη ὁ χρόνος τῆς ἐπεμβάσεως καὶ ἤρχισαν οἱ Χειρουργοὶ νὰ ἐγχειρίζωσιν εἰς Νοσοκομεῖα κεχωρισμένα τοῦ μολυσμένου περιβάλλοντος τῶν Παθολογικῶν Κλινικῶν.

Εἴκοσιν ἀκριβῶς ἔτη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς γενικῆς ἀναισθησίας ὁ Lister ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς ἀντισηψίας τῶν τραυμάτων ἀναφέρων ὅτι τὰ πειράματα τοῦ Pasteur ἔρριψαν τὰ πρῶτα κύματα τοῦ φωτὸς εἰς τὸ σπουδαῖον τοῦτο κεφάλαιον.

Παρὰ τὴν ἐλάττωσιν τῆς θνησιμότητος εἰς τὰς ἐπεμβάσεις ἔσχεν ὁ Lister καὶ πολλοὺς πολεμίους. Οἱ Γερμανοὶ πρῶτοι ἦσαν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἠσπάσθησαν τὰς ἀρχὰς τοῦ Lister (Volkman, Bergman, Billrot, Mikuliez).

Ἀπὸ τοῦ 1836-1892 διεδέχθη τὴν ἀντισηψίαν ἡ ἀσηψία διὰ τῆς χρήσεως τῶν ἀπολυμαντικῶν κλιβάνων μιμηθέντες τοὺς βακτηριολόγους οἵτινες ἐποιοῦντο ἤδη χρῆσιν αὐτῶν εἰς τὰ ἐργαστήριά των. Ἡ ἰδέα τῆς χρήσεως ἀπεστειρωμένων ἐλαστικῶν χειροκτίων ὀφείλεται εἰς τὸν Ἀμερικανὸν χειρουργὸν Halsted κατὰ τὸ ἔτος 1889. Ὥστε οὕτω διεδέχθη τὴν ἀντισηψίαν ἡ ἀσηψία ἥτις εἶνε ἀνωτέρα τῆς πρώτης διότι δὲν καταστρέφει καὶ δὲν ἐρεθίζει τοὺς ἱστοὺς διὰ τῶν ἀντισηπτικῶν προϊόντων καὶ τοὺς ἀφίνει οὕτω ὅλα τὰ μέσα τῆς φυσικῆς ἀμύνης.

Ἡ τοπικὴ ἀναισθησία ἤρχισεν ἐφαρμοζομένη κατὰ τὸ ἔτος 1884 ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Koller καὶ κατόπιν ὑπὸ τοῦ Halsted. Ἡ ἐνδορραχιαία ἀναισθησία μόλις κατὰ τὸ 1891 προυτάθη καὶ αὕτη ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Quiche. Ἡ κατασκευὴ τοῦ Κυστεοσκοπίου καὶ ἡ ἀπ' εὐθείας ἐξέτασις τῆς κύστεως καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν οὔρων ἑκάστου νεφροῦ ὀφείλεται εἰς τὸν Nitze καὶ Albaran καὶ τέλος ἡ κατὰ τὸ 1894 ἀνακάλυψις τῶν ἀκτίνων X ὑπὸ τοῦ Roentgen παρέσχεν μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Χειρουργικήν.

Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1876-1900 ἡ βακτηριολογία ἐπετέλεσεν τοιαύτας προόδους, ὥστε ἀνακαλύπτει τὰ περισσότερα γνωστὰ εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν βακτηρίδια τῶν λοιμωδῶν νόσων. Ἂς ἔλθωμεν τόρα εἰς τὰς προόδους τῆς σημερινῆς Χειρουργικῆς. Νὰ ἐκταθῶ πολὺ

εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, δὲν εἶνε νομίζω ἡ θέσις κατάλληλος ἀλλὰ δὲν δύναμαι παρὰ ν' ἀναφέρω τινά γενικῶς τῶν ἀρχῶν αἵτινες διέπουσιν τὴν σημερινὴν Χειρουργικήν. Αἱ περισσότεραι ἐνδείξεις τῶν Χειρουργικῶν ἐπεμβάσεων παρέμειναν αἱ αὐταὶ σχεδὸν αἵτινες ἦσαν καὶ ἄλλοτε μὲ τὴν αὐστηροτέραν ὅμως ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογήν.

Πρὸ ἑκάστης ἐπεμβάσεως δέον νὰ τεθῇ ὡρισμένη, ὅσον τὸ δυνατὸν τελειοτέρα διάγνωσις καὶ νὰ τεθῇ ἡ ἔνδειξις ἢ ἀντένδειξις τῆς ἐπεμβάσεως κατόπιν. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοιαύτης ἀκριβοῦς διαγνώσεως δέον ὁ Χειρουργὸς νὰ καταφεύγῃ οὐ μόνον εἰς τὰς πηγὰς τῆς Γενικῆς Ἰατρικῆς, ἣν ὀφείλει καλῶς νὰ γνωρίζῃ, καὶ τῆς Χειρουργικῆς Παθολογίας, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν νεωτέρων ἀφθονωτάτων καὶ τελειοποιηθέντων μέσων τῶν ἐργαστηρίων, ἵνα ὁ Χειρουργος προτιμήσῃ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ῥιζικὴν μέθοδον πρὸς τελειοτέραν θεραπείαν τοῦ ἀσθενοῦς ἰδίᾳ ἐπὶ ὑπόπτων ὄγκων, καὶ μὴ καταφεύγει εἰς ἀκρωτηριασμοὺς καὶ ἐξαιρέσεις ἐκτεταμμένας ματαίως ὀργάνων χρησιμωτάτων εἰς τὸ ἄτομον ἢ ἐκτελέση ματαίαν καὶ ἀνεπαρκῆ ἐπέμβασιν. Ὥστε ἡ ἀκριβεστάτη κατὰ προσέγγισιν διάγνωσις τῇ βοηθείᾳ τῶν ἀφθονωτάτων πηγῶν τῶν ἄλλων κλάδων τῆς Ἰατρικῆς, θὰ εἶνε αὕτη ἡ ὁποία κατὰ πολὺ θὰ περιορίσῃ ἢ καὶ θὰ ἐξαλείψῃ καὶ τὰς δοκιμαστικὰς ἐπεμβάσεις (operations exploratrices) τῶν ὁποίων μέχρις ἐσχάτως ἐγίνετο κατάχρησις ὑπὸ Χειρουργῶν ἐχόντων περιωρισμένας γνώσεις, ἐνῶ ἡ σημερινὴ ἐπιστημονικὴ μόρφωσις ἀξιοῖ ἵνα ὁ χειρουργὸς ἔχει τὴν ἀνωτέραν γενικὴν μόρφωσιν τῆς Ἰατρικῆς· δηλαδὴ νὰ εἶνε εἰς θέσιν ὁ ἴδιος νὰ θέσῃ καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ μίαν χειρουργικὴν ἔνδειξιν. Λόγῳ τῶν ἀνωτέρω ἀξιώσεων τῆς τελείας χειρουργικῆς φανερὸν ὅτι προκύπτει καὶ ἡ διαίρεσις τῆς Γενικῆς Χειρουργικῆς εἰς διαφόρους κλάδους αὐτῆς, εἰς εἰδικότητας, διότι οὕτω μόνον ἐπιτυγχάνεται ἐπὶ τὸ τελειότερον ἡ πραγματικὴ ἐξυπηρέτησις τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος καὶ προάγεται ἡ Ἐπιστήμη.

Ὥστε καταφυγὴ εἰς ὅλα τὰ ἐργαστηριακὰ μέσα πρὸς τελείαν διάγνωσιν καὶ πρόγνωσιν πρὸ ἑκάστης ἐπεμβάσεως ἀποβλέπει ἀπαραίτητος τὴν σήμερον. Δὲν θὰ εἶναι λ. χ. ὑπερβολικὸς ὁ χαρακτηρισμὸς ὅτι ἐγκληματικὴ τυγχάνει πᾶσα ἀπόφασις ἐπεμβάσεως ἐπὶ τῶν διαφόρων παθήσεων τῶν οὐροποιογεννητικῶν ὀργάνων, ἐὰν δὲν προηγηθῶσι αἱ διὰ τῶν Ἀκτίνων καὶ αἱ διὰ τῆς Κυστεοσκοπήσεως ἐξετάσεις.

Ἀλλὰ καὶ πόσοι ἔγκυροι διαγνώσεις καὶ πλάναι θὰ ἀπο-

τραπῶσιν διὰ τῆς τοιαύτης ἐξετάσεως!

Δυστυχῶς μετὰ πικρίας ἀναφέρω ὅτι, παρ' ἡμῖν σχεδὸν οὐδόλως γίνεται χρῆσις.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς προληπτικῆς θεραπείας διὰ τῶν ἀντιτοξικῶν ὀρρῶν, θεωρεῖται σήμερον ἀπαραίτητος πρὸ ἑκάστης ἐπεμβάσεως, οὐ μόνον εἰς σηπτικὰς ἐπεμβάσεις, ἀλλὰ καὶ διὰ μεγάλης διαρκείας ἀσήπτους ἐπεμβάσεις.

Ἡ θεωρουμένη δεξιότης δι' ἕνα χειρουργὸν διὰ τὴν ταχύτητα τῆς περατώσεως τῶν ἐπεμβάσεων κατὰ τὸν XIX αἰῶνα δικαιολογουμένη ἴσως τότε, δὲν ἰσχύει σήμερον μὲ τὴν τελειοποίησιν τῶν μέσων τῆς ἀναισθησίας καὶ συνεπῶς μακρᾶς καὶ ἀκινδύνου ἐκ ταύτης παρατάσεως τῶν ἐπεμβάσεων. Ἡ ταχύτης δι' ἕνα χειρουργὸν εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ἐπιτυγχάνεται ὄχι διὰ τῆς σπουδῆς πρός ἀποπεράτωσιν τῆς ἐγχειρήσεως, (ἥτις δύναται ἐνίοτε νὰ στοιχίσῃ τὴν ζωὴν τοῦ πάσχοντος) ἀλλὰ διὰ τῆς καλῆς μεθόδου καὶ τῶν ὁρισμένων χρόνων δι' ἑκάστην ἐπέμβασιν καὶ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως αὐτῶν, ἢ μὲ τὸν καλὸν προσανατολισμὸν διὰ τὴν ἐκλογὴν διαφόρων μεθόδων ἐν περιπτώσει περιπλοκῶν.

Αἱ μεγάλαι τομαὶ παρέχουσαι φῶς ἐπαρκέστατον διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἑκάστης ἐπεμβάσεως θεωροῦνται κατ' ἀναλογίαν βεβαίως καὶ αἱ καλύτεραι καὶ προτιμώτεραι ἀπὸ τὴν τάσιν πολλῶν Χειρουργῶν οἵτινες ἀκόμη ἴσως καταφεύγουσι πρός ἐπίδειξιν εἰς τὰς μικρὰς τομὰς καὶ διὰ νὰ ἐκπλήξωσι ἴσως διὰ τούτων καὶ διά τῆς ταχύτητος ἕν περιβάλλον συνήθως ἀμαθές. Ἐν γένει αἱ σημεριναὶ ἀρχαὶ εἶνε ὅτι ὁ καλὸς Χειρουργὸς πρέπει νὰ τηρῇ τὰς ἄνω διατάξεις καὶ νὰ ἀποβλέπῃ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὸ συμφέρον τοῦ πάσχοντος. Τὸ νὰ ἐγχειρίζῃ δὲ μὲ μίαν διάγνωσιν προηγουμένως ἀνεπαρκῆ καὶ ἀορίστους ἐνδείξεις ὑποτιμᾷ τὴν Χειρουργικήν. Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ὅλης ἐξελίξεως τῆς Χειρουργικῆς βλέπομεν ὅτι, τὸ πᾶν ὀφείλεται εἰς τὰς βάσεις τὰς ὁποίας ἔθεσαν οἱ προπάτορές μας εἰς οὓς ὀφείλεται πᾶσα πρόοδος τῆς Χειρουργικῆς ὅπως καὶ ὅλων τῶν ἐπιστημῶν. Τὰ περισσότερα τῶν ἐργαλείων, ὧν καὶ τώρα ποιούμεθα χρῆσιν, συναντῶμεν ὑπάρχοντα καὶ εἰς τοὺς Ἀρχαίους μ' ἐλαφρὰς μόνον τροποποιήσεις. Αἱ αὐταὶ δὲ μέθοδοι ὑφίστανται. Δυστυχῶς ἡμεῖς οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν νὰ ἐπιδείξωμεν πλὴν τοῦ τίτλου ὅτι εἴμεθα ἀπόγονοι τῶν μεγάλων ἐκείνων διανοιῶν.

Δὲν θέλω νὰ ἐπιφέρω κρίσιν ἐπὶ τῆς γινομένης ἐπιστημονικῆς ἐργα-

σίας εἰς τὰ ἐπισημότερα κέντρα τῆς Ἑλλάδος, διότι θὰ εἶνε αὕτη πολὺ πικρὰ καὶ δὲν θὰ εἶμαι ἱκανὸς ἴσως νὰ φανῶ ἐπικριτής.

Πλὴν δὲν παραλείπω ν' ἀναφέρω τὴν ἐργασίαν ἥτις γίνεται εἰς τὰ ἐπισημότερα κέντρα τῆς Ἑσπερίας πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης. Κατὰ τὸ τελευταῖον 22ον Συνέδριον τῆς Χειρουργικῆς ἐν Παρισίοις εἰς ὃ εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ παραστῶ καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως παρέστη ὁ Ὑπουργὸς τῆς Ὑγιεινῆς καὶ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ εἰσηγηθῇ ὀγκώδη αὔξησιν τοῦ παρεχομένου κονδυλίου δι' εὐρυτέρας ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας, ὡς ὑστεροῦντος τοῦ κονδυλίου τοῦτου τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν Ἐθνῶν. Καὶ ὄντως ἐν Ἀμερικῇ ἰδία διατίθενται ὑπέρογκα ποσὰ διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπόν. Καί ὅλαι αἱ προσπάθειαι ὅλων στρέφονται ἤδη πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς θεραπείας τοῦ Καρκίνου, τῆς φοβερᾶς ταύτης μάστιγος τῆς ἀνθρωπότητος.

Κ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ
Χειρουργὸς

ΣΟΦΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

— Ὁ ἠλίθιος ζητεῖ ἀπὸ ὡραίαν γυναῖκα ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα της γιὰ νὰ θαυμάσῃ τὰ δόντια της, ὁ ἔξυπνος τὴν κάνει νὰ γελάσῃ.

— Ἡ φιλία δύο γυναικῶν συνήθως συνάπτεται ἐκ τῆς κοινῆς ἔχθρας πρὸς τρίτην.

— Ἡ καρδία τῶν γυναικῶν ὁμοιάζει μὲ τὸ ἄσπρο χιόνι. Ἅμα ρυπανθῇ ὀλίγον μεταβάλλεται εἰς βόρβορον.

— Ὁ κόσμος ἐγεννήθη ἐκ τοῦ μηδενὸς. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος λοιπὸν ἀπετέλεσε μετὰ τὸν κόσμον τὸν ἀριθμὸν δέκα. Ἕνα καὶ μηδέν. Τοὐτέστι πέντε καὶ πέντε.

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟΝ ΕΝΟΣ ΤΟΥΡΚΟΥ

Ἦτο μία ἀπὸ τὰς ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1924, ἡ προτελευταία ἡμέρα τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν Τούρκων τῆς Καστοριᾶς. Ἡ ὡραία πόλις, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Βυζαντινοὶ ἐξόριστοι εὗρισκον τὴν γαλήνην ἐξοριζόμενοι ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, παρουσίαζεν ἐξαιρετικὴν κίνησιν καὶ νευρικότητα τῶν Τούρκων, ποῦ ἔπρεπε νὰ φύγουν τὴν ἄλλη μέρα. Κάρρα, ἄλογα, ἡμίονοι, ὄνοι, αὐτοκίνητα φορτηγὰ καὶ ἐπιβατικὰ ἀπετέλουν πανδαιμόνιον εἰς τὴν κάτω ἀγορὰν καὶ ἀποσκευαὶ μὲ τουρκικὰς ἐπιγραφὰς μετεφέροντο ἐκ διαφόρων σημείων τῶν τουρκικῶν μαχαλάδων.

Τὰ τζαμιὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἐπέιθουν διότι τὸ κεντὶ ἐκεῖνο ὁ μουεζίνης ἔψαλλε διὰ τελευταίαν φορὰν τὸν ὕμνον πρὸς τὸν Ἀλλάχ.

Τοῦρκοι βιαστικοί, κάθιδροι καὶ συγκεκινημένοι ἀνεβοκατέβαινον τοὺς δρόμους τῆς ἀμφιθεατρικῆς πόλεως διὰ νὰ ἀποχαιρετίσουν τοὺς χριστιανοὺς ποὺ ἔζησαν μαζῆ μιὰ ὁλόκληρη ζωή.

— *Ἐξὶκ ζιαντὲ χαλὰλ* ὀλσούν! ἔλεγαν συγκεκινημένοι καὶ θλίβοντες τὰς χεῖρας τῶν χριστιανῶν.

Πολλοὶ Τοῦρκοι μὲ ἀπεχαιρέτησαν μὲ τὴν προσφώνησιν αὐτήν. Ἀλλὰ ἕνας Τοῦρκος Καστοριανὸς μὲ συμπαθητικὴν φυσιογνωμίαν καὶ ἄσπρα μαλλιὰ μὲ ἐπλησίασε μὲ μυστηριῶδες ὕφος καὶ ἀφοῦ ἔσφιξε καλὰ τὸ χέρι μου εἶπε ρίπτων προφυλακτικὰ βλέμματα πέριξ του ὡσὰν διὰ νὰ μὴ τὸν ἀκούσῃ κἀνείς.

— Τώρα ποὺ φεύγω θέλω νὰ σᾶς ἐμπιστευθῶ κἄτι. Ἔρχεσθε μιὰ στιγμὴ στὸ σπίτι μου;

— Καὶ δὲν μοῦ τὸ λέτε ἐδῶ; Εἴμεθα ἀπολύτως μόνοι καὶ δὲν θὰ μᾶς ἀκούσῃ κἀνείς.

— Ὄχι, ἤθελα νὰ σᾶς δώσω κἄτι. Σᾶς παρακαλῶ ἐλᾶτε στὸ σπίτι μου.

***

Σὲ λίγη ὥρα εὑρέθην ἐντὸς τῆς τουρκικῆς οἰκίας ἡ ὁποία ἐνεῖχε κἄτι τὸ ὕποπτον γιὰ μένα.

— Καθῆστε ἐδῶ, μοῦ εἶπε, καὶ τώρα ἔρχομαι...Μιὰ στιγμή.

Καὶ ἐνῷ ὁ Τοῦρκος ἀνεχώρησε ἔρριψα μιὰ ματιὰ στὸ σπίτι ποῦ ἄλλοτε ἀνθοῦσε μὲ τὴν καλοπέρασι τοῦ οἰκοδεσπότου. Πόσας εὐτυχεῖς ἡμέρας εἶχεν ἰδῇ τὸ σπίτι αὐτὸ καὶ πόσα μυστήρια ἔγιναν ἐκεῖ μέσα!

Ἀλλὰ τὰς σκέψεις μου διέκοψεν ὁ Τοῦρκος συμπολίτης ποὺ

κατέβαινεν ἀπὸ τὸ πρῶτο πάτωμα μέ μιὰ μικρὴ κασίτσα ὑπὸ μάλης καλῶς ἐσφραγισμένης μὲ ἱσπανικὸν κηρόν.

— Τὶ εἶνε αὐτό;

— Πάρετε, μοῦ εἶπε, τὸ κουτὶ αὐτό. Εἶνε ἕνα κουτὶ ποὺ περιέχει κάτι μυστικὸ μέσα. Ἕνα μυστικὸ τῆς οἰκογενείας μου. Τὸ ἐκληρονόμησεν ὁ πατέρας μου ἀπὸ τὸν πάπον μου καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τὸν προπάπον μου. Κἀνεὶς ἄλλος δὲν ἤξευρε τίποτε μέσα στὸ σπίτι μας. Ἂν ὁ Ἀλλὰχ ἤθελε νὰ μοῦ πάρῃ τὴ ψυχή, τὴν τελευταία στιγμὴ θὰ ἔλεγα τὸ μυστικὸ τοῦ κουτιοῦ αὐτοῦ στὸ μεγάλο μου παιδὶ μὲ τὴν κατάραν μου ἂν ἐφανέρωνε τὸ μυστικὸ σὲ κανένα.

— Ἀλλὰ τὶ ἔχει τὸ κουτὶ αὐτό;

— *Ἀφεντέρσιν!* Μὴ θέλετε νὰ τὸ μάθετε.... Σᾶς ἐξορκίζω στὴ πίστι σας νὰ μή ἀνοίξετε τὸ κουτὶ αὐτὸ πρὶν περάσουν δέκα μέρες. Τότε δηλαδὴ ποῦ θὰ βρίσκωμαι πειὰ στὴ Τουρκιά... Μοῦ δίνετε τὸ λόγο σας;

— Ναί, σᾶς δίδω τὸν λόγον μου ὅτι δὲν θὰ ἀνοίξω τὸ κουτὶ πρὶν φθάσετε στὴν Ἀνατολή... Ἀλλὰ δὲν μπορεῖτε τοὐλάχιστον νὰ μοῦ πῆτε τὶ περιέχει ἐπάνω κάτω ἡ κασίτσα αὐτή;

— Ἔχω κάμει ὅρκον στὸν πατέρα μου νὰ μὴ εἰπῶ σὲ κανένα παρὰ μόνον στὸ παιδί μου τὴν ὥρα ποῦ θὰ ἀπέθνησκα, τὶ περιέχει τὸ κουτὶ αὐτό... Μὴν ἐπιμένετε... Εἶνε ἕνα κουτὶ ποῦ πρὸ 300 χρόνων ἔφεραν οἱ πρόγονοί μου στὴ Καστοριὰ καὶ τὸ ὁποῖον δυστυχῶς, παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν μου, δὲν μπορῶ νὰ πάρω μαζῆ μου στὴν Ἀνατολή... Κάμετε ὀλίγην ὑπομονὴν καὶ θὰ εὐχαριστηθῆτε ὅταν ἰδῆτε τὸ περιεχόμενόν του. Θὰ σᾶς παρακαλέσω μόνον ὅταν βλέπετε αὐτὸ ποὺ ἔχει μέσα νὰ μὲ ἐνθυμεῖσθε καὶ νὰ κάμετε τὴν προσευχή σας γιὰ μένα ποὺ πάγω σὲ ξένο τόπο.

Αὐτὰ μοῦ εἶπεν ὁ Τοῦρκος καὶ τὰ μάτια του ἐβούρκωσαν ἀπὸ δάκρυα ποὺ τοῦ κοκκίνιζαν τὰ μάτια.

***

Ἔφυγα....

Τὴν ἄλλη μέρα ἡ Καστοριὰ ἐξεκενώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Μοῦ φάνηκε σὰν ψέμμα ἡ ἀναχώρησίς των. Καὶ ὅμως ἦτο πραγματικότης.

Ὅταν οἱ Τοῦρκοι τῆς Καστοριᾶς μπῆκαν στὸ βαπόρι γιὰ νὰ πᾶν στὴν Ἀττάλειαν ἔτρεξα μὲ περιέργεια νὰ ἀνοίξω τὸ κουτί.

Καὶ εἶδον δύο παλαιὰ εἰκονίσματα ιῆς Χριστιανικῆς θρησκείας καὶ μιὰ ἀσημένια κανδήλα.

Ὁ Τοῦρκος τῆς Καστοριᾶς ἦτο Χριστιανός, ὁ δὲ πρόγονός του εἶχεν ἐκτουρκισθῇ διὰ τῆς βίας πρὸ 300 ἐτῶν.

ΘΩΜΑΣ ΒΑΛΑΛΑΣ

Η ΔΙΚΗ
ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΟΥ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

ΤΟΥ ΣΑΙΚΣΠΗΡ(*)

('Ένας καλὸς φίλος καὶ θερμὸς ὑποστηρικτὴς τῆς σημαίας τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Μακεδονικοῦ 'Ημερολογίου» ὁ διακεκριμμένος δικηγόρος τῆς πόλεώς μας κ. Σῶτος Δημητριάδης ἐτίμησε τὸ βιβλίον καὶ μὲ τὴν πολύτιμον συνεργασίαν του. 'Ενθουσιασμένοι ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τοῦ κ. Σ. Δημητριάδου ὡς πρὸς τὸ θέμα ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ὁποίου δίδει ἀμέσως εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ ἐννοήσῃ πόσον βαθὺς γνώστης τῶν Νομικῶν πραγμάτων εἶναι ὁ ἐκλεκτός μας συνεργάτης θεωροῦμεθα καὶ εὐτυχεῖς διότι καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ ἐκλεκτή του συνεργασία περιποιεῖ τιμὴν καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ παρόντος βιβλίου δίδεται εὐκαιρία νὰ ἀναγνώσουν εὐχαρίστως μερικὲς κρίσεις γιὰ τὴ δίκη τοῦ «'Εμπόρου τῆς Βενετίας» ἡ ὁποία ἀπησχόλησεν πάντοτε τὸ Διεθνὲς Δικαστήριον.)

Στὸ ἄγριο καὶ μυστηριῶδες σαικσπηριακὸ δάσος, τὸ γεμᾶτο μὲ τοπεῖα ποὺ ἐμπνέουν τρόμον, μὲ μέρη σκεπασμένα ἀπὸ ἐρείπια, μ' ἄγρια βράχια, σπασμένα δένδρα, ποὺ κατοικεῖται ἀπὸ μάγισσες, τρελλούς, ἀγρίους σὰν τὸν 'Οθέλλο, ἀπὸ φαντάσματα, ἀπὸ ἀνθρώπους σὰν τὸν Μάκβεθ καὶ τὸν 'Αμλέτο, ποὺ τὰ χαριτωμένα πλάσματα σὰν τὴ Κορδέλια καὶ τὴ Ζουλλιέττα, πολύ σπάνια παρουσιάζονται. Μέσα σ'αὐτὸ τὸ ἄγριο καὶ μυστηριῶδες δάσος ἕνα τοπεῖο γιὰ ξεκούρασμα, μιὰ χαριτωμένη καὶ φωτεινὴ γωνιὰ ἀποτελεῖ τὸ ἔργο του γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ μιλήσουμε, δράμα καὶκωμῳδία μαζύ, ὁ «'Ο 'Εμπορος τῆς Βενετίας». 'Εργο εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλει ὁ Σαϊκσπηρ τὴν ὀνομασία ποὺ τοῦ ἔδωσαν οἱ σύγχρονοί του, the gentle Shakespare.

'Ενα περίεργο καὶ τραγικὸ ὄν, ὁ Σαϋλὼκ. Μιὰ χαριτωμένη πραγματικὴ γυναῖκα γεμάτη πνεῦμα. πάθος, εὐστροφία, τσακπινιά, ἡ Πόρτσια, δίνουν στὸν κολοσσὸν αὐτὸν ποὺ ὀνομάζεται Σαίκσπηρ τὰ μέσα γιὰ νὰ πλέξῃ τὸ δράμα του. Χαρακτηριστικά του ἡ μετριοπάθεια, ἡ κομψότητα, ἡ δικαιοσύνη, ἡ καλωσύνη. Εἶναι γνωστὲς αἱ ἰδέες ποὺ ἐπικρατοῦσαν. Στὴν ἐποχὴ ἐκείνη γιὰ τοὺς ἑβραίους ἱστορίες φοβερὲς κυκλοφοροῦσαν. Τραγούδια τρομερὰ ἐψάλλοντο. 'Ομως ὁ Σαϊκσπηρ τὰ παρατρέχει ὅλα αὐτὰ καὶ μὲ γλυκύτητα καὶ ἀμεροληψία μοναδικὴ μιλεῖ γιὰ τὸν Σαϋλὼκ, τὸν τύπον αὐτὸν τοῦ τοκογλύφου. Εἶναι πραγματικῶς ἄγριος κατὰ τὰς περιστάσεις ὁ Σάϋλωκ, ὅμως ὄχι καὶ πρόστυχος.. Προτιμᾷ ἀπὸ τὰ χρήματά του τὴν ἱκανοποίησι τοῦ αἰσθήματός του, τοῦ μίσους, μίσους ὅμως δικαίου γιατὶ σ' αὐτὸ τὸν φέρει ἡ ἀγριότης τῶν ἀνθρώπων ἀνάμεσα τῶν ὁποίων ἐζοῦσε. Μὲ ποιὰ δὲ γλυκύτητα τὸ δράμα αὐτὸ τὸ τυλίγει σ' ἕνα ἐρωτικὸ παιγνίδι χαριτωμένο καὶ συμπαθητικό, φανταστικὸ καὶ πνευματῶδες! Πρᾶγμα ποὺ δείχνει πῶς ὁ Σαίκσπηρ κατεῖχε καλὰ ὅλη τὴ δραματικὴ τέχνη ἀπὸ τὸ πειὸ τραγικὸ καὶ σκοτεινὸ σημεῖό της εἰς τὸ πειὸ ἐλαφρὸ καὶ τὸ πειὸ αἰθέριο.

Μὰ ὅμως δὲν πρόκειται γι' αὐτό. Δὲν θὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὴν τέχνη τοῦ

(*) Τὴν μετάφρασι τοῦ δράματος τὴν πήραμε ἀπὸ τὴν μετάφρασι τοῦ 'Αλ. Πάλλη. Τοῦ Ghering ἀπὸ τὴ μετάφρασι τοῦ Γιαννοπούλου.

Σπίκσπηρ γιὰ τὴν ὁποία δὲν ἔχω καμμιὰν ἱκανότητα, ἀλλὰ μόνο μὲ τὲς δίκες ποὺ κλείνει τὸ δρᾶμα αὐτὸ καὶ τὸ θόρυβο ποὺ ἤγειραν αὐτὲς στὸ νομικὸ κόσμο. Ἀνιαρόν μὰ τὴν ἀλήθεια θέμα. Μὰ ὅμως εἶναι τὸ μόνο γιὰ τὸ ὁποῖο μπορῶ νά ἔχω κάποιον λόγο.

***

Γιὰ νὰ μπορέσουμε ὅμως νὰ ἔλθουμε στὸ θέμα μας, πρέπει νὰ ποῦμε μερικὰ λόγια γιὰ τὸ δρᾶμα.

Ὁ Γεννάρος, ὁ πλούσιος ἔμπορος τῆς Βενετιάς, ποὺ ἡ περιουσία του εἶναι στὴ θάλασσα, φορτωμένη σὲ καράβια ποὺ μετέφεραν τὲς πραγματείες σ'ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ἔχει γιὰ φίλο τὸν Βασσάνη, ἕνα νέον ἀπὸ πλούσια οἰκογένεια, πλούσιο κι' αὐτὸν ἄλλοτε, ποὺ σπατάλησε ὅμως τὴν περιουσία του σὰν βενετσιάνος τζέντελμαν σὲ νεανικὲς τρέλλες. Καὶ ὁ γέρος αὐτὸς ὁ τζέντελμαν γιὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὶς τρέλλες καταφεύγει κάθε τόσο στὸν Γεννάρο ποὺ γενναιόδωρα τοῦ παρέχει τὰ μέσα ποὺ τοῦ χρειάζονται, στὸν Γεννάρο τὸν ἀντίποδα τοῦ Σάϋλωκ, διότι ὁ Σάϋλωκ θέλει νὰ ἐργάζωνται καὶ νὰ ἀποφέρουν τὰ χρήματά του, ὁ Γεννάρος θέλει τὰ χρήματά του νὰ γλεντοῦν. Περίεργο μὰ τὴν ἀλήθεια ὅν ποὺ εἶναι ζήτημα ἂν βρίσκεται καὶ στὴ σημερινή μας κοινωνία τὸ δεύτερό του. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ ὑπάρχει καὶ ἕνα ἄλλο πρόσωπο. Μιὰ χαριτωμένη νέα ἡ Πόρτσια· ὀρφανὴ μὰ πολὺ πλούσια, ποὺ ἔμελλε νὰ γίνῃ γυναῖκα καὶ νὰ δώσῃ ὅλη τὴ περιουσία της σ' ἐκεῖνο ποὺ θὰ εὕρισκε σὲ ποιὸ ἀπὸ τὰ τρία προτεινόμενα κουτιὰ κλείεται ἡ φωτογραφία της. Νά! ἀμέσως ὅλα τὰ στοιχεῖα. Ὁ Βασσάνης βλέπει ὅτι κατακτῶντας τὴν Πόρτσια λύει τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς του. Παίρνει τὴ κολοσσιαία περιουσία της. Δὲν ἔχει ὅμως τὰ μέσα ποὺ τοῦ χρειάζονται γιὰ μιὰ ἐπιχείρησι καὶ καταφεύγει κατὰ τὴ συνήθειά του στὸν φίλο του τὸν Γεννάρο; τοῦ ἐκθέτει τὸ σχέδιό του καὶ τοῦ ζητεῖ χρήματα. Ὁ Γεννάρος εὑρίσκεται σὲ στενοχώρια οἰκονομικὴ πρόσκαιρη καὶ τοῦ δηλώνει πῶς εἶναι ἕτοιμος νὰ δανεισθῇ γιὰ χατῆρι τοῦ φίλου τὸ ποσὸν ὅπου τοῦ χρειάζεται, τὲς τρεῖς χιλιάδες δουκᾶτα. Καὶ βρίσκουν τὸ πρόσωπο. Τὸν Σάϋλωκ τὸν τοκογλύφο, τὸν ἀντίποδά του. Δύο πρόσωπα ποὺ μισοῦνται κρυφά· ὁ Γεννάρος μισεῖ τὸν Σάϋλωκ τὸν τοκογλύφο καὶ ὁ Σάϋλωκ μισεῖ τὸν Γεννάρο τὸν σπάταλο ποὺ ἐμπιστεύεται τὰ χρήματά του στὸν σκορποχέρι Βασσάνη. Τέλος λύεται τὸ ζήτημα: Ὁ Σάϋλωκ δανείζει τὲς 3000 δουκάτα μὲ προθεσμία πληρωμῆς 3 μηνῶν καὶ γιὰ ἀσφάλειά του, ζητεῖ νὰ ὑπογράψῃ ὁ Γεννάρος πῶς ἂν δὲν ἔχει νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ δανεισθὲν ποσὸν στὴ διορία ὁ Σάϋλωκ θὰ ἀρκεσθῇ σὲ μιὰ λίτρα ἀπὸ τὸ καλὸ κρέας του ποὺ θὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ τὸ διαλέξῃ ἀπὸ ὁποιο μέρος τοῦ σώματος τοῦ ἀρέσῃ: Ὁ Γεννάρος πτωχεύει λόγῳ ναυαγίων καὶ ἄλλων ἀτυχημάτων· δὲν κατορθώνει νὰ φανῇ συνεπὴς στὴν ὑποχρέωσί του καὶ ὁ Σάϋλωκ ζητεῖ τὴ λίτρα τοῦ κρέατος. Τοῦ δίδει ὁ Βασάνης ποὺ ἐπέτυχε ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ σκοποῦ του, τὴ κατάκτησι τῆς Πόρτσιας, τὸ ποσὸν ποὺ ὀφείλει. Τοῦ δίδει τετραπλάσιο. Μὰ ὅμως ὁ Σάϋλωκ δὲν θέλει χρήματα. Θέλει τὴ λίτρα τοῦ κρέατος. Δὲν εἶναι συνεπῶς ὁ κοινὸς τοκογλύφος. Ἔχει αἰσθήματα. Τὸ μίσος, ποὺ τοῦ ὑπαγορεύει ἡ περιφρόνησι τῶν γύρω του, τὸ μίσος ποὺ τοῦ διεγείρει ἡ ἁρπαγὴ

τῆς μοναχοκόρης του ἀπὸ ενα Βενετό. Ζητεῖ τέλος ἐκδίκησι. Προτιμᾶ ἀπὸ τὸ χρῆμα τή λίτρα τοῦ κρέατος.

Καὶ τώρα ἐρχόμεθα στὴ δίκη.

. . . . . .

Μεταφέρουμε ὅσο μποροῦμε πειὸ σύντομα τὴ διαδικασία.

Ἡ σκηνὴ γίνεται στὸ Δικαστήριο τῆς Βενετίας. Ὁ Δόγης στὴν ἕδρα του ἕτοιμος νὰ κρίνῃ. Παρουσιάζεται ὁ Γεννάρος καὶ ὁ Σάϋλωκ. Παρόντες καὶ οἱ Προεστοί, ὁ Βασσάνης, καὶ διάφοροι ἄλλοι.

Ὁμιλεῖ ὁ Δόγης καὶ ἐκφράζει πρὸς τὸν Γεννάρον τὴν συμπόνια του γιὰ τὸ κακὸ ποὺ ἔτυχε. Ὕστερα ἀποτείνεται πρὸς τὸν Σαϋλὼκ καὶ ζητεῖ λόγια παθητικά, νὰ τόν πείσῃ νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν ἀξίωσι του, καὶ λέγει πῶς μέσα του πιστεύει πῶς δὲν θὰ θελήσῃ νὰ φανῇ σκληρὸς πρὸς τὸν δυστυχήσαντα ἔμπορο.

Σαϋλώκ: Τὸ τί σκοπεύω, τὸ φανέρωσα. Καὶ στ' ἅγιο μας Σάββατο ὡρκίσθηκα νὰ τὸ πάρω ἐγὼ τὸ χρέος καὶ τὸ πρόστιμο τοῦ συμφωνητικοῦ. Τὸ ἀρνιέται; Ἂς ὄψεται τὸ σύνταγμα καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς πολιτείας σας! Θὰ μ' ἐρωτήσητε, πῶς νὰ προτιμῶ μιὰ στάλα ψόφιο κρέας καὶ ὄχι τὲς τρεῖς χιλιάδες τάλληρα νὰ λάβω πίσω. Σ' αὐτὸ δὲν θ' ἀπαντήσω, ἐξὸν πῶς ἔτσι εἶναι τὸ κέφι μου. Σᾶς φτάνει αὐτή ἡ ἀπάντησις;..... κανένα λόγο δὲν μπορῶ νὰ δώσω κι' οὔτε θὰ δώσω, παρὰ μονάχα κάποιο μίσος καρφωμένο, κάποια ἀποστροφὴ ποὺ τούχω τοῦ Γεννάρου, κι' ἔτσι μὲ ζημιά μου ἔφερα τὴ δίκη. Σᾶς φθάνει, αὐτὴ ἡ ἀπάντησις;

Ἐπεμβαίνει ὁ Βασσάνης καὶ προσφέρει ἀντὶ τὲς τρεῖς χιλιάδες τάλληρα ἓξ χιλιάδες τάλληρα.

Σαϋλώκ ὄχι τὲς ἓξ δὲν δέχεται ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερα.

Δόγης: Καὶ πῶς ἐλπίζεις ἔλεος μὴν ἐλεῶντας;

Σαϋλώκ: Τὴν κρίσι νὰ φοβηθῶ; μήπως ἀδικῶ; Ἔχετε ἐσεῖς στὰ σπίτια σας πολλοὺς ἀγορασμένους σκλάβους, ποὺ σᾶν τοὺς σκύλους, τοὺς βάζετε σὲ ταπεινὲς δουλειὲς· νὰ πῶ ἐγὼ σὲ σᾶς, χαρίστε τους τὴν ἐλευθερία, παντρέψτε τους μὲ τὰ παιδιά σας; Θὰ πῆτε οἱ σκλάβοι εἶναι δικοί μας, εἶναι ἀγορασμένοι. Αὐτὸ σᾶς λέγω καὶ ἐγώ. Ἡ λίτρα τοῦ κρέατος ποὺ ζητῶ ἀπ' αὐτὸν, τὴν ἔχω ἀκριβοπληρώσει· εἶναι δική μου, τὴ θέλω. Μοῦ τὴν κρύβετε; τότε ντροπὴ στὸ νόμο σας. Τίποτε δὲν ἀξίζουν τῆς Βενετίας οἱ νόμοι. Τὸ δίκαιον μου προσμένω· πέστε, ἂν θὰ το λάβω.

Δόγης: Τὸ ὑπόσχομαι ἐγώ.

Διστάζ ειὅμως ν' ἀποφασίσῃ μόνος του καὶ δηλώνει ὅτι περιμένει τὸν σοφὸ καθηγητὴν «Βελλάρο» νὰ ἔλθῃ νὰ βγάλη τὴν σωστὴ ἀπόφασιν.

Ἀναγγέλλεται ὅμως ὅτι ὁ Βελλάρο εἶναι ἀσθενὴς καὶ ἔστειλε στὴ θέσι του ἕνα νέον καθηγητὴν ἀπὸ τὴ Ρώμη, σοφὸ, σοφώτατο. Καὶ ὁ νέος αὐτὸς καθηγητὴς δέν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὴν Πόρτσια, τὴν ἀρραβωνιαστικιὰ τοῦ Βασσάνη, ποὺ σᾶν ἔμαθε κρυφὰ τὰ διατρέχοντα, ἔβαλλε στολὴ νομικοῦ καὶ ἔρχεται νὰ βοηθήσῃ τὸν φίλο τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ της, τὸν φίλο του τὸν στενὸ ποὺ ὁ Βασσάνης τῆς ἔχει ἐξηγήσει πόσα καλὰ τοῦ ἔχει κάνει.

Μπαίνει λοιπὸν ἡ Πόρτσια ντυμένη δικηγορικὰ καὶ δηλώνει πῶς ξέρει κατὰ βάθος τὴν ὑπόθεσι καὶ λέγει στὸ Σαϋλώκ: «Ἀλλόκοτη εἶναι ἡ δίκη

πού ζητᾶς ὅμως κανονικιὰ τόσο, πού δὲν ἠμπορεῖ τῆς Βενετιᾶς ὁ νόμος νὰ σὲ πολεμήσει, ὅπως ἐνάγεις. «Ὕστερα ἀφοῦ ἐρωτᾷ τὸν Γεννάρο γιὰ τὸ ὁμόλογο καὶ αὐτὸς τὸ παραδέχεται, γυρίζει πρὸς τὸν Σαϋλώκ, τοῦ ἀναπτύσσει τὰ ἀγαθὰ τῆς εὐσπλαγχνίας». Ὁ Σαϋλὼκ εἶναι ἀνένδοτος. Καὶ στὲς ἐπικλήσεις τοῦ Βαστάνη δὲν ἀπαντᾷ.

Πόρτσια. Δὲν ἔχει μὲς στὴ Βενετία ἐξουσία κανεὶς ν' ἀλλάξῃ νόμον ἀναγνωρισμένο. Ὡς προηγούμενο θ' ἀναγραφῇ. Κι' ἔτσι ἄπειρα λάθη μ' αὐτὸ τὸ παράδειγμα μέσα στὸ κράτος θὰ χυθοῦν. Δὲν γίνεται.

Σαϋλώκ: Ὁ Δανιὴλ ἦλθε νὰ κρίνῃ, ναὶ ὁ Δανιήλ! Ὦ προκομένε νέε μου δικαστή, πῶς σὲ τιμῶ!

Πόρτσια: παρακαλῶ νὰ ἰδῶ νὰ ὁμόλογο.

Σαϋλώκ: Νά το, σεβασμιώτατε καθηγητή μου, νά το.

Πόρτσια: Σαϋλώκ, τρίδιπλα σοῦ τὰ προσφέρουνε τὰ τάλληρα,

Σαϋλώκ: Ὅρκο, ὅρκο ἔχω στὸν οὐρανό! Θέλετε νὰ φορτώσω τὴ ψυχή μου μὲ ἐπιορκία; Ὄχι! ὄχι μήτε γιὰ τὴ Βενετία.

Πόρτσια: Τὸ ὁμόλογο εἶναι ἀλήθεια ληξιπρόθεσμο, καὶ ἔτσι ἠμπορεῖ μ' αὐτὸ ὁ ἑβραῖος νὰ ἀπαιτήσῃ νόμιμα μιὰ λίτρα κρέατος, στὴν καρδιὰ σιμὰ κομμένο. Κάνε ἔλεος· δέξου τὰ τάλληρα σου τρίδιπλα, πές μου νὰ σκίσω τὸ χαρτί.

Σαϋλώκ: Σᾶν πληρωθῶ κατὰ τὴ ρήτρα. Τὸ βλέπω, ἐσὺ εἶσαι δικαστὴς μὲ νοῦ· τὸν νόμο τὸν γνωρίζεις καὶ σωστότατα τὸν ἐξηγεῖς. Στὸ νόμο σὲ ἐξορκίζω ποῦ τοῦ εἶσαι στήριγμα του, ὅπως σ' ἀξίζει—ἔλα πειὰ στὴν ἀπόφασι.

Κατόπιν τούτου ἡ Πόρτσια καλεῖ ὀφειλέτη καὶ δανειστή νὰ ἑτοιμασθοῦν, ὁ ἕνας τὸ μαχαῖρι του, ὁ ἄλλος τὸ στῆθος του.

Πόρτσια: Μιὰ λίτρα ἀπὸ τοῦ ἐμπόρου ἐδῶ τὴ σάρκα εἶναι δική σου. τὴν ἀπονέμει ἡ ἀπόφασις, ὁ νόμος σοῦ τὴν δίνει.

Σαϋλώκ: ὦ δίκαιε μου κριτή!

Ἐδῶ μποροῦμε νὰ ποῦμε τώρα ὅτι ἐτελείωσεν ἡ πολιτικὴ δίκη. Ἀνεγνωρίσθη ἰσχυρὰ ἡ συμφωνία καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ Σαϋλὼκ νὰ κόψῃ μιὰ λίτρα κρέας ἀπὸ τὸν Γεννάρο.

Τώρα μπαίνουμε στὴ δευτέρα φάσι τῆς δίκης. Στὸ ποινικὸ μέρος. Γιατὶ μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς πῶς δὲν εἶναι μιὰ δίκη ἀλλὰ δύο. Ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ ποινικὴ ποὺ ἀρχίζει τώρα, καὶ ποὺ θά καταστήσῃ ἄνεργο τὸ δικαίωμα ποὺ ἀνεγνωρίσθη στὸν Σαϋλωκ.

Ἐξακολουθοῦμε.

Πόρτσια: Μιὰ στιγμὴ περίμενε, ἔχει καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμα. Τὸ ὁμόλογο αἷμα δὲν σοῦ δίδει οὔτε μιὰ σταλιά· τὰ λόγια εἶναι ρητά, μιὰ λίτρα κρέατος. Νά το λοιπὸν τὸ ὁμόλογο σου, πάρε τὴ λίτρα σου τὸ κρέας. Μὰ κόβοντας, μιὰ σταλιὰ ἂν χύσῃς αἷμα χριστιανοῦ, ἡ περιουσία σου, κινητὴ καὶ ἀκίνητος, κατὰ τῆς Βενετιᾶς τὸ νόμο, δημεύεται ἀπὸ τὸ Κράτος.

Σαϋλώκ: Ἔτσι εἶναι ὁ νόμος;

Πόρτσια: Δὲς τ' ἄρθρο μόνος σου. Ἀφοῦ δικαιοσύνη μᾶς ζητᾷς δικαιοσύνη θὰ βρῇς.

Σαϋλώκ: Δέχομαι τὴν προσφορὰ λοιπόν, πληρῶστε τρίδιπλο τὸ ὁμόλογο, κι' ἂς πάει ὁ χριστιανὸς στὴ δουλειά του.

Βασσάνης: Νὰ τὰ τάλληρα.

Πόρτσια: Σιγά. Κάθε δικαιοσύνη θὰ τὴν λάβει. Ἀγάλια,..... μὴ βιασίματα... τὸ πρόστιμο καὶ τίποτε ἄλλο δὲν θὰ λάβει. Ἔτσι ἑτοιμάσου νὰ τὸ κόψῃς λοιπόν. Μή χύσῃς αἷμα, μήτε νὰ κόψῃς πειὸ πολὺ ἢ πειὸ λίγο, παρὰ σωστὰ μιὰ λίτρα. Ἂν πάρῃς πειὸ πολὺ ἢ πειὸ ὀλίγο, μιᾶς μόνης τρίχας βάρος, χάθηκες: ἡ περιουσία σου δημεύεται, Πάρε τὸ πρόστιμο σου.

Σαϋλώκ: Δῶστε μου τὸ κεφάλαιο κι' ἀφῆστε με νὰ φύγω.

Βασσάνης: Ἕτοιμο τῶχω, νά το.

Πόρτσια: Τὸ ἀπέρριψε μπρὸς στὸ Δικαστήριο. Θὰ λάβῃ ἀπολύτως δικαιοσύνη καὶ τὸ ὁμόλογο του.

Σαϋλώκ: Δὲν θὰ λάβω, μήτε τὸ κεφάλαιο;

Πόρτσια: Τίποτε δὲν θὰ λάβῃς,μόνο τὸ πρόστιμο κι'αὐτὸ μὲ κίνδυνο σου.

Σαϋλώκ: Τότες λοιπὸν χαλάλι ἂς τοῦ τὰ κάνει ὁ Διάβολος!

Φεύγω, ἄλλα λόγια δὲν θέλω πειά.

Πόρτσια: Περίμενε Ἑβραῖε. Ὁ νόμος σὲ τσακώνει καὶ ἀπ' ἀλλοῦ. Εἶναι γραμμένο μὲς στῆς Βενετιᾶς τοὺς νόμους, ἂν ἐναντίον ξένου ἀποδειχθῇ πῶς θέλει ν' ἀφανίσῃ Βενετό, αὐτὸς τοῦ παίρνει τὴ μισή του περιουσία· τὴν ἄλλη μισὴ τὸ κράτος, κι' ἡ ζωή του ἀφήνεται στὸ ἔλεος τοῦ Δόγη δίχως ἔφεσι. Σ' αὐτὴ τὴ θέσι εὑρίσκεσαι καὶ σύ. Διότι φαίνεται φῶς φανερὰ πῶς θέλησες νὰ θανατώσῃς τὸν ἀντίδικό σου· εἶσαι λοιπὸν ἔνοχος τῆς ποινῆς ποὺ ἀπήγγειλα.

Καὶ λύεται ἡ συνεδρίασις ἀφοῦ ὁ Σαϋλὼκ χάνει τὴν μισή του περιουσία ποὺ ἀναλογοῦσε στὸν Γεννάρο, ὅστις τὴν δίδει εἰς τὸν Γρατσιάνη ποὺ ἔκλεψε τὴν κόρη τοῦ Σαϋλὼκ καὶ ἀφοῦ διὰ νὰ γλυτώσῃ ὁ Σαϋλὼκ βαπτίζεται χριστιανός.

Αὐτὴ εἶναι ἡ περίφημη δίκη.

***

Περίφημη ἀλλὰ καὶ περίεργη.

Πρῶτα-πρῶτα ἐκεῖνο ποὺ χτυπᾷ εἶναι ὁ ὅρος τῆς λίτρας τοῦ κρέατος, ποὺ γιὰ ἀσφάλεια τῆς πληρωμῆς τοῦ χρέους, ὑπόσχεται ὁ Γεννάρος νὰ δώσῃ στὸ Σάϋλωκ. Ὁ αἱματηρὸς αὐτὸς ὅρος, δὲν εἶναι κάτι πρωτάκουστο. Δὲν βγῆκε ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ τὴν ἔμπνευσι. Σὲ ἀρχαιότερη ἐποχὴ ἀνεγνωρίζετο ἡ ἰδιοκτησία ἐπὶ τοῦ ἰδίου σώματος καὶ συνεπῶς ἐπετρέπετο στὸ καθένα νὰ δίδει τὸ σῶμα του εἴτε ὁλόκληρο εἴτε κατὰ μέρη πρὸς ἀσφάλειαν ἰδιωτικῆς συμβάσεως. Ὁ Kohler καὶ ὁ Nimeyer ἀναφέρουν πολλὰ παραδείγματα τέτοιων ὅρων καὶ μάλιστα καὶ βαρυτέρων ἀκόμη. Πολλὲς φορὲς ὁ ὀφειλέτης ἔδιδε στὸν δανειστή του τὸ δικαίωμα καὶ νὰ τόν θανατώσῃ ἀκόμα ἂν δὲν πληρώσῃ τὴν ὑποχρέωσί του. Ὁ Hobbes καὶ ὁ Hugo Grotius ἀναφέρουν ὅτι τέτοιοι ὅροι ἴσχυσαν καὶ κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα, δηλαδὴ στὴν ἐποχὴ τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἀργότερα. Τὸ σωστὸ ὅμως εἶναι ὅτι ἀπὸ τὸν 13ον αἰῶνα ἔπαυσαν πειὰ νὰ γίνωνται συμβάσεις μὲ τέτοιους ὅρους, ἐξ αἰτίας τῆς ἀντιδράσεως ποὺ σηκώθηκε ἐναντίον των· ὁ Bertolus φημισμένος νομικὸς τοῦ 14ου αἰῶνος ἐξεστράτευσε πραγματικὰ κατὰ τοῦ παραλογισμοῦ αὐτοῦ, τοῦ νὰ εἶναι δηλαδὴ κανεὶς συγχρόνως ὑποκείμενο καὶ ἀντικείμενο νομικῆς σχέσεως. «Κανεὶς δὲν εἶναι κύριος τῶν μελῶν του, ἔλεγεν ὁ νομοθέτης οὗτος. Καὶ ὅπως σ' ἕναν

ἄνθρωπον δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ κολοβωθῇ ἢ ν' αὐτοκτονήσῃ, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ δώσῃ τέτοιο δικαίωμα σ' ἄλλον.» Τὴν ἴδια ἐκστρατεία ἔκαμε καὶ ὁ Grotius. Ἔπειτα ἡ Ἐκκλησία. Καὶ τέλος ἡ Πολιτεία. Ἡ ἐκκλησία μὲ τὴν ἴδια δικαιολογία μὲ τὴν ὁποίαν ἀπαγορεύει τὴν αὐτοκτονία· ἡ πολιτεία μὲ τὴν ἀντίληψί της ὅτι οἱ ὑπήκοοί της εἶναι περιουσία της καί συνεπῶς ἡ ἐκουσία ἢ καὶ ἡ συμβατικὴ ἐλάττωσίς των ὄχι μόνον ἀπαγορεύεται ἀλλὰ καὶ τιμωρεῖται. Μπορεῖ λοιπὸν κανεὶς νὰ δεχθῇ ὅτι ἀπὸ τὸν 14ον αἰῶνα ἔλειψαν οἱ ὅροι αὐτοὶ γιατὶ ἀπὸ τότε ἀρχίζει καὶ ἡ νομοθεσία νὰ τοὺς ἀπαγορεύῃ.

Ὥστε ὁ ὅρος αὐτός, τῆς λίτρας τοῦ κρέατος, δὲν εἶναι ποιητικὴ ἐφεύρεσις, ἀλλὰ ἀπήχησις πραγμάτων ποὺ ἴσχυαν σὲ παλαιότερες ἐποχὲς καὶ ποὺ στὸν 16ον αἰῶνα ποῦ ἤκμασεν· ὁ Σαίκσπηρ εἶχαν πειὰ ἀποτιναχθῇ.

Καὶ τώρα ἂς ἔλθουμε στὴ δίκη.

Γιὰ τὸν νεώτερο δικαστὴ ἂν θὰ ἐπρόκειτο νὰ κρίνῃ μιὰ τέτοια σύμβασι δὲν θὰ γεννιῶνταν κανένα ζήτημα. Γιατὶ ἡ σύμβασις ποῦ ὑπέγραψεν ὁ Γενάρος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔδιδε στὸν Σάϋλωκ τὸ δικαίωμα νὰ τοῦ κόψῃ μιὰ λίτρα κρέατος ἀπ' ὅποιο μέρος τοῦ σώματός του ἤθελε, εἶναι σύμβασις contra bonos mores καὶ συνεπῶς ἀπ' ἀρχῆς ἄκυρος. Δέν θὰ εἶχε λοιπὸν καμμιὰ ἀνάγκη τῆς γυναικείας πονηριᾶς ὁ νεώτερος δικαστής. Ἀλλὰ καὶ οἱ σύγχρονοι τοῦ Σαίκσπηρ ἄγγλοι δικασταὶ δὲν θὰ εἶχαν νὰ πολυσκοτισθοῦν μὲ μιὰ τέτοια δίκη. Στὴν συντηρητικὴ Ἀγγλία, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ Ἑβραῖοι δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ παρίστανται εἰς τὰ Δικαστήρια καὶ νὰ ζητοῦν τὴν ἐκπλήρωσι συμβάσεων πρὸς ὄφελός των. Πολὺ δὲ περισσότερον μιᾶς τέτοιας συμβάσεως. Γι'αὐτὸ κι' ὁ ποιητὴς γιὰ νὰ μὴ ξενίσῃ τὸ ἀκροατήριό του λέγει πῶς ἡ σκηνὴ γίνεται στὴ Βενετία. Στὴν ἐμποροκρατουμένη αὐτὴ πολιτεία, μὲ τὲς ἀνεπτυγμένες διεθνεῖς της σχέσεις, ποὺ ὅλοι εἶχαν δικαίωμα νὰ παρουσιάζωνται στὰ δικαστήριά της, καὶ ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ ἐξαρτήσῃ τὴν νομικὴ ἱκανότητα τῶν πολιτῶν της ἀπὸ τὲς θρησκευτικές των πεποιθήσεις. Μὰ ὅμως δὲν τηρεῖ πέρα πέρα τὲς Βενετσιάνικες συνήθειες ὁ ποιητὴς στὸ δράμα του αὐτό. Σὲ πολλὰ μέρη εἰσάγει ἀγγλικὰ ἔθιμα, διατὶ μόνον οἱ ἄγγλοι ἀριστοκράτες ἐθεωροῦσαν τὸν τόκο ὡς κάτι ἄξιον περιφρονήσεως. Γιὰ τὸν Βενετσάνο ὅμως ἔμπορο αὐτὸ θὰ ἦταν σωστὸς παραλογισμός. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι στὴ Βενετία ὁ τόκος καὶ ἀνεγνωρισμένος καὶ νόμιμος ἀλλὰ καὶ δίκαιος ἦτο.

Ὕστερα ἐκτὸς αὐτῶν νόμιμα θὰ ἰσχυρίζετο κανεὶς ὅτι ἡ σύμβασις αὐτὴ δὲν ἦτο σοβαρά. Ὁ δανειστὴς ἄλλως τε κατὰ τὴν συνομολόγησί της λέγει ἐπανειλημμένως ὅτι: «Ἔτσι γιὰ χωρατὸ» θὰ γράψουν στὸ ὁμόλογο ὅτι ἂν δὲν πληρωθῇ τὸ χρέος θὰ ἔχει δικαίωμα στὴ λίτρα τοῦ κρέατος. Κάλλιστα λοιπὸν στὴ δίκη ὁ ὀφειλέτης θὰ ἀντέτασσεν ὅτι μὲ τὴν σύμβασιν αὐτὴ δὲν ἐσκόπευαν νὰ συνάψουν σύμβασι σοβαρὰ μὲ τετοιον ἕνα ὅρο ἀλλὰ εἰκονικῶς καὶ συνεπῶς δὲν ἔδωσαν σ' αὐτόν δύναμι δεσμευτική.

Ὅμως ἐνῷ ἔτσι θὰ ἦσαν τὰ πράγματα γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τοὺς συγχρόνους τοῦ Σαίκσπηρ, ἐνῷ ὑπάρχει στὴ μέση μιὰ εἰκονικότης, βλέπουμε τὸ Δικαστήριο τῆς Βενετίας, καὶ τὴν Πόρτοια, ποὺ παρουσιάζεται ὡς σοφὸς καθηγητής, ν' ἀποφαίνωνται ὅτι ἡ σύμβασις εἶναι ἰσχυρὰ καὶ δεσμευτική, καὶ ν'ἀναγνωρίζουν τὸ δικαίωμα τοῦ Σάϋλωκ στὴ λίτρα τοῦ κρέατος. Καὶ

ἐνῷ ἀναγνωρίζουν αὐτὸ τὸ δικαίωμα εὑρίσκει κατόπιν ἡ Πόρτσια ἕνα μέσο νὰ τὸ καταντήσῃ ἄνεργο. Νὰ μὴ κόψῃ οὔτε παραπάνω, οὔτε παρακάτω καὶ νὰ μὴ χύσῃ οὔτε μιὰ σταλιὰ αἷμα, γιατὶ ἀλλοιῶς ὁ Σάϋλωκ θὰ τιμωρηθῇ αὐστηρά, ἀφοῦ ὁ Βενετσιάνικος νόμος τιμωρεῖ τὸν ξένον ποὺ ἐπιβουλεύεται τὴν ζωὴν Βενετοῦ πολίτου. Καὶ ὁ νόμος αὐτὸς προτείνεται γιὰ νὰ καταρρίψῃ μιὰ ἰσχυρὰ καὶ νόμιμη σύμβασι.

Θὰ ἀπορήσῃ βέβαια κανείς, πῶς αὐτὸν τὸν νόμον δὲν τὸν ἐφήρμοσεν ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὸ Δικαστήριο ἀλλὰ χρειάσθηκε γιὰ νὰ ἐφαρμοσθῇ νὰ ἐνεργήσῃ ἡ γυναικεία πονηριὰ τῆς Πόρτσιας. Ὕστερα πῶς παρατρέχεται ἡ ἔνστασις τῆς εἰκονικότητος; Πῶς θὰ σταθῇ ἡ ἑρμηνεία ποὺ δίδει ἡ Πόρτσια ἀφοῦ αὐτὴ δὲν πηγάζει ἀπὸ τὴ θέλησι τῶν συμβληθέντων ποὺ εἶναι σαφὴς καὶ καθαρά; Πῶς θὰ ἀποκοπῇ κρέας χωρὶς αἷμα; Καλὰ νὰ μὴν εἰμπορῇ νὰ ἀποκόψῃ περισσότερο, λιγώτερο ὅμως γιατί; Ἡ Δωδεκάδελτος ἄλλως τε σὲ τέτοιες συμβάσεις λέγει «ἐὰν περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον ἀποκόψῃ δὲν γεννᾶται δικαίωμα ἀποζημιώσεως».

Αὐτὰ ὅλα ἀποδείχνουν πῶς ὁ ποιητὴς δὲν ἐργάζεται ὅπως ὁ νομικός. Ὁ ποιητὴς τὰ κανονίζει ὅλα ὥστε νὰ παρουσιάσουν δραματικὸν ἐνδιαφέρον· αὐτὸ κυρίως ζητεῖ.

Τὸ δρᾶμα ὅμως δὲν τελειώνει ἕως ἐδῶ. Ἔδωσεν ἀφορμὴ νὰ γίνῃ μιὰ μεγάλη συζήτησις μεταξὺ φημισμένων νομικῶν, κορυφῶν τῆς νομικῆς ἐπιστήμης. Καὶ ἡ συζήτησις περιστρέφεται στὸ ἂν ἐπιτρέπεται ἀφοῦ ἀνεγνωρίσθη πειὰ ἕνα δικαίωμα καὶ ἐξεδόθη ἀπόφασις ὑπὲρ αὐτοῦ, ἂν ἐπιτρέπεται μὲ πανουργία καὶ ἀπάτη νὰ καταστῇ αὐτὸ ἄνεργο. Ποιὰ ἦταν ἡ γνώμη τοῦ Σαίκσπηρ στὸ ζήτημα αὐτό;

Καὶ ὁ Jering, ὁ κολοσσὸς αὐτὸς τῆς νομικῆς ἐπιστήμης; λέγει: «Ἡ γλῶσσα τοῦ Σάϋλωκ εἶναι ἡ γλῶσσα τὴν ὁποίαν τὸ προσβληθὲν αἴσθημα τοῦ δικαίου πάντοτε θὰ ὁμιλῇ εἰς πάντα τόπον καὶ εἰς πᾶσαν ἐποχήν· ἡ δύναμις τὸ ἀδιάσειστον τῆς πεποιθήσεως ὅτι τὸ δίκαιον ὀφείλει ἐν τοσούτῳ νὰ παραμένῃ δίκαιον, ἡ ὁρμὴ καὶ τὸ πάθος τοῦ ἀνδρὸς ὅστις συναισθάνεται ὅτι εἰς τὴν ὑπόθεσιν τὴν ὁποίαν ὑπερασπίζεται οὐ μόνον περὶ τοῦ προσώπου του πρόκειται ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ νόμου. «Ἐγὼ τὸν νόμον ἀπαιτῶ». Μὲ τὰς λέξεις αὐτὰς ὁ ποιητὴς ἀπεικόνισε κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὴν ἀληθῆ σχέσιν τοῦ δικαίου καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἀγῶνος διὰ τὸ δίκαιον ὅσον οὐδεὶς τοῦ Δικαίου φιλόσοφος ἤθελεν ἐπιτυχέστερον δυνηθῇ νὰ πράξῃ τοῦτο. Μὲ τὰς λέξεις ταύτας διὰ μιᾶς ἡ ὑπόθεσις ἀπὸ νομικῆς ἀξιώσεως τοῦ Σάϋλωκ ἐγένετο ζήτημα διὰ τὸ Δίκαιον τῆς Βενετίας. Πόσον ἰσχυράν, πόσον γιγαντιαίαν ἔκτασιν λαμβάνει ἡ μορφὴ τοῦ ἀνδρὸς, ὅταν οὗτος τὰς λέξεις ταύτας ἀναφωνῇ! Δὲν εἶναι πλέον ὁ Ἰουδαῖος, ὅστις ζητεῖ τὴν λίτραν τῆς σαρκὸς, ἀλλ' εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ νόμος τῆς Βενετίας, ὅστις κρούει τὰς κιγκλίδας τοῦ δικαστηρίου—διότι τὸ δικαίωμα αὐτοῦ καὶ τὸ δίκαιον τῆς Βενετίας εἶναι ἕν καὶ τὸ αὐτὸ· μὲ τὸ δικαίωμα αὐτοῦ καταπίπτει αὐτὸ τὸ δίκαιον τῆς Βενετίας. Καὶ ὅταν οὗτος κατόπιν συντρίβεται ὑπὸ τὸ βάρος τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἡ ὁποία διὰ χλευαστικῆς σοφιστείας ματαιώνει τὸ δικαίωμά του, ὅταν οὗτος ἀποπεμπόμενος μὲ πικρὸν σαρ-

ΣΩΤ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

κασμὸν, καταλυπημένος, συντετριμμένος, μὲ λυμένα τὰ γόνατα, τὶς δύναται νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν κρίσιν ὅτι μετ' αὐτοῦ ἐκάμφθη συγχρόνως καὶ αὐτὸ τῆς Βενετίας τὸ Δίκαιον;».

Ὁ Kohler, ἄλλος διαπρεπὴς νομομαθὴς, κηρύσσεται ὑπὲρ τῆς ἀποφάσεως τῆς Πόρτσιας. Κατ' αὐτὸν ὁ Σάϋλωκ κάνει κατάχρησι τοῦ δικαίου ἀφοῦ ζητεῖ νὰ τὸ μεταχειρισθῇ ἐναντίον τοῦ κοινοῦ αἰσθήματος. Ὅ,τι ζητεῖ ὁ Σάϋλωκ δὲν εἶναι δίκαιον ἀλλὰ ἄδικο καὶ ἡ ζῶσα γνῶσις τοῦ Δικαίου ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ὠθεῖ τὸν τελευταῖον αὐτὸν ὥστε νὰ δημιουργήσῃ ἀπὸ τὸ ἄδικον δίκαιον. Καὶ λέγει: «Ἡ ἀπόφασις τῆς Πόρτσιας εἶναι ἡ ἀποκάθαρσις τῆς συνειδήσεως τοῦ Δικαίου κατὰ τῆς σκοτεινῆς νυκτὸς, ἥτις ἐβάρυνε μέχρι τοῦδε τὴν κατάστασιν τοῦ Δικαίου. Εἶναι ἡ νίκη, ἥτις κρύπτεται ὄπισθεν φαινομενικῶν λόγων, ἥτις κρατεῖ τὴν προσωπίδα ψευδοῦς αἰτιολογίας διότι αὕτη εἶναι ἀναγκαία. Εἶναι ὅμως νίκη μεγάλη, περιφανὴς νίκη· νίκη ὄχι ἁπλῶς δῆθεν εἰς τὴν μοναδικὴν δίκην, νίκη κυρίως εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Δικαίου, εἶναι ὁ ἥλιος τῆς προόδου ὁ ὁποῖος ἅπαξ πάλιν ἔρριψεν τὰς θερμαντικάς του ἀκτίνας ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ Δικαστηρίου καὶ τὸ βασίλειον τοῦ Ζωροάστρου κατισχύει τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους.» Παρόμοια ἐργάζεται ἡ Δικαιοσύνη καὶ στὸ ἔργο ἑνὸς ἄλλου μεγάλου ποιητοῦ, τοῦ Αἰσχύλου. Ὅταν αἱ Εὐμενίδες, στὴν «Ὀρέστεια» ζητοῦν τὴν κεφαλὴν τοῦ φονέως διότι ἔχυσε συγγενικὸν αἷμα, τὸ αἷμα τῆς μητρός του, ὁ Ἀπόλλων ἀρνεῖται τὴν σχέσιν, διότι κατ' αὐτὸν «ἡ μήτηρ δὲν εἶναι γεννήτωρ ἀλλὰ ἐπιμελήτρεια τοῦ ἐσπαρμένου φυτοῦ» καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ὡς δικαστὴς δέχεται τὴν ἀντίληψιν ταύτην. Βεβαίως ἡ ἀπόφασις τῆς Ἀθηνᾶς δὲν στέκεται καλλίτερα ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν τῆς Πόρτσιας. Ὑπεραμυνόμενος δὲ ὁ καθηγητὴς οὗτος τὴν καταδίκην τοῦ Σάϋλωκ προσθέτει: «Ἐὰν ἐν τούτῳ ὑπάρχει ἀδικία, ὅμως μιὰ τοιαύτη ἀδικία κοσμοϊστορικὴ δικαιολογεῖται πλήρως· σὔτη εἶναι μία κοσμοϊστορικὴ ἀνάγκη· υἱοθετήσας δὲ ταύτην ὁ Σαίκσπηρ ὡς ἱστορικὸς τοῦ Δικαίου ὑπερέβαλεν ἑαυτόν. Ὅτι ὁ Σάϋλωκ οὐ μόνον ἀποπέμπεται ἀλλὰ συγχρόνως τιμωρεῖται, εἶναι ἀναγκαῖον, ἵνα στεφανωθῇ ἡ νίκη, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ νέα περὶ Δικαίου ἰδέα λάμπουσα χωρεῖ».

Ὁ Pietscher, δικαστὴς αὐτὸς, κηρύσσεται καὶ ὑπὲρ τῆς ἀποφάσεως. Εἶναι πανοῦργος ἡ λύσις, ἀλλ' ὅμως δεκτὴ, γιατὶ κατορθώνει νὰ κατατροπώσῃ τὴν πανουργίαν τοῦ Ἑβραίου καὶ νὰ καταστήσῃ ἀνένεργο τὸν δόλον του.

Ὁ Huvelin καὶ αὐτὸς δικαιολογεῖ τὴν ἀπόφασιν διότι ὁ δόλος τῆς ἀποφάσεως ἰσοφαρίζει τὸν δόλον τῆς ἀγωγῆς.

Θὰ ἦταν ὅμως τολμηρὸ νὰ ἀκολουθήσῃ κανεὶς τοὺς κολοσσοὺς αὐτούς τῆς νομικῆς ἐπιστήμης στὰ συμπεράσματά των τὰ ἀπόλυτα. Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τούτου ζήτημα εἶναι ἂν ὁ Σαίκσπηρ θέλησε νὰ παρουσιάσῃ τὸν Σάϋλωκ γιὰ ὑπέρμαχο καὶ νὰ πῇ τὴ γνώμη του σὲ τέτοιο ἕνα θέμα.

Βέβαια ὅπως φαίνεται τὸ δικαίωμα τοῦ Σαϋλὼκ στηρίζεται σὲ διάταξι νόμου ὑπάρχοντος· μὰ ὅμως ἀπὸ τὸ δικαίωμα αὐτὸ λείπει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον αὐτὸς ὁ Jhering ἔθεσε γιὰ πηγὴ τοῦ δικαίου. Τοῦ λείπει δηλαδὴ τὸ *αἴσθημα*

ὅτι τοῦτο εἶναι καὶ δίκαιον. Γιατὶ ἂν ἐξετάσθῃ βαθειὰ **τὸ δικαίωμα** τοῦ Σαϋλὼκ **τότε** θὰ παρουσιασθῇ ὅτι κάτω ἀπὸ **τὸ** δίκαιον **αὐτὸ** καλύπτεται **μία** ἀδικία. Καὶ ἕνας ἄλλος μεγάλος διανοούμενος ὁ Γκαῖτε **στὴν «Ἰφιγένεια του» παρόμοια** λύσι δίδει. Ἐκεῖ ὁ Τόας ὅταν ζητεῖ **τὴ σφαγὴ τῶν** αἰχμαλώτων **στηρίζεται** στὸ θετικὸ δίκαιο. Ὅταν δὲ ἡ ἱέρεια **τὴν** ἀρνεῖται **στηρίζεται εἰς τὸ περὶ δικαίου αἴσθημα. Τόας καὶ Σαϋλὼκ** ζητοῦν **τὴν** ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου **γιατὶ αὐτὸς ἐξυπηρετεῖ τὰ πάθη των. Καὶ στὲς δύο αὐτὲς περιστάσεις ὑπάρχει** ἡ ἴδια σύγκρουσις. Ἀπὸ τὸ **ἕνα μέρος τὸ** ἱστορικὸ **δίκαιο** τοῦ παρελθόντος. Ἀπὸ τὸ **ἄλλο τὸ «αἰώνια** διαμορφούμενο, **τὸ** αἰώνια νεάζον, **τὸ** αἰώνια **ἐξελισσόμενο δίκαιο».**

Ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη τοῦ Kohler δὲν εἶναι λιγώτερο τολμηρά. **Ἐὰν** ἐπρόκειτο ἡ **ἀντίληψις τοῦ δικαστοῦ νὰ κρίνῃ, τότε** μοιραίως **θὰ κατελήγαμε** στὸ ἔτσι **θέλω τοῦ δικαστοῦ, στὴ παράλυσι τοῦ Δικαίου. Ἡ ἀντίληψις τοῦ δικαστοῦ ἔχει ὑποκειμενικὴ ἀξία, ἐνεργεῖ μορφωτικῶς, δὲν εἶναι ὅμως καὶ Δίκαιον. Πρέπει βέβαια καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ νομολογία νὰ εὑρίσκεται σὲ** ἁρμονία **μὲ τὴ σύγχρονη ἀντίληψι τοῦ Δικαίου· σ'** αὐτὸ **τείνει καὶ ἡ ἑρμηνεία** καὶ γι' αὐτὸ ὁ νομος διάφορα ἑρμηνεύεται κατὰ τὲς διάφορες ἐποχές. Ποτὲ ὅμως ὁ δικαστὴς δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸν ἀποκρούσῃ φανερά. Ὁ νομοθέτης πρέπει νὰ φροντίζῃ νὰ μὴ ἐμφιλοχωρῇ διάστασις μεταξὺ Δικαίου καὶ τοῦ περὶ Δικαίου αἰσθήματος. Καὶ ἂν τὸ παραμελήσῃ ἡ ἐτυμηγορία τοῦ Δικαστοῦ δὲν ἠμπορεῖ νὰ διορθώνῃ αὐτὴν τήν παράλειψι. Παρ' ὅλη τὴν ἐλευθερία ποὺ ὑπάρχει καὶ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ στήν ἑρμηνεία ἑνὸς νόμου, μένουμε ὅμως πάντα δεμένοι σ' αὐτόν.

Συγκρούσεις μεταξὺ θετικοῦ Δικαίου καὶ τῆς περὶ Δικαίου ἀντιλήψεως εἶναι ἀναπόφευκται. Καὶ στὲς ποινικὲς ὑποθέσεις οἱ δικασταὶ εἶναι προσκολημένοι στὰ κείμενα καὶ ἀκολουθοῦν τὲς ἀντιλήψεις των. Περιπτώσεις ἀθωώσεως, καίτοι ἀπεδείχθη τὸ ἀδίκημα, συχνὰ παρουσιάζονται· ὀφείλονται ὅμως εἴτε στὴν ἐπιείκεια εἴτε σὲ ἄλλους λόγους. Ἡ ἐτυμηγορία λαμβάνει τότε ὑπ' ὄψι τὴν ἀξία τῆς **χάριτος** ποὺ εἶναι πολλές φορὲς προωρισμένη νὰ χρησιμεύσῃ γιὰ τὴν γεφύρωσι τοῦ δικαίου καὶ τῆς περί Δικαίου ἀντιλήψεως.

Στὲς πολιτικὲς ὅμως ὑποθέσεις δὲν ὑπάρχει ἡ **χάρις** καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ γιατὶ σ'αὐτὲς δὲν πρόκειται περὶ ἀπαιτήσεως τῆς Πολιτείας κατὰ τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ περὶ ἰδιωτικῆς ἀπαιτήσεως, στὴν ὁποίαν ἡ Πολιτεία ἀρνητικὴν ἐπίδρασιν ἀσκεῖ. Στὸν Ρωμαϊκὸ νόμο, ὅτι, ὁ ἴδιος δίκαιον ἀσκεῖ οὐδένα βλάπτει, ἀντιτίθεται ἡ παρατήρησις ὅτι ἡ ἄσκησις δικαίου ἀποκλειστικῶς καὶ μόνο γιὰ νὰ βλάψῃ ἄλλον εἶναι ἀπαράδεκτος. Στηριζόμενος σ' αὐτὸ ὁ νεώτερος δικαστὴς μπορεῖ ν' ἀπορρίψῃ τὴν ἀγωγὴ τοῦ Σάϋλωκ. Ὁ Δικαστὴς ὅμως τοῦ 16ου αἰῶνος δὲν ἠμποροῦσε. Ὁ Σάϋλωκ σύμφωνα πρὸς τὸ πνεῦμα ἐρωτᾶ: «Τὶ νὰ φοβηθῶ; δὲν πράττω ἀδικία» καὶ ὁ Δόγης σιωπᾶ. Γιατὶ κι' αὐτὸς αὐτὴν τὴν ἀντίληψι εἶχε ὅτι δὲν ἦταν ἄδικος ἡ ἀπάντησις τοῦ Σάϋλωκ. Ἦταν τότε ἀπεριόριστη ἡ δύναμις τῆς ἰδιωτικῆς θελήσεως στὴ σφαῖρα τοῦ ἐνοχικοῦ δικαίου, ὅπως παραστένει τὸ δράμα. Ἡ Πολιτεία δὲν ἠμπόδιζε τὴν ἐνεχυρίασι τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τῆς ζωῆς. Καὶ ὅταν ὁ νομοθέτης δέχεται τοὺς αἱματηροὺς ὅρους, δὲν εἶναὶ δυνατὸν ὁ δικαστὴς νά τοὺς ἀποκρούσῃ μὲ ψεύτικες καὶ πλανερὲς ἑρμηνεῖες.

Μὰ ὅμως αὐτὰ εἶναι θεωρίες γιὰ τὲς ὁποῖες ζήτημα εἶναι ἂν θέλησε

νὰ ἀσχοληθῇ καὶ ὁ ποιητής μας. Ὁποιητὴς εἶναι ζήτημα ἂν ἐσκόπευε μὲ τὸ δράμα του αὐτὸ νὰ παρουσιασθῇ ὡς σπουδαῖος νομομαθὴς, καὶ νὰ πῇ τὴ γνώμη του γιὰ πράγματα ποὺ ἔδωσεν ἀφορμὴ ν' ἀσχοληθοῦν οἱ νομικοί. Ἂν ὁ ποιητὴς ἤθελε νὰποζάρῃ γιὰ νομικὸς τότε δὲν θὰ παρουσίαζε τὴν ἴδια σύμβασι, στὸ ἴδιο δράμα, ὑπὸ τρεῖς διάφορες ἀπόψεις ποὺ ἡ μιὰ ν' ἀναιρεῖ τὴν ἄλλη. Δηλαδὴ ὅταν ζητεῖ νὰ τὴν κάμῃ ἀνεκτὴν καὶ ἀπὸ τὸν ὀφειλέτην καὶ ἀπὸ τὸ κοινὸν τὴν παρουσιάζει εἰκονικὴν «ἔτσι γιὰ χωρατὸ». Ὅταν τοῦ χρειάζεται κατόπιν ἡ δίκη μὲ τὴς διακυμάνσεις της γιὰ νὰ τονίσουν τὸ δραματικὸν ἐνδιαφέρον, τὴν μεταβάλλει ἀμέσως ἀπὸ εἰκονικὴν σὲ σπουδαίαν δικαστικὴν ὑπόθεσιν καὶ τέλος γιὰ τὴ λύσι του δράματος γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν χάρι ὁ κοροϊδευθεὶς Σαϋλὼκ, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς πάντας τὴν μεταβάλλει σὲ ἔγκλημα. Ἕνας νομικὸς ποτὲ βέβαια δὲν θὰ εἰργάζετο ἔτσι, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἕνας ποιητὴς τῆς δυνάμεως τοῦ Σαίκσπηρ, ἂν τὸν ἀπασχολοῦσεν βέβαια τὸ νομικὸ μόνο ζήτημα.

Ἀπὸ τὴ νομικὴ ὑπόθεσι ὁ Σαίκσπηρ ἐπῆρε μόνο τὸ ποιητικὸ καὶ σκηνικὸ μέρος, τίποτε ἄλλο. Καὶ νομίζω πῶς δὲν ἐσκέφθη καθόλου νὰ υἱοθετήσῃ ζήτημα ἀγῶνος διὰ τὸ Δίκαιον εἴτε κατὰ τὴν ἀντίληψι τοῦ Jhering εἴτε καὶ κατὰ τὴν τοῦ Kohler. Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ καὶ αἱ συγκρούσεις της, αὐτὸ τὸν ἐνδιέφερε. καὶ τὸν ἀρκοῦσε ὅτι αἱ πηγαί του τοῦ προσέφεραν ἕνα τέτοιο θέμα καὶ μίαν λύσιν ἀνθρώπινη, ἀδιάφορα ἂν αὐτὴ συνεβιβάζετο καὶ μὲ τὲς ἀπαιτήσεις τῆς νομικῆς ἐπιστήμης.

Ἡ φιλοσοφική του ἰδέα ἦταν ἀναμφιβόλως ἄλλη, γιατὶ ὑπάρχει μιὰ τέτοια καὶ στὸ δράμα αὐτὸ ὅπως σὲ ὅλα τὰ δράματά του. Καὶ φαίνεται ἡ ἰδέα του αὐτὴ κατακάθαρα. Εἶναι ἡ ἰδέα ποὺ ἀπὸ καταβολῆς δικαιοσύνης ὑφίσταται καὶ ἰσχύει, ποὺ διατυπώθηκε ἄριστα στὴ ρωμαϊκὴ ρῆσι summum jus summa injuria δηλαδὴ ἡ ἀπόλυτη δικαιοσύνη καταντᾷ σὲ ἀπόλυτη ἀδικία· Καὶ πράγματι νὰ ἐνάγω κανένα καὶ νὰ ζητῶ τὸ ἄκρον ἀπόλυτον τοῦ δικαίου μου καταντᾶ σχεδὸν πάντα νὰ φθάνω στὴ ἀδικία. Ἡ Πόρτσια ἄλλως τε τὰ λέγει κατὰ τὸν θαυμασιώτερο τρόπο, ὅταν προτρέπῃ τὸν Σαϋλωκ νὰ φανῇ συγκαταβατικός. «Σαϋλωκ, δὲν θέλει βιάσιμο ἡ σπλαχνία. Πέφτει σὰν τὴ γλυκειὰ βροχὴ ἀπ' τὰ οὐράνια· διπλὰ εἶναι εὐλογημένη· κι' αὐτὸν ποὺ δίνει εὐλογάει, κι' αὐτὸν εὐλογάει ποὺ παίρνει. Ναί, κραταιότατη ἦταν μέσα στὰ κραταιά. Καλλιτέρα ἀπὸ στέμμα σὲ βασιλειὰ ταιριάζει. Τὸ σκῆπτρο του ἂν τὴ δύναμη τῆς κοσμικῆς δείχνει ἐξουσίας, προσὸν σεβασμοῦ καὶ μεγαλείου, ὅπου τῶν βασιληάδων κάθεται ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος, ὅμως πειὸ ἐπάνω του ἀκόμα στέκεται ἡ εὐσπλαχνία. Μέσα στὴν καρδιὰ τῶν Βασιληάδων ἔχει θρόνο, εἶναι κι' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ ἀκόμα προσόν. Καὶ ἡγητῆνη τότε ἐξουσία φαίνεται πειὰ σὰν νὰ μοιάζει τὴ θεϊκὴ ***ὅταν σπλαχνιά κολάζει τὴ Δικαιοσύνη. Σάϋλωκ λοιπὸν δικαιοσύνη ἂν εἶναι ὁ λόγος σου, μὰ συλλογίσου αὐτό, πῶς μόνο ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη δεν θὰ βλέπαμε κανείς μας σωτηρία.*** Εὐσπλαχνία γυρεύουμε στὴ προσευχή μας· κ' ἡ ἴδια αὐτή μας ἡ προσευχὴ λέει εὐσπλαχνίας καὶ μεῖς νὰ κάνουμε ἔργα. Μίλησα αὐτὰ τὰ λόγια ἔτσι ***νὰ μαλακώσω τὴ Δικαιοσύνη ποὺ ζητᾶς***· μὰ ἂν ἐπιμένεις τότε πρέπει τὸ αὐστηρό κριτήριο ἐδῶ τὸν ἔμπορο νὰ τὸν καταδικάσει».

Ἔτσι λοιπὸν ὁ Σαίκσπηρ μὲ τὸν Ἔμπορο τῆς Βενετίας δὲν ἠθέλησε νὰ

μιλήση γιὰ τοὺς αἱματηροὺς ὅρους τῆς συμβάσεως. Μετεχειρίσθη ὅμως τὸ δραματικὸν ἐνδιαφέρον ποὺ γεννᾷ ἡ σκληρότης των. Δὲν ἐζήτησε νὰ παρουσιάσῃ τὸν Σάϋλωκ ὡς εὐγενῆ καὶ ἄξιο συμπαθείας ὑπερασπιστὴν τοῦ Δικαίου. Τέτοιος τύπος ἑβραίου γιὰ τὸ Ἀγγλικὸ Θέατρο τοῦ 1596 ἦταν πάρα πολύ. Τὸ δίκαιο ἦταν μὲ τὸ μέρος τοῦ Γεννάρου καὶ τοῦ φίλου. Τὸ ἄδικο μὲ τὸ μέρος τοῦ Σάϋλωκ. Καὶ πρέπει στὸ τέλος νὰ βγῇ ζημιωμένος ὁ Σάϋλωκ. Ἡ Πόρτσια μὲ τὴ γυναικεία της πονηριὰ σώζει τὸν Γεννάρο. Αὐτὸ δίδει τὴ λύσι ποὺ ζητοῦσε τὸ κοινὸ καὶ κανεὶς δὲν ζητοῦσε ἂν ἦταν δίκαιη ἢ ὄχι ἡ τέτοια λύσις. Ἴσως σήμερα νὰ βλέπουμε τὸν Σάϋλωκ μὲ ἄλλα μάτια ἀλλὰ ἡ ἀπόφασις τῆς Πόρτσιας ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερα νὰ ἐπιδοκιμάζεται γιατὶ μὲ τὴ πανουργία αὐτὴ ἐξυπηρετεῖται ὄχι τὸ τυπικὸ Δίκαιον ἀλλὰ ὁ ὑπέρτατος Ἀνθρωπισμὸς καὶ αὐτὸ ζητεῖ τὸ Κοινό. Ὁ θεατὴς αἰσθάνεται πῶς ἡ ἀπαίτησις τοῦ Σάϋλωκ γιὰ τὴ λίτρα τοῦ κρέατος δὲν θὰ πραγματοποιηθῇ καὶ δὲν πρέπει νὰ πραγματοποιηθῇ. Καὶ ὁ Σαίκσπηρ φροντίζει νὰ μὴ γίνῃ αὐτό. Ἂν τώρα αὐτὸ τό κατορθώνει κατὰ τρόπο ποὺ δὲν ἱκανοποιεῖ τοὺς νομικοὺς ἢ μᾶλλον κατὰ τὸ τρόπο ποὺ τοὺς ἐξεγείρει, αὐτὸ πολὺ λίγο τὸν ἐνδιαφέρει. Ὁ ποιητὴς ἀτενίζει πάντα τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρο καὶ ἐξυπηρετεῖ τὸ κοινό αἴσθημα. Καὶ σ' αὐτὸ ὁ Σαίκσπηρ ἀναμφιβόλως ἐδείχθηκεν ἄφθαστος.

ΣΩΤ. Ν. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ
Δικηγόρος

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΤΟ ΜΙΚΡΟΒΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ

ΤΟΥ κ. ΓΕΩΡ. ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΑΔΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜ. ΛΟΙΜΩΔΩΝ ΝΟΣΩΝ ΘΕΣ)ΝΙΚΗΣ

Μία πρόοδος ἐν Θεσσαλονίκῃ

Νερὸ καὶ σαποῦνι» εἶπε κάποιος σοφὸς γιατρός, «καὶ ἡ ἀσθένειες θὰ λείψουν».

Ἐννοοῦσε ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ὅτι πηγὴ πάσης ἀσθενείας εἶναι ἡ διὰ μικροβίων μόλυνσις, ἡ ὁποία προξενεῖ τόσας συμφορὰς εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

«Νερὸ καὶ σαποῦνι» Ναί. Ἀλλ' ὅσο νὰ πλυθῇ, κυριολεκτικῶς, ἡ ἀνθρωπότης καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ κάθε ἐκδήλωσι μολύνσεως δὲν θὰ ἀρκέσῃ βέβαια οὔτε ἡ ζωὴ τοῦ σοφοῦ αὐτοῦ οὔτε ἡ ζωὴ ὁλοκλήρων γεννεῶν αἱ ὁποῖαι θὰ τὸν ἀκολουθήσουν κι' αὐταὶ εἰς τὸν τάφον. Γι' αὐτὸ ἡ ἐπιστήμη δὲν λησμονεῖ τὰ καθήκ[illegible]της καὶ χωροῦσα πρὸς τὴν ἐξέλιξιν, προσπαθεῖ νὰ τελειοπ[illegible] μέσα ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων θὰ δυνηθῇ νὰ καταστε[illegible]σθενείας διὰ τῆς ἀκριβοῦς διαγνώσεως τῶν αἰτίων τὰ ὁ[illegible], αν ταύτας καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἀσθενῶν διὰ τῆς καταπολεμήσεως πλέον τῶν ἐπαράτων μικροβίων τῶν μολυσματικῶν ἀσθενειῶν.

Ἡ μικροβιολογία, ἡ τόσας προόδους σημειώσασα ἐσχάτως, ἡ ἀσφαλὴς καὶ σταθερὰ αὕτη ἐπιστήμη, ἀπέδειξεν ὅτι ἄνευ αὐτῆς, οὔτε ἡ παθολογία αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, οὔτε ἡ χειρουργικὴ πολλάκις, οὔτε ἡ ἐνδελεχὴς παρακολούθησις τοῦ ἀσθενοῦς δι' ἄλλων μέσων, εἶναι ἱκανὰ μέσα διὰ τὴν ἴασιν τῶν ἀσθενειῶν.

Ἰατρική, ἄνευ τῆς ἀρωγῆς τῆς μικροβιολογίας, κατήντησεν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη γράμμα κενόν.

Ὁ Μικροβιολόγος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ εἰσέλθῃ καὶ εἰς τὴς παραμικρότερες πτυχὲς τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ θὰ ἴδῃ μὲ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς Ἐπιστήμης του ὅ,τι ἡμεῖς ἐὰν ἐβλέπαμεν θὰ ἐφρικιούσαμεν καὶ θὰ παρεδίδομεν τὴν ψυχήν μας τὸ ταχύτερον ἀναλογιζόμενοι ὅτι ἐντὸς τοῦ σώματός μας, ἐντὸς τοῦ

αἵματός μας εὑρίσκονται σάρακες οἱ ὁποῖοι καταβροχθίζουν, βραδέως μέν ἀλλ' ἀσφαλῶς, τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μας.

Ὁ Μικροβιολόγος ὅμως, πρὸ τῆς τραγικῆς θέσεως, μειδιᾶ. Μειδιᾶ μὲ τὴν πεποίθησιν εἰς τὴν ἐπιστήμην του, βέβαιος ὢν ὅτι δὲν ἐξαρτᾶται εἰμὴ ἀπὸ τοῦ ἀσθενοῦς μόνον νὰ προφυλαχθῇ καὶ νὰ θεραπευθῇ ἀρκεῖ νὰ σκύψη οὗτος τὴν κεφαλήν του εἰς τὰ κελεύσματα τῆς ἐπιστήμης καὶ νὰ τηρήσῃ ταῦτα μὲ ἀκρίβειαν, μὲ πίστιν.

Ὁ Μικροβιολόγος μεγαλουργεῖ. Ἔχει τὴν πεποίθησιν μὲ τὸ δικαίωμα ποῦ τοῦ δίδει ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ πεῖρα καὶ ἐν τῇ μεγαλουργίᾳ του αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἐξαϋλωμένον, ὑπερήφανον, ὅτι κατώρθωσε καὶ αὐτὸς νὰ συντείνῃ κατά τι εἰς τὴν σωτηρίαν τόσων δυστυχῶν.

Ἐνθυμούμεθα πρὶν ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν τὴν ἱκανοποίησιν ἑνὸς διακεκριμένου ἐπιστήμονος ,τοῦ Παθολόγου Μικροβιολόγου κ. Πολυχρονιάδου, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ Μικροβιολογικοῦ του Ἰνστιτούτου ἐν τῇ ὁδῷ Εὐζώνων ἀρ. 13 μᾶς ἐξηγοῦσε τὸν σκοπὸν ἑνὸς ἑκάστου Χημικοῦ καὶ Μικροβιολογικοῦ ὀργάνου τοῦ Ἰνστιτούτου του καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν πολυετῶν μελετῶν του. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐφαντασθήκαμε ὅτι μέσα στὰς αἰθούσας τῶν ἐργαστηρίων του, ἔλαμπε τὸ κάλλος ἑνὸς Ναοῦ εἰς τὸν ὁποῖον ἐσφυρηλατεῖτο ἡ σωτηρία τῶν δυστυχῶν, ὁ εὐγενὴς δὲ ἐπιστήμων μέσα στὴν ἐκδήλωσιν ἐκείνην τῆς ἐξελίξεως τῆς ἐπιστήμης μᾶς ἔκαμε τὴν ἐντύπωσιν θεράποντος ἁγνοῦ καὶ ἱερέως αὐτῆς.

Ἀλλ' ἂς ἴδωμεν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὶ περιέχουν τὰ τέλεια αὐτὰ ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια.

***

Ἡ κεντρικὴ αἴθουσα μεγάλη, ἁπλῆ, ἀλλ' ἀπαστράπτουσα ἀπὸ καθαριότητα, ὁδηγεῖ εἰς τὰ διάφορα τμήματα τοῦ Ἰνστιτούτου, χρησιμεύει δὲ ὡς αἴθουσα ἀναμονῆς τῶν ἀσθενῶν.

Εἰς τὴν πρώτην αἴθουσαν ἀριστερὰ τῆς αἰθούσης τῆς ἀναμονῆς εὑρίσκεται τὸ Γραφεῖον ἐπιπλωμένον πλούσια καὶ στολισμένον μὲ εἰκόνας ἐπιστημονικάς. Τὸ ὅλον τοῦ γραφείου μαρτυρεῖ τὸ ἀριστοκρατικὸν χοῦ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἐν συνεχείᾳ τοῦ Γραφείου εὑρίσκεται διαμέρισμα πολυτελὲς τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν περιλαμβάνον ἠλεκτροκίνητα ὄργανα, ἐπωαστικοὺς κλιβάνους διὰ τὰς καλλιεργείας τῶν μικροβίων, διάφορα μικροβιολογικὰ καὶ ὑδροχημικὰ ὄργανα, ὡς καὶ ἄπειρα ἀντιδραστήρια.

Πρὸς τὸ βάθος τοῦ ἱδρύματος εὑρίσκεται ἑτέρα αἴθουσα ἁπλῆ

διὰ τὴν ἐξέτασιν καὶ ἀνάπαυσιν τῶν ἀσθενῶν καὶ ὅλως πρὸς τὸ βάθος τοῦ ἱδρύματος εἶναι ἡ αἴθουσα τῶν ἀποστειρωτικῶν κλιβάνων ἡ αἴθουσα τοῦ παρασκευαστηρίου τῶν θρεπτικῶν ὑλῶν διὰ τὴν διατροφὴν καὶ συντήρησιν τῶν μικροβίων, καὶ τέλος ἰδιαίτερον διαμέρισμα εἰς τὸ ὁποῖον τρέφονται διάφορα ζῶα (ἰνδόχοιροι, κόνικλοι, περιστεραὶ, καὶ μύες) χρησιμεύοντα διὰ τὰ ἐπιστημονικὰ πειράματα. Ὡς δὲ ἐπληροφορήθημεν, τὸ Μικροβιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον θὰ πλουτισθῇ καὶ διὰ πηθήκων οἱ ὁποῖοι ἀναμένονται προσεχῶς.

***

Μὲ τοιαύτην λοιπὸν τελειότητα Μικροβιολογικῶν ἐργαστηρίων, ἡ Μακεδονία οὐχὶ μόνον ὑπερήφανος πρέπει νὰ εἶναι διὰ τὴν πρόοδον τὴν ὁποίαν δι' αὐτῶν ἐμφανίζει, ἀλλὰ καί εὐτυχὴς καθότι ἀποκτήσασα ὅ,τι μέχρι τοῦδε ἔλειπεν ἀπὸ τὴν ἰατρικὴν, ὠφελήθη πολὺ εἰς τὸ ζήτημα τῆς διαγνώσεως καὶ καταπολεμήσεως τῶν διαφόρων νόσων.

Τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν παρῆλθε βεβαίως ἀπαρατήρητον διότι ὁ κόσμος ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ἐξετίμησε δεόντως, πρὸς ἴδιόν του —πρωτίστως ὄφελος—ἀλλὰ καὶ ὁ ἰατρικὸς κόσμος μαζὺ μὲ τὰ συγχαρητήριά του πρὸς τὸν ἱδρυτὴν τοῦ Ἰνστιτούτου ἐξέφρασε καὶ τὰς εὐχαριστίας του πρὸς αὐτὸν διότι ἡ ἰατρικὴ ἔχει ἀρκούντως νὰ ἐξυπηρετηθῇ μὲ τὰ φῶτα τοῦ Μικροβιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ κ. Γ. Πολυχρονιάδου.

('Απ' τὸ ἀστυνομικό μου καρνέ)

ΧΩΡΙΣ ΤΙΤΛΟ

Τοῦ Δημοσιογράφου **Β. ΒΕΚΙΑΡΗ**

Τὶ μαυρίλα! Πόσο σκοτεινὸ αὐτὸ τὸ σπῆτι στὸ ὁποῖο κάναμε τήν ἐμφάνισί μας ὁ ἀστυνόμος τοῦ ἔκτου, ἐγὼ καὶ ἕνας ὑπενωμοτάρχης.

Σκοτεινὸ πολὺ σκοτεινὸ στ' 'αλήθεια παρ' ὅλες τὲς ἠλεκτρικὲς λάμπες πού τὸ φώτιζαν. Μιὰ ἀλλόκοτη μυρωδιὰ... Ἕνας παράξενος χρωματισμὸς κτυπητός. Πράσινα, κόκκινα καὶ κίτρινα κοσμήματα χονδροφτιασμένα, κοσμοῦνε τοὺς τοίχους καὶ τὴν ὀροφὴ. Μαυρίλα σωστὴ μαυρίλα. Περιβάλλο σκοτεινιασμένο μέσα στὸ ὁποῖο πηγαινοέρχονται σὰν δαιμόνια γυναῖκες, γυναῖκες ἡμίγυμνες ξεμαλλιάρες μὲ φωνὲς χονδρὲς ἀπό τὸ τσιγάρο, γυναῖκες ποῦ μοιάζουνε σὰν ἄντρες... Μαζύ τους, στιὰ πηγαινοερχόματά τους, τρέχουνε καὶ ἕνα δυὸ ἄντρες... ἄνδρες! Ὁ θεὸς νὰ μὲ συγχωρήση ἂν δὲν νόμισα πῶς κι' αὐτοὶ ἦσαν γυναῖκες ντυμένες ἀνδρικά. Πόση ἀντίθεσι μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν φύλων!

Καὶ τὰ δυὸ ἐδῶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ σπῆτι ἔχουν χαμένη τὴ πραγματική τους ὑπόστασι. Ἐδῶ ἡ γυναῖκες διατάσσουν καὶ οἱ κρεμανταλάδες αὐτοὶ μὲ τὰ στριμμένα μουστάκια ἐκτελοῦνε....

Ὁ ἀστυνόμος προχωρεῖ σὲ μιὰ χοντρὴ ἀντρογυναῖκα στὸ πρόσωπο τῆς ὁποίας λίγο μουστάκι ἢ μερικὲς τρίχες σὰν γένεια ἔχουν κάνει τὴν ἐμφάνισί τους.

— Ποῦ εἶναι ἡ φαρμακωμένη, τῆς λέγει, σὲ ποιὸ δωμάτιο;

— Στὸ ἕξη, στὸ ἕξη... Τρέχα παιδάκι μου... Ἄχ! πάει! ἡ ποιὸ καλή μου κοπέλλα... Τὶ καλὴ, τὶ περιποιητικιά! Χωρὶς ἀγαπητικοὺς καὶ χρέη... Τρέχα κύριε ἀστυνόμε...

Ἄ! ἐσὺ θὰ εἶσαι ὁ γιατρὸς! Σῶσέ την γιατρέ μου. Ἡ ποιὸ καλὴ μου γυναῖκα ἦταν. Οἱ πελᾶτες σχεδὸν γι' αὐτὴ πατούσανε στὸ σπῆτι μου... Περᾶστε, ὁρίστε..... Ποιὸς εἶδε καὶ δὲν ἔφριξε. Δωμάτιο, δωμάτιο μέσα στο ὁποῖο γίνονται αἱ πρὸς τὴν Ἀφρο-

δίτην σπονδαὶ τῶν κτηνανθρώπων. Ἕνα κρεββάτι μὲ κολῶνες, ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ἀρχαῖα, τὰ φθηνά, μερικὰ ἀκάθαρτα σινδόνια καὶ μαξιλάρια, ἕνα ποιὸ ἀκάθαρτο «κομὸ» μὲ μερικὰ μπουκάλια μὲ κόκκινα ὑγρὰ μέσα, μερικὲς πετσέτες. Οἱ τοῖχοι γεμᾶτοι κάρτ ποστὰλ καρφιτσωμένα ὅπως ἀκριβῶς ἡ λατέρνες καὶ πάνω στὸ κρεββάτι μερικὲς εἰκόνες... πολιτευτῶν καὶ ἁγίων... Ἀλλοίμονο... Καὶ τὸ χειρότερο. Μιὰ γυναῖκα ξαπλωμένη στὸ κρεββάτι δὲν κοονοῦσε πειά. Τί ἀλλοιωμένα χαρακτηριστικά! Πόσο μαυροπράσινο χρῶμα τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου της! Μὰ τί παράξενη στάσι! Τὸ ἕνα της χέρι τὸ δεξὶ βρισκόταν ἀκόμα κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι της τὸ ὁποῖο παρ' ὅλες τὲς δαντέλες ποὺ τὸ σκέπαζαν εἶχε τὴν παράξενη ἐκείνη καὶ ἀλλοίωτη μυρωδιὰ τῆς ἀνθρώπινης σάρκας τῆς πωλημένης. Γιατὶ ἡ σάρκα τοῦ εἴδους αὐτοῦ μυρίζει ἀλλοιῶς.....

Στὸν ἀστυνόμο δὲν χρειάσθηκε καὶ πολὺ φιλοσοφία γιὰ νὰ ἐκφέρη τὴν γνώμη του ὅσον ἀφορᾷ τὰς «ἀφορμὰς» καὶ τὰ «αἴτια» τοῦ θανάτου. Τὸ δελτίο τῆς ἀστυνομίας τὴν ἑπομένη θὰ ἀνέγραφε «ἀποκλείεται ἡ ὑπόνοια ἐγκλήματος» καὶ ἔτσι ἡ Ρόζα (ἔτσι λέγανε τὴν αὐτοκτονήσασαν ἱέρειαν τῆς Ἀφροδίτης) θὰ ξεχνιώταν μιὰ γιὰ πάντα. Μὰ ἐκεῖνο τὸ χέρι ; Γιατὶ νὰ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι; γιατὶ νά μὴ πλησιάζει κανεὶς νὰ τὸ ξεσκεπάση; Δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας αὐτὴ ἰδέα μὲ βασανίζει. Ἁρπάζω τὸ δαντελλωτὸ αὐτὸ ὄργανο (γιατὶ ὅλα ἐκεῖ μέσα ὄργανα καὶ κεφάλαια τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι) καὶ τὸ πετῶ μακρυά. Τὸ μελανιασμένο χεράκι ποῦ ξεσκεπάσθηκε κρατοῦσε μιὰ ἐπιστολὴ τσαλακωμένη ἀπὸ τὰ σφιξίματα τῆς ἀγωνίας.

— Λεφτὰ ἔχει κρυμμένα, ξεφωνίζει ἡ μέγαιρα μὲ τὸ λίγο μουστάκι καὶ τὸ ἀραιὸ γένειο.... Κύριε ἀστυνόμε, μοῦ χρουστάει ἡ μακαρίτισσα. Καμμιὰ ἀπάντησι. Τὸ χέρι ζεστὸ ἀκόμα ἀνοίγεται εὔκολα. Ἡ ἐπιστολὴ μπαίνει στὴν τσέπη τοῦ ὑπενωμοτάρχου μαζὺ μὲ τὰ ἄλλα «πειστήρια»... Ἀντίο Ρόζα... Σὲ λίγο θὰ σὲ θυμούμαστε σὰν ὄνειρο καὶ αὔριο εἴτε ὑπῆρξες εἴτε δὲν ὑπῆρξες γιὰ μᾶς εἶναι ἕνα καὶ τὸ αὐτό. . . . . .

. . . . . .

Σκυμμένος πάνω στὸ γραφεῖο τοῦ ἀστυνόμου διαβάζω μὲ δυσκολία τὸ τσαλακωμένο χαρτί. Τὰ μάτια μου βουρκώνουν μὰ δὲν ἀφήνω τὰ δάκρυα νὰ κυλίσουν γιατὶ ντρέπομαι ἐκείνους ποῦ μὲ παρατηροῦνε προσεκτικοί.

Ὁ ἐνωμοτάρχης, ὁ Ἀστυνόμος, ὁ ὑπαστυνόμος γιατὶ νὰ ποῦν

τὴν ἑπομένη πῶς ἔκλαψα; Ἂν γελοῦσα θὰ μὲ νομίζανε ἄνθρωπο μὲ καρδιὰ! Ἔτσι δὲν εἶναι;

Μὰ ἡ ἐπιστολὴ δὲν ἦταν μεγάλη. Τὰ βλέμματά μου τρέχουν ἐπάνω στὲς γραμμές της. Νὰ καὶ τὸ τελευταῖο ἀντίγραφό της:

«Ἄνθρωπε ποῦ μὲ διαβάζεις. Εἶναι Σάββατο κι' ἀφήνω τὸ σπῆτι ἀπὸ τὸ ὁποῖο εἶδα τὸ λείψανο τοῦ πατέρα μου καὶ τῆς μάννας μου νὰ βγαίνῃ. Εἶμαι εὐτυχισμένη γατὶ δὲν θὰ πεινάω πειά. Φεύγω μαζὺ μὲ τὸν Γιῶργο μου. Πῶς τὸν ἀγαπῶ!

Ἀθήνα Μάρτης τοῦ 23.

Μαρία Ξ.

Καὶ παρακάτω μὲ ἄλλη μελάνη:

«Πρωτομαγιὰ. Κι' ὅμως!

Ἀρχίζω νὰ χάνωμαι μέσα στὸ πάλεμμα τῆς ζωῆς. Ὁ Γιῶργος χάθηκε πιά γιὰ μένα. Πεινῶ! Μιὰ γρηὰ μοῦ δείχνει τὸν δρόμο... Τὴν νύχτα γλέντησα... Ὁ φίλος μου ὁ νέος, μοῦ ὑπεσχέθη πῶς θὰ γίνω γυναῖκα του ἂν τὸν ἀκολουθήσω... Τὸ ἔκανα... Μιὰ γρηὰ μὲ τὰ μουστάκια, ἄγρια καὶ πολὺ παχειὰ, μοῦ ἔδειξε τὸ δωμάτιό μου....

Θεσσαλονίκη 2 τοῦ Μάη 23

Μαρία Ξ.

Καὶ τώρα μὲ μολύβι:

«Ἄνθρωπε ἂν μὲ λυπᾶσαι, ἂν ἔχεις καρδιὰ ἀνθρώπινη, μὴ γελάσης στὸν θάνατό μου. Πεθαίνω ἀφοῦ πούλησα τὸ κορμί μου σὲ ἄγριους Τούρκους, Τσερκέζους καὶ Ἀρμένηδες. Πεθαίνω ἀφοῦ πῆρα μιὰ ἄτιμη ἀρρώστεια ἀπὸ Ρωμηοὺς κι' Ἑβραίους. Πεθαίνω ἀφοῦ ὡς σήμερα δὲν μποροῦσα νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια σὲ κανένα. Ὅλους ἤμουν ὑποχρεωμένη νὰ τοὺς περιποιοῦμαι καὶ νά τοὺς χαϊδεύω ἐνῶ τοὺς μισοῦσα... Μόνο τὸν Γιῶργο ἀγαπῶ ἀκόμα.... Ποιὸς θὰ τοῦ τὸ πῇ ὅμως αὐτὸ; Ποιὸς θὰ τὸν εὕρῃ; ἀντίο....

Θεσσαλονίκη 15 τοῦ Νοέμβρη 23

Μαρία Ξ.

. . . . . .

Τὴν ἑπομένη ξεσκέπαζα τὸ σκεπασμένο μὲ κατάλευκο σινδόνι πρόσωπο της γιὰ νὰ τὴν φωτογραφήσω ἐκεῖ μέσα στὸ νεκροτομεῖο τοῦ Δημοτικοῦ νοσοκομείου. Τὸ σεντόνι τραβήχθηκε λίγο περισσότερο γιὰ νὰ ἀφήσῃ νὰ φανοῦν ἄσπρες σάρκες ποῦ ὡς χθὲς ἦσαν πουλημένες καὶ τώρα ἐλεύθερες πιὰ...

Ὁ γιατρὸς ποῦ στεκότανε πλάϊ ψιθύρισε:

— Καλὸ κορμὶ γιὰ κόψιμο. Βοηθὸς, φέρε τὴ σμίλη καὶ τὸ πριόνι...»

Τί θἄβρισκε ἄραγε σὰν θ' ἄνοιγε τὸ στῆθός της;

Β. ΒΕΚΙΑΡΗΣ

Μαῦρε γιατρὲ π' ἀχόρταγα κυττάζεις
τὸ σῶμα τὸ νεκρὸ ποῦ σ' ἔχουν φέρει...

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Η ΕΝ ΤΡΟΙΖΗΝΙ ΕΘΝΙΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

ΝΙΚ. ΔΡΑΓΟΥΜΗ

Δὲν νομίζομεν ἄσκοπον νὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς καλοὺς ἀναγνώστας μας τὰς διδακτικὰς πραγματικὰς σελίδας τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τοῦ ἔθνους μας. Μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τότε ἑκατὸν ἔτη ὁλόκληρα καὶ εἰς αὐτὰ μέσα τὸ Κράτος μας ἐπέτυχε προόδους σημαντικάς. Ὅμως ἐκεῖνοι οἵτινες ἀφωσιώθησαν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἐπέρασαν ἔτη σκληρῶν δοκιμασιῶν. Καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν συνεδριάζουν εἰς τὸ μέγαρον τῆς ὁδοῦΣταδίουαί σύγχρονοι συνελεύσεις δὲν εἶναι ἄσκοπον νὰ μάθωμεν πῶς καὶ ποῦ διεξῆγε τὰς ἐργασίας της ἡ ἐν Τροιζῆνι Συνέλευσις ἡ ὁποία ἠγωνίζετο νὰ ὀργανώσῃ ἕνα Κράτος μετὰ δουλείαν 400 ἐτῶν καὶ εὑρισκόμενον εἰς σκληρὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς βαρβάρους κατακτητάς του. Οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι εἰς τὸν μοναδικὸν ἀγῶνα προσέφεραν τὴν ζωήν καὶ τὴν περιουσίαν των μὲ τὴν ἰδίαν αὐτοθυσίαν ἠγωνίσθησαν ὥστε νὰ καταστήσουν τὴν χώραν των ἀξίαν τῆς ἀποστολῆς της.

Ἀπὸ τὰς «Ἱστορικὰς Ἀναμνήσεις» τοῦ ἀειμνήστου Νικολάου Δραγούμη, μεταφέρομεν κατωτέρω σελίδας μερικάς, σχετικὰς μὲ τὰς συνεδριάσεις τῆς ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως.

Ἡ περιοχὴ ἐν ᾗ συνεκροτοῦντο αἱ συνεδριάσεις, ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐγίνοντο αἱ συσκέψεις καὶ αἱ ἀγορεύσεις, ἡ διεξαγωγὴ τῶν γραφικῶν ἐργασιῶν, ἡ δίαιτα τῶν περὶ τὴν Συνέλευσιν, πάντα ταῦτα φαίνονταί μοι ἄξια ἀναμνήσεως· διότι οἱ μὴ εὐτυχήσαντες νὰ ἴδωσιν ἀθλοῦσαν τὴν Ἑλλάδα, ἀδυνατοῦσι νὰ φαντασθῶσιν τὰς θλίψεις, τὰς στερήσεις, τὰς κακουχίας πρὸς ἃς ἐπάλαιον οἱ ἀγωνιζόμενοι. Πολλάκις ἂν ἡ πίστις δὲν ὑπεστήριζε τὰς δυνάμεις, ἂν ἡ ἐλπὶς δὲν ἐχρησίμευεν ἀντὶ ἄρτου καὶ στέγης, ἂν ὁ ἔρως τῆς πατρίδος δὲν ἐθέρμαινεν αὐτοὺς γυμνητεύοντας ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, ἢ δὲν περιεκάλυπτε περιπλανωμένους ἀσκεπεῖς ἐν ὥρᾳ καύσωνος, πολλάκις λέγω θὰ ἐφθόνουν τὸν θάνατον τῶν πρὸ αὐτῶν μαρτυρησάντων.

Καὶ ἐνόσῳ μὲν διετρίβομεν ἐν Ἑρμιόνῃ, αἱ συνεδριάσεις συνε-

κροτοῦντο ἐντὸς προμήκους αἰθούσης, ὅπου ἐκαθήμεθα συσσωρευμένοι ἀναμίξ, διεσταυρωμένους ἔχοντες τοὺς πόδας. Οἱ δὲ ῥήτορες, ὁσάκις ἤθελον ν' ἀγορεύσωσι, στηρίζοντες ὁλόκληρον τὴν προτομὴν ἢ πλαγίως ἐπὶ τῆς ἑτέρας τῶν χειρῶν, ἢ κατέμπροσθεν καὶ ἐπὶ τῶν δύο, ἠγωνίζοντο πνευστιῶντες, ἂν μάλιστα ἦσαν γέροντες ἢ πολύσαρκοι, ν' ἀνεγερθῶσιν ἐπὶ τῶν ποδῶν, οἵ τινες νωρκούμενοι συνήθως ἐκ τῆς χαμαιζήλου ἐκείνης κατακλίσεως, ἀνέπτυσσον περιέργως καὶ ζωηρότατα καθίστων τὰ ρητορικὰ σχήματα τοῦ προσώπου αὐτῶν. Μακάριοι δὲ οἱ εὑρισκόμενοι παρὰ τὸν τοῖχον, ἢ ὅσοι, προνοητικώτεροι τῶν ἄλλων, ἔφερον ***μαγγούρας!*** Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων διεκρίνετό τις Βασίλειος Μπαρλᾶς, καὶ διεκρίνετο οὐ μόνον ἐπὶ προνοίᾳ ***μαγγουρικῇ***, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολυχεύμονι Νείλῳ εὐγλωττίας. Ὁ Βασίλειος αὐτὸς, Ἡρακλῆς τὸ ἀνάστημα καὶ Στέντωρ τὴν φωνὴν, ἤρχετο πάντοτε ἐφόδιον ἔχων ῥάβδον ποιμαντικὴν εὐπαγῆ ἀναβαίνουσαν μέχρι πώγωνος, ἐφ' ἧς στηρίζων ἀμφοτέρους τοὺς βραχίονας, διέχεεν ὡς ἀπὸ βήματος ὑψηλοῦ χρυσᾶ νάματα χρυσορρύτου ρητορείας.

Ἀλλ' ἐν Τροιζῆνι, ὅπου τὸ στῖφος τῶν διπλασίων καὶ τριπλασίων πληρεξουσίων ἀπετέλει ὁλόκληρον φάλαγγα, περιέχουσαν καὶ στρατηγοὺς, καὶ συνταγματάρχας, καὶ χιλιάρχους, καὶ λοχαγοὺς μαχομένους, οὐχὶ πρὸς τὸν μαχαίρᾳ καὶ πυρὶ ἐρημοῦντα τὴν Πελοπόννησον Ἰβραΐμην, ἢ πρὸς τὸν ἀπειλοῦντα τὴν κλεινὴν ἀκρόπολιν Κιουταχῆν, ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους, ποῦ αἴθουσα χωρητικὴ τοσούτου ἀρειμανίου πλήθους; Διότι τὴν εὐρυχωροτέραν οἰκίαν τοῦ χωριδίου κατῴκει ὁ πρόεδρος τῆς συνελεύσεως, καὶ αὐτὴν, ὁλόκληρον ἴσως, ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ τὸ ἐλάχιστον τῶν δωματίων τοῦ ἐν Ἀθήναις βουλευτηρίου. Ὅθεν ἀπεφασίσθη νὰ μετασκευασθῇ εἰς χῶρον συνεδριάσεων κῆπός τις παρακείμενος.

Ἀλλ' ἴσως νομίσῃ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι διὰ τὴν μετασκευὴν ταύτην ἐγένετο χρεία νὰ συνεννοηθῶσι τὰ ὑπουργεῖα τῶν στρατιωτικῶν, τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν, ν' ἀνταλλαγῶσιν ἔγγραφα, νὰ ὀνομασθῶσιν ἐπιτροπαὶ ἀρχιτεκτόνων καὶ μηχανικῶν, νὰ συνταχθῶσι σχέδια καὶ προϋπολογισμοὶ, καί νὰ ἐκδοθῶσιν ἐντάλματα· τοιαύτη ὅμως ἐνέργεια ἦτο ἄγνωστος τὸν χρόνον ἐκεῖνον. (Καὶ ἡ ἀντιβασιλεία δέ, ἣν τινες κατέκριναν ὡς ὑεμελιώσασαν τὴν σημερινὴν γραφειοκρατίαν, εἶχεν ἀπαγορεύσει διὰ διατάγματος τὴν κακωτικὴν ταύτην καὶ ἐπιζήμιον ἀδολεσχίαν.) Ὀλίγαι δοκοὶ, μετακομισθεῖσαι ὑπὸ στρατιωτῶν ἐχρησίμευσαν ἀντὶ ἑδρῶν εἰς τοὺς λογάδας τοῦ ἔθνους. Συνετελέσθη δὲ ἡ διάταξις τῆς αἰθούσης ὡς ἑξῆς:

Αἱ δοκοί, τεθεῖσαι τετραγώνως ὅπως ἐφάπτεται κατὰ τὰς ἄκρας ἡ μία τῆς ἄλλης, ἐσχημάτιζον περιοχὴν, πρὸς τὸ κέντρον σχεδὸν ἧς τινος ἀνυψοῦτο εὐρύκλαδος καὶ χλοερὰ λειμωνέα. Ὁ δὲ πρόεδρος, καθήμενος ἐπὶ θρανίου ἀγροίκως κατεσκευασμένου, ἐστήριζε τὴν ράχιν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῆς λειμωνέας ταύτης, ἧς οἱ εὐθαλεῖς κλῶνες, ἐξαπλούμενοι ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἐπεῖχον τόπον πλατείας καὶ εὐώδους σκιάδος, ὡραιοτέρας καὶ τῶν οὐρανῶν τῶν βασιλικῶν θρόνων. Μικρὰ δὲ τράπεζα, ἀγροίκως ἐπίσης ξυλουργηθεῖσα, ἔκειτο ἐνώπιον τοῦ προέδρου, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἔλαμπεν ὁ κώδων τῆς εὐταξίας, ἣν ὅμως σπανίως παρεισῆγεν εἰς τὸ δυσήνιον ἐκεῖνο πλῆθος. Καὶ δεξιὰ μὲν τοῦ προέδρου ἐκάθητο κατὰ γῆς διπλοπόδης ὁ γραμματεὺς τῆς Συνελεύσεως ἀναδιφῶν καί μελαίνων χαρτία· ἕτερος δὲ γραμματεὺς, ἱστάμενος ὄρθιος ἐξ εὐωνύμων, ἀνεγίνωσκε τὰ πρακτικά, τὰς ἀναφορὰς καὶ εἴ τι ἄλλο ἔγγραφον.

Ἐκ δεξιῶν δὲ πάλιν, βήματά τινα μακρὰν, ἔθαλλε καὶ ἑτέρα λειμωνέα, δισχιδῆ ἔχουσα τὸν κορμόν, εἰς ὃν ἀναπηδῶν καὶ καθήμενος ὁ γέρων Κολοκοτρώνης, τὸ μέτωπον ἔχων ἐπηρμένον καὶ σύνοφρυ, τὸ ἦθος ἄκακον, τὴν φωνὴν βροντώδη, ἀλλὰ σχεδὸν πάντοτε ἀόργητον καὶ τοὺς πόδας παλιμπλανεῖς, ἐπώπτευεν ὡς ἄλλος Ξέρξης, οὐχὶ τὴν μάχην τῆς Σαλαμῖνος, ἀλλὰ τὴν ματαιόσπουδον τῆς Τροιζῆνος λογομαχίαν.

Περὶ δὲ τὰς τέσσαρας πλευρὰς, ἐντὸς δάσους λειμωνεῶν, ὁμοιάζοντος πρὸς τὸ ἱερὸν ἄλσος, ὅπου ὁ νομοθέτης τῶν Ρωμαίων συνδιητᾶτο τῇ Ἠγερίᾳ δαίμονι, ἐπάνω τῶν δοκῶν περὶ ὧν ὡμιλήσαμεν, ἐκάθηντο οἱ πληρεξούσιοι, παντοειδὲς ἔνδυμα φέροντες, καὶ φουστανέλλας, καὶ ράσα, καὶ φραγκικὰ, καὶ κάνδεις ἀσιατικοὺς, καὶ βράκας, καὶ ἀρνακίδας ἢ καπότας. Οἱ μὲν, κατηφεῖς καὶ σιγηλοὶ, ἐμέτρουν τὰ σφαιρία τῶν κομβολογίων αὐτῶν, ἀναμετροῦντες ἴσως κατὰ διάνοιαν τὰς συμφορὰς τῆς πατρίδος· οἱ δὲ, συνδιαλεγόμενοι ἐντόνως, ἐπελαμβάνοντο καὶ νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν ζητημάτων, ὡς εἰ ἔζων μεταξὺ πολιτείας γαληνιώσης, ὡς εἰ μὴ κατέκλυζεν ὁ ἐχθρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄλλοι λίαν εὐάριθμοι, σείοντες τὴν κεφαλήν, ἐμαρτύρουν ὅτι ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἠσθάνοντο τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, καὶ ἔσπευδον τὸ τέλος τῶν ἀκαίρων καὶ ἐθνοβλαβῶν συζητήσεων.

Πέρα δὲ τοῦ βουλευτικοῦ περιβόλου, πρὸς τὸ στενὸν καὶ χθαμαλὸν θυρίδιον δι' οὗ καὶ οἱ βραχύτεροι εἰσήρχοντο διχοτομοῦντες τὸ σῶμα,

ἀκροαταί τινες ὄρθιοι, ἐνέκρινον ἢ κατέκρινον ἐν σιωπῇ τὰ λεγόμενα· περὶ δὲ τὸ φράγμα τοῦ κήπου οἱ στρατιῶται τοῦ φρουράρχου τῆς Συνελεύσεως Νικηταρᾶ, προεστάτευον τῶν πατέρων τοῦ ἔθνους· ἡ ἀποδοκιμασία ὅμως ἢ ἡ ἔγκρισις αὐτῶν ἐγίνετο ἐμφαντικώτερον. Καί ποτε ἀγορεύσαντος τοῦ διδασκάλου Γενναδίου κατὰ τῶν τίτλων, καὶ εἰπόντος εὐτραπέλως ὅτι οὔτε ὁ Μαυροκορδάτος, οὔτε ὁ Κουντουριώτης, οὔτε ὁ Κωλέττης, οὔτε ἄλλος τις τῶν προϋχόντων ἦσαν πυγολαμπίδες (χάριν σεμνότητος δὲν ἐπαναλαμβάνω τὰς λέξεις τοῦ ῥήτορος) ἵνα ὀνομάζωνται ἐκλαμπρότατοι, οἱ στρατιῶται ἐπευφήμησαν, καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς συνεδριάσεως ἠμιλλῶντο τίς νὰ προσφέρῃ καφὲν πρὸς τὸν ἀδυσώπητον ἐκεῖνον δημοκράτην.

Καὶ μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν μία μόνη γυνή, ἡ ἀντιστράτηγος Μαντὼ Μαυρογένους, ἥτις πωλήσασα τὰ ἐν Μυκόνῳ ὑπάρχοντα αὐτῆς ὥρμησεν εἰς τὸ πεδίον τοῦ ἀγῶνος, φοροῦσα μέλαιναν ἐσθῆτα χρυσοπάρυφον καὶ πῖλον εὐρωπαϊκόν, οὐχὶ βεβαίως τοῦ τελευταίου τῶν Παρισίων συρμοῦ, καὶ διὰ νευμάτων αἰτουμένη τὴν ἀνάγνωσιν τῆς οὐδέποτε ἀναγνωσθείσης κατὰ τοῦ Ὑψηλάντου ἀναφορᾶς αὐτῆς, ἐφαίνετο προοιωνιζομένη τὸν χρόνον, καθ' ὃν οἱ κοινωνικοὶ τῆς Δύσεως θεσμοὶ ἔμελλον νὰ κατισχύσωσι τῆς ἀπειροκάλου αὐστηρότητος τῆς Ἀσίας.

Τοιαύτη ἐν συνόψει ἡ φυσιογνωμία τοῦ αὐτοσχεδίου βουλευτηρίου. Ἐκεῖ, ὑπὸ τοὺς ἀειθαλεῖς καὶ ἀρωματικοὺς κλάδους, οἵτινες οὔτε τοῦ ἡλίου τὰς φλογερὰς ἀκτῖνας, οὔτε τῶν νεφῶν τοὺς ψυχροὺς σταλαγμοὺς ἴσχυον ν' ἀντικρούσωσιν, ἐκεῖ, ἐπὶ τῆς ἀγροίκου ἐκείνης τραπέζης, ὡρκίσθησαν καὶ ὁ Κόχραν καὶ ὁ Γσόρτς, οὓς ὡς σωτῆρας ὑπεδέχθημεν δακρύοντες· ἐκεῖ ὑπεγράφη τὸ ψήφισμα δι' οὗ ἀνηγορεύθη Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ὁ Καποδίστριας, καὶ ἐκεῖθεν καταβάντες ἅθρόοι καὶ κατηφεῖς εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Πόρου ἀκτήν, προεπέμψαμεν τοῦ Καραϊσκάκη τὴν σκιάν, καὶ προεπέμψαμεν κοπτόμενοι, διότι ἐβλέπομεν συναποθνήσκουσαν καὶ τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθερίαν.

Φέρε δὲ ἴδωμεν καὶ πῶς ἐγίνοντο αἱ συζητήσεις.

Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως εἶχεν ἐκλεχθῇ ἀπὸ τῆς Ἑρμιόνης ἔτι ὁ Γ. Σισίνης, ἐκ τῶν ἐγκρίτων ἢ μᾶλλον ὁ ἐγκριτώτατος τῶν προεστώτων τῆς Ἠλείας, ὅς τις μετερχόμενος πρὸ τοῦ ἀγῶνος τὸν ἰατρόν, καὶ ἕνεκα τούτου παρατριβεὶς μετὰ μεγάλων καὶ μικρῶν, ἀπέβαλε τὸν τῦφον δι' οὗ διεκρίνοντο οἱ δοῦλοι κοτζαμπασίδες, καὶ ἐφέρετο πρὸς πάντας προσηνῶς. Ἠγάπα τοὺς λογίους, συνδιελέγετο

ἀσμένως μετ' αὐτῶν, καὶ ἠκροᾶτο μετὰ προσοχῆς· διότι, εἰ καὶ προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν, ἔσωζε πολλὴν ζωηρότητα πνεύματος. Εἶχε δὲ τὸ ἀνάστημα μικρόν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐμπύρους καὶ περιπλανεῖς, καὶ τὸ ὑπ' αὐτοὺς πρόσωπον ἐσχημάτιζεν ἡμισέληνον, ἧς τὰς μὲν δύο ἄκρας ἀπετέλουν ἡ ῥὶς καὶ ὁ πώγων, τὸ δὲ κέντρον τὸ νωδὸν στόμα. Ἐρχόμενος δρομαίως εἰς τὸν τόπον τῶν συνεδριάσεων, ἐκάθητο πάραυτα ἐπὶ τῆς ἕδρας, καὶ ἀναλαμβάνων τὸν κώδωνα ἔδιδε τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως. Καὶ εὐθὺς ἀνεγινώσκοντο τὰ πρακτικά, ἅτινα ἐγράφοντο συνοπτικώτατα.

Αἱ συζητήσεις ἐγίνοντο ἀτάκτως, διότι, μὴ ὑπάρχοντος βήματος, οἱ μὲν ἠγόρευον συγχρόνως, οἱ δὲ ἀπετείνοντο οὐχὶ πρὸς τὸν πρόεδρον ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους καὶ συνίστων διάλογον, καὶ ἄλλοι, ἀντιποιούμενοι προεδρικῶν καθηκόντων, ἐπέπληττον, καὶ ἐπέταττον σιωπήν, καὶ ἀνεκραύγαζον νὰ σημανθῇ ὁ κώδων. Καὶ ὅτε ἤκμαζεν ἡ συμπλοκή, ὁ πρόεδρος ἐξαπτόμενος ἀνήρπαζε τὸν κώδωνα διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ ἐκροτάλει ἀκατάσχετος, καὶ ὡς καταῤῥάκται ἐξήρχοντο ἐκ τῶν ἰσχνῶν αὐτοῦ χειλέων προστάγματα δυσδιάκριτα· ἐνῷ διὰ τῆς ἑτέρας ἔδιδε πρὸς τὸν ἐξ ἀριστερῶν γραμματέα τὸ προστυχὸν ἔγγραφον, καὶ γρονθοκοπῶν λάβρος τὸ στῆθος αὐτοῦ, διέταττε ν' ἀναγνώσῃ βροντοφώνως, ὅπως διὰ τῆς φωνῆς καταβάλῃ τὸν θόρυβον. Ὦ! τὸ στῆθός μου ἀναμιμνήσκεται μετὰ πόθου τὰ γενναῖα γρονθοκοπήματα τοῦ φιλοπάτριδος γέροντος.

Τότε δὴ τότε ἐξερῥήγνυτο δίκην κεραυνοῦ ἡ φωνὴ τοῦ στέντορος Μπαρλᾶ, ἐν ᾧ πάντα ἦσαν ἔκτακτα· καὶ ἀνάστημα, καὶ μακρόθριξ μύσταξ, καὶ μυώδεις βραχίονες, καὶ μακροσκελεῖς πόδες, καὶ ἀδολεσχία, καὶ σκαιότης, καὶ ἀμάθεια.

Τὰ δὲ πρακτικά, συντατόμενα ἐκ μνήμης ὑπὸ τοῦ πρώτου γραμματέως τῆς Συνελεύσεως ἐν τῷ γραφείῳ, ὅπερ ἐχρησίμευεν αὐτῷ καὶ ἀντὶ κατοικίας, ἐγράφοντο ὡς εἶπον συνοπτικῶς. Ὁ γραμματεὺς οὗτος, πένης ὡς καὶ οἱ λοιποί, κλίνην ἅμα δὲ καὶ σκίμποδα ἔχων τάπητα πολύθυρον καὶ πενιχρόν, ἐξεγειρόμενος τὸ πρωῒ ἐκάλυπτε τοὺς ὤμους διὰ αἰγότριχος ἐπενδύτου ὅσις ἕως πρὸ μικροῦ ἐχρησίμευεν αὐτῷ ἀντὶ νυκτερινοῦ σκεπάσματος, καὶ ἀνάπτων σπιθαμιαίαν καπνοσύριγγα ῥοφῶν δὲ ἀντὶ καφὲ κυαθίσκον ῥακίου, μετεσκεύαζε τὸ ἓν τῶν γονάτων εἰς τράπεζαν, ἐφ' ἧς στηρίζων τὸν χάρτην συνέττατε τὰ πρακτικά. Δημοσιεύσας δὲ μετὰ ταῦτα ὑπομνήματα, ἐλησμόνησεν ὁ ἀφιλοκερδὴς ἐκεῖνος ἀγωνιστὴς, ὅτι ἂν ὁ στρατη-

γικὸς τοῦ Κολοκοτρώνη νοῦς καὶ ἡ ἀτρόμητος σπάθη τοῦ Βότσαρη, ἂν ἡ ἀδάμαστος τοῦ Μιαούλη καρτερία καὶ ὁ πυρφόρος τοῦ Κανάρη δαυλὸς ἐκλείσαν τὸν ἀγῶνα, διωργάνωσαν ὅμως, διεμόρφωσαν καὶ παρέτησαν αὐτὸν ἐθνικὸν ἀντὶ κλεφτικοῦ οἷος ἐπιστεύετο ὑπὸ τῆς Δύσεως καὶ καθηγίασαν συνδέσαντες μετὰ τῆς ἀθανάτου ἱστορίας τῶν προγόνων ἡμῶν, διὰ μὲν τῆς παιδείας, τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς συνέσεως ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Τρικούπης, ὁ Νέγρης, ὁ Κανέλλος, ὁ Ζωγράφος καὶ ὁ λοιπὸς τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν λογίων ὅμιλος, διὰ δὲ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ὑπολήψεως ὁ Κουντουριώτης, ὁ Ζαΐμης, ὁ Λόντος, ὁ Κανακάρης καὶ ἕτεροι πρόκριτοι.

Τρεῖς μῆνας καὶ ἥμισυν. ἤτοι ἀπὸ τῆς 8 Ἰανουαρίου μέχρι τῆς 5 Μαΐου διήρκεσεν ἡ ἐν Ἑρμιόνῃ γεννηθεῖσα καὶ ἐν Τροιζῆνι τελευτήσασα Συνέλευσις. Ὁ γέρων μάλιστα στρατάρχης τῆς Πελοποννήσου, σπεύδων ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς τὴν συγκρότησιν αὐτῆς, εἶχε κατασκηνώσει ἐν Ἑρμιόνῃ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς Νοεμβρίου τοῦ 1826 ἔτους· διότι βαρέως φέρων τὰ ἐκ τῆς ἀνταρσίας τραύματα, δυσχεραίνων περὶ τὰς κεφαλαιώδεις πράξεις τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ συνελεύσεως, ἤρχετο, δὲν λέγω νὰ ἐκδικηθῇ, διότι φιλέκδικος δὲν ἦτο ὁ Κολοκοτρώνης, ἀλλὰ ν' ἀντιτάξῃ εἰς τὴν ἐπικρατήσασαν μὲν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, κατατριβεῖσαν δὲ καὶ μαρανθεῖσαν ἐπιῤῥοὴν, τὴν ἰδίαν· ἤρχετο νὰ πατάξῃ ἐκείνην ἣν ὠνόμαζεν ἀριστοκρατίαν καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ δημοκρατικὸν στοιχεῖον. Καὶ ἐθριάμβευσε μὲν τὸ σχέδιον, ἐτελεσφόρησεν ὅμως;

Πεποίθησιν ἔχων ὅτι ὁ γέρων στρατάρχης ἦτο φιλόπατρις, πιστεύω ὅτι εὐμενῆ εἶχε καὶ τότε πρὸς τὴν πατρίδα τὴν προαίρεσιν. Ἀλλ' ἐπὶ πολιτικῶν συζητήσεων καὶ δημιουργίας πολιτευμάτων καὶ νόμων, ἡ φιλοπατρία, ἂν μὴ φωταγωγῆται καὶ ὑπὸ τῆς λαμπάδος τῆς ἐπιστήμης, τῆς δεξιότητος καὶ τῆς πολυπειρίας, οὐ μόνον ἀνεπαρκὴς, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβὴς ἀποβαίνει. Τὴν ἀλήθειαν δὲ ταύτην οὐδ' αὐτὸς ἐδίσταζε νὰ ὁμολογῇ· διότι πολλάκις ἤκουσα αὐτοῦ λέγοντος καθὰ συνείθιζεν ἐν παραβολαῖς.—Ἐὰν ἡμεῖς ἐφυτεύσαμεν τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἀπαίδευτοι ὅμως εἰμεθα ἀνάξιοι καὶ νὰ καλλιεργήσωμεν αὐτό.

Ο ΠΑΝΤΕΛΗΣ Ο ΓΡΟΥΣΟΥΖΗΣ

Ἔξω ἔξω στὸν κάβο τῆς Φανερωμένης εἶνε τὸ καφενεδάκι τοῦ Μπαρμπαργύρη, ποῦ ὅλη ἡ Σύμη τὸν φωνάζει Σκυλλόψαρο, γιατὶ ἀπὸ χιλιάδες βουτηχτάδες Ὑδραίους, Αἰγινῆτες καὶ Καλύμνιους, αὐτὸς μοναχὰ ἔφτασε τὴς σαράντα πέντε ὀργιὲς καὶ ἔκαμε πάνω ἀπὸ τεσσαράμισυ μετζαρόλια στὸν πᾶτο τῆς θάλασσας.

Τὸ καύχημα καὶ ἡ δόξα τῆς Σύμης ὁ Μπαρμπαργύρης, τὸ Σκυλλόψαρο, ἔχει δυὸ χρόνια τώρα ποῦ παράτησε τὸ ἀναθεματισμένο τὸ καμπανέλλι, ὅπως συνήθιζε νὰ λέῃ, καὶ ἔρριξε τὴν ἄγκυρά του στὸν Κάβο τῆς Φανερωμένης.

Δὲν μπορῶ δὲν μπορῶ Καπετὰν Μερκούρη μου.

Τοῦ κάκου ὁ καπετὰν Λευτέρης τῆς Λεριᾶς τὸν παρακαλεῖ ν' ἀφίσῃ τὸ καφενεδάκι του καὶ νὰ τσουρμάρῃ μὲ τὸ βουτηχτάδικό του.

— Διόμισυ χιλιάδες, Μπαρμπαργύρη, καὶ τὸ ριγάλλο σου, τοῦ λέει παρακλητικὰ ὁ καπετὰν Μερκούρης.

— ***Δὲν μπορῶ, δὲν μπορῶ, καπετὰν Μερκούρη μου.*** Μιὰ ποῦ ἀπεφάσισα νὰ μὴ ξαναπιάσω ἀπόχη στὰ χέρια μου, ξεμπέρδευε, δὲν τὴν ματαπιάνω. Εἴκοσι χρόνια θαλασσοδέρνομαι καὶ νὰ τὰ καζάντια μου. Πέντε φλυτζάνια, δύο δίσκοι καὶ τρία ρακοπότηρα.

»Δόξα σοι ὁ Θεὸς, αὐτὰ εἶνε ιὰ κέρδη ὕστερα ἀπὸ μιλλιούνια βουτιὲς στὸν πάτο τῆς θάλασσας. Ὕστερα καπετὰν Μερκούρη, δὲν εἶμαι μοναχὰ ἐγὼ βουτηχτὴς, νὰ πᾶρε τὸν Παντελῆ. Καλὸ καὶ ἄξιο

παλληκάρι, τὴς σαρανταδυὸ καὶ τὰ δυόμισύ του μετζαρόλια τὰ κάμνει καὶ θαρρῶ πῶς τὸ συνάφι μας δὲν ἔχει κι' ἄλλους σὰν τὸν Παντελῆ.

— Ποιό; τὸν Παντελῆ τὸν Γρουσουζλαμᾶ, ἐλωλάθης, Μπαρμπαργύρη μου. Δυὸ βολὲς ἐτσούρμαρε μαζί μου καὶ μὲ καζάντησε, χαράμι του τὰ χίλια πεντακόσια.

— Καὶ ποιὸς ἔρχεται, καπετὰν Μερκούρη; ἀπαντᾷ ἀμέσως ὁ Παντελῆς, ποῦ σὲ μιὰ γωνιὰ χωνιασμένος ἔκλαιγε τὴν μοῖρά του, γιατὶ ὅλοι οἱ καπεταναῖοι τὸν εἶχαν γιὰ γρουσούζη καὶ κανένας δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ γι' αὐτόν.

Εὐτυχῶς ποῦ ὁ Μπαρμπαργύρης, τὸ Σκυλλόψαρο, πονόψυχος καὶ ψυχικάρης ἄνθρωπος, τὸν εἶχε στὸ καφενεδάκι του καὶ ἔτρωγε ἕνα κομμάτι ψωμί. Ξερὸ κορμί, μήτε σκυλλιὰ μήτε παιδιὰ ὁ Παντελῆς, φιλοσοφοῦσε καπνίζοντας τὸ τσιγαράκι του ψιθυρίζοντας: «Δόξα νἄχῃ ὁ Κύριος ποῦ δὲν πεινῶ».

***

Ἔφτασε ἡ Λαμπρή, ἐπέρασαν τὰ γλέντια καὶ οἱ χοροί, ἔπαψε πειὰ καὶ τὸ βιολὶ τοῦ Ρήγα τῆς Μαριᾶς νὰ καλῇ τοὺς καπεταναίους καὶ τοὺς ξεκινητάδες νὰ τοῦ κολλοῦν μετζήτια καὶ λουΐζια, καὶ τὰ Βουτηχτάδικα, ἕτοιμα ὅλα μὲ τὰ τσούρμα των, ξεκινοῦν γιὰ τὸν Πανερμιώτη.

Ἐκεῖ θὰ γινόταν ὁ ἁγιασμὸς καὶ θἄψαλλε κι' ὁ πάτερ Ἱερόθεος, ὁ ἡγούμενος τοῦ Πανερμιώτη, τὴς εὐχὲς καὶ θὰ συμβούλευε τοὺς καπεταναίους νὰ κολλήσουν στὸ κούτελο τοῦ Πανερμιώτη, ὅ,τι προαιροῦνται.

Ὅλα ἕτοιμα. Ἡ γαλέτα τσουβαλιασμένη, ὁ καβουρμᾶς σαλαδισμένος, καὶ ἡ προκαταβολὲς στὸ τσοῦρμο δοσμένες.

Ἀπὸ τοὺς βουτηχτάδες δὲν ἔμενε κανένας ἀτσουρμάριστος, ἐξὸν τοῦ Μπαρμπαργύρη, τοῦ Σκυλλοψάρου, ποῦ μὲ κανένα τρόπο δὲν ἐννοοῦσε νὰ τσουρμάρῃ καὶ τοῦ Παντελῆ τοῦ Γρουσούζη, ποὺ ἀπὸ τὴν γρουσουζιά του δὲν τὸν ἔπερνε κανένας.

Καὶ οἱ δύο στὸ καφενεδάκι, ἔξω στὸν Κάβο τῆς Φανερωμένης, εἶχαν ρίξει τὴν ἄγκυρα. Ὁ Μπαρμπαργύρης, πάντα χαρούμενος καὶ γελαστὸς ποὔβγαζε τὸ ψωμάκι του, χωρὶς θαλασσοδαρμοὺς, κι' ὁ Παν-

---

Σ. Σ. Μετζαρόλι=Μικρὴ συσκευὴ μὲ τὴν ὁποία μετροῦν τὰ δευτερόλεπτα ποῦ μένει ὁ δύτης στὸν βυθό. Καμπανέλλι=Μαρμαρένια πλάκα τὴν ὁποία πέρνει ὁ δύτης στὰ χέρια ὅταν καταδύεται. Τσουρμάρω=Οἱ σφουγγαράδες ὅταν ναυλώνονται, μεταχειριζονται τὸ ρῆμα αὐτό.

τελῆς ὁ κακομοίρης πάντα κατσουφιασμένος καὶ περίλυπος γιὰ τὴν ἄτιμη τὴν τύχη.

Κι' ὅσο τὸν ἔβλεπε ὁ Μπαρμπαργύρης, ὁ χρυσὸς αὐτὸς ἄνθρωπος, τόσο τὸν παρηγοροῦσε.

— Τὶ νὰ σοῦ κάμω, βρὲ παιδάκι μου, τοὔλεγε μὲ πατρικὴ στοργή. Ἐγὼ ὁ ἄμοιρος ἔβαλα λυτοὺς καὶ δεμένους νὰ σὲ πάρουν, μὰ κανένας δὲν δέχεται. Ὅλοι μόλις τοὺς τῶλεγα μέβαζαν ἐμπρός.

— Αὐτὸν, αὐτὸν τὸν γρουσούζη, ποὺ ὅπου βουτήξῃ στερεύει ἡ θάλασσα, αὐτὸν θὰ πάρουμε; Λωλάθηκες Μπαρμπαργύρη;

— Σ' εὐχαριστῶ, Μπαρμπαργύρη, σ' εὐχαριστῶ. Μήγαρις δὲν ξεύρω κ' ἐγὼ πῶς ἡ ἄτιμη ἡ τύχη μὲ κατατρέχει; Σαράντα οἱ ἄλλοι, ἐγὼ σαρανταδυό, ἐνάμισυ μετζαρόλι ὅλοι τους, ἐγὼ δυόμισυ, ὅλους τοὺς περνῶ, ἔξω ἀπὸ λόγου σου, μὰ τὶ φταίω ἐγὼ σὰν στερεύῃ ὁ πάτος τῆς θάλασσας, ἅμα δώκω τὴν βουτιά, καὶ δὲν βρίσκω οὔτε ἕνα σκάρτο; εἶπεν ὁ δυστυχισμένος ὁ Παντελῆς καὶ στὰ τελευταῖά του λόγια τὸν πῆραν τὰ δάκρυα.

— Ἔγνοια σου, μωρὲ παιδάκι μου, ἔγνοια σου, μὴ χολιᾶς. Κάτσε ἐδῶ πέρα μαζύ μου καὶ ἐκεῖ ποὺ τρώω ἐγὼ θὰ μπαλλώνεσαι καὶ σύ. Ὕστερα ποιὸς ξέρει τὶ θὰ φανερωθῇ, θὰ σπάσῃ ὁ διάβολος τὸ ποδάρι του, δὲν μπορεῖ νὰ βαστάξῃ αὐτὴ ἡ γρουσουζιὰ διὰ βίου.

***

Ἔτσι περνοῦσαν ἡ μέρες στὸ καφενεδάκι τοῦ Μπαρμπαργύρη τοῦ Σκυλλόψαρου καὶ αὐτὲς τὴς κουβέντες εἶχαν καθημερινῶς οἱ δύο ἀπόμαχοι τῆς ἐποχῆς, περιμένοντας ὁ μὲν Μπαρμπαργύρης τὴν μέρα ποῦ θἄσπαζε ὁ διάβολος τὸ ποδάρι του καὶ θἄπαυε ἡ γρουσουζιὰ νὰ δέρνῃ τὸν Παντελῆ, ὁ δὲ Παντελῆς ἑτοιμάζοντας τὴν κακαβία ἀπὸ τοὺς χάνους ποὺ ἔπιανε ἀπὸ τὴν αὐγή, ὡς ὅτου ἀπὸ τὸν κάβο τοῦ Διαποριοῦ φάνηκε ἕνα κάτασπρο βαπόρι.

Τοῦ λόγου του εἶναι πιὸ ἄξιος

— Βρὲ Παντελῆ, Παντελῆ.

— Τὶ εἶνε Μπαρμπαργύρη;

— Γιὰ δὲς τὶ παπόρι εἶνε αὐτὸ ποὖρχεται, γιατὶ ἐγὼ δὲν σουρδίζω καλά. Σὰν Βασιλικὸ μοῦ φαίνεται.

«Ἄ! τὸ ξεύρω. Ἔχει ξανάρθη πέρισυ, μὰ ἐσὺ ἤσουν στὴν

Ρόδο. Εἶνε τοῦ 'Αμερικάνου ἐκείνου, ποὺ ἔχει καὶ 'γὼ δὲ ξέρω πόσα μιλεούνια.

»Τοῦ Βα.... Βε... νὰ δῇς, πῶς διάολο τὸν λένε, τὸ Βάρδε... Βάρδε..., μπὶτ... μπέρτ. Μηγάρις καὶ μπορῇς νὰ πῇς τὰ ὀνόματα αὐτῶν τῶν Φράγκων;

Δὲν εἶχεν ἀκόμη τελειώσῃ τὴν φράσιν του ὁ Παντελῆς καὶ τὸ λευκὸ βαπόρι ἔφθασε στὸν κάβο καὶ ἔρριξε τὴν ἄγκυρά του.

Ἦτο ἡ θαλαμηγὸς τοῦ 'Αμερικανοῦ Βανδερμπὶλτ, ἀπαστράπτουσα ἀπὸ λευκότητα.

Μιὰ κομψὴ λέμβος ἀμέσως ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ μετ' ὀλίγον εὑρίσκετο πλευρισμένη εἰς τοὺς βράχους, ὅπου ἦτο τὸ καφενεδάκι τοῦ Μπαρμπαργύρη. Ἕνας ναύτης ἐπήδησε στὴ στεριὰ καὶ διευθύνθη πρὸς τοὺς δύο ἥρωάς μας, οἱ ὁποῖοι ἐχάζευαν πρὸ τῆς πολυτελείας τῶν σκαρμῶν τῆς βάρκας, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν φαντασίαν των ἔλαμπαν σὰν χρυσοῖ, ἐνῷ ἁπλούστατα ἦσαν μπρούτζινοι.

— Αἴ! πατριῶτες, φωνάζει ὁ ναύτης 'Ελληνικά, μπορεῖτε νὰ μοῦ πῆτε ἂν βρίσκεται ἐδῶ κανένας βουτηχτής;

— Βέβαια καὶ βρίσκεται. Καὶ γὼ εἶμαι βουτηχτὴς καὶ τοῦ λόγου του εἶνε πειὸ ἄξιος ἀπὸ μένα, γιατὶ ἐγὼ πειὰ εἶμαι καὶ γέρος, ἀπαντᾷ ὁ Μπαρμπαργύρης καὶ δείχνει τὸν Παντελῆ.

— Ἄκουσε δῶ, λέει ὁ ναύτης ποὺ μιλοῦσε φαρσὶ τὰ ρωμαίικα, ἐδῶ στὸν κάβο καθὼς κυττοῦσε ἡ κόρη τ' ἀφεντικοῦ μας τὴ θάλασσα καὶ ἦταν ἀκουμπισμένη στὴν κουπαστὴ τοῦ καραβιοῦ της ἔπεσε ἀπ' τὸ λαιμὸ τὸ περιδέραιο ποὖχει πενῆντα μαργαριτάρια σὰν φουντούκια. Τὸ καθένα κοστίζει ἀπάνου ἀπὸ διακόσες λίρες, ὅποιος λοιπὸν μπορέσει νὰ τὸ βρῇ θὰ πάρῃ διακόσες λίρες μπαξίσι.

— Δια... δια... διακόσες λίρες, φωνάζουν συγχρόνως καὶ οἱ δυό, ἐγώ, ἐγώ, τὸ βρίσκω.

— Αἴ, πᾶμε λοιπὸν μὴ χασομερᾶμε.

— Παντελῆ, τρέχα στὸν καφενέ, φέρε τὸ καμπανέλλι, πάρε ἕνα σκόρδο, κλεῖσε κι' ἔλα γρήγορα νὰ πᾶμε, διατάσσει ὁ Μπαρμπαργύρης.

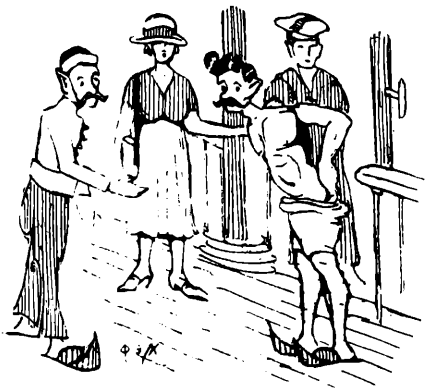
Καὶ αὐτοστιγμεὶ κομίζεται τὸ καμπανέλλι, ἡ μαρμαρένια πλάκα, ποὺ πέρνει ὁ βουτηχτὴς στὰ χέρια ὅταν πρόκειται νὰ βουτήξῃ καὶ τὸ ἀπαραίτητο σκόρδο, ποὺ δυναμώνει τὴν... ἀναπνοή.

Ὁ Παντελῆς ὁ γρουσούζης, ἔτρεξε, πῆρε τὸ καμπανέλλι ποὖταν δεμένο μὲ τὴ σαλαμάστρα, ἐπῆρε ἕνα κεφάλι σκόρδο, τὤχωσε στὸν κόρφο καὶ μὲ δυὸ σάλτα βρέθηκε κοντὰ στὴ βάρκα.

— Ἕτοιμος Μπαρμπαργούρη.

— Ἐμπρὸς μπαῖνε μέσα.

Καὶ οἱ τρεῖς μπήκανε μέσα στὴν βάρκα, ἅρπαξε μὲ λαχτάρα ὁ Παντελῆς τὸ ἕνα κουπὶ, τὄβαλε στὸν σκαρμὸ τῆς πλώρης καὶ σὲ λίγο ἡ βάρκα ἐπλεύρισε στὴν θαλαμηγὸ στήν ἄσπρη πελιστέρα, ὅπως τὴν ἔλεγεν ὁ Μπαρμπαργούρης, τὸ σκυλλόψαρο.

Βγᾶλε καὶ τὸ σώβρακο μωρέ. Ἡ Φράγκισες δὲν ντρέπουνται

Γιὰ πότε βρέθηκε ὁ Παντελῆς στὸ ἐπάνω σκαλὶ τῆς σκάλας τοῦ βαποριοῦ δὲν ἐπῆρε κανένας χαμπάρι,

— Ε! Μὴν βιάζεσαι γρουσούζη· σιγὰ σιγά, τοῦ φωνάζει ὁ Μπαρμπαργούρης, ἐνῷ ἡ κόρη τοῦ μιλιουνάριου ποὺ τῆς εἶχε πέσῃ τὸ περιδέραιο στὴ θάλασσα τὸν ἐπλησίασε καὶ τὸν χτύπησε στὸν ὦμο· ὁ ναύτης μὲ τὸν Μπαρμπαργούρη ἀνέβηκαν κι' αὐτοὶ κι' ἐπλησίασαν τὸν Παντελῆ μὲ τὴν κόρη, ποὺ τοὔλεγε κάτι κι' αὐτός ἐγελοῦσε καὶ χωρὶς νὰ καταλαβαίνῃ τὶ τοῦ λέει τῆς ἀπαντοῦσε ἄλλ' ἀντ' ἄλλων.

— Μπρὲ γρουσουζλαμᾶ τὶ τῆς λὲς τῆς κοπέλλας;

— Ξέρω καὶ γὼ Μπαρμπαργούρη; Θαρρῶ πῶς μάρωτᾳ ἂν θὰ τὄβρω καὶ τῆς λέω, πῶς θὰ σκάσω στὸν πάτο ἂν δὲν τὸ φέρω ἀπάνω.

— Ἄσε τὴς κουβέντες καὶ πὲς νὰ φέρουν ἕνα γερὸ κολαοῦζο.

— Πάω, ἀμέσως νὰ σᾶς φέρω, ὅ,τι χρειάζεται, λέει ὁ ναύτης ποὔξερε φαρσὶ τὰ ρωμαίϊκα.

Σέ λίγο πράγματι ἔρχονται δυὸ ρολὰ καινούργια σχοινιὰ ποῦ μόλις τἄδε ὁ Μπαρμπαργούρης ἀναστέναξε.

— Νὰ μωρὲ Παντελῆ σχοινιὰ ἐγγλέζικα, γιὰ δές τα σὰν κοπέλλες εἶνε, ἔλα μετάπιασέ μου νὰ δέσουμε τὸ καμπανέλλι, ἐγὼ θὰ σοῦ κάμω τὸν κολαουζέρη καὶ τὸ παιδὶ ἀπὸ δῶ θὰ φωνάξῃ τρεῖς ναῦτες ἀκόμη, νά σ' ἀνεβάσουμε ἅμα μᾶς κάμῃς τὸ σημεῖο.

Κύτταξε μωρέ, μὴν ξεχνᾷς ἕνα σημάδι λάσκα, δύο τράβα τὸ καμπανέλλι καὶ τρία ἀνέβασμα, ἀκοῦς μὴ λάχῃ καὶ τὰ ξεχάσῃς καὶ σ'ἀφίσω κάτω νὰ σκάσῃς.

— Παιδιὰ εἴμαστε Μπαρμπαργούρη ἢ πρώτη βολὰ βουτᾶμε;

— Ἔλα. Ἕτοιμα, γδύσου γρουσούζη.

Ὁ Παντελῆς ἐγύρισε, εἶδε μιὰ ματιὰ γύρω καὶ ἀντίκρυσε τὴν κόρη τοῦ μιλιουνάριου ποὺ στεκόταν σ' ὅλη τὴν προετοιμασία καὶ τὴν κουβέντα χωρίς νὰ καταλαβαίνῃ.

— Τί λὲς Μπαρμπαργύρη, μπροστὰ στὴν κόρη θὰ γδυθῶ;

— Ἔλα γδύσου, γρουσούζη, κι' αὐτὲς οἱ φράγκισσες δὲν χαμπαρίζουν ἀπὸ δαῦτα.

Ὁ Παντελῆς χωρὶς δεύτερη κουβέντα ἐπέταξε πρῶτα τὸ γελέκο ποῦ τοῦχε κεντήση ἡ ἀρραβωνιαστικιά του μὲ πούλιες χρυσὲς καὶ μὲ κίτρινο μεταξωτὸ γαϊτάνι. Ὕστερα τὸ γαλανὸ πουκάμισο, τὴν χοντρή του φανέλλα καὶ τὸ παντελόνι κι' ἔμεινε μονάχα μὲ τ' ἀμερινὸ σώβρακο.

— Ἕτοιμος Μπαρμπαργύρη.

— Τὶ ἕτοιμος, γρουσούζη, βγᾶλε καὶ τὸ σώβρακο, νὰ μὴ σ' ἐμποδᾷ, δὲν τὸ ξεύρεις πῶς φουσκώνει;

— Μᾶ...

— Μὰ καὶ ξεμὰ δὲν ἔχει. Ἡ κοπέλλες τῶν Φράγκων σοῦπα πῶς δὲν ντρέπουνται σὲ τέτοια.

Ἐσκορπίζοντο δεξιὰ κι' ἀριστερά

Ὁ Παντελῆς ἔβγαλε καὶ τὸ σώβρακο καί τσίτσιδος πειὰ κατάπιε πρῶτα μιὰ σκελίδα σκόρδο, πῆρε δυὸ τρεῖς φορὲς τὴν ἀναπνοή του, ἐχτύπησε μὲ τὰ χέρια τὸ στῆθος κι' ἅρπαξε τὸ καμπανέλλι ἕτοιμος νὰ δώσῃ τὴν βουτιά.

— Μὴ βιάζεσαι, γρουσούζη, κάμε πρῶτα τὸ Σταυρό σου, καὶ πὲς τό... δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν.

Ὁ Παντελῆς πράγματι ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ τρίς, ἐμουρμούρισε μέσα ἀπὸ τὰ δόντια τὸ δι' εὐχῶν τῶν Ἁγίων Πατέρων ἡμῶν καὶ ἐπερίμενε.

— Ἔλα δός την καὶ τὸ νοῦ σου, δὲν εἶνε παραπάνω ἀπὸ 30 ὀργιές, ἐσὺ πᾶς 42. Πρόσεχε τὸ ρέμμα καὶ τὰ μάτια σου τέσσερα στὸ καμπανέλλι μὴ σοῦ φύγῃ.

Ὁ Παντελῆς ἄκουσε τὶς τελευταῖες παραγγελίες τοῦ Μπαρμπαργύρη καὶ ἔδωσε τὴ βουτιά του, ἐνῷ ἀμολαίρνοντας ὁ Μπαρμπαργύρης τὸν κολαοῦζο ἐψιθύριζε μέσα ἀπὸ τὰ δόντια του τὸ «Δι' εὐχῶν τῶν Ἁγίων Πατέρων ἡμῶν».

Σὲ λίγα δευτερόλεπτα ὁ Παντελῆς εἶχε πατώση κι' ἔκαμε τὰ

δυὸ σημεῖα γιὰ ν' ἀνέβῃ τὸ καμπανέλλι, ὁ Μπαρμπαργύρης εἰδοποίησε τὸν ναύτη ποὖξερε φαρσί τὰ ρωμέϊκα νὰ πῇ στοὺς ἄλλους νἄναι ἕτοιμοι γιὰ νὰ πιάσουν νἀνεβάσουν τὸν Παντελῆ, ὅταν θἄδινε τὰ τρία σημεῖα.

Τὰ πρῶτα δευτερόλεπτα πέρασαν μὲ κάποια ἡσυχία, μὰ ὅταν εἶχε φτάση τὸ ἕνα λεφτὸ στὸν πάτο τῆς θάλασσας ὁ Παντελῆς, τότε ὁ Μπαρμπαργύρης ἄρχισε ν' ἀνησυχῇ καὶ νὰ μονολογῇ.

— Δὲν τῶβρε ἀκόμη ὁ γρουσουζλαμᾶς καὶ πρέπει νὰ κατέβω ἐγώ.

Μὰ δὲν εἶχε τελειώση ἀκόμη τὴ φράση του καὶ νὰ ὁ Παντελῆς εἰδοποιεῖ νὰ τὸν ἀνεβάσουν.

— Βίρα, παιδιά, βίρα καὶ μοὔκαμε σημάδι.

Οἱ ναῦτες ἀρχίνησαν νὰ τραβοῦν τὸ σχοινὶ μὲ ὅλη τὴ δύναμή τους, ἐνῷ ἡ κόρη τοῦ μιλιονάριου ἐπλησίασε χαρούμενη κι' ἐρωτοῦσε ἐγγλέζικα τὸν Μπαρμπαργύρη, ὁ ὁποῖος γελαστὸς σὰν νὰ καταλάβαινε τί τοῦ λέει ἀπαντοῦσε:

— Κοπέλλα μου τῶβρε δέν τῶβρε, δὲν ξέρω· μοὔκανε ὅμως τὸ σημάδι νὰ τὸν ἀνεβάσουμε.

Σὲ λίγο ὁ Παντελῆς φάνηκε πειά, δὲν τοὔλειπαν παρὰ δυὸ τρεῖς ὀργιὲς νὰ προβάλῃ στὸν ἀφρό.

Μὲ μιὰ τελευταία πειὸ δυνατὴ χεριὰ ξεπρόβαλε ὁ Παντελῆς κατακόκκινος σὰν ἀστακὸς καὶ γελαστὰ καὶ χαρούμενα ἐφώναξε:

— Τὴς δια....δια....κόσιες λίρες Μπαρμπαργύρη· τῶβρα....!.νάτο..

— Τὸ νοῦ σου γρουσούζη μὴ σοῦ φύγῃ, τοῦ φωνάζει ὁ Μπαρμπαργύρης, ἐνῷ ὁ Παντελῆς ἀπὸ τὴ χαρά του σήκωσε ψηλὰ τὸ χέρι καὶ ἄρχισε νὰ τὸ στριφογυρίζῃ φωνάζων :

— Τὴς δια..... τὴς δια..... τὴς διακόσιες.

Δὲν εἶχε ὅμως προφθάσει νὰ τελειώσῃ τὴν φράση του καὶ τὸ μπρισίμι τοῦ περιδεραίου ἔσπασε, ἐνῷ τὰ περασμένα σ' αὐτὸ μαργαριτάρια ἐσκορπίζοντο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ πίπτοντα τριγύρω ἀπὸ τὸν Παντελῆν ἐψιθύριζαν εἰρωνικά· φλὴκ.....φλήκ.....φλὰκ.....φλήκ.....

ΑΡΙΣΤΟΣ ΠΕΡΙΔΗΣ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΙΣ ΤΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ

Η πρώτη αἰτία, κατὰ τὴν γνώμη μου, ποῦ δὲν εἶνε ὅσο πρέπει ἀνεπτυγμένο τὸ μουσικὸ αἴσθημα στὸν τόπο μας, εἶνε ἡ πλημμελὴς καὶ ἄνευ συστήματος διδασκαλία τῆς μουσικῆς στὰ σχολεῖα.

Μέχρι πρὸ ὀλίγου χρόνου ἡ ᾠδικὴ ἐδιδάσκετο μόνο στὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἀπὸ διδασκαλιστὰς ἢ νηπιαγωγούς, οἱ ὁποῖοι εἶχαν διδαχθῆ τὴν στοιχειώδη θεωρίαν τῆς μουσικῆς, καὶ εἶχαν μάθῃ ἀπ' ἔξω, μπορεῖ νὰ πῇ κανείς, μιὰ ὡρισμένη παλαιὰ συλλογὴ τραγουδιῶν τὴν ὁποίαν καὶ ἐδίδασκαν.

Δὲν θυμοῦμε ἐπὶ ποίου Ὑπουργοῦ ἀπεφασίσθη, πάντως ὅμως δὲν εἶχε ὡρισμένο σκοπό, οὔτε εἶχε καθόλου μελετηθῇ.

Δὲν ἔχω μπροστά μου τὸ διάταγμα, φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν θὰ ἀνεγράφετο σ' αὐτὸ ἡ ὕλη ποῦ ἔπρεπε νὰ διδαχθῇ, γιατὶ ὁ καθένας τώρα διδάσκει τὴν θεωρίαν τῆς μουσικῆς ὅπως αὐτὸς κρίνει καταλληλότερον, καὶ τὰ τραγούδια ποὺ αὐτὸς θέλει. Φαίνεται ἐπίσης ὅτι τὰ προσόντα ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει ὁ διοριζόμενος ἦσαν διατυπωμένα κατὰ τέτοιον ἐλαστικὸν τρόπον, ὥστε διωρίσθησαν ὡς διδάσκαλοι τῆς μουσικῆς στὰ γυμνάσια καὶ μερικοὶ ποὺ ὡς μόνο τους προσὸν παίζουν λίγο μανδολῖνο, ἢ βιολί, ἢ λίγο πιάνο.

Καὶ ἡ μὲν θεωρία διδάσκεται κατὰ τρόπον ποὺ ἀντὶ νὰ προκαλῇ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μαθητοῦ, τοὐναντίον τοῦ δίδεται κάθε στιγμὴ ἀφορμὴ νὰ ἀτακτῇ, καὶ νὰ θεωρῇ τὸ μάθημα τῆς μουσικῆς, ὥραν διασκεδάσεως.

Οἱ μουσικοὶ ὅροι ποὺ μεταχειρίζονται εἶνε συνήθως ἰταλικοὶ ἢ γαλλικοί, διότι οἱ διδάσκοντες δὲν πάτησαν ποτὲ σὲ Ὠδεῖο, ἢ τοὐλάχιστον δὲν εἶχαν τὴν πρόνοιαν νὰ ἀνοίξουν ἕνα ἑλληνικὸν βιβλίο θεωρίας τῆς μουσικῆς γιὰ νὰ μάθουν τοὺς ὅρους ἑλληνικά, ἀφοῦ πρόκειται νὰ διδάξουν τὴ μουσικὴ σὲ Ἑλληνικὰ Γυμνάσια, καὶ νὰ μὴ λὲν τὰ μέτρα πατοῦτες, τὰ δύο δεύτερα, κομμένους καιροὺς, καὶ τὸ σὸλ φυσικό, σὸλ καθαρό. Τὸ κακὸ ὅμως δὲν φθάνει ὡς ἐδῶ. Δὲν ἐφρόντισαν νὰ προσθέσουν, ὡς προσὸν τοῦ διδασκάλου, τὸ ἀπολυτήριον τοῦ γυμνα-

σίου, ἢ τοὐλάχιστον ἑλληνικοῦ σχολείου, γιὰ νὰ μὴν ἀναλαμβάνουν νὰ διδάξουν ἄνθρωποι πρακτικοί.

Φαντάζεται τόρα κανεὶς τί μπορεῖ νὰ γίνεται κατὰ τὸ μάθημα ὅταν μερικοί, ποῦ θέλουν νὰ ἐπιδείξουν γνώσεις μουσικὰς, λένε ἕνα σωρὸ ἀρλοῦμπες αἱ ὁποῖες συνοδεύονται μὲ ἄλλους τόσους συντακτικοὺς μαργαρίτας, ἢ ὅταν γράφουν στὸν πίνακα κάνουν ὀρθογραφικὰ λάθη. Ἁπλούστατα, στὰ διαβολάκια αὐτὰ ποὺ προσπαθοῦν νὰ βροῦν κἄτι νὰ γελάσουν, δίδεται κάθε λίγο ἀφορμὴ νὰ κωμικοποιοῦν τὸ μάθημα.

Ἔπειτα τὰ τραγούδια, διδάσκονται χωρὶς ἕνα ὡρισμένο σκοπὸ, καὶ χωρὶς κανένα σύστημα.

Πρῶτα πρῶτα δὲν ὑπάρχει ὡρισμένη συλλογὴ τραγουδιῶν ποὺ νὰ εἶνε ὑποχρεωμένος ὁ διδάσκαλος νὰ διδάσκῃ, γι' αὐτὸ οἱ περισσότεροι διδάσκουν δικές τους συνθέσεις, μὲ ποιήματα τελείως ἀκατάλληλα, καὶ μελωδίες διάφορες γελοῖες ἰταλικὲς, κλεμμένες ἀπὸ 'δῶ κι' ἀπὸ 'κεῖ.

Ὡς βοηθὸν τῆς διδασκαλίας καὶ ὡς συνοδείαν τῶν τραγουδιῶν μεταχειρίζεται ὁ καθένας τὸ ὄργανο ποὺ ξέρει, ἢ τὴν ἴδια του φωνή. Ὡρισμένως μόνον οἱ ἠλίθιοι μαθηταὶ θὰ προσπαθοῦν νὰ συλλάβουν τὴ μελωδία ὅταν ἀνοίγῃ ὁ διδάσκαλος τὸ στόμα του. Οἱ περισσότεροι ὅμως ἢ θὰ παρομοιάζουν τὴ φωνή του μὲ διάφορα τετράποδα, ἢ θὰ προσπαθοῦν μὲ τὸ στιγμιαῖον ἄνοιγμα νὰ βροῦν τὸν ἀριθμὸν τῶν χρυσῶν του δοντιῶν.

Δὲν πιστεύω νὰ ἔχῃ κανεὶς τὴν ἀξίωσιν νὰ τὸ ὀνομάσῃ αὐτὸ μάθημα μουσικῆς. Μοῦ φαίνεται πῶς μᾶλλον διαστρεβλώνεται, παρὰ ἀναπτύσσεται τὸ μουσικὸν αἴσθημα τῶν παιδιῶν.

Ὁμιλῶ κυρίως γιὰ τὰ γυμνάσια τῶν ἐπαρχιῶν, διότι στὴν πρωτεύουσα οἱ περισσότεροι καθηγηταὶ τῆς μουσικῆς στὰ διάφορα ἱδρύματα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, εἶνε καὶ καθηγηταὶ Ὠδείων, ὅπως οἱ κ. κ. Χωραφᾶς, Ἀργυρόπουλος, Λαμπελὲτ, Κοντογιάννης κ. ἄ. οἱ ὁποῖοι βέβαια λόγῳ τῆς μεγάλης των μουσικῆς μορφώσεως, καὶ τῆς μακροχρονίου πείρας των, ξέρουν θαυμάσια τὴ δουλειά τους.

Θὰ ἦτο παράλειψις ἂν δὲν ἀνέφερα καὶ τοὺς κ. κ. Στερρεὸν καὶ Ἄψην.

Ὁ πρῶτος, καθηγητὴς τοῦ Διδασκαλείου ἀρρένων Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς εὐμεθόδου του διδασκαλίας ἔδωσε ἄριστα ἀποτελέσματα ἐπὶ σειρὰν πολλῶν ἐτῶν. Ὁ δεύτερος, τέως καθηγητὴς τῆς

μουσικῆς τοῦ Διδασκαλείου Κοζάνης, εἰς τὸν ὁποῖον πολλὰ ὀφείλουν οἱ Κοζανῖται διὰ τὰς προσπαθείας ποὺ κατέβαλε τότε διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν κίνησιν τοῦ τόπου.

Ὁρισμένως λοιπὸν ἔπρεπε τὸ κράτος νὰ λάβῃ ὑπὸ σοβαρωτέραν ἔποψιν τὴν διδασκαλίαν τῆς μουσικῆς εἰς τὰ Γυμνάσια.

Θὰ ἔπρεπε κατὰ τὴ γνώμη μου νὰ διορίζωνται γιὰ τὸ μάθημα αὐτὸ μόνον οἱ ἔχοντες πτυχία τῆς τάξεως τὴν ὁποίαν θὰ ἦσαν ὑποχρεωμένα τὰ Ὠδεῖα νὰ ἱδρύσουν, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν νὰ διδάσκωνται τὰ ἑξῆς μαθήματα: Ἡ θεωρία τῆς μουσικῆς καὶ ἡ ἁρμονία γιὰ νὰ μπορέσῃ ὁ μαθητὴς μεθαύριο, ὅταν συνθέσῃ ἕνα τραγουδάκι, νὰ βάλῃ τὲς κατάλληλες ἁρμονίες. Σολφὲζ καὶ στοὺς τρεῖς γνώμονας, καὶ μάλιστα νὰ εὑρεθοῦν σολφὲζ μὲ λόγια, οὕτως ὥστε νὰ συνηθίσουν οἱ μέλλοντες διδάσκαλοι νὰ λὲν τὰς λέξεις τοῦ ποιήματος, ἀντὶ τῶν ὀνομάτων τῶν φθόγγων κατὰ τὴν ἐκ πρώτης ὄψεως ἀνάγνωσιν ἑνὸς τραγουδιοῦ.

Πιάνο, ἢ ἁρμόνιο, γιὰ νὰ γίνεται ἡ διδασκαλία τῶν τραγουδιῶν μὲ ἁρμόνιο, τὸ ὁποῖον θὰ μπορεῖ νὰ ἀγοράζῃ κάθε σχολεῖο ἀπὸ κάτι μικροέσοδα ποὺ ἔχει. Καὶ ἡ ἱστορία τῆς μουσικῆς. Ἡ φοίτησις ὄχι πλέον τῶν πέντε ἐτῶν, καὶ νὰ μὴ δίδεται πτυχίον εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας ἐνδεικτικὸν τῆς τρίτης τοὐλάχιστον γυμνασιακῆς τάξεως.

Θὰ τολμοῦσα νὰ πῶ πῶς δὲν θὰ ἦτο ἄσχημο ἂν ἐγίνειο εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτῆς τῆς τάξεως τοῦ Ὠδείου καὶ λίγη ὑποδειγματικὴ διδασκαλία, πρὸ πάντων γιὰ κείνους ποὺ δέν μποροῦν νὰ σκεφθοῦν πῶς τῆς διδασκαλίας τῆς μελωδίας προηγεῖται ἡ καλὴ κατανόησις καὶ ἡ ἀπαγγελία τοῦ ποιήματος.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν συλλογὴν τραγουδιῶν ἡ ὁποία θὰ ἔπρεπε νὰ διδάσκεται, εἶμαι τῆς γνώμης πῶς ἔπρεπε νὰ ἐγκρίνῃ μιὰ ἁρμοδία ἐπιτροπή, κατόπιν προκηρύξεως διαγωνισμοῦ τοῦ Ὑπουργείου, τὴν συλλογὴν πρωτοτύπων τραγουδιῶν ποὺ θὰ ἦτο καταλληλοτέρα γιὰ ἑλληνόπαιδας, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ποιήσεως, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως μουσικῆς, γιὰ νὰ ἡσυχάσωμε ἐπὶ τέλους καὶ ἀπὸ τὲς ἰταλικὲς μελωδίες καὶ ἀπὸ τὰ γερμανικὰ δημοτικὰ τραγούδια.

Β. ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ
Καθηγητὴς τοῦ Ἐθν. Ὠδείου Θεσσαλονίκης.

Αι Απολαύσεις ενος Ταξειδιού

Δὲν εἶμαι προληπτικὸς. Ἀλλ' ὅταν πρωΐ ἀκόμα, πρὶν φέξῃ, ἐβγῆκα στὸν χιονισμένο δρόμο γιὰ ταξεῖδι, κι' ἀντίκρυσα ἕνα μαῦρο φέρετρο νὰ περνοῦν γιὰ κάποιον ποὖχε πεθάνει ἐκείνη τὴ νύχτα, ἔννοιωσα ἕναν δυνατὸ κλονισμὸ στὴ ψυχή μου. Ὁρισμένως εἶπα δὲν θὰ βγῇ σὲ καλὸ αὐτὸ τὸ ταξεῖδι. Ἀλλὰ ἔδωκα στὴν ψυχή μου τὸ θάρρος της καὶ τὴν παρηγόρησα μὲ τὶς σκέψεις τῶν ἀπολαύσεων τοῦ ταξειδιοῦ, μολονότι μέσα σὲ βαρὺ χειμῶνα, παραμονὲς Χριστουγέννων, ἕνα ταξεῖδι μὲ τραῖνο ἀπὸ τὴν Θεσ)νίκην γιὰ τὴν πρωτεύουσα δὲν εἶχε καὶ πολλὲς νέτοιες ἐλπίδες. Ὁπωσδήποτε. Ἔφθασα στὸ σταθμὸ ξημερώματα καὶ τοποθετήθηκα ὅσο μποροῦσα καλύτερα στὴ θέσι μου, ἐτοποθέτησα σὲ καλὸ μέρος τὴν βαλίτσα μου... καὶ ἐπερίμενα νὰ φύγῃ τὸ τραῖνο. Ἀλλ' ὁποία ἀπογοήτευσις ὅταν οἱ πηγαινοερχόμενοι κεκαλυμμένοι ἀπ' τὸ κρύο ὑπάλληλοι μᾶς εἶπαν ὅτι τὸ τραῖνο θὰ φύγῃ ὕστερα ἀπὸ δυὸ ὧρες, περιμένοντας ἐν τῷ μεταξὺ μίαν καθυστερημένην ἁμαξυστοιχία! Ὅπως συμβαίνει στὸν τόπον μας πάντοτε, τὸν ὑπομονητικὸν καὶ μακάριον αὐτόν τόπον, κατεπίομεν τήν ἀγανάκτησίν μας, πιάσαμε κουβέντα ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλο μέσα στὸ κουπὲ—ὅλοι ἄγνωστοι—καὶ ἐπερι-μέναμε. Τὸ κρύο δυνάμωνε, ὁ κόσμος ἀνυπόμονος ἐνόμιζε πῶς ὅταν θὰ φύγῃ τὸ τραῖνο θὰ ἀλλάξῃ ἡ θερμοκρασία καὶ ἡ δυὸ ὧρες πέρασαν γρήγορα χωρὶς νὰ ἰδοῦμε σημεῖα προσεχοῦς τοὐλάχιστον ἀναχωρήσεώς μας. Ἀναγκασθήκαμε ὅλοι νά κατεβοῦμε στὸ πλακόστρωτο τοῦ σταθμοῦ γιὰ νὰ ξεμουδιάσουνε μὲ τὸ βάδισμα τὰ μέλη μας. Ἡ ἐρωτήσεις ἔπεφταν βροχὴ στοὺς ὑπαλλήλους, καὶ ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς ἀπαξιοῦσαν νὰ ἀπαντήσουν, ἄλλοι ἀπαντοῦσαν τόσο ἀόριστα καὶ μὲ ἀνακρίβειες ὥστε δὲν μπορούσαμε νὰ μάθουμε τίποτε ὁριστικὸ γιὰ τὴν ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως. Στὸ σταθμὸ βρισκόταν μαζὺ μὲ τὴν ἁμαξοστοιχία Λαρίσσης καὶ ἡ ἁμαξοστοιχία Δράμας ἡ ὁποία ὅπως μᾶς εἶπαν οἱ ὑπάλληλοι θὰ ἔφευγε πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς.

Ὥστε ἔχουμε καιρὸν—ἐσκέφθηκα—νά πεταχθῶ ὡς τὸ ἀντικρυνὸν καφενεῖον τοῦ σταθμοῦ Θεσ)νίκης, νὰ προμηθευθῶ ἕνα μποτκάλι κονιάκ, τὸ μόνον θερμαντικὸν γιὰ τὸ ταξεῖδι. Στὴν ἰδέα μου αὐτὴν βρῆκα σύμφωνον καὶ ἕναν νεαρὸ γιατρὸ ποὺ εἶχε τοποθετηθῇ στὸ ἴδιο μὲ μένα κουπὲ, καὶ ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον. Ἐτρέξαμε στὰ καφενεῖα—ἐφ' ὅσον εἴχαμε καιρὸ μιὰ ποὺ δὲν ἐδόθηκε κανένα σημεῖο ἀναχωρήσεως τῆς ἁμαξοστοιχίας,—ἀγοράσαμε γρήγορα κονιὰκ καὶ ἐπεστρέψαμεν τρέχοντες.

Ἀλλ' ὦ τοῦ θαύματος!

Ἡ ράγιες τῶν σιδηροδρόμων εἶχαν ἀπαλλαγῇ τοῦ ὄγκου ποῦ τὰς ἐβάρυνε. Καὶ αἱ ἁμαξοστοιχίαι τῆς Δράμας καὶ τῆς Λαρίσσης τοὔχαν στρίψει

ξαφνικὰ χωρὶς νὰ εἰδοποιηθῇ ὁ κόσμος. Ἀλλόφρονες ὅλοι μας, κι' εἴχαμε μείνει πολλοὶ ἔξω γιὰ διάφορες ἀνάγκες, ἐβλέπαμε τὴν ἁμαξοστοιχίαν ποῦ ἔφευγε πιὰ μακρυὰ μαζὺ μὲ τὰ μπαγκάζια μας τὰ ὁποῖα μὲ ἄλγος ἐσκεπτόμαστε καὶ τὰ ἐφανταζόμαστε μετακομιζόμενα ἀπ' τὴν ἁμαξοστοιχία σὰν κάποιον δικό μας ποῦ τὸν πῆρε ἡ νεκροφόρα γιὰ τὸ νεκροταφεῖο.

Τώρα; Τί θ' ἀπογείνουμε; Τί τύχη θὰ εὕρουν τὰ μπαγκάζια μας ἔτσι ἀφημένα ποῦ ἔμειναν στὸ κουπὲ;

Δὲν τἄλεγα ἐγώ; Τὸ φέρετρο ποῦ ἀπήντησα βγαίνοντας ἀπ' τὸ σπῆτι μου γιὰ ταξεῖδι δὲν ἦτον καλὸ σημάδι. Ριχνόμαστε σὰν τρελλοὶ στὸ γραφεῖο ζητῶντας ἐξηγήσεις. Ἀλλὰ δὲν βαρυέστε. Ἡ ἀπάντησις ἦταν: «ποιὸς σᾶς εἶπε νὰ ἀφίσητε τὴν θέσι σας;» «Ἀλλὰ τρεῖς ὧρες εἴμαστε καρφωμένοι, κύριε Σταθμάρχα. Ἄλλωστε δὲν εἰδοποιήσατε ὅτι φεύγει ἡ ἁμαξοστοιχία.» Δὲν ἐμαλάσσετο. Στὸ τέλος συγκατένευσε ὁ κύριος Σταθμάρχης νὰ τηλεγραφήσῃ στὸν πρῶτο σταθμό, τὸ Τεκελῆ, νὰ κρατήσουν τὴς βαλίτσες μας ἐκεῖ καὶ νὰ τὴς στείλουν μὲ τὸ βραδυνὸ τραῖνο, πρᾶγμα ποῦ ἔγινε καὶ ἐπήραμε σχετικὴ ἀπάντησι. Ἀλλὰ ποῦ νὰ ἡσυχάσουμε. Ἄραγε θὰ βροῦμε ὅλα τὰ πράγματά μας; Αὐτὴ ἡ ἀνησυχία θὰ μᾶς ἔτρωγε ὡς τὸ βράδυ. Ἕνα πρόχειρο συμβούλιο συγκροτηθὲν μεταξὺ ὅλων τῶν ἀτυχησάντων ἔβγαλε τὸ πόρισμα ὅτι ἔπρεπε νὰ πηγαίνουμε στὸ Τεκελῆ. Ἀλλὰ πῶς; Πεζῇ μὲ κεῖνο τὸ χιόνι καὶ τὸ κρύο; Ἡ γνῶμες χωρίσθηκαν σὲ δυὸ καὶ τρεῖς ἔμειναν, ἄλλοι δὲ δύο ἀπεφάσισαν μαζύ μου νὰ πᾶμε στὸ Τεκελῆ. Ὀκτὼ χιλιόμετρα ἂν δὲν ἀπατῶμαι. Κουράγιο βέβαια γενναῖο. Ἀλλὰ τί νὰ κάνουμε;

Ἂν μοῦ ἔλεγες, Θεέ μου, ὅτι θὰ εἶχα τέτοιες ..... ἀπολαύσεις στὸ ταξεῖδι μου δὲν θὰ τὸ κουνοῦσα ἀπ' τὸ σπῆτι. Ἀλλ' ἐρρίφθη ὁ κῦβος. Ἡ πορεία ἤρχισεν. Στὸ τέτορτο ὅμως χιλιόμετρο τὰ γόνατα παγωμένα ἀπ' τὸ κρῦο δὲν προχωροῦσαν πιά. Σταθήκαμε ὅλοι. Ὁ οὐρανὸς μὲ μαῦρα σύννεφα ἀπειλοῦσε βροχὴ ἡ ὁποία θὰ ἔλυωνε τὸ χιόνι ποῦ ἦταν στρωμένο παχὺ στὸν κάμπο καὶ δὲν θὰ εἴχαμε οὔτε φύλλο γιὰ νὰ προφυλαχθοῦμε ἀπ' τὴν νεροποντὴν ποῦ ἐρχόνταν.

Ξάφνου ἀπὸ μακρυὰ φάνηκαν δύο κάρρα ζεμμένα σὲ δύο ἄλογα τὸ καθένα. Ἰδοὺ ἡ σωτηρία μας. Πλησίασαν τὰ κάρρα, καὶ μὲ ὀλιγόλογες ἐξηγήσεις καὶ μὲ μιὰ γλυκειὰ ἀφὴ τὴν ὁποίαν ἠσθάνθησαν οἱ καρραγωγεῖς στὴν παλάμην των ἀπὸ τσπεινὰ χαρτονομίσματα ἀνήλθομεν μετὰ πάσης ἐπισημότητος εἰς τὰ κάρρα, καὶ μετὰ ἡμίωρον ἁμαξοδρομίαν ἀφίχθημεν εἰς Τεκελῆ. Πηδήσαμε πρὶν σταθοῦν καλὰ καλὰ τὰ τροχοφόρα μας καὶ μ' ἀγωνία τρέξαμε νὰ βροῦμε τὰ μπαγκάζια μας. Δόξα σοι ὁ Θεὸς ὅλα ἦσαν ἐν τάξει. Τὰ πράγματα ὅμως ἐκεῖ ἦταν διαφορετικά. Ὁ σταθμάρχης ἦταν εὐγενὴς καὶ δὲν ὕβριζε τοὺς ἐπιβάτας. Ἄναψε μάλιστα τὴν σόμπα τοῦ γραφείου καὶ περιμέναμε νὰ βραδυάσῃ γιὰ νὰ ἔλθῃ ἀπ' τὴ Λάρισσα τραῖνο καὶ νὰ ξαναγυρίσουμε στὴν Θ)νίκη ὁπόθεν περὶ τὸ μεσονύκτιον θὰ ἀναχωρούσαμε μὲ τὸ ἐξπρὲς γιὰ τὸ ταξεῖδι μας τὸ ὁποῖον ἐβράδυνε ἔτσι δέκα ὠχτὼ ὥρες. Τῆς ὥρες ὅμως τῆς ἀνίας μας ἦλθαν νὰ διασκεδάσουν ἡ διηγήσεις κυνηγῶν ποῦ γυρίζοντες φορτωμένοι λαγοὺς ἀπ' τὸ κυνῆγι ἐμπῆκαν στὸ σταθμὸ γιὰ νὰ ζεσταθοῦν.

Εἶχε νυχτώσει καλὰ πιά. Ἔξω ὁ βορριᾶς φυσοῦσε ἄγρια κάμινοντας

τὰ κλαδιὰ τῶν δέντρων νὰ τρίζουν ἀπαίσια καὶ τὸ χιόνι ἐσκέπαζε ὁλοένα τὴν γῆ.

Ξάφνου ὁ Σταθμάρχης ποῦ συνεννοεῖτο τηλεγραφικῶς μὲ τὸν πλησιέστερο σταθμὸ σηκώθηκε ἀπότομα καὶ μᾶς ἀνήγγειλε ὅτι τὸ τραῖνο τῆς Λαρίσσης γιὰ τὴν Θεσ)νίκην πλησιάζει. Ἐπὶ τέλους θὰ γυρίσουμε.

Ἐμαζέψαμε τὰ μπαγκάζια μας ὅλοι, οἱ κυνηγοὶ ἔβαλαν ἐπιδεικτικὰ τὸ θήραμά των στὴν πλάτη των καὶ βγήκαμε στὸ ὕπαιθρο. Ἕνα πράσινο μικρὸ φῶς ἐφάνηκε στὸ σκοτάδι ἐκεῖ κοντὰ καὶ σὲ λίγο ὁ μαῦρος ὄγκος τῆς ἁμαξοστοιχίας, ἴδιος βόας ποῦ ὁρμᾶ νὰ σὲ κατασπαράξῃ ἀνέκοψε τὴν ταχύτητά του. Δὲν βλέπαμε τὴν στιγμὴ νὰ μποῦμε στὰ βαγόνια νὰ γλυτώσουμε ἀπ' τὸ χιόνι καὶ τὸν ἀέρα. Ἀλλὰ ἄλλο ἀπρόοπτο μᾶς περίμενε. Τὰ βαγόνια ὅλα ἦταν γεμᾶτα ἀπὸ αἰχμαλώτους μας οἱ ὁποῖοι ἐπέστρεφαν ἀπ' τὴν πατρίδα τοῦ Κεμάλ, Ἀποφασισμένοι ὅμως νὰ γυρίσουμε μὲ κάθε θυσία, ὁρμήσαμε σ' ἕνα βαγόνι ποῦ δὲν εἶχε θέσι οὔτε γιὰ παιδάκι τριῶν χρονῶν. Ὅπως ὅπως σταθήκαμε ἐκεῖ μέσα. Ἀλλὰ Ὕψιστε Θεέ μου τί ἦταν τὸ βαγόνι ἐκεῖνο; Μήπως ἦταν κοιμητήριο στὸ ὁποῖον οἱ νεκροὶ εἶχαν σηκωθῇ γιὰ κανένα μακάβριο συνέδριο; Ἕνα λαμπάκι μικρὸ στὴν ὀροφὴ τοῦ κουπὲ ἔρριχνε φῶς ὅμοιο μὲ κεῖνο ποῦ ρίχνουν κάτι ἀναμμένες κανδῆλες στοὺς τάφους τοῦ νεκροταφείου τὴν νύχτα καὶ οἱ ἄνθρωποι ὅλοι ἐκεῖ μέσα, σκελετοὶ κινούμενοι καὶ ὁμιλοῦντες, μᾶς ἔρριξαν τὰ πανιασμένα βλέμματά των ὅλοι μὲ μιὰ ἐρώτησι ἕτοιμη γιὰ τοὺς δικούς των, λὲς καὶ μεῖς τοὺς ξέραμε ἀπὸ ἄλλοτε ἢ φροντίζαμε γιὰ τὸν ἐρχομὸ καὶ τὴν προϋπάντησι τῶν δυστυχισμένων αὐτῶν. Ἡ φωνή μας, μπροστὰ στὴ ζωντανὴ αὐτὴ δυστυχία εἶχε κοπῇ στὸ λάρυγγά μας καὶ τὰ μάτια μας μεγαλωμένα ἀπ' τὴν φρίκη τοὺς κύτταζαν παράξενα. Μιλοῦσαν ὅλοι οἱ σκελετοὶ ἐκεῖνοι. Ναὶ μιλοῦσαν καὶ ἔλεγαν γιὰ μαρτύρια, γιὰ πετραδώματα, γιὰ νηστεῖες κι' ἀρρώστιες γιὰ ὅ,τι κακὸ μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ στὸν κόσμο.

Ἔ ὄχι. Φθάνει πιά. Δὲν μποροῦμε. Ἡ καρδιά μας σφιγμένη ἀπ' τὴν λύπη θὰ ξεχειλίσῃ καὶ θ' ἀφίσῃ νὰ τρέξουν ἀπ' τὰ μάτια μας ὅλες ἡ κατασταλαγμένες πίκρες. Ἄ ἔτσι... Κόψτε τὴς μακάβριες αὐτὲς κουβέντες ταλαίπωρα πτώματα ποῦ περιμένετε σᾶν ἄλλοι λάζαροι νὰ σᾶς ἀγκαλιάσουν ἡ Μάρθα κι' ἡ Μαρία ἢ ἀδελφές σας, ἢ γυναῖκες σας, οἱ γονιοί σας, τὰ παιδιά σας....

***

Στῆς δέκα ἀκριβῶς τὸ βράδυ ἐφθάσαμε στὸν σταθμὸ τῆς Θεσ)νίκης καὶ πάλιν. Τί μαρτύριο Θεέ μου ἦταν ἐκεῖνο! Γιὰ μιὰ στιγμὴ σκέφθηκα νὰ γυρίσω πίσω σπῆτι μου καὶ νὰ ἐγκαταλείψω τὸ ταξεῖδι. Ἀλλὰ ντρεπόμουνα. Ἄλλως τε στὴν πρωτεύουσα μὲ περίμεναν πρόσωπα προσφιλῆ τῶν ὁποίων ἡ ὄψις ἔλαμπε κάθε τόσο στὴν φαντασία μου καὶ μὲ τραβοῦσε κοντά των.

Ἀναγκασμένοι νὰ περιμένουμε τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἐξπρὲς ἐμπήκαμε σ' ἕνα κουπέ, ὅλοι οἱ κατατρεγμένοι ἀπ' τὴν τύχη τὴν ἡμέρα ἐκείνη καὶ περιμέναμε.... Τὸ τραῖνο θἄφευγε ὕστερα ἀπό τρεῖς ὥρες. Τυλιγμένοι στὰ ἐπανωφόρια μας προσπαθούσαμε τὰ κλείσουμε τὰ μάτια μας καὶ νὰ κοιμηθοῦμε. Ἀλλὰ δὲν βαρυέσαι. Τὸ κρῦο τὰ μεσάνυχτα εἶχε γίνει τέτοιο

ποῦ αἰσθανόμουνα τὰ μέλη μου παγωμένα ὡς τὰ κόκκαλα. Κάπου κάπου, τὸ κονιὰκ ποῦ ἀγόρασα τὸ πρωΐ—ἡ αἰτία τῶν μαρτυριῶν μας—μ' ἐτόνωνε. Ἀλλὰ εἶχε τελειώσῃ πιά. Ποῦ νὰ τολμήσω νὰ ἀφίσω τὴ θέσι μου γιὰ ν' ἀγοράσω ἄλλο.

Ξάφνου στὰ φῶτα τοῦ σταθμοῦ ἀντίκρυσα μιὰ συνοδεία ἀπὸ κόσμο χαρούμενο. Ἦταν ἕνα ζευγάρι νεονύμφων ποῦ θὰ ἔκαμνε τὸ ταξεῖδι τῶν γάμων του καὶ οἱ δικοί των τοὺς συνώδευαν ὡς τὸ βαγκὸν λί μὲ μπουκέτα ἀπὸ σπάνια λουλούδια. Πόσο εὐτυχισμένο ἦταν τὸ ζευγάρι αὐτό! Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἡ καρδιά μου χτύπησε ἀπότομα. Ἐγνώρισα τὸ εὐτυχισμένο ζευγάρι.

Ὁ γαμπρὸς παληός μου συμμαθητής, ὑπολοχαγὸς τώρα γνωστότατος στὴν Θεσ)νίκην, χαμογελοῦσε στὴν νύφη καὶ τὸ πρόσωπό του, πρόσωπο συμπαθητικὸ ποῦ τὸ ἀσχήμιζε λιγάκι τὸ μονόκλ, ἔλαμπε ἀπὸ χαρά. Ἡ νύφη γνωστοτάτη στοὺς κοσμικοὺς κύκλους τῆς πόλεώς μας, εὐτυχισμένη στὴν ἐκπλήρωσι ἑνὸς πολυετοῦς ὀνείρου της γιὰ τὸ ὁποῖον, τόσες προτάσεις γάμου εἶχε ἀπορρίψει, στηριγμένη στὸ μπράτσο του μιλοῦσε μὲ τὴν μητέρα της. Γιὰ μιὰ στιγμὴ θέλησα νὰ πηδήσω ἀπ' τὸ τραῖνο καὶ νὰ τοὺς σφίξω ἀπὸ χαρὰ τὸ χέρι. Ἀλλὰ τὸ καμπανάκι τοῦ σταθμοῦ ποῦ ἐσήμαινε ἀναχώρησι μ' ἔκανε νὰ ἀναθεωρήσω τὴν σκέψι μου. Δὲν εἶχα σκοπὸ νὰ πάθω ὅ,τι ἔπαθα τὸ πρωΐ.

Ἐφύγαμε ἐπὶ τέλους.

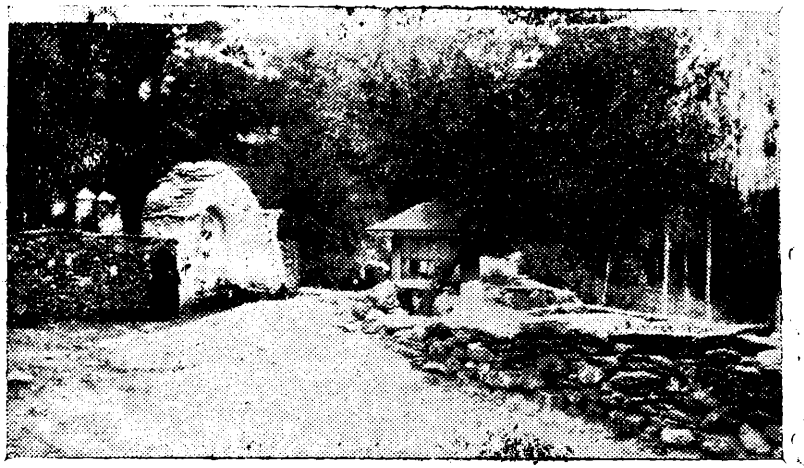
***

Τί νύχτα, Πανάγαθέ μου, ἦταν ἐκείνη ποῦ πέρασα! Πῶς βρίσκουμε ζωντανὸς ὕστερα ἀπὸ τόσο κρῦο! Περνοῦμε τὰ Γέμπη ἐκείνη τὴν στιγμὴ. Ἄλλοτε τρελλενόμουν μὲ τὴν θέα των. Πόσο ἄγρια μοῦ φαίνονται σήμερα! Ὁ Πηνειὸς τρέχει θολός, μ' ἕνα χρῶμα μολυβὶ στὰ νερά του. Λὲς καὶ πῆραν τὸ χρῶμα τοῦ συννεφιασμένου οὐρανοῦ. Τὰ αἰωνόβια δένδρα τῶν ὀχθῶν του, ἄλλα γυμνὰ καὶ ἄλλα μὲ πυκνὲς ἀειθαλεῖς φυλλωσιὲς λὲς καὶ γέρνουν νὰ βυθισθοῦν βαρυμένα ἀπ' τὸ χιόνι ποῦ τὰ σκεπάζει. Κλείνω τὰ μάτια μου γιὰ νὰ κρατήσω γιὰ πάντα στὴν φαντασία μου τὴν παράστασι ἐκείνη τὴν μεγαλειώδη, κι' ἀφίνω τὴν ψυχή μου νὰ κλάψῃ μαζὺ μὲ τὴν Δήμητρα γιὰ τὸν θάνατο τῆς Περσεφόνης.

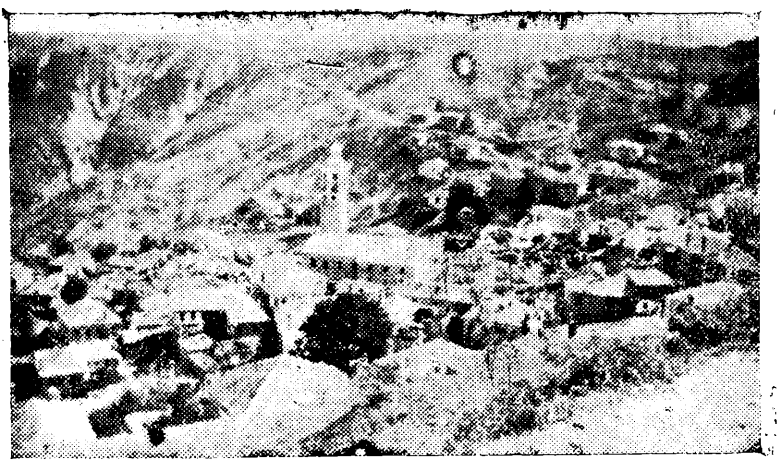
***

Ὅταν φθάσαμε πιὰ στὴ Λάρισσα τὸ κρῦο εἶχε ἡμερώσει λιγάκι. Ἀλλὰ τὸ χιόνι ἔπεφτε ἀδιάκοπα καὶ μέ μολὺ κόπο κατορθώσαμε νὰ πάρουμε ἕνα τσαΐ στὸ καφφενεῖο τοῦ Σταθμοῦ μέσα στὸ ὁποῖον ἀπ' τὴ σαστιμάρα ποὺ κρατοῦσε σοῦ προσέφεραν σαρδέλλες τηγανιτὲς ἂν τοὺς ζητοῦσες τσαΐ, καὶ σαλέπι ἂν κάποιος εἶχε τὴν ἀφέλεια νὰ ζητήσῃ σαλάμι.

Ἂς μὴ θελήσῃ ὁ ἀναγνώστης μου νὰ τοῦ εἰπῶ τὰς ἐντυπώσεις μου ἀπ' τὴ Λάρισσα ὡς τὴν πρωτεύουσα. Μόλις ξεκινήσαμε ἀπ' τὴν Λάρισσα αἰσθάνθηκα κάποια ἀνακούφισι ἀπ' τοὺς κόπους καὶ τὲς ταλαιπωρίες τοῦ ταξειδιοῦ, κι' ἄφησα ἐλεύθερη τὴ ματιά μου νὰ χαϊδέψῃ

Ἡ πηγὴ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Παναγίας.

Ὁ ἐγερθεὶς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου Κλεισουριέων Ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου (εἰς τὸ κέντρον).

τὸ κάτασπρο χιόνινο σεντόνι ποὺ εἶχε σκεπάσει τοὺς Θεσσαλικούς κάμπους. Ἀλλὰ ἕνας ἀπότομα εἰσβαλὼν πυρετός, ποῦ μοῦ φλόγισε τὸ κορμὶ καὶ μοῦ ἔκανε νὰ χάσω κάθε συναίσθησι τοῦ ἑαυτοῦ μου, γρήγορα μὲ ἀπεξένωσε ἀπὸ κάθε ἐξωτερικὴ ἐπίδρασι. Δὲν ἄκουα μέσα στὴ νάρκη τοῦ πυρετοῦ παρὰ μόνον τὸν κρότο τῆς ἀτμομηχανῆς ποῦ μὲ νανούριζε μᾶλλον καὶ μοῦ ἔκαμνε τὸν ἀφύσικο ὕπνο τοῦ ἀρρώστου πιὸ γλυκό, ὕπνο ποὺ ἔμοιαζε μὲ τὸν θάνατο. Ἄνοιγα κάπου κάπου τὰ μάτια μου κι' ἀκομποῦσα τὸ φλογισμένο μου μέτωπο στὸ τζάμι τοῦ παραθυριοῦ, καί πότε ἔβλεπα νὰ περνοῦμε μιὰ ἄβυσσο πάνω ἀπὸ μιὰ γέφυρα καὶ πότε αἰσθανόμουνα ὅλον ἐκεῖνο τὸν κολοσσὸ τῆς μηχανικῆς νὰ τὸν ρουφᾷ ἀχόρταγα ἕνα τοὔννελ. Στοὺς διάμεσους σταθμοὺς ξυπνοῦσα ἀπ' τὲς φωνὲς ποῦ ἔβγαζαν οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος κυνηγοὶ πουλῶντας ἄγριες χῆνες, πάπιες καὶ λαγοὺς καὶ οἱ ἐπιβάται τῆς ἁμαξοστοιχίας ποὺ ὁρμοῦσαν ἀκάθεκτοι νὰ τ' ἀγοράσουν.

Θὰ κρατοῦσε, Θεέ μου, πολὺ ἀκόμα τὸ μαρτύριο αὐτό. Ἂς τελείωναν ἐπὶ τέλους αἱ ἀπολαύσεις τοῦ ταξειδίου μου. Ὤ, ἂς ἦτο δυνατὸν, ἔτσι ποῦ ἀρρώστησα ἀπ' τῆς καλωσύνες στὸ τραῖνο, νὰ γύριζα ἀμέσως σπίτι μου, νὰ ἔπεφτα στὸ κρεββατάκι μου καὶ νὰ θυμόμουνα ἀπ' ἐκεῖ τὰ ὅσα τράβηξα ἔτσι σὰν κακὸ ὄνειρο μόνον!

Δὲν ξέρω, ὕστερα ἀπὸ πόσες ὧρες ἐφθάσαμε στὴν Ἀθήνα. Ἐπρόφθασα νὰ βγῶ μὲ τὴ βαλίτσα μου ἔξω ἀπ' τὸ σταθμό, νὰ πῶ ἑνὸς ἁμαξᾶ τὴν διεύθυνσι τοῦ σπιτιοῦ ποῦ ἤθελα, ἐμπῆκα ὕστερα στ' ἁμάξι καί.....πέρασε ἀπ' τὴ ζωή μου ὁλόκληρο δεκαήμερο χωρὶς νὰ ξέρω ἂν ζοῦσα μέσα σ' αὐτὸ ἢ ἤμουν πεθαμμένος. Γιατὶ ὁ ἁμαξᾶς μὲ παρέδωκε στὸ σπίτι ἀναίσθητο ἀπὸ πυρετὸ καὶ πέρασα δέκα ἡμέρες παλαίοντας μεταξὺ ζωῆς καί θανάτου ἀπὸ πυρετὸ καὶ κρυολόγημα, τὴν στιγμὴ ποὺ οἱ δικοί μου θὰ μ' ἐμακάριζαν ἴσως ἀπὸ μακρυὰ γιὰ τῆς τέρψεις ποὺ θὰ αἰσθανόμουν στὸ ταξεῖδι!.....

Ὅταν ἄρχισα νὰ ξαναβρίσκω τὴ ζωή, ἡ μόνη μου λέξις καὶ ἐπιθυμία ἦταν νὰ γυρίσω πίσω καὶ παρὰ τὴν ἀνάρρωσι τὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ κάνω στὰς Ἀθήνας, ἕνα πρωΐ, δύο μέρες πρὶν ἀπ' τὴ Πρωτοχρονιὰ τοῦ 1924 εὑρέθηκα στὸ σταθμό. Ἐπὶ τέλους. Τὰ βάσανά μου ἐτελείωναν. Θὰ γύριζα πιὰ στὸ σπίτι μου καὶ θἄρριχνα μαύρη πέτρα στὰ χειμωνιάτικα ταξείδια.

Ἀλλ' οἴμοι! Ἦταν γραμμένο φαίνεται στὴν ἐπιστροφὴ νὰ πάθω χειρότερα!

***

Ἐμπήκαμε ὅλοι στῆς θέσεις μας. Ὁ ἐπιθεωρητὴς τοῦ σταθμοῦ

'Αθηνῶν ἔκανε κοντρὸλ στοὺς ἐπιβάτες, καὶ δὲν ἔμειναν παρὰ πέντε μόνον λεπτὰ γιὰ νὰ ξεκινήσουμε.

Ξάφνου ὁ ἐπιθεωρητὴς ἀνακαλύπτει σ' ἕνα βαγόνι III θέσεως δύο πρόσφυγες γυναῖκες ἀπ' τὸν Καύκασο, ἡ μιὰ ἀπ' τῆς ὁποίες δὲν εἶχε εἰσιτήριο γιὰ τὴ μοναχοκόρη της, ἕνα κοριτσάκι ἑπτά, ὀκτὼ χρονῶν. Ὁ ἐπιθεωρητὴς ἐπιμένει νὰ κοπῇ εἰσιτήριο, ἡ μάνα του δὲν ἔχει νὰ πληρώσῃ..... ἡ ὥρα περνᾷ..... δυὸ μόλις λεπτὰ θέλουμε γιὰ νὰ φύγουμε καὶ ὁ ἐπιθεωρητὴς..... βρίσκει τὴν λύσι. Ἁρπάζει τὸ κοριτσάκι ἀπ' τὰ μαλλιά, τὸ κατεβάζει κάτω, χρυπᾶ ξάφνου ἡ καμπάνα καὶ τὸ τραῖνο ξεκινᾶ γιὰ νὰ χωρίσῃ γιὰ πάντα ἴσως μιὰ μάννα ἀπ' τὸ σπλάγχνο της.

Ἄκουσες ἀγαπητέ μου ἀναγνῶστα καμμιὰ μάννα ὅταν ξεφωνίζει τὴ στιγμὴ ποῦ οἱ παπᾶδες τῆς πέρνουν τὸ νεκρό της παιδί; Σκέψου ὅτι οἱ θρῆνοι τῆς μάνας ἐκείνης ποῦ εἶδε ἄξαφνα νὰ φεύγῃ τὸ τραῖνο καὶ ν' ἀφίνῃ ἔρημο τὸ παιδί της, τὸ προσφυγόπουλο στὰ χιόνια τοῦ σταθμοῦ, ἄγνωστο μέσα σ' ἀγνώστους, θῦμα ἑνὸς ἀπάνθρωπου, οἱ θρῆνοι ἐκείνης ἐνεῖχαν κάτι τὸ τραγικώτερο. Ριχμένη ὡς τὴ μέση ἔξω ἀπ' τὸ παράθυρο ἔβλεπε πίσω, κατὰ τὸ σταθμὸ π' ἀφῆκε τὸ τέκνο της ἔρημο κι' ὁ θρῆνος της ἐσπάραζε τὴ καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου. Εἶν' ἕνας χρόνος τώρα κι' ἀκόμα ὅταν συλλογισθῶ τὸν πόνο ἐκεῖνο αἰσθάνομαι τὴν ψυχή μου νὰ κλαίῃ.

Ἕνας γέρος μέσα στὸ κουπέ μας ἔκλεισε ἀπότομα τὸ παράθυρο γιὰ νὰ μὴ ἀκούωνται οἱ κοπετοί, σταυροκοπήθηκε καὶ ψιθύρισε: «Κακὸ σημάδι γιὰ τὸ ταξεῖδι μας.»

Κακὸ σημάδι; ὠχρίασα. Κι' ἄλλος προληπτικός; 'Αλλοίμονον ἂν ἐπαληθεύσῃ ἡ πρόληψίς του ὅπως ἡ δική μου στὴν ἀναχώρησί μου.

Ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἡ βροχὴ καὶ τὸ λυπηρὸ γεγονὸς τῶν προσφύγων μᾶς εἶχαν σφίξει ὅλους τὴν ψυχήν, καὶ στὰ πρόσωπά μας ἡ μελαγχολία εἶχε βάλει μιὰ σφραγῖδα πολὺ βαρειά. Εὐτυχῶς ποὺ σ' ἕνα σταθμὸ ἀνέβηκεν στὸ κουπέ μας, ἕνας πρώην ἀνθυπασπιστὴς τῆς χωροφυλακῆς μετὰ τῆς κυρίας του, διατρεχούσης τὸν ἕνατον μῆνα τῆς ἐγκυμοσύνης της, ἡ φλυαρία τῆς ὁποίας περὶ διαφόρων ζητημάτων κατ' ἀρχὰς ἔσπειρε εἰς τὰ πρόσωπά μας μειδιάματα εἰρωνίας ποῦ ἔδιωξαν τὰ σύννεφα τῆς μελαγχολίας, ἀργότερον ἱλαρότητα καὶ στὸ τέλος θυμηδίαν. Τὴν ἀρχίσασαν ὁπωσδήποτε εὐθυμίαν ἐπέτεινεν παχύσαρκος χωρικὴ ἡ ὁποία ἀνῆλθεν εἰς τὸ βαγόνι μας σ ἄλλον σταθμόν, φορτωμένη κουφέτα, λαμπάδες καὶ στέφανα τὰ ὁποῖα ἠγόρασεν ἐκ πλησιοχώρου χωρίου διὰ νὰ τὰ μεταφέρῃ εἰς τὸ δύο-

ὥρας ἀπέχον ἰδικόν της ἔνθα θὰ ἐστεφάνωνεν ἕναν ἀνεψιό της.

Μὲ τὴν εὐθυμίαν ἐκείνην ἄρχισα νὰ πέρνω θάρρος ὅτι τὸ ταξεῖδι θὰ ἐπήγαινε καλὰ χωρὶς ἀπρόοπτα. Ἀλλά.....

Σ' ἕναν σταθμὸ — δὲν θυμοῦμαι ἀκριβῶς ποιόν — κατεβήκαμε νὰ φᾶμε κάτι, ἐγὼ δὲ ἀφοῦ ἔφαγα, μιὰ ποῦ εἴχαμε καιρό, περιπλανήθηκα λίγο παρακάτω ἀφοῦ ἔπαψε καὶ ἡ βροχή, καὶ μὲ νωχέλεια καὶ αἰσιοδοξία ἀνέβηκα στὴν ἁμαξοστοιχία, ἄνοιξα τὴν πόρτα τοῦ κουπέ μας καὶ ἑτοιμάσθηκα νὰ μπῶ μέσα, ὁπότε ξάφνου, ἡ κυρία ἀνθυπασπιστοῦ μόλις μὲ βλέπει μπάζει τὴς φωνὲς — ἔτσι καὶ μοναχὴ ὅπως ἦταν μέσα — καὶ ἀρχίζει νὰ σκούζῃ. «Νάτος, νάτος, νὰ ὁ κλέφτης».

Ἔστρεψα ἔκπληκτος γύρω μου νὰ ἰδῶ μήπως ἐπρόκειτο γιὰ κανένα ἄλλον ἀλλὰ γρήγορα κατάλαβα ὅτι ὁ κλέφτης ἤμουν.....ἐγώ. Ἡ φωνές της, ὡς ἦταν ἑπόμενο, συνεκέντρωσαν κόσμο καὶ κοσμάκη καὶ σὲ λίγο καταφθάνει ἕνας τσέλιγκας μὲ τὴ γκλίτσα του ἕτοιμος νὰ πιάσῃ τὸν κλέφτη.

— Ποῦν' μουρὲ οὺ κλιέφτς;

— Νάτος, Νάτος, λέγει ἡ κυρία ἀνθυπασπιστοῦ δεικνύουσα ἐμένα.

— Ἄϊ μουρὴ ζουρλή, λέει ὁ τσέλιγκας στὴν ἐρατεινὴ κυρία. Δὲν εἶν' οὺ κλιέφτς τοῦ π'δὶ ἀποὺ δῶ.

Τί εἶχε συμβῇ;

Τὴν ὥρα ποῦ ἐτρώγαμε στὸ σταθμό, κάποιος ἐπιτήδειος μέσα στὸ τραῖνο, ἀπὸ κείνους ποῦ περιμένουν τέτοιες ὧρες, ἐβούτηξε τὴ σακκοῦλα τοῦ τσέλιγκα. Ἀμέσως τὸ πρᾶγμα διαδόθηκε, ὁ τσέλιγκας ποῦ τὸν ἀντελήφθη ἔδωκε τὰ χαρακτηριστικά του — τὰ ὁποῖα ἀτυχῶς ἔμοιαζαν τὰ δικά μου — κι' ἄρχισαν ἡ ἀναζητήσεις γιὰ τὴν ἀνακάλυψί του. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἤμουνα κι' ἐγώ, καὶ ἡ ἔγκυος κυρία ἀνθυπασπιστοῦ, τῆς ὁποίας λίγο ἀπ' τὴν ἐγκυμοσύνην, λίγο ἀπ'τὸ φόβο εἶχε διεγερθῇ ἡ φαντασία, ἀνεκάλυψε ἐν τῷπροσώπῳ μου τὸν κλέφτη. Ἂς εἶναι. Πάει κι' αὐτό. Ἦταν μιὰ ὡραία ἀπραξιὸν στῆς τόσες ἄλλες ἀπολαύσεις. Σὲ λίγο ἀνεκάλυπτον τὸν κλέφτη μέσα σ' ἕνα φορτηγὸ βαγόνι κι' ὁ τσέλιγκας ξαναπῆρε τὸ πορτοφόλι του. Ἡ κυρία ἀνθυπασπιστοῦ τσακίσθηκε νὰ ζητάῃ συγγνώμην «γιατὶ ξέρετε, ὅπως ἔλεγε, ἐγὼ κι' ὁ κύριός μου, φὰν ἀστυνομικοὶ ποῦ εἴμαστε ὅλα τὰ φοβόμαστε».

Τί λόγος!

***

Ἄρχισε νὰ νυχτώνει πιά, καὶ νὰ ξαναβρέχῃ ραγδαία. Τὰ κοπάδια τ' ἀρνιὰ, σκόρπια ἐδῶ κι' ἐκεῖ στὸν κάμπο ἀπ' ὅπου περνούσαμε, στεκόταν ἀκίνητα, βρεμμένα μὲ τὸ κεφάλι χαμηλωμένο καὶ τὸν τσομπᾶνο στὸ μέσον

τυλιγμένον στὴ βαρειὰ κάπα του καὶ στηριζόμενον στὴν γκλίτσα του. Τὰ χωριὰ δεξιὰ κι' ἀριστερὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς λὲς κι' ἦταν ἔρημα ἀπὸ κόσμο, ὁ ὁποῖος ἦταν μαζεμμένος μέσα σ' αὐτὰ προφυλαγμένος ἀπ' τὴν κακοκαιριά, καὶ μόνον τὰ τζάκια ποῦ κάπνιζαν καὶ κάτι κοπάδια χῆνες ποῦ ἔβοσκαν, ἀψηφῶντας τὴ βροχή, μαρτυροῦσαν, ὅτι κατοικοῦσαν ἄνθρωποι ἐκεῖ.

Δὲν ξέρω γιατί, ἀπ' τὸν μουχλιασμένο καιρὸ ἢ ἀπὸ κακὸ προαίσθημα ἡ καρδιά μου ἦταν σφιγμένη τόσο λὲς κι' ἔκλεινε τὴ λύπη τοῦ θανάτου μέσα της. Ὅταν ἐφθάσαμε στόν σταθμὸ Κούρναβο, ἐρημικὸ καὶ πεζὸ σταθμὸ μακρυὰ ἀπὸ κάθε κατοικήσιμο συνοικισμὸ ἡ νύχτα εἶχε πέσει γιὰ καλὰ καὶ σὲ λίγο ξεκινήσαμε. Τέσσερα ἢ πέντε χιλιόμετρα μακρυὰ ἀπ' τὸ σταθμὸ τὸ τραῖνο περνᾶ ἀνάμεσα ἀπὸ ἕνα βουνό, σχισμένο κατακόρυφα ἀπ' τῆς δυὸ μεριὲς τῆς γραμμῆς ἀπ' τὴν ὁποίαν περνᾶ τὸ τραῖνο ἐγγίζοντας σχεδὸν τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ. Πρὶν μπῇ τὸ τραῖνο στὴν ἐπικίνδυνη ἐκείνη χαράδρα, κάνει μιὰ ἀπότομη στροφὴ καὶ βρίσκεται πιὰ στῆς συμπληγάδες ἐκεῖνες πέτρες ἡ ὁποῖες πάντοτε ἐφόβισαν τοὺς ἐπιβάτες καὶ μόνον τοὺς ἰθύνοντας τοὺς σιδηροδρόμους δὲν ἀπησχόλησαν. Εἶχε νυκτώσει λοιπὸν καλὰ καὶ δὲν ἐβλέπαμε ἂν βρισκόμαστε σὲ κάμπο ἢ σὲ βουνό, σὲ γέφυρα ἢ σὲ τοῦννελ, ὁπότε ἕνα δυνατὸ τράνταγμα μᾶς ἀνέτρεψε ὅλους. Ἡ ἁμαξοστοιχία εἶχε ἐκτροχιασθῇ. Τὰ βαγόνια ἐχτύπησαν τὸ ἕνα στὸ ἄλλο μὲ ὁρμὴ καὶ ἔγιναν θρύμματα κι' ἐπάνω μας ἔπεσαν ξύλα, σίδηρα, μπαγκάζια καὶ σπασμένα τζάμια, τά φῶτα ἔσβυσαν, κι' ἕνα θρῆνος καὶ κοπετὸς ἀκούσθηκε ἀπ' τὴ μιὰ ἄκρη τῆς ἁμαξοστοιχίας ὡς τὴν ἄλλη.* Ὁ κόσμος ἀλλόφρων ἐπήδησε ἀπὸ τὰ παράθυρα ἔξω, ἀλλ' ἡ ἐσχάτη πλάνη ἦτο χειρων τῆς πρώτης. Διότι εὑρισκόμενοι μέσα στὰς συμπληγάδας ἐκείνας πέτρας ἐβλέπαμεν νὰ κατρακυλοῦν ἀπ' τὸ βουνὸ βράχοι μεγάλοι ἀποχωριζόμενοι ἀπ' τήν ὑγρασία τῆς συνεχοῦς βροχῆς καὶ πίπτοντες μὲ πάταγον ἐπὶ τῆς ἁμαξοστοιχίας καὶ πρὸ τῶν ποδῶν μας. Περίτρομοι, αἰσθανόμενοι τὴν καρδίαν μας νὰ χοροπηδᾶ ἀπὸ τρόμον μέσα στὸ στῆθος μας ἐτρέχαμεν νὰ σωθῶμεν μέσα στὰ βαγόνια καὶ ὑπὸ αὐτά, ἐνῶ οἱ τραυματίαι ὑπὸ τὰ συντρίμματα ἄλλων βαγονίων μᾶς ἐκάλουν εἰς βοήθειαν. Δύσκολα εἶναι νὰ περιγράψῃ κανεὶς τῆς σκηνὲς ἐκεῖνες τής φρίκης, μέσα στὸ σκοτάδι, ὑπὸ βροχὴν ὕδατος καὶ λίθων ἀπὸ τὰς συμπληγάδας πέτρας—τὰς ὁποίας ὅλοι θὰ γνωρίζουν ὅσοι ἐπέρασαν ἀπ' ἐκεῖ τοὺς θρήνους τοῦ κόσμου καὶ τὰς κραυγὰς τῶν τραυματιῶν. Τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως μᾶς ἔφερε ὅλους γρήγορα μέσα στὰ βαγόνια, ὅταν δὲ ἠθέλησα νὰ μπῶ στὸ κουπέ μου, ἡ εἴσοδος μοὶ ἀπηγορεύθη, καθότι ἐν τῷ μεταξὺ ἀπ' τὴν τρομάρα της ἐγέννησεν ἡ κυρία ἀνθυπασπιστοῦ καὶ τὴν ἐπεριποιειτο ὁ σύζυγός της καὶ μία γραῖα ἐπιβάτις.

Ἕνα κερὶ ἀναμμένο ἐφώτιζε τὴν ἱεροτελεστίαν καὶ τὸ νεογνὸν τὸ ὁποῖον ἤρχισεν νὰ κλαίῃ. Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε διὰ νὰ συμπληρωθῇ ἡ εὐτυχία

---

* Τὴν ἐκτροχίασιν ἐπισυμβᾶσαν τὴν 30-XII-23 περιέγραψα ὀλίγας ἡμέρας ἀργότερον εἰς τὴν ἐφημερίδα «Φῶς» τῆς Θεσσαλονίκης μὲ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῆς πρόσφυγος ἀπὸ τοῦ τέκνου της εἰς τὸν σταθμὸν Ἀθηνῶν ζητήσας τὴν ἀνεύρεσίν του.

μας «Δὲν ρίχνεις Θεέ μου τὸ βουνὸ ὁλόκληρο νὰ μᾶς σκοτώσῃς; ἐφώναξα στὴν ἀπελπισία μου. Φθάνει πιὰ τόσο μαρτύριο».

Τί θὰ ἐγινόμαστε τώρα στὴν ἐρημιά; Ἡ μηχανὴ ἦταν ἀδύνατο νὰ προχωρήσῃ γιατὶ ἔτσι ποῦ προσέκρουσε σὲ πέτρες καὶ κατεστράφη ἦταν ἀδύνατο νὰ ἐργασθῇ. Νὰ φύγουμε μὲ τὰ πόδια καὶ νὰ πᾶμε ἐμπρός; Ὁ σταθμὸς ἀπεῖχε πολύ. Κατ' ἀνάγκην ἔπρεπε νὰ μείνουμε ἐκεῖ ὡς τὸ πρωῒ γιὰ νὰ δοῦμε τὶ θὰ γίνουμε. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν εἶχε τέτοια διάθεσι γιατὶ βλέποντας τὸ βουνὸ ἐφοβόμασταν μήπως πέσῃ καμμιὰ ὥρα μονοκόμματο στὴν ἁμαξοστοιχία. Ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ γλυτώσουμε ἦταν νὰ γυρίσουμε πίσω στὸ σταθμὸ τοῦ Κούρναβο. Λίγα χιλιόμετρα ἦταν θὰ τὰ περνούσαμε. Ἀλλ' ἔτσι μὲ τὴν ἀδιάκοπη βροχὴ καὶ τὸ σκοτάδι ἡ ἀπόφασίς μας ἦταν δύσκολο νὰ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν. Ὅλους μᾶς εἶχε καταλάβει ἀπελπισία ἡ ὁποία γινόταν μεγαλύτερη ὅταν ἀκούαμε τοὺς τραυμιτίας νὰ οἰμώζουν.

Ξάφνου ἀπὸ μακρυὰ ἐφάνηκαν στὸ σκοτάδι κάτι φῶτα ἄλλα κόκκινα ἄλλα πράσινα, κι' ἄλλα σὰν δᾶδες. Ἦταν ὑπάλληλοι τοῦ σταθμοῦ Κούρναβου, οἱ ὁποῖοι εἰδοποιηθέντες γιὰ τὸ δυστύχημα ἤρχοντο εἰς βοήθειαν μας μὲ τὰ πολύχρωμα φαναράκια τῆς ὑπηρεσίας καὶ δᾶδες. Στὰ φῶτα αὐτὰ εἴδαμε τὴν σωτηρία μας. Οἱ ὑπάλληλοι μᾶς ἐπληροφόρησαν ὅτι πρέπει νὰ γυρίσουμε στὸ σταθμό. Χιλιόμετρα ὁλόκληρα δηλαδή, ἀλλὰ προκειμένου νὰ μείνουμε ἐκτεθειμένοι στὸν κίνδυνο ὅλη νύχτα ἐπροτιμήσαμε νὰ φύγουμε. Ἔβρεχε. Ἀλλὰ δὲν βαρυέσαι Τὰ μπαγκάζια λοιπὸν στὸ χέρι καὶ δρόμο. Μπροστὰ οἱ ὑπάλληλοι μὲ τὶς δᾶδες καὶ πίσω τὸ πλῆθος φορτωμένο μὲ ἀποσκευές, μὲ τὴν ἔκφρασιν τοῦ τρόμου ἀκόμα στὸ πρόσωπό του καὶ μὲ τὰ πόδια ἀσταθῆ ἀπ' τὴν ταλαιπωρία. Τὸ θέαμα ἐν τῇ τραγικότητι του ἦτο ἀπείρως μεγαλοπρεπές. Λὲς κι' εἴμασταν συνοδεία καταδίκων μεταφερομένων στὴν ἐξορίαν. Οὔτε ἡ βροχὴ μᾶς ἐπηρέαζε οὔτε τὸ κρύο. Ἐβλέπαμε νὰ φθάσουμε μιὰ ὥρα γρηγορώτερα στὸ σταθμὸ γιὰ νὰ πέσουμε κάπου νὰ ἀναπαύσουμε τὰ μέλη μας καὶ τὸ πνεῦμα μας. Στὴν ἁμαξοστοιχία δὲν εἶχαν μείνει παρὰ ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία ἀνθυπασπιστοῦ μετὰ τοῦ νεογνοῦ των καὶ ἡ γραῖα ἡ ὁποία ἐξετέλει χρέη μαμῆς. Ἕνας ὑπάλληλος τῆς ἁμαξοστοιχίας προσεφέρθη νὰ φέρει ἀπ' τὸ σταθμὸ ὅ,τι ἐχρειάζετο γιά τὴν λεχὼ καὶ τὰ λοιπά. Ἡ πορεία μας ἐν τῷ μεταξὺ ἐξακολουθοῦσε ὅταν ξαφνικὰ αἰσθάνθηκα στὰ γόνατά μου κάτι ὑγρὸ κι' ἕναν δυνατὸ πόνο. Βάζω τὰ χέρια μου καὶ τὰ ἀποσύρω γεμᾶτα αἵματα. Εἶχα πληγωθῇ τὴν ὥρα ποῦ ἐπήδησα ἀπ' τὸ παράθυρο κι' ἀπ' τὸ κρύο δὲν ἔνοιωσα ἀμέσως τὸν τραυματισμό μου. Τώρα πιὰ οἱ πόνοι ἔγιναν δριμύτεροι καὶ δύσκολα περπατοῦσα. Ἡ ἰδέα ὅμως ὅτι θά ἔμενα στὴν ἐρημιὰ μόνος μου ἂν δὲν ἐξακολουθοῦσα τὴν πορεία μ' ἔδιδε δυνάμεις καὶ κακὰ ψυχρὰ ἀκολουθοῦσα τὴν συνοδεία φορτωμένος τὴν βαλίτσα μου, βρεμμένος, αἱματωμένος, ἐλεεινός.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐνόμισα ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ περιπέτεια ἦταν κακὸ ὄνειρο, ἀλλ' οἱ πόνοι τῶν πληγῶν μου ποῦ ἄρχισαν νὰ παγώνουν μ' ἔφεραν στὴν πραγματικότητα.

Ἐπὶ τέλους ὕστερα ἀπὸ μιὰ ξεθεωτικὴ πορεία ἐφθάσαμε στὸ σταθμό. Σκοτεινὸς καὶ ἔρημος ὅπως ἦταν μοῦ ἔκανε τὴν ἐντύπωσι φυλακῆς. Ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς ἔτρεξε νὰ βρῇ στὴν πλοκοστρωμμένη αἴθουσά του μιὰ

θέσι γιὰ νὰ ἀναπαύσῃ τὰ ταλαιπωρημένα μέλη του. Σὲ λίγο ὁλόκληρο ὁ μικρὸς ἐκεῖνος χῶρος εἶχε γεμίσει ἀπ' τοὺς ἀιυχήσαντας ἐπιβάτας οἷς ὁποῖοι φύρδην μίγδην ἐκάθησαν στῆς πλᾶκες ἀδιαφοροῦντες γιὰ τὸ κρυολόγημα ποῦ ἦτο ἐνδεχὸμενον ν' ἁρπάξουν. Ἕνα μικρὸ φανάρι πετρελαίου ποῦ κρεμάσθηκε σὲ λίγο στὸ κέντρον τῆς αἰθούσης ἐφώτισε τὸ περιεχόμενον τῆς ἐκτροχιασθείσης ἁμαξοστοιχίας, συναχθὲν ἐπὶ τὸ αὐτό. Τὶ συνονθύλευμα ἀτόμων ἦτο μανοῦλα μου ἐκεῖνο; Τσελιγκάδες καὶ τσοπᾶνοι, δικηγόροι, γρηὲς μὲ φασαμὲν—ἄπαραίτητα καὶ στῆς δύστυχες στιγμὲς —χωρικὲς μὲ τὶς γραφικὲς ἐνδυμασίες των, παπᾶδες, φαντᾶροι, δανδῆδες, τσολιᾶδες καὶ χωροφύλακες, ἱερομόναχοι καὶ κοκκότες ὅλοι ὁ ἕνας κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον. Μερικοὶ ἀκουμβοῦν τὰ κεφάλια των στὸν ὦμο τῶν παρακειμένων των καὶ ἔπερναν ἕναν γλυκὸ ὕπνο ὡς ποῦ ὁ χρησιμεύων ὡς ἀνακλιντὴρ ἔχανε τὴν ὑπομονή του, τραβιῶταν ἀπότομα καὶ ὁ κοιμώμενος μακαρίως ξυπνοῦσε ἀπότομα ἢ ἔπεφτε σύσσωμος ἐπάνω σὲ κανένα ἄλλον ἀνεκτικώτερον. Δυὸ νεόνυμφοι, κάμνοντες προφανῶς τὸ ταξεῖδι τοῦ γάμου των μὲ τὴν ἀπαραίτητον πεθερὰ—τὶ τὴν ἤθελαν οἱ εὐλογημένοι καὶ τὴν ἔπερναν μαζύ των;—εἶχαν βάλει στὸ μέσον τὴν πεθερὰ καὶ ἀκουμβῶντας ὁ γαμπρὸς ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ καὶ ἡ νύφη ἀπ' τὴν ἄλλη στοὺς ὤμους της τὸν εἶχαν πάρει γλυκὰ γλυκά. Κάποτε κάποτε ξυπνοῦσαν, ἐβλέποντο στὰ μάτια, χαμογελοῦσαν χωρὶς νὰ λένε τίποτα καὶ... τὸν ξανάπαιρναν. Ὕστερα ἀπὸ καμμιὰ ὥρα ἐξύπνησαν καὶ οἱ δυό, ξεροτανίσθηκαν καὶ σὲ λίγο τοὺς χάσαμε ἀπ' τὴν αἴθουσα τῆς ἀναμονῆς.

***

Ἡ ὧρες περνοῦσαν. Ἡ ἀγωνία μας ηὔξανε. Ἄραγε τὶ θὰ γινόμαστε; Πότε θὰ ἐδιορθώνετο τὸ τραῖνο γιὰ νὰ συνεχίσωμε τὸ ταξεῖδι μας; Τὴν ἀγωνία μας ἐπέτεινε καὶ ἡ πεῖνα. Ὅλων ἡ προμήθειες εἶχαν ἐξαντληθῇ. Κάποια ὥρα ἕνας παπᾶς ἔβγαλε ἀπ' τὸ δισάκκι του ἕνα καρβέλι. Ὁρισμένως ὁ παπᾶς αὐτὸς δὲν θὰ εἶδε τόση εὐλάβεια καὶ προθυμία στὴν ζωή του μοιράζοντας στὴν λειτουργία τὸ ἀντίδωρο, ὅσην εἶδε ἀπ' τὸ πειναλέον ἐκεῖνο συνονθύλευμα τὸ ὁποῖον ἐρρίχθηκε ἐπάνω του πέρνοντας μιὰ μπουκιὰ ψωμί. Σὲ λίγο τὸ καρβέλι καπνὸς ἦν καὶ διελύθη. Οὔτε ψίχουλο ἔμεινε. Ἐν τῷ μεταξὺ μερικοὶ στωϊκοὶ τῶρριξαν στὰ τραγούδια, ἄλλοι ἠστεῖζοντο κι' ἄλλοι ἐκοιμῶντο. Ξάφνου γοεραὶ κραυγαὶ ἀντήχησαν στὴν αἴθουσα. Ἕνας τσομπᾶνος ἐκάθησε κατὰ λάθος στὸ νεότευκτον καπέλλο γεροντοκόρης δασκάλας ἡ ὁποία ἀντιληφθεῖσα τὸ δυστύχημα ἔβαλε τῆς φωνὲς καὶ ἔβρισε πατόκορφα εἰς ἄπταιστον καθαρεύουσαν τὸν ἀφελῆ βλάχο ὁ ὁποῖος τάχασε πρὸ τοῦ χειμάρρου αὐτοῦ τῆς εὐγλωττίας τῆς πρὸ ὀλίγου σεμνοπρεποῦς γεροντοκόρης.

Πνιγμένοι ἀπ' τὸν καπνὸ τῶν τσιγάρων καὶ τὴν βαρειὰ ἀτμόσφαιρα τῆς αἰθούσης ἀπεφασίσαμε μὲ δυὸ ἄλλους νὰ βγοῦμε λίγο ἔξω. Ἡ ἀπόφασίς μας ἐκτελεσθεῖσα εἶχε καὶ τὴν εὐχάριστην ἔκπληξι νὰ διακρίνουμε λίγο παρέκει ἀπ' τὸ σταθμὸ δυὸ τρία φορτηγὰ βαγόνια κενὰ στρωμμένα ἄχυρο.

— Πᾶμε βρὲ παιδιὰ νὰ ξαπλώσουμε λίγο ν' ἀναπαύσουμε τὰ μέλη μας.

Ἀντὶ συζητήσεως κατευθυνθήκαμε ὅλοι γιὰ τὸ βαγόνι ἐνῶ ὁ ἀέρας

φυσοῦσε ἄγρια καὶ ἡ βροχὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ ραγδαία. Τρέχοντες νὰ μὴ βραχοῦμε, φθάνουμε σ' ἕνα βαγόνι καὶ μιὰ καὶ δυὸ ἀστραπιαίως πηδοῦμε μέσα σ' αὐτό. Ἀλλ' ὦ τοῦ θαύματος. Μέσα στὸ βαγόνι ὑπῆρχαν ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι θορυβηθέντες προφανῶς ἀπ' τὴν εἰσβολὴ ἄρχισαν νὰ ξεροβήχουν καὶ νὰ ἀνασαλεύουν βιαστικά. Ἡμεῖς σὰν ἀπὸ κάποια ἀνώτερη προσταγὴ πηδήσαμε ἀμέσως ἔξω χωρὶς νὰ προφθάσουμε νὰ δοῦμε ποιοὶ ἦταν μέσα στὸ βαγόνι. Δὲν διεκρίναμε παρὰ μόνον δυὸσκιὲς καὶ κάτι ἀσπρόρρουχα τὰ ὁποῖα ἐν βίᾳ ἀπεκρύβησαν ἀπὸ τὰ βέβηλα μάτια. Ὅπως ὅμως ἀπεκαλύψαμεν ἀργότερα—χάρις εἰς ἀστυνομικάς τινάς ἐνεργείας εἰς τὰς ὁποίας ἐπεδόθημεν—στὸ βαγόνι ἦταν τὸ ζεῦγος τῶν νεονύμφων οἱ ὁποῖοι ὕστερα ἀπ' τὸ δυστύχημα ποῦ πάθαμε, μὲ τὸ συναίσθημα τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως ἠθέλησαν νὰ ἑορτάσουν τὴν σωτηρίαν των ρωμαντικῶς.

Ἀλλ' ἂς εἶναι. Ἰδοὺ ὅτι ἀπὸ τὴν Λαμίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἐτηλεγραφήθη τὸ γεγονὸς τῆς ἐκτροχιάσεως, κατέφθασεν τὰ μεσάνυχτα ἔκτακτος ἀμαξοστοιχία μὲ ἰατροὺς, φάρμακα, χωροφύλακας, ἀπαραιτήτους διὰ τὴν περίστασιν, καὶ τραυματιοφορεῖς. Ὅλοι αὐτοὶ ἐπεδόθησαν στὴν παροχὴν πρώτων βοηθειῶν στοὺς τραυματίας καὶ εἰδοποιήθημεν ὅτι μποροῦμε νὰ γυρίσουμε στὴν Λαμία. Θεὸς φυλάξοι. Νὰ γυρίσουμε στὴν Λαμία. Ἐμεῖς λέμε πῶ νὰ γίνῃ τρόπος νὰ φύγουμε νὰ βρεθοῦμε στὰ σπίτια μας τὴν Πρωτοχρονιὰ κι' αὐτοὶ νὰ θέλουν νὰ μᾶς γυρίσουν πίσω. Ποτέ. Γι' αὐτὸ μόλις ἄρχισε νὰ χαράζῃ—ἡ βροχὴ εἶχε σταματήσῃ—ἐπήραμε τὰ μπαγκάζια μας καμμιὰ τριανταριὰ ἄνδρες καὶ τὸ βάλαμε στὰ πόδια γιὰ ἐμπρός. Περάσαμε τὸν τόπον τοῦ δυστυχήματος κι' εἴδαμε τὴν κατακομματιασμένην ἀμαξοστοιχία καὶ ξεκινήσαμε γιὰ τὸν ἑπόμενο πλησιέστερο σταθμό, νὰ βροῦμε πρὸ παντὸς κάτι νὰ φᾶμε. Ὁ δρόμος γεμᾶτος λάσπες ἐμπόδιζε καὶ ἐπεβράδυνε τὴν πορείαν τοῦ καραβανιοῦ μας καὶ στὶς γέφυρες ποῦ περνούσαμε ἐπάνω ἀπ'τὰ ποτάμια, διετρέχαμε τὸν κίνδυνο νὰ πέσουμε νὰ πνιγοῦμε. Ἀλλὰ τίποτε. Τὸ πρόγραμμά μας ἦταν νὰ πᾶμε ἐμπρός. Σὲ κάποιο σημεῖο τοῦ δρόμου πέντε ἕξη μανδρόσκυλλα μᾶς ἐπιτίθενται μὲ τὰς ἀγριωτέρας διαθέσεις καὶ ἀληθὴς μάχη συνάπτεται μὲ τὰ σκυλλιὰ μὲ μόνα ὅπλα τὶς πέτρες γιὰ νὰ γλυτώσουμε. Ἀλλὰ τοῦ κάκου. Ὅπως που ἕνας φαντάρος, βγάζει τὸ πιστόλι του καὶ ξαπλώνει δυὸ μανδρόσκυλλα νεκρὰ. Τὰ ἄλλα τρομαγμένα τῶστριψαν. Γλυτώσαμε ἔτσι ἀπ' τὰ μανδρόσκυλλα ἀλλὰ τὰ ἐμπλέξαμε μὲ τοὺς τσοπάνους οἱ ὁποῖοι ἐν ὅσῳ διεξήγομεν τὴν μάχην ἐθεώντο μακρόθεν τὰ γενόμενα διασκεδάζοντες μὲ τὸ θέαμα. Ἐπέμειναν λοιπὸν οἱ τσομπᾶνοι νὰ τοὺς πληρώσουμε ἀποζημίωσιν γιὰ τὰ σκυλλιὰ καὶ θὰ εἴχαμε ἄσχημα ξεμπερδέματα μ' αὐτοὺς ἂν ὁ φαντάρος ὁ φονεὺς τῶν σκύλλων δὲν ἔβγαζε τὸ πιστόλι του καὶ ἀπειλοῦσε ὅτι ἂν δὲν ἔφευγαν οἱ τσομπᾶνοι, τὴν ἴδια τύχη θὰ εἶχαν. Ἔτσι μόνον μᾶς ἀφῆκαν ἡσυχους οἱ τσομπᾶνοι. Ἐξακολουθήσαμε τὴν πορείαν μας κι' ὕστερα ἀπὸ τέσσαρες ὧρες ἐφθάσαμε ἐξηντλημένοι στὸν σταθμὸ Δερελῆ ἂν δὲν μὲ ἀπατᾶ ἡ μνήμη.

Ἐκεῖ, εἰσελάσαμε στὰ δυὸ πανδοχεῖα τοῦ σταθμοῦ, ἐμοιρασθήκαμε σ' αὐτὰ καὶ ἐπέσαμε μὲ τὰ μοῦτρα στὸ ζεματιστὸ τσάϊ πρῶτα καὶ στὸ κονιὰκ γιὰ νὰ ζεστάνουμε τὰ παγωμένα μέλη μας. Οἱ πανδοχεῖς ἔτριβαν τὰ χέρια των ἀπ' τὴ χαρά των. Τέτοιαν πελατείαν χονδρικῶς δὲν εἶχαν ξαναϊδῇ. Ἐν τῷ με-

ταξὺ οἱ πανδοχεῖς ἔβαλαν στὴ φωτιὰ μεγάλες χύτρες μὲ φασουλάδα κι' ἐμεῖς ξεθεωμένοι ἀπ' τὴ πεῖνα περιμέναμε νὰ γίνῃ σὰν νὰ ἐπρόκειτο νὰ φᾶμε ἀρνὶ τῆς σούβλας. Ἐκεῖ ἐπληροφορηθήκαμε ἀπὸ ὑπαλλήλους τοῦ σταθμοῦ ὅτι ἕνα τραῖνο ἀπ' τὴ Λάρισσα ξεκίνησε γιὰ νὰ πάρῃ τὸν κόσμο τῆς ἀμαξοστοιχίας μας καὶ ὅτι σὲ δυὸ ὧρες θὰ ἦταν στὸν τόπο τοῦ δυστυχήματος. Ἐπὶ τέλους τὰ βάσανά μας θὰ ἐτελείωναν Εἴχαμε καὶ δύο ὧρες νὰ ἀναπαυθοῦμε κι' ἔτσι ἄϋπνοι ὅπως εἴμαστε ξαπλωθήκαμε στὸ πανδοχεῖο, κοιμηθήκαμε δυὸ ὧρες ἐνῷ ἔξω ἐμούγγριζε ὁ βοριᾶς καὶ ὅταν ξυπνήσαμε ὕστερα ἀπὸ μιὰ ὥρα αἰσθανθήκαμε βέβαια τὰ μέλη μας κάπως ἀναπαυμένα ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα μας γεμᾶτο.,. ψεῖρες. Τί νὰ γίνῃ. Ἦταν γραφτὸ κι' αὐτὸ στὸ πρόγραμμα τῶν ἀπολαύσεων τοῦ ταξειδίου. Σὲ λίγο τὸ γεῦμα μας ἦταν ἕτοιμο. Φασολάδα, λουκάνικα μὲ αὐγά, τυρὶ καὶ καλὸ κρασὶ μᾶς ἐτόνωσαν ἀρκετά. Περισσότερο ὅμως μᾶς ἐτόνωσε τὸ σφύριγμα τοῦ τραίνου ποῦ ἐρχοταν ἀπ' τὴ Λάρισσα γιὰ νὰ μᾶς πάρῃ. Ἀφοῦ ἐστάθμευσε στὸ Δερελῆ λίγα λεπτά. ἐπῆγε στὸ μέρος τῆς ἐκτροχιάσεως καὶ ἐπῆρε τοὺς ταλαιπωρημένους ἐπιβάτες ἐκτὸς ἀπὸ τὸν κ. καὶ τὴν κυρίαν ἀνθυπασπιστοῦ ποῦ γὐρισεν στὴ Λαμία κι' ὕστερα σταματῶντας ἐκ νέου στὸ Δερελῆ μᾶς ἐπῆρε κι' ἐμᾶς. Ἐκάναμε τὸν σταυρόν μας μὲ τρέμουσαν χεῖρα καὶ πάλλουσαν καρδίαν καὶ ξεκινήσαμε. Φόβος ἐκτροχιάσεως δὲν ὑπῆρχε πιὰ γιατὶ βρισκόμαστε στὸν κάμπο ἀλλὰ ἡ καρδιά μας πάντα χτυποῦσε σὰν τοῦ λαγοῦ. Κατὰ τὸ βράδυ ἐφθάσαμε στὴ Λάρισσα. Ἄλλο μαρτύριο ἐκεῖ. Ἔπρεπε νὰ μείνουμε ἐκεῖ τὴ νύχτα καὶ νὰ συνεχίσωμε τὸ πρωῒ τὸ ταξεῖδι μας. Ἕνα ἁμάξι ἀνέλαβε νὰ μᾶς πηγαίνῃ σ' ἕνα ξενοδοχεῖο. Πρὶν φθάσουμε ὅμως στὸ ξενοδοχεῖο ἔπρεπε νὰ περάσουμε ἀπ' τὸν μεταξὺ σταθμοῦ καὶ πόλεως δρόμον ὁ ὁποῖος εἶχε τέτοια λάσπη ἀπ' τὲς βροχὲς ὥστε οἱ τροχοὶ τῆς ἁμάξης ἔμπαιναν εἰς τὸν ἄξονα μέσα. Ὁ ἁμαξᾶς, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, γνωρίζοντας τὸς λεπτομερείας τοῦ δρόμου μᾶς εἰδοποιοῦσε. «Ἐδῶ κύριοι κρατηθῆτε καλὰ ἀπ' τὸ ἁμάξι». «Ἐδῶ κύριοι κάνετε ἀριστερά». «Ἐδῶ κύριοι εἶν' ἐπικίνδυνο τὸ μέρος ἀφῆστε τ' ἀστεῖα». Καὶ τὸ ἁμάξι μας ἐκλυδωνίζετο μέσα στὴν λάσπη σὰν γόνδολα.

***

Ξημέρωσε παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιᾶς. Τὰ πρῶτα παιδάκια μὲ τὰ φανάρια ἐβγῆκαν στὸ δρόμο γιὰ νὰ ψάλλουν τὸν «Ἅγι-Βασίλη» κι' ἐμεῖς ἀκόμα εἴμασταν μακρυὰ ἀπ' τοὺς δικούς μας. Ἐπὶ τέλους ἐφύγαμε κι' ἐταξιδεύσαμε ἥσυχα. Κοντὰ στὰ Τέμπη μᾶς εἰδοποιεῖ κάποιος χωρικὸς ὅτι σὲ λίγο θὰ περάσῃ τὸ τραῖνο ἀπὸ ἕνα ἐρημικὸ ἐκκλησάκι καὶ μᾶς παρώτρυνε νὰ ρίξουμε τόν ὀβολόν μας. Σὲ λίγες στιγμὲς τὸ μαντῆλι τοῦ χωρικοῦ γέμισε νικέλινα νομίσματα. Λίγο ἀκόμα καὶ θὰ φθάναμε στὸ ἐκκλησάκι τὸ ὁποῖον θὰ περνούσαμε ἐνῶ τὸ τραῖνο θὰ ἔτρεχε. Ἀπεφασίσαμε νὰ ρίξουμε τὰ χρήματα εἰς τὴν παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας. Ποιὸς ὅμως θὰ τὰ ἔρριχνε ; Μετὰ πρόχειρο συμβούλιο δώσαμε σ' ἕνα ξανθὸ ἀγοράκι, ἀθῶο πλᾶσμα, νὰ ρίξῃ τὰ χρήματα. Νὰ τὸ κάτασπρο ὥμορφο ἐκκλησάκι ἐφάνηκε. Ἀνάμεσα ἀπὸ ἔλατα σ' ἕνα μαγευτικὸ τοπεῖο μὲ φουντωτοὺς θάμνους. Πλάϊ στὸ ἐκκλησάκι, μιὰ κοπέλλα τοῦ πλησίον ἐκεῖ εὑρισκομένου χωριοῦ, ξανθὴ μὲ σκοῦρο φόρεμα καὶ πράσινη ποδιά, μ' ἕνα καλάμι στὸ χέρι βόσκει σὰν ἄλλη Φλώρια Τόσκα ἕνα κοπάδι ἄσπρες χῆνες. Στὸ πέρασμα τοῦ τραίνου ἡ χῆνες φοβισμένες ἀνοίγουν τὴς φτεροῦγες τους καὶ τρέχουν πρὸς τοὺς θάμνους,

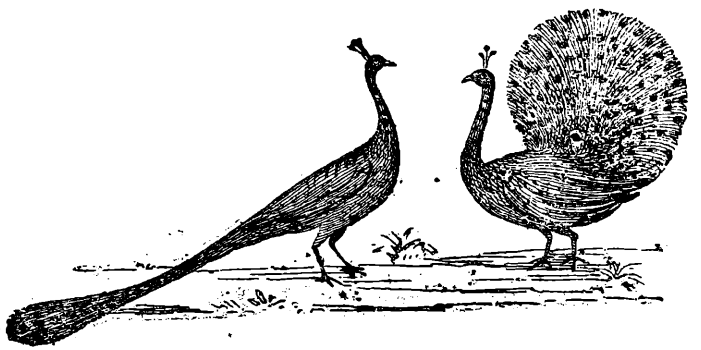
ἐνῶ ἡ ξανθὴ κοπέλλα μὲ τὰ ἀνεμιζόμενα ἀπ' τὸν ἀέρα ξανθὰ μαλλιά της μᾶς χαιρετᾶ μὲ τὴν πράσινη ποδιά της ἐνῶ τὸ τραῖνο σφυρίζει χαρμόσυνα γιορτα-στικὰ — ὅπως μᾶς φάνηκε τὴν στιγμὴ ἐκείνη.

Τὸ ξανθὸ ἀγόρι ρίχνει μὲ τὴν ἀθῶα του ἀφέλεια τὰ χρήματα στὸ ἐκκλη-σάκι κι' ἐμεῖς μὲ βαθειὰ συγκίνησι, ἀναπέμπομεν νοερῶς εὐχαριστίας εἰς τὸν Πλάστην ποῦ μᾶς ἔσωσε ἀπ' τὴν καταστροφή, κι' εὐχὰς γιὰ τὸ ὑπόλοιπο τοῦ ταξειδιοῦ μας.

***

Τὴν νύχτα, ἐνῶ ὅλος ὁ κόσμος ἐγιόρταζε τὴν Πρωτοχρονιά, ἔφθασα στὴ Θεσσαλονίκη ποῦ μὲ περίμεναν οἱ δικοί μου μὲ τὴ ζεστὴ βασιλόπητα..... ἐνθουσιασμένος ἀπ' τῆς ἀπολαύσεις τοῦ ταξειδίου μου κι' ἀποφασισμένος νὰ μὴ ἁμαρτήσω δὶς ἐπιχειρῶντας ταξεῖδι μὲς τὴ καρδιὰ τοῦ χειμῶνα.

Θεσσαλονίκη 1924 **ΝΙΚΟΣ ΣΦΕΝΔΟΝΗΣ**

Η ΕΔΕΣΣΑ

ΥΠΟ Σ. ΠΕΛΕΚΙΔΗ
Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων Μακεδονίας

Ἂν πρῶτοι οἱ Ἴωνες τῶν Ἀθηνῶν ἀνέπτυξαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ τελειότερον τῶν πολιτευμάτων, δι' οὗ εὐημεροῦσι καὶ προάγονται αἱ λαοί, τὴν δημοκρατίαν, καὶ ἐν τῷ πολιτεύματι τούτῳ προήγαγον τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὸν καθόλου πολιτισμὸν τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἄφθαστον τελειότητα, — ἂν οἱ Δωριεῖς τῆς Σπάρτης ἐφαρμόζοντες καὶ ἐμπράκτως τὸ ἀξίωμα, καθ' ὃ πᾶς πολίτης εἶναι καὶ στρατιώτης τῆς πατρίδος, ἐπαιδαγώγησαν τὴν πρώτην πειθαρχικὴν κοινωνίαν καὶ ἀνέπτυξαν αὐτὴν εἰς ἓν μὲ σαφῆ τοῦ ἀτόμου ἔννοιαν περὶ πατρίδος ἠθικὸν σύνολον, ἐν ᾧ μόνον κόσμος καὶ τάξις καὶ ἁρμονία βασιλεύει, — ἂν αἱ δύο αὗται πόλεις προστεθείσης εἰς αὐτὰς βραδύτερον καὶ τῆς τῶν Θηβῶν ἀπετέλεσαν τὰς τρεῖς πρώτας μεγάλας δυνάμεις, αἵτινες ἡνωμέναι ἢ ἀλληλοδιαδόχως ἐπὶ σειρὰν αἰώνων ἀπέκρουσαν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην τὰ βάρβαρα ρεύματα τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας καὶ ἔσωσαν ἀπὸ ἀσφαλῆ ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν δουλείαν τὴν ἀνθρωπότητα,—ἂν αἱ τρεῖς αὗται δυνάμεις θεωροῦνται ὡς ἡ λαμπρὰ ἀνατολὴ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀνθρώπων καὶ μετὰ σεβασμοῦ καὶ τιμῆς μνημονεύονται, ἐξ ἴσου ἢ καὶ ἔτι μᾶλλον τιμᾶται ἡ μετὰ τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην καὶ τὰς Θήβας ἀναπτυχθεῖσα καὶ τὴν ἱστορικὴν ἀποστολὴν ἐκείνων ἀναλαβοῦσα τετάρτη Ἑλληνικὴ δύναμις, ἡ μακεδονική, τῆς ὁποίας πρώτη ἀρχὴ καὶ ἀφετηρία ὑπῆρξεν ἡ Ἔδεσσα.

Ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης ὁρμωμένη ἡ βρυδύτερον τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν φυλῶν ἀναπτυχθεῖσα, ἡ τῶν Μακεδόνων, ἵδρυσε τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας, ἥτις μικρὰ κατ' ἀρχὰς καί περὶ τὴν Ἔδεσσαν περιωρισμένη ἐπεξετάθη βαθμηδὸν κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις καὶ ἐκρατύνθη μέχρις οὗ ὡς πρωτεύουσα ἤδη μετὰ τὴν παρακμὴν τῶν Ἰώνων καὶ Δωριέων ἑλληνικὴ φυλὴ ἀνέλαβεν ἑνοῦσα πάντας τοὺς Ἕλληνας τὴν ἐξάπλωσιν καὶ διάδοσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἰδεωδῶν, κατώρθωσε δὲ διὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ

τῶν διαδόχων αὐτοῦ νὰ ἐκπολιτίσῃ ἐξελληνίζουσα τὴν βάρβαρον Ἀνατολὴν καὶ νὰ ἀλλάξῃ διὰ μίαν στιγμὴν τὸν ρυθμὸν τοῦ κόσμου ὅλου.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἡ ἱστορικὴ σημασία τῆς Ἐδέσσης ὡς ἀφετηρίας τῆς τετάρτης ταύτης ἑλληνικῆς δυνάμεως οὐδαμῶς ὑστερεῖ τῆς τῶν Ἀθηνῶν ἢ τῆς Σπάρτης ἢ τῶν Θηβῶν. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ τῶν τελευταίων πόλεων ἱστορία ἔνεκα τοῦ πλούτου τῶν περὶ αὐτῶν πηγῶν εἶναι ἐξηκριβωμένη, περὶ τῆς Ἐδέσσης τοὐναντίον δὲν γνωρίζομεν εἰμὴ ἐλάχιστα. Ἐκ τῶν ὑπὲρ τοὺς εἴκοσι πέντε γνωστῶν εἰς ἡμᾶς συγγραφέων, οἵτινες εἴτε ἐκ Μακεδονίας εἴτε ἐξ ἄλλων τῆς Ἑλλάδος μερῶν καταγόμενοι καὶ ἀκριβεῖς γνῶσται τῶν πραγμάτων εἶχον πραγματευθῇ εἰδικῶς τὴν μακεδονικὴν ἱστορίαν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς καὶ οἵτινες φυσικῷ τῷ λόγῳ ἔγραφον καὶ περὶ τῆς Ἐδέσσης ἰδιαιτέρως πολλά, — ἐκ τῶν συγγραφέων τούτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται ἱστορικοὶ ὡς ὁ Μαρσύας ὁ ἐκ Πέλλης ἢ ὁ Ἀμφιπολίτης Ζωΐλος ὁ καὶ ὁμιλομάστιξ καλούμενος ἢ ὁ Χῖος Θεόπομπος, οὐδεὶς ἐσώθη μέχρις ἡμῶν. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἄλλων συγγραφέων πραγματευομένων τὴν καθολικὴν ἱστορίαν, οἷον τοῦ Πολυβίου, τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου καὶ τοῦ Στράβωνος, τὰ σχετικὰ περὶ Μακεδονίας κεφάλαια ἔχουσι ἀπολεσθῇ κατὰ κακὴν μοῖραν, ἐλάχισται δὲ ὑπολείπονται ἐλπίδες ἀναπληρώσεως τινῶν τῶν ἀπωλειῶν τούτων ἐκ τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐκθαπτομένων καὶ μελετωμένων αἰγυπτιακῶν παπύρων. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἐνῷ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν Ἀθηνῶν ἢ τῆς Σπάρτης ἢ τῶν Θηβῶν ἢ καὶ ἄλλων δευτερευουσῶν πόλεων, ἐφ' ὅσον αὗται ἐνωρὶς ἠλευθερώθησαν τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ, τόσον πλουσίως συνεισέφεραν αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαὶ, — ἐνῷ εἰς οἱανδήποτε ἐκ τῶν πόλεων τούτων εὑρισκόμενοι καὶ ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς διὰ τῆς σκαπάνης τοῦ ἀρχαιολόγου ἐκ νέου ἀποκεκαλυμμένας ἀκροπόλεις καὶ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ θέατρα καὶ τὰς ἀγορὰς καὶ τὰς παλαίστρας καὶ τὰ στάδια ἐπαναφερόμεθα διὰ τοῦ νοῦ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῆς δόξης καὶ σχεδὸν ζῶμεν τὸν βίον ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους τόσα ὁ νεώτερος πολιτισμὸς ὀφείλει, — καὶ μάλιστα ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ὡς ἀπόγονοί των — εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁλόκληρον καὶ μέχρι τοῦ 1912 λόγῳ τῆς ἀνωμάλου πολιτικῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ διετέλει ἡ χώρα, καὶ μετὰ ταῦτα διὰ τὴν συνεπείᾳ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἐπελθοῦσαν γενικὴν ἀναστάτωσιν καὶ ταραχὴν οὐδεμία συστηματικὴ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα κατέστη δυνατή. Καὶ ταῦτα ἐνῷ τόσον ζωηρὸν ἐκινήθη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν μακεδονικῶν χρόνων καὶ ἐνῷ τὸ

Η ΓΛΥΠΤΙΚΗ

περίφημον περὶ τῆς γλώσσης τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων πρόβλημα φυσικὸν ἦτο τῇ βοηθείᾳ νέου ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν γλωσσικοῦ ὑλικοῦ νὰ ζητήσῃ τὴν λύσιν του.

Ἀλλ' ὅπως ἤδη τοῦ πολιτισμοῦ τῶν μακεδονικῶν ἢ ἑλληνιστικῶν ὡς ὀνομάζεται χρόνων, οὕτινος ἡ μελέτη ἤρχισεν ἤδη ἀπὸ τοῦ **Droysen**, ἢ τοῦ ζητήματος τῆς γλώσσης τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων ὡς καὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν — ὅπως τῶν γενικωτέρων τούτων ζητημάτων ἡ πρὸς τὰ πρόσω ὥθησις πρέπει, μὴ σωζομένης τῆς γραπτῆς παραδόσεως, μόνον ἀπὸ μιᾶς ἐν εὐρυτέρᾳ κλίμακι ἐξ ρευνήσεως τῶν μακεδονικῶν μνημείων νὰ ἀναμένεται, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ πόλις τῆς Ἐδέσσης, ἡ ὡς κοιτὶς τοῦ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ τόσην ἔχουσα σημασίαν, μόνον διὰ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεύνης εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρισθῇ.

Εἰς τίνα συμπεράσματα περὶ τοῦ ἱστορικοῦ βίου καθόλου μιᾶς τόσον ὀλίγον γνωστῆς πόλεως δύναται νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ ἡ τοιαύτη ἔρευνα, εἶναι φυσικὸν νὰ ἀγνοῶμεν. Ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ ζητήματα, ἅτινα προβάλλονται ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἀποτελοῦν τὸν ἀντικειμενικὸν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεύνης σκοπόν, — ζητήματα προκύπτοντα ἐκ τῆς διερευνήσεως εἰδήσεων, ἃς παρέχουν ἡμῖν συγγραφεῖς ἐν παρόδῳ ὁμιλοῦντες περὶ Ἐδέσσης ἢ ἐπιγραφαὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν εὑρεθεῖσαι καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους ὑπὸ ἀρχαιολόγων ἢ περιηγητῶν μελετηθεῖσαι. Οἱ πρὸ τῶν Μακεδόνων λ. χ. κάτοικοι τῆς Ἐδέσσης, ὡς ἡ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ παράδοσις περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ μακεδονικοῦ κράτους μᾶς ἀναγκάζει νὰ ὑποθέσωμεν, ἦσαν Φρύγες δηλ. θρακικῆς καταγωγῆς. Εἰς τὸ εὔλογον ἐρώτημα, ἂν ὄντως καὶ ἐν τίνι μέτρῳ περιέχονται στοιχεῖα φρυγικοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῷ ἀρχαίῳ μακεδονικῷ, μόνον ἡ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα δύναται νὰ ἀπαντήσῃ.

Ἄλλο ζήτημα: Αὐτοὶ οἱ Μακεδόνες κατερχόμενοι εἰς τὴν περὶ τὴν Ἔδεσσαν χώραν ἦσαν φορεῖς πρωτογόνου τινὸς πολιτισμοῦ καὶ δὴ τοῦ γεωμετρικοῦ καὶ τῆς γεωμετρικῆς τέχνης, τὴν ὁποίαν οἱ συγγενεῖς των Δωριεῖς ἔφεραν μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα;

Ἄλλο: Ἂν καὶ ἐν τίνι μέτρῳ πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλέλληνος δηλ. πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων οἱ Μακεδόνες εὑρίσκοντο εἰς συνάφειαν πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας καὶ τὸν πολιτισμὸν αὐτῶν;

Ἄλλο: Ὁ βασιλεὺς Ἀργαῖος, υἱὸς τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας Περδίκκα, εἶχε κατὰ τὴν παράδοσιν προείπῃ ὅτι ὁ θρόνος ὁ μακε-

δονικὸς θέλει παραμείνει εἰς τὸ γένος, ἐφ' ὅσον οἱ βασιλεῖς θάπτονται εἰς τὰς Αἰγάς, καὶ ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας μέχρι τοῦ Φιλίππου τοῦ πατρὸς τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου ἔχουσι ταφῆ ἐνταῦθα. Οἱ τάφοι αὐτῶν πιθανῶς ἦσαν εὐρύχωρα δι' εἰργασμένων λίθων ἐκτισμένα οἰκοδομήματα μετὰ ὡραίας προσόψεως καὶ ἑνὸς ἢ δύο δωματίων, ἐν οἷς αἱ κλῖναι τῶν νεκρῶν, ἐστεγασμένα μὲ λιθίνην καμάραν καὶ κεκαλυμμένα διὰ σωροῦ χώματος ἐν σχήματι κώνου, ὅπως ἀκριβῶς ἄλλοι τάφοι ἐπι[illegible] εὑρεθέντες ἐν Μακεδονίᾳ ὡς λ. χ. ὁ ἐν Κουρινῷ τῆς Κατερίνης, ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ εἰς τὸ Δερβὲν πλησίον τοῦ Λαγκαδᾶ καὶ ἄλλοι. Περὶ τῶν τάφων τῶν Αἰγῶν εἶναι γνωστὸν ὡσαύτως ὅτι ἐν ἔτι 274 π. χ. ἠνοίχθησαν καὶ ἐσυλήθησαν ὑπὸ τῶν Γαλατῶν μισθοφόρων τοῦ Πύρρου. Ποῦ ἡ θέσις τῶν σπουδαιοτάτων τούτων Ἑλληνικῶν μνημείων;

Ἄλλο: 'Απὸ τοῦ 'Αλεξάνδρου τοῦ Φιλέλληνος καὶ πολὺ περισσότερον ἀπὸ τοῦ 'Αρχελάου, ὅστις τῷ 399 μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους εἰς τὴν Πέλλαν,-ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων καὶ διὰ τῶν εἰρημένων βασιλέων οἱ Μακεδόνες μετὰ καθαρωτέρας συνειδήσεως τῆς κοινῆς καταγωγῆς ἔρχονται εἰς στενωτέρας σχέσεις πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας καὶ κυρίως τοὺς 'Αθηναίους. Ὁ 'Αθηναῖος τραγικὸς Εὐριπίδης ἐκλήθη καὶ ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον ἔζησεν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ 'Αρχελάου, ἐν Μακεδονίᾳ δὲ καὶ ἀπέθανε. Μεμαρτυρημένον εἶναι ὡσαύτως ὅτι καὶ ἐν 'Εδέσσῃ ὑπῆρχεν — ἄγνωστον πότε οἰκοδομηθὲν — θέατρον, ἐν ᾧ ὡς γνωστὸν ἐδολοφονήθη ὁ Φίλιππος κατὰ τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ ἔχων ἤδη ἡνωμένους ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ ἕτοιμος διὰ τὴν εἰς 'Ασίαν ἐκστρατείαν, ἧς ἡ δόξα ἔμελλε νὰ στεφανώσῃ τὸν υἱόν του 'Αλέξανδρον. Ποῦ ἡ θέσις τοῦ θεάτρου τούτου;

Γνωστὴ μᾶς εἶναι ὡσαύτως ἐκ τῆς παραδόσεως ἡ λατρεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Δωδεκαθέου καὶ τοῦ Ἡρακλέους ἐν 'Εδέσσῃ, εἰς ἐπιγραφὰς δὲ τῆς πόλεως ρητῶς μνημονεύονται ἱερὰ τοῦ Διὸς Ὑψίστου καὶ τῆς θεᾶς Μᾶς ἡ Κυβέλης, ἅτινα εὑρισκόμενα ποῖλὰ δύνανται νὰ μᾶς διδάξουν.

Ὅλων τούτων τῶν προβλημάτων ἡ λύσις ἀναμένεται παρὰ τῆς ἐρεύνης τῆς ἀρχαιολογικῆς. Ἂν κατὰ μοῖραν κακὴν ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν πενιχραὶ μόνον εἰδήσεις περὶ μιᾶς τόσον σπουδαίας κοιτίδος ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὰ μνημεῖα τῆς πόλεως ἀναζητούμενα καὶ μελετώμενα δύνανται νὰ ἀναπληρώσουν τὰς ἀπωλείας. Ταῦτα, ὡς πάντα τοῦ

ἑλληνικοῦ πνεύματος τὰ ἔργα, φέροντα τῆς ἀθανασίας τὴν σφραγῖδα οὔτε ὁ χρόνος οὔτε τῶν Βαρβάρων αἱ ἐπιδρομαὶ ἠδυνήθησαν ὅπως καὶ οὐδαμοῦ τῆς ἄλλης Ἑλληνικῆς γῆς νὰ καταστρέψωσι τελείως. Τὸ ἴδιο νερό, ποῦ τὰ ἐκαμάρωνεν εἰς τὴν δόξαν των, αὐτὸ εἰς τοὺς χρόνους τῆς δυστυχίας φιλόστοργον τὰ ἐσκέπασε μὲ μακεδονικὸν χῶμα βαθὺ καὶ τὰ ἐστόλισε μὲ δένδρα καὶ πρασίνην φύσιν ὡς μάρτυρας τῶν περασμένων. Καὶ ἀληθῶς μία μικρὰ ἀνασκαφή, τὴν ὁποίαν ὁ Δῆμος Ἐδεσσαίων ἀπὸ δύο ἐτῶν ἐνεργεῖ ὑπερήφανος διὰ τὸ παρελθὸν τῆς πόλεως ἣν ἀντιπροσωπεύει, ἀπεκάλυψεν ἐν τῷ Λόγγῳ ὑπὸ καθαροφλοίσβους ῥύακας καὶ ὑψηλὴν ἐπιχωμάτωσιν τὴν Ἔδεσσαν τῶν Βυζαντινῶν χρόνων ὡς ἀκριβῶς εἶχεν αὕτη ὅτε κατεστρέφετο ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Δοῦσαν. Ὑπὸ τὴν πόλιν τῶν Βυζαντινῶν καὶ μέσα εἰς τὰ ἐρείπιά της εἶναι χωμένη ἀναμφιβόλως ἡ Ἔδεσσα ὡς εἶχε κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ ἀρχαιότερον κατὸ τοὺς Ἑλληνικοὺς χρόνους καὶ ἔτι ἀρχαιότερον κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πρώτων Μακεδόνων βασιλέων. Ἐκεῖ μέσα κρύπτεται ἡ λύσις ὅλων τῶν προβλημάτων, ἅτινα ἀνωτέρω ἀπηριθμήθησαν, καὶ ἡ ὅλη τῆς Ἐδέσσης ἱστορία. Διὰ τῆς ἀρχαιολογικῆς σκαπάνης, δι' ἧς περισυλλέγονται τὰ σκόρπια μέλη τῶν μνημείων καὶ ἀποκαθίστανται εἰς τὰς ἀρχικὰς των μορφάς, δι' ἧς ἐκ τῶν μορφῶν τούτων συνδυαζομένων ἀναστήνονται πρὸ αἰώνων τεθαμμέναι πόλεις καὶ ὡς διὰ δημιουργικῆς πνοῆς ξαναπαίρνουν ζωὴν καὶ κίνησιν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐντελῶς λησμονημένοι, διὰ ταύτης δὲν θὰ βραδύνῃ συνεχιζομένης τῆς ἀνασκαφῆς, τῆς ὁποίας τόσον εὐοίωνος ἔγινεν ἀρχή, νὰ ἀναζήσῃ μέσα εἰς τὴν συνείδησιν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας ἡ ἔνδοξος ἱστορία τῶν προγόνων των.

Σ. ΠΕΛΕΚΙΔΗΣ

ΚΟΣΜΑ ΑΓΙΟΠΑΥΛΙΤΟΥ

ΓΕΩΠΟΝΙΚΑ

Ὀλίγας χώρας ηὐνόησε τόσον δαψιλῶς ἡ φύσις, ὡς τὴν Ἑλλάδα μας, πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ φυσικὴ ἡμῶν ὁρμὴ πρὸς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν δὸς δ' εἰπεῖν καὶ τὴν μετανάστευσιν, εἰσὶ τὰ αἴτια τοῦ νὰ ὑστερῶμεν γεωργικῶς καὶ κτηνοτροφικῶς πάντων τῶν λοιπῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν.

Ἄλλη αἰτία εἶνε καὶ ἡ ἔλλειψις γεωργικῆς ἀσφαλείας καὶ τελευταία καὶ κυριωτέρα αἰτία εἶνε ἡ ἀμάθεια, μὲ σύντροφον ἀχώριστον τὴν τεμπελιάν!

Τῶ 1878 ἤμην μὲ τὸ πλοῖον τοῦ πατρός μου εἰς Κραβασαρᾶν. Γόνιμος τόπος γεμᾶτος βαλανίδι καὶ γουρούνια καὶ μὲ λέρες εἰς βουνοὺς εὐθὺς ἔξωθεν τῆς πόλεως. Ἦτο Πάσχα καὶ τὰ μυρωδάτα ἀρνιὰ ἐψήνονταν σὲ κάθε πόρτα. Οἱ κάτοικοι φιλόξενοι, εἶχαν τραπέζια μὲ διαφόρους μεζέδες καὶ κρασιὰ ξένα Ἀϊγεωργίτικα, Ἁγιομαυρίτικα καὶ Κεφαλλονίτικα. Μᾶς ἐκάλουν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ. Ἐφάγαμεν, ἤπιαμεν, ἀλλὰ δὲν ἐφάνη πουθενὰ πράσινον φύλλον.

— Μωρὲς, τοὺς λέγω, δὲν ἔχετε ἕνα μαροῦλι, ἕνα κρομμύδι, φρέσκο; !

— Δὲν ἔχει ὁ τόπος μας, μοῦ λέγουν, γιατὶ τὰ κλέβουν.

Δὲν ἀπήντησα τότε, διότι ἤμουν μικρὸς καὶ δὲν ἐνεβάθυνα εἰς τὴν σημασίαν τοῦ πράγματος, ἡ ἀπάντησίς των ὅμως μοὶ ἔμεινε ἐσαεὶ ἐντετυπωμένη.

Μετὰ τριάντα χρόνια εἰς τὰ 1908, ἡ τύχη μ' ἔρριξε μιὰ μέρα εἰς τοὺς Ζουμπάτες τῆς Χαλκιδικῆς. Βαρδάρης φυσοῦσε τρομερώτατος καὶ ἡ πεῖνα μας ἐθέριεψε κατόπιν δεκαώρου πορείας. Ὀδύσσεια ἀληθὴς ἐντὸς τοῦ χωριοῦ διὰ νὰ εὕρωμεν ἕνα δωμάτιον χωρὶς τζάμια ἀφοῦ τὸ ἄδειασαν ἀπὸ τὸν βαμβακόσπορον ποῦ ἦτο γεμᾶτον.

Ἡ πρώτη μας κουβέντα :

— Τὶ φαγὶ ἔχετε;

— Δὲν ἔχομεν τίποτε, λέγει ὁ μπακαλοξενοδόχος μας! Νὰ σᾶς κάνωμεν βλιγούρι καὶ καμπόσα ἁλμυρά.

— Μωρὲς δὲν ἔχετε πετεινάρια; Κανένα χόρτον;

— Πετεινάρια δὲν βρίσκονται. Χόρτα δὲν ἔχει κανείς, γιατὶ τὰ κλέβουν. Ἀπὸ τὴν Σαλονίκη πέρνουμε καμμιὰ φορά!

Εἰς τὰ 1878 δὲν εἶχε χόρτα εἰς τὸν Κραβαβαρᾶν, διότι τὰ ἔκλεβαν! Μετὰ 30 ἔτη δὲν εἶχε χόρτα εἰς τοὺς Ζουμπάτες διότι τὰ ἔκλεβαν!

Καὶ εἶχαν δίκηο οἱ ἄνθρωποι. Οὔτε εἰς τὸ 1878 οὔτε εἰς τὸ 1908 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ Τουρκίαν ὑπῆρχε ἀγροτικὴ ἀσφάλεια. Ναί, ἀλλὰ κάθε φαρμάκι ἔχει καί τὸ ἀντιφάρμακον, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι ὄχι τόσον ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας, ὅσον ἡ τεμπελιὰ καὶ ἡ συμπαραστᾶτις ἀνανδρία εἶνε τὰ αἴτια τῶν δεινῶν.

Διότι, πῶς εἰς τὴν Κεφαλλονιὰν, ἐπὶ παραδείγματι, ὑπάρχουν ἄφθονα χόρτα καὶ ἄφθονοι καρποί;

Ἁπλούστατα, διότι *ὅλοι* φυτεύουν καὶ *ὅλοι* ἔχουν καὶ δὲν ὑπάρχει ὁ κλέπτης, ὅστις ἄλλως τε πρέπει πρῶτον νὰ λογαριασθῇ μὲ τὸ δίκανον, ἢ μὲ τὸν γκρᾶ!

Κλασικὴ τῷ ὄντι εἶνε ἡ τεμπελιὰ τοῦ νεοέλληνος ἀγρότου. Καϊβενὲς καὶ τράπουλα εἶνε ἡ ζωὴ τοῦ ἀγρότου εἰς Κραβασαρᾶν καὶ λοιπὴν Παλαιοελλάδα, τὸ ἴδιο εἰς Ζουμπάτες καὶ λοιπὴν Νεοελλάδα! Σωροὶ—βουνὰ ἡ λέρες ἔξω ἀπὸ τὰ χωριὰ καὶ τὰ δημητριακὰ, τὰ ἀμπέλια καὶ τὰ δένδρα—ὅπου ὑπάρχουν—εἰς τὸ ἔλεος τῆς φύσεως καὶ τοῦ Θεοῦ!

Εἶδα εἰς Κραβασαρᾶν λέραν γουρουνίσιαν, εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν, ἔχουσαν ὕψος δύο ἀναστημάτων!

Οἷος πλοῦτος! εἰς τὴν γόνιμον ἐκείνην χώραν. Εἰς τὴν Κεφαλληνίαν δὲν προφθάνει τὸ ἄλογον, τὸ μουλάρι, τὸ βῶδι νὰ κοπρίσῃ καί ἀμέσως ἡ κόπρος συλλέγεται ὡς τι πολύτιμον προϊόν! Διὰ τοῦτο, ἐκεῖ, εἰς τὴν Κατωγῆν λεγομένην καὶ εἰς ἀργιλλώδη φαιὸν γῆν, ἔνθα οὔτε ἀγκάθι ποτὲ φυτρώνει, καλλιεργοῦνται ἐπιτυχῶς τὰ χειμωνιάτικα πεπόνια τῶν 100 λιτρῶν ἕκαστον! καὶ εἰς τὰ βράχια τοῦ χωρίου Φάρσα καλλιεργοῦνται τὰ καλλίτερα ἐπιτραπέζια σταφύλια!

Ναί, ἀλλὰ ὁ Στερεοελλαδίτης ἢ ὁ Μακεδὼν, ἂν ἴδουν τὸν Κεφαλλῆνα πῶς σηκώνει καὶ πῶς ἐμπήγει εἰς τὴν γῆν τὴν γιγαντώδη τσάπαν του, θὰ περιχυθοῦν ὑπὸ θερμοῦ ἱδρῶτος καὶ ἐν σκιᾷ ἱστάμενοι, ὡς οἱ Συβαρῖται.

Εἶδον πολλάκις Κεφαλλῆνας νὰ βλέπουν τὰς Μακεδονικὰς γαίας καὶ νὰ σπαρταροῦν ὅπως εἷς πεινασμένος λούκουλλος ἐπὶ τῇ θέᾳ

ἀχνιζούσης συναγρίδος. Καὶ ποῦ νὰ ἐγνώριζον οἱ δυστυχεῖς ὁπόση ἀφάνταστος ποσότης λέρας ζωϊκῆς, δασικῆς καὶ ποταμίας περιφρονεῖται καὶ χάνεται παρασυρομένη ὑπὸ τῶν βροχῶν εἰς τὴν θάλασσαν.

Ποῦ νὰ ἐγνώριζον ὅτι ἄπειροι τόνοι σαβούρας ἐκ τῆς καείσης ζώνης τῆς Θεσσαλονίκης—τὸ ἄριστον πάντων τῶν λιπασμάτων ἔχον πενταετῆ συνεχῆ λιπαντικὴν δύναμιν—περιεφρονήθη καὶ ἀπώλετο ἀνωφελῶς, ἐνῷ ἠδύνατο νὰ λιπάνῃ ἁπάσας τὰς γαίας τῆς Χαλκιδικῆς! Τὶς ἐφαντάσθη μέχρι τοῦδε ἐν Ἑλλάδι ἢ καὶ ἐν Εὐρώπῃ ὅτι ἡ σαβούρα τῶν κρημνιζομένων κτιρίων εἶνε τὸ ἄριστον λίπασμα τοῦ κόσμου; Παρθένον χῶμα, κεκαυμένη ἄργιλλος (τοῦβλα) καὶ ἐσβεσμένη ἄσβεστος, ἰδού, κατὰ ἀνεπιστήμονα ἔκφρασιν, τὰ συστατικὰ τοῦ λιπάσματος τούτου, ὅπερ ἐφήρμοσα ἐγώ, μὲ ἀφάνταστον ἐπιτυχίαν τῷ 1893—1896, καθὼς ἰδιαιτέρως καὶ τὴν ἐσβεσμένην ἄσβεστον περὶ ἧς, ὡς λιπάσματος, μόλις τελευταίως ἤρχισε νὰ γίνηται πολὺς λόγος εἰς τὴν Ἀμερικήν, ὡς μ' ἐβεβαίωσεν ὁ φίλος κ. Παπαγεωργίου, διευθυντὴς τῆς γεωργικῆς ἑταιρείας Ἀθηνῶν, ὅτε ἐδημοσίευσα τὰς παρατηρήσεις μου εἰς τὸ δελτίον τῆς ἑταιρείας τῷ 1919.

***

Ἐκ τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίων σκέψεων ἐμφορούμενος, ἐπείσθην ὅτι ἡ γεωργία οὐ μόνον ἀπὸ πλουτολογικῆς ἀπόψεως μήτηρ καὶ τροφὸς τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν εἶνε ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς φιλοσοφικῆς ἀπόψεως τῆς ἁρμόζει ὁ τίτλος οὗτος, διότι ἄνευ τῶν ἐπ' αὐτῆς παρατηρήσεων οὔτε Θαλῆς ὁ Μιλήσιος καὶ ἅπασα ἡ χορεία τῶν φιλοθέων ἀνδρῶν τῆς Ἰωνικῆς σχολῆς, οὔτε ὁ Κῶος Ἱπποκράτης καὶ ὁ Γαληνός, οὔτε ὁ Ἀριστοτέλης καὶ οἱ λοιποὶ πειραματικοὶ φιλόσοφοι, οἱ ἀναχωροῦντες ἐκ τῶν μερικῶν αἰτίων εἰς τὰ καθόλου αἴτια, ἤθελον δυνηθῇ νὰ θέσωσι τὰς βάσεις τοῦ ὑπερλάμπρου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισα νὰ τὴν μελετήσω καὶ ἤρχισα, ὡς προεῖπον, ἀπὸ τὰ λιπάσματα καὶ βαθμηδὸν ἐχώρησα εἰς τὴν λοιπὴν καλλιέργειαν, ἀκολουθῶν πάντοτε τὰς ἐμφύτους ἐμπνεύσεις μου, ἄνευ τῆς μελέτης γεωπονικῶν συγγραφῶν καὶ ἀρεσκόμενος εἰς τὴν διολογικὴν συζήτησιν μετὰ πρακτικῶν γεωργῶν.

Ἀπαραιτήτως τοὺς ἐκάλουν εἰς τὴν τράπεζάν μου καὶ ἀφοῦ ἐχορταινόμεθα, τοὺς ἔφερον εἰς τὰ κτήματα καὶ τοὺς ἔλεγον: «Ἐλᾶτε νὰ σᾶς διδάξω καὶ νὰ μὲ διδάξητε».

— Ἐδῶ, τοὺς ἔλεγον, θὰ φυτέψω πράσα καὶ σέλινα, ἀλλὰ θὰ κοπρίσω τὸ χωράφι μὲ ἄσβεστον!

— Ἄ! Τῶχεις χαμένο· θὰ τὰ κάψῃς, μοὶ ἔλεγον!

— Ἐγὼ ἐσιώπων καὶ μετὰ παρέλευσιν μηνῶν ὅταν τὰ πράσα καὶ τὰ σέλινα ἔφθανον τὸ ἀνάστημά μου, τοὺς ἐκάλουν ἐκ νέου καὶ ἐσταυροκοποῦντο ἐπὶ τῇ θέᾳ. Τότε ἠρεσκόμην νὰ τοὺς βασανίζω διὰ νὰ μαντέψουν τὴν καλλιέργειαν καὶ διατὶ δέν ἐκάησαν ἐκ τῆς ἀσβέστου ὡς προέλεγον καὶ ὕστερα τοὺς ἔλεγα δῆθεν τὰ μυστικά μου. Ἔμενον ἐμβρόντητοι, ἀλλά... κανεὶς δὲν μὲ ἐμιμήθη!

Ἄλλοτε τοὺς εἶπον: Ἐδῶ εἰς τοῦτο τὸ μέρος θὰ φυτέψω σκόρδα καὶ θὰ γίνουν σὰν τὸν γρόθο μου.

— Κολοκύθια εἰς τὸ πατερό, μοῦ ἀπήντων. Ἐδῶ δὲν γίνονται σκόρδα, διότι εἶνε φτωχὸς καὶ ὑγρὸς τόπος καὶ τὰ κόφτει καὶ τὸ πολὺ σκουλῆκι.

Τοὺς ἐκάλουν κατόπιν καὶ τοὺς ἐφίλευα σκορδαλιὰ μὲ σκόρδα σὰν τὸ γρόθο μου.

— Μωρὲ μπράβο, μοῦ ἔλεγον, μᾶς ἔβαλες ὅλους κάτου!

Τοὺς ἐξήγουν κατόπιν πῶς ἐκαλλιέργησα κατὰ Ὀκτώβριον τὸ χωράφι ἀφοῦ τὸ ἐκόπρισα εἰς ἀναλογίαν μὲ λέραν τοῦ δάσους, στάκτην καὶ θεῖον, πῶς ἐφύτευσα τὰ σκόρδα κατὰ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου κτλ. Ἐσταυροκοποῦντο ἀλλά.., κανεὶς ἐξ αὐτῶν δὲν μ' ἐμιμήθη.

Τοὺς δείχνω ἄλλοτε μηλιὲς αἴτινες κατὰ Ἰούνιον ἐφυλλορρόουν καὶ τοὺς ἠρώτων τὶ ἔχουν ἡ μηλιές.

— Σκουλήκια ἔχουν, μ' ἔλεγαν, καὶ εἶνε πολλὰ καὶ τὴς ἔφαγαν πειά. Θὰ ξεραθοῦν.

— Θὰ γένουν θαυμάσια δένδρα τοῖς λέγω καὶ ὁ καρπός των δὲν θἄχει μαζεμὸ ἂν ζήσωμεν τὸ προσεχὲς ἔτος. Ὅπερ καὶ ἐγένετο·

Ἡ βλάστησις των τὸ ἐπιόν ἔτος ἦτο θηριώδης καὶ εἶχον περισσότερα μῆλα παρὰ φύλλα.

— Μπρέεεε, τί' ν' τοῦτα, ἔλεγαν τὰ ὄρνεια οἱ γεωργοί μου. Μάγια τοὺς κάνεις!!

— Ὕστερα τοὺς ἄρχιζα τὴν θεωρίαν μου πῶς κατέστρεψα ὅλα τὰ σκουλήκια καὶ πῶς τὰ αὐλάκια ποῦ ἄφησαν εἰς τούς κορμοὺς τὰ ἐχρησιμοποίησα ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δένδρων, πῶς τρέφεται τὸ δένδρον κατὰ ἕν τρίτον ἐκ τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν κλάδων, κατ' ἄλλο τρίτον ἐκ τῶν φύλλων καὶ κατὰ ἄλλο τρίτον ἐκ τῶν ριζῶν καὶ ποίαν περιποίησιν θέλει ἕκαστον μέρος ἀσχέτως πρὸς τὸ ἄλλο, καθὼς καὶ πῶς δύναταί τις νὰ ἐπιτύχῃ ὥστε μεταξὺ χιλίων μήλων, νὰ μὴ ἔχῃ σκουλῆκι οὔτε ἕν.

Ἐκόντεψαν νὰ παλαβώσουν οἱ ἄνθρωποι ἐκ τῶν.... μαγειῶν

μου! ἀλλὰ καὶ πάλιν κανεὶς ἐξ αὐτῶν δὲν μ᾽ ἐμιμήθη!

Τὰ ἴδια τοὺς ἔκαμα εἰς τὰ ἀμπέλια, εἰς τὴς κρεββαταριές, εἰς τὴς ἐληές. Τοὺς ἀπέδειξα ὅτι ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Κεφαλληνίαν καὶ Πελοπόννησον ἐν σκότει διαπορεύεται, καὶ ὅτι ἡ καλλιέργεια τὴν ὁποίαν κάμνουν τῆς ἐλαίας εἰς Μυτιλήνην, Κρήτην, Κέρκυραν καὶ λοιπὰς ἐπαρχίας εἶνε ἠλιθία καὶ καταστρεπτική. Περὶ ἐλαίας ὡμίλησα καὶ εἰς Μυτιλήνην, Ἀττικὴν καὶ Κεφαλληνίαν, ἀλλὰ πανταχοῦ ὅλοι θαυμάζουν, ἐξίστανται, συνομολογοῦσιν, δὲν ἀποφασίζουσιν ὅμως νὰ κινήσουν τὸν δάκτυλον πρῶτον ἐξ ἀνηκούστου ἀβελτηρίας, δεύτερον ἐκ τεμπελιᾶς καὶ τρίτον διότι αἱ μέθοδοί μου συνεπάγονται μεγάλας δαπάνας!

— Μὰ βρὲ ἀθεόφοβε! Χαλᾶς ὑπόθεσε 5 δραχμὰς διὰ τὴν καλλιέργειαν ἑνὸς κλίματος σταφιδαμπέλου διὰ νὰ πάρῃς τρεῖς λίτρας σταφίδα, διατὶ νὰ μὴ χαλάσῃς 7 καὶ 8 διὰ νὰ πάρῃς δέκα λίτρας σταφίδος; Δὲν ἐξοδεύεις τίποτε εἰς τὴν καλλιέργειαν μιᾶς μηλέας καὶ πέρνεις 2 ἕως 5 ὀκάδες μῆλα πολλάκις σκουληκιάρικα, διατὶ νὰ μὴ ἐξοδεύσῃς εἰς καλλιέργειαν 10 δραχμὰς διὰ νὰ πάρῃς 50 ὀκάδες μῆλα ὅλα γερώτατα; Διατὶ νὰ μὴ ἐξοδεύσῃς 50 δραχμὰς περισσότερον κατὰ στρέμμα εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς πατάτας, ἀφοῦ θὰ ἔχῃς ἄφθονον καὶ ἐκλεκτὴν συγκομιδήν;

Ὄντως βραδύτατα κατανοεῖται μία ἀλήθεια καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἄτομα καὶ τὰ ἔθνη ζῶσι καὶ ἀποθνήσκουσι μὲ τὰς πλάνας των ἀλλά... δὲν παραδειγματίζονται.

Εἴθε τὸ μέγαρον πολυτελείας ἐν τῇ ὁδῷ Φιλελλήνων νὰ ἐπιτύχῃ τὴν διάδοσιν τῶν γεωργικῶν ἀληθειῶν.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ *Κοσμᾶς Ἁγιοπαυλίτης*

ΣΟΦΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

Ἡ φαντασία εἶναι τὰ μάτια τῆς ψυχῆς.

Ἀγανακτοῦμε πάντοτε διὰ τὰς ἀδυναμίας μας.

Ὅταν δίδετε κάτι, νὰ τὸ δίδετε μὲ ὅλην σας τὴν καρδιὰν, ἄλλως προτιμήσατε νὰ μὴ τὸ δώσετε.

Πρέπει νὰ ἐκλέγῃ κανεὶς διὰ σύζυγον αὐτὴν ποῦ θὰ ἐξέλεγε διὰ φίλην.

ΕΝΑ ΤΑΛΕΝΤΟ

Ὁ σκιτσογράφος τοῦ «Μ. Ἡμερολογίου»

Ἡ ἔκδοσις τοῦ "Μακεδονικοῦ Ἡμερολογίου» ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀποκαλυφθῇ ἕνα ἐξαιρετικὸ καλλιτεχνικὸ ταλέντο, ἕνας νεαρὸς καλλιτέχνης τοῦ ὁποίου τὰ πρωτόλεια δημοσιεύονται σ' αὐτὸ πρῶτον. Εἶναι ὑπερήφανον τὸ βιβλίον διότι μὲ τὴν ἐμφάνισίν του ἐλάνσαρε εἰς τὸν κόσμον τῆς καλλιτεχνίας ἕνα νεαρὸν καλλιτέχνην, κολὸν φίλον καὶ ἀκούραστον συνεργάτην ἀφιερώσαντα πολὺν χρόνον καὶ μόχθον διὰ νὰ συμβάλλῃ καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ δυνατὸν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ «Μ. Ἡμερολογίου».

Τὰ πεννογραφήματα τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ βιβλίου Μηνῶν, τὰ σκίτσα τῶν εὐθυμογραφημάτων καὶ ὅσα φέρουν τὴν ὑπογραφήν του, ὀφείλονται εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν γραμμὴν τοῦ ἀγαπητοῦ μας συνεργάτου. Μολονότι ὑπάρχει φόβος νὰ βλάψουν οἱ ἔπαινοι τοὺς ὁποίους παραθέτομεν εἰς τὴν ἀρχὴ τοῦ ὡραίου δρόμου τοῦ νεαροῦ καλλιτέχνου τὸν ὁποῖον ἤρχισε νὰ διανύῃ μὲ τὰς λαμπροτέρας ἐλπίδας μιᾶς μελλοντικῆς δόξης, δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νὰ τὸν παρουσιάσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας οἱ ὁποῖοι, ὡς εἴμεθα βέβαιοι, θὰ ἔμειναν τελείως ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὴν ἀπόδοσιν τῶν καλλιτεχνικῶν γραμμῶν τῶν ἔργων τοῦ συνεργάτου μας.

Σπουδαστής, ἀκόμη, τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Πολυτεχνείου μας ὁ κ. Χρῖστος Π. Λεφάκης, προσφιλὴς υἱὸς τοῦ ἐγκρίτου ἰατροῦ τῆς πόλεώς μας κ. Παντιλῆ Λεφάκη, ὑπόσχεται ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔργα του εὐρύτατον καλλιτεχνικὸν μέλλον, χωρῶν πρὸς αὐτὸ μὲ ἐπιμέλειαν, φιλοπονίαν καὶ καλλιτεχνικὴν φλόγα εἰς τὴν διάνοιάν του ἡ ὁποία περικλείει μίαν ἰδιοφυΐαν ζωγράφου σπανιωτάτην.

Εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας θὰ παρέχεται ἡ εὐκαιρία κατ' ἔτος νὰ παρακολουθῶσι τὴν ἐξέλιξιν τοῦ νεαροῦ καλλιτέχνου ὁ ὁποῖος συνέδεσε τὸ ὄνομά του καὶ τὴν καλλιτεχνικήν του ἀφετηρίαν μὲ τὸ "Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» διὰ τὸ ὁποῖον θὰ μοχθήσῃ καὶ πάλιν.

ΧΡΙΣΤΟΣ Π. ΛΕΦΑΚΗΣ

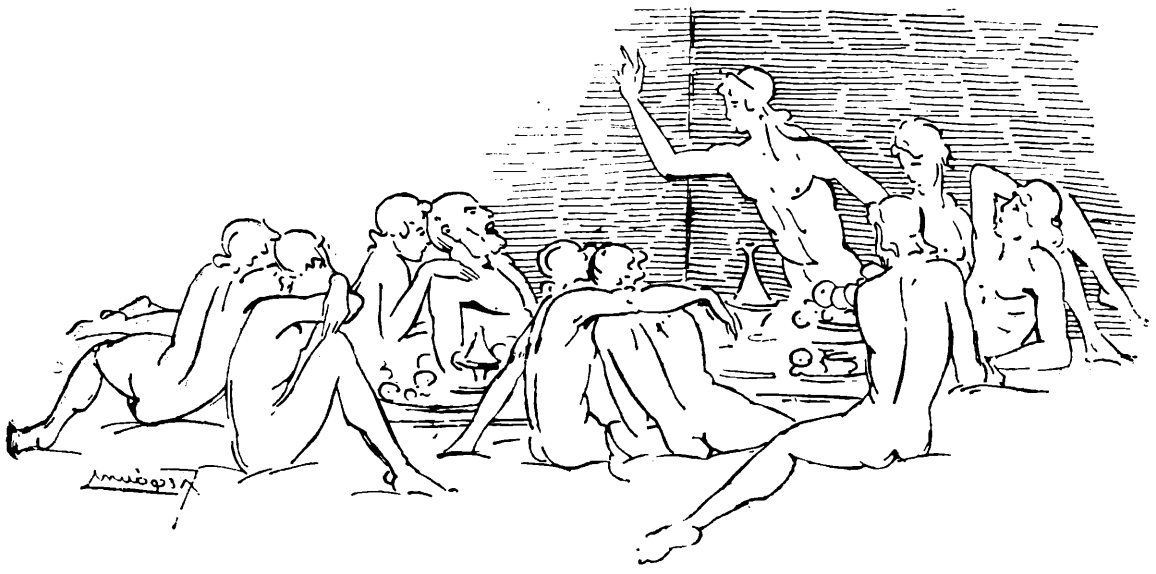
ΠΕΡΙ ΕΡΩΤΟΣ

Μέσα στὴν ἀπέραντη ἁρμονία τοῦ Πλάτωνος βρίσκω σὰν κάποια πίκρα ἴσως γιατὶ δὲν θέλησεν ἢ δὲν μπόρεσε νὰ πῇ τὸ θεϊκό του στόμα ὅσα ἔκρυβε βαθειά του. Κ' ἔτσι ὁ «Φίληβος» ὡς ὁ «Λύσις» καὶ τὸ «Συμπόσιο» μένουν πάντα, τὰ ἔργα ποῦ ἀπαθανατίζουν μίαν ὡραίαν ποιητικὴν φαντασίαν. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ μόνος λόγος ποῦ τὸ στόμα του μένει ἐξαιρετικὰ ὡραῖο ὅπως ὅλα ἐκεῖνα, ἄλλως τε, ποῦ δὲν λὲν τὴν ἀλήθειαν, ἂς ποῦμε, κατὰ τὸν κοινὸν τρόπον....

Κατὰ βάθος ὅμως ψέμμα δὲν ὑπάρχει παρὰ γιὰ 'κείνους μόνο ποῦ δὲν κατανοοῦν τὴν ἀλήθειαν. Τοῦτο εἶναι ἴσως τὸ μόνο μυστικὸ ποῦ μένουν τόσες ἀλήθειες στὸν κόσμο.... Καὶ ἡ μεγάλη πικρία τῆς κατανοήσεως φορῶντας τὴν βασιλικὴν πορφύραν τοῦ πνεύματος ἑνὸς Πλάτωνος, περνάει μεγαλόπρεπα ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ τὸν θάνατο μ' ἀπεριόριστη εἰρωνεία...—

Ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος καὶ ὅσοι τέλος θέλησαν νὰ βάλουν τὰς περὶ ἔρωτος ἰδέας τοῦ Πλάτωνος μέσα στὸ πλαίσιο τῆς θρησκείας δίδοντας εἰς αὐτὰς ἕνα εἶδος πραγματικότητος, παρεξήγησαν βαθειὰ τὴν Ἑβραϊκὴν σοφίαν, ἀσπασθέντες ἕνα ἐλάχιστο μόνο μέρος της, ποῦ ἀντεπροσωπεύετο ἀπ' τοὺς Ἐβιονίτας καὶ τοὺς Θεραπευτάς, πολεμίους τῆς Χλιδῆς, ἀφοῦ ἦσαν παρηγορηταὶ τοῦ πτωχοῦ, πολεμίους τοῦ ἔρωτος, ἀφοῦ ζοῦσαν μὲ τὴν ἐλπίδα μιᾶς δευτέρας παρουσίας, καὶ ποῦ συμφωνοῦσαν κατὰ περίεργον τρόπον μὲ τὸν Χριστιανισμόν. Καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος, ἐπέρασε τὴν ζωήν του ὁλόκληρη, ἀπὸ τὴν ἀνδρικήν του ὅμως ἡλικίαν καὶ πέραν, πολεμῶντας ἐναντίον τῆς πραγματικῆς, τῆς ἀληθινῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ τὴν νικήσῃ μὰ τότε μόνο, ὅταν ὁ Φρίαμβος τοῦ θανάτου ἔρχεται ἀφ' ἑαυτοῦ του πλέον...

Ἡ νίκη αὐτὴ κλείει μέσα της μεγάλην εὐμορφιὰν, νίκη παραλογιζομένου ἐγωϊσμοῦ ἄλλως τε, περισσότερον τιμωρία παρὰ νίκη δυστυχῶς... Στὰ σαλόνια τοῦ παλατιοῦ τοῦ Ῥαμπουγιὲ τῆς ἀμιμήτου Κατερίνας ντὲ Βιβὸν ἢ κατ' ἀναγραμματισμὸν Ἀρτενίκης, Καρινθέας. Ἐρασίνθης, ὅπως τὴν καλοῦσεν ὁ αὐστηρὸς ποιητὴς Μαλέρμπ συμ-

Ὁμιλεῖ ὁ Ἀγάθων

Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ

Ἐπιμελείᾳ κ. Χ. Λεφάκη

βουλευθεὶς ὁλόκληρον τὴν τότε συνισταμένην Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν καὶ τὸν βουκολικὸν Ῥακὰν, ὁ Πάτερ Ντεμαρὲ ὡμίλησε περὶ τοῦ ἔρωτος τῶν πνευμάτων, ὁ Σαπλαὶν, γνωστὸς καὶ ἐξ ἑνὸς ἀνουσίου τοῦ ποιήματος ποῦ λέγεται «Ἡ παρθένος» καὶ ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ εἴκοσι καὶ τέσσαρας ῥαψωδίας ποῦ δὲν ἔχουν τελειωμὸ καὶ ποῦ σώζονται αἱ μισαὶ ἐν χειρογράφῳ, αἱ ἄλλαι τυπωμέναι, στὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων, εἶπε πολλὰ ἐναντίον τοῦ ἔρωτος μὲ πολὺν θυμὸν. Τέλος, ὁ Μπουασσὰ, μὲ ὡραίας ἐκφράσεις καὶ μεγάλην ἔξαρσιν ἐζωγράφησε τὸν ἔρωτα, ἂς ποῦμε, ὅπως ἀκριβῶς βρίσκεται στὸ ἔργον τοῦ δαιμονίου Φλαμανδοῦ ζωγράφου Μαμποὺζ-Γκόσσαρ τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, σωζόμενον στὸ μουσεῖον τῶν Βρυξελλῶν, —διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ τὸ ἴδουν—καὶ ποῦ παριστάνει τὸν Ἀδὰμ τρώγοντα τὸ μῆλον τῆς Εὔας... Καὶ ἐσκανδαλίσθησαν σκανδαλισμὸν μέγαν καὶ οἱ ἀκούσαντες καὶ οἱ μή....

ΕΝΩ ΦΘΙΝΕΙ ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΣΙΑΤΑΙ

Α'

Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐποχή μας, ὡς ἱστορικὸς σταθμός δὲν παρουσιάζει κανένα δημιουργικο μέστωμα, ποῦ νὰ ὑπόσχεται καινούργιες ἀνατάσεις, καινούργιο νικητήριο ἀνέβασμα σὲ νέες κορφὲς ἐπιτεύξεων καὶ ἀποκτήσεων, εἶναι τόσον ἁπλὸ καὶ τόσον ἀναμφισβήτητον, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀνάγκη ἰδιαιτέρων ἐρευνῶν καὶ διαπιστώσεων. Δὲν εἶναι μόνον τὸ κοινωνικοοικονομικὸν ἀδιέξοδον ποῦ μπροστά του εὑρέθη ἡ μεταπολεμικὴ Εὐρώπη, ἡ αἰτία καὶ τὸ σύμπτωμα τοῦ γενικοῦ σταματήματος, ὅπως θὰ ἐνόμιζε κανείς.

Δὲν εἶναι μόνο ἡ ἐσωτερική ἀνεπάρκεια τῶν κρατούντων κοινωνικοπολιτικῶν θεσμῶν, ἡ ἀφορμὴ τῆς ἀποθαρρύνσεως εἰς τὴν μεταπολεμικὴν πορείαν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ δὲν πηγάζει ἀπὸ αὐτὴν, τοὐλάχιστον ἀπὸ αὐτὴν μονάχα, ἡ ἀτόνησις τῆς προοδευτικῆς τάσεως τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως καὶ ἐνεργείας. Μέσα στοὺς γνωστούς της δρόμους παραστράτισε ἡ μεταπολεμικὴ προηγμένη ἀνθρωπότης. Καὶ παραστράτισε ὄχι γιατὶ τὰ μονοπάτια ἔχουν χαθεῖ ὅλα οὔτε γιατὶ οἱ πορείες ἔχουν τερματισθῆ. Παραστράτισε γιατὶ τῆς ἔλειψε πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἡ διάθεσις καὶ ἡ θέλησις γιὰ νέες πορείες. Μεσα στοὺς γνωρίμους δρόμους θὰ παραδέρνῃ ἀνήσυχη κι'ἀσίγαστη, γιατὶ τὴν τρομάζουν τ' ἀνηφορίσματα τὰ τραχειὰ καὶ δὲ θὰ πάρῃ τὴν ἀπόφασι ν' ἀνοίξῃ νέα μονοπάτια καὶ νέους δρόμους.

Αἱ ἀφορμαὶ τοῦ σταματήματος εἶναι πολύπλοκες. Καὶ εἶναι πρῶτ' ἀπ' ὅλα βαθειὲς, πολὺ βαθύτερες, ἀπ' ὅ,τι ὑπολογίζει κανείς. Τὸ σταμάτημα ἔχει τὰς ἀφετηρίας του στὸ ἄμεσον καὶ στὸ ἀπώτερον παρελθὸν, σὲ βαθμὸ ποῦ νὰ μὴν εἶναι κατορθωτὸς ὁ χρονικὸς καὶ τοπικός του καθορισμὸς. Δὲν εἶναι καμμιᾶς ἀπότομης ἀνακοπῆς ἀποτέλεσμα. Ἂν ἔχῃ—ὅπως πρέπει νἄχῃ—κάποιο γεννεσιουργὸ αἴτιο, αὐτὸ πρέπει ν' ἀναζητηθῇ στὴν δυναμικότητα τῆς πρώτης ὁρμῆς, ποῦ εἶχε κεντρίσει τὴν δημιουργικὴ κίνηση τῆς ἱστορικῆς μας ἐποχῆς. Τόσος ἦταν ὁ βαθμὸς ὁ κινητήριος τῆς ὁρμῆς ἐκείνης. Ἔχομε μπροστά μας τὰς ἀποδόσεις του. Μποροῦμε νὰ κάνουμε συγκεφαλαιωτική του ἐκτίμηση. Ν' ἀναμένουμε ὅμως νέες πνοὲς καὶ νέες ὁρμὲς καὶ νέα φλογίσματα πίστεως, δυνάμεως καὶ δημιουργίας, ὄχι. Κι' ἂν κάτι ἀπόμεινε ἀπὸ τὴν θαυμαστὴ φωτιά, ποῦ τόσα εἶχεν οἰκοδομήσει ὡραῖα καὶ μεγάλα, αὐτὴ θὰ φτάνῃ μόνο γιὰ ν' ἀποτεφρώσῃ τὰ ἴδια της τὰ δημιουργήματα. Ἀπὸ τὸ ὑπόλειμμα τῆς φλόγας της θὰ καταφλεγῇ καὶ θὰ σβύσῃ...

Ἡ ἱστορικὴ περίοδος ποῦ διανύει σήμερα ἡ Εὐρώπη—ὡς ἔννοια ἱστορικὴ καὶ ὡς ἔννοια πολιτισμοῦ, μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς περίοδος φορ-

τικῆς πείρας καὶ γνώσεως. Τὸ βάρος δὲ τῆς πείρας, καὶ ὅταν δὲν ἦταν καρπὸς φυσιολογικοῦ γήρατος, δὲν ἦτο ἀγωγὸς θάρρους καὶ δημιουργικῆς ὁρμῆς.

Εἰς κοινωνίας γερασμένας. εἰς κοινωνίας ποῦ ἔζησαν καὶ ἀπέδωσαν πολύ, ποῦ ἔχουν σπαταλήσει τὴν φλόγα τῆς δημιουργικότητος καὶ τῆς νεανικότητός των, ἡ πεῖρα ἀποβαίνει παράγων σκεπτικισμοῦ, ἀμφιβολίας, ἀποκαρτερήσεως.

Ἡ κριτικὴ ἀνάλυσις εἰς τοιαύτας ἐποχὰς ἐγγίζει ὅλες, τὶς ἀξίες, τὰς μελετᾶ, τὰς ψάχνει, τὰς ζυγίζει, τὰς ἀπογυμνώνει καὶ ἀνίκανη νὰ ἐνθουσιασθῇ καὶ νὰ ὁραματίζεται, νὰ μεταρσιοῦται καὶ νὰ ὀνειροπολῇ, τὰς ἀπορρίχνει. Ὄχι διότι αὐτὲς ἔχασαν ξαφνικὰ κάθε δημιουργικὴν ὀντότητα, ἀλλὰ διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι ἀπέλειψεν ἡ ἀνθρωπίνη πρὸς τὴν δημιουργίαν πίστις, αὐτὴ ποῦ καταυγάζει καὶ ἁγιάζει τὰς ἀξίας. Διότι ἁπλούστατα ἐχαλαρώθη ἡ ἰδέα τῆς σκοπιμότητος κάθε δημιουργίας.

Καὶ σήμερα ἀκόμη, ἂν ἡ Εὐρώπη—ἡ Εὐρώπη ὄχι ὡς γεωγραφικὴ ἔννοια, ἀλλὰ ὡς πυρὴν πολιτισμοῦ—στέκει μαργωμένη, σὰ νἄχασε τὸ νερά της καὶ νὰ μὴ ξέρῃ ποῦ νά τραβήξῃ, δὲν ἀρκεῖ αὐτὸ ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ δρόμοι καὶ οἱ στόχοι δὲν ὑπάρχουν πραγματικά, ἀλλ' ὅτι αὐτὴ ἐστάθη πιὰ ἀνίκανη ἐσωτερικῶς καὶ ἀνεπαρκὴς ψυχικῶς γιὰ τὴν ἀναζήτησιν νέων δρόμων. Οὔτε μπορεῖ κανεὶς νὰ ἰσχυρισθῇ σοβαρά, ὅτι αἱ ἀξίαι ἔχουν ξεπέσει αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς. Καθόλου. Αὐτὸ θὰ ἦτο πλάνη. Αἱ ἀξίαι παραμένουν ἀμετάβλητοι διὰ τῶν αἰώνων. Λείπει μονάχα ἡ δύναμις ποῦ τὰς αὐτοκαθορίζει. Ἔλειψεν ἡ ἀνατιμητικὴ ἱκανότης τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ πρέπει νὰ τὰς ἀναθεωρῇ, νὰ τὰς ἀναπλάττῃ καὶ νὰ τὰς ἐπιβάλῃ.

Ὅτι περνοῦμε μίαν ἐποχὴ ξεπεσμοῦ καὶ αὐτομειώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας, ὅτι ὁ δυτικοευρωπαϊσμὸς ἀποτελειώνει ἑαυτὸν ὡς δημιουργικὴν ἀνέλιξιν, εἶναι τόσον αὐταπόδεικτον. Ἀλλὰ συντρέχει καὶ ἰσχύει ἡ διάγνωσις αὐτὴ διὰ τὴν Εὐρώπην ὡς γεωγραφικὴν πλέον ἔννοιαν καὶ ὡς ἱστορικὴν περίοδον ἀποτελειωμένην; Εἴτε ἁπλῶς, εἰς τὴν κυκλικήν του ἐξέλιξιν ὁ ἴδιος πολιτισμός, καρπὸς καὶ συνέχεια τῶν πλέον ἀπόμακρων ἀφετηριῶν, μεταθέτει τὰς βάσεις του. Ἴσως νὰ εἶναι ἀπατηλὴ ἡ ἐλπίς. Ἴσως νὰ εἶναι καρπὸς ἀγωνιώδους δέους τῆς καταποντιζομένης σκέψεως ἐνώπιον τοῦ ἐπερχομένου χάους, ἡ ἰδέα, ὅτι εἶναι δυνατὸν κάτι νὰ περισωθῇ καὶ ν' ἀνασυνδεθῇ γόνιμον εἰς γνωριμώτερον περιβάλλον καὶ μὲ ὀλιγωτέρους κινδύνους ἐξαφανισμοῦ. Μέσα μας προβάλλει καὶ ἀναταράσσεται ὄχι ὁ σύγχρονος μόνο, αὐτὸς ποῦ τόσο στενὰ ἔχει συνδεθῇ μὲ τὶς ἀξίες ποῦ προτίθενται. Ἴσως βαθύτερος καὶ ἀγωνιωδῶς ὑποσυνείδητος εἶναι ὁ πόνος τοῦ ἀπογόνου, ποῦ μέσα στὰ καταδικασμένα σύμβολα, ἀναγνωρίζει θαμπὰ τ' ἀποκτήματα παλιᾶς προγονικῆς ἀρχοντιᾶς, τῶν περασμένων γλυκειὲς ἀναμνήσεις καὶ τῶν μελλούμενων ὑποσχέσεις ὡραῖες! Οἱ δεσμοί. Ποῖος ἠμπορεῖ νὰ καθορίσῃ ποῖοι εἶναι τάχα οἱ δυνατώτεροι; Αὐτοὶ ποῦ μᾶς ἐκληροδοτήθησαν μὲ τὸ σπέρμα τῶν προγόνων, μὲ τοὺς ἔρωτάς τους καὶ τὶς λαχτάρες τους, μὲ τὰ προσταχτικά τους ὀνειροπολήματα καὶ τὴν ἀδιατάρακτόν τους πίστιν, ἢ ποῦ ἀπεκτήθησαν ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας προσοικείωσιν καὶ προσήλωσιν; Ἀλλὰ τὸ δρᾶμα τὸ δικό μας, ἴσως γιὰ τοῦτο

εἶναι περισσότερον συνταρακτικὸν, διότι εἶναι πολύπλοκον. Μέσα μας ὁμιλοῦν καὶ τῶν προγόνων ἡ πίστις καὶ οἱ δικοί μας—ὡς συγχρόνων—οἱ ἔρωτες καὶ αἱ ἐλπίδες καὶ αἱ διαισθήσεις καὶ οἱ ὁραματισμοὶ τῶν ἀπογόνων. Ἀλλὰ διατί νὰ μὴν ἀφήσωμε νὰ μᾶς κυριαρχήσουν αἱ ἐλπίδες αὐταὶ; Μήπως δὲν ἀποτελεῖ ἡ ὕπαρξίς των τὴν μόνην θετικὴν ὑπόσχεσιν; Ἐὰν ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη ἀπέκαμε, ἐὰν «ξαπόστασε μεσοστρατῆς» καὶ ἂν τὴν ἀπειλεῖ ἡ νύχτα, ποῦ πλακώνει ἀπ' ὁλοῦθε , μήπως δὲν ἐνδέχεται νὰ μᾶς ἀναμένουν καινούργιες αὐγὲς βορεινότερα καὶ ἀνατολικώτερα, πάντοτε μέσα σὲ γνώριμα γεωγραφικὰ ὅρια; Μήπως ἔχουν ἐξαντληθῆ ταὐτοχρόνως πανὶ τοῦ ὅλαι αἱ δημιουργικαὶ πνοαί; Μήπως ἔχουν ἀποστραγγισθῆ αἱ πηγαὶ ὅλαι; Μήπως δὲν ἀπέμεινε πουθενὰ ὑγεία καὶ νεότης καὶ σφρίγος παρθενικόν;

***

Μία ὁμὰς Ρώσσων διανοουμένων,ποῦ σέρνουν τὴν πνευματικὴ καταγωγή τους ἀπὸ τὸν Ντοστογέβσκη καὶ τὴν ὁμάδα τῶν Σλαυοφίλων, καλλιεργεῖ εἰς τὸ περιθώριον τοῦ σημερινοῦ σταματήματος τὴν ἰδέα τῆς μεταθέσεως τῶν δημιουργικῶν βάσεων ἀνατολικώτερα, πιὸ κοντὰ πρὸς τὶς ἀρχαῖες ἱστορικὲς πηγὲς τῆς σημερινῆς προηγμένης ἀνθρωπότητος. Καὶ εἶναι τόσον εὐρεῖαι αἱ πηγαι αὐταὶ, τόσον ὀρχέγονα παρθενικὲς, τόσον πολύπλοκα ἀνάμικτες καὶ ἀξεκαθάριστες, ποῦ μποροῦν πραγματικὰ νὰ χωρίσουν ἕναν ὁλόκληρο Κόσμο.

Ὕστερα ἡ δύναμις αὐτὴ τῶν ἀναζητήσεων, τῶν ἀσιγάστων νοσταλγιῶν. τοῦ δημιουργικοῦ πάθους, ποῦ ἀναπτύσσεται ἐκεῖ ἀπάνω, μέσα σὲ πόνους γεννητικοὺς μὲ κέντρο τὶς πιὸ βαθειὲς μεσσιανικὲς προσμονὲς τῆς ρωσσικῆς διανοήσεως,μετὰ σπέρματα τοῦ θεανθρωπισμοῦ καὶτοῦ θεοφορισμοῦ, ποὺ τόσον ἄφθονα πλημμυρίζουν σὲ κάθε ἐκδήλωση τῆς ζωῆς τοῦ ρωσσικοῦ λαοῦ, ἡ δύναμις τῆς αὐτοθυσίας του, ἡ ὑπέροχη, ἡ μαρτυρικὴ του ἐγκαρτέρησις στὴν πορεία πρὸς ἀναζήτησιν καὶ ἀνεύρεσιν νέων μορφῶν ζωῆς, ἡ νεανικὴ του πίστις πρὸς τοὺς ὑψηλότερους προορισμούς, δὲν ἀποτελεῖ τάχα πειστικὴν διαπίστωσιν ὑπερεκχειλισμοῦ δυνάμεων καὶ δημιουργικῶν ἱκανοτήτων ;

Ὁ ρωσσικὸς ἀνατολισμὸς δὲν εἶναι ἔννοια ἐντελῶς νέα. Ἐνυπῆρχε μέσα εἰς τὴν ἐμβρυώδη καὶ ὑποσυνείδητον προτίμησιν τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Βλαδιμήρου πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κων)πόλεως. Ἡ θρυλλικὴ αἴγλη τῆς αὐλῆς τοῦ Βυζαντίου καὶ ἡ κατανυκτικὴ ἔκστασις, ποῦ ἐπλημμύρισε τὴν ψυχήν τους κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τοῦ ΜέγάλουἹεροῦ, ἀποτελεῖ ἐξωτερικὴν μόνον, ποιητικὴν μᾶλλον ἑρμηνείαν τῆς προτιμήσεώς των. Οἱ θετικοὶ λόγοι ἦσαν ἄλλοι. Καὶ ἦτο ἡ συγγένεια ἡ γεωγραφικὴ, ὁ κοινὸς τρόπος τῆς ἀντιλήψεως τῆς ζωῆς. Διότι δὲν εἶναι ἐντελῶς συμπτωματικὸν τὸ γεγονὸς τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ὀρθοδόξου ἀνατολικοῦ δόγματος εἰς ὅλην τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην παντοῦ, ὅπου αὐτὴ ἐγγύτερον ἵσταται καὶ δέχεται τὰς ἐπιρροὰς τῆς μυστηριακῆς Ἀσίας. Τὸ φαινόμενον αὐτό, τὸ τόσον ἁπλοῦν εἰς πρώτην ὄψιν, δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὴν ἔχει βαθύτερα καὶ ριζικώτερα ψυχοκοινωνικὰ αἴτια. Καὶ τὸ πρῶτον καὶ σημαντικώτερον μεταξὺ τῶν αἰτίων αὐτῶν εἶναι ὁ βαθὺς ἀνατολικὸς ἰδανισμός. Διότι πολὺ σωστὰ ἔχει παρατηρηθῆ ὅτι ἡ Δύσις εἶναι ὑλιστικωτέρα καὶ εἰς τὸν χριστιανισμόν της. Ἀπόδειξις ἁπλῆ παρ' ὅλην τὴν ἀπροσμέτρητόν της βαθύτητα εἶναι τό γεγονὸς ὅτι εἰς τὴν Δύσιν ἡ θεμελιωδεστέρα κατ' ἐξοχὴν χριστια-

νικὴ ἑορτὴ εἶναι ἡ Γέννησις, ἐνῷ εἰς ὅλην τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολὴν ἡ Ἀνάστασις. Ἐὰν κανεὶς ἤθελε νὰ δώσῃ ποιητικωτέραν καὶ φιλοσοφικωτέραν ἑρμηνείαν εἰς τὴν διαφορὰν αὐτὴν θὰ ἔλεγεν, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἀνατολῖται, διεγνώσαμεν τὴν ὑψηλοτέραν ἐκδήλωσιν τῆς θείας εὐσπλαγχνίας εἰς τὸ γεγονός, ὅτι μᾶς διήνοιξε διὰ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως τὸν δρόμον πρὸς τὴν ἀπολύτρωσιν, πρὸς τὴν ἀθανασίαν, πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἐξ ἐναντίας ὁ δυτικισμὸς διατηρεῖ ὡς ὑπέρτατον σύμβολον τὴν ἐνανθρώπισιν αὐτὴν καθ' ἑαυτήν. Ἐμᾶς μᾶς συγκινεῖ ἡ θυσία τοῦ Θεοῦ, ποῦ δείχνει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν αἱματωμένην ἀνάβασιν πρός Αὐτόν. Ἐκείνους ἡ συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ τοῦ κατελθόντος εἰς τὴν γῆν. Ἡ ὀρθοδοξία εἰς τοὺς φιλοσοφικούς της ἐνατενισμοὺς ἔχει τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἀπὸ αὐτὸ προκύπτει ὁ ἰδανισμός της, τὸ πάθος της, ἡ νοσταλγία τοῦ ὑπεργηΐνου. Ὁ δυτικισμὸς στρέφεται μᾶλλον πρὸς τὴν γῆν. Εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ Χριστοῦ, ἡ Δύσις συγκινεῖται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ἡ Ἀνατολὴ ἀπὸ τὸ Θεόν. Αὐτό, ἐπαναλαμβάνομεν, δὲν εἶναι τυχαῖον. Προέρχεται ἀπὸ διάφορον ψυχοσύστασιν. Ὁ δυτικισμὸς ἦτο πάντοτε ὑλιστικώτερος, περισσότερον γήϊνος. Διὰ τοῦτο ἦσαν γήϊναι καὶ αἱ κατευθύνσεις του αἱ ἰδεολογικαὶ καὶ ὑλιστικὴ ἡ κοσμοθεωρία του.
Θὰ ἠμποροῦσεν ἴσως νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι τὰ ἀντιδυτικὰ σπέρματα ε'ς τὴν ὀρθόδοξον κοσμοθεωρίαν ἐν γένει καὶ εἰς τὴν ρωσσικὴν μερικώτερον, μετεδόθησαν ἀπὸ τὸ Βυζάντιον καὶ διὰ τῆς βυζαντιακῆς ἐπιρροῆς, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἐντάσεως τῶν ἀντιθέσεων ποῦ, ἐξεδηλώθησαν ἰσχυραί, ἀπὸ τὸν Η' αἰῶνα εἰς τὰς σχέσεις Ρώμης καὶ Κων)πόλεως. Εἰς βαθυτέραν ὅμως καὶ ἀναλυτικωτέραν κριτικὴν ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ δὲν θὰ μποροῦσε ν' ἀνθέξῃ. Τὸ φαινόμενον τῆς ρήξεως ἦτο συνέπεια βαθυτέρων καὶ ριζικωτέρων ἀντιθέσεων. Πρόσκαιροι καὶ μονομερεῖς προκαταλήψεις δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἔχουν τέτοιας ἐκτάσεως συνεπείας, τοὐλάχιστον διὰ τὸν ὀρθόδοξον κόσμον, ποῦ καὶ πάντοτε διετέλει εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν Δύσιν καὶ δὲν εἶχεν λόγους νὰ τὴν ὑποβλέπῃ καὶ νὰ τὴν ἀντιπαθῇ ἐξ ἀγνοίας ἢ ἐκ παρεννοήσεως. Αἱ βαθύτεραι αἰτίαι τῶν ἀντιθέσεων δὲν ἦσαν μόνον ἐθνικοπολιτικαὶ ἀλλὰ καὶ ψυχολογικαὶ καὶ ἰδεολογικαί. Καὶ αὐταὶ αἱ ἐπανειλημμέναι δραματικαὶ ἀπόπειραι. ποὺ ἔτειναν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς δογματικῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ποῦ ἦσαν τόσον πενιχραὶ εἰς ἀποδόσεις, αὐτὴν τὴν ἄποψιν ἐνισχύουν. Ἀπὸ τὰς βασικὰς ἰδεολογικὰς καὶ ψυχολογικὰς ἀντιθέσεις ἐπήγαζον ὡς συνέπειαι καὶ συμπτώματα αἱ ἐθνικοπολιτικαὶ συγκρούσεις. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἡ ἀντικειμενικὴ μελέτη, ἐξετάζουσα τὸ φαινόμενον τῶν ἰδεολογικῶν διαφορῶν τῶν δύο μεγάλων διακλαδώσεων τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποῦ καθορίζουν καὶ τὰ γεωγραφικὰ ὅρια τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ, ἐμελέτησε καὶ καθώρισε τὰ ποιοτικά των αἴτια.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν καὶ ἐφ'ὅσον ἐγίνετο ἁπτοτέρα καὶ καταφανεστέρα ἡ ἀνεπάρκεια τῶν μορφῶν τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐσημειοῦντο τὰ συμπτώματα τῆς παρακμῆς εἰς τὴν Δύσιν, ἀνεπτύσσοντο εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολὴν αἱ ἀντιδυτικαὶ ἰδέαι. Εἰς τὴν Ρωσσίαν εἰδικώτερον οἱ ἰδέαι αὐταὶ ἔκαμαν τὴν ἐμφάνισίν των μὲ τὴν μορφὴν τοῦ Σλαυοφιλισμοῦ. Ἡ ἐμφάνισίς των ἔγινεν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν περιβάλλον, διὰ νὰ ἐπεκταθῇ μὲ προϊοῦσαν ταχύτητα εἰς τὴν τέχνην καὶ τὴν φιλολογίαν ἕως ὅτου νὰ ἐξελιχθοῦν εἰς φιλοσοφικοκοι-

νωνικὸν σύστημα. Βάσις καθορίζουσα τὰ ὅρια τῆς διακρίσεως τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τὴν Δύσιν παρέμεινε πάντα ἡ ὀρθοδοξία. Διότι ἡ Σλαυοφιλία ὡς κοσμοθεωρία δὲν ἔπαυσε νὰ ἔχῃ ἀφετηρίαν της τὰς φιλοσοφικὰς βάσεις τοῦ ἀνατολικοῦ Χριστιανισμοῦ. Αὐτὸ τὸ γνωρίζει καθένας ποῦ ἐγνωρίσθη μὲ τὰς κοινωνικοθρησκευτικὰς θεωρίας τοῦ Ντοστογέβσκη, ποῦ κυριαρχοῦν σήμερον περισσοτερον παρὰ ποτὲ καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας εἰς τὰς κατευθύνσεις τοῦ ρωσσικοῦ πνεύματος. Βεβαίως, κανεὶς δὲν μπορεῖ ν'ἀρνηθῇ, ὅτι τὰ ρεύματα τῶν ἰδεῶν, ποῦ τρικυμίζουν σήμερα τὴν ρωσσικὴν ζωὴν καὶ συνταράσσουν τὰς βαθυτέρας πτυχὰς τῆς ψυχῆς τοῦ ρωσσικοῦ λαοῦ, δὲν ἔχουν ἐν πολλοῖς τὴν προέλευσίν των εἰς τὴν Δύσιν. Αὐτὸ τὸ ὁμολογοῦν οἱ ἴδιοι οἱ Ρῶσσοι Ἀνατολίτες, ὁμολογῶντας ὅτι πάνω στὴν προσπάθεια τοῦ λαοῦ ν' ἀποτινάξῃ τὴν μακρὰ καὶ ἐπίμονη ὑποδούλωσι τῆς ψυχῆς του στὸ εὐρωπαϊκὸ πνεῦμα καὶ τὸν ἀγῶνα του γιὰ τὴ κοινωνικοψυχική του ἀπολύτρωση, ἡ φανατικώτερη πλευρὸ τῶν δυτικιστῶν διανοουμένων, ἡ συνεπέστερη πρὸς ἑαυτὴν καὶ τὰ πολυετῆ διδάγματα τῆς ἀνατροπῆς καὶ ἀσεβέστερη πρὸς τὴν λαϊκὴν παράδοσιν καὶ τὸν ἱστορικὸ ρυθμὸ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, ἐστήριξε τὴν κυριαρχία της. Ἀλλὰ ἂς ἀφήσωμε τήν ἐσωτερικὴ πάλη τῶν ἰδεολογικῶν ρευμάτων, ὅπως ἐκδηλοῦνται στὴ Ρωσσία καὶ τὴν ἰδεολογικὴ ἑρμηνεία τους. Ἂς περιορισθῶμε εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ποιοτικῆς ἀξίας τῶν φαινομένων. Τάχα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τόσον ἔντονα καὶ τόσον δυνατὰ ἐκδηλοῦται μέσα στὸ ρωσσικὸ περιβάλλο ἡ πάλη τῶν κοινωνικῶν ρευμάτων, δὲν εἶναι ἀπόδειξις ὅτι μεταλαμβάνουν κάτι ἀπὸ τὸ πάθος τὸ ἰδιαίτερον τῆς χώρας καὶ τοῦ λαοῦ ἐκείνου καὶ τείνουν αἱ ἁπλαῖ θεωρητικαὶ διδασκαλίαι νὰ προσλάβουν ζώσας μορφάς;

Ἔπειτα ἂς ἐξετάσωμεν μήπως δὲν εἶναι πραγματικὰ ἀπατηλὴ καὶ αὐτὴ ἡ ἰδέα τῆς προελεύσεως. Ἡ Δύσις ἔθεσε ἐνώπιόν της μίαν σειρὰν προβλημάτων, ποῦ ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν ζωήν της, καὶ τῶν ὁποίων τὰ σπέρματα τῆς εἶχαν μεταδοθῇ ἄλλοθεν. Ἐφόσον δὲν ἔπαυε νὰ πάσχῃ καὶ νὰ προσηλοῦται εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων αὐτῶν κανένας δὲν ἠμποροῦσε νὰ τῆς ἀμφισβητῇ τὴν κυριότητα. Σήμερα ὅμως; Ἡ Δύσις παλαίει μὲ τὴν ἰδίαν της ἀρρυθμίαν, ἢ μᾶλλον διατελεῖ αἰχμάλωτος τῆς ἀρρυθμίας αὐτῆς, ἀβοήθητος μέσα εἰς τὸ ἠθικὸν μεταπολεμικὸν χάος, χωρὶς νὰ εὑρίσκει μέσα της τὴν δύναμιν ν' ἀντιδρᾷ, νὰ κατανικᾷ, νὰ καταβάλῃ τὴν ἰδίαν της ἀποκαρτέρησιν. Ποῖος ἠμπορεῖ νὰ κατηγορῇ ὡς σφεταιριστὰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, υἱοθετήσαντες ξένα προβλήματα, ἀγωνίζονται νὰ τὰ λύσουν μὲ τὴν αἴσθησιν πλήρη μιᾶς πανανθρωπίνης ἀποστολῆς; Ἢ μήπως δὲν ἦσαν ἰδικά των ἀνέκαθεν; Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰβὰν Γκρόζνη, καὶ τοῦ Στέγκα Ράζην ;

Ἀλλὰ τὸ πρόβλημα, ὅπως τίθεται, προσλαμβάνει ὑπέρμετρον ἔκτασιν. Ἂς καθορίσωμεν τοὺς πιὸ στενοὺς σκοποὺς τῆς μελέτης μας. Ὡς ἐδῶ διεπιστώσαμεν καταστάσεις, διεγνώσαμεν συμπτώματα, παρετάξαμεν ἐρωτήματα καὶ ἐφροντίσαμεν νὰ δώσωμεν ἀπαντήσεις. Κάπου κάπου αἱ ἀποκρίσεις μας γίνονται ὡσὰν νὰ πρόκειται νὰ κάμωμεν νὰ σιγίσουν οἱ ἰδικοί μας δισταγμοί. Ἂς συνεχίσωμεν.

Β'.

Ἐκεῖ ὅπου ἀρχίζει ἡ ἀπογοήτευσις, σταματᾷ ἡ δημιουργία. Καὶ ἡ ἀπογοήτευσις ἀρχίζει ἐκεῖ, ὅπου ἡ πεποίθησις ἐπὶ τὴν δημιουργίαν

ἢ τὸ σκόπιμον αὐτῆς ἐκλονίσθη. Θὰ ἔπρεπε νὰ διαγραφοῦν αὐστηρὰ τὰ σύνορα, ποῦ χωρίζουν τὰς δύο ἐννοίας, τὰς ὁποίας ἐμάθαμε νὰ συγχέωμε συχνά. Τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν. Ἡ πρώτη προϋποθέτει ἀτόνησιν θεληματικήν, ἀπόρροιαν κάποιας ἀποτόμου καταπτώσεως τῆς ἐνεργείας, ποῦ συχνάκις ἐπακολουθεῖ μίαν περίοδον ἐνθουσιασμῶν δημιουργικῶν καὶ συντόνου δράσεως. Μέσα της συνυπάρχει πάντοτε τὸ αἴσθημα τοῦ ἀνικανοποιήτου. Εἶναι δὲ κατὰ κανόνα σύμπτωμα φυσιολογικῆς κοπώσεως, συνέπεια ἐξαντλήσεως δυναμικῆς, γήρατος, παρακμῆς, μ' ἕνα λόγον. Ἡ δευτέρα εἶναι συναίσθημα νεανικὸν μᾶλλον. Σημαδεύει τὰς ἐποχάς, ποῦ δὲν ἔχουν ἀκόμα ἐπαρκῶς μεστώσει. Καὶ ὁδηγεῖ συνήθως εἰς τὴν πίστιν. Εἶναι σύμπτωμα ἀναζητητικῶν, ἐξερευνητικῶν διαθέσεων, ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ τελείου, τοῦ ἀληθινοῦ, τοῦ πλήρους, τοῦ ὑψηλοῦ. Καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, διότι ***θέλει*** νὰ εὕρῃ. Ὁ ρωσσικὸς ἀνατολισμός, ἀντίθετα μὲ τὸν Εὐρωπαϊκὸν σκεπτικισμόν, διανύει ἴσως στάδιον ἀμφιβολιῶν καὶ ἀναζητήσεων, δὲν παρουσιάζει ὅμως κανένα σημεῖον ἀπογοητεύσεως οὔτε ἀποκαρτερήσεως. Εἶναι ἀληθές, ὅτι αἱ ἀναζητήσεις τοῦ ρωσσικοῦ πνεύματος καθ' ὅλην τὴν τελευταίαν ἑπταετίαν συντελοῦνται ὑπὸ τὰς πλέον τραγικάς συνθήκας. Δέος συνέχει τὴν σκέψιν, εἰς τὴν ἀνατίμησιν τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων ἀξιῶν. Ἀλλ' ἂν ἡ τραγῳδία ἦτο μόνον πνευματική. Τὸ δρᾶμα τῆς ζωῆς τῆς μεγάλης, ἡ τραγῳδία τοῦ πλήθους, τοῦ Ἔθνους, τῆς Χώρας, ἰδοὺ τὸ μεγαλείτερον καὶ τὸ πλέον ὀδυνηρόν. Αἱ νέαι κοινωνικαὶ μορφαὶ δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐπιβληθοῦν ὡς νέον ***ἐθνικὸν*** ἰδανικόν. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ παρελθὸν δὲν εἰμπορεῖ ν' ἀναστηθῇ. Ὅλα ἐκεῖ ἐπάνω διατελοῦν ὑπὸ διάπλασιν, καὶ ἀργεῖ ἡ ἀποκρυστάλλωσις τῶν νέων ἀξιῶν εἰς ὁριστικὰς μορφάς. Συντελεῖται μία ἐξέλιξις καὶ διαμόρφωσις ἑνὸς χάους. Κάποιος Κόσμος θὰ προκύψῃ, ἀσφαλῶς, ἀπὸ τὴν διαμόρφωσιν αὐτήν. Ἀλλὰ εἶναι τόσο δύσκολο νὰ προκαθορίσῃ κανεὶς τὰς μορφάς, ποῦ θὰ πάρῃ εἰς τὸν σχηματισμόν του, ὡς κάτι πλῆρες καὶ ἀποτελειωμένον ὁ νέος αὐτὸς Κόσμος. Πάντως γιὰ ἕνα πρᾶγμα ἠμποροῦμε νὰ εἴμεθα βέβαιοι. Ὅτι μία τοιούτων ἐκτάσεων καὶ τοσαύτης ἐντάσεως ἀναγεννητικὴ προσπάθεια δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταλήξῃ εἰς σταμάτημα τῆς πρὸς τὰ ἐμπρὸς ρωμαλέας πορείας ἢ μαρασμὸν γεννητικόν. Αὐτὸ θὰ ἦτο ἀντιφυσιολογικόν. Ὅλοι οἱ δυνατοὶ καὶ οἱ μεγάλοι Κόσμοι, ἐβγῆκαν μέσα ἀπὸ τὰ ρημάδια τῶν παλαιῶν ποῦ γκρεμίστηκαν. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τὰς παλαιοτέρας ἀναμνήσεις τοῦ ἀνθρώπου μᾶς μετεδόθη τὸ σύμβολον τοῦ φοίνικος, ποῦ ἀναγεννᾶται ἐκ τῆς τέφρας.

Ἐδῶ προβάλλει αὐτομάτως ἕνα ὁμολογουμένως μέγα πρόβλημα.

Οἱ παραθερίζοντες ξένοι εἰς τὸ Τσαρτσάρι

Ὁ γηραιὸς πλάτανος τῆς πλατείας Ἐλευθερίας

Λαοὶ μὲ κατατμημένας προσπαθείας, ἐποχαὶ χωρὶς συνολικὰ συνθετικὰ ἰδανικά, ἱκανὰ νὰ συγκεντρώσουν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὰ ἐθνικὰ σύνολα, δὲν μεγαλουργοῦν εἰς καμμίαν ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς των, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον εἰς τὴν δημιουργίαν πολιτισμοῦ. Τὸ αἴσθημα τοῦ στενοῦ συμφέροντος τῆς ὁμάδος ἢ τῆς τάξεως, μειώνει κατ' ἀνάγκην τὴν συναίσθησιν τοῦ συνολικοῦ ἀγαθοῦ. Τὸ ἄτομον, ποῦ κατατάσσει ἑαυτὸ εἰς ὡρισμένον στρατόπεδον ὁμάδος ἢ τάξεως, ἀναποδράστως μειώνει τὴν γενικωτέραν του, τὴν ***ἀνθρωπίνην*** ἀξίαν. Ἐὰν δέ,—ὅπως συμβαίνει πράγματι—πολιτισμὸς σημαίνει τὴν ἁρμονικὴν σύνθεσιν ὅλων τῶν δημιουργικῶν ἱκανοτήτων ἑνὸς ἀνθρωπίνου συνόλου, εἶναι αὐτονόητον ὅτι μέσα εἰς τὸ περιθώριον τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν τάξεων καὶ τῶν ὁμάδων, ἡ παραγωγὴ ὑψηλοτέρων ἀξιῶν καὶ πληρεστέρων μορφῶν ζωῆς ἀποβαίνει δυσχερὴς καί, ἴσως, ἀδύνατος. Ὄχι στενεύοντας ,ἀλλὰ πλαταίνοντας τὸν ψυχικὸν κόσμον τοῦ ἀνθρώπου, γεννῶνται οἱ πολιτισμοί. Ἀλλὰ ποῖος θὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἡ ρωσσικὴ κοσμοθεωρία τῆς Τρίτης Ρώμης, τῆς εὐρωπασιατικῆς συνθέσεως, ἠμποροῦσε νὰ ὑποβιβασθῇ εἰς ἰδεῶδες τάξεων καὶ ὁμάδων; Ὑπὸ τὸ περικάλυμμα τῆς εὐρωπαϊκῆς, τῆς δυτικιστικῆς θεωρίας τοῦ ἱστορικοῦ ματεριαλισμοῦ καὶ μὲ τὰ συνθήματα καὶ τὰ διδάγματά του, ἐξερράγη ἡ ρωσσικὴ ἐπανάστασις. Ἀλλὰ ἐπήγασεν, ἆρα γε, ἀπὸ καθαρῶς ματεριαλιστικὰ αἴτια; Δὲν προηγήθη τῆς ἐκρήξεώς της κάποια ἠθικοψυχολογικὴ παρασκευή; Δὲν ἐξεδηλώθησαν μέσα της, ὑποσυνείδητα, ἔστω, κάποιες μακρυνὲς ἀντιδράσεις, κατὰ τῶν πολὺ γηΐνων, τῶν πολὺ ὑλιστικῶν μορφῶν τῆς ζωῆς, ποῦ ἕνας ἀμείλικτος χειροῦργος, ὁ Πέτρος, εἰσήγαγεν ὁμαδικῶς, ἀμελετήτως καὶ ἀψυχολογήτως, ἐκβιάζων τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν τοῦ ρωσσισμοῦ; Ἡ ἀκριβεστέρα διάγνωσις εἶναι, ὅτι ἡ σημερινὴ «ζοφώδης τραγῳδία» ἔχει τὰ σπέρματά της εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ δυτικιστοῦ Τσάρου. Τὸ ρωσσικὸν στοιχεῖον, ὑποσυνείδητα, τόρα, μετὰ τρεῖς αἰῶνας, ἀντιδρᾷ ἐναντίον μιᾶς ἐποχῆς, ποῦ εἰργάσθη νὰ τὸ ἐξευρωπαΐσῃ, νὰ νοθεύσῃ δηλαδὴ τὴν ποιοτικήν του ἀξίαν.

Δὲν θέλομε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῶμεν ὅτι τὴν ὑποσυνείδητον αὐτὴν ἀντίδρασιν τὴν κατευθύνει καὶ τὴν καθοδηγεῖ ***συνειδητῶς*** τὸ μετεπαναστατικὸν καθεστώς. Κάθε ἄλλο. Τὸ καθεστὼς αὐτὸ ἔπρεπε νὰ δυτικίζῃ, διὰ νὰ εἶναι συνεπὲς πρὸς ἑαυτό. Τὸ καθεστὼς αὐτὸ ἠσχολεῖτο περισσότερον μὲ ὑπολογισμοὺς ἀριθμητικοὺς τῶν κατὰ τάξεις δυνάμεων, ἐστήριζε τὰς κατευθύνσεις του εἰς τὴν πάλην τῶν τάξεων ὡς μοναδικὴν βάσιν, καὶ παρημέλει, ὅπως ἐξακολουθεῖ νὰ παραμελῇ, τοὺς ψυχολογικοὺς καὶ ἱστορικοεθνικοὺς συντελεσιάς. Καὶ

ἐδῶ ἔγκειται ἀκριβῶς ἡ τραγικὴ παρεξήγησις, ποῦ παρατείνει τὴν περίοδον τοῦ χάους καὶ κάμνει βασανιστικὰ ἐπίμοχθον τὴν μετάβασιν πρὸς τὸν νέον Κόσμον. Κατὰ πόσον τὸ ρωσσικὸν πείραμα ἀποτελεῖ λογικὴν συνέπειαν τῶν ματεριαλιστικῶν διδασκαλιῶν τῆς Δύσεως, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ συζητήσωμεν ἡμεῖς. Ἀρκεῖ, κατὰ τὴν γνώμην μας, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἡ γνωμοδότησις τῶν κορυφαίων τῆς διδασκαλίας αὐτῆς εἰς τὴν Δύσιν, οἱ ὁποῖοι ἀποκρούουν ἐπίμονα καὶ φανατικὰ τὴν ρωσσικὴν προσπάθειαν, διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι δὲν ἀναγνωρίζουν μέσα της καμμίαν ὁμοιότητα μὲ τὰς ἰδικάς των κατευθύνσεις. Τὸ σημεῖον αὐτὸ ἔχει ἐξαιρετικὴν σημασίαν. Ὁ ἀποτροπιασμὸς ἀκριβῶς, ποῦ προκαλεῖ τὸ ρωσσικὸν πείραμα εἰς τὰς τάξεις τῶν ὀρθοδόξων τοῦ ἱστορικοῦ ματεριαλισμοῦ, δὲν ἀποτελεῖ ἄραγε ἀρνητικὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς ὑπονοίας, μήπως τὸ ρωσσικὸν κίνημα δὲν εἶναι εἰς τὸ βάθος του ἁπλῆ ἀπόπειρα πρὸς μετάθεσιν τῆς κοινωνικῆς κυριαρχίας ἀπὸ μιᾶς τάξεως εἰς ἄλλην, ἀλλὰ γενικωτέρα, πανανθρωπίνης σημασίας προσπάθεια, κατατείνουσα εἰς τὴν ἀνάδειξιν νέων ἀξιῶν ζωῆς; Καὶ δὲν εἶναι ἐνισχυτικὸν τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τὸ γεγονός, ὅτι ὁ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον μυημένος εἰς τὰς πολιτειακὰς καὶ πολιτικὰς δυξασίας τῆς Δύσεως κόσμος, ὁ περισσότερον ὑποκείμενος εἰς τὸν ἐπηρεασμὸν τῆς δυτικιστικῆς γνώσεως καὶ σοφίας, ἔρριψε πρῶτος τὴν πέτραν τοῦ ἀναθέματος κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως; Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ὅπως εἶναι καὶ φυσικὸν ἄλλως τε, κυρίαρχον ρόλον διαδραματίζει τὸ ὑποσυνείδητον, ἡ διαίσθησις. Ἡ στενὴ λογικὴ ἀτονεῖ. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ζητῶμεν λογικὴν ἑρμηνείαν τῶν φαινομένων αὐτῶν. Μία ἐκλεκτὴ ὁμὰς καλλιτεχνῶν καὶ σοφῶν, ἡ ὁμὰς τῶν Εὐρωπασιατῶν, ὅπως ὠνομάσθη, αὐτὴ ποῦ ἀντιπροσωπεύει τὸν ἀναγεννημένον ἀνατολισμὸν τῶν Σλαυοφίλων, εἰς τό πρῶτο μανιφέστο της, ὅπου εὐαγγελίζεται τὴν μετάθεσιν τῶν βάσεων τοῦ πολιτισμοῦ πρὸς τὰς ἀνατολικάς του πηγάς, διὰ τοῦ ρωσσοορθοδοξισμοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν παρακμήν, χαρακτηριστικῶς ἀποκρούει τὴν ἀξίαν τῶν λογικῶν συμπερασμῶν, προκειμένου νὰ αἰτιολογῇ τὰς μελλοντικάς της ἐνατενίσεις. Ἡ πίστις δὲν δοκιμάζεται δι' ὀρθολογικῶν συμπερασμάτων, οὔτε ἐνισχύεται ἐξ αὐτῶν. «Ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει πίστις, δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ἀποδείξεων. Οἱ διαφωνοῦντες ἠμποροῦν νὰ μᾶς ὀνομάσουν παράφρονας, ὅπως ἡμεῖς τοὺς ὀνομάζομεν τυφλοὺς ἐκ γεννετῆς».

Ἀλλὰ ποιὰ εἶναι, τάχα, ἡ ἀξία τῶν λογικῶν σκέψεων; Καὶ ὑπάρχει ἄραγε παράδειγμα ἱκανὸν νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι ἡ κοινὴ λογικὴ διέπει τὴν ἱστορίαν; Μήπως αὐτὸς ὁ εὐρωπαϊκὸς πόλεμος, ἕνα γεγο-

νὸς τεραστίας διὰ τὴν ἀνθρωπότητα σημασίας, ἠμπορεῖ νὰ ὑπαχθῇ, καὶ ὑπαγόμενον ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν κριτικὴν τῆς λογικῆς; Πῶς ἐστάθη ὅμως, αὐτὸ τὸ παράλογον, τὸ παράφρον ἐγχείρημα; Ἡ πρᾶξις τοῦ αὐτόχειρος πῶς πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ; Ποῦ πρέπει ν' ἀποδοθοῦν ἄπειραι καθημεριναί μας ἐνέργειαι καὶ πράξεις, τῶν ὁποίων τὰ αἴτια καὶ τὰς ἀφορμὰς ματαίως ἀνερευνῶμεν οἱ ἴδιοι; Ἀλλ' εἰς ποίαν λογικὴν κριτικὴν θὰ ἠμποροῦσε ν' ἀνθέξῃ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ ρωσσικὸν πείραμα, ὡς προσπάθεια μιᾶς χώρας διατελούσης εἰς ἐμβρυώδη κατάστασιν ἀπό ἄποψιν καπιταλιστικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀποπειραθείσης νὰ μεταβῇ μ' ἕνα πήδημα εἰς τὰς κοινωνιστικὰς μορφάς; Μήπως ἡ λογικὴ τοῦ ἱστορικοῦ ματεριαλισμοῦ δὲν καθορίζει τὴν μετάβασιν αὐτὴν ὡς ἀποθεωτικὴν ἐπίστεψιν τῆς κεφαλαιοκρατικῆς ἀναπτύξεως; Ἐδῶ ἡ λογικὴ ἀδυνατεῖ. Εἶναι ἐπόμενον. Ἡ λογικὴ μιᾶς θεωρίας, εἰς τὸ βάθος ἀπομένει λογικὴ ἑνὸς ἢ περισσοτέρων ἀτόμων. Ἡ ἱστορία θὰ ἔχῃ βεβαίως καὶ αὐτὴ τὴν λογικήν της. Ἀλλὰ προσπίπτει ἄραγε, ἡ λογικὴ αὐτὴ εἰς τὴν περιωρισμένην ἀκτῖνα τῆς ἰδικῆς μας ἀντιλήψεως; Καὶ δὲν ἐκδηλοῦται, ἄραγε, ἡ λογικὴ τῆς ἱστορίας, ἀμεσώτερον καὶ ἀσφαλέστερον εἰς τὰς ὁμαδικὰς τάσεις τῶν λαῶν, εἰς τὰς ὑποσυνειδήτους ὁρμὰς των, εἰς τὴν πίστιν των τέλος πάντων; Καὶ ἂν εἶναι ἔτσι, ποῖος ἠμπορεῖ νὰ γενικεύσῃ τὴν διάγνωσιν τῆς παρακμῆς, τὴν ἐποχὴν ποῦ ἕνας λαὸς μεγάλος καὶ μία χώρα, ποῦ χωρεῖ πολλὰς φορὰς τὴν σημερινὴν πολιτισμένην Δύσιν, ἐπιχειρεῖ νὰ λύσῃ τὰ τολμηρότερα προβλήματα ποῦ ἔθεσεν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τῆς ἱστορίας του ἐνώπιόν του ὁ ἄνθρωπος; Καὶ ἂν ἀκόμη ἡ Δύσις πεπρωμένον εἶναι νὰ πληρώνῃ πικρὸν τὸν φόρον τοῦ γήρατος, εἰς τοὺς μὴ ἀνεχομένους παραγραφὰς φυσικοὺς νόμους, μήπως δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ἀνατολὴν τόσον σφρῖγος, τόση νεότης, ἱκανὴ νὰ συνεχίσῃ καὶ ν' ἀποτελειώσῃ, ἴσως, εἰς νέον κύκλον καὶ μὲ ἰδικήν του πνοὴν τὴν δημιουργικὴν ἐποχήν, ποῦ συνεχιστής της μᾶλλον παρὰ ἐγκαινιαστὴς ὑπῆρξεν ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη; Καὶ δὲν πρέπει, εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, νὰ μᾶς τονώνῃ τὸ ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ καὶ τὴν πεποίθησιν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἀναδημιουργικὴ προσπάθεια, μετατιθεμένη ἐγγύτερον πρὸς τὰς ἀρχικὰς πηγὰς τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς περιόδου, πλαῖ εἰς τὴν εὔφορον, ἀπὸ ἕποψιν ψυχικῆς καλλιεργείας, Ἀσίαν, φυσικὸν εἶναι ν' ἀποδώσῃ δροσερωτέρους καὶ περισσότερον χυμώδεις καρποὺς: Χαρακτηριστικὸν τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ ἦτο τὸ γήϊνον, τὸ πολὺ γήϊνον. Διὰ τοῦτο ἀπέληξεν εἰς ἕνα ἀπότομον στέγνωμα ὅλων τῶν χυμῶν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς καλωσύνης, εἰς μίαν ὠμὴν ὑλιστικὴν ἀποστράγγισιν. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν

κυριαρχεῖ ὅλως ἀντιθέτως, τὸ θεοφόρον. Τὸ πνεῦμα ἐδῶ ἔχει προϋποθέσεις ἀναπτύξεως ἀσυγκρίτως περισσοτέρας. Τοῦτο ἀκριβῶς ἀποβαίνει ἐνισχυτικὸν τῆς πίστεως τῶν Εὐρωπασιατῶν. Ἀλλὰ μήπως εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης δημιουργίας, ἡ Ἑλληνορθόδοξος Ἀνατολὴ παρουσιάζει πιθανότητας ὑστερούσας ἐκείνων ποῦ παρουσίαζεν ἡ Δύσις κατὰ τὴν παρακμὴν τοῦ Βυζαντίου;

Γ΄

Ἔχομε μπροστά μας, ἕνα **ὁλόκληρον κόσμον. Τριακόσια ἑκατομμύρια Ἀνατολιτῶν—Εὐρωπασιατῶν—ποῦ κατοικοῦν μίαν ἔκτασιν ἀπὸ τὸν Βόρειον πόλον ἕως τὴν Μεσόγειον καὶ ἀπὸ τὰ Οὐράλια καὶ τὸν Ἀλτάϊ ἕως τὰς Ἄλπεις. Μέσα εἰς τὴν ἔκτασιν αὐτὴν τῶν ἠπειρωτικῶν διαστάσεων, ἐντοπίζονται αἱ ἐλπίδες τῆς νέας Ἀναγεννήσεως. Ἀπέναντι τῆς Δύσεως, ὁ εὐρωπασιατικὸς ἀνατολισμὸς διατηρεῖ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ βαρβάρου. Τὴν ὑπεροχὴν** δηλαδὴ **τῶν ἀνεκμεταλλεύτων δυνατοτήτων. Ἀλλά ἡ ὑπεροχὴ του αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ μόνη. Εἰς τὸ γεωγραφικό του ξάπλωμα ἀγκαλιάζει τὴν Ἀσίαν, τὴν χώραν τῶν ἀνυπολογίστων δυνάμεων καὶ τῶν τιτανικῶν δυνατοτήτων καὶ ἐγγίζει τὰς μυστικὰς πηγάς, ποῦ γεννοῦν τὰ γόνιμα ρεῖθρα τοῦ ἱεροῦ διὰ τῶν αἰώνων Νείλου. Εὐτυχεστέρους συνδυασμοὺς δὲν θά ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ ὀνειρευθῇ. Ἀλλὰ τὸ εὐτυχέστερον σημεῖον δὲν εἶναι ὁ γεωγραφικός,ὁ τοπικὸς** συνδυασμός. **Ὑπάρχει καὶ ὁ συνδυασμὸς ὁ *χρονικός*. Εὑρισκόμεθα εἰς τὸ χάραγμα μιᾶς βραδέως συντελουμένης ἀφυπνίσεως καθ' ὅλην τὴν Ἀσίαν.** Καὶ ἡ ἀφύπνισις αὐτὴ **σημειοῦται μὲ τὴν ἄμπωτιν τῆς ἐπιρροῆς τῆς Δύσεως,** ποῦ προδιαγράφεται ραγδαία καὶ ἀσφαλής. **Ὅλα αὐτὰ μήπως δὲν συντρέχουν** εἰς τὸ νὰ θρέψουν τοὺς λαμπροτέρους **ὁραματισμούς ; Ἕνα μουντὸ σουρούπωμα εἰς τὴν Δύσιν, φθάνει ἄραγε ν' ἀπελπίζῃ τὸν ἄνθρωπον,** ὅταν ἕνα ἄλλο γλυκοχάραμα διακρίνεται εἰς τὴν Ἀνατολήν ; Ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε ἡ ὑπόσχεσις αὐτή, τί θὰ ἠμποροῦσε νὰ περισώσῃ ἡ θλίψις μας διὰ τὸ σουρούπωμα αὐτό ; Ἀλλὰ μήπως εἶναι ἀπατηλὴ ἡ προϋπόθεσις, ὅτι οἱ φυσιολογικοὶ νόμοι, οἱ ὁποῖοι καθορίζουν τὴν παρακμὴν εἰς τὴν Δύσιν δὲν ἰσχύουν διὰ τὴν Ἑλληνορθόδοξον Ἀνατολήν ; Οἱ κοινοὶ ὅροι τῆς ζωῆς εἰς τὰς μεγάλας της γραμμάς, ἡ ὁμοιότης τῶν ἀναζητήσεων, τά ἴδια προβλήματα, τέλος αὐτὴ ἡ ἐξωτερικῶς τοὐλάχιστον ἀπαράλλακτος μηχανικὴ ὄψις τῆς προόδου, τὴν ὁποίαν ἐδανείσθημεν ἀπὸ τὴν Δύσιν καὶ τὴν ὁποίαν εἰσηγάγαμε πληθωρικῶς, χωρὶς καμμίαν ἐκλεκτικότητα, ἐκβιάζοντες πολλάκις κάθε ψυχικὴν καὶ αἰσθητικήν μας πρωτοτυπίαν; Μήπως τὸ φαινόμενον αὐτό δὲν μᾶς προδικάζει ν' ἀκολουθήσωμεν τὴν Δύσιν εἰς τὰς τύχας της ;

Τὸ ἐρώτημα βεβαίως ἀνησυχεῖ τὴν σκέψιν... Ὕστερα αὐτὸς ὁ συμφορμὸς ὁ ὁμαδικὸς καὶ ἡ ἄβουλος παρακολούθησις τῆς Εὐρώπης εἰς τὸν τελευταῖον ἀγωνιώδη σπασμὸν τῆς φθινούσης ἀκμῆς της, ἡ ἐνστικτώδης, ἡ αὐτόματος σχεδὸν, δορυφορικὴ κίνησις, ὁλόγυρα εἰς τὸν αἱματηρὸν ἄξονα ποῦ ἐχάραξεν αὐτὴ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπιθανάτιον πάλην, δὲν ἀποδεικνύει ὅτι ἡ δύναμις τῆς ἕλξεώς της ὑπῆρξε τρομερά, ὥστε νὰ κατορθώνῃ, χωρὶς νὰ τὸ πολυνοιώσουμε, νὰ μᾶς στροβιλίζῃ γύρω της εἰς τὸν χορὸν τῶν αἱμάτων, τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου ; Δὲν εἶναι τάχα ἐπαρκὴς διαπίστωσις τοῦ γεγονότος,

ὅτι δὲν ἔχομε καὶ δὲν ἠμποροῦμε νὰ ἔχωμε πρωτοβουλίαν εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν κινήσεών μας καὶ ὅτι, συνεπῶς, εἴμεθα καταδικασμένοι ν' ἀκολουθήσωμε τὴν Εὐρώπην εἰς τὸ μοιραῖον της τέλος, χωρὶς τοῦτο ν' ἀπαιτοῦν οἱ φυσιολογικοὶ νόμοι, ἀπαράλλακτα ὅπως αἱ σύζυγοι καὶ οἱ δοῦλοι εἰς τὰς Ἰνδίας, ἠκολούθουν ζωντανοὶ εἰς τὸν τάφον τοὺς ἀποθνήσκοντας κυριάρχους των ;

Αὐτὸ θὰ ἦτο τραγικόν. Μία σφριγῶσα φυλή, ὄχι, σειρὰ ὁλόκληρος φυλῶν, ποῦ δὲν ἔφθασαν ἀκόμη εἰς τὸ σημεῖον ν' ἀποδώσουν ὅ,τι θὰ ἠμποροῦσαν καὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν τόσων λαμπρῶν ὑποσχέσεων δείγματα, νὰ καταδικασθῇ ν' ἀφανισθῇ διότι ἥμαρτησε, διότι συμμετέσχε εἰς τὴν ἀνομίαν ἑνὸς κόσμου μελλοθανάτου ; Τοῦτο θὰ ἦτο τυφλὴ παρερμήνευσις καὶ δισστροφὴ τῶν ἠθικῶν νόμων. Ἀκατανόητος ἰδιοτροπία τῆς ἱστορικῆς Νεμέσεως· Ἀλλὰ ποῖος δύναται νὰ προεξοφλήσῃ ὅτι τοῦτο θὰ συμβῇ ; Εἶναι πολὺ πιθανόν, σχεδὸν βέβαιον, ὅτι ὁ ἀντίκτυπος τῆς ἐπιθανατίου ἀγωνίας τῆς Εὐρώπης θὰ εἶναι πολὺ ἰσχυρὸς εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν.

Οἱ ἠθικοὶ πόνοι, ποῦ θὰ μᾶς προξενήσῃ ἡ βραδεῖα δύσις, θὰ κλονίσῃ πολλούς. Ἀλλὰ τοῦτο θὰ συντελέσῃ, ἴσως, εἰς μίαν ἐπιλογήν. Ὅ,τι ὑπῆρξε πολὺ εὐπαθὲς, ὅ,τι ἦτο πολὺ ἀσθενικόν, ὅ,τι εἶχε πολὺ συνδεθῇ μὲ τὸν δύοντα κόσμον, ὅ,τι πολὺ ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, θὰ συναποθάνῃ μετ' αὐτοῦ, δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπιζήσῃ τῆς ἀγωνίας του. Τοῦτο ἴσως καὶ νὰ παρακωλύσῃ τὴν ὁμαλὴν πρὸς τὸ ἔμπροσθεν ἐξέλιξιν, ἴσως ὅμως καὶ ν' ἀποβῇ εὐεργετικώτερον διὰ τὴν ἐξέλιξιν αὐτήν. Ὅ,τι θὰ δημιουργηθῇ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀπὸ τὰ βάρβαρα πλήθη, θὰ εἶναι γνησιώτερον καὶ πρωτοτυπότερον. Ὅτι θὰ διέλθῃ ἡ Ἀνατολὴ μίαν περίοδον χάους, ψυχικοῦ μουδιάσματος καὶ σαστίσματος, εἶναι ἀναμφισβήτητον. Τοῦτο ὅμως δὲν θὰ εἶναι «πρὸς θάνατον», ἐκτὸς βεβαίως ἂν ἰσχυρότεραι δυνάμεις, κινούμεναι ἔξωθεν, μᾶς προλάβουν εἰς τὴν μεταβατικὴν περίοδον καὶ ἀνακόψουν βιαίως τὴν νέαν δημιουργικὴν ἀνάβασιν.

Τοῦτο θὰ ἦτο ὡσὰν τὲς πρωτανοιξιάτικες ἀπότομες καταιγίδες, ποῦ καταστρέφουν τὰ νέα σπαρτά. Θὰ ἦτο μία ἐπιδρομὴ ἀκρίδων εἰς ὀμπέλια χλωρά. Ἀπὸ τοιαῦτα ἀπρόοπτα δὲν εἶναι ἀρκούντως προφυλαγμένη καμμιὰ ἐποχή καὶ καμμιὰ ἀνθρωπίνη προσπάθεια. Ἀλλ' ὁ γεωργὸς ὁ καλὸς, οὐδέποτε παρημέλησε τὴν οπράν τοῦ ἀγροῦ του, ἐπὶ τῇ προόψει καταιγίδων, παγετώνων καὶ πλημμυρῶν. Ὅσον διὰ τοὺς φόβους, τοὺς ὁποίους προκαλοῦν οἱ ἐνδοιασμοὶ διὰ τὴν ὀργανικὴν ἑνότητα τῆς Ἀνατολῆς μὲ τὴν σύγχρονον Δ΄σιν, αὐτοὶ εἶνε ὑπερβολικοί. Διότι, μήπως δὲν ἀποτελεῖ ἐπαρκῆ ἔνδειξιν ὑγείας ἡ ἀντίδρασις ποῦ ἠκολούθησε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἔντονος σ' ὅλη τὴν Ἀνατολὴ, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποῦ ἐξεδηλώθη περισσότερον ἀπροκάλυπτος ἡ Εὐρωπαϊκὴ πάθησις ; Ἡ Ἀνατολὴ διῃσθάνθη ὁλόκληρος τὰς συνεπείας τῆς αἱματηρᾶς πλεκτάνης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπέμενε νὰ τὴν παρασύρῃ ἡ Εὐρώπη. Καὶ ἀντέδρασε. Ἂν ἐσύρθη εἰς τὸ σφαγεῖον τοῦ μεγάλου πολέμου καὶ ἂν ἄφῆκε τὰς χώρας της νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς θέατρον τοῦ ἀλληλοσπαραγμοῦ τῶν ξένων, τὸ ἔκαμε παντοῦ σχεδὸν, ὕστερα ἀπὸ ἐπίμονον ἄρνησιν, ὑποκύπτουσα εἰς τὴν δύναμιν τῆς βίας. Αὐτὴ ἡ ρωσσικὴ ἐπανάστασις καὶ ἡ διάρρηξις τῆς συμμαχίας μετὰ τῆς Ἀντάντ δὲν ἦτο ταχα ἀντίδρασις ὀργανισμοῦ ὑγιοῦς ; Καὶ δὲν εἶναι ἀκόμη περισσότερον παρηγορον

τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἀντίδρασις αὐτὴ δὲν προῆλθεν ἀπὸ τὴν προγραμματικὴν ἰδεολογίαν τῶν ἡγετῶν καὶ τῆς διανοουμένης τάξεως, ὅσον ἀπὸ αὐθόρμητον κίνησιν τῶν λαϊκῶν μαζῶν, αὐτῶν ποῦ ἀκολουθοῦν εἰς τὰς ἐκδηλώσεις των τὸ ἀλάθητον βαθύτερόν των ψυχόρμητον ; Ἢ μήπως ἡ ὅλη βαθυτέρα ζύμωσις, ποῦ συντελεῖται εἰς ὅλην τὴν Ἑλληνοσλαυϊκὴν Ἀνατολήν, ἀπὸ τῆς Μεσογείου ἕως τὰ Καρπάθια, δὲν πρέπει νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς ἀνατίμησις τῆς διανυθείσης πορείας καὶ προσπάθεια ἐξευρέσεως νέων στηριγμάτων καὶ νέων σχηματισμῶν, πρὸς ἀποτίναξιν κάθε ξενικοῦ ἐπηρεασμοῦ, πρὸς πληρεστέραν χειραφέτησιν, πρὸς ἀπολύτρωσιν ἀπό τήν ἐπιβολὴν τῆς Δύσεως; Ἂν ἡ ἐξέλιξις ἐδῶ δὲν εἶναι τόσον ὁμαλὴ καὶ ἀποφασιστική, ἂν αἱ ταλαντεύσεις εἶναι ἰσχυραὶ καὶ ἀπότομοι, αὐτὸ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὰς γεωγραφικὰς συνθήκας καὶ τὴν δυναμικὴν ἀνεπάρκειαν τῶν κρατικῶν μικροοργανισμῶν, ποῦ παλαίουν ν' ἀπολυτρωθοῦν καὶ ἀπὸ τὸ ἀσυγκρίτως ἰσχυρότερον τῶν μετὰ τῆς Δύσεως οἰκονομικοπνευματικῶν δεσμῶν των. Διὰ τοῦτο ἡ ὅλη ζύμωσις δὲν ἐσυντονίσθη ἀκόμη ἁρμονικά, δὲν ἀπέκτησε ρυθμὸν καὶ σταθερὰν ἐνιαίαν γραμμήν. Οὔτε ἦτο αὐτὸ δυνατὸν τόσον γρήγορα. Ἐκεῖνο ποῦ εἶναι ἀναμφισβήτητον εἶναι τὸ γεγονὸς τῆς ἀξιοσημειώτου ψυχοδιανοητικῆς ἐξελίξεως, τῆς ὁποίας τὴν παρουσίαν σημειώνουν αἱ συχναὶ ἀπόπειραι ποῦ κατατείνουν εἰς τὸ νὰ καθορίσουν τὴν θέσιν τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀπέναντι τῆς Δύσεως καὶ ἀπέναντι τοῦ ἐπαπειλουμένου μαρασμοῦ. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ μόνον σύμπτωμα εὐρύνσεως τῶν διανοητικῶν ὁριζόντων ἀλλὰ καὶ αἴσθησιν τῆς ἀνάγκης τῆς ἀναμετρήσεως τῶν ζωτικῶν ἱκανοτήτων τῶν λαῶν αὐτῶν, δι' ἰδίαν αὐτοτελῆ ὕπαρξιν. Ἐδῶ λειτουργεῖ σαφῶς τὸ αἴσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως καὶ τῆς ἀναζητήσεως στέγης ἀσφαλοῦς, ἐπὶ τῇ προόψει καταιγίδος ἐπικειμένης. Καὶ εἰς τοῦτο ἔγκειται τὸ σπουδαιότερον, ἂν ὄχι τὸ πᾶν. Τὸ ὑγιὲς ψυχόρμητον νικᾷ.

Ὅ,τι προέχει, εἶναι νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ περίσωσις ἀπὸ τὴν ἐπαπειλουμένην συμφοράν. Τὰ ἄλλα θ' ἀκολουθήσουν αὐτομάτως. Οἱ πολιτισμοὶ δημιουργοῦνται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ὡρισμένης συμπτώσεως ἀναγκῶν. Αὐταὶ εἶναι οἱ νόμοι ποῦ τοὺς καθορίζουν. Μόλις θέλουν προκύψει καὶ διαγνωσθῇ αἱ ἀνάγκαι, θὰ εὑρεθοῦν καὶ αἱ θεραπεῖαι. Οἱ λαοὶ ποῦ ἐδημιούργησαν ὑψηλὰς μορφὰς ζωῆς, ἐδούλευον εἰς ἀνάγκας καὶ εἰς τὴν θεραπείαν αὐτῶν ἀπέβλεπον οὔτε δὲ εἶχον ἄλλην ἔννοιαν τῶν ἀξιῶν, τὰς ὁποίας ἀνεδείκνυον. Μόλις θέλουν προκύψει ἄτεγκτοι, ὠμαὶ αἱ ἀνάγκαι, θὰ ἐξευρεθοῦν καὶ αἱ θεραπεῖαι. Ἔτσι ἀβίαστα καὶ αὐτόματα θὰ προκύψουν αἱ δημιουργίαι. Τὸ πᾶν διὰ τὴν πρόοδον εἶναι ἡ ὕπαρξις τῆς ζωτικῆς ἀνάγκης, ἡ διὰ τὴν ἀκρίβειαν, ἡ ἀένναος εὔρυνσις καὶ αὔξησις τῶν ζωτικῶν ἀναγκῶν. Ἀπὸ αὐτὴν πηγάζει ὁ πόθος τῆς ἀποκτήσεως νέων πόρων, νέων πηγῶν ὑλικοῦ, διανοητικοῦ καὶ ψυχικοῦ πλουτισμοῦ. Αἱ ἐποχαὶ ποῦ δημιουργοῦν πρέπει νὰ εἶναι τόσον ὑγιεῖς φυσιολογικῶς καὶ τόσον ἰσχυραί, ὥστε νὰ μὴ ῥίπτωνται ἐπιπόλαια, ἀνεξέταστα, ἀνυπολόγιστα εἰς περιπετείας. Ἔτσι θὰ διατηροῦν διαυγεῖς τοὺς διανοητικούς των ὁρίζοντας καὶ θὰ μποροῦν ν' ἀνακαλύπτουν νέας μορφὰς δημιουργίας. Ἐπίσης πρέπει νὰ εἶναι ὁρμητικαὶ μέχρις ἑνὸς βαθμοῦ, ἁπληστοεἰς τὸ ἐξουσιαστικόν των ΘΕΛΩ καὶ εἰς τὸν ἔρωτα τῆς κυριαρχίας. Διότι ἂς μὴ λησμονηθῇ, ὅτι τὸ ὄνειρον τῆς αἰωνίας εἰρήνης, ποῦ ἀναιμικόν της σύμ-

βολον ἔστησεν ἡ μεταπολεμικὴ Εὐρώπη τὴν Κ. Τ. Ἐθνῶν, εἶναι ἡ πιὸ χαρακτηριστικὴ ἔνδειξις τῆς παρακμῆς της. Καὶ ἡ Κοινωνία, ἂν εἶναι μοιραῖον νὰ λειτουργήσῃ ὡς θεσμὸς ζῶν, μίαν ἡμέραν θὰ ὁδηγήσῃ ἀσφαλέστερα εἰς τὸν πόλεμον παρὰ εἰς τὴν εἰρήνην τὰ ἔθνη. Διὰ τὸν Ἀνατολίτην, ποῦ ἔχει κατανοήσῃ τὴν ἀξίαν του, ἡ σημερινὴ ρωσσικὴ προσπάθεια, πρὸς διείσδυσιν εἰς τὴν ἀποικιακὴν Ἀσίαν πρέπει ν' ἀποτελῇ τὴν πλέον παρήγορον ἔνδειξιν. Διότι μαρτυρεῖ ὅτι ὁ πόθος τῆς κυριαρχίας παραμένει ἐκεῖ ἐπάνω ἰσχυρὸς. Ἀφήνομεν ὅτι διὰ τὰς προϋποθέσεις μιᾶς ἀναγεννήσεως, τὸ ἄνοιγμα θυρῶν πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ ἡ διάνοιξις διόδων διὰ τὰ ἐκεῖθεν ρεύματα, ἀποτελεῖ τὴν πλέον εὐεργετικὴν ἀπαρχήν.

Εἰς τὸ βαθὺ θεμελίωμα τῆς νέας ἐποχῆς, τὴν ὁποίαν ὁραματίζονται οἱ Ρῶσσοι Εὐρωπασιᾶται, θέτουν ἀφ' ἑνός τὴν ἑλληνοσλαυϊκὴν ὀρθοδοξίαν καὶ ἐξ ἄλλου τὰ γενικώτερα παγκόσμια προβλήματα ποῦ ἔθεσεν ὑπὸ λύσιν ἡ πανανθρωπίνη σκέψις διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἡ πρώτη θὰ δώσῃ τὰς ὑψηλὰς μορφάς, ὑπὸ τὰς ὁποίας θέλει ἐπιδιωχθῇ τῶν δευτέρων ἡ λύσις. Ἡ ἀνθρωποθεϊστικὴ κοσμοθεωρία τοῦ Ντοστογέφσκη, εὑρίσκει πλήρη τὴν ἐφαρμογήν της εἰς τὸν συνδυασμὸν αὐτόν. Καὶ αἱ θεωρίαι τοῦ προφήτου τῆς ὀρθοδοξίας θὰ κινήσουν, πᾶν ὅ,τι κινεῖται καὶ ζῇ καὶ ὑπάρχει εἰς τὴν ἑλληνορθόδοξον Ἀνατολήν. Ἡ ἕλξις τῶν ψυχικῶν συγγενειῶν θὰ εἶναι ὁ ἰσχυρὸς καὶ ὀσφαλὴς ὁδηγητὴς εἰς τὸν συναγερμόν.

Ὕστερα ποῦ ἄλλοῦ μποροῦν νὰ εὕρουν τόσον τελείαν τὴν ἐναρμόνισιν των αἱ δύο αὐταὶ θεμελιακαὶ βάσεις, παρὰ εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν δρόμων ποῦ ὁδηγοῦν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἀπὸ τὰς δύο ἠπείρους εἰς τὴν τρίτην, τὴν Ἀφρικήν ; Κάποια νέα προσπάθεια θὰ γίνῃ διὰ νὰ ζευχθοῦν πάλιν αὐτοὶ οἱ ἠπειρωτικοὶ δρόμοι. Αὐτὸ ἐπεχείρησαν ἄλλως τε ὅλαι αἱ μεγάλαι ἐποχαί. Μετὰ τὴν τελευταίαν ἄμπωτιν τῆς Δύσεως, ποῦ μοιραίως παρέσυρε καὶ τὸν ἑλληνισμόν, τὸ πείραμα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς διαβάσεως θὰ ἐπαναληφθῇ. Καὶ ἐκεῖ ὅπου ζευγαρώνουν δύο Κόσμοι, ὅπου ἁπλώνει τὰ νησιά του τὸ Ἀρχιπέλαγος, ὅπου κεῖνται τὰ «μητρικὰ ὄργανα τῆς Εὐρώπης» κατὰ τὴν ἔκφρασιν ἑνὸς Σλαύου ποιητοῦ, πρέπει ν' ἀναμένωμεν γρηγοροῦντες τοὺς Νέους Καιρούς.

ΣΤ. ΚΑΝΟΝΙΔΗΣ

ΤΟ ΓΙΑΤΡΙΚΟ ΤΗΣ ΠΑΠΑΔΙΑΣ

(Τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» δὲν δύναται νὰ μὴ ἐκφράσῃ τὴν χαράν του διὰ τὸν ἐνθουσιασμὸν μὲ τὸν ὁποῖον οἱ ἀπανταχοῦ τῆς Μακεδονίας λόγιοι ἔσπευσαν νὰ συνεργασθοῦν εἰς αὐτό, φροντίζοντες διὰ τῆς ἐκλεκτῆς των συνεργασίας νὰ συμβάλουν κατὰ τὸ δυνατὸν εἰς τὴν ἀρτιωτέραν ἐμφάνισιν τοῦ βιβλίου τοῦ ὁποίου ἡ ἔκδοσις σημειώνει ἀπαρχὴν γενικωτέρας συνεργασίας τῶν διανοουμένων τῆς Μακεδονίας καὶ μέσον γνωριμίας αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ τοὺς ἀναγνώστας του.

Κ. ΤΣΙΤΣΕΛΙΚΗΣ

Εἰς τὸν ὁρίζοντα τῆς πνευματικῆς παραγωγῆς τῆς Μακεδονίας μιὰ ἐξαιρετικὴ θέσι κατέχει καὶ ἡ φυσιογνωμία τοῦ ἐκ Κοζάνης Δικηγόρου κ. Κ. Τσιτσελίκη, τοῦ ὁποίου τὸ ἐπιστημονικὸν κῦρος καὶ ἡ λογογραφικὴ δεινότης κατέστησαν αὐτὸν γνωστότατον καὶ ἀγαπητότατον εἰς τὸν κόσμον τῶν Γραμμάτων. Ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν ἐπροξένησαν εἰς τοὺς διανοουμένους, αἱ «Μακεδονικὲς εἰκόνες» του, τόμος ὡραίων διηγημάτων του τὰ ὁποῖα ἐκυκλοφόρησαν εὐρύτατα ἀναγνωσθέντα ἀπλήστως. Δημοσιεύομεν κατωτέρω τὸ «Γιατρικὸ τῆς παπαδιᾶς», διήγημα τὸ ὁποῖον ἀναδεικνύει τὴν γλαφυρότητα τοῦ καλάμου τοῦ καλοῦ μας συνεργάτου καὶ χαρακτηρίζει τὴν Μακεδονικὴν ψυχὴν τὴν ὁποίαν πάντοτε ἐθέρμανε ὁ ἁγνὸς πατριωτισμός.)

Ἕνας ταγματάρχης κ' ἕνας ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ, ὀγδόντα δύο δεκανεῖς καὶ ἄλλοι ὀγδόντα ὁπλῖται εἶχαν ἀποτελέσει τὸν ἐθελον-

τικὸν λόχον Κοζάνης. Ἀπὸ τοὺς δεκανεῖς τέσσαρες εἶχαν ὀνομασθῇ ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου Διοικητοῦ τοῦ λόχου ἔφιπποι ἀγγελιοφόροι καὶ εἶχαν προικισθῇ μὲ τέσσαρα ἄλογα τῆς ἐπιτάξεως, χωρὶς πληρωμήν.

Ὁ λόχος αὐτὸς—ὁ ὁποῖος στὴ Λάρισσα ὠνομάσθηκε λόχος τῶν δεκανέων—εἶχε σχηματισθῇ μέσα στὸν ἱερὸ καὶ μεγάλο ἐνθουσιασμό, ὁ ὁποῖος εἶχε καταλάβῃ τοὺς Κοζανίτας τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀπελευθερώσεως των ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ἕνας ἐνθουσιώδης πατριώτης συνέταξε μίαν αἴτησιν πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον-Διάδοχον καὶ ἡ αἴτησις αὐτὴ ἐκαλύφθη μὲ ἑκατὸν ἑξῆντα δύο ὑπογραφὰς τῶν καλυτέρων παιδιῶν τῆς Κοζάνης μέσα σὲ δύο ἡμέρες. Ἡ κατάταξις καὶ τὸ ντύσιμο ἔγιναν τὴν τρίτην ἡμέραν. Τὴν τετάρτην ἄρχισαν τὰ γυμνάσια. Ἱματισμός, ὁπλισμὸς καὶ ἐξάρτυσις ὅλα ἀπὸ τὰς ἀποθήκας τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, ποῦ τὲς εἶχεν ἐγκαταλείψῃ γεμάτες στὴν Κοζάνη μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου. Ἔτσι δὲν ζημιώθηκε τὸ Ἑλληνικὸ Δημόσιο καὶ ὁ πρωτότυπος αὐτὸς λόχος εἶχε κάτι τὸ ξενοφανὲς καὶ περίεργο διότι οἱ ἄνδρες του ἦσαν τελείως Τοῦρκοι στρατιῶται μὲ ἕναν ἄσπρο σταυρὸ μόνον στὸ πηλίκιο.

Ὁ ἀρχιστράτηγος-Διάδοχος ἀπησχολημένος μὲ τὸ ἐπιτελεῖο του, τὴς μέρες ἐκεῖνες μὲ τὴν μελέτη τῆς προελάσεως κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὸ πατριωτισμὸ τῶν ἀνδρῶν τοῦ λόχου οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀκόμη ἀγύμναστοι, διέταξε νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν λαφύρων τῆς μάχης τοῦ Σαρανταπόρου εἰς Λάρισσαν. Εἰκοσιτέσσαρα πυροβόλα Κρούπ, καμμιὰ πενηνταριὰ βλητοφόρα, ἀμέτρητες ὀβίδες τῶν 7,05, κιβώτια καὶ κάσσες ὑγειονομικοῦ ὑλικοῦ, στολὲς καὶ σκηνὲς καὶ ἄλευρα καὶ ζάχαρι καὶ γαλέτα καὶ τουφέκια καὶ ξιφολόγχες καὶ ὅ,τι ἄλλο μπορεῖ ν' ἀφίσῃ ἕνας στρατὸς ὁ ὁποῖος ἐτράπη εἰς φυγὴν ἅμα ἀντελήφθη ὅτι οἱ τσολιάδες μας εἶχαν καβαλικέψει τὴν «Σιάπκάν», ἦσαν τὰ λάφυρα τὰ ὁποῖα διετάχθη νὰ μεταφέρῃ ὁ λόχος. Καὶ ἐπειδὴ ἴσως μέσα στὰ λάφυρα ἐπρώτευαν τὰ εἴδη τοῦ Πυροβολικοῦ, ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου ἕνας ταγματάρχης καὶ ἕνας ὑπολοχαγὸς τοῦ Πυροβολικοῦ.

Ἔτσι ἕνα πρωῒ ξεκίνησε συντεταγμένος ὁ λόχος μὲ τὰ τραγούδια τῶν ὁπλιτῶν, τὴς εὐχὲς τῶν φίλων καὶ τὰ δάκρυα τῶν μητέρων καὶ συζύγων καὶ τράβηξε κατὰ τὰ Σέρβια καὶ τὴ Λάρισσα ἐνῷ ὅλος ὁ ἄλλος στρατὸς τραβοῦσε γιὰ τὸ Σόροβιτς καὶ τὰ Γιανιτσὰ ὅπου εἶχεν ἤδη ἀρχίσει ἡ ἱστορικὴ μάχη.

Ὁ πρῶτος καταυλισμὸς τοῦ λόχου ἔγινε στὰ Σέρβια ὅπου καὶ πα-

ρασκευάσθηκε τὸ πρῶτο συσσίτιο εἰς ἕνα λέβητα δανεικὸ ἀπὸ κάποιον ζαχαροπλάστην τῶν Σερβίων, ὅλα ἔλειπαν ἐκτὸς τοῦ κρέατος· διότι ὅλα τα Τουρκικὰ κοπάδια τὰ ὁποῖα συναντήσαμε στὸ δρόμο συνεισέφεραν, ἀπὸ ἐνθουσιασμὸ ἴσως, ἕνα δύο πρόβατα γιὰ τὴ διατροφὴ τοῦ λόχου. Κουραμάνα πέρναμε ἀπὸ ὅλους τοὺς στρατιωτικοὺς σχηματισμοὺς, ποῦ βρίσκαμε στὸ δρόμο. Ρύζι, ἁλάτι, πιπέρι κουτάλες καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειάσθηκε γιὰ τὴν παρασκευὴ τοῦ συσσιτίου ἔπρεπε νὰ ἐξοικονομηθοῦν στὰ Σέρβια καὶ γι' αὐτὸ ἄργησεν ἡ διανομή, ἀφοῦ καὶ οἱ μάγειροι ἐξευρέθησαν ἐκείνην τὴν στιγμὴν καὶ σιτιστὴς καὶ συσσιτιάρχης διωρίσθησαν ἐκ τοῦ προχείρου ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Ὁ λόχος εἶχε φθάσει στὰς τρεῖς μετὰ τὸ μεσημέρι καὶ τὸ συσσίτιο ἔγινε στὰς ἐννηά. Οὐδέποτε κατώρθωσα νὰ μάθω ἂν ὁ πρωτότυπος αὐτὸς λόχος εἶχε καμμιὰ πίστωσι καὶ κανένα διαχειριστὴ οὔτε καὶ καμμιὰ ἄλλη ἀνωτέρα στρατιωτικὴ ἀρχὴ ἐκτὸς τῶν ἀξιωματικῶν ποὺ εἴπαμε στὴν ἀρχή. Ὅ,τι ὅμως τοῦ ἔλειπεν ἀπὸ ὀργάνωσι, οἰκονομία, καὶ αὐστηρὰ στρατιωτικὴ πειθαρχία ἀνεπληροῦτο ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸ ἐνθουσιασμὸ τῶν ἀνδρῶν —στοὺς ἄνδρας πρέπει νὰ λογαριάζουμε καὶ τοὺς δεκανεῖς γιατὶ αὐτοὶ ἦσαν οἱ περισσότεροι— οἱ ὁποῖοι ἦσαν πρόθυμοι γιὰ κάθε ὑπηρεσία καὶ κάθε ἀγγαρεία ποῦ θὰ ἐχρειάζετο γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τοῦ λόχου.

Τὸ πρῶτο ἐκεῖνο βράδυ ὁ λόχος ἐστρατωνίσθηκε σὲ κάτι μεγαλοπρεπῆ ἀλλὰ ἐγκαταλελειμμένα Μπέϊκα σπήτια σὰν μικρὰ ἀνατολίτικα παλάτια, ρημαγμένα ὅμως ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ τὸ πλιάτσικο τῶν ἐντοπίων χωρικῶν οἱ ὁποῖοι ἐκδικούμενοι ἴσως τὴν σφαγὴν τῶν ἑβδομῆντα ἀθώων θυμάτων τῆς τουρκικῆς θηριωδίας ρίχθηκαν πρῶτα στὶς ζωοτροφίες τῶν Μπέηδων, ποὺ ἦταν ἄφθονες μέσα στὶς ἀποθῆκες καὶ ὕστερα στὰ ἄλλα κινητὰ ποὺ μποροῦσαν νὰ μεταφερθοῦν στὰ χριστιανικὰ χωριὰ ἐπάνω στὰ μουλάρια. Ὅσα δὲν μεταφερόνταν ἢ δὲν μοιράζονταν γίνονταν κομμάτια. Ἕνα καινούργιο Γερμανικὸ πιάνο, ποὺ ἀπέδιδε ποιὸς ξέρει τίνος σκλαβωμένης χανοὺμ τὰ βαθειὰ τῆς ψυχῆς της βάσανα σὲ μελαγχολικοὺς ἀμανέδες καὶ γλυκὰ «Σαμπαχί» ποῦ πετιοῦνταν ἀπὸ τὰ τριανταφυλλένια της δάχτυλα, κλειδωμένο ὅπως ἦταν, χρησιμοποιήθηκε ὡς μπάγκος ἐπάνω στὸν ὁποῖον οἱ Χασιῶτες μοίρασαν μὲ τὶς μαχαίρες ἕνα παχὺ μοσχάρι τοῦ Μπέη.

Τὴς εὐχὲς τῶν φίλων καὶ τὰ δάκρυα τῶν μητέρων.

Ἕνα μεγάλο μεταξωτὸ Περσικὸ χαλί, ἐναντίον τοῦ ὁποίου εἶχαν ἐπιπέσει τρεῖς μαζὺ Χασιῶτες καὶ τὸ ἅρπαξαν ἀπὸ τῆς τρεῖς γωνίες του, μοιράσθηκε σὲ τρία κομμάτια καὶ κατεστράφη ἀδόξως. Ἕνα κομμάτι τοῦ χαλιοῦ αὐτοῦ εἶδε κάποιος φίλος μου νὰ χρησιμοποιῆται ὕστερα ἀπὸ ἕνα - δυὸ χρόνια ὡς ὑπόστρωμα στὴν κούνια ἑνὸς μέλλοντος κατσικοκλέφτη στὴν Καστανιά.

Ὅταν ἔφθασεν ὁ λόχος μας στὰ Σέρβια τὸ πλιατσικολόγημα εἶχε σταματήσει. Τὸ κράτος τοῦ Ἑλληνικοῦ Νόμου εἶχεν ἁπλώσει τὰ φτερά του στὴ χαροκαμμένη πολίχνη, σκοποὶ χωροφύλακες ἐγύριζαν μὲ τὸ ὅπλον ἐπ' ὤμου στοὺς ἐρημωμένους δρόμους καὶ φύλαγαν τὰ ἐγκαταλελειμμένα σπήτια γιὰ νὰ παραδώσουν ὅτ,ι εἶχε σωθῇ στοὺς νοικοκυρέους ἂν καὶ ὅταν θὰ γύριζαν μετὰ τὸν πόλεμο.

Σὲ δυὸ ἀπ' αὐτὰ τὰ μεγάλα ρημαγμένα σπήτια ἐστρατωνίσθησαν οἱ ἄνδρες τοῦ λόχυυ. Στὴ σάλα τοῦ ἑνὸς ἄναψαν μιὰ μεγαλοπρεπῆ λάμπα - πολυέλαιο, ποῦ εἶχε νὰ ξανανάψῃ ἀπὸ τῆς νύχτες τοῦ τελευταίου Ραμαζανιοῦ καὶ τὴν ὁποίαν κρεμασμένην ὅπως ἦταν ἀπὸ τὸ ψηλὸ ταβάνι δὲν εἶχαν προσέξει φαίνεται οἱ Χασιῶτες γιὰ νὰ τὴν σπάσουν ἀφοῦ δὲν μποροῦσαν νὰ τὴν μοιράσουν. Στὴν σάλα αὐτὴν φαγώθηκε τὸ συσσίτιο καὶ γιὰ νὰ συμπληρωθῇ ἡ φανταστικὴ αὐτὴ γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ στρατιώτου πολυτέλεια γυναικεῖες μεταξωτὲς πουκαμίσες ντεκολτὲ ποῦ τὶς βρῆκαν ἄφθονες οἱ φαντάροι μέσα στὰ σπασμένα σεντούκια τῶν χανυμισῶν ἐχρησίμευσαν ὡς νυχτικὰ τὴν πρώτη αὐτὴ βραδιὰ τῆς πορείας τοῦ λόχου.

Τὴν ἄλλη ὅμως βραδυὰ ὁ καταυλισμὸς ἔγινε κοντὰ στὴ Λαβανίτσα κάτω ἀπὸ τὰ πουρνάρια καὶ τὰ πεῦκα τοῦ δάσους ὅπου ἀντὶ ἄλλου φωτισμοῦ εἴχαμε τὴς λάμψεις τῶν ἀστραπῶν καὶ ἀντὶ νυχτικῶν τὴν πυκνὴ βροχὴ ποῦ τρυποῦσε τὴς κουβέρτες, περνοῦσε τὴν χλαίνη καὶ τὸ χιτώνιο καὶ ἔφθανε ὡς τὰ κόκκαλα.

Ποῦ καὶ πῶς νὰ κοιμηθῆ κανείς ; οὔτε φωτιὰ νὰ ἀνάψουμε μπορούσαμε γιατὶ ὅλα ἦσαν βρεγμένα. Τώρα ἄρχιζε ἡ στρατιωτικὴ ζωὴ καὶ ὅσον αὐτὴ προχωροῦσε τόσο ὠλιγόστευε ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ πειθαρχία τῶν πρώτων ἡμερῶν καὶ τόσο αὔξανε ἡ αὐστηρότης, ἡ ἀπειλὲς τὰ βρισίδια καὶ τὰ ἀγριέμματα τοῦ κ. Ταγματάρχου. Τὴν τρίτην ἡμέρα τῆς πορείας ὁ λόχος εὑρίσκετο στὸ πεδίον τῆς μάχης τοῦ Σαραντα-πόρου. Ἐστρατωνίσθη εἰς τὸ «Λειβαδιώτικο χάνι» κάτωθεν τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν εἶχε τὸ Τουρκικὸ πυροβολικὸ κατὰ τὴν μάχην καὶ κατόπιν συμβουλίου τῶν ἀξιωματικῶν ἀπεφασίσθη νὰ σταλῶσι τὴν ἑπομένην διάφορα ἀποσπάσματα τοῦ λύχου διὰ νὰ ἐπιτάξουν βώδια ἀπὸ τὰ

πέριξ Χασιώτικα χωριὰ διὰ νὰ μεταφέρουν τὰ πυροβόλα, βλητοφόρα καὶ ὀβίδες. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἄλλα μικρότερα κατ' ὄγκον λάφυρα εἶνε περιττὸ νὰ ἀναφέρουμε ἐδῶ ὅτι δὲν ἔμεινε οὔτε ἕνα καρφὶ ἀπὸ κιβώτιο, οὔτε ἕνα μανίκι ἀπὸ ἱματισμό, οὔτε ἕνα σπυρὶ ρύζι, ζάχαρι καὶ ἄλευρα, γιατὶ σὲ δέκα μέρες μέσα, ποῦ ἔκαμε νὰ καταρτισθῇ καὶ νὰ φθάσῃ ὁ λόχος μας στὸ πεδίο τῆς μάχης οἱ εὐκνήμιδες Χασιώτες τῶν Καμβουνίων καὶ τοῦ Ὀλύμπου τὰ εἶχαν μεταφέρει στὰ σπήτια τους! Καὶ γιατὶ ὄχι; Πόλεμος σοῦ λέγει ὁ ἄλλος! Πεντακόσια χρόνια τώρα περιμένουμε τὴ λευτεριὰ καὶ νὰ μὴν ἁρπάζουμε τὰ Τούρκικα πράγματα; Ἂν μποροῦσαν καὶ τὰ κανόνια νὰ κομματιασθοῦν καὶ νὰ πωληθοῦν σὲ κανένα σιδηρουργεῖο στὴ Λάρισσα ἢ στὴν Κοζάνη εἶναι ζήτημα ἂν θὰ εὕρισκε τίποτε ὁ λόχος νὰ μεταφέρῃ. Ἕνα ἀπόσπασμα διετάχθη νὰ μεταβῇ εἰς Δελινίσταν, ἕνα ἄλλο στὴ Βουβάλα, ἕνα στὸ Λυκοῦδι, ἄλλο στὴ Λαβανίτσα καὶ ἄλλα στὰ διάφορα ἄλλα χωριά. Στὸ ἀπόσπασμα τῆς Λαβανίτσας εἴμεθα δώδεκα ἄνδρες, ἐκ τῶν ὁποίων ἑπτὰ δεκανεῖς καὶ πέντε ὁπλῖται. Πάντοτε οἱ δεκανεῖς ἦσαν περισσότεροι τῶν ὁπλιτῶν. Ξεκινήσαμε τὸ πρωῒ ἀπὸ τὸ «λειβαδιώτικο χάνι» μὲ μιὰ ψιλὴ καὶ ἀδιάκοπη βροχὴ τραγουδῶντας καὶ μασσῶντας στὸ δρόμο λίγη κουραμάνα καὶ ἕνα κομμάτι κεφαλοτύρι ποῦ εἴχαμε στὰ σακκίδια, ξεκουρασθήκαμε τὸ μεσημέρι στὸ «Παλάτι τοῦ Βασιλιά» καὶ κατὰ τὲς τέσσαρες πέντε φθάναμε στὴ Λαβανίτσα.

Ὅταν πλησιάσαμε στὸ χωριό, ἕνας ὠχρὸς, ἀδύνατος, χειμοπωριάτικος ἥλιος κατώρθωσε νὰ τρυπήσῃ ἕνα σύννεφο καὶ νὰ στείλῃ μερικὲς ἀχτίδες του ἐπάνω στὸν πυκνὸ καπνὸ ποῦ ἔβγαζε τὸ ἡφαίστειο τῆς Λαβανίτσας.

Περνούσαμε ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς κίτρινους αὐτοὺς καπνοὺς χωμένοι ὡς τά γόνατα στὴν πηχτὴ λάσπη καὶ λέγαμε τώρα ποῦ ἔγινεν ἑλληνικὸ θὰ φροντίσῃ πλέον τὸ Κράτος νὰ σταματήσῃ τὸν ὑπόγειον αὐτὸν φοῦρνον, ποῦ ἀπὸ τριάντα-σαράντα χρόνια τώρα καίει ἀδιάκοπα καὶ καταστρέφει, ποιὸς ξέρει, τί πλούσια στρώματα λιγνίτου ἢ κοινοῦ λιθάνθρακος, τσιγαρίζει τὴ βλάστησι καὶ χαντακώνει κάθε λίγο καὶ λιγάκι τὸν δημόσιο δρόμο μὲ τὰς καθιζήσεις τοῦ ἐδάφους.

Πῶς ἔπιασε φωτιά; Κανένας δὲν ξέρει· οἱ γέροι μόνον τῆς Λαβανίτσας θυμοῦνται ὅτι ἀπὸ καμμιὰ σαρανταριὰ χρόνια ἄρχισε νὰ καίῃ τὸ χῶμα καὶ νὰ βγάζῃ καπνὸ καὶ νὰ χαλνοῦν τὰ χωράφια, ἀλλὰ ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις καμμιὰ φορὰ δὲν σκέφθηκε νὰ τὸ σβύσῃ καὶ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὸν ὑπόγειο πλοῦτο.

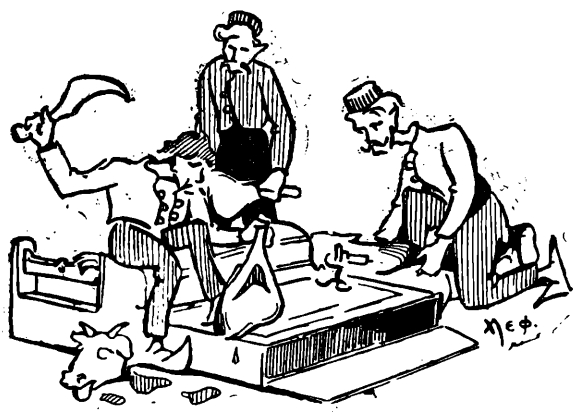
Περάσανε ἄλλα δέκα—ἕνδεκα χρόνια ἀφ' ὅτου ἔγινε Ἑλληνικὸ

καὶ τὸ βουνὸ τῆς Λαβανίτσας ἐξακολουθεῖ νὰ καίῃ καὶ νὰ καπνίζῃ ὅπως καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας.

Πρωτοῦ νὰ 'μποῦμε στὸ χωριὸ φροντίσαμε νὰ κανονίσωμε φιλικῶς τὸ ζήτημα τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀποσπάσματος εἴμεθα ἄλλως τε οἱ πρῶτοι Ἕλληνες στρατιῶται ποῦ θὰ μπαίναμε στὴ Λαβανίτσα. Χωρὶς πολλὲς συζητήσεις ἀνετέθησαν τὰ καθήκοντα τοῦ λοχίου τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀποσπάσματος εἰς τὸν δεκανέα Χασάπην Ἀθανάσιον, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ ὁ μεγαλείτερος ὅλων μας καὶ καλὸς σκοπευτὴς καθ' ὃ κυνηγός. Αὐτὸς θὰ διέτασσε καὶ θὰ διηύθυνεν ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ κατορθώσουν οἱ χωρικοὶ καὶ φυγαδεύσουν τὰ βώδια τους. Ἀπεφασίσθη νὰ τὸν ὀνομάζουμε ὅλοι μας «κύρ-λοχία» καὶ νὰ ὑπακούωμε στὰς διαταγάς του.

Ὅσο πλησιάζαμε τόσο εὐκρινέστερα ἀκούαμε κάτι δυνατὲς φωνές, ποῦ ἔμοιαζαν σὰν μαλώματα, σὰν καυγάδες ποῦ γινόνταν στὸ μεσοχώρι. Ὅταν ὅμως εἴμεθα εἰς ἀπόστασιν τετρακοσίων σχεδὸν μέτρων κάποιος ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἀντελήφθη καὶ ὅλοι μας εἴδαμε καμμιὰ εἰκοσαριὰ χωριάτες νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὴν ἀντικρυνὴ πλευρὰ τοῦ χωριοῦ καὶ νὰ διευθύνωνται πρὸς τὸ δάσος. Ὡρισμένως μᾶς εἶχαν ἀντιληφθῆ. Γιατὶ ὅμως ἔφευγαν; Ποιὸς τοὺς εἶπε τὸ σκοπό, γιὰ τὸν ὁποῖον ἤρχετο τὸ ἀπόσπασμα;

Ὁ «κύρ-λοχίας» διέταξε νὰ ἡσυχάσουμε.—Παιδιὰ σιωπή· ἂς μποῦμε μιὰ στὸ χωριὸ καὶ ἐκεῖ τὰ κανονίζουμε! Ἕνας δεκανεὺς καὶ δύο ὁπλῖται διετάχθησαν νὰ προχωρήσουν ὡς ἐμπροσθοφυλακή. Ἀκολουθοῦσε τὸ κύριον σῶμα μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν κύρ-λοχία καὶ ἄλλοι δύο ἄνδρες ἔμειναν ὡς ὀπισθοφυλακή. Εἴχαμε περάσῃ τὸ μισὸ χωριό, ποῦ ὅλο ἤτανε τότε καμμιὰ σαρανταριὰ σπήτια καὶ δὲν εἴχαμε συναντήσει ψυχὴ ζῶσα. Κάτι γουρούνια μόνον γύριζαν μέσα στοὺς βορβορώδεις δρόμους καὶ κάτι ὄρνιθες πετιοῦνταν

Οἱ Χασιῶτες μοίρασαν μὲ τὴς μαχαίρες ἕνα παχὺ μοσχάρι τοῦ Μπέη.

τρομαγμένες ἀπὸ τοὺς φράχτες. Ἀπὸ κάποια γωνιὰ ἑνὸς χαμόσπιτου ἐπρόβαλε μόνον ἕνα κεφάλι μὲ κάτι καστανὰ ἄπλυτα καὶ ἀχτένιστα μαλλιὰ ἑνὸς νεαροῦ λαβανιτσιώτη ἀλλὰ μόλις τὸν φωνάξαμε νὰ πλησιάσῃ πήδησε σὰν ἀγριοκάτσικο δύο τρεῖς φράχτες καὶ ἐξαφανίσθηκε καὶ αὐτὸς πρὸς τὸ δάσος.

— Δὲ θἄχουμε καλὴ ὑποδοχὴ ἐδῶ, κὺρ λοχία, εἶπε ἕνας δεκανεύς. Ἢ γιὰ Τούρκους μᾶς πῆραν ἢ θὰ φοβήθηκαν νὰ μὴ τοὺς πάρουμε τὰ πλιάτσικα ποῦ ἔχουν μαζεμμένα. Γιὰ κυττάξτε βρὲ παιδιά, ἕνα σωρὸ ἀπὸ μαντύες καὶ σκηνές ποῦ ἔχει ἐκεῖ μέσα σ' ἐκεῖνον δὰ τὸν κῆπο! φαντάσου τὶ θἄχουν μέσα στὰ σπίτια.

Πραγματικῶς ὅσο πλησιάζαμε βλέπαμε μπροστὰ σὲ κάθε σπίτι σωροὺς ἀπὸ διάφορα λάφυρα Τουρκικὰ πρὸ παντὸς εἴδη ἱματισμοῦ, σκηνὲς μεγάλες, κιβώτια ἀξιωματικῶν, ἱμάντας, σχοινιά, ἐξαρτύσεις καὶ λοιπά· ὅ,τι εἶχε μείνει ἀπὸ τοὺς νικημένους στὸ πεδίον τῆς μάχης εἶχε μεταφερθῇ σὲ μιὰ-δυὸ 'μέρες στὴ Λαβανίτσα, στὸ Γκλίγκοβο καὶ στὰ ἄλλα γειτονικὰ χωριά.

Στὸ μεσοχῶρι, ποῦ ἐσχημάτιζε ἕνα εἶδος ἀκανονίστου πλατείας γεμάτης ἀπὸ λάσπη καὶ ἀκαθαρσίες παντὸς εἴδους, σταθήκαμε στὸ νάρθηκα μιᾶς χαμηλῆς Ἐκκλησίας σκεπτόμενοι πῶς θὰ περνούσαμε τὴ βραδυά μας, τὶ θὰ τρώγαμε καὶ ποῦ θὰ διανυκτερεύαμε. Ἀντίκρυ μας ὑψώνονταν ἕνα οἰκοδόμημα λιθόχτιστο χονδρὸ καὶ ψηλὸ ποῦ ἔμοιαζε σὰν ἀποθήκη, σὰν φρούριο καὶ σὰν σπῆτι, γιατὶ εἶχε καὶ παράθυρα καὶ ἕια μικρὸ ἐξώστη. Ὁ κύρ-λοχίας διέταξε ἕνα στρατιώτη νὰ χτυπήσῃ τὴ μικρὴ σιδερένια πόρτα τοῦ φρουρίου αὐτοῦ καὶ νὰ ἐξετάσῃ ἂν κάθηται κανένας μέσα.

Στὸ χτύπημα τῆς πόρτας ἀπάντησε μιὰ γυναικεῖα φωνή:

— Ποιὸς βροντάει, οὐρέ;

— Ἕλληνες στρατιῶται, ἀποκρίθηκε ὁ ὁπλίτης. Ἀνοίξτε.

— Δὲν εἶνι ἡ ἄνδρας μ' ἐδῶ, τί χαλέβτι;

— Ἄνοιξε κυρά μου, ἀπαντᾶ ὁ στρατιώτης, κάτι νὰ σ' ἐρωτήσουμε. Ἡμεῖς δὲν εἴμαστε Τοῦρκοι.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ γυναικεῖα φωνὴ ἐπείσθη καὶ ξεμανδάλωσε τὴν πόρτα. Παρουσιάσθηκε μιὰ ἄμορφος μάζα μὲ πρισμένα μάτια, μὲ κάτι χονδρὰ πόδια, μὲ χονδρότερες μάλλινες κάλτσες χωρὶς παπούτσια καὶ μὲ μιὰ κοιλιὰ ποῦ ἐπρόδιδεν ὅτι σ' ἕνα μῆνα τὸ πολὺ θὰ ἔφερνε στὸν κόσμο ἕνα μικρὸ Χασιώτη, τοῦ ὁποίου ἡ πρώτη ἄσκησις μετὰ ἑνὰ δύο χρόνια θὰ ἦτο καμμιὰ μικρὴ ζωοκλοπὴ εἰς βάρος τοῦ γείτονα.

Ὁ κύρ-λοχίας ἔτρεξε μόνος του νὰ ζητήσῃ πληροφορίας.

— Δὲν μοῦ λὲς, κυρά μου, δὲν εἶνε κανένας ἄνδρας ἐδῶ στὸ χωριό;

— Πῶς δὲν εἶνι, καπιτάνι μ', ἀπάντησεν ἡ ἔγγυος. Εἶνι κι' παρὰ εἶνι! Νά τώρα γιά, ἦταν μαζουμένι ἰδῶ καμμιὰ δικαπενταριὰ κι' χάλιβαν νὰ καψ' ν τοὺ κουνάκι, γιατὶ δὲν τσ' ἄφινα νὰ μοιράσ' ν τοὺ σ'τάρι τ'Μπέη. Οὖ Θιὸς νὰ σὶ πουλυχρονάῃ καπιτάνι! Ἅμα εἶδαν νἄρχητι τ' ἀσκὲρ σ' ἀποῦ μακρυὰ σκαπέτισαν κατὰ τοὺ λόγγου, γιατὶ φουβοῦντι γιὰ τὰ πλιάτσικα!

— Ὁ δικός σου ὁ ἄνδρας ποῦ εἶνε, κυρά μου;

— Ἡ Σταύρης μ'; Ἄ! πάει στοὺ παζάρ' στὰ Σέρβια σήμερα. Ὄπ' νἄνι ἔρχιτι τοὺν καρτερῶ τώρα. Κουπιάσιι 'ποὺ μέσα καπιτάνι. Πάρι κὶ τὰ παιδιὰ νὰ πιοῦν ἕναν καφέ!!....

— Κανένας πάρεδρος, κανένας Παππᾶς δὲν εἶνε ἐδῶ; ἠρώτησε πάλιν ὁ κύρ λοχίας.

— Ἡ Πάλινδρος εἶντους στοὺ παζάρι. Ἡ Παππᾶς εἶντους μέσα στοὺ σπῆτι. Γιὰ κ' ἡ Παππαδιὰ π'μᾶς κυττάζει ἀπ' τοῦ παραπόρτι! Καὶ στρεφομένη πρὸς τὴν διεύθυνσιν τὴν ὁποίαν μᾶς ἔδειξε μὲ τὸ δάκτυλό της ἔμπηξε μιὰ ὀξεῖα φωνή.

= Κυρὰ παππαδιά! πὲ τοὺν ἀφέντη νὰ 'ρθῇ ὡς ἰδῶ! τοὺν χαλέβι οὖ καπιτάνους!

Πλησίαζεν ἤδη νὰ νυχτώσῃ. Ὅσο νἀρθῇ ὁ παππᾶς ὁ κύρ λοχίας ἔδωκε σχετικὰς ὁδηγίας διὰ τὸ ἑσπερινὸ συσσίτιο, ἀνετέθη εἰς τὸν ὁπλίτην Μήτσκαν νὰ βρῇ ἕνα γουρουνάκι, τοῦ ὁποίου τὴν ἀξία θὰ πλήρωνε τὸ ἀπόσπασμα καὶ νὰ φροντίσῃ νὰ τὸ ψήσῃ στὴ σοῦβλα. Ὅσο γιὰ τὸ κατάλυμα θὰ φρόντιζεν ὁ Παππᾶς, ὁ ὁποῖος δειλά, δειλὰ προχωροῦσε ἀπὸ τὸ σπῆτι του πρὸς ἡμᾶς.

— Καλῶς ὁρίστε παιδιά! εἶπεν ὁ παππᾶς καὶ ἔβαλε τὸ δεξί του χέρι 'στὸ στῆθος νομίζοντας ὅτι ἦτο ἀκόμα κανένα Τουρκικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ 'κεῖνα ποῦ τόσα χρόνια τὸν τρομοκρατοῦσαν.

—Καλῶς σᾶς ηὕραμε, παππᾶ μου, εἶπεν ὁ κύρ-λοχίας ὁ ὁποῖος ἔδωκε τὸ χέρι του στὸν παππᾶ κ' ἔσκυψε νὰ τοῦ φιλήσῃ τὸ χέρι. Ὁ παππᾶς πῆρε θάρρος καὶ ἔπιασεν ὅλους μας ἀπὸ τὸ χέρι.

—Ποῦ θὰ μείνουμε, ἀπόψε, παππᾶ μου; εἶπεν ὁ ἐπὶ κεφαλῆς. Φρόντισε σὲ παρακαλῶ γιὰ κατάλυμα· ὅσο γιὰ φαγὶ μὴ φροντίζῃς. Ἡμεῖς εἴμαστε στρατιῶτες τὴν κουραμιάνα μας τὴν ἔχουμε. Μόνο ἕνα γουρουνάκι νὰ βροῦμε ἀπὸ τὸ χωριό, τὸ ὁποῖον θὰ τὸ πληρώσουμε.

Κατάλαβες παππᾶ μου ; Μὲ τὸν παρᾶ μας. Ἡμεῖς δὲν εἴμαστε Δερβεναγάδες. Εἴμαστε Ἕλληνες στρατιῶται !

—Τί λόγος, καπετάνιε μ᾽ τί λόγος ! Τὸ χωριὸ δὲν θά σᾶς ἀφίσῃ ἔτσι. Μόνον γουρουνάκι ποῦ δὲν θὰ βρῆτε γιατὶ τὸ χωριό μας εἶνε φτωχό! Καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἔρριξε μιὰ ματιὰ στοὺς τρεῖς-τέσσαρες χωρικοὺς οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἀρχίσει νὰ μαζεύωνται ὁλόγυρά μας ἀναθαρρήσαντες πλέον καὶ μὴ ἔχοντες νὰ φοβηθοῦν τίποτε ἀπὸ τοὺς πρώτους Ἕλληνας στρατιώτας, οἱ ὁποῖοι ἐπῆγαν στὸ χωριό τους.

Καὶ ἐξακολουθῶν ὁ παππᾶς :

— Θ᾽ ἀφήσουμε 'μεῖς νηστικὰ τὰ παλληκάρια! Ἄ ! Νάτσιο, πιάλα νὰ σφάξ'ς δυὸ πετεινάρια καὶ πὲς τὴν παππαδιὰ νὰ πλάσῃ μιὰ πῆττα. Ἄ ! Μῆτρο, κ'ἐσὺ ν' ἀνάψ'ς τὸ Φοῦρνο !

Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθαναν καὶ ἄλλοι χωρικοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ πάρεδρος καὶ ὁ Σταῦρος ὁ σύζυγος τῆς ἐγγύου, οἱ ὁποῖοι εἶχαν γυρίσει ἀπὸ τὴν ἑβδομαδιαίαν ἀγορὰν τῶν Σερβίων. Οἱ χωρικοὶ συζητοῦσαν γιὰ τὸ κατάλυμα ποῦ θὰ μᾶς ἔδιδαν, ὅταν ἀκούσθηκαν οἱ ὀξεῖς γρυλλισμοὶ ἑνὸς χοιριδίου, ποῦ ἔφερνε στὴν ἀγκαλιά του ὁ Μήτσκας.

— Νά, παππᾶ μου, ποῦ λὲς δὲν ἔχει γουρουνάκια στὸ χωριὸ σας! Τίνος εἶνε αὐτό, γιὰ νὰ τὸ πληρώσουμε; εἶπεν ὁ κὺρ-λοχίας.

— Τ' Μήτρ' τ' Κουντουκάπ', εἶπεν ὁ πάρεδρος. Τῶχ' φυλαχτάρ' γιὰ τ' Μεγάλη ν' Ἀποκρηά!

— Δὲν πειράζει, ἀπήντησεν ὁ κὺρ-λοχίας· αὐτὸ θὰ τὸ φᾶμε ἡμεῖς καὶ σφάζει ἄλλο ὁ Μῆτρος τὴν ἀπόκρεω! ποιὸς εἶνε ὁ νοικοκύρης ;

Ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸν σωρὸν τῶν χωρικῶν βγῆκε ὁ Μῆτρος ὁ Κοντοκάπης, διαρκῶς ξυνόμενος καὶ ἀνασηκώνων τοὺς ὤμους.

— Θ'κὸ μ' εἶνι καπιτάνι !

— Πόσα θέλεις νὰ σὲ πληρώσουμε; λέγει ὁ κὺρ-λοχίας.

— Ἰξίντα γρόσια, καπιτάνι !

Παρουσιάσθηκε μία ἄμορφη μᾶζα μὲ πρισμένα μάτια.

— Ἄ ! ὄχι ! πολλὰ γυρεύεις Μῆτρο. Θὰ σοῦ δώσουμε μισὸ Ναπολεόνι. Οὔτε σαράντα γρόσια δὲν θὰ τὸ πωλοῦσες στὰ Σέρβια. Δὲν ἔχει οὔτε ὀχτὼ ὀκάδες! Ἔννοια σου καὶ 'μεῖς ἀπ' αὐτὰ τὰ μέρη εἴμαστε καὶ ξέρουμε πῶς περνάει τὸ κρέας, τώρα μάλιστα μὲ τὰ πλιάτσικα οὔτε ἕνα γρόσι τὴν ὀκᾶ δὲν ἔρχεται. Καὶ ἔβγαλε ἀπὸ

τὸ χαρτοφυλάκιό του δύο χάρτινα τάλληρα νὰ τὰ δώσῃ στὸ Μῆτρο.

— Ἔ! καλὰ εἶνε Μήτρου! Ἐφώναξαν ὅλοι ἐν χορῷ οἱ χωρικοί, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν συνέφερε ἡ περαιτέρω συζήτησις γιὰ τὰ πλιάτσικα.

— Πάρ' τσ' παράδες!!

Ὁ Μῆτρος ἐπλησίασε. Σταμάτησε ὅμως βλέποντας τὰ χάρτινα τάλληρα.

— Τὶ εἶνι αὐτά; εἶπε μὲ δειλία. Δὲν τὰ παίρνου! Ὅλοι γελάσαμε ὁ Μῆτρος δὲν εἶχεν ἰδῆ ἄλλη φορὰ χαρτονόμισμα. Αὐτὸς ἤξερε χρυσὸ καὶ ἄργυρο. Χαρτὶ καὶ παράδες γίνεται; Μόνον στὰ τσιγαρόχαρτα ἔβλεπε τέτοια χρωματιστὰ χαρτιὰ ἀπ' ἔξω. Νὰ εἶχεν ἀρά γε προαίσθησι ποῦ θὰ ἔφθανε μὲ καμπόσα χρόνια ἡ χάρτινη δραχμὴ καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔπαιρνε τὰ τάλληρα!

Κάποιος φαντάρος εἶχεν ἐπάνω του χρυσό, ἔβγαλε ἕνα γιαλιστερὸ μισὸ Ναπολεόνι καὶ τὸ ἔδωκε στὸν Μῆτρο. Ἐν τῷ μεταξὺ περάσαμε στὸ οἰκοδόμημα ποῦ εἴχαμε ἰδῆ τὴν ἔγγυο χωριάτισσα καὶ τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁρισθῇ ὡς κατάλυμα. Ἡ Σταύρινα μᾶς προσέφερε τὸν καφὲ ποῦ εἶχε τοιμάσει καὶ ὁ παππᾶς μᾶς ἔφερεν ἕνα μπουκάλι ἁγνὸ τσίπουρο τὸ ὁποῖον γύριζε στὰ στόματα ὅλων μας μὲ μιὰ εὐχή!

— Γιά σας παιδιὰ καλῶς ὁρίστε! Καλὴ λευθεριά! Νὰ διώξουμε τὸν τοῦρκο στὴν κόκκινη Μηλιά... Ὁ στρατιώτης Μήτσκας μαζὺ μὲ τὸν ἀδελφὸ τοῦ Παππᾶ, τὸν Νάτσιο, παρεσκεύασαν τὸ γουρουνάκι ἕτοιμο γιὰ νὰ ψηθῇ στὴ σοῦβλα. Ὁ Νάτσιος ὅμως ἐπέμενε νὰ γίνῃ μὲν στὴ σοῦβλα ἀλλὰ μέσα στὸ φοῦρνο. Τὸ ζήτημα ἔφθασε μέχρι τοῦ «κὺρ-λοχία» ὁ ὁποῖος συνετάχθη μὲ τὴ γνώμη τοῦ Νάτσιου καὶ ἔδωκε τὰς σχετικὰς διαταγάς.

Μέσα στὸ δωμάτιο ποῦ θὰ κοιμώμασταν εἴχαν μαζευθῇ καμμιὰ εἰκοσιπενταριὰ χωρικοί. Ὁ παππᾶς καὶ ὁ πάρεδρος προσπαθοῦσαν νὰ ἀντιληφθοῦν μὲ τέχνη τὸ σκοπὸ τῆς διαβάσεώς μας ἀπὸ τὸ χωριό. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἄνοιξαν καὶ μιὰ συζήτησι γιὰ τὸ κονάκι τοῦ Μπέη τὸ κατάλυμα δηλαδὴ εἰς τὸ ὁποῖον εἴμεθα, συζήτησι ἡ ὁποία ἄρχισε ἀπὸ τὴν ἐπομένην τῆς μάχης τοῦ Σαρανταπόρου καὶ ἐξακολουθοῦσε ὡς τὴ μέρα ποῦ ἔφθασε τὸ ἀπόσπασμά μας. Ὁ Σταῦρος ὁ Κουτσαύτης ἦταν ὁ ἐπιστάτης τοῦ Μπέη, ποῦ εἶχε τσιφλίκι τὴ Λαβανίτσα καὶ ἦταν ὁ μόνος κάτοχος τοῦ κονακιοῦ ποῦ εἶχε τόσα πολλὰ σιτάρια καὶ καλαμπόκια στὶς ἀποθήκες.

Τώρα ποῦ ἔφυγεν ὁ Μπέης τὶ θὰ γίνονταν τὸ κονάκι καὶ τὰ

σιτάρια του; Θὰ τὰ κρατοῦσεν ὅλα ὁ Σταῦρος; Ἄ! αὐτὸ δὲν γίνεται θὰ τὰ μοιράσουν ὅλοι οἱ χωρικοί! Αὐτὴ ἦταν ἡ ἄποψις τὴν ὁποίαν ὑπεστήριζεν ὁ παππᾶς καὶ τὸ κόμμα του.

Ὁ Σταῦρος πάλιν ἔλεγεν ὅτι δὲν ξέρουμε ἂν ἔφυγε γιὰ πάντα ὁ Μπέης καὶ αὐτὸς ὡς τίμιος ἄνθρωπος καὶ ἐπιστάτης ποῦ ἦταν ἔπρεπε νὰ φυλάξῃ τὸ κτῆμα καὶ τὴν περιουσία τοῦ Μπέη ὡς ποῦ νὰ γυρίσῃ. Ἄλλως τε αὐτὸς φυλάγοντας τὸ κονάκι δὲν πῆγε καθόλου στὸ πλιάτσικο, στὸ Σαραντάπορο καὶ στὰ Σέρβια, ἀπ' ὅπου ὅλοι οἱ ἄλλοι κουβάλησαν τόσα πράγματα καὶ τόσα ζωντανά. Ὡς ποῦ νά γυρίσῃ ὁ Μπέης ἐγὼ θὰ κάθουμε στὸ κονάκι καὶ θὰ τὸ φυλάγω! Καί, μὰ τὴν Παναγία, κανένας δὲν θὰ πάρῃ τίποτε ἀπ' ἐδῶ μέσα, γιατὶ ἀλληῶς θὰ γίνουμε χίλια κομμάτια!...

— Ἔτσι εἶνε τὸ πρᾶγμα, ἔχει δίκηο ὁ Σταῦρος! ἔλεγεν ὁ πάρεδρος εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Σταῦρος εἶχε τάξει εἴκοσι κοιλὰ σιτάρι, ἅμα ἔμενε τὸ κονάκι δικό του. Τὸ σωστὸ πρέπει νὰ τὸ λέμε σωστό!

— Καὶ ἂν δὲν ἔρθῃ καμμιὰ φορὰ ὁ Μπέης τί θὰ γίνῃ τὸ κονάκι καὶ τὰ σιτάρια; διέκοψεν ὁ παππᾶς. Ἐμεῖς πολεμοῦμε τὸν Τοῦρκο καὶ σεῖς τὸν παντιχένετε νὰ γυρίσῃ; Τὶ λὲς καὶ τοῦ λόγου σου, κύρ-λοχία;

Ὁ παππᾶς τῶρριχνε λίγο καὶ στὸν πατριωτισμὸ καὶ περίμενε καὶ τὴν ὑποστήριξι τὴ δική μας.

Ὁ Μῆτρος ὁ Κοντοκάπης, ὁ ὁποῖος χάϊδευε ἀκόμη τὸ χρυσὸ Ναπολεόνι στὴ τσέπη του, παρενέβη κι' αὐτὸς στὴ συζήτησι.

— Ἰγώ, λέου, Καπιτάνι μ' νὰ μοιράσουμι τοὺ βιὸ τ' Μπέη, νὰ πάρῃ ἡ Σταύρης τὰ παραπάν' ποὖνι κὶ σούμπασ' ς κὶ νὰ τοὺ κάψουμι ὕστιρα τοὺ κουνάκι. Τούρκικο πρᾶμμα εἶνι καταραμένου!...

Ἡ πλειονοψηφία τῶν χωρικῶν ἀπέκλινε πρὸς τὴν λύσιν αὐτήν, ἀφοῦ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ πάρῃ τὸ κονάκι μόνος του καὶ κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ τὸ ἀφίσῃ στὸ Σταῦρο. Ὅπως καταλάβαμε τὰ πράγματα θὰ ἔφθαναν μέχρις ἐνόπλου ρήξεως διότι ὅπως μᾶς διηγήθηκε ἡ Σταύρινα, τὴν ἡμέρα ἐκείνη τὸ κόμμα τοῦ παππᾶ ἤθελε νὰ προβῇ εἰς τὴν βιαίαν διανομὴν τῆς κινητῆς περιουσίας τοῦ Μπέη. Ἂν δὲν ἔλειπε ὁ Σταῦρος θὰ γινόταν φονικό. Ἦταν καιρὸς πλέον νὰ ἐπέμβῃ τὸ Κράτος, καὶ τὸ Κράτος τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἦταν τὸ ἀπόσπασμα τοῦ λόχου μας καὶ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς κύρ- λοχίας, ὁ ὁποῖος ὡμίλησε:

— Ἀκοῦστε τώρα, παππᾶ μου καὶ σεῖς οἱ ἄλλοι χωριανοί, τὶ θὰ σᾶς ποῦμε ἐμεῖς ποῦ ξέρουμε τὸ Νόμο. Τὸ κονάκι δὲν θὰ τὸ πάρῃ

κανένας. Τὰ σιτάρια, τὰ πρόβατα, τὰ γελάδια καὶ τ' ἄλλο βιὸ τοῦ Μπέη θὰ τὰ μοιράσωμε σὲ δυὸ μέρη. Τὸ ἕνα θὰ πάρῃ ὁ Σταῦρος καὶ τὸ ἄλλο θὰ μοιρασθῇ σὲ ὅλους τοὺς χωριανούς, οἱ ὁποῖοι πῆραν κι' ἄλλα πλιάτσικα, ἐνῷ ὁ Σταῦρος δὲν πῆρε τίποτε. Τὸ κονάκι θὰ τὸ πάρῃ τὸ χωριό. Θὰ τὸ κάμητε σχολεῖο ὅπου θὰ κάθηται ὁ δάσκαλος καὶ θὰ μαθαίνουν γράμματα τὰ παιδιά σας!....

— Νά ζήσῃς, καπετάνιεμ' ἐφώναξαν ὅλοι ἐκτὸς τοῦ Σταύρου. Ν' ἀγιάσῃ τὸ στόμα σου! Ἄϊντε νὰ πιοῦμε στὴν ὑγειὰ τοῦ καπετάνιου. Ἔ! βίβα!

Ἡ λύσις αὐτή, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν ἀξίωσιν λύσεως τοῦ Σολομῶντος, ἱκανοποιοῦσε ὅλους καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν Σταῦρον. Ἔγινε δεκτὴ διὰ βοῆς καὶ δὲν ξέρω ἂν καὶ τώρα ἀκόμη χρησιμοποιεῖται τὸ κονάκι τοῦ Μπέη ὡς σχολεῖο τῆς Λαβανίστας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἤρθαν μαγειρεμένα τὰ δύο πετειναράκια καὶ ἡ πῆττα τῆς παππαδιᾶς. Ἡ Σταύρινα σέρνοντας τὴν κοιλιά της, τοίμασε τὸ τραπέζι καὶ ὁ κύρ-λοχίας διέταξε τοὺς ἄνδρας νὰ καθήσουν. Ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς τὸν παππᾶ καὶ τὸν πάρεδρο εἶπε:

—Τὶ εἶνι αὐτά; Δὲν τὰ πέρνου...

— Νὰ σᾶς ποῦμε τώρα καὶ γιατὶ ἤρθαμε ἐδῶ στὸ χωριό σας. Μᾶς χρειάζουνται τριάντα ζευγάρια βῶδια γιὰ μιὰ μέρα γιὰ νὰ μεταφέρουμε τὰ κινόνια ποῦ ἄφισαν ἐδῶ παρακάτω ἀπὸ τὸ χωριό σας οἱ Τοῦρκοι. Θὰ τὰ πᾶμε ὡς τὸ χάνι τοῦ Χατζῆ-Ζιώγα, τρεῖς ἕως τέσσερες ὧρες μακρυὰ ἀπὸ τὸ χωριό σας καὶ ἀπ' ἐκεῖ θὰ πάρουμε ἄλλα βώδια γιὰ τὴν Ἐλασσῶνα καὶ τὴ Λάρισσα. Σᾶς δίνω λοιπὸν διαταγή, αὔριο πρωῒ πρωῒ νὰ εἶνε ἕτοιμα τὰ βώδια ἐδῶ στὸ μεσοχῶρι καὶ ἂς ἔρθουν κι' ἀπὸ σᾶς ὅσοι θέλουν γιὰ νὰ πάρουν τὰ βώδια πίσω ἀπὸ τὸ χάνι τοῦ Χατζῆ-Ζιώγα. Κουραμάνα θὰ τοὺς δώσουμε ἀπὸ τὸ λόχο. Τώρα καθῆστε νὰ φᾶμε!

Οἱ χωρικοὶ ἔμειναν ἐμβρόντητοι. Ἀγγαρεία λοιπὸν ἦρθαν νὰ πάρουν οἱ στρατιῶτες! Τί νὰ κάμουν! Δὲν τοὺς ἔμεινε καὶ καιρὸς νὰ συνεννοηθοῦν. Τὰ βώδια ὅλα ἦταν στὸ χωριὸ καὶ τὰ εἴχαμε ἰδεῖ

ἡμεῖς μπαίνοντας στὸ χωριὸ ὅταν τἄφερνε ὁ βουκόλος ἀπ' τὴ βοσκή. Ἂς φᾶμε τοὐλάχιστο τὸ γουρουνόπουλο σκέφθηκαν.

—Χαϊρλίδικα νὰ εἶνι, καπιτάνιε! Βασιλικιὰ διαταγή, μποροῦμε νὰ κάμουμε ἀλληῶς; εἶπεν ὁ παππᾶς. Ἀκόμα ὅμως δὲν ψήθηκε τὸ σφαχτό!...

— Δὲν πειράζει, παππᾶ μου, οἱ ἄνδρες εἶνε κουρασμένοι ἀπ' τὴν πορεία. Θὰ φᾶμε τώρα αὐτὰ ποῦ βρέθηκαν καὶ τὸ γουρουνάκι, ὅταν ψηθῇ, θὰ τ' ἀφήσουμε νὰ κρυώσῃ καὶ θὰ τὸ βάλουμε στὰ σακκίδια γιὰ τὴν αὐριανὴ πορεία! Ὁρίστε τώρα νὰ φᾶμε! Εὐλόγησον, παππᾶ μου! Καὶ λέγοντας αὐτά, ἄρχισεν ὁ κύρ-λοχίας νὰ ξεφλουδίζῃ τὴν πῆττα καὶ νὰ ξεκκοκαλίζῃ τὸ ἕνα πετεινάρι. Οἱ ἄνδρες ἐπίσης ἄρχισαν νὰ τρῶν.

Κόκκαλο ὁ παππᾶς, κόκκαλο καὶ ὅλοι οἱ χωρικοί! Ἀκοῦς ἐκεῖ; Νὰ περιμένουν τόσες ὧρες τώρα νὰ γίνῃ τὸ γουρουνάκι, νὰ αἰσθάνωνται τὴ μυρωδιά του νὰ τοὺς γαργαλίζῃ τὴ μύτη, νὰ λείπουν ἀκόμα λίγα λεπτὰ γιὰ νὰ ψηθῇ κι' αὐτὸς ὁ καπετάνιος νὰ τοὺς ἀφίσῃ μὲ τὴν ὄρεξι!.. Αὐτοὶ ποῦ δὲν τρῶν κρέας παρὰ μόνον ὅταν εἶνε κλεμμένο ἢ σὲ κανένα γάμο, νὰ χάσουν τώρα αὐτὴν τὴν εὐκαιρία, ποῦ θἄτρωγαν ξένο γουρουνόπουλο, πληρωμένο ἀπὸ ἄλλους! Γιατί; γιὰ μιὰ ἰδιοτροπία τοῦ κυρ-λοχία ποῦ ἤθελε νὰ τὸ φάγῃ κρύο τὴν ἄλλη μέρα! Ἀμ' οἱ στρατιῶτες τὸ ἤθελαν κρύο ἢ ζεστό; τοὺς ρώτησε αὐτοὺς καθόλου; Κρῖμα στὸν κόπο, ποῦ ἔκαμε ὁ Νάτσιος νὰ τὸ ψήσῃ καλὰ καὶ νὰ τὸ ροδοκοκκινίσῃ!

— Ἔφτασε, στάζει καὶ μοσχοβολάει!

Μὲ τὶς σκέψεις αὐτὲς καὶ τὸ κεφάλι σκυμμένο κάθονταν ἀκόμη ὁ παππᾶς καὶ οἱ χωριάτες, ἕνῳ ἡμεῖς τρώγαμε μὲ ὄρεξι τὰ πετεινάρια καὶ τὴν πῆττα. Κἄποια στιγμὴ ἀκούσθηκε ἡ φωνὴ τοῦ Νάτσιου ἀπ' ἔξω:

— Ἔφτασε, ἔφτασε! στάζει καὶ μοσχοβολάει καπετάνιε καὶ μπῆκε μέσα στὸ δωμάτιο κρατῶντας ψηλὰ τὴ σοῦβλα μὲ τὸ γουρουνάκι, σὰν νὰ ἔφερνε καμμιὰ Τούρκικη σημαία, τὴν ὁποίαν ἅρπαξεν ὁ ἴδιος μέσα στὴ μάχη.

— Καλά, καλὰ εἶπε ὁ κὺρ-λοχίας, βάλτο ὄρθιο ἐκεῖ στὴ γωνιά, γιὰ νὰ κρυώσῃ!

Ὁ Νάτσιος στάθηκε σὰν ἀπολιθωμένος. Κύτταξε μιὰ στιγμὴ τὸν παππᾶ καὶ τὸν πάρεδρο, οἱ ὁποῖοι κούνησαν ἀπελπιστικὰ τὸ κεφάλι.

Τὰ πετεινάρια καὶ ἡ πῆττα εἶχαν τελειώσει. Ὁ κὺρ-λοχίας ἔχαμε τὸ σταυρό του, ὡς σημεῖον ὅτι τὸ δεῖπνον ἐτελείωσε καὶ οἱ ἄνδρες τὸν ἐμιμήθησαν.

Ὁ παππᾶς σηκώθηκε πρῶτος καὶ οἱ ἄλλοι χωρικοὶ ἐπίσης γιὰ νὰ φύγουν.

— Καλὴ νύχτα σας, παιδιά, καλὸ ξημέρωμα!

— Καλὴ νύχτα, παππᾶ μου, εἶπεν ὁ κὺρ-λοχίας καὶ ὅλοι οἱ ἄνδρες, ὅπως εἴπαμε τώρα,..τὰ βώδια νἄνε ἕτοιμα τὸ πρωΐ!...

— Ναὶ, ναί, καπετάνιε, ἀπάντησεν ὁ παππᾶς. Μὰ ἤθελα κάτι νὰ σὲ πῶ.....

— Μετὰ χαρᾶς σου, παππᾶ μου. Καὶ σηκώθηκε ἀπ' τὴ θέσι του ὁ κύρ-λοχίας καὶ πλησίασε τὸν παππᾶ, ὁ ὁποῖος κάτι τοῦ εἶπε στ' αὐτί.

— Μάλιστα, παππᾶ μου, ἐγώ, ἐγὼ ἔννοια σου καὶ ξέρω 'γώ' αὔριο τὸ πρωΐ μόνος μου μὲ τὸ χέρι μου θὰ σοῦ τὸ δώσω!...

— Ἔ! καλὴ νύχτα σας, παιδιά, εἶπε πάλι ὁ παππᾶς κ' ἔκλεισε τὴν πόρτα.

Μόλις ἔφυγαν οἱ χωρικοὶ ὁ κύρ-λοχίας ἔκοψε μόνος του τὸ μισὸ γουρουνόπουλο, ποῦ ἄχνιζε καὶ μοσκοβολοῦσε καὶ τὤβαλ' ἐπάνω στὸ τραπέζι. Τώρα ἄρχιζεν ὁ δεῖπνος ὁ μυστικός.

Τρώγαμε μὲ καινούργια ὄρεξι καὶ γελούσαμε μὲ τὸ πάθημα τῶν χωρικῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἀπόφασι νὰ μᾶς φᾶν τὸ γουρουνόπουλο, ποῦ τὸ εἴχαμε πληρώσει ἡμεῖς κ' ἔμειναν μὲ τὴν ὄρεξι.

— Ξέρετε, βρὲ παιδιά, τὶ μυστικὸ μοῦ εἶπεν ὁ παππᾶς στ' αὐτί; μᾶς λέγει ὁ Χασάπης.

— Τί, τί, κὺρ-λοχία; ρωτήσαμε γελῶντας καὶ περίεργοι.

— Μοῦ εἶπε πῶς τάχα ἡ πρεσβυτέρα του εἶνε λίγο ἄρρωστη καὶ μὲ παρεκάλεσε τὰ τοῦ δώσω αὔριο τὸ πρωΐ ἕνα κομμάτι γουρουνόπουλο γιὰ γιατρικό!...

— Βρὲ τὴν κατεργαρόπαππα! εἴπαμε ὅλοι γελῶντας. Γιατρικὸ θέλει γιὰ τὴν παλιαδιά!....

— Γιὰ κυτάξτε τώρα τὶ γιατρικὸ θὰ τοῦ δώσω! Καὶ βγάζοντας τὴν καπνοθήκη του πῆρε ἕνα τσιγαρόχαρτο, τύλιξε δυὸ ἴνες

κρέατος ποῦ ἦταν ὀλιγώτερο ἀπό ἕνα δράμι καὶ ὕστερα πῆρε ἕνα κομμάτι ἐφημερίδα καὶ τὸ ξανατύλιξε ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι εἶχε τοὐλάχιστο ἑκατὸ δράμια κρέας μέσα.

Δὲν ξέρω μᾶς εὐλογοῦσε ἢ μᾶς μούντζωνε.

Τὸ ἄλλο πρωῒ ἡ ἀγγαρεία ἦταν ἕτοιμη. Καμμιὰ δεκαριὰ χωρικοὶ τραβοῦσαν μπροστὰ μὲ τὰ βώδια καὶ ἀπὸ πίσω ἀκολουθοῦσε τὸ ἀπόσπασμα. Ὁ κὺρ-λοχίας ἔμεινε τελευταῖος καὶ ἔπιανε ἕναν ἕναν τοὺς χωρικοὺς ἀπὸ τὸ χέρι.

— Ἔχετε γειά!

— Ὥρα καλή, καπετάνιε!...

Ἔκαμε ἕνα νεῦμα τοῦ παππᾶ, ὁ ὁποῖος τὸν ἐπλησίασε· ἀπὸ τὸ σακκίδιο του ἔβγαλε τὸν ὄγκο τῆς ἐφημερίδος καὶ τὸν ἔβαλε στὸ χέρι τοῦ παππᾶ.

— Νάχῃς τὴν εὐχή μου, καπετάνιε, ὥρα καλὴ!...

Ὅταν ἀπομακρυνθήκαμε καμμιὰ τριακοσαριὰ μέτρα γυρίσαμε νὰ κυττάξουμε πρὸς τὸ χωριό.

Εἴδαμε τὸν παππᾶ νὰ ἔχῃ ἁπλωμένο τὸ χέρι του πρὸς τὸ ἀπόσπασμα.

Δὲν ξέρω: Μᾶς εὐλογοῦσε ἢ μᾶς μούντζωνε!.....

(Ἰανουάριος—923). **Κ. ΤΣΙΤΣΕΛΙΚΗΣ**

Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΔΡΑΣΙΣ

(Παραθέτομεν κατωτέρω μιὰ ὡραία μελέτη τῆς Δίδος Δήμητρας Δημητριάδου ἡ ὁποία τόσον ψυχολογημένα ἐκθέτει τὰς γνώμας της ὅσον ἀφορᾶ τὴν δρᾶσιν τῆς γυναικὸς εἰς τὰ φιλανθρωπικὰ καὶ ἐκπολιτιστικὰ ἔργα. Ἡ δὶς Δημητριάδου, γνωστοτάτη εἰς τοὺς κύκλους τῆς Θεσσαλονίκης διὰ τὴν ἀκούραστον δράσιν της εἰς τὰ διάφορα φιλανθρωπικὰ Σωματεῖα, ἀναδεικνύεται διὰ τῆς μελέτης της ταύτης καὶ λογογράφος καὶ ψυχολόγος δυνατὴ μεταξὺ τῶν ὁμοφύλων της ἐν Μακεδονίᾳ).

Ἡ γυναῖκα στὴν Ἑλλάδα δὲν ἔφθασε βέβαια στὸ σημεῖο τῆς δράσεως ποῦ ἔχει φθάσει ἡ γυναῖκα στὰ περισσότερα κράτη. Δὲν μποροῦμε ὅμως καὶ νὰ ποῦμε, πῶς δὲν ἔδειξεν ὡς τώρα ἀρκετὰ ρωτεινὰ σημεῖα δράσεως καὶ πῶς δὲν ξανοίγει ὁλοένα καὶ καλλίτερα τὴν θέσι καὶ τὴν ἀποστολή της στὴν κοινωνία μας. Σὲ λίγα χρόνια, κατώρθωσε νὰ σπάσῃ τὰ δεσμὰ ποῦ τῆς ἔκλειναν κάθε δρόμο, δεσμὰ ποῦ εἶναι βαλμένα σ' ὅλες τὲς γυναῖκες τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, καὶ μέσα ἀπὸ τὲς περιωρισμένες ἰδέες καὶ στραβὲς ἀντιλήψεις, μόνη της νὰ ἐπιβληθῇ καὶ νὰ χαράξῃ τὸ δρόμο ποῦ πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ, ὁρίζοντας καθαρὰ τοὺς σκοπούς της.

Βέβαια καὶ στὴν Ἑλλάδα, ὅπως σ' ὅλα τὰ κράτη, ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀνατροφὴ καὶ τὴ μόρφωσι ποῦ εἶχε λάβει, ἡ πρώτη ἐκδήλωσι τῆς δράσεώς της ἦταν στὰ φιλανθρωπικὰ ἔργα. Ἡ λεπτὴ καρδιά της, εὐαίσθητος στὸ πόνο, ζήτησε ν' ἀνακουφίσῃ τούς πάσχοντας. Καὶ ἡ ἀνακούφισι ἦταν βέβαια ἁπλῆ ἀνακούφισι, πρόσκαιρη, χωρὶς νὰ ἀποβλέπῃ στὴ ρίζα τοῦ κακοῦ καὶ στὴν ἅπαξ διὰ παντὸς βελτίωσι του.

Σ.γά, σιγὰ ὅμως ἡ ἐργασία τῆς ἔδειξε ποῦ πρέπει νὰ τείνῃ, καὶ σήμερα τὰ φιλα[illegible]ρωπικὰ σωματεῖα, τὰ περισσότερα τοὐλάχιστο, μπορεῖ νὰ πῇ μὲ βε[illegible]α κανείς, ὅτι δὲν ἔχουν σκοπὸ στενῶς φιλανθρωπικό, ἀλλὰ [illegible]κό. Ζητοῦν ὄχι νὰ δώσουν πρόσκαιρη βοήθεια, ἀλλὰ κάτι π[illegible]γω. Ζητοῦν νὰ δημιουργήσουν ἀνθρώπους ποῦ νὰ μὴ ἔχουν ἀν[illegible]πὸ βοήθεια συνεχῆ. Τέτοια σωματεῖα κατ' ἐξοχὴ εἶναι τὸ «Πα[illegible]κὸ Ἵδρυμα», τὸ «Ἄσυλο τοῦ Παιδιοῦ», «ἡ Μέριμνα Δεσποινίδων Θεσσαλονίκης» ἡ Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Κυριῶν καὶ πολλὰ

ἄλλα ἐν τῇ πόλει μας δρῶντα φιλανθρωπικὰ σωματεῖα ποῦ τὴ στιγμὴ αὐτὴ μοῦ διαφεύγουν. Τὰ σωματεῖα αὐτὰ εἶδαν πῶς αἱ χρηματικὲς βοήθειες τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι, παρὰ παράτασις τοῦ κακοῦ. Ἐζήτησαν λοιπὸν ἄλλο μέσο θεραπείας. Καὶ μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς πῶς τὸ ηὗραν. Ἄνοιξαν ἐργασίες γιὰ νὰ νὰ μποροῦν αἱ φτωχὲς γυναῖκες νὰ βρίσκουν δουλειά, νὰ δημιουργοῦν δὲ συγχρόνως καὶ ἐργάτριες ποῦ νὰ μποροῦν ὕστερα καὶ μόνες τους νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Ἔτσι καὶ ἡ φιλανθρωπία, δὲν ἔχει γιὰ τὴ βοηθουμένη τὸν ἐξευτελιστικό χαρακτῆρα ποῦ εἶχε πρίν. Ὅ,τι λαμβάνει τώρα, τὸ λαμβάνει ὄχι χαριστικὰ ἀλλὰ δικαιωματικά, χάρις στὴν ἐργασία ποῦ παρέχει. Ἔτσι καὶ ἡ ἴδια ἡ εὐεργετουμένη ἐξυψώνεται.

Τὸ κακὸ ὅμως εἶναι ὅτι δὲν ἔγινε σχετικὴ προπαγάνδα, ὥστε ὅλα σχεδὸν τὰ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα νὰ πάρουν αὐτὸ τὸ χαρακτῆρα. Μὰ ὅμως ἡ πεῖρα ὁδηγεῖ καὶ σέ λίγο ἐλπίζουμε πῶς θὰ λείψουν τὰ σιεῖρα τοιαῦτα καὶ ἡ φιλανθρωπικὴ δρᾶσις θὰ ἐξελιχθῇ ἀναλόγως μὲ τὰς συγχρόνους ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνίας, στὴν εὐρεῖαν ἀντίληψιν τῆς λέξεως φιλανθρωπία.

Μὰ ἡ δράσις ἡ γυναικεία δὲν κλείνεται ὅλη σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο μόνο. Πρέπει μεταξὺ τῶν πρώτων νὰ κυττάξῃ καὶ γιὰ τὴ δική της ἀνάπτυξι τὴν κοινωνική. Καὶ αὐτὴ βέβαια θὰ τὴ δώσῃ κυρίως ἡ ἐργασία της σὲ κοινωνικοὺς σκοπούς.

Φροντίζοντας γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα, ἡ «Μέριμνα τῶν Δεσποινίδων Θεσσαλονίκης» ἔκαμε τὸ πρῶτο βῆμα γιὰ τὴ μόρφωσι τῆς γυναῖκας. Ἱδρυσε Βιβλιοθήκη μὲ βιβλία μορφωτικὰ ὅλης τῆς συγχρόνου λογοτεχνίας, ποῦ ἔθεσε στὴν διάθεσι τῶν μελῶν της. Ἔκαμε δὲ τὸν περασμένο χειμῶνα καὶ διαλέξεις, πάνω σὲ γυναικεῖα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θέματα. Διαλέξεις ποῦ κάθε μιὰ ἀπ' αὐτὲς ἦτο καὶ μιὰ ξεχωριστὴ μελέτη. Ἔτσι ξανοίγονται οἱ ὁρίζοντες τῆς γυναικείας δράσεως, καθορίζονται εὐρύτεροι σκοποί, ξεφεύγει ἀπ' τὲς στενὲς ἀντιλήψεις καὶ ἔρχεται στὰ ζητήματα ποῦ τῆς προβάλλει ἡ ζωὴ καὶ ἡ κοινωνία.

Βλέπει τότε πῶς ἔχει τόσα ζητήματα σπουδαιότατα νὰ ἀσχοληθῇ, ζητήματα στὰ ὁποῖα αὐτὴ ἐξαιρετικῶς μπορεῖ νὰ διαπρέψῃ ὅπως ἄλλως τε ἔδειξαν αἱ ἕως τώρα προσπάθειες μερικῶν Σωματείων.

Καὶ πρῶτα πρῶτα ἡ ἐργασία ἡ δημιουργουμένη ἔπρεπε νὰ γίνεται μὲ σκοπὸ νὰ δείξῃ τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμό. Καὶ ἂν μᾶς κατηγοροῦν, ἔχουμε δικό μας πολιτισμό. Εἴμεθα λαὸς ἐξαιρετικὰ εὐγενικός. Στὴ σταδιοδρομία της ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ [illegible] νέες ἐξελίξεις ἐσημείωσε καὶ κάθε μιὰ ἀπ' αὐτὲς ἦταν καὶ ἕνας ἀνώτερος πολιτισμός.

Φυλὴ λοιπὸν ποῦ ἐδημιούργησε τόσους πολιτισμοὺς καὶ στὸν ξεπεσμό της ἀκόμα, δὲν μποροῦσε νὰ χάσῃ τὴν εὐγένεια της καὶ δὲν τὴν ἔχασε. Καὶ ὁ πολιτισμός της αὐτὸς δείχνεται στὸ κάθε τι. Στὸ σπίτι, στὰ φορέματα, στὰ ἔπιπλα, σ' ὅλα. Μόνο τελευταῖα ποῦ πήραμε στραβὸ δρόμο στὴ μόρφωσι καὶ καταντήσαμε νὰ λατρεύωμε καὶ νὰ γονατίζουμε μπρὸς σὲ κάθε ξενικό, μόνο τώρα βρεθήκαμε ἔξω κάθε πολιτισμοῦ, γιατὶ ἀφοῦ ἀρνηθήκαμε τὸν ἰδικό μας δὲν μᾶς ἦταν δυνατὸ νὰ μποῦμε εὔκολα σ' ἕνα ἄλλο ξένο ποῦ οὔτε κατὰ βάθος τὸν καταλαβαίνουμε ποῦ οὔτε καὶ συμβιβάζεται μὲ τὰς ἕξεις μας καὶ τὸ περιβάλλον μας. Ἔτσι καταντήσαμε ἐπιπόλαια καὶ ἀνεξέταστα νὰ πέρνουμε τὸ κάθε τι καὶ νὰ γινόμαστε κάθε μέρα καὶ χειρότεροι φασουλῆδες. Αὐτὴ βέβαια τὴ τάσι τὴ ψεύτικη, γιὰ νὰ τὴ πολεμήσῃ ἔχει ἀρκετὴ ἐπιτηδειότητα ἡ γυναῖκα.

Αὐτὴ θὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἀγαπήσωμε κάθε Ἑλληνικό. Θὰ πάρῃ τὴ φόρμα τοῦ Ἑλληνικοῦ κεντήματος, τοῦ Ἑλληνικοῦ φορέματος καὶ ἐπάνω σ' αὐτὰ θὰ δημιουργήσῃ τὸ σύγχρονο, ποῦ θὰ ἀνταποκρίνεται στὲς σημερινὲς ἀνάγκες, ποῦ θὰ εἶναι ὅμως γνήσιο Ἑλληνικὸ γιατὶ ἡ ἔμπνευσι του θὰ εἶναι ἑλληνική. Ἔτσι καὶ τὸ σπίτι καὶ τὰ ἔπιπλα θὰ διαμορφώσῃ κατὰ τὸν Ἑλληνικὸ ρυθμὸ ποῦ θὰ τὸν προσαρμόσῃ στὲς σύγχρονες ἀνάγκες. Αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα ποῦ θὰ βάλουν τὲς βάσεις τῆς νέας ἑλληνικῆς ἀναπτύξεως, πάνω στὴν ὁποίαν θὰ σταθῇ ὕστερα ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμός.

Γι' αὐτὸ νομίζουμε πῶς τὰ Σωματεῖα ποῦ παρέχουν ἐργασία πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψι τους τὸ σημεῖο αὐτὸ καὶ νὰ διαμορφώσουν τὴν ἐργασία τους κατὰ τρόπον ἀνάλογο. Ὕστερα αἱ Κυρίες πρέπει αὐτὲς πρῶτες νὰ ἐπανέλθουν στὸ ἑλληνικὸ σπίτι, στὸ ἑλληνικὸ ἔπιπλο, στὸ ἑλληνικὸ ντύσιμο, τὸ ἀτέριττο μὰ κομψὸ ποῦ θὰ χαρίσῃ τὴν ἀναπαυτικότητα, καὶ νὰ πετάξουν ἔξω ὅλα ἐκεῖνα τὰ ροκοκὸ καὶ συνονθυλεύματα ποῦ καμμιὰ ἀξία καὶ σχέσι δὲν ἔχουν οὔτε ἀναμεταξύ τους, οὔτε καὶ μὲ τὸ περιβάλλον.

Ἕνα ἄλλο θέμα πολὺ σπουδαιότερο ποῦ πρέπει νὰ ἑλκύσῃ τὴ προσοχὴ τῆς γυναίκας εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ὑγείας. Δὲν ἔχουμε βέβαια στατιστικὲς γι[illegible] δοῦμε τὴ θνησιμότητα καὶ τὴν αἰτία της. Πάντα ὅμως εἶναι βέ[illegible]πῶς στὴ χώρα αὐτὴ τὴν ἐξαιρετικὰ προικισμένη ἀπὸ τὴ φύσι γι[illegible]ὰ χαρίζῃ τὴ ζωή, ἡ θνησιμότης εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ αὐτὸ ὀφείλ[illegible]αι στὴν ἀβελτηρία μας.

Σ' ὅλο τὸ κόσμο τὸ ζήτημα τῶν βρεφῶν ἔχει ἐξαιρετικὴ σημασία·

Ἐκεῖ πολιτεία καὶ φιλανθρωπία τὰ τελευταῖα ἔτη ἔχουν βάλει ὅλα τὰ δυνατά τους γιὰ νὰ σώσουν τὰ βρέφη, ποῦ διατρέχουν καὶ τοὺς περισσοτέρους κινδύνους. Τὶ ὑπηρεσίες δὲν ἔχουν ἱδρυθῇ; Τὶ εἰδικὰ σχολεῖα δὲν ἔχουν γίνη; Ἐδῶ ὅμως τίποτε παρόμοιον δὲν ἔγινε. Μόνο τελευταῖα τὸ Πατριωτικὸν Ἵδρυμα ἔδωσε προσοχὴ σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ ἐδημιούργησε βρεφοκομικοὺς σταθμούς. Σ' αὐτοὺς ἐξετάζονται τακτικὰ τὰ βρέφη ἀπὸ γιατροὺς καὶ διδάσκονται αἱ μητέρες πῶς νὰ τὰ ἀναθρέψουν. Καὶ οἱ σταθμοὶ αὐτοὶ ἐσημείωσαν ἀποτελέσματα ἀξιοπαρατήρητα.

Νὰ λοιπὸν ἕνα κεφάλαιον στὸ ὁποῖον ἡ γυναικεία δράσι μπορεῖ νὰ κάμῃ θαύματα. Πόσο προτιμότερο θὰ ἦταν ἂν τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ σημερινὰ σωματεῖα ἐφρόντιζαν γιὰ τὴν ἀνάπτυξι ἐν γένει τοῦ παιδιοῦ, πόσο εὐεργετικὴ μιὰ τέτοια ἐνέργεια θὰ ἦτο στὴ κοινωνία μας καὶ στὴ φυλή μας! Πῶς θέλετε νὰ μεγαλουργήσῃ ἡ ῥάτσα αὐτὴ ἂν δὲν εἶναι γερή; Καὶ ἡ ὑγεία πρέπει νὰ εἶναι ἀπ' τὴν ἀρχή.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς βρεφοκομικοὺς σταθμοὺς μποροῦν νὰ ἱδρυθοῦν μὲ τὸν ἴδιο σκοπὸ παιδοκομικοὶ τοιοῦτοι, ποῦ ἔχουν κι' αὐτοὶ μεγάλη ἀποστολή. Τέτοιος σταθμὸς εἶναι τὸ «Ἄσυλον Παιδιοῦ» ποῦ δὲν ἀρκεῖται μόνο νὰ περιθάλπῃ καὶ νὰ φροντίζῃ γιὰ τὰ μικρὰ παιδιὰ ἀφήνοντας τὲς μητέρες ἐλεύθερες γιὰ τὲς δουλειές των, ἀλλὰ συντηρεῖ καὶ ἰατρεῖον γιὰ τὰ παιδιά, ἀκόμα δὲ καὶ μαιευτήριο. Τὸ Ἄσυλο τοῦ Παιδιοῦ ἐσημείωσε μιὰ ἀξιοζήλευτη δρᾶσι μὲ πολὺ θετικὰ ἀποτελέσματα.

Ὕστερα μποροῦσε ἡ γυναικεία προσοχὴ νὰ στραφῇ καὶ σὲ κάτι ἀκόμα. Στὲς ἀρρώστειες ποῦ φέρνουν στὸ τάφο τόσους ἀνθρώπους μεγάλης ἡλικίας.

Ἡ φθίσις, οἱ ἑλώδεις πυρετοὶ θερίζουν κάθε χρόνο ὑπάρξεις πολύτιμες. Καὶ ὅμως στὴν Ἑλλάδα, στὴν κατ' ἐξοχὴ χώρα τῆς ὑγείας, στὴ χώρα τοῦ ὡραίου καὶ δημιουργικοῦ ἡλίου, δὲν ὑπάρχουν σανατόρια καὶ ὅσοι Ἕλληνες δὲν μποροῦν νὰ πᾶν σὲ εὐρωπαϊκὰ τοιαῦτα εἶναι καταδικασμένοι νὰ εὕρουν τὸ θάνατο καὶ νὰ συμπαρασύρουν ἴσως καὶ τοὺς γύρω των.

Γιατὶ ἡ γυναικεία δράσι νὰ μὴ στραφῇ καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ ζητήματα, γιατὶ νὰ μὴ ἀρχίσῃ μία ἔντονος προπαγάνδα γιὰ τὴν ἵδρυσι σανατορίων;

Κοντὰ δὲ σ' αὐτὰ ἕνα σπουδαῖο ρόλο παίζει ἡ καθαριότης. Καὶ πρέπει χωρὶς ντροπὴ νὰ τὸ ὁμολογήσουμε, ὅτι οἱ Ἕλληνες γενικῶς εἴμεθα ἀκάθαρτοι. Φοβούμεθα τὸ νερό. Φοβούμεθα τὸν ἀέρα, ὅσο κα-

νένα ἄλλο στοιχεῖο. Ὅμως αὐτὰ τὰ δύο εἶναι ἡ βάσις δημιουργίας μιᾶς εὐρωστης ράτσας. Πρέπει νὰ γίνουμε καθαροὶ καὶ στὸ σῶμα ἀλλὰ καὶ σ' ὅλα μας. Ἡ καθαριότης πρέπει νὰ καταντήσῃ μονομανία ὅπως συμβαίνει σὲ πολλὰ ἑλληνικὰ νησιά. Ἔτσι πολλὰ πράγματα θὰ κατορθωθοῦν. Καὶ τὴν ἀγάπη στὴν καθαριότητα ἡ γυναῖκα μπορεῖ νὰ βάλῃ στὴ ψυχὴ τοῦ καθενὸς γιατὶ στὰ χέρια της ἔχει ὅλα τὰ μέσα. Ὅταν αὐτὴ εἶναι καθαρή, ὅταν ὅλο τὸ σπίτι της εἶναι καθαρό, ὅταν τὰ παιδιά της τὰ μάθῃ νὰ εἶναι καθαρὰ τότε καὶ οἱ δρόμοι καὶ ὅλα θὰ εἶναι καθαρά. Τότε ἡ χώρα μας θὰ πάρῃ μιὰ ἄλλη μορφή, εὐγενικώτερη, ἀνώτερη.

Ὅλα δὲ αὐτὰ ἐξαρτῶνται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὴ γυναίκα δράσι. Δὲν ἔγιναν ἀκόμα. Ὅμως θὰ γίνουν. Ἐσημείωσε τὰ πρῶτα βήματα ἤδη. Σὲ λίγο θὰ ἔλθουν στὴ περιωπὴ ποῦ τές ἀνήκει.

Τότε πειὰ ἡ Ἑλληνίδες δὲν θά ὑστεροῦν σὲ τίποτε ἀπ' τὲς γυναῖκες τῶν ἄλλων πολιτισμένων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Τότε ἡ Ἑλληνὶς θά εἶναι πολιτισμένη. Καὶ θά ἔχῃ τὸ δικό της πολιτισμό.

Ἂν δὲν μπορῇ νὰ καυχηθῇ ἀπὸ τώρα γι' αὐτό, ἡ αὔριο ὅμως θὰ εἶναι δική της.

Δίς Δ. Δημητριάδου

ΚΑΛΛ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗ

ΡΩΣΣΙΚΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Μὲ δικαιολογημένην ὑπερηφάνειαν τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» παραθέτει τὴν κατωτέρω μελέτην τοῦ Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτου κ. Καλλινίκου Χαραλαμπάκη, παλαιοῦ καλοῦ φίλου καὶ διακεκριμμένου Θεολόγου. Δὲν ἐλησμόνησαν βεβαίως οἱ Θεσσαλονικεῖς τὰ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν τῇ πόλει μας κηρύγματά του, διὰ τὰ ὁποῖα συνέρρεον ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς πόλεως εἰς τοὺς ναοὺς εἰς τοὺς ὁποίους ὡμίλει. Ἡ εὐγλωττία του, τὸ βαθυστόχαστον τῆς διανοίας του, ἡ εὐρεῖα μόρφωσίς του καθιστοῦν αὐτὸν ἕνα παράγοντα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ στηριχθῇ καὶ ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ κοινωνία εἰς οὐχὶ ἀπώτερον μέλλον.

ΑΡΧΙΜ. ΚΑΛΛ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ

Ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, συμπληρώσας τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας διωρίσθη ἐσχάτως καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς λογοτεχνίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Ἀμβούργου ἐν Γερμανίᾳ.

Ὁ κ. Χαραλαμπάκης διὰ τῆς ἐπιμελείας αὐτοῦ κατορθώσας νὰ ὑπερπηδήσῃ πάντα τὰ παρουσιασθέντα αὐτῷ ἐμπόδια κατὰ τὰ ἔτη τῶν ἐν Γερμανίᾳ σπουδῶν αὐτοῦ, κατέλαβε σήμερον ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς κύκλοις τῆς Γερμανίας. Ὁ ἐπάξιος διορισμὸς αὐτοῦ ὡς καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Ἀμβούργου, τιμᾷ ἐξόχως τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδίᾳ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰς τὰς τάξεις τῆς ὁποίας ἀνήκει.

Ὁ κ. Χαραλαμπάκης τόσον κατὰ τὴν ἐν Λειψίᾳ διαμονὴν αὐτοῦ, ὅσον καὶ ἐν Ἀμβούργῳ ἐδείχθη ὁ κινητήριος μοχλὸς τῶν ἐκεῖσε Ἑλλήνων φοιτητῶν κατορθώσας διὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἐπιμονῆς καὶ προσπαθείας νὰ ἐκδοθῇ καὶ ἰδιαίτερον περιοδικὸν τὰ «*Προπύλαια*» πρὸς ὑλικὴν καὶ πνευματικὴν

τῶν φοιτητῶν μας ἐν Γερμανίᾳ προαγωγὴν καὶ βελτίωσιν. Τοῦ περιοδικοῦ τούτου ὅπερ ἐσχάτως συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ ἑτέρου ἐν Ἀμβούργῳ ἐκδιδομένου περιοδικοῦ «*Ἑλλὰς*» ὑπῆρξε καὶ ὑπάρχει ὁ σπουδαιότερος παράγων καὶ ὑλικὸς τροφοδότης. Ἡ Θεσσαλονίκη, ἥτις ἐδίδαξεν εἰς αὐτὸν τὰ πρῶτα γράμματα, χαίρει ἰδιαζόντως, ἐνατενίζουσα εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ κ. Χαραλαμπάκη ἕνα τῶν σπουδαιοτέρων ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων καὶ λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν δὲν θὰ ἀργήσῃ προσκαλούμενος νὰ προσφέρῃ καὶ πάλιν τὰς πολυτίμους αὐτοῦ ὑπηρεσίας.

Ἦτο ἡ 10 Φεβρουαρίου 1881 ὅτε μεγάλο πένθος εἶχε σκορπισθῇ εἰς τὴν ἀπέραντον ῥωσσικὴν γῆν. Πλῆθος πολὺ Ρώσσων πάσης τάξεως, ἐργατῶν, χωρικῶν, σπουδαστῶν, νεαρῶν πριγκήπων, ἐπισήμων κληρικῶν, ἀξιωματικῶν καὶ ἐπαιτῶν μὲ ὁλόκληρον δάσος σημαιῶν καὶ λαβάρων εἶχε σκεπάσει ὁλόκληρον τὸν ἀσήμαντον δρόμον, ὅπου κατώκει τὸ μεγάλο τῆς Ρωσσίας παιδί. Ἐκηδεύετο ὁ Φέντορ Ντοστογέβσκη.

Βαθειὰ εἰς τὸν ὁρίζοντα τοῦ ρωσσικοῦ οὐρανοῦ κάποιο μαῦρο, βουρκωμένον σύννεφο ἐσήμαινε τὴν μέλλουσαν καταιγίδι εἰς τὰ περπρωμένα τοῦ ρωσσικοῦ λαοῦ. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατόν του ἐκσπᾷ μανιώδης ἐπανάστασις, τρεῖς ἑβδομάδες ἀργότερον δολοφονεῖται ὁ Τσάρος. Μαίνεται ἡ λαϊκὴ θύελλα, ὁ Φ. Ντοστογέβσκη κατήρχετο εἰς τὸν τάφον καὶ ὁ ἀντίλαλος τοῦ θανάτου του ἐξήγειρε τὰ στοιχεῖα, ἐκλόνιζε τὴν ρωσικὴν γῆν.

Φέντορ Ντοστογέβσκη! Ἀναμφιβόλως μία τῶν μεγαλειτέρων φυσιογνωμιῶν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, βαθὺς ἰδεαλιστὴς καὶ θερμὸς ἱεροφάντης τοῦ ἀληθοῦς ἀνθρωπισμοῦ, νεώτερος προφήτης καὶ ἀπόστολος τῶν παλαιῶν χριστιανικῶν ἰδεωδῶν τῆς ἀδελφότητος, τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ ἰδιαιτέρως τῆς ἀγάπης.

Ἡ φήμη τοῦ Ντοστογέβσκη ἐνωρὶς ἐξῆλθε τῶν ρωσ. συνόρων. Ὁ «Ρασκόλνικωφ» του ἰδίως εὗρε τότε ἤδη ἠχὼ εἰς τὴν ψυχὴν τῆς γερμανικῆς νεολαίας. Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ ἐξελιχθῇ ἡ παγκόσμιος φρικτὴ τραγῳδία μὲ τὰς τρομερὰς συνεπείας της, ἔπρεπε νὰ αἱματοκυλισθῇ ἡ γηραιὰ Εὐρώπη τοῦ 20 αἰῶνος, νὰ ἐκσπάσῃ ἡ ρωσσικὴ ἰδία ἐπανάστασις διὰ νὰ προβάλλῃ σήμερον ζωηροτέρα καὶ λαμπροτέρα ἡ εἰκὼν καὶ φυσιογνωμία τοῦ Ντοστογέβσκη καὶ ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ νὰ γίνεται ζωηρότερος.

Ὁ βαθυστόχαστος αὐτὸς ρῶσσος λογογράφος καὶ διηγηματογράφος ἀχορτάστως διαβάζεται σήμερον ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἰδιαιτέρως.

Ἐκπλήσσεταί τις ἀληθῶς ὅταν βλέπῃ πῶς ἀμιλλῶνται σήμερον

ἐν τῇ σοφῇ Γερμανίᾳ οἱ λόγιοι νὰ εὕρουν σχέσιν καὶ ὁμοιότητας τοῦ Ντοστογέβσκη πρὸς τὸν μέγαν Γκαῖτε, νὰ εὕρουν ἀκόμη ἐπίδρασιν τοῦ Σίλλερ, τοῦ Κὰντ καὶ ἄλλων. Ἡ σφριγῶσα γερμ. νεολαία τῶν ἡμερῶν μας, πρὸ παντὸς ἡ περὶ τὸν ποιητὴν Στέφαν Γκεόργκ τρέφει ἐξαιρετικὴν προτίμησιν πρὸς αὐτόν. Αἱ ἐφημερίδες τακτικὰ δημοσιεύουν κάποιαν ἐπιστολήν του ἀνέκδοτον καὶ γίνονται διαλέξεις καὶ κριτικαὶ περὶ αὐτοῦ εἰς τὰς τεχνοκριτικὰς καὶ λογοτεχνικὰς συναθροίσεις.

Δὲν πρόκειται νὰ ἐξάρω ἐγὼ καὶ ἐγκωμιάσω τὸν Ντοστογέβσκη. Τὴν ἀξίαν του ἀναγνωρίζουν αἱ γενεαί. Ὅσοι καίονται ἀκόμη ἀπὸ τὴν φλόγα τῆς ἀγάπης τῶν ἰδανικῶν, ὅσοι λατρεύουν τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἰδέας, τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα καὶ τὴν θρησκείαν, ὅσοι φλογίζονται διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ μυστήριά της ἀγαποῦν τὸν Ντοστογέβσκη· ἀκόμη ὅσοι πονοῦν τὸν λαόν, τὸ πλῆθος, τὸν λατρεύουν.

Θὰ ἐπεθύμουν μόνον σήμερον νὰ ρίψωμεν ἀπέριττον βλέμμα εἰς τὴν ἰδεολογίαν τοῦ Ντοστ. διὰ νὰ τὸν γνωρίσωμεν ὄχι τόσον ὡς δύναμιν καὶ ἀξίαν λογογραφικὴν καὶ λογοτεχνικήν, — αὐτὴ ἡ ἔρευνα ἀνήκει εἰς τοὺς φιλολογοῦντας — ἀλλ' ὡς ἰδεολόγον καὶ προφήτην κριτικὸν τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, γνώστην βαθὺν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ τῶν στεναγμῶν της καὶ ἱκανὸν ὠτακουστὴν αὐτῶν καὶ τῶν παλμῶν τῆς καρδίας τοῦ *αἰωνίου ἀνθρώπου.*

Ἀλλὰ τὸν Ντοστογέβσκη θὰ ἤθελον νά συστήσω ἰδιαιτέρως εἰς τὴν σπουδάζουσαν ἑλληνικὴν νεολαίαν, εἰς τοὺς Ἕλληνας φοιτητὰς καὶ ὅσους ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ προβλήματα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ περὶ ἑνὸς γνησίου νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Εἶναι ἀξιοθαύμαστος καὶ ζηλευτὸς ὁ Ντοστ., διότι ἐπίστευεν εἰς τὸ μέλλον καὶ τὰ μεγάλα πεπρωμένα τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ λαοῦ εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκε, λαοῦ σφριγῶντος καὶ νεαροῦ ἀπὸ ἀπόψεως πολιτισμοῦ. Ἀλλοίμονον εἰς τὰ ἄτομα καὶ τὰς ἐθνικὰς ὁμάδας ὅταν δὲν θερμαίνονται ἀπὸ τὴν πίστιν αὐτὴν εἰς τὸ μέλλον των καὶ κάποιον ἀνώτερον προορισμόν των. Εἶναι μεγαλειώδης ἀκόμη ὁ Ντοστ. ὅταν κηρύττῃ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς του, μὲ προφητικὸν ἐνθουσιασμὸν τὸν πολιτισμὸν τῆς καρδίας, τὸν ὑγιᾶ πολιτισμὸν τοῦ μέλλοντος. Ἡ λάβα τῶν μεγάλων αἰσθημάτων του καίει τὰς ἀκάνθας τοῦ ἀτομισμοῦ, τοῦ περιφήμου εὐρωπαϊκοῦ ἀτομισμοῦ, ἀνάπτει δὲ μέσα μας τὴν φωτιὰ τοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν αἰωνιότητα, τὰς ἀξίας τῆς ζωῆς, τὴν ζωὴν αὐτὴν καὶ *τὸ θεῖον,* ἐκ αἰει δὲ καὶ φλογίζει τὸ

μέγα αἴσθημα τοῦ ἀλτρουϊσμοῦ, τὸν σκοπὸν αὐτὸν τῆς δημιουργίας. Δι' αὐτὸ διαβλέπω μεγάλην συγγένειαν τῆς ψυχῆς τοῦ Ντοστ. πρὸς τὴν ἁγνὴν ἑλληνικὴν ψυχήν, οἵαν τὴν διεμόρφωσε τὸ ὡραῖον κλῖμα τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος, τὰ ἔθιμα καὶ ὁ χριστιανισμός, αὐτὴν τὴν ψυχὴν ὄχι τὴν ψυχὴν ποῦ σιγὰ σιγὰ διαφθείρει ὁ εὐρωπαϊκὸς ἀτεμισμὸς καὶ ἡ τυφλὴ ἀπομίμησις καί ἀντιγραφὴ παρ' ἡμῖν κάθε ξένου. Διὰ τὴν ἁγνὴν λοιπόν καὶ γνησίαν ἑλληνικὴν ψυχὴν θεωρῶ τὸν Ντοστογέβσκη ἄγγελον φύλακα, διὰ τὸν μέλλοντα νεοελληνικὸν πολιτισμὸν σπουδαιότατον ψυχικὸν συντελεστήν.

Ὁ Ντοστ. ἐμεγάλωσε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του εἰς τι πτωχοκομεῖον τῆς Μόσχας. Ἦτο προικισμένος μὲ ἔξοχον φαντασίαν μέχρι βαθμοῦ ὑπνωτισμοῦ καὶ θρησκευτικῆς ἐκστάσεως, ὅπως γράφει ὁ ἐκ τῶν ἀρίστων ἐν Γερμανιᾳ βιογράφων του Στεφ. Τσβάϊγκ. Ἄνθρωπος ἐκ τῶν ὀλίγων ὀνειροπόλων τῆς μονώσεως καὶ τῆς σιωπῆς εἶχε περιπέσει ἀργότερον εἰς εἶδος ὑποχονδρίας καὶ μυστικὴν ἀγωνίαν μέχρι θανάτου πρὸ τοῦ χάους τὸ ὁποῖον διησθάνετο ἐντός του. Ἦτο 25 ἐτῶν τῷ 1854 ὅταν ἐξέδωκε τὸ πρῶτον μυθιστόρημά του «Πτωχοὶ ἄνθρωποι» εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεστάλαξε ὅλον τὸν πόνον τῆς ψυχῆς του διὰ τὴν πρώχειαν καὶ τὴν ταπείνωσιν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀντλοῦσε τὴν μεγαλυτέραν δύναμιν πάντοτε ὁ λάτρης αὐτὸς τοῦ πόνου. Κατὰ παρεξήγησιν συνεπείᾳ συμμετοχῆς του εἰς τινα συνάθροισιν πολιτικὴν κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς τσαρικῆς κυβερνήσεως μετ' ἄλλων εἰς θάνατον, ἀλλ' εὐτυχῶς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκτελέσεως τῷ ἀπενεμήθη χάρις, ἐξωρίσθη ὅμως εἰς Σιβηρίαν εἰς τετραετῆ καταναγκαστικὰ ἔργα. Ὁ μόνος φίλος του ἐκεῖ εἰς τὰ βάθη τοῦ «σπητιοῦ τῶν νεκρῶν» ὅπως ὁ ἴδιος ὠνόμασε τὰ κάτεργα τῆς Σιβηρίας, ὅπου ἐπὶ τέσσαρα ὁλόκληρα ἔτη ἐπέρασε μαρτυρικὴν ζωὴν ἁλυσσοδεμένος κατάδικος, ἦτο τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἡ Γραφή, διότι οὐδὲν ἄλλο βιβλίον τῷ ἐπετράπη. Ἀργότερον τῷ παρεχωρήθη περισσοτέρα ἐλευθερία, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑγεία ὡς καὶ ἡ φήμη του εἶχον καταστραφῇ.

Ἐν τῇ ἐξορίᾳ νυμφεύεται καὶ μετά τινα ἔτη τελείως ἀπελευθερωθεὶς ἐπιστρέφει λησμονημένος πλέον εἰς Πετρούπολιν. Ἡ δημοσίευσις τότε τῶν «Ἀπομνημονευμάτων ἐκ τοῦ σπητιοῦ τῶν νεκρῶν», μία θαυμασία περιγραφὴ τοῦ μαρτυρίου τῆς Σιβηρίας, σιγὰ σιγὰ ἀφυπνίζει τὴν Ῥωσσίαν ἐκ τοῦ ληθάργου της. Ἡ ἔκδοσις περιοδικοῦ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του γίνεται μὲ πολλὴν εὐμένειαν ἀποδεκτή, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπαγορεύεται ἡ συνέχισίς του. Ἀλλεπάλληλα ἀτυχήματα πικραίνουν

περισσότερον τὴν ζωήν του. Ἀποθνήσκει ἡ σύζυγος καὶ ὁ ἀδελφός του, αὐτὸς δὲ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἐργάζηται νυχθημερὸν διὰ τὰ οἰκονομικὰ βάρη δύο οἰκογενειῶν. Ὀλίγον μετὰ τὸ 1860 κατά τι κίνημα πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν χωρικῶν ἠναγκάσθη πρὸς μεγάλην του θλῖψιν νὰ καταλίπῃ τὸ πατρικὸν ἔδαφος καὶ δραπετεύσῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εἰς Γερμανίαν, Ἑλβετίαν καὶ Γαλλίαν περιπλανώμενος ἐπὶ ἔτη ἀσκόπως μὲ τὴν νοσταλγίαν τῆς ἀγαπητῆς του ὑπὲρ πᾶν ἄλλο Ῥωσσίας.

Ἐν Γερμανίᾳ διέμεινεν ἰδίως εἰς Δρέσδην. Ἀλλ' ὁ Ντοστ. γνωρίσας ἐκ τοῦ πλησίον τὸν δυτ. πολιτισμὸν παρέμεινε πάντοτε ὁ φανατικὸς ῥῶσος, τελείως ἀνεπηρέαστος ἀπ' αὐτόν. Ἐν μέσῳ φρικωδῶν στερήσεων ἐξακολουθεῖ νὰ ἐργάζηται καὶ γράφει τὰς νύκτας, κατατρυχόμενος ἀπὸ τὴν ἐπιληψίαν καὶ τὴν πενίαν, γράφει τὸν «Ρασκόλνικωφ» (ἐνοχὴ καὶ ἐξιλέωσις) τὸν «Ἰδιώτ», τοὺς «Δαίμονας» καὶ τὸν «Παίκτην», μνημειώδη ἔργα τοῦ 19 αἰῶνος.

Εἰς τὴν ἐργασίαν εὑρίσκει τὴν ἰατρείαν τοῦ πόνου. Τέλος ἐπιστρέφει μετὰ μακρὰν περιπλάνησιν εἰς τὴν προσφιλῆ του Ῥωσσίαν, ὅπου τὴν φορὰν αὐτὴν ἐκδίδει τὸ «Ἡμερολόγιον ἑνὸς συγγραφέως» καὶ τοὺς «Ἀδελφοὺς Καραμάζωφ», τὴν διαθήκην του ταύτην πρὸς τὸ ρωσικὸν ἔθνος.

Ντοστογέβσκη, ὁ ποιητὴς τοῦ «Πανανθρωπισμοῦ», ἵσταται εἰς τὰ σύνορα, ὅπου συγκρούονται δύο ὀγκώδη ρεύματα πολιτισμοῦ, δύο κατευθύνσεις τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τοὺς νεωτάτους χρόνους. Εἶναι τὸ μέγα, τὸ αἰώνιον πρόβλημα. Ἐμπρὸς ἢ ὀπίσω πρὸς τὰς «μητέρας» ὅπως γράφει ὁ Χέρμανν Ἔσσε, πρὸς τὸ φλογίζον πνεῦμα τῶν μεγάλων θρησκειῶν, πρὸς τὴν Ἀσίαν. Ἡ ρωσσικὴ ψυχὴ διετήρησε, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ Ντοστ. τὴν θέρμην των, τὴν ἀγνότητα, τὴν φλογερὰν ἀγάπην ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος, τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν ταπείνωσιν, πράγματα ἄγνωστα σχεδὸν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ «ἐγωκεντρικοῦ» δυτικοῦ πολιτισμοῦ διαφθαρεῖσαν ψυχὴν τοῦ «εὐρωπαίου»! Ἡ τοιαύτη ψυχὴ τοῦ Ῥώσσου, ἡ «εὐρύχωρος» σλαυϊκὴ ψυχὴ ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχει χῶρος τόσον διὰ τὰ ὑψηλὰ καὶ εὐγενῆ, ὅσον καὶ διὰ τὰ χθαμαλὰ καὶ ἁμαρτωλά, εἶναι προωρισμένη νὰ ἀναστήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα, νὰ παίξῃ εἰς τὸ μέλλον σπουδαιότατον ρόλον μὲ τὰ προτερήματά της.

Ἡ πρωτόγονος ψυχὴ τοῦ ρώσσου διετήρησε τὸ πῦρ τοῦ νέου Προμηθέως διὰ νὰ σώσῃ τὸν περίφημον πολιτισμένον εὐρωπαῖον. Δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ὅτι ὁ Ντοστ. ἀνήκει εἰς τάξιν τῶν «σλαυοφίλων» ἐν Ῥωσσίᾳ πρὸς τοὺς ὁποίους προσεχώρησεν ἀργότερον. Ἡ

συναίσθησις τοῦ πόνου, ἡ ἀναγνώρισις τοῦ ἁμαρτήματος καὶ ἡ μετάνοια δι' αὐτὸ εἶναι ἔμφυτος εἰς τὸ αἷμα τοῦ ρώσου, ἐφρόνει. Μὲ πάθος προφητικὸν καὶ φανατισμὸν θρησκολήπτου ὀρθοδόξου ὑψώνει τὸ ἀνάστημα καὶ τὴν φωνήν του ἐναντίον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν ἀρχῶν τῶν λαῶν τῆς Δυτ. Εὐρώπης Ἄγγλων, Γάλλων, Γερμανῶν κλπ. «Σᾶς ἐννοοῦμεν ἡμεῖς οἱ Ρῶσσοι,ἔγραφεν ὀργίλως ἀποτεινόμενος πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ σεῖς δὲν μᾶς ἐννοεῖτε». Ἡμεῖς οἱ Ρῶσσοι εἴμεθα οἱ τὰ πάντα ἐννοοῦντες, σεῖς εἶσθε οἱ περιωρισμένοι». Πᾶς ἄνθρωπος πρέπει νὰ γίνῃ ρῶσος, (δηλαδὴ ν' ἀποκτήσῃ τὰς ἰδιότητας τῆς ρωσσικῆς ψυχῆς) καὶ τότε ἀρχίζει ὁ νέος κόσμος. Ἐκ Ρωσσίας λοιπὸν ἡ σωτηρία, τὸ φῶς,

Ὁ Ντοστογέβσκη ἐμίσει κυριολεκτικῶς τὸν πολιτισμὸν τῆς Εὐρώπης, τόν «εὐρωπαϊσμόν», ὡς τὸν ἀπεκάλει περιφρονητικῶς, καὶ «εὐρωπαϊκὰ ψεύδη» ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του. Εἶχε τὰς ἀπαισιοδοξοτέρας προβλέψεις περὶ αὐτοῦ. Μὲ πνεῦμα προφητικοῦ ὁραματισμοῦ, καίτοι ἀπεῖχε πολὺ χρονικῶς τῆς φοβερᾶς αἱματοχυσίας καὶ τοῦ ἀλληλοσπαραγμοῦ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, προκατήγγειλε τὴν μέλλουσαν διάλυσιν τῶν ἐγωϊστικῶν ὀργανισμῶν καὶ συστημάτων τῆς Δυτ. Εὐρώπης. Εἶχε ὑπ' ὄψει του μόνον τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον καὶ τὰς συνεπείας του τῷ 1870)71, τότε δὲ ἤδη ὠμίλει καὶ ἔγραφε περὶ τοῦ τάφου τῆς Δυτ. Εὐρώπης κρούων τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου.

Ἡ Εὐρώπη ὁμοιάζει πρὸς ἕνα νεκροταφεῖον μὲ πολυτίμους ποτὲ ἴσως τάφους, ὡς γράφει ὁ Σ. Τσβάϊγκ, ἀλλὰ πλῆρες ἀποσυνθετικῶν οὐσιῶν. Αἱ ἰδέαι τῆς Εὐρώπης ἐμαράνθησαν, ἐφρόνει, ὁμοιάζουν ἀνθοδέσμην μαραμμένων λουλουδιῶν τὴν ὁποίαν ἀξίζει νὰ πετάξῃ τις εἰς τὴν λάσπην! Μόνον ἡ ρωσ. ἰδέα εἶναι ἡ ἀληθής, ἡ μονάκριβη καὶ ὀρθὴ (πρβλ. St. Zweig. Drei Meister 6 209).

Οὐδόλως ἦτο ἐνθουσιασμένος ὁ Ντοστ. ἐκ τῆς τακτικῆς καὶ πορείας τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης τότε. Προέβλεπεν ὅτι μὲ γοργὸν βῆμα ἔτρεχον νὰ φθάσουν εἰς τὸ βάραθρον, τὸ κατακρήμνισμα, ὅπου ἔφθασαν. Ἀτυχῶς οἱ σκοτεινοὶ ὁραματισμοί του ἐπηλήθευσαν. «Φοβοῦμαι, ὅτι πολλοί, πάντες ἡμεῖς, γράφει ὁ Ι. Βάσσερμαν, εἴδομεν τὴν φρικτὴν σκηνήν, ἐπὶ τῆς ὁποίας παίζομεν· τὴν ἀνεμίζει ὁ θάνατος διὰ τῆς πνοῆς του, ἡ δέ φρικίασις εἰς τὴν ὁποίαν περιέπεσαν αἱ ἀνήσυχοι ψυχαὶ ἀναβαίνει πρὸς τὰ ἄστρα. (Neue Rundechau, januar 1923). «Ἔρχεται αἰὼν τῆς κατακρημνίσεως, τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς βαρβαρότητος» ἔγραφεν ὁ Βάλτερ Ρατενάου. «Κανεὶς αἰὼν τῆς βαρβαρότητος, τοῦ σκότους, τῆς αἱματηρᾶς ἀναστατώσεως δὲν ὑπῆρξε τόσον

Ο ΕΡΩΣ ΠΛΗΓΩΜΕΝΟΣ

ἀφειμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, γυμνὸς κάθε πίστεως καὶ εὐθυμίας, ὅσον ὁ ἰδικός μας, γράφει ὁ νεοκαντιανὸς φιλόσοφος καὶ παιδαγωγὸς Π. Νατόρπ, οὐδέποτε τόσον ἔνοχοι πάντες ἀπέναντι πάντων· οὐδενὸς ἐφείσθη τὸ μῖσος, διότι πάντες ὑποφέρουν ὑπερβολικά. Τὸ πᾶν βαδίζει πρὸς τὴν ἐρήμωσιν, τὸ πᾶν τρέχει χωρὶς πνοήν, χωρὶς σκοπόν· ποῦ ;

Τὸν Ντοστ. δὲν ἐνθουσίαζον ποσῶς οἱ πνευματικοὶ θρίαμβοι τοῦ νεωτέρου ἀνθρώπου, οὐδὲ ἐθαμβώνετο ὑπ' αὐτῶν. Οὔτε ἡ κυριαρχία τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς φύσεως, οὔτε αἱ ἀλματικαὶ πρόοδοι ἐπὶ τῶν φυσ. ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνικῆς, οὔτε αἱ πρόοδοι ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου τὸν ἐθάμβωσαν. Ἡ ἐκστατικὴ ψυχὴ τοῦ Ντοστ. ὠνειρεύετο συχνὰ μόνον τὸ ὡραῖον ὄνειρον μιᾶς φωτεινῆς ἡμέρας δι' ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν ἀδελφικὴν ἕνωσιν πάντων τῶν λαῶν καὶ τῶν λαϊκῶν τάξεων, τὴν ἐλάφρυνσιν τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν δεινῶν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὴν ἀμοιβαίαν τῶν λαῶν ἀλληλεγγύην, ὡς τὸν τέλειον ἀνθρωπίνως πολιτισμόν.

Ἔβλεπε ν' ἀνατέλλῃ εἰς τὸν οὐρανὸν τῆς νέας ἀνθρωπότητος τὸ λαμπρὸν ἄστρον νέας, ἀνωτέρας περιόδου Ἤκουε τὸ ἀγγελικὸν ᾆσμα τῆς αἰωνίου τῶν πάντων ἀγάπης καὶ ἡ μαγεία τῆς γλυκείας μελῳδίας του τὸν ἀπεκοίμιζε καὶ μετηρσίωνε.

Ὁ Ντοστογέβσκη δὲν ἦτο σοσιαλιστὴς ἐν τῇ συνήθει σημασίᾳ τῆς λέξεως, δὲν κηρύττει πόλεμον ἐναντίον τοῦ Κράτους, ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι ἀναρχικὸς ὡς ὁ Τολστόϋ, ἀλλ' εἶναι ἐναντίον τοῦ πνεύματος τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ.

Ἡ κοινωνία τοῦ Ντοστ., ὡς δύναται νὰ συμπεράνῃ τις ἐκ τῶν ἡρώων του, εἶναι ***θρησκευτικὴ κοινωνία***, μία ***παγκόσμιος ἀδελφότης.*** Ὅταν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἡρώων του γεννηθῇ ὁ νέος ἄνθρωπος, ὁ ἀληθὴς ἄνθρωπος, ὁ πανάνθρωπος, τότε ἀρχίζει ὁ νέος κόσμος.

Ὁ Ντοστ. πᾶσαν ἠθικὴν ἐξυγίανσιν τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως, πᾶσαν ἐθνικὴν ἀνακάθαρσιν καὶ εὐρωστίαν, πᾶσαν ἀποτροπὴν ἐθνικοῦ ἐκφυλισμοῦ τὴν ἀναμένει μόνον ἐκ τοῦ λαοῦ, τοῦ ἀδιαφθόρου λαοῦ. Ἡ πίστις του πρὸς τὸν λαὸν καὶ τὴν δύναμίν του εἶναι ἀπεριόριστος. Ὁ λαὸς διὰ τὸν Ντοστογέβσκη ἀκριβῶς εἶναι τοῦτ' αὐτὸ ***μεταφυσικὴ*** ἔννοια. Ἡ πίστις αὐτὴ πρὸς τὸν λαὸν καὶ ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεὸν πολλάκις συγχέεται παρ' αὐτῷ καὶ ταυτίζεται. Τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν δηλαδὴ παρὰ τῷ Ντοστ. ὅτι ἡ λαϊκὴ καὶ ἐθνικιστικὴ ἰδέα φέρει χαρακτῆρα θρησκευτικόν. Ἡ πίστις καὶ π ποίθησις ἐπὶ τὴν νίκην της πρέπει νὰ θερμαίνηται ὑπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος. Ὁποῖα

καλὰ ἀποτελέσματα δύναται νὰ ἔχῃ μία τοιαύτη λαϊκὴ καὶ ἐθνικιστικὴ πίστις μαρτυρεῖ αὐτὸ τὸ παράδειγμα τῆς ἱστορίας τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ. Εἶναι γνωστὸν ἄλλως τε ὅτι πᾶσα νέα ἰδέα, πᾶσα κοινωνικὴ καὶ ὁμαδικὴ μεταρρύθμισις καὶ μεταβολὴ ἀνάγκη νὰ φέρῃ χαρακτῆρα θρησκευτικόν, νὰ θερμαίνηται ἀπὸ τὴν ζωογόνον ἑστίαν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος. Ἡ πίστις εἰς τὴν Ρωσσίαν εἶναι δόγμα διὰ τὸν Ντοστογέβσκη. Ὁ Σταβρογκίν, ἕνας τῶν ἡρώων του, ἐρωτώμενος ἂν πιστεύῃ εἰς θεόν, ἀπαντᾷ: «ναί, πιστεύω εἰς τὴν Ρωσσίαν».

Ὁ νέος Μεσσίας τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ νέος Χριστὸς, θὰ προέλθῃ ἐκ Ρωσσίας, ὡς γράφει εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ μεσσιανικὰς συγγραφάς του. «Ἂς εἴμεθα Ἀσιᾶται, ἂς εἴμεθα Σαρμᾶται, μακρὰν ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν τὴν εὐρωπαϊκήν, ὀπίσω πρὸς τὴν Μόσχαν, πέραν πρὸς τὴν Σιβηρίαν, ἡ νέα Ρωσσία εἶναι τὸ *τρίτον* κράτος». «Τὴν Ρωσσίαν ἐννοεῖ τις ὄχι διὰ τοῦ νοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως». «Πρὸς χάριν τῆς «βασιλείας τοῦ Θεοῦ» ὁλόκληρος ὁ κόσμος πρέπει νὰ στραφῇ πρὸς τὴν Ρωσσίαν». «Ἡ Ρωσσία εἶναι ὁ πιστὸς τοῦ Θεοῦ λαός!»

Ἡ Ρωσσία πρέπει νὸ κυριεύσῃ, φρονεῖ, πρῶτον τὸν κόσμον καὶ κατόπιν θὰ εἴπῃ τὸν «τελευταῖον λόγον» της. Θὰ εἶναι δὲ ὁ τελευταῖος αὐτὸς λόγος: ἐξιλέωσις, συμφιλίωσις. Ὁ Ρῶσσος ἐξ ἰδιοφυΐας ἐννοεῖ ὅλα, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἀλλὰ εἶναι καὶ ὁ ὑποχωρῶν καὶ συγχωρῶν τὰ πάντα, «Θὰ εἴμεθα οἱ πρῶτοι, οἱ ὁποῖοι θὰ κηρύξωμεν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι δὲν θέλομεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν πρόοδόν μας διὰ τῆς ὑποδουλώσεως τῆς προσωπικότητος καὶ ξένων ἐθνικοτήτων, ἀλλὰ τοὐναντίον τὴν πρόοδον καὶ προαγωγήν μας θὰ ἐπιζητήσωμεν ἐν τῇ ἐλευθερωτέρα καὶ ἀνεξαρτήτῳ ἀναπτύξει πάντων τῶν ἐθνῶν καὶ ἐν τῇ ἀδελφικῇ ἑνώσει αὐτῶν».

Ὁ εὐθὺς καὶ ἀδιάφθορος λαός, ὄχι τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα καὶ ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς, θὰ σώσῃ τὸν κόσμον μας. (πρβλ. Zweig ἐνθ. ἀν. σ. 211).

Τὸ μελλοντικὸν Κράτος τοῦ Ντοστ. δὲν εἶναι τὸ σοσιαλιστικὸν κράτος τῶν Μαρξιστῶν καὶ τῆς σοσιαλδημοκρατίας, ἀλλὰ ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ τὴν μορφὴν κοινωνίας, ἀδελφότητος ἐν τῇ ὁποίᾳ δὲν θὰ ὑποδουλώνηται τὸ ἄτομον, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ ἠθικοποιῆται καὶ ἀναγεννᾶται.

Τὸ κράτος καὶ ἡ βασιλεία τῆς ἐνεργοῦ ἀγάπης, ὄχι τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ τῆς ὠμῆς δυνάμεως, ὄχι ὁ πόλεμος καὶ ἡ φιλονεικία, ἀλλὰ τὸ *πανανθρωπιστικὸν* αἴσθημα, ὁ νέος ρωσικὸς Χριστὸς θὰ φέρῃ τὴν σωτηρίαν (πρβλ. Zwag ἐνθ. ἀν. 211).

«Ἐξ ἀνατολῶν ἔρχεται τὸ *φῶς,*» ὡς λέγει εἰς τὴν συζήτησιν περὶ

Ἐκκλησίας καὶ πολιτείας ὁ Παΐσιος ἐν τῷ ἔργῳ του «Ἀδελφοὶ Καραμάζωφ». Ὅλαι αἱ ἀντιθέσεις θὰ λυθοῦν καὶ δύνανται νὰ λυθοῦν ἐν τῇ ἀγάπῃ καὶ τῇ συμφιλιώσει.

Πρωτεύουσα τοῦ πανανθρωπιστικοῦ τούτου κράτους κατὰ τὸν Ντοστ. ἀσαφῶς ἐκφραζόμενον εἶναι ἄλλοτε μὲν ἡ Μόσχα, ἄλλοτε ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ἄλλοτε ἡ νέα Ἱερουσαλήμ. Αὐταὶ εἶναι συντόμως αἱ ἰδέαι τοῦ Ντοστ. περὶ τῶν ἐκ Ρωσσίας νέων ἐπαγγελιῶν, τὰ μεσιανικά του ὄνειρα καὶ αἱ πικραὶ κρίσεις του περὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἐφεξῆς θὰ ἴδωμεν τὰς ἀντιλήψεις καὶ ἰδέας τοῦ Ντοστ. περὶ ζωῆς, πόνου, καὶ θλίψεως, Θεοῦ, κόσμου, ἀγάπης, ἐπιστήμης, ἠθικῆς.

II

Πᾶσα μεγάλη προσωπικότης πρέπει νὰ κρίνηται πάντοτε ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ζῇ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ περιβάλλον καὶ τὰς ἰδέας αὐτῆς. Καὶ ὁ Ντοστ. ἀναλόγως θὰ κριθῇ καὶ θὰ ἐκτιμηθῇ.

Ἔζη ἀκριβῶς εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ πολιτισμὸς ὄχι μόνον τῆς Εὐρώπης ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος διήρχετο σοβαρὸν *κρίσιν*. Ἡ κρίσις αὐτὴ δὲν ἔληξε μέχρι σήμερον ἀκόμη. Μάλιστα ἔγινε σοβαρωτέρα. Οὕτως ἐξηγεῖται πῶς τοὺς «ἥρωας» τοῦ Ντοστ. χαρακτηρίζει αἴσθημα ἀνησυχίας διὰ τὸ μέλλον, ταλάντευσις, σκεπτικισμὸς καὶ ἀμφιβολία πρὸς τὰς μέχρι σήμερον ἀξίας τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀκαταγώνιστος ἐσωτερικὴ ὁρμὴ πρὸς δημιουργίαν νέου κόσμου, νέας ἀνθρωπότητος.

Ἡ κρίσις αὐτὴ τῆς ρωσσικῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν τόσον ἀριστοτεχνικῶς μᾶς ζωγραφίζει ὁ Ντοστ. ὡς ὁ Τόλστοη, εἶναι συγχρόνως καὶ κρίσις τῆς νεωτέρας ψυχῆς τοῦ νεωτέρου ἀνθρώπου.

Ὁ Ρῶσσος τοῦ ιθ' αἰῶνος, γράφει ὁ Στ. Τσβάϊγκ, ἔχει κάψει ὄπισθέν του τὰς καλύβας τῶν βαρβάρων χρόνων, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀκόμη κτίσει τὸ νέον σπῆτι καὶ ἀμφιβάλλει ποῦ πρέπει ὁριστικῶς νὰ κατευθυνθῇ, πρὸς δυσμὰς ἢ πρὸς ἀνατολάς, πρὸς τὴν Εὐρώπην ἢ πρὸς τὴν Ἀσίαν, πρὸς τὴν Πετρούπολιν ἢ πρὸς τὰ χωρία καὶ τὰς στέππας. (St Zweig Drei Meister σ. 135).

Ἕνεκα τούτου ἡ σημασία τοῦ Ντοστ. ἐν τῇ σημερινῇ κρίσει τοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι μικρά. Αἱ γραμμαὶ καὶ κατευθύνσεις τὰς ὁποίας διαγράφει διὰ μίαν μελλοντικὴν ἐξέλιξιν καὶ πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος ὁ Ντοστ. μία τόσον ἐξαιρετικῶς προικισμένη προσωπικότης, ἴσως δὲν εἶναι ὀλίγον χρήσιμοι.

Κέντρον τῆς σκέψεως καὶ ἰδεολογίας τοῦ Ντοστ. εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ζωή. Τὸ «Σύμπαν τοῦ Ντοστ., γράφει ὁ αὐτὸς Τσβάϊγκ, δὲν εἶναι ὁ κόσμος ἀλλὰ μόνον ὁ ἄνθρωπος. Ὁ Ντοστ. εἶναι κωφὸς διὰ μουσικήν, τυφλὸς δι' εἰκόνας, ἀμβλὺς διὰ τοπεῖα. Πάντα τὰ ἔργα του παίζονται ἐντὸς πνιγηρῶν δωματίων, εἰς τοὺς δρόμους καὶ τὰς ἀγυιὰς καὶ ἐντὸς τῆς πνικτικῆς ἀτμοσφαίρας τῶν καπηλείων. Ὁ κύκλος του εἶναι ὁ ψυχικὸς κόσμος ὄχι ἡ φύσις, ὁ κὸσμος του εἶναι μόνον ἡ ἀνθρωπότης». (Zweig, ἐνθ. ἀνωτ. σ. 167).

Ὁ Ντοστ. δὲν φιλοσοφεῖ διὰ συστημάτων οὔτε ἐκφράζεται μὲ γλῶσσαν

φιλοσοφικὴν καὶ μεταφυσικήν. Εἶναι ὅμως δεινὸς ψυχολόγος. Οἱ «τύποι» του μὲ διαύγειαν θαυμασίαν καὶ δροσερὸν ἐνδιαφέρον θέτουν ἐπὶ τοῦ τάπητος πάντα τὰ προβλήματα σχεδὸν τῆς ζωῆς καὶ τῆς ὑπάρξεως ἐξ ὑπαρχῆς. «Τὰς γαλλικὰς ψυχικὰς εἰκόνας, τὴν πολυτελῆ ψυχολογίαν τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Νίτσε ὑπερτερεῖ ἡ φυσικὴ ψυχολογικὴ γνῶσις τοῦ ρώσσου, γράφει ὁ καθ. δρ. Χάνε Ἐρενμπεργ (Πρόλογος ἔργου τοῦ Ντοστογέφσκη, «Λαὸς καὶ ἄνθρωπος»). Τοῦτο προφανῶς ἐνυπάρχει ἐν τῷ ρωσσικῷ χαρακτῆρι. Ἐκεῖ φιλοσοφεῖ ὁλόκληρος λαὸς (οἱ τύποι καὶ ἥρωες τοῦ Ντοστ.), ἀλλ' ὄχι εἰς συστήματα, ἀλλ' ἐν τῇ ζωῇ, ἐκεῖ ὑπάρχει ὁλόκληρος λαὸς πλήρης βαθυτάτου ἐνδιαφέροντος πρὸς τὸν ἄ ν θ ρ ω π ο ν».

Ἡ ζωή! Τὸ μέγα θαῦμα τῆς δημιουργίας! Καὶ ποῖος ἀρχηγὸς θρησκείας ἢ φιλόσοφος, ποῖος ποιητὴς καὶ καλλιτέχνης δὲν ἔκλινε γόνυ πρὸ αὐτῆς καὶ τῶν μυστηρίων της, δὲν ἤκουσε βαθύτερον τοὺς τόνους τοῦ αἰωνίου ἄσματός της; ποῖος δὲν τὴν ἠγάπησε καὶ ἐπόθησε παρ' ὅλας τὰς σκιὰς καὶ τὰ βάσανά της; «Σέ ἀγαπῶ, ὦ ζωή, ἀνεφώνει ὁ Νίτσε, διότι εἶσαι, διότι μένεις πάντοτε ὡραία». Καὶ ὁ Ντοστ. εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς εἰλικρινεῖς καὶ ἐνθουσιώδεις λάτρας της.

Ζωὴ κατὰ τὸν Ντοστ. εἶναι αὐτὴ ἡ ὕπαρξις τῶν ἐπὶ μέρους ὄντων, ἐφ' ὅσον ἔχουν σ υ ν ε ί δ η σ ι ν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν συνεχῆ καὶ ἀδιαχώριστον παγκόσμιον ὕπαρξιν. Ἡ ζωὴ ἔχει τὰς ρίζας της, τὴν ἀρχήν της, ἐν τῷ θ ε ί ῳ, ἐν τῷ ἀ π ε ί ρ ῳ, ἐν τῇ αἰωνιότητι. Τὰ ἐπὶ μέρους ὄντα ὑπάρχουν ἐν χώρῳ καὶ ἐν χρόνῳ. Δὲν ὀφείλομεν ὅμως ἡμεῖς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀρχήν της νὰ ἀνσζητῶμεν εἰς τὰς ἐννοίας ταύτας. Ἡ ζωή, ἡ διαρκῶς ἀναβλύζουσα αὕτη πηγή, διαρκῶς ἐν κινήσει εὑρισκομένη, δημιουργικὴ καὶ ἀλματώδης, ἀνήκει εἰς ἄλλην διάστασιν καὶ κατηγορίαν, εἰς τὴν ὑπὲρ χρόνον καὶ τόπον κατηγορίαν! Ἡ ζωὴ εἶναι ἁ γ ί α καὶ ἄ π ε ι ρ ο ς ἐν τῇ ἀρχῇ της. Ἔχει συνείδησιν ἑαυτῆς, γνωρίζει ἀκόμη ὅτι ἀφόβως ὀφείλει νὰ διέλθῃ καὶ ὑποφέρει κάθε πόνον καὶ θλῖψιν καὶ τὸν σκληρότερον ἀγῶνα, ἐφόσον ἡ πεποίθησις καὶ βεβαίωσις της αὕτη ἀπορρέει ἔσωθεν, ἐφόσον ἐσωτερικαὶ δυνάμεις τὸ ὑπαγορεύουν.

Πάντες οἱ τύποι τοῦ Ντοστ. εἶναι λάτρεις τῆς ζωῆς, ὀνειροπόλοι τῶν μυστηρίων της, μυσταγωγοὶ τῆς ἱερουργίας τοῦ Παντός. Καίονται ἀπὸ τὴν δίψαν τῆς ζωῆς, τὴν ποθοῦν ἀκατάσχετα μὲ τὰς ἀντιθέσεις καὶ ἀντινομίας της, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν, τὴν χαρὰν καὶ τὴν λύπην, τὴν ἀγάπην καὶ τὸ μῖσος.

Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ντοστ. ζητεῖ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ πληρώματος τῆς ζωῆς, τὴν ἐκκένωσιν τοῦ ποτηρίου τῆς χαρᾶς καὶ τῆς θλίψεως μέχρι τρυγός. Ἡ πεῖνα αὐτὴ καὶ δίψα τῆς ζωῆς εἶναι φυσική, πρωτόγονος, ἁγνή, ξηρὰ πεῖνα καὶ δίψα ἀνθρώπου, μὲ φυσικὰς καὶ πρωτογόνους ὁρμάς· ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον τοῦ Ντοστ. λείπει τὸ τεχνητόν, τό ἐπίπλαστον τοῦ νεωτέρου πολιτισμένου ἀνθρώπου τῶν νεύρων καὶ τῶν ὑστερικῶν ὑπερευαισθησιῶν, ἀρκουμένου εἰς τὴν στιγμιαίαν ἡδονήν, εἰς τήν αἰσθησιολογικὴν καὶ αἰσθητικὴν ἀπόλαυσιν. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ντοστ. ζητοῦν νὰ πίουν τὸ νερὸ τῆς ζωῆς φυσικόν, δροσερὸν ἀπὸ τὴν πηγήν του, τὸ νερὸ «τὸ αἰώνιον» τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἡ δίψα

αὐτὴ εἶναι δίψα τῆς ζωῆς τῆς αἰωνιότητος, τοῦ ἀπείρου, ἡ ὁποία δὲν ἀφήνει ἥσυχον τὸν ἄνθρωπον.

Κουρασμένος ὁ Ντοστ. ἀπὸ μίαν διαρκῆ ματαίαν ἀναζήτησιν τῆς ἐννοίας τῆς ζωῆς, πρόβλημα τὸ ὁποῖον—ὁμοῦ μὲ τὸ περὶ Θεοῦ—τὸν ἀπησχόλησεν ἑξήκοντα ὁλόκληρα ἔτη τοῦ βίου του, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα: «Πρέπει νὰ ἀγαπᾷ τις περισσότερον τὴν ζωὴν παρὰ τὴν ἔννοιάν της».

Ἡ μεγαλυτέρα εὐτυχία εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι κατὰ τὸν Ντοστ. τὸ αἴσθημα τῆς ζωῆς, τὸ αἴσθημα ὅτι ὑπάρχει τις. Ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς καὶ ἡ μέθη τῆς ὑπάρξεως, αἰσθήματα τὰ ὁποῖα καταγλυκαίνουν τὴν ἀνθρωπίνην ἄνοιξιν καὶ ἀνεβάζουν εἰς τὸ στόμα τὸ ἡδυμολπώτερον ἆσμα καὶ τὸν μελωδικώτερον ὕμνον πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ Παντὸς καὶ τὴν δημιουργίαν, διαχύνουν φῶς καὶ θερμότητα εἰς τὰς σκιερὰς καὶ πολλάκις παγερὰς ὄψεις τοῦ βίου, εἶναι κάτι ἀνεκτίμητον· θησαυρὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν Πλάσιν.

Ὄχι ὀλιγώτερον ἀπαραίτητος καὶ ἀναγκαῖος εἰς τὴν ζωὴν εἶναι ὁ πόνος καὶ ἡ θλῖψις. Ἡ θλῖψις καὶ τὸ πάσχειν γενικῶς εἶναι βέβαια ἕνα τμῆμα τῆς ζωῆς, εἶναι ζωή. Οὐδεὶς ἴσως ἐνεβάθυνε περισσότερον καὶ καλλίτερον τοῦ Ντοστ. εἰς τὸ αἴσθημα αὐτὸ καὶ ἐκ πείρας καὶ τέχνης ἐγνώρισε τὴν λεπτὴν ἀνατομίαν του. Ὁ πόνος καὶ ἡ θλῖψις συντελοῦν εἰς τὴν βαθυτέραν γνῶσιν τῆς πραγματικότητος. «Φίλοι μου μὴ φοβεῖσθε τὴν ζωήν», «μόνον διὰ τοῦ πόνου καὶ τῆς θλίψεως δυνάμεθα νὰ μάθωμεν νὰ ἀγαπῶμεν τὴν ζωήν». Ὁ Ντοστ. ὅπως καὶ ὁ σύγχρονός του Νίτσε, δίδει μίαν καθιέρωσιν καὶ νομιμοποίησιν εἰς τὸν πόνον. Τὴν ἰδέαν του ταύτην ἀναπτύσσει κυρίως εἰς τὸ ἔργον του « Αδελφοὶ Καραμάζωφ».

Ὁ Δημήτριος Καραμάζωφ ἀδίκως ἐρριμμένος εἰς τὰ σκοτεινὰ βάθη τῶν φυλακῶν, ἁλυσσοδεμένος, σκιρτᾷ ἀπὸ χαράν, διότι θὰ σηκωθῇ πάλιν διὰ νὰ χαρῇ, νὰ αἰσθανθῇ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς ἄνευ τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος, ὁ Θεὸς αὐτός, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Ὑπάρχει ἐντός του ἡ δύναμις αὕτη, ἡ ὁποία τὸν κάμει νὰ ὑποφέρῃ τὰ πάντα καὶ μὲ μυρία βάσανα νὰ ἀναφωνῇ: εἶμαι ὑπάρχω. Κάθημαι εἰς τὸ σκότος καὶ ἐν τούτοις ζῶ· ἐὰν δὲν βλέπω τὸν ἥλιον γνωρίζω ἐν τούτοις ὅτι ὑ π ά ρ χ ε ι.

«Πάντα τὰ βάσανα θὰ τὰ ὑποφέρω, μόνον ἵνα δύναμαι νὰ λέγω: ὑπάρχω». Ὁ ἀδελφός του Ἰβὰν Καραμάζωφ λέγει ἀφ' ἑτέρου: «Οὐδὲν ἄλλο ἀνεπανόρθωτον ἀτύχημα ὑπάρχει τοῦ θανάτου. Σὲ ἀγαπῶ, Θεέ μου, διότι μεγάλη εἶναι ἡ ζωή».

Μὲ ἀριστοτεχνικὸν χρωστῆρα μᾶς ζωγραφίζει τὴν θλῖψιν καὶ τὸν πόνον καθὼς τὸν συλλαμβάνει μὲ τὴν μεγάλην φαντασίαν του εἰς τὰ δυσσύλληπτα βάθη τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς καρδίας καὶ τὴν γύρω πραγματικότητα ὁ λάτρης τοῦ πόνου Ντοστογέβσκη. Αἱ φυλακαὶ καὶ τὰ κάτεργα, τὸ κοπηλεῖον καὶ τὸ χαμαιτυπεῖον, ἡ γωνία τῶν δρόμων τῆς μεγαλουπόλεως τὴν νύκτα, αἱ ἀπόκεντροι πτωχοσυνοικίαι, ὁ ἐγκληματίας καὶ ἡ πόρνη μὲ τὸ κίτρινο εἰς τὰς χεῖρας χαρτί, τὸ ἐπιληπτικὸν παιδί, ἐπαιτοῦν εἰς τοὺς δρόμους καὶ ὁ παίκτης, ὁλόκληρος ὁ προσφιλὴς αὐτὸς εἰς τὸν Ντοστ. θλιβερὸς κόσμος τῆς δυστυχίας καὶ κοινωνικῆς ἀθλιότητος παρέχει τὸ ἀναγκαῖον ὑλικὸν εἰς τὴν πέναν του.

Εἶναι τὰ ἐργαστήρια αὐτὰ τοῦ πόνου καὶ τῆς ἀθλιότητος, τὸ θέατρον τοῦ

τραγικοῦ κόσμου τοῦ Ντοστ. καὶ αὐτὸς ὁ τακτικὸς θαμὼν καὶ ποιητὴς των· Πυκνὸν σκότος ρεμπραντείου εἰκόνος σκεπάζει ὁλόκληρον τὸν ἀτυχῆ αὐτὸν κόσμον, γοεραὶ κραυγαὶ καὶ ἀτελείωτοι στεναγμοὶ Προμηθέως γεμιζουν τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ τοὺς θόλους τοῦ οὐρανοῦ. τὸ δὲ αἰώνιον θλιβερὸν τραγοῦδι τοῦ πάσχοντος ἡμιθέου ἀναβαίνει εἰς τὰ ἄστρα. Ἀλλὰ τὸ μαρτύριον αὐτὸ δὲν εἶναι ἀτελείωτον παρὰ τῷ Ντοστ. Μέσα εἰς τὴν σισύφειον ἀγωνίαν καὶ ἀπὸ τὰ βάθη σκοτεινῆς ἀπελπισίας καὶ ἀπαισιοδοξίας ἔξαφνα ἀκτινοβολεῖ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν τὸ αἰώνιον φῶς μιᾶς πίστεως αἰσιοδόξου καί ἐλπίδος φωτεινῆς καὶ σκορπίζει γύρω τὴν χαράν.

Εἰς τὴν ψυχὴν ἀκριβῶς τοῦ πάσχοντος, τοῦ «ἀθλίου», συντελέσθη κάτι: ἡ ἐξοικείωσις καὶ ἀφομοίωσις πρὸς τὸν πόνον καὶ τὴν δυστυχίαν.

Ἐκεῖ ὅπου πρὶν ὁ δυστυχὴς ἔβλεπε μονον τὸ σκότος, τὸ μαρτύριον, ἕνα ἐχθρὸν, τώρα παρατηρεῖ, ἀνακαλύπτει εὐτυχίαν. ἡδονήν.

Διὰ τοῦ διαδρόμου τοῦ πόνου καὶ τῶν παθημάτων φθάνομεν πρὸς τὴν εὐτυχίαν. Ὅστις δὲν ἀγαπᾷ τὸν πόνον καὶ τὴν θλῖψιν εἶναι ἀτυχής. Εἰς τὰ ἴχνη καί τὸ ἀνέμισμα τοῦ πόνου συναντᾶ τις την ζ ω ὴ ν καὶ μανθάνει νὰ τὴν ἀγαπᾷ. Οἱ «τύποι» τοῦ Ντοστ. δὲν σβύνουν εἰς ἕνα βουδιστικὸν ἐκμηδενισμὸν ἀπὸ ἀγάπην καὶ ἔλξιν πρὸς τὸν Νιρβάνα, ἀλλὰ καρτεροῦν καὶ ἐντρυφοῦν μέσα εἰς τὰ ἡδονικὰ λειβάδια τῆς θλίψεως καὶ τοῦ πύνου ἀπὸ ἀγάπην τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἡδονῆς.

Εἰς τὸν πόνον καὶ τὰ παθήματα ἀνακαλύπτομεν ἀκόμη κατὰ τὸν Ντοστ. τὴν ἀλήθειαν τῆς ὑπάρξεώς μας. Ὁ Γάλλος φιλόσοφος Καρτέσιος εἰς τὴν σκέψιν καὶ διανόησιν ἐστήριξεν, ὡς γνωστόν, τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀτομικῆς ὑπάρξεως: Σκέπτομαι, ἄρα ὑπάρχω. Ὁ Ντοστ. λέγει: Πονῶ, ὑποφέρω, ἄρα ὑπάρχω.

Ἀλλὰ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἰδεῶδες πρὸ τοῦ **ὁποίου** ἐσταμάτησεν ἐν τῇ ζωῇ ὁ **Ντοστ.** καὶ τὸ **ὁποῖον τόσον περιπαθῶς ἐζήτησε ν' ἀναστηλώσῃ ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τῇ συνειδήσει τῆς κοινωνίας του, εἶναι τὸ ἰδεῶδες τῆς «ἀγάπης» καὶ «ἀδελφότητος».**

Τὰ **ἰδεώδη ταῦτα δὲν ἔρχεται βεβαίως νὰ κηρύξῃ πρώτην φορὰν ὁ Ντοστ. Ὁ «πολιτισμὸς τῆς καρδίας» ὡς ἀγαπᾷ νὰ ὀνομάζῃ τὴν ὑπέροχον ταύτην ἰδεολογίαν, ἐκηρύχθη καὶ ἐβροντοφωνήθη πρὸ εἴκοσι περίπου αἰώνων εἰς τὰ γραφικὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ ἐμαγνήτισε χιλιάδας καὶ ἑκατομμύρια κατόπιν ἀνθρωπίνων ψυχῶν.** Ἀλλὰ ποσάκις δὲν ἐκηλιδώθησαν ἢ ἐλησμονήθησαν τὰ ἰδεώδη ταῦτα καὶ ἔμειναν ἀνενέργητα διὰ μέσου τῶν αἰώνων!

Ἐν τῇ αἰωνίῳ πάλῃ πρὸς ἀνωτερισμόν, πρὸς τελειοποίησιν τοῦ «ἐ γ ώ» πρέπει ν' ἀναδύσῃ ἀπὸ τὰ μύχια τοῦ ἀνθρώπου ὁ τύπος τοῦ «πανανθρώπου», τοῦ ἀληθοῦς ἀνθρώπου. Τὸ ἐπὶ μέρους ἐ γ ὼ πρέπει νὰ τείνῃ νὰ γίνῃ π α ν ε γ ώ, ὁ ἄνθρωπος π α ν ά ν θ ρ ω π ο ς. Ὁ τύπος οὗτος τοῦ «πανανθρώπου» ἔχει ὡς συστατικὰ πάσας τὰς εὐγενεῖς ὁρμὰς καὶ τὰ καλύτερα καὶ εὐγενέστερα ἰδεώδη τῆς ἰδανικῆς ψυχῆς και τοῦ ἀληθοῦς ἀνθρωπισμοῦ. Τὰ ἰδεώδη ταῦτα ὀρθῶς ἐννοούμενα καὶ πραγματοποιούμενα ἐν τῇ ζωῇ θὰ ἐπέφερον, φρονεῖ ὁ Ντοστ. τὴν πρακτικωτέραν ἐναρμόνισιν τῶν ἀντιθέσεων καὶ ἀντινομιῶν προάγοντα τὴν ἀνθρωπότητα ἀπό πολιτισμοῦ εἰς πολιτισμόν,

ἀπὸ εὐτυχίαν εἰς εὐτυχίαν, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν. Ἐν τῷ βωμῷ τῆς ἐξανθρωπιζομένης καρδίας πρέπει νὰ τελεσθῇ τὸ μυστήριον τῆς ἐξιλεώσεως καὶ σ υ μ φ ι λ ι ώ σ ε ω ς πάντων διὰ πάντων. Παντες οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδελφοί.

Ἡ ἐξιλέωσις καὶ συμφιλίωσις αὕτη θὰ γίνῃ, ἐὰν συνηθίσῃ νὰ βλέπῃ ἕκαστος ἐν τῷ ὁμοίῳ του τόν ***ἀδελφόν***. Τὸ μυστήριον τοῦτο τῆς πανεξιλεώσεως ἐν τῇ ἀναγνωρίσει τῆς ἀδελφότητος, τὸ ὀρφικὸν αὐτὸ ἄσμα τῶν ψυχῶν εἶναι ἡ λυρικὴ μουσικὴ ἐν τῷ σκοτεινῷ ἔργῳ τοῦ Ντοστογέβσκη. (St, Zweig, Drei Meister, S 150)» «Πανανθρωπισμός». «Παγκόσμιος ἀδελφότης» ἰδοὺ τὸ ὡραῖον ὄνειρον τοῦ Ντοστ.

Ὄχι ὁ «Ὑπεράνθρωπος» τοῦ Νίτσε, ὁ ἄνθρωπος τῶν ὁρμῶν, ὁ ἐγωϊστικὸς τύπος τῆς ὠμῆς δυνάμεως καὶ βίας, ἀλλ' ὁ «πανάνθρωπος»!

Τὰς σκέψεις καὶ ἰδέας ταύτας τοῦ Ντοστ. εὑρίσκομεν ἐγκατεσπαρμένας εἰς τὰ διάφορα συγγράμματά του, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὸ μέγα τελευταῖον ἔργον του «Οἱ ἀδελφοὶ Καραμάζωφ» (διαθήκη Σωσιμῖ, 6 βιβλ) καὶ τὰς μικρὰς συγγραφάς του: «Ὄνειρον ἑνὸς γελοίου ἀνθρώπου» καὶ «Ἔτη γενέσεως ἢ ὁ νεανίας».

Εἰς τὸ «Ὄνειρον ἑνὸς γελοίου ἀνθρώπου» διηγεῖται ὁ Ντοστ. ὅτι διέγνωσε μίαν ἀλήθειαν ἐν ὀνείρῳ, ἀλήθειαν ζωντανήν, μαγικήν, σαγηνευτικήν τὴν ἔξῆς: ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἂν θ ε λ ή σ ῃ, δύναται καὶ ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς γῆς νὰ ζήσῃ ἐν παραδείσῳ, εὐτυχίᾳ καὶ ἀθωότητι ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν: ν ὰ ἀ γ α π ᾷ ὁ ε ἷ ς τ ὸ ν ἄ λ λ ο ν ὡ ς ἑ α υ τ ό ν.

Τὸ ὄνειρον τοῦτο καὶ εἰς αὐτὸν τόν ἴδιον ἐφάνη παράδοξον, σχεδὸν πάντες δὲν πιστεύουν εἰς αὐτὸ ὅ ἴδιος ὅμως πιστεύει εἰς τήν πραγματοποίησίν του.

Πλάνη καὶ σκοτασμὸς τῆς διανοίας ἀπεμάκρυνε τὸν ἄνθρωπον τῆς ἀληθινῆς φύσεώς του καὶ ἐκυρίευσε τὸ ψεῦδος, ἡ ἡδυπάθεια, ἡ ζηλοτυπία, τὸ μῖσος, ἡ συκοφαντία, ἔχασε τὴν ἐντροπὴν καὶ τὴν τιμὴν καὶ ἐν γένει παρεδόθη ὁλοκαύτωμα εἰς τὰ ἄγρια πάθη. «Ὅταν ἔγιναν κακοὶ οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ ὁμιλοῦν περὶ ἀδελφότητος καὶ ἀνθρωπισμοῦ καὶ νά κατανοοῦν τὰς ἰδέας ταύτας». «Ἡ πίστις πρὸς τήν ποτε εὐτυχίαν εἶχε παρέλθει· ἐσβέσθη ἡ ἀνάμνησίς της. Παρ' ὅλα ταῦτα πάντες τὴν ἐπόθουν· ἐθεοποίησαν τὸ ἀντικείμενον τοῦ πόθου των, ἔκτισαν ναοὺς εἰς αὐτὸ καὶ προσηύχοντο ὡς εἰς θεόν των.,,

Ἐζήτησαν οἱ ἄνθρωποι κατόπιν θεραπείαν εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ ἐπίστευσαν πράγματι εἰς μίαν τοιαύτην. «Ἔχομεν τὴν ἐπιστήμην· αὐτὴ ἵσταται ὑψηλότερον τοῦ αἰσθήματος· ἡ γνῶσις τῆς ζωῆς εἶναι ἀνωτέρα τῆς ζωῆς, ἡ γνῶσις τῶν νόμων τῆς εὐτυχίας ἀνωτέρα τῆς εὐτυχίας» (πρβλ, P. Natorp, Fi. Dostojewskis Bedeutuug f. d. gegenw. Kulturkrisis Jena 1923 S, 10).

Εἰς τὸν «Νεανίαν» του θέτει ὁ Ντοστ. εἰς τὸ στόμα τοῦ ἥρωός του Βερσίλεφ τὴν ἑξῆς διήγησιν πρὸς τὸν υἱόν του Νδολγορίν: ὅτι ὁ Βερσίλεφ εἰς ταξεῖδι του ἀνὰ τήν δυτικὴν Εὐρώπην εἶδεν ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῆς Δρέσδης ἔργον τοῦ Claude Lorrain ἐφ' οὗ ἦτο ἐσημειωμένον τὸ ὄνομα «Acte καὶ Galathea». Τὸ περιεχόμενον τῆς εἰκόνος ταύτης εἶδεν ἐν ὀνείρῳ

ως ζωντανὴν πραγματικότητα. Ἐξεικονίζετο ἐκεῖ ἐξαισία τοποθεσία τοῦ ἑλληνικοῦ ὀρχιπελάγους ἐν μέσῳ θαυμασίας δενδροφυτείας καὶ μαγικῆς ἀπόψεως καὶ ὑπὸ τὴν λάμψιν δύοντος ἡλίου τῶν νοτίων χωρῶν πρὸ τρισχιλίων ἐτῶν.

Τὸ ἐξαίσιον αὐτὸ θέαμα ἐγέννησεν ἐν τῇ ψυχῇ του τὴν παράστασιν τῆς ἀρχικῆς πατρίδος τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦ λίκνου καὶ παραδείσου αὐτῆς, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ κατῆλθον ἐξ οὐρανοῦ καὶ συνανεστράφησαν τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ ἄνθρωποι ἔζων ἐκεῖ ἐν εὐτυχίᾳ καὶ χαρᾷ λουόμενοι ἀπὸ φῶς καὶ θερμότητα. Τὸ ὄνειρον τοῦτο ἐσυμβόλιζε δι' αὐτὸν τὴν ζωήν. Ἐξύπνησε καὶ τὸ ὄνειρον εἶχε γεμίσει τὴν ψυχήν του ὡραίων αἰσθημάτων πόθου τῆς εὐτυχίας καὶ θερμοτάτης ἀγάπης ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ μὲ βαθυτάτην λύπην παρετήρησεν ὅτι εἶχε δύσει ἐν τῷ ἠθικῷ ὁρίζοντι ἡ μεγάλη ἰ δ έ α τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς ὁ δύων ἐκεῖνος ἥλιος τῆς εἰκόνος τοῦ Claude Lorrain. Ἡ μεγάλη ρωσσικὴ ἰδέα τῆς πανσυμφιλιώσεως καὶ πανεξιλεώσεως, ὑψίστη ἰδέα τοῦ πολιτισμοῦ, ἧς φορεὺς εἶναι ὁ Βαρσίλεφ ἔδυσε μελαγχολικῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (ἐξέγερσις τῆς Κομμούνας τῷ 1871), ἕνεκα τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐθνικιστικοῦ καὶ ἀτομιστικοῦ πνεύματος παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς δυτ. Εὐρώπης. Τὰ ἔθνη τῆς δυτ. Εὐρώπης Γάλλοι, Ἄγγλοι. Γερμανοὶ κ. τ. λ. ζῶσι μόνον δι' ἑ α υ τ ά. «Αὐτοὶ δὲν εἶναι ἐλεύθεροι, ἡμεῖς εἴμεθα ἐλεύθεροι, ὁ ρῶσσος εἶναι ὁ τὰ πάντα ἐννοῶν, αὐτοὶ εἶναι οἱ περιωρισμένοι». Ὁ ρῶσσος ζῇ μόνον διὰ τὴν ἰδέαν καὶ τὴν «βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Τότε ἠννόησαν τέλος τὸν ἀπορφανισμὸν καὶ τὴν ἀπομόνωσίν των οἱ ἄνθρωποι. Τότε, ὅταν τὸ ἴδιον συμφέρον καὶ τὸ μῖσος μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης ὡδήγησεν ἔθνη ὁλόκληρα εἰς τὸ αἱματοκύλισμα καὶ τὸν ἀλληλοσπαραγμόν. Ὅταν ἔδυσεν ἡ λαμπροτέρα αὕτη ἰδέα τῆς ἀνθρωπότητος τὰ ἔθνη ἔτειναν πρὸς ἄλληλα τὰς χεῖρας τῆς συναδελφώσεως, ἔσπευσαν ν' ἀγαπήσουν ἄλληλα καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ ἐργασθοῦν ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας ἀλλήλων. (πρβλ. P. Natorp. ἔνθ' ἀνωτ. σ. 12 κ. ἑξ.)

Εἰς τὸ ἔργον του «Ἀδελφοὶ Καραμάσωφ» θαυμασίως καὶ συγκινητικῶς ἀναπτύσσει τὰς ἰδέας του ὁ Ντοστογέφσκη περὶ τοῦ θεμελιωδεστάτου ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τῇ ζωῇ αἰσθήματος τῆς ἀ γ ά π η ς, τὸ ὁποῖον τόσον λησμονεῖται καὶ καταπατεῖται.

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ μεγαλυτέρου Σωσιμὶ νεαρὸς Μάρκελος ἐτοιμοθάνατος κάμνει τὴν ἐξῆς ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς ἰδικούς του καὶ τὴν φύσιν: «Μὴ κλαίεις μητέρα, ἡ ζωὴ εἶναι παράδεισος. Πάντες εὑρισκόμεθα ἐν παραδείσῳ ἀλλὰ δὲν θέλομεν νὰ τὸ ἀναγνωρίσωμεν. Ἐὰν ἀνεγνωρίζομεν αὐτό, τότε ἤδη αὔριον θὰ ἦτο γεγονὸς καὶ πραγματικότης ὁ παράδεισος ἐπὶ τῆς Γῆς. Διατὶ μετρῶμεν τὰς ἡμέρας ὅταν καὶ μόνον μία ἡμέρα εἶναι ἀρκετὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ γνωρίσῃ ὁλόκληρον τὴν εὐτυχίαν; Ἀγαπητοί! Διατὶ φιλονεικοῦμεν, διατὶ εἴμεθα φανταγμένοι, διατὶ δὲν δυνάμεθα νὰ λησμονήσωμεν τὴν προσγενομένην προσβολήν; Ἂς τρέξωμεν εἰς τὸν κῆπον, ἀναπνεύσωμεν ἀέρα, ἂς δείξωμεν τολμηρὰν θέλησιν ν' ἀλληλαγαπηθῶμεν, ν' ἀλληλοφιληθῶμεν καὶ ἂς εὐλογήσωμεν τὴν ζωήν μας . . . .

Πουλάκι τοῦ Θεοῦ, χαρωπὸ πουλάκι, συγχώρησε με καὶ σύ, διότι καὶ εἰς σὲ ἡμάρτησα. Ὁποῖος ὕμνος τοῦ Θεοῦ ὑπῆρχε γύρω μου! Τὰ πουλιά,

τὰ δένδρα, οἱ κάμποι, ὁ οὐρανὸς καὶ μόνος ἐγὼ ἔζων εἰς τὸ αἴσχος, μόνον ἐγὼ δὲν ἐξετίμων τίποτε καὶ δὲν ἔψαυα τὴν ὡραιότητα, δὲν ἤκουον τὴν ὑμνῳδίαν! Ἐν τῇ ἀναμνήσει πάντων τούτων κλαίει πικρῶς ἀπὸ χαρὰν καὶ ζητεῖ νὰ τὸν συγχωρήσουν, διότι ὑπῆρξεν ἔνοχος. Εἶναι ἡ θεμελιώδης σκέψις τοῦ Ντοστογέφσκη: «Πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ἔνοχος ἀπέναντι πάντων καὶ διὰ πάντα». Κατανοήσατε τὴν μεγάλην ταύτην σκέψιν, λέγει ὁ Ντοστογέφσκη. Παύσατε νὰ σκέπτεσθε μόνον διὰ σᾶς αὐτούς, παύσατε νὰ μισῆτε τοὺς ἄλλους καὶ τότε ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἡ οὐράνιος βασιλεία δὲν θὰ εἶναι ἐν τῇ φαντασίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ πραγματικότητι.

«Ἀνοίξατε νέον ψυχικὸν δρόμον!» Ἀφήσατε ν' ἀναβλύσῃ ὁ μεγαλειώδης νόμος ἐν τῇ ψυχῇ σας, ἡ θέλησις αὕτη τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν, καὶ θὰ γίνητε διάφοροι ἄνθρωποι. Ἀγαπᾶτε καὶ συγχωρεῖτε ἀλλήλους, ἀγαπᾶτε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ του καὶ μὴ φοβεῖσθε τὴν κακίαν. Ἀγαπᾶτε ὁλόκληρον τὴν δημιουργίαν, τοὺς ἀστέρας, τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, τὰ δένδρα, τὰ χόρτα, τὰ ζῶα καὶ τὴν φύσιν καὶ τότε θὰ ἀνακαλύψετε νέους κόσμους γύρω σας, νέας ἀπολαύσεις καὶ θὰ συλλάβητε τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ φύσει!» (πρβλ. II, Natorp, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 15).

Δὲν ἠχεῖ πράγματι ὡς νέον χριστιανικὸν κήρυγμα τὸ κήρυγμα τοῦτο τοῦ Ντοστ.; Παλαιαὶ ἀλήθειαι θὰ ἀναφωνήσῃ τις εἶναι αἱ ἀλήθειαι αὗται! Μάλιστα θὰ παρατηρήσωμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι προηγήθη ἡ πεῖρα τόσων αἰώνων, ἡ μακρὰ πεῖρα τὴν ὁποίαν καὶ χρόνοι ἀκόμη χριστιανικῆς δῆθεν περιόδου πιστοποιοῦν, προηγήθη μία τεραστία ἀνάπτυξις ἐπιστημῶν, τεχνικῆς καὶ οἰκονομικοῦ πολιτισμοῦ καὶ πάντα ταῦτα ὡς καὶ ἡ παγκοσμία ἀλληλοκτονία τῶν ἡμερῶν μας καὶ ἡ κρίσις ἣν διέρχεται ἡ σημερινὴ ἀνθρωπότης μᾶς πείθουν ἀδιαφιλονεικήτως, ὁμοῦ μὲ τὴν φωτεινὴν γνώμην εὐγενῶν πνευμάτων τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ πολλαπλῆν φοράν, ὅτι οὐδὲν τῶν ζητημάτων τῆς ἀτομικῆς καὶ ὁμαδικῆς ζωῆς δύναται θεμελιωδῶς νὰ κανονισθῇ· οὐδὲν ἐν τῇ ζωῇ ἔχει βάσιν καὶ διάρκειαν καὶ ἀξίαν καὶ μονιμότητα ἂν μὴ διέπηται εἰς τὸ βάθος καὶ τὴν ἐπιφάνειάν του ὑπὸ τοῦ ὑψίστου νόμου τῆς ζωῆς καὶ τῆς δημιουργίας, ὑπὸ τῆς ἀγάπης. Ἡ ἀνθρωπότης ἵνα ζήσῃ ἔχει ἀνάγκην τοῦ ἰδεώδους τούτου. Αἱ ἀνθρώπιναι κοινωνίαι ἵνα ὑφίστανται καὶ ζῶσιν ὁπωσδήποτε ἁρμονικῶς ἔχουν ἀπαραίτητον ἀνάγκην τῆς ἀγάπης. Ἤδη ὁ Τολστόη, ὀνειροπόλος καὶ αὐτὸς μιᾶς κοινωνίας θρησκευτικῆς ἀποχρώσεως καὶ ἀναρχικοῦ χαρακτῆρος, ἀπῄτησε τὴν ἀγάπην ὡς τὴν ἀφετηρίαν πάσης πνευματικῆς ἐκδηλώσεως καὶ πολιτικῆς καὶ ὁμαδικῆς ζωῆς. Ἐκ τῆς ἀγάπης ὁρμώμενοι πρέπει νὰ βαδίζωμεν πρὸς τὴν ἔρευναν, πρὸς τὴν ἐπιστήμην. Ἡ ἀγάπη πρέπει νὰ ἐμπνέῃ καὶ καθοδηγῇ τὴν τέχνην κ. τ. λ. Καὶ τοῦ Ντοστ. ἡ κοινωνία εἶναι θρησκευτικὴ κοινωνία ἀγάπης καὶ ἀδελφότητος, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω. Εἶναι ὁ ἰδιαίτερος χρωματισμὸς αὐτὸς τῶν προφητικῶν φύσεων. «Ὁ προφήτης εἶναι ἕνας οὐτοπιστής, γράφει ὁ σύγχρονος γάλλος βιογράφος τοῦ Τολστόη Ronaind Rolland, ζῇ ἤδη ἐδῶ κάτω τὴν αἰωνίαν ζωήν». Ἡ πεῖρα τῶν αἰώνων καὶ ἡ μακραίων ἱστορία τῶν κοινωνιῶν μᾶς διδάσκει ὅτι ἀτυχῶς ἐν τῇ πραγματικότητι δὲν δύναται ἕνας τοιοῦτος τύπος κοινωνίας ἐχούσης μέλη τοὺς ἀνθρώπους νὰ ὑπάρξῃ. Ὁ τύπος ὁ δυνάμενος νὰ ὑπάρξῃ, καθόσον δύναταί τις ἐκ τῆς μέχρι σήμερον πράξεως νὰ κρίνῃ, εἶναι ὁ ἐκδηλῶν τὴν «θέλησιν πρὸς

ὀργάνωσιν καὶ διακανόνισιν πάσης ἐπιρροῆς διὰ διατάξεων καὶ νόμων καὶ διὰ καταναγκαστικῆς βίας ἐν ἀνάγκῃ», ὡς πολὺ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Ε. Σπράγκερ (Ed. Spranger, Lebens Formen, Halle 1922 S. 177).

Διὰ τοῦτο κάθε σχετικὸν κήρυγμα ἀναφερόμενον πρὸς ἕνα ὑψηλότερον ἰδεῶδες καὶ ἀγαθὸν οἷον τὸ τῆς ἀγάπης, ὡς τῆς πηγῆς τῆς εὐτυχίας, φέρει κάποιον χαρακτῆρα οὐτοπίας καὶ ὅταν ἀξιοῖ νὰ λάβῃ μορφὴν πολιτικήν. Τοιοῦτον κήρυγμα κατ' ἀνάγκην μένει ἔξω τοῦ πολιτικοῦ πλαισίου.

Πολὺ εὐλόγως ἐτόνισεν ὁ Ἰησοῦς τὸ ὅτι ἡ βασιλεία Του δὲν ἦτο ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. «Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου», διότι καὶ ἡ βασιλεία, τὸ κράτος τοῦ Ἰησοῦ, εἶναι κυριολεκτικῶς θρησκευτικὸν κράτος ἀγάπης. Ὅτι ὅμως φαινόμενα κοινωνικῆς καὶ ὁμαδικῆς ζωῆς, ὁλόκληροι νουθεσίαι καὶ διατάξεις, πᾶσα ἐπὶ μέρους ἀκτινοβόλησις τῆς ζωῆς εἶναι δυνατὸν νὰ ποτίζεται ἀπὸ τὸ δροσερὸν νᾶμα τοῦ ἀστειρεύτου ἐν ἡμῖν κρουνοῦ τῆς ἀγάπης τοῦτο δὲν εἶναι οὐτοπία. Εἶναι μία δυνατότης, ἀπαίτησις ἐπιτακτική. Εἶναι ὡς τὸ φῶς καὶ ἡ θερμότης διὰ τὰ φυτὰ καὶ τὴν ἀνάπτυξιν των, ὡς ἡ τροφὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἀγάπη εἶναι στοιχεῖον συνεκτικὸν τῆς ζωῆς, ἡ μυστικὴ ἕλξις ἐν τῇ ψυχικῇ καὶ πνευματικῇ ζωῇ, ὡς ἡ ἕλξις ἐν τῷ κόσμῳ τῆς φύσεως. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης πᾶσαι αἱ μεγαλοφυΐαι τῆς ἱστορίας, αἱ διαισθανθεῖσαι βαθύτερον τὴν ἀγάπην, δὲν κινοῦνται μεταξὺ οὐτοπιῶν, ἀλλὰ ὡς ἄλλοι Προμηθεῖς προσφέρουν τὸ ἱερὸν πῦρ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν ὁποίαν προκαλοῦν νὰ τοὺς ἀκούσῃ καὶ πεισθῇ περὶ τῆς ἀληθείας τῆς προτάσεως, τὴν ὁποίαν περιπαθῶς διακηρύττει ὁ Ντοστ. ὅτι «εἰς τὸ βάθος τοῦ μίσους ὑπάρχει πάντοτε ἡ ἀγάπη».

Ἀμβούργον, Ἰούλιος 1924.

ΑΡΧ. ΚΑΛΛΙΝ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Οὔ γιούφτους ἀν δὲν πινιὲς τοῦ σπίτιτ θὰ πέσ νὰ τοὺν πλακώσ=ὅτι πρέπει κανεὶς νὰ ἐπαινεῖ τά ἴδια.

— Δὸμ κυρὰμ τοὺν ἄντρα σοὺ κὶ σὺ κράτα τοὺν κόπανου= δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ζητοῦσι παρὰ τῶν ἄλλων τὰ ἀναγκαῖα αὐτοῖς.

— Τοὺ γροῦν τὶ τὴ μοῦτσκατ' νὰ τοῦ κόψ πάλι στοῦ γκιρίζ θὰ τὴ βάν=ἐπὶ τῶν μὴ δυναμένων νὰ ἀποκόψουν παλαιὰς ἕξεις.

— Δυὸ χουρεύουν τρεῖς ἀμπδοῦν=ἐπὶ μοναξιᾶς.

— Διπλὸ δὲν φτᾶν μουνὸ πιρσὺ=ἐπὶ σπατάλης.

— Ἀκόνα τὰ δόντια σ'=εἰρωνικῶς ἑτοιμάσου νὰ φᾶς.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Περιωρισμένη εἰς ἓν μικρὸν οἴκημα τῆς ὁδοῦ Εὐζώνων, ἡ παγκόσμιος κίνησις τῆς Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος τῶν Νέων, κατώρθωσεν ἐν διαστήματι μόλις τριῶν ἐτῶν ἀπὸ τῆς μεταξὺ τῶν πολιτῶν δράσεως αὐτῆς, νὰ ἐπιτελέσῃ τοσαῦτα καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τηλικαῦτα ὅσα ἴσως ἄλλαι ὀργανώσεις δὲν κατώρθωσαν εὑρεθεῖσαι ὑπὸ συνθήκας καλλιτέρας καὶ ὑπὸ ὁρίζοντα ὀλιγώτερον πνιγηρόν.

Παρ' ὅλα τὰ ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ κωλύματα ἡ Χ. Λ. Ν. Θ. κατώρθωσε ὑπερπηδῶσα τὰ πάντα νὰ προαχθῇ καὶ νὰ βαδίσῃ ἐπὶ τὰ πρόσω καὶ ὅπερ μέγιστον, παρ' ὅλην τὴν ξενικὴν αὐτῆς προέλευσιν, νὰ κατακτήσῃ τὰς καρδίας καὶ νὰ ἐπισύρῃ καὶ ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἡμετέρας κοινωνίας. Κράτος καὶ Ἐκκλησία, οἰκογένεια καὶ σχολεῖον, ἀνέλαβον προθύμως νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν Χριστιανικὴν Ἀδελφότητα τῶν Νέων διότι διεῖδον ἐν αὐτῇ ἕνα τῶν σπουδαιοτέρων ὑγιῶν καὶ ἰσχυρῶν παραγόντων καὶ βοηθῶν διὰ τὴν ἀναμόρφωσιν καὶ διάπλασιν τῆς εὐπλάστου παιδικῆς καὶ νεανικῆς ψυχῆς. Ἡ Χ. Α. Ν. παραλαμβάνουσα τὸν νέον κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς αὐτοῦ προσπαθεῖ διὰ τῶν μέσων τὰ ὁποῖα διαθέτει νὰ ποικίλῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ νὰ τέρψῃ αὐτὸν ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν διδάξῃ συγχρόνως, ἀποσπῶσα οὕτως αὐτὸν τῶν τριόδων καὶ ἀγυιῶν καὶ τῶν διαφόρων ἠθοφθόρων καὶ ψυχοφθόρων κέντρων εἰς ἃ φέρεται ὁ νέος καὶ ἐπιζητεῖ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐργασίας του, νομίζων ὅτι ἐκεῖ θὰ εὕρῃ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς. Τὰ μέσα δὲ ταῦτα τὰ ὁποῖα ἡ Χ. Α. Ν. Θ. προσφέρει εἰς τὰ μέλη αὐτῆς καὶ σήμερον ἔτι παρ' ὅλον τὸ περιωρισμένον τοῦ χώρου παρέχονται διὰ τῶν διαφόρων αὐτῆς Τμημάτων φαινομενικῶς μὲν ἀνεξαρτήτων, πράγματι δὲ συνηνωμένων καὶ ἀποτελούντων μέρη ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὅλου, πάντα ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ καὶ εἰς τοῦτον τείνοντα τὰς προσπαθείας αὐτῶν. Παρὰ τῇ Χ. Α. Ν. Θ. σήμερον λειτουργοῦσι τὰ ἑξῆς Τμήματα διευθυνόμενα παρ' εἰδικῶν προσώπων καὶ Ἐπιτροπῶν, σκοπὸν ἐχουσῶν τὴν ἐπίβλεψιν τῆς γενομένης ἐργασίας καὶ τὴν προαγωγὴν ἑκάστου Τμήματος.

I) **ΤΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ** : Διὰ τοῦ Ἀθλητικοῦ Τμήματος ἡ Χ. Α. Ν. ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὴν σωματικὴν ἀγωγὴν τῶν μελῶν αὐτῆς, καί τὴν συμμετρικὴν τούτων ἀνάπτυξιν, ἐφαρμόζουσα τὸ γνωστὸν **«νοῦς ὑγιὴς ἐν σώματι ὑγιεῖ»**. Διότι εἶναι παγκοίνως γνωστὸν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀναπτυχθῇ καὶ λειτουργήσῃ κανονικῶς ὁ νοῦς εἰς σῶμα τυραννούμενον ὑπὸ παντοίων νόσων καὶ στρεβλώσεων. Ὅπως δὲ τὸ πνεῦμα τὴν δύναμίν του ἀντλῇ

παρὰ τοῦ Θεοῦ οὕτω καὶ ὁ νοῦς τὴν δύναμιν καὶ ἱκανότητα τοῦ ἐργαζεσθαι λαμβάνει ἐκ τοῦ ὑγιοῦς κατά πάντα σώματος. Ὁ Ἀθλητισμός ὀρθῶς ἐννοούμενος καὶ ἐφαρμοζόμενος ἐξευγενίζει καὶ ἐκπολιτίζει τὸν ἄνθρωπον, καθιστῶν οὐ μόνον σωματικῶς ἄρτιον ἀλλὰ καὶ ἠθικόν, ἀκεραίου χαρακτῆρος, μεγαλόψυχον καὶ σεβόμενον τοὺς Νόμους. Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματός του τὸ Ἀθλητικὸν Τμῆμα διατηρεῖ ἰδιαίτερα Γυμναστήρια, διοργανώνει ὁμαδικοὺς ἀγῶνας, διδάσκει διάφορα ἀθλητικὰ παιγνίδια, κολυμβητικήν, πάλην, πυγμαχίαν καὶ γενικῶς πάντα τὰ συντελοῦντα διὰ τὴν κανονικὴν τοῦ σώματος ἀνάπτυξιν καὶ ἐφαρμοζόμενα εἰς τὰ κοινὰ γυμναστήρια δὲν λείπουσι καὶ ἐκ τῶν γυμναστηρίων τῆς Χ. Α. Ν. Τοῦ Τμήματος τούτου διευθυντὴς τυγχάνει ὁ διάσημος Ἀμερικανός προπονητὴς κ. Λ. Γ. Ρὴς ὁ καὶ ἀναπληρωτὴς Γ. Διευθυντὴς τῆς Χ. Α. Ν. Θ. ἔχων ὡς βοηθούς του τὸν κ. Κ. Μέγαλον καὶ Σ. Ὁμουρλόγλου ἐκ τῶν μαθητῶν τῆς Ροβερτείου Σχολῆς.

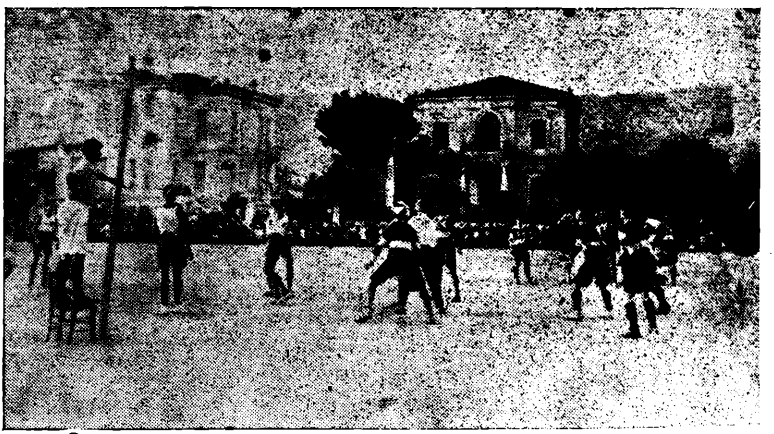

Κατασκηνωταὶ τῆς Χ. Α. Ν. εἰς τὸ Πήλιον

2) ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ : Ὅπως φροντίζει διὰ τὴν σωματικὴν εὐρωστίαν καὶ ἀρτιμέλειαν, δὲν παραμελεῖ ἡ Χ. Α. Ν. καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νοὸς καὶ ταύτην ἀναθέτει εἰς ἰδιαίτερον Τμῆμα, τὸ Ἐκπαιδευτικόν. Γνωστῆς οὔσης τῆς διὰ τοῦτον ἢ δι' ἐκεῖνον τὸν λόγον ἀτελοῦς μορφώσεως τὴν ὁποίαν ὁ νέος λαμβάνει εἰς τὸ σχολεῖον σήμερον, ἀπαραίτητον τυγχάνει ἕν ἰδιαίτερον Κέντρον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ νέος νὰ δύναται νὰ συμπληρώνῃ τὰς γνώσεις του, μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας του, χρησιμοποιῶν δεόντως τὸν χρόνον τῆς σχολῆς του. Ὁ σπουδαιότερος ἐπίκουρος τοῦ νέου εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Τμῆμα τῆς Χ. Α. Ν. τὸ ὁποῖον διὰ τῶν Νυκτερινῶν αὐτοῦ Σχολῶν, τῶν πλουσίων αὐτοῦ βιβλιοθηκῶν καὶ ἀναγνωστηρίων, διὰ τῶν παντοίας φύσεως διαλέξεων καὶ διδακτικῶν ἐκδρομῶν, δι' ἐκθέσεων μορφωτικῶν. δι' ὁμαδικῶν συγκεντρώσεων καὶ τῶν τοιούτων, ἀναπληρώνει καὶ συμπληρώνει τὸ σχολεῖον, τοῦ ὁποίου ὁ νέος πολλάκις ἀνωτέρᾳ ἀνάγκῃ λίαν ἐνωρὶς ἀποχωρί-

ζεται. Διὰ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Τμήματος τῆς Χ. Α. Ν. δὲν ἔρχεται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ σχολεῖον ἀλλὰ νὰ βοηθήσῃ τοῦτο εἰς τὴν ἀποστολήν του, ὡς βοηθεῖ καὶ τὴν οἰκογένειαν μορφώνων χαρακτῆρα καὶ ψυχὰς χριστιανοπρεπεῖς. Τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Τμήματος τούτου ἀνέλαβεν ἐσχάτως ὁ κ. Ι. Διαμαντόπουλος ἄλλοτε Γεν. Ἐπιθεωρητὴς τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως.

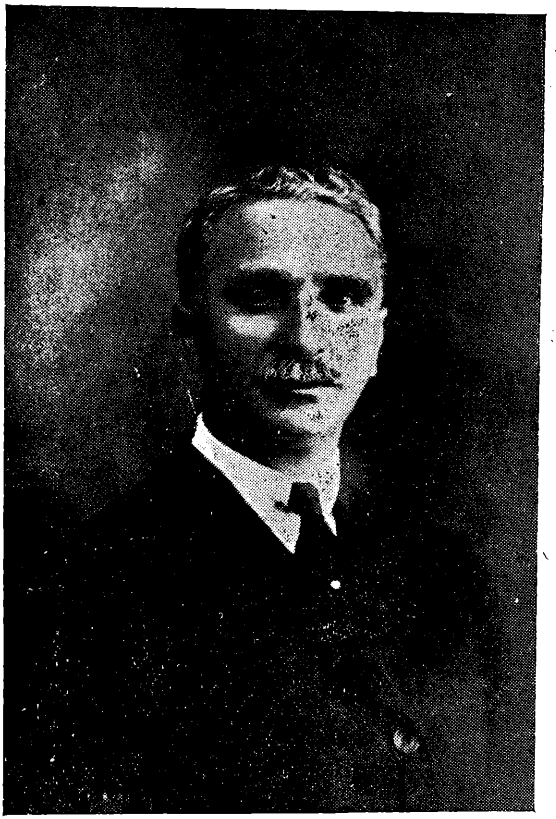
3) ΤΟ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ : Ὡς συνεπίκουρον καὶ βοηθὸν τῶν δύο ὡς ἄνω Τμημάτων ἔταξεν ἀνέκαθεν ἡ Χ. Α. Ν. τὸ Θρησκευτικὸν Τμῆμα τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὴν ἠθικὴν διάπλασιν καὶ θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῆς νεολαίας. Τὰς θρησκευτικὰς βάσεις καὶ ἀρχὰς τὰς ὁποίας ἔχει ὁ παῖς ὡς διδαχθεὶς ταύτας παρὰ τῆς οἰκογενείας, τοῦ Σχολείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τούτων τὴν ὑπόμνησιν καὶ τὴν ἔκδηλον ἐφαρμογὴν ἐπιδιώκει καὶ τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς Χ. Α. Ν. ὡς καὶ οἱ τρεῖς ἀνωτέρω παράγοντες. Δυνάμεθα ἄρα νὰ χαρακτηρίσωμεν τὴν Χ. Α. Ν. ὡς ἕνα βοηθὸν τῆς οἰκογενείας τοῦ Σχολείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὴν ἠθικοθρησκευτικὴν μόρφωσιν τῆς νεολαίας.

Ἕνα μάτς ποὺ-μπὸλ τῶν παιδίων τῆς Χ. Α. Ν.

Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος αὐτοῦ τὸ Θρησκευτικὸν Τμῆμα καταρτίζει ἰδιαιτέρας τάξεις θρησκευτικῶν μαθημάτων, διοργανώνει ἠθικοῦ χαρακτῆρος καὶ θρησκευτικοῦ τοιούτου διαλέξεις, ἔχει Κυριακὰ Σχολεῖα, διδάσκει τὸν βίον ἐξεχόντων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ προβάλλει τὰ ἔργα τούτων πρὸς μελέτην, ἐκδίδει ἰδιαίτερα καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνάδοντα βιβλία, διοργανώνει ἐκδρομὰς διὰ τὴν ἐπὶ τόπου μελέτην τῶν ἀρχαίων Βυζαντινῶν μνημείων καὶ κειμηλίων τῶν σχέσιν ἐχόντων πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους. Καὶ γενικῶς εἰπεῖν τὸ Θρησκευτικὸν Τμῆμα ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀναζωπύρησιν τοῦ ἠθικοθρησκευτικοῦ συναισθήματος διὰ τῶν ἀνωτέρω μέσων καὶ δι' ὅσων ἄλλων ἤθελε κρίνει κατάλληλα πρὸς τὸν σκοπὸν ὃν τοῦτο ἐπιδιώκει. Τὸ Τμῆμα τοῦτο διευθύνει ἀπὸ διετίας ὁ κ. Π. Ρόκκος πτυχιοῦχος τῆς Θεολογικῆς σχολῆς Χάλκης Κων)πόλεως, ὁ ὁποῖος ὁμολογουμένως εἶνε εἷς ἐκ τῶν κυριωτέρων στυλοβατῶν τῆς λειτουργίας τῆς Χ.Α.Ν.

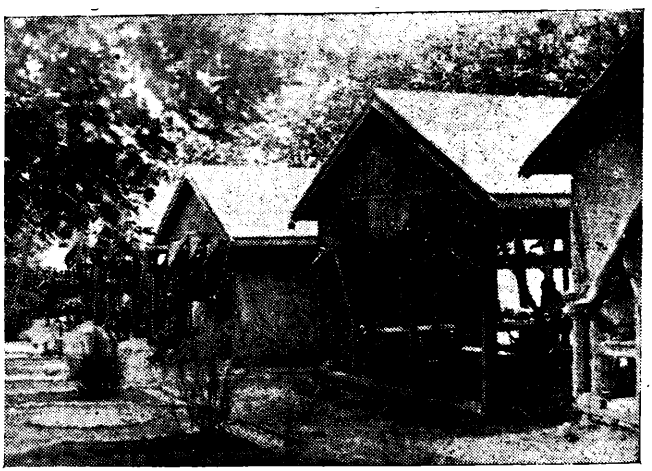
4) ΨΥΧΑΓΩΓΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ : Σκοπὸς τοῦ Τμήματος τούτου ὡς καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τούτου δηλοῖ εἶναι ἡ ψυχαγωγία τοῦ νέου τ. ἔ. ἡ διὰ μέσων ψυχωφελῶν καὶ ἀκαταβλήτων ἠθικῶς, ἀφύπνισις τῆς νεολαίας καὶ παρόρμη-

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ
Μέγας Εὐεργέτης τῆς Χ. Α. Ν. Θ.

σις αὐτῆς εἰς ὑγιεῖς καὶ ὠφελίμους ἐνασχολήσεις κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς καὶ τοῦ χρόνου τῆς σωματικῆς καὶ διανοητικῆς αὐτῆς ἀναπαύσεως. Τὸ Τμῆμα πρὸς τοῦτο διοργανώνει συναυλίας μουσικάς, μουσικὰς συγκεντρώσεις, συνίστησι ἰδιαιτέρας τάξεις μουσικῆς καὶ θεωρίας, διοργανώνει διαγωνισμοὺς ἐπιτραπεζίων παιγνιδίων ἐπὶ τῶν γνωστῶν παιγνιδίων, εἰσάγει νέα παιγνίδια, κάμνει ψυχαγωγικὰς ἐκδρομάς, δίδει μουσικὰς διαλέξεις, κινηματογραφικὰς παραστάσεις καὶ μουσικοφιλολογικὰς ἑορτὰς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ μεγάλων ἑορτῶν κ.λ.π. Ὡς Διευθυντὴς τοῦ Ψυχαγωγικοῦ Τμήματος ἀπὸ τοῦ παρ. ἔτους προσελήφθη ὁ κ. Α. Πολύτιμος, τοῦ δὲ κινηματογραφικοῦ ὁ κ. Τ. Ἀλεξανδρίδης.

5). ΠΑΙΔΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ : Δεδομένου ὅτι ἡ δρᾶσις τῆς Χ. Α. Ν. δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τοὺς νέους ἀλλὰ συμπεριλαμβάνει καὶ τὰ παιδιὰ ἐπόμενον ἦτο διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἰδιαίτερον Τμῆμα ἀποβλέ-

Οἰκίσκοι τῆς Θερινῆς κατασκηνώσεως τῆς Χ. Α. Ν.

πον τὴν ὁλοκληρωτικὴν καὶ συμμετρικὴν τοῦ παιδιοῦ ἀνάπτυξιν. Τὸ Παιδικὸν Τμῆμα βοηθεῖται πρὸς τοῦτο παρὰ τῶν λοιπῶν Τμημάτων, τὰ ὁποῖα, πρὸς τῇ λοιπῇ διὰ τοὺς νέους ἐργασίᾳ αὐτῶν, ἐκ παραλλήλου προσφέρουσι τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν καὶ διὰ τὴν σωματικήν, διανοητικὴν, πνευματικὴν καὶ ψυχαγωγικὴν τῶν παιδιῶν ἀνάπτυξιν. Τῶν προνομιῶν τῶν Νέων ἀπολαμβάνουσι ἐπομένως καὶ τὰ παιδιὰ διότι ταῦτα εἶναι οἱ νέοι τῆς αὔριον καὶ οἱ μέλλοντες πολῖται τῆς κοινωνίας. Ὡς μέθοδον αὐτοῦ τὸ τμῆμα παίδων προκρίνει τὴν διαλεκτικὴν καὶ τὴν δι' ὁμάδων διδασκαλίαν καταρτίζον τὰ παιδιὰ εἰς διαφόρους Συλλόγους. Εἰς τὸν ἐκ Σιατίστης κ. Α. Μιχαηλίδην, ἀπόφοιτον τοῦ Ροβερτείου Κολλεγίου καὶ ἐπὶ 11)2 ἔτος ποιήσαντα εἰδικὰς σπουδὰς ἐν τῷ Κολλεγίῳ τοῦ Σικάγου τῆς Ἀμερικῆς, ἀνετέθη ἡ Διεύθυνσις τοῦ τμήματος τούτου ἀπὸ τοῦ π. Νοεμβρίου τρέχ. ἔτους.

6). ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΕΙΣ ΘΕΡΙΝΑΙ: Μέλημα ἐπίσης τοῦ παιδικοῦ τμή-

ματος εἶναι καὶ ἡ διοργάνωσις τῶν θερινῶν κατασκηνώσεων, τῶν τόσον ἀγαπητῶν καταστάντων εἰς τὰ παιδιά. Ἐκεῖ παρὰ τὴν ἀκρογιαλιὰ καὶ τὰς ὑπωρείας τοῦ Πηλίου ὄρους κοντὰ στὸν Βόλον συνέστησε τὴν μόνιμον αὐτῆς ἐγκατάστασιν ἡ Χ. Α. Ν. Θεσ)νίκης διὰ τὴν θερινὴν κατασκήνωσιν αὐτῆς. Θάλασσα διαυγεστάτη καὶ ἀμμουδιὰ καθαρωτάτη, περιβαλλομένη ὑπὸ μαγευτικῆς λοφοσειρᾶς, ὕδωρ ὑγιεινόν, λόφοι κατάφυτοι, χωρία καὶ τοποθεσίαι κατάλληλοι δι' ἐκδρομάς, εἶναι τὰ φυσικὰ πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα συγκεντροῖ ἡ ὡς τόπος μονίμου κατασκηνώσεως προτιμηθεῖσα κατάφυτος καὶ ποιητικὴ ἀκτὴ τοῦ Πηλίου. Τὰ ἐπιτευχθέντα μέχρι τοῦδε ἀποτελέσματα εἶναι ἀρκούντως ἱκανοποιητικὰ ὡς πρὸς τὴν ἐγκλιμάτισιν τοῦ θεσμοῦ τούτου τῶν θερινῶν κατασκηνώσεων. Μόνον κατὰ τὸ π. θέρος ἔλαβον μέρος ὡς κατασκηνωταὶ ἄνω τῶν 100 νέοι καὶ παιδιὰ κατὰ τὰς δύο μηνιαίας περιόδους καθ' ἃς διήρκεσε ὁ χρόνος τῆς θερινῆς κατασκηνώσεως. Καὶ ὡρισμένως ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν θὰ ἦτο κατὰ πολὺ ἀνώτερος ἂν οἱ ἀνεγερθέντες οἰκίσκοι ἠδύναντο νὰ περιλάβωσι πλείονας τούτων. Πάντως κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος αὐξανομένου ἐγκαίρως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκίσκων ἡ κατασκήνωσις τῆς Χ. Α. Ν. Θ. θὰ δύναται νὰ περιλάβῃ τοὐλάχιστον διπλάσιον ἀριθμὸν κατασκηνωτῶν καὶ ν' ἀνταποκριθῇ οὕτω εἰς τὰς ὑποβαλλομένας αἰτήσεις συμμετοχῆς.

Αἱ θερινα κατασκηνώσεις εἶναι τοῦτ' αὐτὸ ἀποικίαι νέων καὶ παιδιῶν εἰς ἃς οἱ κατασκηνωταὶ ἀπολαύουν ἐλευθέρως τὰ δῶρα τῆς φύσεως, ἀπηλλαγμένοι τῆς τύρβης καὶ τῶν τύπων καὶ τῆς σκόνης τῶν πόλεων. Ποῖοι γονεῖς δὲν θὰ ἤθελον τὰ παιδιά των ν' ἀπολαύσουν ὅλων τῶν πλεονεκτημάτων τῆς θερινῆς κατασκηνώσεως ;

6) ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ : Περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν ἃς προσέφερεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν τὸ Τμῆμα τοῦτο θεωροῦμεν περιττὸν ν' ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα καθ' ὅτι δὲν ὑπάρχει σχεδὸν Ἕλλην ὑπηρετήσας ὑπὸ τὰ ὅπλα ὅστις νὰ μὴ ἐγνώρισε τὰ «Σπῆτια τοῦ Στρατιώτου» καὶ νὰ μὴ ἔγραψεν εἰς τοὺς δικούς του σὲ χαρτὶ τὸ ὁποῖον δωρεὰν τοῦ παρεχώρησεν ἡ Χ. Α. Ν. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα εἶναι ὅτι διαρκοῦντος τοῦ Πολέμου ἡ Χ. Α. Ν. ἵδρυσεν εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ πολεμικὰ μέτωπα περὶ τὰ 40 «Σπῆτια τοῦ Στρατιώτου» διὰ τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν ψυχαγωγίαν τοῦ Στρατιώτου. Τοιαῦτα «Σπῆτια τοῦ Στρατιώτου» ὑπάρχουσι καὶ μέχρι σήμερον ἀλλὰ ταῦτα περιωρίσθησαν μόνον εἰς ἑπτὰ καὶ ταῦτα μόνον ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῖς πέριξ. Ἀλλὰ ὡρισμένως θὰ ἱδρυθῶσιν καὶ ἀλλαχοῦ τοιαῦτα κατόπιν τῆς υἱοθετήσεως προτάσεως τῆς Χ. Α. Ν. Θ. παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, παρ' ᾧ καί εἰδικὸν Τμῆμα καὶ Ἐπιτροπὴ συνέστη διὰ τὴν ψυχαγωγίαν τοῦ Στρατιώτου. Διευθυντὴς τοῦ Στρ. Τμήματος εἶνε ὁ κ. Ν. Στέφας.

7). ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ Χ.Α.Ν.Θ. Ἡ ὅλη Διοίκησις τῆς πολυδαιδάλου ταύτης ὀργανώσεως ἔχει ἀνατεθῇ εἰς 24μελὲς Δ. Συμβούλιον ἐξ ἐγκρίτων πολιτῶν ὅπερ ἐπὶ τῇ βάσει Καταστατικοῦ διοικεῖ τὴν Χ. Α. Ν. Θ. ἐπιβλέπον εἰς τὴν ἐφαρμογὴν καὶ τὸν πλουτισμὸν τοῦ προγράμματος ἐργασίας ἑνὸς ἑκάστου τῶν τμημάτων ὁρίζον ἐπὶ τούτῳ εἰδικὰς ἐπιτροπάς, οὔσας ὑπολόγους ἀπέναντι τοῦ Δ. Συμβουλίου.

Σήμερον Πρόεδρος τοῦ Δ. Συμβουλίου τυγχάνει ὁ κ. Μ. Μαυρογορδά-

τος, γόνος ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας, ἀνήρ μὲ εὐρὺ πρόγραμμα καὶ ἀκάματον ζῆλον ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τοῦ ἔργου τῆς Χ. Α. Ν. Θ., ὅστις ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων αὐτοῦ οὐδεμίαν εὐκαιρίαν παρέλειψε νὰ ἀναδείξῃ τὴν Χ. Α. Ν. Θ. προσφέρων πλὴν τῆς ἀτομικῆς του ἐργασίας καὶ πᾶσαν τήν ἣν κέκτηται παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ ἐπίδρασιν αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ Δ. Συμβουλίου δὲν καθυστεροῦσιν εἰς ζῆλον καὶ αὐταπάρνησιν ὡς πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὧν ἀνέλαβον ὑψηλῶν ὑποχρεώσεων ἀπέναντι τῆς Χ.Α.Ν.Θ. καὶ πάντα λίθον κινοῦσιν ὅπως προσδώσωσι νέαν ὥθησιν εἰς τὸ ἔργον τῆς Χ.Α.Ν.Θ. Τὸ νῦν διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Χ.Α.Ν.Θ. ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κ. κ. Μ. Μαυρογορδάτου, Προέδρου, Α. Μπραχάλη Α! Ἀντιπροέδρου, Ν. Λούβαρι Β! Ἀντιπροέδρου, Σ. Πελεκίδου Γεν. Γραμματέως, Α. Ζάχου Ταμίου, Ι. Λαζαρίδου (Νομάρχου), Γ. Καρβωνίδου, Σ. Κύρου,

Εἰς τὴν ἀκρογιαλιὰν τοῦ Πηλίου

Ε. Χαλκιοπούλου, Ν. Πανᾶ, Σ. Γρηγοριάδου, Ζ. Βέρρου, Α. Καλλιδοπούλου Δ. Γούδα, Γ. Κοντεκάκη, (Ἀντ\χου), Β. Δημητρίου (Κυβερν. Ἐπιτρόπου), Β. Νικολαΐδου (Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Μ. Ἐκπαιδεύσεως), Κ. Λαμνίδου, Π. Κύρτση, Δ. Χατζοπούλου, Α. Μάλτου, Φ. Κοντογούρου, Κ. Κολοτούρου, καὶ Γ. Πολυχρονιάδου.

Ἡ τελευταία ἀπόφασις περὶ οἰκοδομήσεως τοῦ Μεγάρου εἰς τὸ ὁποῖον θὰ στεγασθῇ ἡ Χ. Α. Ν. καὶ ὁ ἐνεργηθεὶς ἔρανος ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀπέδειξαν πόσον ἡ Κοινωνία ἐκτιμᾶ τὸ ἔργον αὐτῆς. Πλούσιοι καὶ πτωχοὶ προσέφεραν τὸν ὀβολόν των καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐράνου ἀπέβησαν ἱκανοποιητικώτατα. Ἐπίλεκτα μέλη τῆς Κοινωνίας μας, ἄτομα τὰ ὁποῖα γνωρίζουν νὰ διαθέτουν τὸν πλοῦτον των ἐπὶ καλῷ ὑπεστήριξαν τόσον ἐνθέρμως τὸν ἔρανον ὥστε νὰ ἀνακηρυχθοῦν εὐεργέται τῆς Χ. Α. Ν.

Μεταξὺ τῶν ὑποστηρικτῶν της ἡ Χ. Α. Ν. συγκαταλέγει καὶ τὸν κ

Εὐάγγελον Χαλκιόπουλον γνωστότατον εἰς τὴν κοινωνίαν διὰ τὰ εὐγενῆ καὶ φιλάνθρωπα αἰσθήματά του ὁ ὁποῖος προσέφερεν διὰ τὸ Κτίριον τῆς Χ.Α.Ν. τὴν μεγαλυτέραν δωρεάν. Ἡ ὀργάνωσις τὸν ἀνεκήρυξεν Μέγαν Εὐεργέτην τῆς Χ. Α. Ν.

Εὐεργέται ἐπίσης ἀνεκηρύχθησαν οἱ κ. κ. Μ. Μαυρογορδᾶτος, Ἐϋμος, Κ. Κύρτσης. Γρηγόριος Τσίτσης, Λαναρᾶς - Κύρτσης καὶ Σια, Σ. Κύρου, Α-Καρβωνίδης, Ἀδ. Μίσιου Νικ. Πανᾶς, Α. Μπραχάλης, Ἀδελφοὶ Γρηγοριάδου καὶ διάφοροι μετοχικαὶ ἑταιρεῖαι.

Ὡς γενικὸς δὲ Διευθυντὴς τῆς Χ. Α. Ν. Θ. σήμερον εἶναι ὁ κ. Λ. Γ. Ρής, ἀνὴρ δραστήριος κατὰ πάντα ὑπισχνούμενος πολλὰ ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς καὶ ἀναδείξεως τῆς Χ. Α. Ν. Θ εἰς Ἀδελφότητα ὁμοίαν, ἂν μὴ ἀνωτέραν, τῶν ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἀλλαχοῦ λειτουργουσῶν Χριστιανικῶν Ἀδελφοτήτων τῶν Νέων.

ΑΙ ΚΑΠΠΟΝΑΙ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἄποψις τῆς Μονῆς Παναγίας Κλεισούρας

ΤΑ ΚΑΠΝΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τὸ ζήτημα τῆς καπνοπαραγωγῆς τῆς Μακεδονίας, ζήτημα ζωτικὸν οὐχὶ μόνον δι' αὐτὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὅλην οἰκονομικὴν ὑπόστασιν τοῦ Κράτους μας, ἀπησχόλησεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος σοβαρῶς καὶ τὰς ἑκάστοτε Κυβερνήσεις καὶ τοὺς καπνεμπόρους, ἀμφοτέρων ὑποστηριζόντων τὰς ἀπόψεις των, καὶ τὸν τύπον ὁ ὁποῖος σύσσωμος σχεδὸν ἐσήμανε τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου διὰ τὴν καπνοπαραγωγὴν τῆς Μακεδονίας ἐὰν ἐξακολουθήσουν οἱ ὅροι ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἀναγκάζονται παραγωγοὶ καὶ ἔμποροι καπνοῦ νὰ ἐργάζωνται διὰ τὴν τόνωσιν τῆς κυριωτέρας οἰκονομικῆς προσόδου τοῦ Κράτους.

ΤΡΥΦΩΝ ΒΑΡΔΑΣ
Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου Καπνεμπόρων

Ὁ κ. Τρύφων Βάρδας, Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου τῶν καπνεμπόρων, εἶχε τὴν καλωσύνην, παρακληθείς, νὰ ἐκθέσῃ τὴν γνώμην του, καὶ γνώμην ὅλων τῶν καπνεμπόρων, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, εἰς ὀλίγας ἀλλὰ ζωηρὰς, ἁδρὰς καὶ πειστικὰς γραμμὰς αἱ ὁποῖαι μᾶς δίδουν πλήρη εἰκόνα τῆς καταστάσεως τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου τοῦ καπνοῦ ἐν σχέσει μὲ τὰ συμφέροντα οὐχὶ ἁπλῶς τῶν ἀτόμων, ἀλλὰ αὐτοῦ τοῦ Κράτους καὶ νὰ θίξῃ τὰς λεπτοτέρας χορδὰς τοῦ ζητήματος τὸ ὁποῖον τόσον λεπτὸν ὅσον καὶ σοβαρὸν παρουσιαζεται πρὸ τῶν ἁρμοδίων

Ὁ μεγαλείτερος πλοῦτος τῶν νέων χωρῶν εἶναι τὰ καπνά, τὸ μόνον εἶδος ἐξαγωγικὸν διὰ τοῦ ὁποίου τὸ ὑγιὲς τῶν ξένων νόμισμα εἰσρέει εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰς μεγάλα ποσά. Δυστυχῶς ἡ εἰσροὴ τοῦ ξένου αὐτοῦ νομίσματος διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν καπνῶν τοῦ τόπου μας

θεωρεῖται παρὰ πλείστων καὶ ἰδίως παρὰ τῶν ἑκάστοτε κυβερνήσεων, ὅτι εἶναι κέρδη τόσον τῶν καπνεμπόρων ὅσον καὶ τῶν γεωργῶν. Ὡς ἐκ τούτου ὅλαι γενικῶς αἱ κυβερνήσεις ἐπετέθησαν καὶ ἐπιτίθενται ἐναντίον τῶν καπνῶν διὰ διαφόρων δασμῶν, δεκάτης, ἐπιδεκάτης φόρου δημοτικοῦ, κοινοτικοῦ, προσφυγικοῦ, νοσοκομειακοῦ καὶ λοιπῶν ἄλλων μέχρις ὅτου ἔφθασε νὰ ἐπιβαρύνουν τὰ καπνὰ μέχρι σημείου δυσβαστάκτου, πρᾶγμα ὅπερ ἐμβάλλει εἰς σοβαρὰς σκέψεις ἅπαντα τὸν καπνεμπορικὸν καὶ καπνοπαραγωγικὸν κόσμον καθ' ὅτι ὑπὸ τοιούτους ὅρους εἶναι ἀδύνατον τὰ καπνὰ τῆς Ἑλλάδος νὰ συναγωνισθῶσιν εἰς τὰς ξένας ἀγορὰς τὰς ἄλλας καπνοπαραγωγοὺς χώρας, διότι μέχρι σήμερον οὐδὲ μία κυβέρνησεις ἐφρόντισε διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ καπνεμπορίου, τόσον ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὅσον καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὅπου τὰ καπνὰ λόγῳ τῶν ἐργατικῶν βαρῶν διὰ τῶν ὁποίων δυσαναλόγως ἐπιβαρύνονται εἰς σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον οὔτε σύγκρισιν ἐπιδέχονται παραβαλλόμενα μὲ τὴν ἀξίαν καὶ τὰ ἔξοδα τῶν ἐργατικῶν τῶν ἄλλων χωρῶν τὰ ὁποῖα εὑρίσκουν ἐλεύθερον τὸ ἔδαφος νὰ μᾶς συναγωνίζωνται ἀγρίως εἰς τὰς ἄλλας ξένας ἀγορὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔχοντα συγχρόνως ὡς ἐκ περισσοῦ τὸ πλεονέκτημα τῆς τελείας ἐλευθερίας τῆς συσκευῆς τῶν καπνῶν καὶ ἀποστολῆς αὐτῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ συμφώνως τῶν ἀπαιτήσεων τῶν ἐκεῖ διαφόρων ἀγορῶν· ἐν ᾧ τὸ ἐντεῦθα καπνεμπόριον δεσμεύεται παρὰ διαφόρων νόμων καὶ διαταγμάτων καὶ δὲν δύναται νὰ ἐξελιχθῇ συμφώνως τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ τόπου τοῦ προορισμοῦ του καὶ εἶναι ἀδύνατον ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι ἐλεύθερον νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ συναγωνισθῇ τὸ ἐμπόριον τῶν καπνῶν τῶν ἄλλων χωρῶν.

Εἶναι πολὺ λυπηρὸν νὰ παραβλέπηται καὶ παραμελῆται τὸ ἐμπόριον τοῦ καπνοῦ παρὰ τῶν διαφόρων κυβερνήσεων μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου τῆς ἀδιαφορίας ἐνῷ εἶναι ὡς ἀνωτέρω εἶπον ὁ μεγαλείτερος πλοῦτος τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως τώρα ὅπου ἔχομεν τόσας χεῖρας προσφύγων καταλλήλους διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ φυτοῦ αὐτοῦ, εἶμαι ὅμως βεβαιότατος, ὅτι δὲν θ' ἀργήσῃ νὰ κατανοηθῇ παρὰ τῆς κυβερνήσεως τὸ μέγεθος τῆς ἀνάγκης τῆς προστασίας τῶν καπνῶν οὕτως ὥστε νὰ φθάσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς σημεῖον νά δυνάμεθανὰ συναγωνισθῶμεν μετὰ θάρρους εἰς τὰς ξένας ἀγορὰς τὰς ἄλλας καπνοπαραγωγικὰς χώρας καὶ φθάσωμεν εἰς σημεῖον νὰ ἔχωμεν τὴν προτίμησιν πάντοτε καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ὅτι κατέχομεν τὰ καλλίτερα καπνὰ καὶ ἀναλόγως νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ συναγωνίζωνται ταῦτα ὑπὸ ἐποψιν τῶν ἐξόδων τὰ καπνὰ τῶν ἄλλων χωρῶν. Πρᾶγμα ὅπερ εἶναι δυνατὸν νὰ γείνῃ ἐὰν μία πατρικὴ κυβέρνησις θελήσῃ νὰ υἱοθετήσῃ καὶ προστατεύσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου τῶν καπνῶν, *πατάσσουσα ἀνηλεῶς τὰ στοιχεῖα* ἐκεῖνα τὰ παρεμβάλλοντα δυσχερείας εἰς τὸ ἔργον της.

ΤΡΥΦΩΝ Π. ΒΑΡΔΑΣ

Η ΜΑΝΟΥΒΡΕΣ ΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ

Τὸ «Μ. Ἡμερολόγιον» ἐθεώρησεν ὑποχρέωσιν αὐτοῦ νὰ συγκαταλέξῃ μεταξὺ τῶν συνεργατῶν του μίαν σεβάσμιον φυσιογνωμίαν τὸν ὁσιολογιώτατον Κοσμᾶν Ἁγιοπαυλίτην. Ἡ λογογραφικὴ ἱκανότης τοῦ λευκοῦ Μοναχοῦ, ἡ εὐρεῖα μόρφωσίς του, ἡ παρατηρητικότης καὶ προοπτικὴ ἡ ὁποία τὸν διέκρινεν εἰς διάφορα ζητήματα κοινωνιολογικὰ καὶ ἐθνικὰ τὸ ὁποῖα ἐξέθεσε κατὰ καιροὺς τὸν κατέστησαν τόσον γνωστὸν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὥστε αἱ μελέται του καὶ τὰ λογογραφήματά του ν' ἀναγινώσκωνται ἁπλήστως. Ἐπὶ δεκαετίας ὁλοκλήρους ὁ πατὴρ Κοσμᾶς Ἁγιοπαυλίτης, εἴτε ἀρθρογραφῶν εἰς τὴν «Νέαν Ἀλήθειαν» εἴτε συνεργαζόμενος εἰς διαφόρους ἐκδόσεις, ἡμερολόγια κ.τ.λ. ἐχάρισεν εἰς τοὺς διανοουμένους σπανίας πνευματικὰς ἀπολαύσεις. Τὸ κατωτέρω λογογράφημά του, γραφὲν παρ' αὐτοῦ διὰ τὸ παρὸν βιβλίον, ὡς καὶ τὰ εἰς ἄλλην σελίδα «Γεωπονικά» του ἀναδεικνύουν τὴν ἐμβρίθειαν καὶ τὴν γλαφυρότητα τοῦ καλάμου τοῦ σεβαστοῦ μας συνεργάτου.

Εἰς τὰ 1885 ἦλθε περιηγητὴς εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ἕνας Ἰρλανδὸς ὁ Zhon Sullivan καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὸ Λονδῖνον εὐγενέστατος νέος καὶ τέλειος ἄνθρωπος, μεθ' οὗ συνεδέθην διὰ στενῆς φιλίας,

Οὗτος εἶχε δύο ἀδελφοὺς ἀκόμη ἐκ πατρὸς διαμαρτυρομένου καὶ μητρὸς καθολικῆς. Μετὰ τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ πατρός, ἡ καθολικὴ μήτηρ, φανατιζομένη ἀπὸ τοὺς καθολικοὺς παπάδες, προσεπάθησε, μὲ κάθε τρόπον, νὰ φέρῃ τὰ παιδιά της εἰς τὸν καθολικισμόν!

Ὁ Τζὼν ἔκτοτε ἔπαθε ἀπὸ θρησκομανίαν τὴν ὁποίαν δὲν ἠμπόρεσαν νὰ κατασιγάσουν οὔτε ἡ ὑπέροχος ἀνατροφή του, οὔτε αἱ βαθεῖαι καὶ παντοδαπαὶ γνώσεις του. Τὸν κατέλαβε μανία *συγκρίσεως* μεταξὺ Διαμαρτυρήσεως, Καθολικισμοῦ καὶ Ὀρθοδοξίας, διὰ νὰ χωθῇ εἴς τινα τούτων ὡς εἰς σώτειραν κιβωτὸν καὶ συνεπῶς ἡ μανία τῶν ταξειδίων διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὰ Τρία Δόγματα εἰς τὰς ἀρχικὰς ἑστίας των καὶ ἐν τῇ ὁρμῇ τῶν περιηγήσεών του, οἰστρηλατούμενος περισσότερον, περιεφέρετο πολλάκις εἰς τὰ βόρεια τῆς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, μεταπηδῶν εἰς Παλαιστίνην, ἢ ὑπερέβαλλε τὰς Ἄλπεις

καὶ ἐχύνετο εἰς τὰ Καρπάθια καὶ διέπλεε Πόντον καὶ Κασπίαν καὶ ἐπέστρεφε διὰ Πετρουπόλεως.

Ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη διετηροῦμεν φιλολογικὴν ἀλληλογραφίαν, ἑβδομαδιαίως, περιστρεφομένην κυρίως εἰς τὸν κλασικὸν πολιτισμόν. Οὐδέποτε ἐθίξαμεν θρησκευτικὰ καὶ πολιτικὰ ζητήματα οὔτε ἀτομικά. Ἦτο θαυμαστὴς τοῦ μακαρίτου Τρικούπη. Μοῦ ἔστελλε εἰκονογραφημένα περιοδικὰ καὶ κάρτες ὅλων τῶν χωρῶν ἃς διήρχετο μὲ συντόμους περιγραφάς.

Ἦλθε καὶ μὲ ἐπεσκέφθη ἐκ νέου εἰς Ἅγιον Ὄρος τῷ 1890 καὶ ἔμεινεν ἐπὶ μακρὸν παρ' ἐμοί.

Ἠβουλήθη νὰ μὲ ἐπισκεφθῇ ἐκ τρίτου τῷ 1894, ἀλλ' εἰς Κέρκυραν καταληφθεὶς ὑπὸ κακοήθους πυρετοῦ μόλις ἐσώθη καὶ ὑπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν. Ἦρχετο μὲ τὴν ἰδέαν νὰ προσεγγίσῃ στενώτερον τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἀλλὰ τὴν ἀσθένειάν του ἐθεώρησε θείαν προειδοποίησιν ἴσως διὰ νὰ διακόψῃ τὸ ταξείδιόν του.

Ἐγὼ ἀπὸ τὴν θρησκομανίαν του χαμπάρι δὲν πῆρα τόσα χρόνια, διότι, ὡς εἶπα, ἐτηρούσαμεν ὅλους τοὺς τύπους τῆς καλῆς ἀνατροφῆς.

Τὰ κανάρινια ἤρχοντο καὶ ἐπάνω στὴν πέννα μου

Δὲν ὑποψιάσθηκα οὔτε ὅταν ἀναφανδὸν μοὶ ἐζήτησεν ἔκθεσιν τῶν ἀντιλήψεων τῆς Ὀρθοδοξίας περὶ μελλούσης ζωῆς καὶ μνημοσύνων ἣν ἔγραψαν καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου μας καὶ τοῦ ἔστειλα, διά τινα καθολικὴν κυρίαν, ὡς μοὶ ἔγραφεν.

Ἔτσι, ἔτσι πέρασεν ὁ καιρὸς καὶ ἠραίωσε σημαντικὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἀλληλογραφίαν του. Τελευταῖον μοὶ ἔγραψε λακωνικάς τινας ἐπιστολὰς καὶ μάλιστα δύο, ὡς ἐκ τάφου προερχομένας καὶ ἐσίγησεν! Ἐγὼ ὑπέθεσα ὅτι ἔπαθε φρενολογικὴν μανίαν, ἢ ὅτι προσεβλήθη ὑπὸ ἀνιάτου νόσου.

Μετὰ τρία ἔτη ἦλθεν εἰς Ἅγιον Ὄρος ὁ ἐξάδελφός του Φιτσμῶρις σύμβουλος τῆς ἐν Κ)πόλει Ἀγγλικῆς Πρεσβείας καὶ παρ' αὐτοῦ ἔμαθον ὅλας τὰς λεπτομερείας τοῦ βίου τοῦ φίλου μου Σούλλιβαν καὶ ὅτι ἀσπασθεὶς τὸν καθολικισμόν, εἰσῆλθεν ἐν Ἰρλανδίᾳ εἴς τινα Μονὴν τῶν Τραπιστῶν ἧς οἱ μοναχοὶ ἐνδύονται λευκὰ καὶ θάπ-

τονται ὡς εἰπεῖν ζωντανοί, πάντων ἀπερρωγότες καὶ σχέσεων καὶ φίλων καὶ συγγενῶν καὶ οἰκείων!

Τότε μόνον ἠννόησα τὰς περιηγήσεις του καὶ διατὶ μοὶ ἔστελλε καὶ φωτογραφίας τῶν Τραπιστῶν προσευχομένων, ἐσθιόντων κ. λ. καὶ τῆς Μονῆς εἰς ἣν εἰσῆλθε κατόπιν.

Τότε ἠννόησα ὅτι μικροῦ δεῖν θὰ μοῦ ἄνοιγε τὴν καρδιά του κατὰ τὸ δεύτερον ταξείδιόν του καὶ θὰ τὸν ἔκαμνα ὀρθόδοξον, ἂν ὁ διάβολος δὲν ἐπαρουσίαζεν ἐμπόδια καθὼς καὶ εἰς τὸ τρίτον ταξείδιόν του τὸν πυρετόν.

Τὰ ἐμπόδια λοιπὸν τοῦ διαβόλου ἦσαν τὰ ἑξῆς: Ἡ ἐξαιρετικὴ φιλία μας ἤρχισε, διότι ἀγαποῦσε πολὺ τὸ Μοναστῆρι μου ἕνεκα τῆς ἀφαντάστως ἀγρίας φύσεως ἥτις τὸ περιβάλλει. «Αὐτὸ εἶνε Μοναστήριον!» μοὶ ἔλεγεν ἐν ἀκρατήτῳ ἐνθουσιασμῷ. Εἶχα καὶ ἕνα καναρίνι καὶ μίαν καρδερίνα τὰ ὁποῖα ἐσυνείθισα καὶ ἤρχοντο εἰς τὴν κεφαλήν καὶ τοὺς ὤμους μου καὶ ἐπάνω εἰς τὴν πέννα μου ὅταν ἔγραφα καὶ ἐκελαδοῦσαν μανιωδῶς χαλαροῦντα συγχρόνως τὰς πτέρυγας. Τοὺς ἔβαζα καὶ ἕνα καθρεφτάκι εἰς τὸ γραφεῖόν μου καὶ ἐκελαδοῦσαν σφοδρότερον κτυπῶντα διὰ τοῦ ράμφους καὶ τῶν ὀνύχων τὴν εἰκόνα των! Ὁ Ἰρλανδὸς φίλος μου ἐγίνετο ἔκφρων ἐξ ἀγαλλιάσεως!

Μωρὲ πέθανε, φωνάζω

Τώρα ὅμως ἀρχίζουν τὰ μνησθέντα ἐμπόδια τοῦ διαβόλου.

Εἶχα ὑποτακτικὸν ἕνα ἡλικιωμένον μοναχὸν γεωργὸν ὅστις παρεφρόνησε βαθμιαίως. Τοῦ πέρασε ἡ ἰδέα ὅτι ἐβούλωσεν ἡ μύτη του καὶ ὅτι ἕνεκα τούτου δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐργασθῇ καὶ νὰ ζήσῃ.

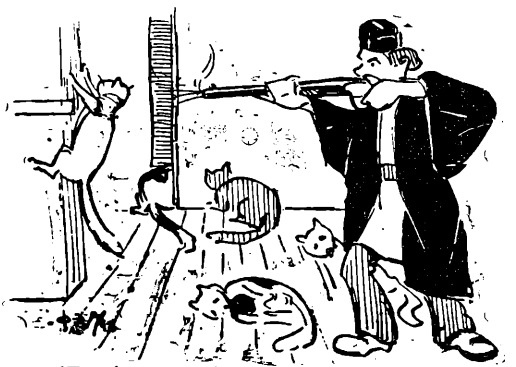
—«Νὰ, μᾶς ἔλεγεν, ἐβούλωσεν ἡ ἔρμη, ἐβούλωσε καὶ δὲν περνάει πλέον ἀνάσα (ἀναπνοή), ποιὸς θὰ κυττάξῃ πλέον τ' ἀμπέλια; (τοῦ ἀντιπροσωπείου) ποιὸς τὸν μπαξὲν;! Πάει χάθηκα».!

Ἡμεῖς ἐνομίζομεν ὅτι ὑποχόνδριασε καὶ τοῦ διεσκιδάζομεν τὴν μανίαν.

Μιὰ μέρα ἐπεστρέψαμεν ἐκ τῆς ἀγορᾶς τῶν Καρυῶν εἰς τὸ ἀντιπροσωπεῖον μετὰ τοῦ Σούλλιβαν καὶ βλέπουμε τὴν πόρτα κλειστὴ. Φωνά-

ζουμε : «Σωφρόνιε, Σωφρόνιεεε.» Τίποτε. Κτυποῦμεν ἐπὶ πολὺ. Τίποτε. Κοιμᾶται εἴπαμε, ἢ κάπου πῆγε. Παραβιάζομεν τὴν πόρταν τῆς ξυλοθήκης καὶ δι' αὐτῆς εἰσερχόμεθα εἰς τὸ σπίτι. Ψάχνουμε εἰς τὰ δωμάτια παντοῦ. Τίποτε! Μπαίνουμε εἰς τὸ μαγερειὸ καὶ σκοντάπτουμε εἰς τὸν Σωφρόνιον ὁριζόντιον καὶ ὕπτιον!

— Μωρέ, πέθανε φωνάζω. Ὁ Σούλλιβαν δὲν μιλεῖ ἀλλὰ πετᾷ τὸ σακκάκι του καὶ ξεμπρατσώνεται καὶ ἀρχίζει τρίψιμο, φτερὰ εἰς τὴν μύτη, τεχνητὲς ἀναπνοὲς καὶ ἄλλα, ἀλλὰ ματαίως! Ἐν τέλει βλέπω ὅτι ὁ λαιμός του ἦτο παχύς. Ψάχνω καὶ βλέπω λεπτὸ σχοινὶ εἰς τὸ βάθος, ὅπερ εἶχε κρύψει τελείως ἡ ἐξόγκωσις τοῦ λαιμοῦ. Ψάχνω καλήτερα καὶ εὑρίσκω τὸ σχοινὶ κομμένο

Ἐσκότωνα τοὺς ψωριασμένους γάτους

κοντὰ εἰς τὴν θηλειάν. Σηκώνομεν τότε τὰ μάτια καὶ βλέπομεν κρεμάμενον τὸ σχοινὶ δι' οὗ ηὐτοκτόνησεν ὁ ἀγαθὸς Σωφρόνιος!

Τὸν βγάλαμε παράφρονα καὶ συνεπῶς τὸν ἐκηδεύσαμεν. Ὁ Σούλλιβαν παρηκολούθει λεπτομερέστατα. Βαθεῖαν ἐντύπωσιν τοῦ ἔκαμε ὅταν ἐν τέλει τὸν ἐρράψαμεν ὁλόκληρον μὲ σακκορράφα μέσα εἰς ἕνα ράσο καὶ ἐφαίνετο σὰν ἕνα κούτσουρο ὁλόμαυρο. Τοῦ ἐξηγοῦσα τὴν σημασίαν ὅλων τούτων καθὼς καὶ τοὺς ὕμνους τῆς κηδείας καὶ ἔμεινεν ἐμβρόντητος!

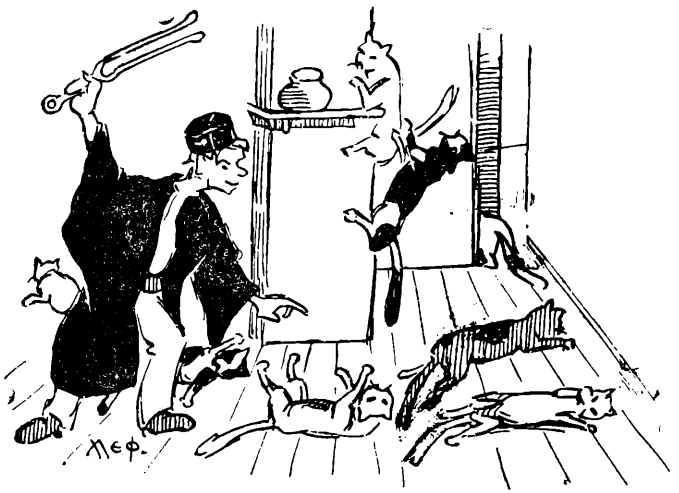
Τὸ λυπηρὸν συμβὰν εἶχεν ἐν τέλει σοβαρώτατον δίδαγμα, ἀλλ' ἦλθε, συνεργείᾳ τοῦ διαβόλου! ἄλλο κάζο διὰ νὰ ταράξῃ τὸν φίλον μου.

Ὁ μακαρίτης εἶχε μανίαν μὲ τοὺς γάτους καὶ τοὺς ἐπεριποιεῖτο πολύ, μοῦ ἄφησε λοιπὸν κληροδότημα δεκατρεῖς γάτους, ὧν τινες ἦσαν οἱ εὐνουούμενοί μου. Ἐψώριασαν λοιπὸν ὅλοι οἱ γάτοι οἵτινες ἀπετέλουν ἀγέλην ἀδιάσπαστον, πρὶν αὐτοκτονήσῃ ὁ Σωφρόνιος, καὶ κατήνησαν ἕνα βάσανον φοβερὸν δι' ἐμέ. Εἰσώρμων ὅλοι εἰς τὰ δωμάτια καὶ ἰδίως εἰς τὴν τραπεζαρίαν. Ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος τοὺς ἔδιωχνα ἀλλ' αὐτοὶ ἐπανήρχοντο πάντοτε ἀπὸ τὴς πολλὲς γατότρυπες ποῦ εἶχαν ἡ πόρτες τοῦ ἀρχαιοβρώτου ἀντιπροσωπείου. Ἐπειράθην νὰ θεραπεύσω τοὺς εὐνοουμένους μου, οἵτινες ἦσαν ἤμεροι, ἀλλ' οἱ ἄλλοι

ἦσαν ἀγρίμια καὶ ἡ θεραπεία ἀπέβαινε **ματαία** ἀφοῦ συνηγελάζοντο. Τὸ κακὸν ἔφθασεν εἰς τὸ ἀπροχώρητον· **προϋξένει** βδελυγμίαν.

Ἀποφασίζω νὰ σκοτώσω ὅλους τοὺς γάτους, θεωρῶν τοῦτο λύτρωσιν καὶ δι' αὐτούς! ἀλλ' ἐπρόσεξα τὴν ὥραν τῶν μιαυφονιῶν νὰ μὴ εὑρίσκεται εἰς τὸ σπίτι ὁ φίλος **μου Σούλλιβαν.** Εἶχε μεταβῇ εἰς ἕν γειτονικὸν κελλὶ (ἀγροικίαν). Ρίχνω λοιπὸν ψαροκόκκαλα εἰς τοὺς γάτους καὶ συνηθροισμένους τοὺς **κτυπῶ** μὲ τὸ δίκανον. Ἐσκότωσα τοὺς μισοὺς οἱ ἄλλοι ἔλειντο **πληγωμένοι** καί τινες ἐτρύπωναν μέσ' τ' ἀμπέλια. Ξαναγεμίζω καὶ ξαναγεμίζω καὶ μπὰμ καὶ μπούμ καὶ ἐνόμιζε **κανεὶς** ὅτι ἐπιάσαμε **ντουφέκι** μὲ **κλέφτες.** Ἕνας ἀθεόφοβος ὑποτακτικὸς τοὺς ἀποτελείωνε μὲ μεγάλη μασιὰ διότι κανένας γάτος δὲν ἐτελείωνε μὲ τουφεκιά!

Εἰς τὸ τέλος τῆς τραγῳδίας νᾶσου καὶ ὁ Σούλλιβαν μὲ ὅλους τοὺς καλογήρους τοῦ κελλίου οἵτινες ἐνόμιζαν ὅτι κάτι μεγάλο κακὸ

Ὁ ἄλλος τοὺς ἀποτελείωνε μὲ μιὰ μασιά

συνέβη ἀπὸ τὴς τουφεκιὲς ποῦ ἤκουσαν. Μὲ εἶδον μὲ τὸ δίκανον καὶ ἀγωνιωδῶς μὲ ἠρώτων τί συνέβη, ὅταν δὲ ἀντελήφθησαν τὴν ἑκατόμβην τῶν γάτων μου ὁ Σούλλιβαν ἔγεινεν ἔξω φρενῶν. Ἔκλαιε καὶ γύρευε νὰ ζωογονήσῃ μὲ θωπείας τοὺς τεθνεῶτας γάτους! Ἔφυγεν ὕστερα ἀμίλητος καὶ ἦτο ἐπὶ μακρὸν περίλυπος. Ἐτρόμαξα μὴ τὴν περὶ ψώρας **ἀπολογίαν** μου νὰ τὸν **καταφέρω** νὰ ἡσυχάσῃ.

Ἄλλο σκάνδαλον τοῦ διαβόλου ἦτο τὸ ἑξῆς: Μετεβαίνομεν ἀπὸ τὰς Καρυὰς εἰς τὸ μοναστῆρι τοῦ Ἁγίου Παύλου **καὶ ὁ Σούλλιβαν** ἐδιάλεξε μόνος του τὸ πειὸ τσινιάρικο καὶ ζωηρὸ μουλάρι. Εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου ἔτσίνισε, διότι τοῦ πάτησε φαίνεται δυνατὰ τὸ σπιροῦνι εἰς τὴν κοιλιὰν καὶ τὸν ἔρριξε κάτω—εὐτυχῶς ἐπὶ χώματος—καὶ ἐχο-

ρυπηδοῦσε ἐπάνω του τὸ ὠργισμένο ἐφ' ἱκανόν. Ἐβλέπαμεν ἕνα σύννεφον σκόνης ποῦ ἐχάνοντο μέσα τὸ μουλάρι καὶ ὁ Σούλλιβαν! Ἐνομίσαμεν ὅτι τὸν ἐκομμάτιασε! Εἴχαμε μαζύ μας καὶ τὸν φίλον μας Καϊμακόμην Ἁγίου Ὄρους Μουχαρὲμ πασᾶν, ὅστις εὐγενῶς ἠθέλησε νὰ μᾶς κάμῃ συντροφιάν. Ἦτο παχύσαρκος καὶ πεντηκοντούτης, θρῆσκος καὶ ὠμίλει εἰς ὑπερκρητικὴν διάλεκτον ὡς Κρὴς καὶ ἐφώναζε: «Ἀμὲτ μπὲ (τὸν ὄμπαση), Κάσοοοο (τὸν τζανταρμᾶ) τρέξ'τε μωρὲ τσὲ σώτωσε τὸν ἄνθρωπο. Γιαζίκ!» Ὅσο νὰ πεζέψωμεν καὶ νὰ τρέξωμεν ὁ Σούλλιβαν ἀλευρωμένος μὲ χώματα ἐσηκώθηκε χωρὶς νὰ πάθῃ τὸ παραμικρὸν καὶ μὲ ψυχραιμίαν καὶ ἐπιμονὴν ξανακαβαλλίκευσε καὶ ἐφθάσαμεν αἰσίως εἰς τὴν ποθητὴν Μονήν του.

Ἐκεῖ δυστυχῶς ὁ Μουχαρὲμ πασᾶς ἔπεσε μέσα εἰς τὸν ἀπόπατον ἐκ τῆς ἑξῆς αἰτίας: Λόγῳ τιμῆς τὸν ἐφιλοξενήσαμεν εἰς τὸ Ἡγουμενεῖον καὶ διὰ νὰ μὴ μεταβῇ εἰς τοὺς ἀποπάτους τῶν ξενώνων τὸν ὡδηγήσαμεν εἰς τὸν τοῦ ἡγουμενείου ὡς ἐγγύτερον καὶ καθαρώτερον, διότι ὑποκάτωθεν τούτου διήρχετο τὸ νερὸ τοῦ ὑδρομύλου, ἀλλ' ἡ πολυχρόνιος ὑγρασία ἔφθειρε τὰς δοκοὺς καὶ λόγῳ τοῦ πολλοῦ βάρους τοῦ Καϊμακάμη, ἔπεσεν οὗτος ἐπὶ τοῦ ὑδραγωγείου εἰς βάθος ἑνὸς καὶ ἡμίσεως μέτρου μὲ ὅλο τὸ πάτωμα τοῦ ἀποπάτου!

«Ἀμαααάν», ἐφώναζεν ὁ πασᾶς, «ἀμαααάν! Κάσοοοο. Μωρ' Κάσοοοο», ἀλλ' ὁ Κάσος εὑρίσκετο εἰς ἄλλο διαμέρισμα καὶ ἐρροχάλιζε. Τρέχουμε κάμποσοι καλόγηροι μέ τὸν ἡγούμενον Σωφρόνιον καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου ἀνεσύραμεν τὸν Καϊμακάμην ξεβράκωτον καὶ μὲ ἀσημάντους μώλωπας ἔλεγε δὲ εἰς τὸν Ἡγούμενον: «Ἄϊε γούμενε, τσὲ ἡ Παναΐα, τσὲ ὁ ἅϊς Γεώργιος μὲ βοθήσανε τὸν καψούλη. Νἄχει δόξα ὁ ἅϊος Θεός»! Εὐτυχῶς ὅτι τὸ νερὸ τοῦ ὑδρομύλου διετήρει καθαρώτατον τὸν ἀπόπατον καὶ ἔτσι ὁ πασᾶς ἀνεσύρθη στεγνὸς χωρὶς μαρμελάδα!

Μετὰ δύο ἡμέρας ὁ μὲν Καϊμακάμης ὑπέστρεφεν εἰς Καρυάς, ἡμεῖς δὲ ἀνεχωρήσαμεν διὰ Κερασιάν ὅπως ἐκεῖθεν ἐπιχειρήσωμεν τὴν ἀνάβασιν τοῦ Ἄθω εἰς ὕψος δισχιλίων μέτρων. Ἐκάναμεν κομπάνιες μπόλικες διὰ τὴν ὁδοιπορίαν καὶ ἐξεκινήσαμεν ἐκ τῆς Μονῆς ὁλόκληρο καραβάνι, μὲ ὡραῖον καιρόν, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀτρόμητον κουρουτζῆν Βασίλην, μονόφθαλμον Ἀκαρνᾶνα.

Ἐφθάσαμεν εἰς τὸν διάμεσον σταθμὸν τῆς ἀναβάσεως, μικρὸν ὀροπέδιον εἰς τὴν παρυφὴν τοῦ Ἄθω, ἔνθα καὶ ναΐσκος τῆς Παναγίας καὶ οἰκία διὰ τοὺς προσκυνητάς, ἀλλὰ ὁ καιρὸς ἐχάλασε καὶ νέφη

ἐκάλυψαν τὰ κάτω τοῦ Ἄθω καὶ τὴν κορυφήν του, ὥστε μᾶς ἐφαίνετο ὅτι εὑρισκόμεθα μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς. Ἐκαθίσαμεν νὰ φᾶμε καὶ μόλις ἐχάψαμε τὴς πρώτες μπουκοσιές, φθάνει ἀσθμαίνων ἐργάτης ἀπεσταλμένος ἐκ τῆς Μονῆς καὶ μᾶς δίδει γράμμα τοῦ Ἡγουμένου ὅστις μᾶς εἰδοποίει ὅτι λησταὶ εἰσῆλθον εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ νὰ φυλαχθῶμεν!

Ἐνίοτε λησταὶ καταδιωκόμενοι ἐν Χαλκιδικῇ εἰσέδυον εἰς τὰ ἄκρα τοῦ Ἄθω διὰ νὰ σωθοῦν καὶ φυσικὰ ἡ ἀνάγκη τοὺς ὤθει πρὸς ἡμᾶς.

Ἔντρομοι λοιπὸν ἀφήνομεν καὶ τὰ φαγιὰ καὶ τὰ σερβίτσια καὶ τὰς τσότρας καὶ ὅπου φύγει—φύγει! Ἐγὼ φοβούμενος μόνων διὰ τὸν Σούλλιβαν τὸν ἔθεσα, κακῶς ποιῶν, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἀτρομήτου Βασίλη, λέγω δὲ ὅτι ἔπραξα κακῶς τοῦτο, διότι ὁ Βασίλης δὲν ἐχωράτευε, οὔτε ὑπεχώρει, ἀλλ' εἶχε κοράγιο νὰ τὰ βάλῃ μὲ ἑκατὸν ληστὰς καὶ ὁ Σούλλιβαν θὰ ἐπλήρωνε!

Ὁ Ἄγγλος προσπαθοῦσε νὰ ἀναζωογονήσῃ τοὺς ψόφιους γάτους

Εὐτυχῶς ἐφθάσαμεν ὑγιαίνοντες εἰς τὴν Μονὴν καὶ μετά τινας ἡμέρας ὁ Σούλλιβαν ἀνεχώρησεν εἰς Λονδῖνον.

Τὰ σκάνδαλα τοῦ διαβόλου ἴσως συνετέλεσαν νὰ μὴ προσέλθῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὀρθοδοξίας ὁ Σούλλιβαν τῷ 1890, ἀλλ' ὁ τρισκατάρατος δὲν ἠρκέσθη εἰς αὐτά, ἀλλὰ ἐφύλατεν ἐπὶ τετραετίαν εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ καὶ ἔτσι τῷ 1894 τὸν ἔρριψε μὲ φοβερὸν πυρετὸν εἰς τὴν Κέρκυραν διὰ νὰ τὸν φοβίσῃ καὶ γυρίσῃ πίσω· ὅπερ καὶ ἐγένετο!

Ἐν Θεσσαλονίκῃ

ΚΟΣΜΑΣ Ἁγιοπαυλίτης

ΠΕΡΙ ΡΩΜΑΝΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

Σκοπὸς τῶν ὀλίγων αὐτῶν γραμμῶν εἶναι νὰ λάβουν οἱ ἀναγνῶσται μικρὰν ἰδέαν τῆς διαπλάσεως, τῆς ἐξελίξεως, καὶ τῶν ὀφελημάτων τοῦ εἴδους αὐτοῦ τῆς φιλολογίας. Βεβαίως, θὰ εὑρεθοῦν κ' ἐδῶ, ὅπως παντοῦ, οἱ αἰώνιοι ἀντιγναμοῦντες, πλὴν, τὸ τοιοῦτον δὲν πρέπει ν' ἀποθαρρύνῃ κανένα διότι, ἀντιγνωμία βασιζομένη ἐπὶ τῆς λογικῆς, ἀποκαλύπτει πάντοτε μίαν ἀλήθειαν. Τὸ τοιοῦτον δὲ θὰ ἐπικροτήσωμεν πρῶτοι ἡμεῖς.

ΗΛΙΑΣ ΛΥΚΟΣ

Ὡς γνωστὸν, γενικῶς, ἡ φιλολογικὴ διαμόρφωσις ἀνυψώνει τὴν ἔκφρασιν τῶν αἰσθημάτων εἰς βαθμὸν ἀνώτερον τοῦ συνήθους. Ἡ ῥωμαντικὴ ὅμως, εἰδικῶς, φιλολογία συνίσταται εἰς κάτι πολὺ ἀνώτερον. Εἶναι τὸ εἶδος τῆς φιλολογίας τὸ ὁποῖον, ὑπὸ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ γλωσσικοῦ συστήματος, τὴν ὑποβολὴν αὐτοῦ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τῶν συναισθημάτων, ἀπεκατέστησε καὶ ἀπηλευθέρωσεν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν διανοητικὴν—ἂς μοῦ ἐπιτραπῇ ὁ ὅρος—δρᾶσιν,

καὶ τὴν δημιουργικότητα, ἀπὸ τοὺς ὄνυχας αὐτοὺς ποῦ λέγονται «ἰσχύοντες κανόνες».

Οἱ κανόνες αὐτοὶ εἶχον θεσπισθῇ ὑπὸ διαφόρων συγγραφέων κ' ἐτηρήθησαν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνος. Ἐντεῦθεν δὲ ἐσημειώθησαν οἱ πρῶτοι θεμελιωταὶ τῆς νέας αὐτῆς «θρησκείας».

Ἐκ τῶν πρώτων δέον ν' ἀναφέρωμεν τὸν Σίλλερ. Ἐμψυχωτὴς τῆς ῥωμαντικῆς φιλολογίας φανατικὸς ὁ Σίλλερ, ἐξύψωσε διὰ τοῦ δαιμονίου του τὸ ἰδεῶδες εἰς ἀπαράμιλλον βαθμὸν κομψότητος. Ὁ Σατωβριὰν, διὰ τῶν ἔργων του, συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ῥωμαντικῆς φιλολογίας. Ἡ δροσερότης τῶν ἔργων τοῦ Βύρωνος, ἐμπνέει τοὺς ῥωμαντικοὺς τῆς ἐποχῆς του, τροφοδοτοῦσα αὐτοὺς διὰ τῆς θαυμασίας ὁρμονίας, εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῶν αἰσθημάτων. Τὰ κοσμογόνα ἐπίσης ἔργα τοῦ Γκωτιὲ, τὰ ὑπέροχα εἰς πρωτοτυπίαν τοιαῦτα τοῦ Γκαῖτε, Ζολὰ Ἐμμ. κλ., ἤνοιξαν νέους ὁρίζοντας εἰς τὴν ἔμπνευσιν τῶν ῥωμαντικῶν συγγραφέων.

Οὕτω, ἡ ῥωμαντικὴ φιλολογία κατὰ τὴν μετέπειτα ἐξέλιξίν της ἐτελειοποιήθη, ὡς ἦτο φυσικὸν, κ' ἐκαλλιεργήθη εὐρύτατα ἀντλοῦσα πάντοτε τὴν ζωήν της ἐκ τῶν ἀστειρεύτων πηγῶν τῆς φαντασίας ἐκείνης ἡ ὁποία προθύμως υἱοθετεῖ ἕν ἰδεῶδες πλαστικῆς ὡραιότητος, ἕνα κόσμον ὅλως διάφορον, γνωστόν μόνον τῇ ἐσωτερικῇ αἰσθητικῇ. Ἡ πλαστικότης ὅμως καὶ διαμόρφωσις τῆς ῥωμαντικῆς φιλολογίας δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι εἶναι ἀποκύημα εἰδωλολατρικοῦ αἰσθητισμοῦ ἢ ἔκφανσίς τις χριστιανικοῦ μυστικισμοῦ. Ἀπεναντίας ὁ λάτρης της θέλει εὕρῃ αὐτὴν χαρίεσσαν πάντοτε, προσφέρουσαν αὐτῷ ἀφειδῶς τὸ μέλι τῆς ὡραιότητος καὶ τῆς μαγείας. Δὲν γνωρίζει οὔτε ἐνδιαιτᾶται εἰς τὰ ἐρέβη τῆς λύπης ἢ τοῦ πόνου. Εἶναι πλασμένη διὰ τὸ φῶς, τὴν διαφάνειαν καὶ τὴν ὑπέροχον κλασικότητα. Εἶναι ἡ ἐαρινὴ τρισόλβιος ἑσπέρα, ἡ θωπεύουσα διαρκῶς θεὰ, ἡ γαλουχοῦσα μὲ Ἀπολλώνειον ἄσμα τὸν Παράδεισον τῆς ψυχῆς μας, ὅπου καὶ μόνον στήνει τὸν θρόνον της. Δὲν θέλει νὰ γνωρίζῃ τὰ μυστηριώδη τοῦ κλαυθμῶνος ἄντρα οὔτε τὰς ἐλεγειώδεις θρηνῳδίας τοῦ Σοπενάουερ. Βεβακχευμένη πάντοτε διὰ τῶν θείων χαρίτων τῆς ψυχῆς εἰς συναισθήματα ὀλυμπίου κάλλους, μεταρσιώνει τὴν φαντασίαν εἰς αἰθέρια ὕψη ἀριστοτεχνικῆς λογοτεχνίας. Ἡ ἰδανικότης καὶ ἡ ὑπέροχος ἰδεολογία λικνίζουν ὡς πισταὶ θεραπαινίδες, τὴν ἐκπάγλου ὡραιότητος νύμφην τῆς ῥωμαντικῆς φιλολογίας.

Ἐνῶ δὲ ἡ φιλολογία γενικῶς ἠσχολήθη εἰς τὴν ἐμβριθῆ μελέτην

τῶν ἔργων, διανοητικῆς ἐννοεῖται ὑφῆς, ἡ ῥωμαντικὴ ιοιαύτη, ἡ δίδυμος αὐτὴ ἀδελφὴ τῆς δημιουργικότητος, ἀπελευθερωθεῖσα τῶν κλασικῶν συνθηκῶν καὶ τῶν ἀταβισμῶν, ἔδωσε καὶ πολὺ δικαίως τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν Φύσιν. Ἀναμφιβόλως ὁ ὑπομονητικὸς τεχνίτης τοῦ λόγου, ἔχει αἰσθανθῇ τὸ ἔαρ αὐτὸ τῆς φιλολογίας ν' ἀνθίζῃ μέσα του. Ἀποτελεῖ δ' οὕτω, τὴν πλέον ἀγαπητὴν εἰκόνα τῆς ἐσωτερικῆς του αἰσθητικῆς, ὡς τοιαύτη δὲ ἡ ῥωμαντικὴ φιλολογία ἐξακολουθεῖ νὰ λαμβάνῃ τὰς πρώτας της ὕλας ἐξ αὐτῆς νὰ τὰς καλλιεργῇ ἡ ἔμπνευσις καὶ νὰ τὰς τρέφῃ ἡ Φύσις. Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Πλαΐζαρς ὄφ Λάϊφ» (Ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς) δύναται νὰ σᾶς πληροφορήσῃ ἐπίσης περὶ τούτου. Ἤδη τὰ ἐκ τῆς ῥωμαντικῆς φιλολογίας ὀφελήματα, κατόπιν τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων, ἀποβαίνουν πλέον εὐνόητα:

Ἐπιβάλλει εἰς τὸν τεχνίτην τοῦ λόγου νὰ ὁραματίζηται πάντοτε τὸ ὡραῖον, νὰ τὸ πλάθῃ ἀναλόγως τῆς ἐσωτερικῆς του αἰσθητικῆς, νὰ τὸ ἐξωτερικεύῃ δὲ διὰ τῆς καλλιεπείας τοῦ λόγου.

ΗΛΙΑΣ ΛΥΚΟΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

— Τοῦ δῶρο δανικὸ δίνιτι = ὅτι πρέπει νὰ ἐνθυμεῖται κανεὶς νά ἀνταποδώσῃ τὸ δῶρον.

— Ἐξηνταβελόνης = φιλάργυρος.

— Ὅποιος ἔχ καμπούρις (ἀδελφὰς) πρέπει νὰ σουπὲν.

— Σκότουνι ζουρλοὺς πλιέρουνι τζιριμέδις = ἐπὶ ἀνοήτων.

— Ἡ μύτητ νὰ πὲς δὲν θὰ σκύψ νὰ τὴν πάρ = ἐπὶ ἀλαζόνων.

— Μὴ θκὸς ἄνθρουπουν φάει πιὲ μ' ἀλισβιρὶς μὴ κάνς = Τὸ συμφέρον εὐκολώτερον διασπᾷ τοὺς οἰκείους.

ΤΑ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΟ ΠΑΠΑΦΕΙΟΝ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΝ

«Θέλω τὸ ἵδρυμα νὰ ὀνομασθῇ «Μελιτεὺς» ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης προσωνυμίας, τὰ δὲ ἐν αὐτῷ ἐκπαιδευόμενα ἄρρενα νὰ καταστῶσιν ἱκανὰ ἵνα κερδίζωσι τὸν ἄρτον των τιμίως διὰ μιᾶς τῶν ἐπαγγελματικῶν Τεχνῶν».

Ι. Παπάφης

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΦΗΣ*

* * *

Καὶ ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὴν δευτέραν θέλησιν τῆς Διαθήκης τοῦ Ἰωάννου Παπάφη, οἱ πιστοὶ τηρηταὶ καί ἐκτελεσταὶ αὐτῆς τὴν ἐτήρησαν κατὰ γράμμα, ἴσως μάλιστα νὰ ὑπερέβησαν τὰ ὅρια τὰ ὁποῖα ὁ Παπάφης ἐφαντάσθη διὰ τὸ μέλλον τῶν ὀρφανῶν ποὺ θὰ περιέθαλπε τό ἵδρυμά του.

Διὰ τὴν προσωνυμίαν ὅμως τοῦ φιλανθρωπικοῦ ἱδρύματος, ἐτηρήθη μὲν τυπικῶς ἡ προσωνυμία «Μελιτεὺς» ἀλλ' οἱ Θεσσαλονικεῖς δὲν ἐλησμόνησαν ὅτι ὁ Μέγας Εὐεργέτης ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἡ στοργικὴ φωλεὰ ἡ περικλείουσα τόσας ἀτυχεῖς ὑπάρξεις διὰ νὰ τὰς προετοιμάσῃ διὰ τὴν βιοπάλην, ὠνομάσθη «Παπάφειον».

Ὅλοι τὸ γνωρίζουν ἐξ ἀκοῆς, πολλοὶ ἐξ ὄψεως θαυμάσαντες πολλάκις τὸ καλλιμάρμαρον μέγαρον τὸ ἀποτελοῦν θαῦμα ἀρχιτεκτονικῆς, ἀλλὰ δυστυχῶς πολλοὶ ὀλίγοι τὸ γνωρίζουν ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ ἐνεβάθυναν εἰς τὸν προορισμὸν τὸν ὁποῖον ἔχει καὶ τὰ ἀποτελέσματα

* **Σπανία φωτογραφία τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτου, εἰς νεαρὰν ἡλικίαν εὐγενῶς παραχωρη-θεῖσα διὰ τὸ «Μ. Ἡμερολόγιον» ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ κ.** Κ. Χατζηαντωνίου.

τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ μίαν ἐργασίαν ἐπίπονον ὅσον καὶ ἀθόρυβον ὑπὸ τὰς δυσχερεῖς περιστάσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ζῶμεν.

***

Ἀγλάϊσμα καὶ καύχημα θεωρεῖ ἡ Μακεδονία τὸ ἀγαθοεργὸν Παπάφειον καὶ δὲν λησμονεῖ ποτὲ τὴν μνήμην τοῦ τέκνου της τὸ ὁποῖον ἐν τῇ ξένῃ ζῆσαν καὶ πλουτῆσαν διέθεσε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς περιουσίας του διὰ τὴν περισυλλογὴν ὀρφανῶν. Ὑπάρχουν ἐν Μακεδονίᾳ τίμιοι καὶ σεβάσμιοι οἰκογενειάρχαι οἱ ὁποῖοι ὀφείλουν τὴν εὐτυχίαν των, τὴν ὑπόστασίν των, αὐτὴν τὴν ζωήν των ἴσως εἰς τὸ «Παπάφειον Ὀρφανοτροφεῖον». Μικροί ὀρφανοὶ καὶ ἀπροστάτευτοι, εἰσαχθέντες εἰς τὸ ἵδρυμα, ἐμορφώθησαν, διεπλάσθησαν κατὰ τὸν χαρακτῆρα, ἐδιδάχθησαν ἕνα βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα καὶ ζοῦν σήμερον εἰς τὴν κοινωνίαν τιμώμενοι καὶ ἀγαπώμενοι.

Τὸ «Παπάφειον» ἐξακολουθεῖ καὶ θὰ ἐξακολουθῇ τὸ ἔργον του, ὑπὸ τὴν στοργικὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Ἀλ. Πετρίδου.

Οἱ πιστοὶ θεματοφύλακες τῆς Διαθήκης τοῦ Ἰ. Παπάφη, οἱ Ἔφοροι τοῦ ἱδρύματος κ κ. Νικόλαος Μᾶνος, Κ. Τάττης, Ἀ. Καλλιδόπουλος, Ἀλ. Ἀνθίδης, τέκνα καὶ αὐτοὶ τῆς Θεσσαλονίκης πονοῦν καὶ ἐργάζονται ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Παναγιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Γενναδίου εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποδίδωνται κατ' ἔτος εἰς τὴν Κοινωνίαν περισσότεροι καὶ τελειότεροι ἄλκιμοι ἐργατικοὶ νέοι οἱ ὁποῖοι ἀπεσπάσθησαν ἀνήλικοι ἀπὸ τὰς ἰσχνὰς ἀγκάλας τῆς χήρας μητρός των ἵνα ἀποδοθοῦν εἰς αὐτὴν ἱκανοὶ ἵνα περιθάλψωσιν τὸ γῆρας της. Ξυλουργοί, Ὑποδηματοποιοί, Ράπται, Μουσικοὶ καταλαμβάνουν θέσιν κατ' ἔτος εἰς τὴν κοινωνίαν εὐλογοῦντες τὸν Μέγαν Εὐεργέτην αὐτῶν Ἰωάννην Παπάφην τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα οὐχὶ μόνον εἰς αὐτῶν ἀλλὰ εἰς τὰ χείλη ὅλων τῶν Μακεδόνων προφέρεται μὲ εὐλάβειαν καὶ σεβασμόν.

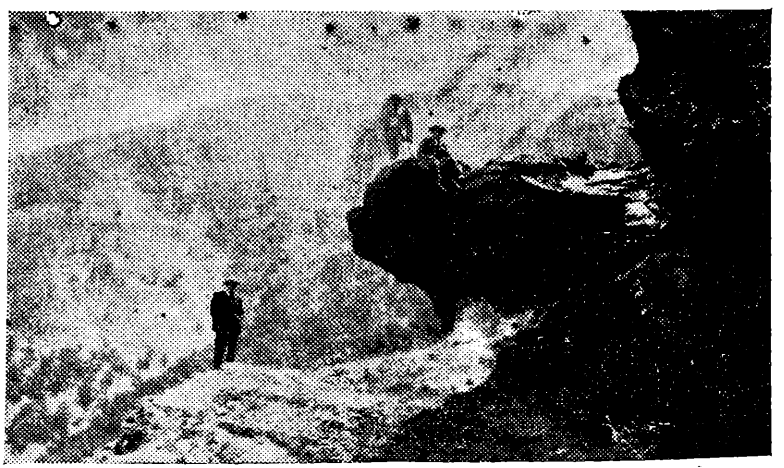
Θὰ ἔκαμνε κανεὶς τὸ ἐρώτημα πῶς ἀνταποκρίνεται τὸ ἵδρυμα εἰς τὰ ἔξοδα τῆς συντηρήσεως ἑκατοντάδων ὀρφανῶν. Δυσκολεύεται πραγματικῶς. Ἀλλ' ὑπάρχει τὸ ἐκ 50 χιλιάδων φράγκων κληροδότημα τοῦ εὐεργέτου, τὸ ἐπίδομα τοῦ Δήμου ἐξ 100 χιλιάδων δραχμῶν, Ἐπιδόματα τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος καί τῆς Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος, ποσὰ τὰ ὁποῖα ὁπωσδήποτε ἀντιμετωπίζουν τὰς ἀνάγκας τοῦ ἱδρύματος.

Τὸ «Παπάφειον Ὀρφανοτροφεῖον» διῆλθε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος κρίσιμον περίοδον. Μὲ τὴν ἀποφασισθεῖσαν καὶ μήπω ἐκτελεσθεῖσαν ἵδρυσιν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης ἐκινδύνευσαν τὰ

ὀρφανὰ νὰ πεταχθοῦν ποιὸς ξέρει ποῦ γιὰ νά στεγασθοῦν αἱ Σχολαὶ τοῦ Πανεπιστημίου. Καὶ ἡ Κοινωνία ἐξηγέρθη σύσσωμος, διότι τὸν χῶρον ἐκεῖνον τὸν θεωρεῖ ἱερόν, τὸν θέλει προωρισμένον πάντοτε νὰ στεγάζῃ τὰ ὀρφανὰ μόνον.

Ἡ πληροφορία ὅτι θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ «Παπάφειον» δι' ἄλλον σκοπὸν ἀπὸ τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἐκτίσθη ἔκαμε τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν θὰ ἐπροξένει ἀπόφασις νὰ μεταβληθῇ ἕνας Ναὸς εἰς θέατρον.

ΑΙ ΚΑΛΛΟΝΑΙ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ὁ παρὰ τὴν Ἁγίαν Τριάδα Βράχος τῆς Κλεισούρας

Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

(Ἡ ἐσχάτως σημειωθεῖσα σοβαρὰ κίνησις τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου τῆς Μακεδονίας ὅπως ὀργανωθῇ ὡς ἀστικὴ τάξις ἐναντίον τῶν κινδύνων οἱ ὁποῖοι τὸν ἀπειλοῦν, ἀπήχησε τόσον καλῶς εἰς τὴν κοινωνίαν μας ὥστε εὗρε τὴν ὁμόθυμον ὑποστήριξιν σὐτῆς. Ἰδιαιτέρως διὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην ἀγαθωτάτην ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν ἡ προσπάθεια τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου ὅπως ὀργανωθῇ μὲ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἐξυπηρε τήσῃ σπουδαίως τὰς ἀνάγκας αὐτῶν.

Τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» τοῦ ὁποίου ὁ ἐκδότης παρηκολούθησεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐκ δημοσιογραφικοῦ καθήκοντος, τὴν κίνησιν τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου, δὲν δύναται νὰ μὴ ἀποδώσῃ ἕνα δίκαιον ἔπαινον εἰς τὸν πρωτοστατήσαντα εἰς τὴν ὅλην κίνησιν κ. Σταῦρον Γρηγοριάδην Πρόεδρον τοῦ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου Θεσσαλονίκης, πέριξ τοῦ ὁποίου συγκεντρωμένοι μὲ θρησκευτικὴν πίστιν οἱ παράγοντες τοῦ ἐμπορίου ἐπέτυχον μέχρι τοῦδε εἰς ζητήματα τὰ ὁποῖα, εἴτε ἐκ κακῆς εἰσαγωγῆς εἰς τοὺς ἰθύνοντας εἴτε ἐκ πλάνης αὐτῶν, ἐζημίουν τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς Μακεδονίας. Ἀποφεύγοντες νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς λεπτομερείας ἐπὶ τῆς καθόλου δράσεως τοῦ κ. Στ. Γρηγοριάδου ἵνα μὴ προσκρούσωμεν εἰς τὴν ἐγνωσμένην μετριοφροσύνην αὐτοῦ, ἀρκούμεθα νὰ τονίσωμεν ὅτι κατὰ τὰ μεγάλα συνέδρια, τὰ ὁποῖα ἐγένοντο ἐσχάτως εἰς τὰς Ἀθήνας ἀφορῶντα τὴν ἐμπορικὴν ἀνάπτυξιν ἐν τῷ Κράτει μας, τόσον ἡ φυσιογνωμία τοῦ κ. Στ. Γρηγοριάδου ὅσον καὶ αἱ πολύτιμοι γνῶμαι αὐτοῦ κατεστησαν σεβασταὶ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν συνεδρίων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τιμᾷ οὐχὶ μόνον τὸν διακεκριμένον συνεργάτην μας ἀλλὰ καὶ τὴν Μακεδονίαν ἐν γένει.)

ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

Ἀπὸ δεκαετίας καὶ πλέον ἐρρίφθη ὁ σπόρος τῆς ἰδέας μιᾶς Πανελλαδικῆς Ἐμπορικῆς Ὀργανώσεως, ἀλλὰ τὸ ἔδαφος δὲν ἦτο ἀκόμη ἀρκετὰ καλλιεργημένον διὰ νὰ βλαστήσῃ. Ἔπρεπε πρὸς τοῦτο νὰ μεσολαβήσῃ ὁλόκληρος ἡ τελευταία δεκαετία ἡ τόσον πλουσία εἰς γεγονότα καὶ εἰς μεταπτώσεις, ἔπρεπε νὰ συνταραχθῇ ὁ πρώην ἥρεμος ὁρίζων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπορίου ὑπὸ τὰς σφοδρὰς θυέλλας τῶν πολιτικῶν, τῶν οἰκονομικῶν, τῶν κοινωνικῶν κρίσεων, αἵτινες συνημμένως καὶ ἀλλεπαλλήλως ἐξαπελύθησαν κατ' αὐτοῦ, διὰ νὰ ὡριμάσῃ καὶ παρ' ἡμῖν ἡ συνείδησις τῆς ἐπιτακτικῆς καὶ ἀμέσου ἀνάγκης τῆς συστηματικῆς ἡμῶν Ὀργανώσεως. Ὁ ἀδελφὸς Σύλλογος τῆς Πρωτευούσης, πρωτοστατήσας εἰς τὸν καλὸν τοῦτον ἀγῶνα, ἀπεδείχθη διὰ πολλοστὴν φορὰν ἄξιος τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῶν συγχαρητηρίων τοῦ Ἐμπορικοῦ Κόσμου καὶ τῆς Κοινωνίας γενικώτερον. Αἱ δὲ Ὀργανώσεις Μακεδονίας καὶ Θράκης, αἵτινες βαθεῖαν ἀνέκαθεν εἶχον τὴν συναίσθησιν τῆς σκοπιμότητος ἑνὸς τοιούτου συνασπισμοῦ, δὲν ἠδύναντο ἢ νὰ ταχθῶσι παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν πρὸς ἀρτιωτέραν καὶ παγιωτέραν σύμπηξιν τοῦ προτιθεμένου μεγάλου ἔργου.

Ἀπὸ τοῦ πρώτου πανεμπορικοῦ Συνεδρίου, τοῦ συνενώσαντος ἡμᾶς ἐν Πειραιεῖ κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἄνοιξιν, εἶχεν ἀνομολογηθῇ παρ' ἁπάντων τῶν ἀντιπροσώπων ἡ ἀνάγκη ὅπως, διεξαγομένης τάχιστα μιᾶς συντόνου σχετικῆς προκαταρκτικῆς ἐργασίας καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, συγκληθῇ νέον Πανεμπορικὸν Συνέδριον μὲ σκοπὸν τὴν πραγματοποίησιν τῆς Ἑνώσεως τῶν Ἐμπορικῶν Ὀργανώσεων τῆς Χώρας εἰς ἓν ἰσχυρὸν συγκρότημα, ὅπερ, ὡς ἐκ τῆς σημαντικωτάτης θέσεως, ἣν τὸ ἐμπόριον κατέχει ἐν τῇ καθόλου Ἐθνικῇ ἡμῶν Οἰκονομίᾳ, εἶνε προωρισμένον διὰ τῆς χαρακτηριζούσης ἐν γένει τὴν ἐμπορικὴν ἐνέργειαν καὶ σκέψιν συντηρητικότητος ν' ἀποτελέσῃ τὸ σωτήριον ἐν πολλοῖς ἀντίβαρον κατὰ τῆς ἰσχυρᾶς πρὸς κοινωνικὰς καὶ οἰκονομικὰς ἀναστατώσεις ροπῆς, ἥτις ἐχαρακτήρισε καὶ παρ' ἡμῖν τὴν πρώτην περίοδον τῆς εἰσόδου μας εἰς τὸ εἰρηνικὸν καθεστὼς. Ἐκτὸς ὅμως τῆς γενικωτέρας ταύτης καὶ τόσον πολυτίμου πρὸς τὴν Κοινωνίαν ἐκδουλεύσεως ἡ Πανεμπορικὴ Ἕνωσις εἶναι προωρισμένη νὰ παράσχῃ εἰδικώτερον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν προστασίαν τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων τῆς Χώρας ἀνυπολογίστους ὑπηρεσίας. Δι' αὐτῆς καὶ μόνης θὰ καταστῇ δυνατὸν ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἀποκτήσῃ πράγματι Ἐμπορικὴν πολιτικήν, ἧς ἡ ἀπουσία ἐχαρακτήριζεν ἀτυχῶς μέχρι τοῦδε ἁπάσας αὐτοῦ τὰς ἐνεργείας. Καὶ διὰ τὸ μέγα τοῦτο κενὸν δὲν εὐθύνεται κατ' ἐμὲ τὸ Κράτος οὔτε αἱ κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας δὲν ἔλειψαν αἱ καλαὶ προθέσεις, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἐμπορικὸς Κόσμος, ὅστις δὲν ἔγνώρισε ἢ δὲν ἠθέλησε μέχρις ὥρας νὰ ὀργανωθῇ.

Ἡ Πανεμπορικὴ Ἕνωσις ἢ διά νὰ εἴπω καλλίτερον ἡ Πανεμπορικὴ Συνομοσπονδία τῆς Ἑλλάδος θὰ γίνῃ ὁ Μέντωρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ θὰ χειραγωγῇ αὐτὸ εἰς τὰ λεπτότατα καὶ ζωτικώτατα

ζητήματα τῶν Ἐμπορικῶν μας συμβάσεων, τῆς τονώσεως τοῦ Ἐξαγωγικοῦ μας καὶ τῆς ὑποστηρίξεως καὶ διευκολύνσεως τοῦ Ἐσωτερικοῦ μας Ἐμπορίου· Αὕτη θὰ ἔχῃ ὡσαύτως βαρύνουσαν γνώμην ἐφ' ὅλων τῶν ζητημάτων τῶν σχετικῶν μὲ τὴν Ἐθνικὴν ἐν γένει παραγωγὴν καὶ τὴν Ἐθνικὴν ἐργασίαν.

Ἀλλ' ἡ Πανεμπορικὴ Ἕνωσις θὰ εἶνε καὶ Προμηθεύς. Διὰ τῆς ἰσχυρᾶς της ἐπιδράσεως θὰ προλαμβάνῃ τὰς Κρατικὰς ἐπεμβάσεις καὶ παλιμβουλίας, ἐξ ὧν τόσον δεινῶς ὑπέφερε κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη τὸ Ἑλληνικὸν Ἐμπόριον ἦ, ἐὰν ἐκ μοιραίας ἐξελίξεως τῶν γεγονότων, αἱ ἐπεμβάσεις αὗται θὰ καθίσταντο ἀπαραίτητοι, θὰ προσπαθῇ πάντοτε ὅπως ἀποβλέπῃ ὁ ρυθμιστὴς αὐτῶν κατὰ τρόπον μεθοδικὸν καὶ λελογισμένον, ὥστε ἡ ἐξ αὐτῶν ἐνδεχομένη διατάραξις τῶν συνθηκῶν τοῦ ἐμπορίου νὰ ἐλαττοῦται εἰς τὸ ἐλάχιστον δυνατὸν ὅριον.

Ἓν ἄλλο μέγα καὶ εὐρύτατον ἔργον τῆς Ἑνώσεως ταύτης θὰ εἶνε ἡ μελέτη τῶν σημαινόντων Ἐμπορικῶν προβλημάτων τῆς Χώρας ἀπὸ ἐπιστημονικῆς καὶ πρακτικῆς ἀπόψεως, ἡ συζήτησις αὐτῶν καὶ ἡ ἐξεύρεσις τῶν ἐνδεδειγμένων τρόπων ἐνεργείας πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ ἀνύψωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐμπορίου εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν καὶ πατροπαραδότως ἀνήκουσαν αὐτῷ θέσιν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ λεκάνῃ τῆς Μεσογείου.

Τοιούτους ἐν γενικαῖς γραμμαῖς φανταζόμεθα τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τῆς Ἑνώσεως. Καὶ νομίζω ὅτι εἶνε τόσον μεγάλοι οἱ σκοποὶ οὗτοι ὥστε δικαίως νὰ σεμνύνωνται ὅσοι θὰ καταστῶσιν οἱ Ἱδρυταὶ τοῦ ἔργου τούτου. Καὶ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σκοπῶν ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ ἐκθέσωμεν τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Ἐμπορικοῦ Κόσμου Μακεδονίας καὶ Θράκης περὶ τοῦ καλλιτέρου τρόπου τῆς Ὀργανώσεως. Πρὸ τούτου ὅμως εἶναι νομίζω ἀνάγκη νὰ εἰσηγηθῶ Ὑμῖν διὰ βραχέων πῶς ἐξειλίχθησαν αἱ ἡμέτεραι ἀντιλήψεις ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τούτου. Παρὰ τῷ Ἐμπορικῷ Συλλόγῳ Θεσσαλονίκης ἤρξατο ἀπὸ τοῦ παρελθόντος θέρους μία κίνησις πρὸς Πανεμπορικὴν Ἕνωσιν σύγχρονος καὶ παράλληλος πρὸς τὴν ἀνάλογον κίνησιν τὴν σημειωθεῖσαν παρὰ τῷ Ἐμπορικῷ Συλλόγῳ τῆς Πρωτευούσης. Ἡ παρ' ἡμῖν Ἐμπορικὴ Ὀργάνωσις. ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ δηλαδή, περιελάμβανε μέχρι χθὲς πλειάδα ὅλην Σωματείων, συγκεντρούντων τοὺς Ἐμπόρους κατὰ κατηγορίας διὰ τὴν εἰδικωτέραν προάσπισιν τῶν συμφερόντων μιᾶς ἑκάστης αὐτῶν Οὕτω ὑπῆρχον ἐκεῖ Σωματεῖα Ὑφασματεμπόρων, Ἀποικιακῶν, Γεννηματεμπόρων, Δερματεμπόρων, Ἐλαιοεμπόρων κ. τ. λ. Ὁ Ἐμπορικὸς δὲ Σύλλογος Θεσσαλονίκης. ἀνεξαρτήτως τῶν προηγουμένων δρῶν, εὑρίσκετο, οὕτως εἰπεῖν, ἐντεταλμένος τὴν μέριμναν τῶν γενικῶν συμφερόντων τῆς Ἐμπορικῆς τάξεως. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς Ὀργανώσεως, καίτοι πλείστους καὶ βαρυσημάντους ἀποδόσαν εἰς τὸν Ἐμπορικὸν ἡμῶν Κόσμον ὑπηρεσίας, εἶχε τὸ μέγα τρωτὸν τοῦ ἀσυνθέτου τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐνεργείας.

Ἀνατεθείσης ὑπὸ τοῦ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου Θεσσαλονίκης εἰς

εἰδικὴν Ἐπιτροπήν, ἐκ τῶν Συμβούλων τῶν διαφόρων Ὀργανώσεων ἀποτελεσθεῖσαν, τῆς μελέτης τοῦ ζητήματος τῆς ἐνιαίας Ἐμπορικῆς Ὀργανώσεως μὲ τὰς ἑπομένας τρεῖς κατευθύνσεις:

α) Διὰ τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης, β) Διὰ τὰς Ἐπαρχίας τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, καὶ γ) Δι' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, αὕτη κατέληξε κατ' οὐσίαν εἰς τὰ ἑξῆς πορίσματα, ἅτινα καὶ ἐγένοντο ὁμοθύμως ἀποδεκτὰ ὑπὸ ἁπασῶν τῶν Ἐμπορικῶν Ὀργανώσεων τόσον τῆς Θεσσαλονίκης ὅσον καὶ τῶν εἰρημένων Ἐπαρχιῶν.

1) Ὅτι ἡ κατὰ κατηγορίας ἐμπορευμάτων συγκρότησις τῶν Ἐμπόρων εἰς ἰδιαιτέρους Συλλόγους ἔδει νὰ καταργηθῇ, νὰ συγχωνευθῶσι δὲ αἱ ὑπάρχουσαι ὁμοιαι Ὀργανώσεις ἐν τῷ Ἐμπορικῷ Συλλόγῳ Θεσσαλονίκης, ἀποτελοῦσοι ἐσωτερικὰ τμήματα αὐτοῦ.

2) Ὅτι οἱ Ἐμπορικοὶ Σύλλογοι Μακεδονίας καὶ Θράκης ἔδει νὰ συγκροτηθῶσι, δι' ἐπὶ τούτῳ συγκαλουμένου τοπικοῦ Συνεδρίου, εἰς Ἐμπορικὴν Ὁμοσπονδίαν Μακεδονίας καὶ Θράκης μὲ ἕδραν τὴν Θεσσαλονίκην

3) Ὅτι παρομοία ἐργασία ἔδει νὰ συντελεσθῇ εἰς ὅλας τὰς ἄλλας περιφερείας τῆς Ἑλλάδος, τὰς ἀποτελούσας ἀπὸ ἐμπορικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἕν σύνολον δεσμῶν καὶ συμφερόντων. Οὕτω κατελήξαμεν εἰς τὴν διατυπωθεῖσαν παρ' ἡμῶν τῷ Ἐμπορικῷ Συλλόγῳ Ἀθηνῶν πρότασιν περὶ διαιρέσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς ἑξῆς ὀκτὼ περιφερείας: Πελοπόννησον, Στερεὰν Ἑλλάδα, Θεσσαλίαν, Ἤπειρον, Μακεδονίαν καὶ Θράκην, Κρήτην, Νήσους Αἰγαίου καὶ Ἑπτανήσους, ἑκάστη τῶν ὁποίων ν' ἀποκτήσῃ ἰδίαν Ἐμπορικὴν Ὁμοσπονδίαν.

4) Ὅτι ἐκ τῶν ὀκτὼ τούτων Ὁμοσπονδιῶν ἔδει νὰ συγκροτηθῇ μὲ ἕδραν τὰς Ἀθήνας ἡ Πανελλήνιος Ἐμπορικὴ Ὁμοσπονδία.

Ὁ Ἐμπορικὸς Σύλλογος Ἀθηνῶν, ἁπαντῶν εἰς τὴν ἡμετέραν εἰσήγησιν, ἐδήλωσεν ἡμῖν ὅτι κατὰ τὸ Πανεμπορικὸν Συνέδριον θὰ παρείχετο ἔδαφος εὐρυτάτης συζητήσεως αὐτῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἅπασαι αἱ Ἐμπορικαὶ Ὀργανώσεις Μακεδονίας καὶ Θράκης ἐδήλωσαν τῷ Ἐμπορικῷ Συλλόγῳ Θεσσαλονίκης ἅτι ἀπεδέχονται ἀμερίστως καὶ ἐνθουσιωδῶς τὸ ὡς ἄνω ἐκτεθὲν πρόγραμμά του εἰς τρόπον ὥστε τυπικὴ πλέον ὅλως ν' ἀποβῇ ἡ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐργασία τοῦ συγκληθέντος εἰς Θεσσαλονίκην Τοπικοῦ Συνεδρίου. Ἐκ τῆς προηγηθείσης ἐκθέσεως, αἱ Ἐμπορικαὶ Ὀργανώσεις Θεσσαλονίκης, θέτουσαι πάντοτε πρὸ αὐτῶν τὸν ἴδιον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ὅν ἔθετο καὶ ὁ Σύλλογος Ἀθηνῶν, ἤτοι τὴν σύμπηξιν μιᾶς Πανελλαδικῆς Ἐμπορικῆς Ἑνώσεως, ἐχώρησαν πρὸς τὸν σκοπὸν διὰ συνθετωτέρας μεθόδου.

Ἐνῷ δηλαδὴ κατὰ τὸ διάγραμμα τοῦ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν, πρόκειται ἡ Ἕνωσις αὕτη νὰ περιλάβῃ τοὺς Ἐμπορικοὺς Συλλόγους τῆς Χώρας δι' ἀμέσου πρὸς αὐτὴν συνδέσεως τῶν ἀρχικῶν Κυττάρων τοῦ Ὀργανισμοῦ, ἤτοι τῶν Ἐμπορικῶν Συλλόγων πρὸς τὸ Κέντρον, ἡμεῖς ἐκρίνομεν ὡς λυσιτελεστέραν τὴν πραγματοποίη-

σιν τῆς Ὀργανώσεως διὰ τῆς παρεμβολῆς τῶν Ὁμοσπονδιακῶν Ὀργανισμῶν. Φρονοῦμεν, ἀδιστάκτως, ἐν πεποιθήσει καὶ ἐν συνειδήσει ὅτι τὸ παρ' ἡμῶν εἰσηγούμενον σύστημα, ἀπὸ ἀντικειμενικῆς ὅλως ἀπόψεως κρινόμενον, εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ καλλίτερον ἐγγυᾶται τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Πράγματι τὸ Ὁμοσπονδιακὸν σύστημα εἶνε τὸ σήμερον ἁπανταχοῦ ἐφαρμοζόμενον εἰς τὰ νεώτερα εἴτε πολιτικὰ εἴτε οἰκονομικά, εἴτε ἐπαγγελματικὰ συγκροτήματα. Διότι τὸ σύστημα τοῦτο ἐγγυᾶται τὴν αὐτοτέλειαν τῶν μελῶν, συγκρατοῦν συγχρόνως αὐτὰ στενῶς συνδεδεμένα πρὸς τὸ σύνολον, διότι εἶναι ἐλαστικὸν καὶ ἐπιτρέπει οἱασδήποτε καὶ ὁσασδήποτε διαβαθμίσεις καὶ συνδυασμοὺς συμφώνως ὄχι μόνον πρὸς τὰς σήμερον ὑφισταμένας ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς αὔριον ἐμφανισθησομένας τοπικὰς ἑκασταχοῦ συνθήκας. Τέλος διότι ἀπαλλάσσει τὸ Κέντρον μιᾶς καταθλιπτικῆς, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ δευτερευούσης σημασίας ἐργασίας, ἀφίνον αὐτὸ ἐλεύθερον διὰ τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐπίλυσιν ὡρισμένων μόνον μεγάλων καὶ ἀπολύτως γενικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἐνδιαφέροντος ζητημάτων.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἅπασαι αἱ διαδεχθεῖσαι ἀλλήλας Κυβερνήσεις εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολιτικοῦ των προγράμματος ἀνέγραψαν τὴν Διοικητικὴν ἀποκέντρωσιν μετ' αὐτοδιοικήσεως τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους, προεκηρύχθησαν δὲ ἤδη ἐκλογαὶ τοπικῶν Συμβουλίων πρὸς ἔναρξιν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐν λόγῳ συστήματος νομίζω ὅτι θὰ ἦτο οὐτοπία νὰ θεσπίζωμεν διὰ τὴν Ἕνωσίν μας ἓν θεμελιωδῶς συγκεντρωτικὸν σύστημα. Θὰ ἦτο δὲ οὐτοπία καὶ ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως, διότι θὰ περιηρχόμεθα οὕτω εἰς ἀντίθεσιν καὶ πρὸς τὰς κατευθύνσεις τῶν παρεμφερῶν Ὀργανώσεων ἄλλων Κοινωνικῶν καὶ Ἐπαγγελματικῶν Ὁμάδων. Ἀλλὰ θὰ ἦτο καὶ οὐτοπία ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως, ἥτις ἐὰν δὲν κατεδίκαζεν εἰς βεβαίαν ἀποτυχίαν τὸ Ἔργον, πάντως θὰ καθίστα εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς λίαν ἀμφίβολον καὶ περιωρισμένην τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ.

Καὶ διὰ νὰ ἀποδείξω ἀκριβῶς τὸ ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως ἀσύμφορον ἀλλὰ καὶ ἀναχρονιστικὸν τοῦ συγκεντρωτικοῦ συστήματος, ἰδίως μετὰ τὴν ἐπικειμένην ἐφαρμογὴν τῆς Ἀποκεντρώσεως εἰς τὰς ἐπαρχίας, θὰ φέρω ἓν ὑποθετικὸν παράδειγμα. Ὑποθέσωμεν πρὸς στιγμὴν ὅτι ἡ περιφέρεια Βερροίας ζητεῖ διὰ τοῦ Ἐμπορικοῦ της Συλλόγου τὴν ἐπίλυσιν ἑνὸς ζητήματος τοπικῆς φύσεως συγκρινωνιακοῦ, ὡς λ. χ. τὴν τηλεφωνικήν της σύνδεσιν μὲ τὴν Θεσσαλονίκην. Ἡ Ἕνωσις Ἀθηνῶν θὰ ἐνήργει παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ Συγκοινωνίας, τὸ δὲ Ὑπουργεῖον Συγκοινωνίας θὰ παρέπεμπεν αὐτὴν εἰς τὸ Γενικὸν Συμβούλιον τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης, διότι κατὰ τὸν νόμον περὶ ἀποκεντρώσεως τὰ ὁμοίας φύσεως ζητήματα θὰ εἶναι τῆς δικαιοδοσίας τῶν Γενικῶν Συμβουλίων, ἤτοι, τῆς *Περιφερείας* καὶ ὄχι τοῦ *Κέντρου*. Συνεπῶς θὰ προέκυπτε μόνον ἀνωφελὴς ἀπασχόλησις τῆς Κεντρικῆς Ἐμπορικῆς Ἑνώσεως καὶ χρονοτριβὴ διὰ τὴν ἐπίλυσιν ἑνὸς ζητήματος, ὅπερ ἡ Τοπικὴ Ὁμοσπονδία Θεσσαλονίκης θὰ ἠδύνατο ἀντιθέτως τά-

χιστα καὶ ἀποτελεσματικῶς νὰ ρυθμίσῃ ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν.

Ἐκτὸς τούτου ὅμως ὑπάρχει καὶ ἕν ἄλλο οὐσιωδέστατον τρωτὸν τῆς συγκεντρωτικῆς Ὀργανώσεως, διὰ τῆς ὁποίας μοιραίως ἐκ τοῦ Κέντρου ἐξαρτᾶται ἡ ἐπίλυσις ὅλων τῶν ζητημάτων. Τοῦτο εἶναι ὅτι ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ ἤτις βεβαίως θ' ἀποτελέσῃ τὴν δρῶσαν Ἀρχήν, τὴν Κυβέρνησιν οὕτως εἰπεῖν τῆς Ἐμπορικῆς Ἑνώσεως, θὰ εὑρίσκεται διαρκῶς πρὸ ζητημάτων ἀναφυομένων ἐξ ὅλων τῶν γωνιῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐνδεχομένως δὲ καὶ πρὸ μιᾶς ἀντιθέσεως συμφερόντων δύο ὁμόρων περιφερειῶν καὶ ἐν γένει πρὸ τοπικῶν προβλημάτων πάσης φύσεως, διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν ὁποίων, ὅσον καὶ ἂν οἱ ἀποτελοῦντες τὴν Ἐπιτροπὴν ἄνδρες ὑποτεθῶσιν ἱκανοί, νοήμονες καὶ παντογνῶσται, δὲν θὰ εἶνε δυνατὸν οὗτοι ν' ἀπεφανθῶσι μετὰ τῆς δεούσης ἐπιγνώσεως τῶν πραγμάτων, ὡς λίαν μακρὰν εὑρισκόμενοι.

Ἰδοὺ οἱ λόγοι οἱ ἐπιβάλλοντες ἡμῖν νὰ ἐμμείνωμεν εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ εἰσηγηθέντος παρ' ἡμῶν Ὁμοσπονδιακοῦ συστήματος ὡς τοῦ καλλιτέρου καὶ τοῦ πλειότερον ἐξασφαλίζοντος τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

ΓΝΩΜΑΙ ΣΟΦΩΝ

— Οἱ ἔξυπνοι ἄνθρωποι δείχνουν ἰδιαίτερη προτίμησι στὰ ζῶα γιατὶ δὲν τοὺς λένε ἀνοησίες.

— Προκειμένου νὰ εἰπῇ ἢ νὰ γράψῃ κανεὶς κάτι δυσάρεστο, προτιμότερο εἶναι νὰ τὸ γράφῃ γιατὶ ἔχει καιρὸ νὰ διαλέξῃ καλύτερα τὰ πολεμεφόδιά του.

— Δὲν βαρυέται ποτὲ κανεὶς τὴν φυλακὴ ἐφ' ὅσον ἔχει ὑπ' ὄψιν του τὴν λαιμητόμο.

Τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» διὰ τὴν ἔκδοσίν του τοῦ ἔτους 1926 θὰ δεχθῇ εὐχαρίστως τὴν συνεργασίαν πάντων τῶν ἐκτιμώντων τὸν προορισμὸν τοῦ βιβλίου, ἐπιφυλάσσον εἰς ἑαυτὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐκλεκτοτέρων λογογραφημάτων. Ἡ ὕλη, φωτογραφίαι, καὶ πᾶν ὅτι οἱ συνεργᾶται τοῦ βιβλίου θὰ προορίσουν δι'αὐτό, δέον νὰ εὑρίσκωνται εἰς χεῖρας τοῦ ἐκδότου μέχρι τῆς 30ῆς Ἰουνίου 1925. Διὰ πᾶν σχετικὸν μὲ τὸ βιβλίον οἱ ἀναγνῶσται καὶ συνεργᾶται αὐτοῦ δέον νὰ ἀπευθύνωνται εἰς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Ἡμερολογίου ὁδὸς Κων)πόλεως 65 Θεσσαλονίκην.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ἐλὶ τῇ ἐκόσει. ***Ν. Σφενδόνη***	Σελ,	3
Ἑορτολόγιον	»	5-16
Θεοδώρα ἡ τοῦ Μαξιμιανοῦ καὶ ἡ Μονὴ τῶν Λατόμων. ***Χρ. Γουγούση***	»	17
Τὰ Χριστούγεννα τοῦ Διάκου. ***Ν. Σφενδόνη***	»	24
Στὴ Βέρροια (ποίημα) ***Αἰμ. Ριάδη***	»	29
Ποικιλλόχρωμος βιφὴ αὐγῶν. ***Π. Καραϊσκάκη***	»	30
Νόστος. ***Θ. Κ. Θεοδώρου***	»	32
Ὁ Λιαμαντῆς Δισκούλτσας. ***Αἰμ. Ἀγνοῦ***	»	40
Ὁ Γάμος παρὰ Ρωμαίοις ***Φιλώτα Παπαγεωργίου***	»	44
Δρύμιες. ***Α. Βελώνη***	»	50
Τὶ μὲ βαστᾷ (ποίημα) Χρ. Γουγούση	»	51
Μία σκιογραφία τῆς Σιατίστης. ***Χρήστου Καπνουκάγια***		52
Ἀναμνήσεις τῆς Διδασκαλικῆς μου ζωῆς. ***Ἀγγελικῆς Μεταλλινοῦ***	»	62
Ἡ ἐξέλιξις τῆς Δημοσιογραφίας ἐν Μακεδονία. ***Ἰωάννου Μπήτου***	»	67
Στὴν πρώτη μου ἀγάπη (ποίημα).	»	76
Μία ζωή. ***Γ. Δέλλιου***	»	77
Τὰ ἐκπαιδευτήρια Μακεδονίας.	»	82
Mea voluptas (ποίημα) ***Νίκου Μακρῆ***	»	83
Οἱ ἄσημοι. ***Γ. Θεοδοσίου***	»	84
Ὁ Μότσαρτ. ***Αἰμιλίου Ριάδη***	»	91
Νησίον (Ἐπιστημονικὴ Γεωγραφία).	»	109
Ἓν χρυσωρυχεῖον ὑπὸ τὴν γῆν μας. ***Μιχ. Γρηγοριάδου***	»	109

(Συνέχεια Περιεχομένων Σελ. 292).

Ἄποψις τῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Δημιανοῦ Ἀρ. 2 Τυπογραφικῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΥΜΕΝΟΥ** *μετὰ τοῦ ἐν αὐταῖς ἐργαζομένου προσωπικοῦ του ἔνθα ἐξετυπώθη τὸ ὄντως καλλιτεχνικὸν Ἡμερολόγιόν μας. Ὁ ἐν τῷ μέσῳ τῆς εἰκόνος διοπτροφόρος εἶναι ὁ ἰδιοκτήτης του κ.* **ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΜΕΝΟΣ.**

Ἐξωτερικὴ ἄποψις (Λεωφ. Ἐθνικῆς Ἀμύνης, 2) τῶν Μεγάλων Τυπογραφικῶν καὶ Χαρτεμπορικῶν Καταστημάτων τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΥΜΕΝΟΥ μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τῶν ἐργοστασίων του ἔνθα ἐξετυπώθη τὸ παρὸν «Ἡμερολόγιον». Ὁ ἐν τῷ μέσῳ τῆς θύρας ἱστάμενος καὶ διοπτροφόρων κύριος εἶναι ὁ Ἰδιοκτήτης κ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΜΕΝΟΣ.

Ὁ Ἁγιοβασίλης. ***Γρ. Χρηστίδου***	»	121
Ἡ Κλεισούρα.	»	116
Ταξεῖδι μὲ καλόγερο. ***Ἰωάννου Μπήτου***	»	124
Ἡ ἐξέλιξις τῆς Χειρουργικῆς. ***Κ. Μελετίου***	»	130
Τὸ Μυστικὸν ἑνὸς Τούρκου. ***Θωμᾶ Βαλαλᾶ***	»	142
Ἡ Δίκη τοῦ Ἐμπόρου τῆς Βενετίας ***Σωτ. Δημητριάδου***	»	144
Τὸ Μικροβιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον τοῦ κ. Γ. Πολυχρονιάδου	»	155
Χωρὶς τίτλο. ***Β. Βεκιάρη***	»	159
Ἡ ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις. ***Νικ. Δραγούμη***	»	163
Ὁ Παντελῆς ὁ Γρουσούζης. ***Ἀρ. Περίδου***	»	169
Ἡ Μουσικὴ εἰς τὰ Γυμνάσια ***Β. Θεοφάνους***	»	176
Αἱ Ἀπολαύσεις ἑνὸς ταξειδίου ***Νικ. Σφενδόνη***	»	177
Ἡ Ἔδεσσα (ἀρχαιολογικὰ σημειώματα). ***Σ. Πελεκίδη***	»	193
Γεωπονικά. ***Κοσμᾶ Ἁγιοπαυλίτη***	»	199
Ἕνα ταλέντο	»	204
Περὶ ἔρωτος	»	205
Οἱ Εὐρωπασιᾶται ***Στ. Καγονίδη***	»	209
Τὸ Γιατρικὸ τῆς Παπαδιᾶς. ***Κ. Τσιτσελίκη***	»	223
Ἡ Γυναικεῖα δρᾶσις. Διδος ***Δήμητρ. Δημητριάδου***	»	238
Ρωσσικαὶ Φυσιογνωμίαι. ***Ἀρχ. Καλλινίκου Χαραλαμπάκη***	»	243
Ἡ Χριστιανικὴ Ἀδελφότης τῶν Νέων Θεσσαλονίκης	»	260
Τὰ καπνὰ τῆς Ν. Ἑλλάδος ***Τρύφωνος Βάρδα***	»	268
Ἡ Μανοῦβρες τοῦ Διαβόλου. ***Κοσμᾶ Ἁγιοπαυλίτου***	»	270
Περὶ Ρωμαντικῆς Φιλολογίας. ***Ἠλία Λύκου***	»	277
Τὸ Παπάφειον Ὀρφανοτροφεῖον.	»	280
Ἡ Ὀργάνωσις τῶν ἐμπορικῶν τάξεων ***Στ. Γρηγοριάδου***	»	283

ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΚΑΠΝΩΝ
ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΕΔΡΑ ΕΝ ΜΙΛΑΝΩ
ΓΕΝ. ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΝ ΘΕΣ)ΝΙΚΗ

ΤΗΛ. ΔΙΕΥΘ. SOITADOS
SALONICCO

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΕΔΡΕΥΟΥΣΑ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
31 ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ 31
Αριθ. Τηλεφώνου 117

Κεφάλαιον Καταβεβλημένον
2 1)2 έκατομμυρίων Δραχμών

ΜΕΤΟΧΟΙ
Άνω τῶν 100 Φαρμακοποιοὶ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ

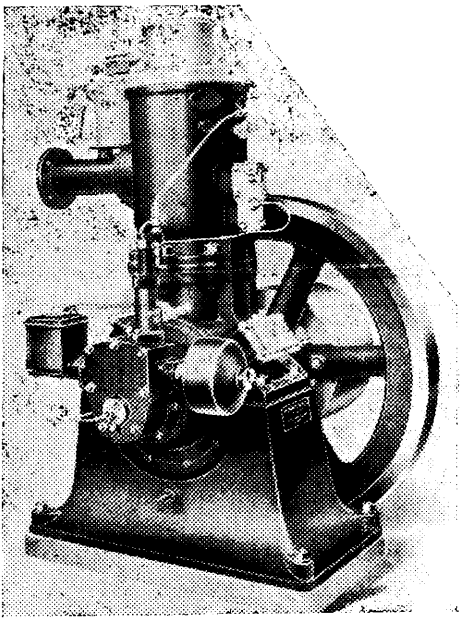
ΜΟΥΣΤΡΟΥΦΗΣ ΓΑΛΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΙΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ — ΑΘΗΝΑΙ

Κουντουριώτου 25 — Παρνασσοῦ 1

Τηλ. Δ)σις. ΝΙΜΟΥΣΚΟ

'Αρ. Τηλ. 11—53

ΓΕΝΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

ΧΟΡΗΓΗΤΑΙ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ

ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΜΗΧΑΝΩΝ, ΑΚΑΘΑΡΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

Χορηγήσεις Στρατοῦ, 'Επιχειρήσεις Γεν. 'Εμπορίου, Γεννήματα, Κουκούλια, Τυριά, Μηχανήματα.

ΥΙΟΙ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΑΡΔΑΛΗ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΤΥΡΟΥ ΚΑΙ ΒΟΥΤΥΡΟΥ ΕΓΧΩΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΕΡΒΙΚΩΝ ΤΡΑΝΖΙΤΟ

Τηλεγραφήματα Θεσσαλονίκης ΒΑΡΔΑΛΙΚΟ

» Ξάνθη ΥΙΟΙ ΒΑΡΔΑΛΗ

Télégrammes VARDALICO

Ἐργοστάσια Τυροκομίας ἐν Ἑλλάδι καὶ Σερβία

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ὁδὸς Ζαφειράκη 21

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΞΑΝΘΗ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ

ΑΛΚΑΛΑΪ ΚΑΙ ΓΙΟΥΔΑ

Ὁδὸς Αἰγύπτου Ἀριθ. 27

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

Σ. & Ι. ΑΡΖΥΜΑΝΟΓΛΟΥ

Ἀλλατίνι Χὰν Ἀριθ. 12

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἐκτελεῖ παντὸς εἴδους Τραπεζιτικὰς καὶ Χρηματιστικὰς πράξεις καὶ ἐπὶ προμηθείᾳ διὰ λ)σμὸν τρίτων εἰς καλλιτέρας τιμάς,—Ἀγοραὶ καὶ πωλήσεις συναλλαγμάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ ***καὶ εἰδικῶς τῆς Ἀμερικῆς.*** Ἀγοραπωλησίαι ***ὁμολογιῶν καὶ μετοχῶν ἑλληνικῶν, καὶ ξένων Κρατῶν*** κτλ. κτλ.

Ἐξέλεγξις κληρωθεισῶν ὁμολογιῶν παντὸς εἴδους.

ΑΓΟΡΑ ΒΙΕΝΝΗΣ

ΠΕΤΡΟΥ Ι. ΝΕΔΟΥ

ΟΔΟΣ ΑΒΕΡΩΦ 15 ΚΑΙ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ 2

ΑΡΙΘ. ΤΗΛΕΦ. 11-46 ΤΗΛ. ΔΙΕΥΘ. ΠΕΤΡΟΣ ΝΕΔΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΤΜΗΜΑ ΟΠΛΟΠΩΛΕΙΟΥ

ΠΩΛΗΣΙΣ
ΧΟΝΔΡΙΚΩΣ & ΛΙΑΝΙΚΩΣ
ΟΠΩΝ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΤΟΥ ΚΥΝΗΓΙΟΥ

Ὅπλων,
Περιστρόφων,
Φυσιγγίων,
Καλύκων,
Πυρίτιδος,
Σκαγιῶν κ.τ.λ.

ΤΜΗΜΑ ΣΦΑΙΡΙΣΤΗΡΙΩΝ & ΠΑΓΩΝΙΕΡΩΝ

ΜΕΘ' ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΩΝ

ΔΙΑ Καφενεῖα, Ζαχαροπλαστεῖα, Ξενοδοχεῖα,
Κρεοπωλεῖα καὶ Οἰκίας

Γενικὸς Ἀντιπρόσωπος
Δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα

Τοῦ ἐν Βιέννῃ Μεγάλου Ἐργοστασίου

HENRICH SEIFERT & SOHN

ΜΕΓΑΛΗ ΚΛΙΝΙΚΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΤΩΝ ΙΑΤΡΩΝ

Β. ΝΟΜΙΚΟΥ || ΚΑΡ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗ

Χειρουργοῦ *Παθολόγου*

ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗ - ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ - ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΚΗ
ΜΑΙΕΥΤΙΚΗ – ΟΡΘΟΠΕΔΙΚΗ

Ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν
τῆς Μις Ζ. BOLA καὶ τῆς Δδος Μ. ΛΕΚΑΤΣΑ
(Τῶν Νοσοκομείων Λονδίνου καὶ Βοστώνης)

Λεωφόρος Βασιλέως Γεωργίου 74 πρώην (Ὡραία Θέα). Κλῖναι Α΄ Β΄ καὶ Γ΄ θέσεως-Δωμάτια πολυτελείας-Ἐφαρμογὴ νεωτάτων μεθόδων διαγνωστικῆς θεραπευτικῆς καὶ νοσηλείας-Τέλειον χειρουργεῖον-Πλήρης ἐγκατάστασις τῶν ἀκτίνων *Ρέντγκεν*-Μικροβιολογικὸν ἐργαστήριον Ἡλιοθεραπεία-Εἰδικοὶ ἰατροὶ ὅλων τῶν κλάδων.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΧΟΝΔΡΟΔΗΜΟΣ

ΑΠΟΙΚΙΑΚΑ

ΑΙΓΥΠΤΟΥ 41

Τηλεγραφικὴ Διεύθυνσις: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΔΕΧΟΝΔΡΟΔΕΔ

ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ ΚΛΙΝΙΚΗ

Κ. Γ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ

(ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΥ)

ΠΑΡΙΣΙΩΝ ΚΑΙ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

ΟΔΟΣ ΕΓΝΑΤΙΑΣ 263

ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΣΤΑΣΙΝ ΑΓ. ΣΟΦΙΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Τέως Διευθυντοῦ τῶν Χειρουργικῶν Κλινικῶν τῶν μεγαλειτέρων Στρατιωτικῶν Νοσοκομείων καὶ τοῦ Δημοτικοῦ Ἀδριανουπόλεως.

Δέχεται ἐν τῇ Κλινικῇ του

Τοὺς Πάσχοντας

Ἐκ χειρουργικῶν, Γυναικολογικῶν, Οὐροποιογεννητικῶν καὶ Ὀρθοπεδικῶν. Διαγιγνώσκει καὶ θεραπεύει δι' ὅλως νεωτάτων μεθόδων καὶ ἐργαλείων ὅλας τὰς χειρουργικὰς παθήσεις καὶ διὰ Κυστεοσκοπήσεως, Καθετηριασμοῦ τῶν νεφρῶν καὶ διαχωρισμοῦ τῶν Οὐρων, ὅλας τὰς παθήσεις τῶν Οὐροποιογεννητικῶν ὀργάνων. Κυστίτιδας, Προστατίτιδας, Ὑδρωνεθαώσεις, Κωλικοὺς νεφρῶν, Νεφρολιθιάσεις Καλοήθεις καὶ Κακοήθεις ὄγκους

Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς Ὑψιπύκνων ρευμάτων

ETINCELACE, ELECTROCOAGULATION & DIATHERMIE MESOTHORIUM

ἐνώσεως ραδίου, Μητρίτιδας, ὄγκου; μήτρας καὶ παραμητρίων.

Ὧραι ἐπισκέψεως 9-12 καὶ 8-5 καθ' ἑκάστην.

Τοὺς ἀπόρους δωρεὰν ἕκαστον Σάββατον μ. μ.

KONIAK
Χ. ΠΕΡΑΧΙΑ
ΔΑΜΟΥΝΑ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1893

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ (ΕΞ ΟΛΟΚΛΗΡΟΥ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ) **ΔΡ.48.000.000**

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ εἰς ὅλας τὰς πόλεις. ΕΝ ΚΩΝ)ΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ Γαλατᾶς, Πέραν, Σταμπούλ. ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ Ἀλεξάνδρεια, Κάϊρον, Πόρτ-Σαΐδ.—ΕΝ ΚΥΠΡΩ Λεμεσός, Λευκωσία.—ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ Λονδῖνον Μάντζεστερ.

Η "**ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ**., ἐκτελεῖ προεξοφλήσεις ἐμπορικῶν γραμματίων καὶ εἰσπράξεις τοιούτων ἐν Ἑλλάδι καὶ τῷ Ἐξωτερικῷ.—Ἀγοράζει καὶ πωλεῖ ξένα νομίσματα καὶ χαρτονομίσματα.—Ἐκδίδει πιστωτικὰς ἐπιστολὰς καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ἀπανταχοῦ ἀποστολὴν χρηματικῶν ποσῶν διὰ τηλεγραφικῶν ἢ ταχυδρομικῶν ἐντολῶν.—Ἀνοίγει πιστώσεις ἐπὶ φορτωτικῶν. Δέχεται χρεώγραφα πρὸς φύλαξιν· ἀγοράζει καὶ εἰσπράττει τοκομερίδια ὡς καὶ πληρωμένα εἰς τὸ ἄρτιον χρεώγραφα καὶ ἐν γένει ἐκτελεῖ πᾶσαν ἐπὶ χρεωγράφων ἐργασίαν.—Χορηγεῖ πιστώσεις ἐπὶ ἐμπορευμάτων ὡς καὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ χρεωγράφων.—Ἀνοίγει τρέχοντας λογαριασμοὺς καὶ δέχεται χρηματικὰς καταθέσεις ἐν ὄψει καὶ ἐπὶ προθεσμίᾳ εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα.

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡ. ΠΡΟΣ 4ο)ο—ΕΝΟΙΚΙΑΣΙΣ ΧΡΗΜΑΤΟΚΙΒΩΤΙΩΝ

ΔΙΟΙΚ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ: Ι. Κουντουριώτης (Πρόεδρος). — Α. Ζοφρὲ (Ἀντιπρόεδρος).—Γ. Ἀβέρωφ (Ἀντιπρόεδρος).—Ι. Μπονιέ (Ἐντεταλμ. Σύμβουλος)—Μ. Λάσκαρης (Ἐντεταλμ. Σύμβουλος ἐν Αἰγύπτῳ).—Α. Μπονζόν (Σύμβουλος τῆς Παρισινῆς Ἑνώσεως).—Π. Καραπάνος (Εἰσοδηματίας) Σ. Εὐγενίδης (Τραπεζίτης.—Κ. Νικολαΐδης. —Βαρῶνος Α. Δὲ Νεφλίζ (Σύμβουλος τῆς Παρισ. Ἑνώσεως.—Ι. Πολίτης (Εἰσοδηματίας).—Ἐμμ. Ροδόκανάκης (Τραπεζίτης).— Λ. Ζαφίρης (Τραπεζίτης).—Κ. Ι. Βερούγκ.—ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Ι. Ἠλιάσκος.—Ἐπιτροπὴ Παρισίων: Ζοφρέ, Μπονζόν, Δὲ Νεφλίζ, Βερούγκ.

Τηλεγραφ. Διεύθυνσις Ἐσωτερικοῦ: «ΤΡΑΘΗΝΩΝ»
Ἐξωτερικοῦ: «BANCATHEN»

BANK OF ATHENS — ATHENS (GREECE)

ΙΩΑΝΝΗΣ Π. ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΕΞΑΓΩΓΗ

ΝΑΥΤΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΠΡΑΚΤΩΡ ΑΤΜΟΠΛΟΪΩΝ

Τακτικαὶ ἑβδομαδιαῖαι ἀναχωρήσεις
Εὐβοϊκοῦ, Πειραιῶς, Ἰονίων
ἑκάστην Τετάρτην διὰ
τῆς πολυτελεστάτης θαλαμηγοῦ
" Π Ο Π Η Σ "
καὶ 15θήμεροι τοιαῦται μὲ τὸ πολυ-
τελέστατον νεότευκτον μεγάλης
χωρητικότητος **JEAN M.**
Κων)πόλεως καὶ Μασσαλίας

Κουντουριώτου 19

Τηλ. 11-52

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΦΕΙΟΝ

ΑΔΕΛΦΩΝ ΑΝΑΝΙΑΔΟΥ

20 — ΟΔΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ — 20

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΣΤΟΑ ΦΛΩΡΕΝΤΙΝ

ΑΔΕΛΦΟΙ Δ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΟΥ

ΚΑΠΝΑ ΕΙΣ ΦΥΛΛΑ

Ἕδρα ἐν Θεσσαλονίκῃ

Γραφεῖα: Πάροδος Λέοντος Σοφοῦ.

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ. Σέρραι, Ἀμβοῦργον.

ΚΟΝΣΟΡΣΙΟΝ ΑΜΑΞΩΝ

ΚΑΡΡΑ καινουργεῖ ἕτοιμα καὶ ἐπὶ παραγγελίᾳ καὶ ὁμοίως σοῦστες, ἐπιβατικὰ ἁμάξια συμμαχικὰ ὅλων τῶν τύπων. Ὑλικὰ καρροποιείας ἤτοι σιδηραὶ στεφάναι, σοῦστες, ἄξονες κ. τ. λ. Βυτία καὶ καταβρεκτῆρες ἐπὶ τροχῶν.

Ὅλα εἰς τιμὰς ἐκτὸς συναγωνισμοῦ.

ΑΠΟΘΗΚΑΙ: Ὁδὸς Χαρμάν—Κιόϊ ὄπισθεν παλαιοῦ σιδηροδρομικοῦ Κων)πόλεως.

ΓΡΑΦΕΙΑ: Στοὰ Χατζῆ Ὀσμὰν 23.

DOXA L. M. ELMAΣ

EX EXTRA-BOGTCHA

MA JOIE

NTAMEΣ

SALONICA

CIGARETTE

COMPANY

SUGCURSALE DE SALONIQUE

„SANITAS„

ΑΝΩΝΥΜΟΣ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΑ 4,000,000

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΜΥΛΟΙΣ ΠΑΙΝΕΣΗ
Παραπλεύρως Σιδ)μικοῦ Σταθμοῦ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ

ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — ΜΕΓΑΡΟΝ ΚΑΡΑΠΑΝΟΥ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ Δ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
Γ. ΣΤΡΙΓΓΟΣ

ΓΕΝ. ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Α. ΔΕΠΑΣΤΑΣ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΙ

ΕΦΟΠΛΙΣΤΑΙ, ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ ΚΑΙ ΝΑΥΛΟΜΕΣΙΤΑΙ

ΠΕΙΡΑΙΑ ΚΑΙ ΠΑΤΡΑΣ

Γενικοὶ Πράκτορες διὰ τὴν Ἑλλάδα

Τῆς DEUTSCHE LEVANT LINIE, DEUTSCHE ORIENT-LINIE HAMBURG AMERIKA-LINIE, «OCEAN» STE ANONYME BELGE D' ARMEMENT DE NAVIGATION, ANTWERP

ΓΡΑΦΕΙΑ

Πλατεῖα Θεμιστοκλέους—ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

ΤΗΛΕΦΩΝΑ *(Πειραιᾶ 90*
(Πάτρας 97

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ
Κ. & Ι. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁδὸς Μοναστηρίου Ἀριθ. 30

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΚΑΤΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ

Σαμόλαδα, Ταχύνια καὶ Πειρήνες (Κιοσπὲ)

Ἀρίστης Ποιότητος

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΓΟΥΝΑΡΙΚΩΝ

ΧΟΝΔΡΙΚΩΣ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΩΣ

"Η ΚΕΛΕΤΡΙΣ,,

Μετάλλιον χρυσοῦν διὰ Γουναρικὰ εἰς τὴν Παγκόσμιον Ἔκθεσιν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου ***Παναμᾶ - Πασιφὶκ τοῦ 1915***

Ἐπεξεργασία Καλλιτεχνικὴ

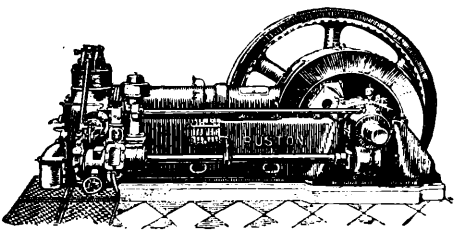
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ὁδὸς Φράγκων 29

ΑΔΕΛΦΟΙ Γ. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ

ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ — ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΟΔΟΧΟΙ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ-ΑΘΗΝΑΙ

Κινητῆρες ΡΟΥΣΤΟΝ ἀκαθάρτου πετρελαίου ἐκκινοῦσαι ἐν ψυχρῷ.

ΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ

Εἰσαγωγεῖς καὶ προμηθευταὶ παντὸς εἴδους Μηχανημάτων καὶ ὑλικῶν Βιομηχανίας

ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ

Προμήθειαι - Ἀντιπροσωπεῖαι

Ἔλαια-Βάμβαξ-Γεννήματα-Ἀποικιακὰ

ΝΙΚ. Ζ. ΝΑΞΙΑΔΗΣ

ΚΑΠΝΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Ἐξαγωγὴς καπνῶν εἰς φύλλα

ἱδρυθεὶς ἐν Θεσ)νίκη τῷ **1912**

ἐν δὲ Ξάνθη τῷ **1906**

Γραφεῖα Ναούσσης 16

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΣΑΝΑ

Ὁ προμηθευτὴς τοῦ Γυν. Κόσμου

Ὁδὸς Βενιζέλου 29

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Γ. ΤΖΩΝΟΣ

ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΟΔΟΧΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ-ΛΕΟΝΤΟΣ ΣΟΦΟΥ ΑΡ. 1

Γενικὸς Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀνωφέλης κατὰ τῶν Ἐλωδῶν Πυρετῶν. Ἀντιπροσωπεῖαι διαφόρων Εὐρωπαϊκῶν οἴκων, Φαρμακευτικῶν προϊόντων. Ὑαλλικῶν, Μηχανημάτων, Κουβερτῶν, Ὑδροσωλήνων, Γερμανικῶν Οἰκιῶν ξυλίνων, Σιδηρικῶν, Τσιμέντων, Ξυλείας Οἰκοδομησίμου καὶ Ἐπιπλοποιείας. Χρωμάτων Χρηματοκιβωτίων, καθαριστηρίων καὶ Λαμαρίναις, Παιγνίδια Παίδων. Καλτσῶν Ἀντλιῶν κτλ.

ΝΑΥΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

Κ. Γ. ΔΟΥΚΑ

Ἱδρυθὲν τῷ **1885**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΡΑΠΤΟΜΗΧΑΝΑΙ

ΣΙΓΓΕΡ

ΜΕ ΔΟΣΕΙΣ & ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ

Κλωσταὶ **ΣΙΓΓΕΡ** ἀρίστης ποιότητος
διὰ ράψιμον καὶ κέντημα.

Ράπτετε δι' Ἠλεκτρισμοῦ
μὲ τοὺς ἠλεκτροκινητῆρας **ΣΙΓΓΕΡ**
Ἐφαρμόζοντσι εἰς ραπτομηχανὰς παντὸς εἴδους.

Διὰ νὰ ράπτετε κανονικῶς
καὶ νὰ διατηρεῖτε τὰς μηχανάς σας
μεταχειρίζεσθε:
Βελόνας γνησίας, ἀνταλλακτικὰ τεμάχια
καὶ ἔλαιον **ΣΙΓΓΕΡ**

Μὴ ἐμπιστεύεσθε τὴν ἐπιδιόρθωσιν
τῆς Ραπτομηχανῆς σας εἰς ξένους ἐπιδιορθωτάς.

ΘΕΑΤΡΟΝ Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ
ΤΟΥ ΧΑΡΙΛΑΟΥ

ΤΟ εὐρυχωρότερον θερινὸν Θέατρον τῆς Θεσσαλονίκης.

ΤΟ παροιμιώδους εὐπρεπείας. τάξεως, καθαριότητος καὶ κοσμιότητος Θέατρον τῆς Ἑλλάδος.

ΤΟ σερβίρον τὰ ἀδολώτερα καὶ τὰ πλέον γαργαλιστικὰ ποτὰ καὶ παγωτὰ καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν.

Ο κ. ΧΑΡΙΛΑΟΣ

Παιζει καθ' ἑσπέραν εἰς τὰ 9 μ. μ. ἀπὸ τοῦ Πάσχα μέχρι τῶν μέσων Νοεμβρίου τὸν ξεκαρδιστικώτερον καὶ τὸν θαυμασιώτερον Καραγκιόζην τοῦ κόσμου ὅλου διότι κατέχει:

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

100 ἔργα (Δράματα, Κωμῳδίες κτλ.
200 σπετσάτα
καὶ **2500** πρόσωπα.

ΑΔΕΛΦΟΙ ΧΑΤΖΗΠΑΡΑΣΚΕΥΑ

ΥΦΑΣΜΑΤΑ - ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΟΙ

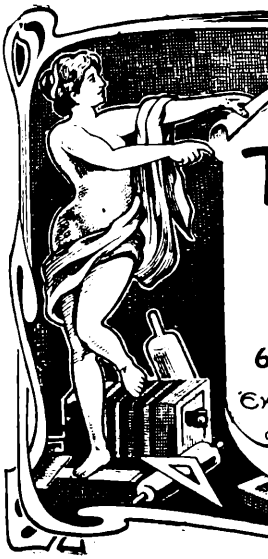
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ — ΚΑΒΑΛΛΑ

ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 8. — ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 13-15

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΜΟΝΑΔΙΚΑ ΕΙΣ ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΤΩΝ

ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ ΕΙΣ ΠΛΟΥΣΙΟΤΑΤΑΣ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Κασμηρίων—Ὑφασμάτων μαλλίνων καὶ μεταξωτῶν— Πανικῶν - ἀνδρικῶν γυναικείων, καὶ παιδικῶν εἰδῶν—Οἰκιακῶν εἰδῶν—Εἰδῶν ταξειδίου— ARGENTERIES *- Ἀρωμάτων— Κομψοτεχνημάτων.*

ΧΡΩΜΟ-ΦΩΤΟ

ΤΖΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ

ΑΚΟΥΑΡΟΝΕ

6 ΟΔΟΣ ΚΟΛΟΜΠΟΥ 6 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἐκτέλεσις παντὸς εἴδους χλισδε - Τριχρωμίες - Χρώματα στὸ Τζίνγκο μὲ Ρεζίνα - Ρόϊοτερ καὶ γράμματα διὰ ἐφημερίδας, περιοδικά, τ.λ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

ΥΠΟΚΑΜΙΣΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΒΑΤΩΝ

ΣΤΥΛΙΑΝ. ΧΑΤΖΗΙΑΚΩΒΟΥ

Ὁδὸς Βενιζέλου

Μέγαρον ΔΡΑΚΟΥΛΗ

Ἡ ἐκλεκτοτέρα συλλογὴ γραβατῶν καὶ ὑποκαμίσων, ἑτοίμων καὶ ἐπὶ παραγγελίᾳ.

ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΩΝ

ΣΤΑΝΔΑΡΤ

ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ

„SOCONY"

ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ — ΜΗΧΑΝΕΛΑΙΑ

ΒΕΝΖΙΝΑΙ — ΝΑΦΘΑΙ

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ ΠΩΛΗΣΕΩΝ

ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἄγγιστα, Ἀλιστράτη, Αἰκατερίνη, Βέρροια, Γρεβενὰ, Γειάκιοϊ, Δράμα, Ἔδεσσα. Καβάλλα, Κοζάνη, Καστορία, Λιτόχωρον, Μπούκια, Νουστουπλὶ, Νιγρίτα, Νάουσα, Πράβιον. Προσωτσιάνη, Ροδολεῖβος. Σαρὶ-Σαμπὰν, Σιάτιστα, Σέρβια, Σέρροι, Σιδηρόκαστον, Σόροβιτς, Σούμποσκον, Τυτύλαιον, Φλώρινα, Χρούπιστα.

ΕΝ ΘΡΑΚΗ

Ἀδριανούπολις, Ἀλεξανδρούπολις (Δεδεαγὰτς), Ἀρκαδιούπολις (Λουλὲ - Βοργὰζ), Διδυμότειχον, Ἐλευθεραὶ, (Μπαμπαεσκῆ), Κομοτινὴ (Γκιουμουλτζίνα), Καλλίπολις, Κεσσάνη, Μυριόφυτον, Ξάνθη, Περίστασις, Σουφλίον, 40 Ἐκκλησίαι, Φερραὶ.

STANDARD OIL COMPANY OF NEW-YORK

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ : Ὁδὸς 26ης Ὀκτωβρίου (Μπεχτσινὰρ)

ΓΡΑΦΕΙΑ ΕΝ ΤΗ ΠΟΛΕΙ

14 Ἀλατίνη Χὰν 14 (Ὁδὸς Φράγκων

ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΚΑΠΝΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

Χ. Ν. ΦΑΡΔΕΛΛΑ

ΕΓΝΑΤΙΑΣ 27. 29

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΚΑΠΝΑ	ΣΙΓΑΡΕΤΤΑ
Ἔλαφος	Νασιονὰλ
Ἄραψ	Γκιουμπὲκ
Ψαράκι	Ἔξτρα
	Καπιτὰλ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ & ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ

Ὁδὸς Τσιμσκῆ Μέγαρον Βικτώρια

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ, ΛΕΩΦΟΡΕΙΑ, ΦΟΡΤΗΓΑ

ΒΕΝΖΙΝΑΡΟΤΡΑ ΜΕ ΝΑΦΘΑΝ, ΝΑΥΤΙΚΑ ΜΟΤΕΡ

Διαρκὴς Παρακαταθήκη Ἀνταλλακτίκων εἰς τὴν Ἔκθεσιν Αὐτοκινήτων "**FIAT**,,

Δ. ΟΒΑΓΚΙΜΙΑΝ & Σ^ΙΑ

ΟΔΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΔΙΑΜΑΝΤΗ 8

ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 11, 08

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ

Τσιμέντων, σιδήρων διὰ Μπετὸν Ἀρμὲ
Ἐλοπινάκων-Καρφοβελονῶν - διαφόρων σιδηρῶν ἐλασμάτων, λαμαρινῶν μαύρων καὶ γαλβανισμένων ἴσων καὶ αὐλακωτῶν. καὶ ἐν γένει παντὸς οἰκοδομησίμου ὑλικοῦ.

ΤΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ

FORD

Φέρονται ιὰ πρῶτα εἰς κατανάλωσιν καθ' ὅλην τὴν ὑφήλιον.
Οἰκονομικά – Στερεὰ – εὐμεταχείριστα.
Ρεκὸρ ὑφ' ὅλας τὰς ἀπόψεις.
Ταξειδεύουν εἰς τοὺς πλέον δυσβάτους καὶ ἀνηφορικοὺς δρόμους.

Διαρκὴς παρακαταθήκη **Αὐτοκινήτων** ὅλων τῶν Τύπων ὡς καὶ

Γνησίων Ἀνταλακτικῶν FORD

ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΓΕΝΙΚΟΙΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙΣ

Σ. Δ. ΚΥΡΟΥ & Θ. ΓΚΟΛΟΓΚΙΝΑΣ

79 ΛΕΩΦ. ΝΙΚΗΣ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ & 14 ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ

Τὰ παγκοσμίου φήμης Ἀμερικανικὰ

ΕΛΑΣΤΙΚΑ

„FIRESTONE"

ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΣΤΕΡΕΩΤΕΡΑ & ΕΥΘΥΝΟΤΕΡΑ ΠΑΝΤΩΝ

ΑΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΑ

Ζητήσατέ τα ἀπὸ τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ γενικοὺς ἀντιπροσώπους Μακεδονίας καὶ Θράκης

Κους Σ. Δ. ΚΥΡΟΥ & Θ. ΓΚΟΛΟΓΚΙΝΑ

Κουντουριώτου 14 καὶ Νίκης 175

ΖΑΝΝΑΣ & ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΟΔΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΑΡΙΘ. 48

Τηλεγρ. Διεύθυνσις: ΖΑΜΑΖ

Ἀρ. Τηλεφ. 34

ΓΕΝΙΚΟΝ—ΕΜΠΟΡΙΟΝ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Διευθύνοντες τῆς ἐπιχειρήσεως:

ΨΥΓΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ **Ε. ΧΑΡΙΛΑΟΣ Α.Ε.,**

Κ. Τ. Λ.

Ἀντιπρόσωποι:

THE ASIATIC PETROLEUM Co LTD ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Διαρκὴς Παρακαταθήκη:

ΠΕΤΡΕΛΑΙΩΝ, ΒΕΝΖΙΝΩΝ, ΑΚΑΘΑΡΤΩΝ

ΠΕΤΡΕΛΑΙΩΝ, ΟΡΥΚΤΕΛΑΙΩΝ κ.τ.λ.

ΥΠΟΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ

εἰς ὅλας τὰς κυριωτέρας πόλεις

Μακεδονίας, Θράκης καὶ Σερβίας

10 Ἀνώτερα Βραβεῖα εἰς Διαφόρους Παγκοσμίους Ἐκθέσεις

ΜΕΓΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΠΙΤΤΑΡΑΚΗ

Λεωφόρος Ἐθνικῆς Ἀμύνης 18

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΧΡΗΣΤΟΣ Ι. ΚΥΡΟΥ & Σ[ΙΑΣ]

Στοὰ Καράσσο 57

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἀντιπροσωπεῖαι τῶν μεγαλυτέρων Ἑλληνικῶν Ἐργοστασίων

Φανέλλαι, Ὀμπρέλαι, Ἀρώματα, Κάλτσαι, Προσόψια, Μανδύλια, Νήματα, Δρίλια, Λουκούμια-Σύρου Ζακχαρόπηκτα. Παρακαταθήκη μεγάλη τῶν προϊόντων τοῦ Ἐργοστασίου Ζακχαροπήκτων παραγωγῶν Ὀπωρῶν Λεχωνίων-Καραμπασίου (Βόλου) Μαρμελάδαι, Κομπόσται, Ζελέδες.

ΑΤΜΟΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΟΝ ΠΛΥΝΤΗΡΙΟΝ

ΜΠΑΡΟΥΧ Α. ΟΥΖΙΕΛ

ΟΔΟΣ ΑΜΕΡΙΚ. ΕΡ. ΣΤΑΥΡΟΥ (ΕΝΑΝΤΙ ΚΥΒΕΡΝΕΙΟΥ)

Ἐντὸς τοῦ Κεραμοποιείου Ἀλλατίνη

ΤΡΑΠΕΖΑ

ΥΙΛΝ ΓΙΑΚΟ ΔΑΥΙΔ ΜΠΕΝΒΕΝΙΣΤΕ

Ὁδὸς Τραπεζῶν (Χρηματιστήριον)

Ἐκτελοῦνται πάσης φύσεως Τραπεζιτικαὶ ἐργασίαι καὶ συναλλαγαί.
Ἰδιαίτερον Δελτίον τιμῶν Συναλλάγματος.
Ἀκρίβεια καὶ εὐσυνειδησία εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Τραπέζης.

Γενικοὶ Ἀντιπρόσωποι δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα τῶν πλέον κοσμίως γνωστῶν ἐργοστασίων τῶν σιδηροδρόμων τοῦ Οὐγγρικοῦ Κράτους Βουδαπέστης

"ANGLO-MAGYAR"

TANGYES LTD BIRMINGHAM

Ἐκκένωσις διὰ ψυχροῦ

Ζ. ΙΣΡΑΕΛ & Ι. ΑΡΔΙΤΤΙ

ΔΙΑΔΟΧΟΙ

ΛΕΩΝ Ζ. ΙΣΡΑΕΛ

Ὁδὸς Κουντουριώτου 26

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ & ΕΜΠΟΡΙΚΗ

ΕΤΑΙΡΙΑ

ΠΡΩΗΝ

ΑΤΜΟΜΥΛΟΣ & ΠΛΙΝΘΟΠΟΙΕΙΟΝ ΑΛΑΤΙΝΗ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1897

Μετοχικόν Κεφάλ Δρ. 4.,000,000

Ο ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΟΣ ΑΛΕΥΡΟΜΥΛΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΝ ΚΕΡΑΜΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΜΠΟΥΡΑΤΣΗ

Κάτωθι Ξενοδοχείου „ΜΑΖΕΣΤΙΚ“

ΠΛΕΚΤΑ ΕΠΙΠΛΑ

Διακρίνονται
εἰς τὴν λεπτότητα τῆς Τέχνης

Ἀπὸ κανέναν Ἀριστοκρατικὸ σπῆτι δὲν πρέπει νὰ λείψουν.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΜΑΝΔΡΙΝΟΣ

Διάδοχος πρώην Οἴκου

ΤΟΤΤΗΣ ΤΣΙΟΥΛΗΣ & ΜΑΝΔΡΙΝΟΣ

4—ΔΙΟΔΟΣ ΚΥΡΤΣΗ—4

ΕΜΠΟΡΟΣ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΟΙΚΩΝ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ & ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΟΙΚΩΝ

ΣΕΡΒΙΑΣ

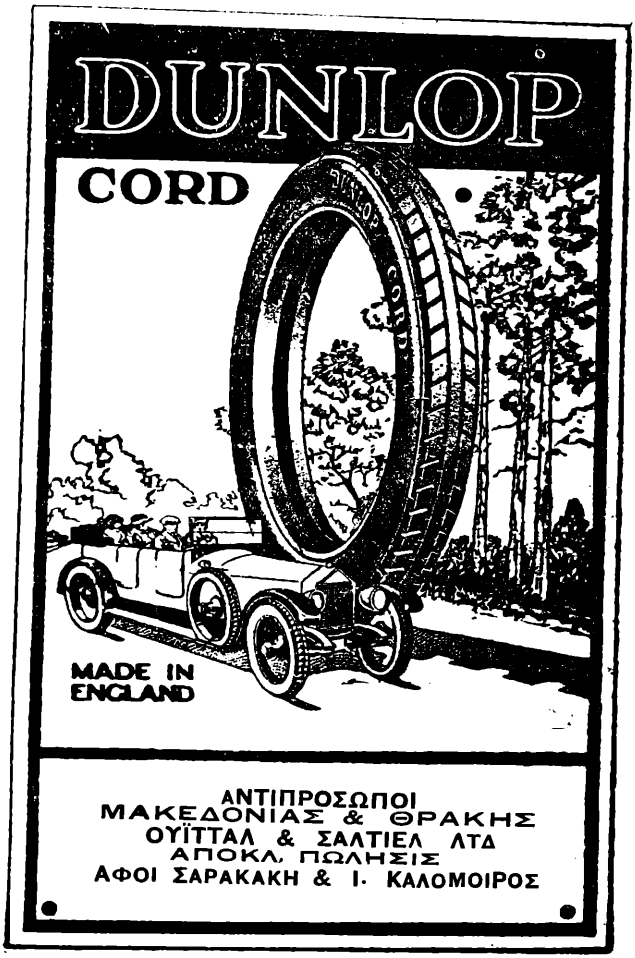
ΑΠΟΙΚΙΑΚΑ

ΕΛΑΙΑ

ΣΑΠΩΝΕΣ

Κ. Λ. Π.

ΤΑ ΑΡΙΣΤΑ ΕΛΑΣΤΙΚΑ 'DUNLOP,

Λεωφ. Νίκης 'Αρ. 7—ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Τὰ ἐλαστικὰ Dunlop Cord ἀσφαλίζουν τὴν ἡσυχοτέραν καὶ ἀνετωτέραν διαδρομήν, ὀφειλομένην εἰς τὴν μοναδικὴν μέθοδον κατασκευῆς Dunlop διὰ πολλαπλασιασμοῦ τῶν πτυχώσεων τῶν σχοινίων. Εἶναι κατασκευασμένα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρίστων κανόνων καὶ ὑλικῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀναγνωρισμένη στερεότης των.

Οὐδὲν ἄλλο ἐλαστικὸν ἔτυχε τόσης ἐπιστημονικῆς προσοχῆς, χωρὶς νὰ στοιχίζῃ περισσότερον τῶν ἄλλων ἐλαστικῶν κατασκευῆς. Ὑπολογιζομένης τῆς δαπάνης ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀντοχῆς κατὰ χιλιόμετρον εἶναι τὸ εὐθυνώτερον ἐλαστικὸν τοῦ κόσμου.

Μεταχειρίζεσθε Dunlop καὶ μένετε ἱκανοποιημένοι.

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ - ΧΗΜΕΙΟΝ

" Ο ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ „

ΚΩΝΣΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Φαρμακοποιοῦ — Χημικοῦ

Πλατεῖα Λευκοῦ Πύργου - Θεσσαλονίκη

Χημικαὶ καὶ φαρμακευτικαὶ ἀναλύσεις ἀνεγνωρισμένων εὐρωπαϊκῶν οἴκων.

Ἀναλύσεις βιολογικαί. Ἀναλύσεις βιοτεχνικαί. Ἀναλύσεις ἐδωδίμων καὶ ποτῶν. (τῇ συνεργασία ἀνεγνωρισμένων χημικῶν).

Κολώνια πολυτελείας «Φρύνη» εἰς χῦμα καὶ φιάλας. Καλλυντικὰ εἴδη.

Συνταγολογικὴ ἐργασία ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νεωτέρων μεθόδων καὶ ἐρευνῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν τοῦ ἰδιοκτήτου φαρμακοποιοῦ.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΠΟΤΟΠΟΙΪΑΣ

"Η ΣΙΑΤΙΣΤΑ„

ΑΔΕΛΦΩΝ Σ. ΚΟΥΛΑΝΔΡΟΥ

ΟΔΟΣ ΑΕΤΟΡΡΑΧΗΣ 42

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ 27

Κατασκευάζονται ἐν αὐτῷ: Τσίπουρον, Κονιάκ, Ροῦμι, Λικὲρ διάφορα, Βενεδικτίνη, Κερασῶ, Σέρυ Βράνδυ κ.τ λ. Ὅλα ἀρίστης ποιότητος. Καὶ Κολώνιες ἐφάμιλλες τῶν καλυτέρων Εὐρωπαϊκῶν, καὶ πωλοῦνται Οἶνοι ἐκλεκτοὶ Σιατίστης Σαντορίνης, Κρήτης κ. τ. λ.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΜΟΣΣΕΡΙ & ΣΙΑ

Πάσης φύσεως Τραπεζιτικαὶ καὶ Χρηματιστικαὶ συναλλαγαὶ. Ασφαλειαι κ. τ. λ.

ΘΔΟΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

ΑΒΡΑΜ & ΖΟΖΕΦ ΝΑΜΙΑΣ

ΚΑΠΝΕΜΠΟΡΟΙ

Ρεζῆ No 7

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Κ. ΓΚΙΑΤΑΣ & ΣΙΑ

Αἰγύπτου 30 — ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Εἰσαγωγὴ - Ἐξαγωγὴ
Ἄλευρα, Δημητριακά, Ἀποικιακά

ΝΑΥΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΝ ΤΜΗΜΑ ΕΚΤΕΛΩΝΙΣΕΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΣΙΣΚΟΠΟΥΛΟΥ

Μεγ. Ἀλεξάνδρου 2

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Προμήθειαι-Ἀντιπροσωπεῖαι

ΤΗΛ. ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΣΙΣΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΑΜΒΑΚΟΚΛΩΣΤΗΡΙΑ

ΜΕΤΑ

ΥΦΑΝΤΗΡΙΟΥ ΛΕΥΚΑΝΤΗΡΙΟΥ

&

ΕΚΚΟΚΙΣΤΗΡΙΩΝ

ΓΡΗΓ. ΤΣΙΤΣΗ & Σ^{ΙΑΣ}

ΕΝ

ΕΔΕΣΣΗ, ΝΑΟΥΣΣΗ, & ΠΡΟΣΝΙΚ

ΕΔΡΑ ΕΝ **ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ**

Τηλεγραφικὴ Διεύθυνσις ΠΗΝΕΛΗΠ

Ἀριθμὸς Τηλεφώνου 11—69

Τὸ μεγαλείτερον Νηματουργεῖον τῆς Μακεδονίας καὶ τελειότατον εἰς τὸ εἶδος του. Παράγει νήματα ὅλων τῶν ἀριθμῶν μέχρι 32 - ἄλευκα, λευκασμένα καὶ πολύκλωνα ἐτησίως πάκα 150,000 τῶν 10 λιβρῶν βάρους, ποιότητος ἀρίστης. Τὸ δὲ ὑφαντήριον λευκὰ καὶ χρωματιστὰ πανία ἐτησίως ὑάρδας 1,800,000.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ
ΧΡΩΜΟΛΙΘΟΓΡΑΦΙΑΣ & ΚΥΤΙΟΠΟΙΪΑΣ
ΑΘΗΝΑΙ
ΟΔΟΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ 6
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΟΔΟΣ ΝΑΟΥΣΗΣ 6
ΤΗΛ, ΔΙΕΥΘ. ΠΑΝΑΛΙΘΟ

ΚΛΙΝΙΚΗ
ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ & ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΚΗ
ΔΗΜ. ΚΑΜΠΕΡΟΓΛΟΥ
ΙΑΤΡΟΥ
98 ΕΓΝΑΤΙΑΣ ΠΑΡΟΔΟΣ ΕΝΑΝΤΙ ΞΕΝ. ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ὁ Χειροῦργος **Δ. ΚΑΜΠΕΡΟΓΛΟΥ** τῆς Σχολῆς τῶν Παρισίων, δέχεται τοὺς πάσχοντας ἀπὸ Χειρουργικὰ Γυναικολογικὰ καὶ Ὀρθοπαιδικὰ νοσήματα καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ἐκτέλεσιν πάσης ἐγχειρήσεως, ἐν τῇ τελείως κατηρτισμένῃ Κλινικῇ του ὑπὸ ἔποψιν ἀσηψίας καὶ θεραπείας.

ΑΔΕΛΦΟΙ Λ. ΣΤΑΛΙΟΥ

ΚΑΠΝΕΜΠΟΡΟΙ

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ

Σ. Ι. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΙΔΟΥ

Ἐγνατίας 354

ΗΛΙΑ ΡΩΣΣΙΔΟΥ ΥΙΟΙ

Οἶκος Ἱδρυθεὶς τῷ 1897

Βενιζέλου 28 — ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ὀπτικά. Φωνογραφικά, Ὡρολόγια, Γραφομηχαναὶ
Ἐπισκευαὶ παντὸς εἴδους μηχανημάτων

ΛΕΩΝ Ι. ΣΟΥΧΑΜΗΣ

Ὁδὸς Κουντουριώτου 48

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΝΑΥΤΙΚΟΝ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ

Εἰσαγωγὴ-Ἐξαγωγὴ Ἐγχωρίων Προϊόντων

ΠΡΟΜΗΘΕΙΑΙ - ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΙ

ΑΓΓΛΟ-ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΛΟΣΧΕΡΩΣ ΚΑΤΑΒΕΒΛ. 25.000.000 Δρ.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Προεξοφλήσεις ἐν γένει. Ἔκδοσις ἐπιταγῶν. Προκαταβολαὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων τίτλων καὶ ἄλλων ἐγγυήσεων. Ἡ ἐκτέλεσις παντὸς εἴδους πληρωμῶν καὶ εἰσπράξεων διὰ λογαριασμον τρίτου. Ἡ παραδοχὴ καταθέσεων ἐπὶ προθεσμίᾳ καὶ ἐν ὄψει ὡς καὶ ἡ παροχὴ πιστώσεως εἰς ἀνοικτοὺς λογαριασμούς. Ἡ ἔκδοσις ἢ καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς ἐκδόσεις ὁμολογιῶν διὰ λογαριασμὸν τρίτου. Ἡ ἐπὶ ἀμοιβῇ φύλαξις τίτλων. Ἡ παροχὴ πιστώσεων χρεωλυτικῶν ἢ ἐπὶ ἀνοικτῷ λογαριασμῷ. Ἡ ἵδρυσις διαφόρων ἐπιχειρήσεων βιομηχανικῶν τραπεζικῶν ἢ κοινῆς ὠφελείας ἢ καὶ συμμετοχὴ εἰς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις παρ' ἄλλων συσταθείσας.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Γ. ΜΑΤΣΙΝΙΩΤΗΣ *Πρόεδρος*, ΣΩΤ. ΤΣΑΜΠΗΡΑΣ Ἀντιπρόεδρος, ΣΤ. ΜΑΝΤΑΦΟΥΝΗΣ Γεν. Διευθυντὴς, ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΓΚΙΚΑΣ Δικηγόρος, Γ. ΜΠΡΑΟΥΝ Ἐπιχειρηματίας, Θ. ΚΟΥΤΟΥΠΗΣ πρώην Ὑπουργός, ΔΗΜΟΣΘ. ΚΕΣΙΣΟΓΛΟΥ Τραπεζίτης, ΜΟΥΡΑΤ ΙΣΤΙΚΟΓΛΟΥ Χρηματιστής, ΑΠΟΣΤ. ΡΙΓΓΑΣ Τραπεζίτης, Γ. ΔΟΥΣΜΑΝΗΣ Ἔμπορος, Ι. ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΥΛΟΣ Ἔμπορος.

Η ΚΟΝΣΟΛΙΔΕΪΤΕΔ

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

LIMITED

ΕΔΡΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΛΟΝΔΙΝΟΝ

37-41 GRACECHURCH SRTEET E. C. 3

ΚΛΑΔΟΣ ΖΩΗΣ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΠΡΑΚΤΩΡ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΝΙΚ. ΜΑΝΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΟΙΝΩΝ & ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἑταιρικὸν κεφάλαιον ὁλοκλήρως καταβεβλημένον
Δραχ. 10.000.000
Ἀποθεματικὸν μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1921.
Δραχ. 3.384.848.35

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ & ΟΙΝΑΠΟΘΗΚΑΙ

Ἐν Μύλοις *(Ἀθηνῶν)*, Ἐλευσῖνι, Καλάμαις, Θεσ)νίκη, Πάτραις, Ἀχαΐᾳ, Πάρῳ, Κύμῃ Βελίκᾳ, Γαστούνῃ, Λευκάδι, Σάμῳ, Ἀλιβερίῳ, Μαρκοπούλῳ, *(Ἀττικῆς)*.

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

Οἶνοι Λευκοί, Ἐρυθροί, Γλυκεῖς, Μοσχάτοι. *Εἰς φιάλας*: Ἐπιτραπέζιοι, τονωτικοί, θρεπτικοί, *Βερμοὺτ* ἐκ φυσικοῦ. *Ἀπόσταγμα οἴνου. ΚΟΝΙΑΚ ἀρίστης ποιότητος ἐκ παλαιοῦ ἀποστάγματος.*

ΔΙΑΡΚΗΣ ΕΚΘΕΣΙΣ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ

ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΜΗΧΑΝΑΙ διαφόρων δυνάμεων ξηρᾶς καὶ θαλάσσης Disel *καὶ* Jemi Disel.

Γεωργικὰ μηχανήματα.

Μηχανουργικὰ ἐργαλεῖα

Μηχαναὶ δια Καρφοβελονοποιΐαν

Ξυλουργικὰ ἐργαλεῖα

Ὑδραντλίαι χειροκίνητοι καὶ μηχανοκίνητοι.

Μυλόπετραι

Λωριά, τροχαλίαι ἄξονες καὶ κοσινέτα.

Παρὰ τοῖς κ. Κ. Φωκίδη καὶ Σια.

Ὁδὸς Κουντουριώτου 5. Γενικὸν γραφεῖον Χάζα 2.

Ἀριθ. τηλεφ. 11—12, τηλεγρ. διεύθυνσις : ΚΟΦΩΚΙΔΗΣ.

ΚΑΒΑΛΛΑΚΗΣ & ΦΕΚΑΣ

ΕΔΡΑ — ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΟΔΟΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ 3

Τηλ)κὴ Δ)σις "ΚΑΒΑΦΕΚΑΝ,,—Τηλέφωνον 10-96

ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΑΙ
ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

ΤΜΗΜΑ Εἰσαγωγῆς καὶ Ἐξαγωγῆς

» Ἀντιπροσωπειῶν Ἐξωτερικοῦ—Ἐσωτερικοῦ

» Προμηθειῶν

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εἰς τὰς Σπουδαιοτέρας Ἀγορὰς

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ καὶ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ

Κ. Ι. ΚΟΡΟΒΙΛΟΥ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ 9

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Διαρκὴς ἔκθεσις

Πολυφώτων ἠλεκτρικῶν Σιδηροτηρίων, Βραστήρων, Ἀνεμιστήρων κ. τ. λ.

Διαρκὴς Παρακαταθήκη

τράνζιτο καὶ ἐλεθεύρα εἰδικοῦ δι' ἠλεκτρικὰς ἐγκαταστάσεις φωτισμοῦ καὶ κωδώνων.

Ἐκτέλεσις πάσης φύσεως ἠλεκτροτεχνικῆς ἐργασίας καὶ ἀνάληψις ἠλεκτροφωτισμοῦ πόλεων, χωρίων, οἰκοδομῶν, θεάτρων κ. τ. λ.

Γενικὴ Ἀντιπροσωπεῖα

Πετρελαιομηχανῶν **PETERS** τύπου **SÉMI DIEZE**

Διαρκὴς παρακαταθήκη ἐν τῷ Καταστήματι καὶ πώλησις εἰς τὰς τιμὰς τοῦ Ἐργοστοσίου.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ	ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΠΛΑΤΕΙΑ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ	ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 42

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ . . ΔΡ. 10,000,000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ . . . . . ΔΡ. 5,069,199

Ἐκτελεῖ πᾶσαν Τραπεζιτικὴν ἐργασίαν.
Δέχεται καταθέσεις ὑπὸ τοὺς καλλιτέρους ὅρους.
Διαθέτει μεγάλας ἀποθήκας ἐμπορευμάτων.

„ΠΡΟΝΟΙΑ“

ΑΝΩΝΥΜΟΣ
ΠΥΡΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ . . . . . ΔΡ. 1,000,000

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΑΝΤΑΣΦΑΛΕΥΤΩΝ ΦΡ. ΧΡ. 250,000,000

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
(Στοὰ Χρηματηστηρίου)

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δρ. 25,000,000

ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ Δρ. 18,822,442,25

Ἐξ ὧν Δρ. 20,000,000 ὑπενδεδυμέναι εἰς χρεώγραφα καὶ ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα ἀξίας λιρῶν Ἀγγλίας 800.000 ὑπολογιζομένων πρὸς Δρ. 25.

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: Ἐν Πειραιεῖ, Ἄργει, Πύργῳ, Πάτραις, Κερκύρᾳ, Κεφαλληνίᾳ, Ναυπλίῳ, Αἰγίῳ, Καλάμαις, Σύρῳ, Χίῳ, Ἡρακλείῳ, Βόλῳ, Θεσσαλονίκῃ, Λαρίσσῃ, Τρικκάλοις, Μυτιλήνῃ, Χανίοις καὶ Ζακύνθῳ.—Συμμέτοχος τῆς ἐν Λονδίνῳ Commercial Bank of the Near East Ltd. 1 Broad street Place E. C. 2, μεθ' ὑποκαταστήματος ἐν Κωνσταντινουπόλει.

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

Διεκπεραιοῖ εὐστόχως καὶ ταχέως πᾶσαν Τραπεζιτικὴν ἐργασίαν, εἴτε ἀπ' εὐθείας διενεργουμένην, εἴτε δι' ἀλληλογραφίας.

Διὰ τῶν ἐν Ἀμερικῇ σχέσεών της ἐπιμελεῖται ἐμβασμάτων, κληρονομιῶν καὶ συμφερόντων τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων.

ΧΟΥΛΕΒΑΤΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΗΣ & Σ^ΙΑ

ΟΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Τυροῦ, Βουτύρου, Μανούρίων Βλάτσης
Βραβεῖον Χρυσοῦν

Ἔτος ἱδρύσεως τῷ 1908

Κεντρικὴ Ἀποθήκη
Ὁδὸς Μεγάλου Ἀλεξάνδρου 9

ΠΩΛΗΣΙΣ ΧΟΝΔΡΙΚΗ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΗ

Ι. ΧΟΛΕΒΑ Γ. ΜΑΡΚΑΤΑ ΥΙΟΙ

Οἶκος Τραπεζικὸς ἱδρυθεὶς 1880.

ΕΝ ΛΑΡΙΣΗ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ — ΦΡΑΓΚΩΝ 24

ΤΜΗΜΑΤΑ	ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ
Ἐμπορικὸν	Ἐφ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα
Ἀποστολῆς	Εὐρώπην
Παραγγελιοδοχικῆς	Ἀμερικὴν
Βιομηχανίας	Αἴγυπτον κ. λ π.

Ἐκτελεῖ ἁπάσας τὰς Τραπεζιτικὰς ἐργασίας

ΕΝ ΛΑΡΙΣΗ — Ἐργοστάσιον Παγοποιΐας, Ψυγεῖα, Γεμιστήριον Ζύθου, ἀεριούχα Ποτὰ — Ἀλευρόμυλον μετὰ κυλίνδων καὶ Πλάνσιστερ.

ΗΡ. Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ & Π. Κ. ΜΑΛΕΣΚΑΣ

ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ 40—ΝΙΚΗΣ 39

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Η. Ι. ECONOMIDÈS & P. C. MALESKAS

COUNDOURIOTOU 40—SALONIQUE

Ἀντιπρόσωποι διὰ Μακεδονίαν καὶ Θράκην τῶν Αὐτοκινήτων ΚΑΔΙΛΛΑΚ, ΜΠΟΥΪΚ ΚΑΙ ΣΕΒΡΟΛΕΤ.

Ἀνταλλακτικὰ Αὐτοκινήτων ΦΟΡΤ ἐξαρτήματα διαφόρων αὐτοκινήτων. Διαρκὴς παρακαταθήκη ἐλαστικῶν ΜΙΣΕΛΕΝ ΚΑΜΕΛΕ ὅλων τῶν διαστάσεων.

Βενζίναι ὀρυκτέλαια λίπη.

Πωλήσεις χονδρικῶς καὶ λιανικῶς.

ΕΙΣ ΤΙΜΑΣ ΑΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΟΥΣ

ΜΗΧΑΝΟΥΡΓΕΙΟΝ & ΛΕΒΗΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΚΩΝ)ΤΙΝΟΥ ΠΑΞΙΜΑΔΑ

ΟΔΟΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ 5

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΥΗΝ:

Ἀτμομηχανῶν, Βενζινομηχανῶν καὶ Πετρελαιομηχανῶν. Τὴν Κατασκευὴν καὶ τὴν Ἐγκατάστασιν Τουρμπινῶν, Ἀλευρομύλων, Λεβήτων, Παγολεκανῶν, Δεξαμενῶν, Ἀτμολεβητῶν, παντὸς εἴδους Γεωργικῶν ἐργαλείων, ὡς καὶ τὴν ἐπισκευὴν Ἀτμοπλοίων.

Ἐργασία Ἠγγυημένη

Τιμαὶ ἐκτὸς συναγωνισμοῦ.

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ "Ο ΔΙΚΕΦΑΛΟΣ,,

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΑΝΤ. ΣΤΙΓΓΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ—Ὁδὸς Ἐγνατίας 184

Ἐκτελοῦνται παραγγελίαι

Γυναικείων καὶ Ἀνδρικῶν Ὑποδημάτων

Διαφόρων εἰδῶν

Συμφώνως τῶν Φιγουρινίων τῆς Ἐποχῆς

ΚΟΝΙΑΚ. ΛΙΚΕΡ-ΟΥΖΟ

ΔΗΜΟΣΘ. ΠΟΥΡΗ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ

Γενικοὶ Ἀντιπρόσωποι

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ & ΣΑΜΑΡΑΣ

Λέοντος Σοφοῦ 13

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΖΥΜΑΡΙΚΩΝ

ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗ & ΒΕΡΡΟΥ

Ζυμαρικὰ Ἐφάμιλλα τῶν Εὐρωπαϊκῶν

ΓΡΑΦΕΙΑ—Ὁδὸς Αἰγύπτου 36

Η Ο

ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΝ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΜΕ ΑΓΓΛΙΚΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

ΛΙΡΑΣ ΣΤΕΡΛΙΝΑΣ 24.546,500

Ι. ΑΒΒΟΤ & ΑΠ. ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΟΜΕΝΑΙ ΕΤΑΙΡΙΑΙ

Ἕνωσις Λονδίνου . .	διὰ κλάδον	πυρὸς
Ἕνωσις Σκωτίας καὶ Ἐθνικὴ	»	»
«Ὁ Γκρεσαμ» . . .	»	» Ζωῆς
Γενικαὶ ἀσφάλειαι τῆς Ἑλλάδος . .	»	») Πυρὸς
Μετὰ συνδυασμοῦ Ἀγγλικοῦ Λόϋδ . .	»	») θαλάσ.

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΝ καὶ ΝΑΥΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΑΥΤΙΚΟΝ

Το ὡραιότερον Ἑλληνικὸν θαλομηγὸν Ἀθῆναι τὸ ταχυδρομικὸν Ἀστραπὴ καὶ διάφορα φορτηγὰ ξένα καὶ Ἑλληνικὰ ἀτμόπλοια.

ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΣΙΜΙΣΚΗ 11. Τηλέφ. 40.

ΑΔΕΛΦΟΙ ΔΑΡΔΟΥΦΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΕΞΑΓΩΓΗ

ΑΝΤΙΠΡΩΣΩΠΕΙΑΙ

ΑΘΗΝΑΙ — **ΟΔΟΣ ΚΑΛΑΜΙΩΤΟΥ 16**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ — **ΜΕΓΑΡΟΝ ΒΙΚΤΩΡΙΑ 11--12**

Τρόφιμα, ἀποικιακά, κουβέρτια, εἴδη οἰκοδομῆς, τσιμέντα. ὑφάσματα κ.τ.λ, κτλ.

ΓΑΛΑ ΣΥΜΠΕΠΥΚΝΩΜΕΝΟΝ ΟΛΛΑΝΔΙΚΟΝ

„MY BOY"

Παρασκευασμένον ἐν Ὁλλανδία ἐξ ἀγνοῦ γάλακτος ἀγελάδος μὲ ὅλον του τὸ βούτυρον καὶ ζάκχαριν.

Τὸ συμπεπυκνωμένον Γάλα „**MY BOY**" εἶναι εἶναι ἀνώτερον παντος ἄλλου καὶ προτιμᾶται τοῦ νωποῦ γάλακτος ὡς πρὸς τὴν ποιότητα, γνησιότητα καὶ θρεπτικότητα, συνιστᾶται δὲ εἰδικῶς διὰ τὴν τροφὴν τῶν παιδιῶν.

Ζητεῖτε ὅλοι τὸ Γάλα „MY BOY"

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ καλὰ Ἐδωδιμοπωλεῖα καὶ Παντοπωλεῖα.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΔΑΡΔΟΥΦΑ

ΑΘΗΝΑΙ — **ΚΑΛΑΜΙΩΤΟΥ 16**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ — **ΜΕΓΑΡΟΝ ΒΙΚΤΩΡΙΑ 11-12**

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ
Ν. ΚΡΑΛΛΗ & ΥΙΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΕΞΑΓΩΓΗ-ΠΡΟΜΗΘΕΙΑΙ-ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΙ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ
Ὁδὸς Σόλωνος Ἀρ. 2
Τηλέφ. Ἀρ. 13-87

ΑΠΟΙΚΙΑΚΑ, ΣΙΤΗΡΑ, ΟΣΠΡΙΑ
ΑΓΡΟΙΜΙΚΑ, ΔΕΡΜΑΤΑ, ΜΑΛΛΙΑ
ΣΕΡΒΙΚΑ ΚΑΙ ΡΟΥΜΑΝΙΚΑ
ΠΡΟΪΟΝΤΑ

ΤΜΗΜΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ
Ὁδὸς Φράγκων Ἀρ. 41
Τηλέφ. Ἀρ. 13-64

ΕΔΩΔΙΜΑ, ΜΠΑΧΑΡΙΚΑ
ΧΡΩΜΑΤΑ ΑΝΙΛΙΝΗΣ, ΤΕΪΑ
ΧΗΜΙΚΑ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ
ΠΡΟΪΟΝΤΑ

ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ : ΟΔΟΣ ΕΔΕΣΣΗΣ 5

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

ΟΔΟΣ ΕΜ. ΠΑΠΠΑ ΑΡΙΘ 10

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ Ὁδὸς Ναυάρχου Μπῆττυ 18. Τηλ. 4-11
» ***ΣΚΟΠΕΙΟΙΣ*** (Σερβίας) ὁδὸς 114 ἀρ. 20 Τηλ. 1-64
» ***ΓΑΛΑΖΙΩ*** (Ρουμανίας) ὁδὸς Σπεράντζα 28 β.

ΓΕΝ. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τοῦ ἐν Κοπεγχάγῃ (Δανίας) **Ἐργοστασίου Γαλάκτων**

DANISH DAIERIES MILK EXPORT LTD.

Τῆς ἐν Βέρνῃ (Ἑλβετίας) ***Ἀνωνύμου Ἑταιρείας Πισκότων, Σοκολάτας καὶ Προϊόντων Ζαχαροπλαστικῆς***

"ΑΜΟΡ,,

Τοῦ ἐν Malmo (Σουηδίας) ***Ἐργοστασίου Ὑλικῶν Γαλακτοκομίας*** S. BARNEKOW'S TEC. CHEM. LA BORATORY Co LTD

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ι. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΠΟΤΟΠΟΙΙΑΣ

"Ο ΕΡΜΗΣ„

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1896

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ — 3 ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ 3

ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΔΗ

Οὔζο Ἀδάμας, τσίπουρον σταφυλῆς, Μαστίχα, Οὔζα διάφορα, Κονιάκ—Ροῦμι, Λικέρ διάφορα κ.τ.λ.

Ἐκτελοῦνται παραγγελίαι καὶ διὰ τὸ ἐσωτερικὸν μετὰ πάσης ταχύτητος καὶ εἰλικρινείας.

ΟΙΝΟΙ

Μεγάλη καὶ διαρκὴς παρακαταθήκη οἴνων ἐπιτραπεζίων ἐκλεκτῶν ἀντικαθιστώντων τοὺς πλέον φημισμένους εὐρωπαϊκοὺς οἴνους, προτιμωμένους πάντοτε διὰ τὴν ἐκλεκτότητα αὐτῶν. Τριακονταετὴς εἰδικότης ἐκλεκτῶν οἴνων μαύρων Κρήτης, Κύπρου, Σαντορίνης, Ναούσης. Λευκῶν Μοσχάτου Σάμου Ρομπόλας. Ρετσινάτα Χαλκίδος. Παυλάκη Πειραιῶς, Μεγάρων, Μαραθῶνος λ.κ.π.

ΤΙΜΑΙ ΑΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΟΙ

Ἀσφαλὴς θεραπεία ἐλονοσίας δι' εἰδικῶν φαρμάκων.
Ἐξετάσεις μικροσκοπικαὶ-χημικαὶ-βιολογικαὶ
Πλουσία συλλογὴ Specialités (εἰδικοτήτων).
Πάστες ὀδόντων Kolynos, Pebeco, Gibbs.
Ὕδατα μεταλικὰ-ὀξυγόνον εἰς ἀσκοὺς
Τὰ πλέον ἐκλεκτὰ χημικὰ προϊόντα
Καλλυντικὰ πολυτελείας διάφορα
Εἰδικὴ πομμάδα διὰ χιονίστρες
Ὀρροὶ πρόσφ. Pasteur
Κορισίντ(διὰ κάλους)

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ ΣΟΛΩΝΟΣ Α. ΦΑΣΙΑΝΟΥ
ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ 2-ΘΕΣ(ΝΙΚΗ
PHARMACIE SOLON A. FASSIANOS
BOULEVARDE DE LA DEFENSE NATIONALE, 2-SALONIQUE

Corriçide
Serrum Pasteur
Pommade Antiengelure
Crème pour la beauté
Grande Collection de spécialités
Eaux mineraux-Oxygené en outres
Pates dentifrices Kolynos, Pebeco, Gibbs
Analyses microscopiques chimiques et biologiques
Guerison radicale de tous les Fièvres par medicaments speciaux

„Ο ΦΟΙΝΙΞ"
ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΕΝ ΧΑΡΤΦΟΡΔ
(ΚΟΝΕΚΤΙΚΟΥΤΗΣ) ΗΝ. ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΑΜΕΡΙΚΗΣ
ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ τῷ 1854
Κεφάλαιον
Καταβληθὲν καὶ Ἀποθεματικὸν Δολλ. 26,007,613,89
Κλάδος Πυρὸς
ΓΕΝΙΚΟΣ ΠΡΑΚΤΩΡ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΝΟΣ

Ἡ ΑΝΑΤΟΛΗ,

ΑΝΩΝΥΜΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1906

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ – ΣΤΑΔΙΟΥ 14

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ ΖΩΗΣ

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ

Καταβεβλημένον Μετοχικὸν Κεφάλαιον
Δρ. 1,000,000

Κεφάλαια καὶ Ἀποθέματα
Δρ. 18,000,000

Ἠσφαλισμένα Κεφάλαια Ζωῆς
Δρ. 120,000,000

Καταβληθεῖσαι ἀποζημιώσεις
λόγῳ θανάτου Δρ. 4,500,000

Καταβληθέντα πρὸς ἠσφαλισθέντας
ποσὰ Δρ. 8,000,000

ΓΕΝΙΚΗ
ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

Εἰς Ξένον Συνάλλαγμα

Λίρ. Ἀγγλίας–Φρ. Γαλλίας

4 0)0 4 1)2 0)0 3 0)0

ΚΟΝΙΑΚ

Σ. & Η. & Α. ΜΕΤΑΞΑ

ΤΟ ΚΑΛΛΙΤΒΡΟΝ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

39 ΜΕΓΑΛΑ ΒΡΑΒΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ ΤΙΜΗΣ

GRAND PRIX

Ἐκθέσεως Ἁγ. Φραγκίσκου Ἀμερικῆς(1915)

Ζητεῖτε πάντοτε ἐπὶ ἑκάστης φιάλης τὸ γνήσιον

—= ΚΟΝΙΑΚ ΜΕΤΑΞΑ =—

Τὸ ἐρυθρὸν σῆμα τῆς ἐκθέσεως Ἁγ. Φραγκίσκου

7 ΟΔΟΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 7

ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 3-53

ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ

ΜΕΓΑ
ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΟΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

Ζαχαροπλαστικῆς, Χαλβαδοποιείας καὶ Στραγαλοποιείας.

Ν. ΘΩΚΤΑΡΙΔΟΥ & ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΘ. ΠΛΙΑΓΚΑ

14 ΟΔΟΣ ΧΙΟΥ 14—ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἀποθήκη ξηρῶν καρπῶν—Ἐγχώρια προϊόντα.

Ἐργοστάσια ὁδὸς Διοικητηρίου 4.

Γραφεῖα καὶ Ἀποθήκη Χίου 14.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ
ΜΙΚΡΟΒΙΟΛΟΓΙΑΣ & ΒΙΟΧΗΜΕΙΑΣ

Εἰδικοῦ Ἰατροῦ **ΜΑΝ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΑΚΗ** Διευθυντοῦ Ἐργαστηρίου Δημ. Νοσοκομείου καὶ εἰς Βιέννην ἐκπαιδευθέντος.

ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ 3 (Καμάρα)

Ἀναλύσεις αἱμάτων, Wasserman (Σύφιλις) Vidal (Τύφος) οὐρίας, παρασκευὴ θεραπευτικοῦ ἐμβολίου διὰ ὄζαιναν, Βλενόρροιαν, κυστίτιδας. Ἀναλύσεις ουρων, κοπράνων, ἐκκρεμάτων.

ΣΑΟΥΛ Ι. ΜΟΛΧΟ

121 ΟΔΟΣ ΕΓΝΑΤΙΑΣ — 5 ΟΔΟΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ ΑΡΙΘ. 116

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἀντιπρόσωπος γραφομηχανῶν, ἀγορά, πώλησις, ἀλλαγὴ, εἰδικὸς δι' ἐπιδιορθώσεις, ἀντίγραφα μεταφράσεις καὶ μαθήματα δακτυλογραφίας εἰς ὅλας τὰς γλώσσας.

ΤΟ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΦΗΜΗΣ

ΟΥΖΟ

ΑΔΕΛΦΩΝ ΚΑΤΣΑΡΟΥ

ΕΚ ΤΥΡΝΑΒΟΥ

Τὸ κατέκτησαν ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ βραβευθὲν διὰ ΧΡΥΣΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ εἰς διαφόρους Ἐκθέσεις

ΠΩΛΕΙΤΑΙ:

ΧΟΝΔΡΙΚΩΣ

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βίκτωρος Οὐγγὼ ἀριθμὸς 3 Κεντρικὴν Ἀποθήκην.

ΛΙΑΝΙΚΩΣ δὲ εἰς τὰ Πρατήρια τοῦ Ἐργοστασίου ὁδὸς Ἐγνατίας ἀριθμὸς 356 (παρὰ τὴν Καμάραν) καὶ εἰς τὴν ὁδὸν Σινᾶ ἀρ. 3 (παρὰ τῇ Πλατείᾳ Ἐλευθερίας) καὶ εἰς ὅλα τὰ Παντοπωλεῖα καὶ Ἐδωδιμοπωλεῖα.

Ἐπίσης δύνασθε νὰ προμηθευθῆτε ἀπὸ ὅλα τὰ Παντοπωλεῖα.

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ

Κ. ΚΟΛΟΤΟΥΡΟΥ

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Χημικὰ καὶ φαρμακευτικὰ προϊόντα. Ἀκριβὴς ἐκτέλεσις συνταγῶν
Χημικαὶ καὶ μικροβιολογικαὶ ἐξετάσεις.
ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ καὶ αἱ μᾶλλον οπάνιαι. ΖΩΝΑΙ Κοιλίας κλπ
ΤΕΛΕΙΑ ἐγκατάστασις παρασκευῆς Ampoules ἐξηλεγμένων χημικῶς
εἰς περιεκτικότητα καὶ μικροβιολογικῶς εἰς ἀποστείρωσιν.

ΑΛΕΞΙΔΗΣ ΠΟΛΥΖΟΠΟΥΛΟΣ & Σ^ΙΑ

ΜΕΓΑΡΟΝ ΒΙΚΤΩΡΙΑ Νο 27 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΜΠΟΡΙΟΝ· ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ - ΕΞΑΓΩΓΗΣ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΗΣ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ
Anglo-Orieutal & American Trading Co
Ἐξαγωγικοῦ Οἴκου διαφόρων Ἀγγλικῶν βιομηχανικῶν
προϊόντων καὶ εἰδικῶς παραγωγικοῦ καὶ ἐξα-
γωγικοῦ ὅλων τῶν εἰδῶν Βακαλάων
καὶ Καπνιστῶν Ρεγγῶν εἰς
ἡμ βάρελα καὶ δοχεῖα

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ & ΣΑΜΑΡΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ-ΑΘΗΝΑΙ-ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

ΕΜΠΟΡΙΟΝ-ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΙ-ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΛΕΟΝΤΟΣ ΣΟΦΟΥ 13

Γενικοὶ ἀντιπροσώποι τῆς ἐν
Πειραιεῖ Ἀνωνύμου Ἑταιρείας
Οἰνοπνευματοποιείας

"Η ΜΠΑΛΟΥΑΖ,,

ΕΛΒΕΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Ἱδρυθεῖσα ἐν Ἔτει 1864

ΕΔΡΕΥΟΥΣΑ ΕΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑ

ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

14,000,000 Φράγκα Ἑλβετικὰ

Καλύπτει κινδύνους Θαλάσσης ἐπὶ ἐμπορεύματων δι' Ἀτμοπλοίων καὶ Ἱστιοφόρων καθὼς καὶ Ἀξιῶν ἀποστελλομένων ταχυδρομικῶς.

"Η ΓΑΛΛΙΑ,,

ΓΑΛΛΙΚΗ ΠΥΡΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Ἱδρυθεῖσα τῷ 1837 ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ

ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ 43,325,044,25 Δρ.

ΠΥΡΑΣΦΑΛΕΙΑΙ: ἐπὶ οἰκοδομῶν, ἐπίπλων, ἐμπορευμάτων, ἐργοστασίων, γεωργικῶν προϊόντων κλπ.—Ἄμεσος διακανονισμὸς ζημιῶν.

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΗΜΑΔΗ

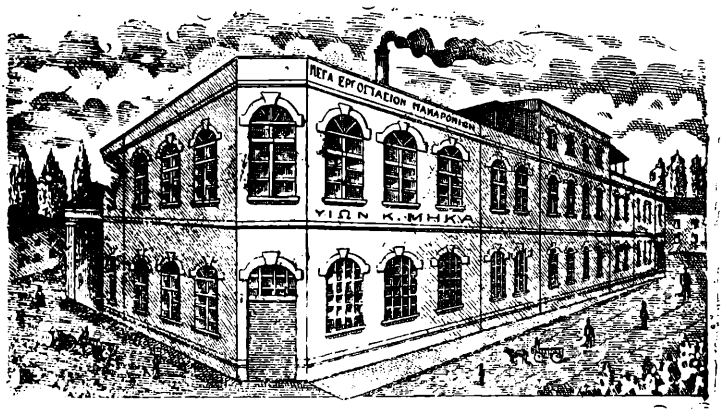
ΟΔΟΣ ΒΟΤΣΗ 3

ΜΕΓΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ
ΜΑΚΑΡΟΝΙΩΝ
ΥΙΩΝ Κ. ΜΗΚΑ

ΚΛΑΔΟΣ ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝ)ΝΟΥΠΟΛΕΙ ΙΔΡΥΘΕΝΤΟΣ ΤΩ 1876

ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ — ΟΔΟΣ ΟΛΥΜΠΟΥ

ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ

ΟΔΟΣ ΟΛΥΜΠΟΥ ΔΙΑΜΑΝΤΗ ΑΡΙΘ. 29.

Εἰδικὴ ποιότης μακαρονίων συναγωνιζομένων καὶ αὐτὰ τὰ εὐρωπαϊκά. Φιδέδες, μακαρόνια πάστες κ.τ.λ. εἰς ἐκλεκτὴν ποιότητα.

Ἡμερησία παραγωγὴ μακαρονίων, φιδέδων κ. τ. λ' 10.000 κιλῶν.

ΠΩΛΗΣΙΣ ΧΟΝΔΡΙΚΗ

ΤΡΑΠΕΖΑ

ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ & ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΣΜΥΡΝΗ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, ΚΑΪΡΩ, ΖΑΓΑΖΙΚ

ΜΥΤΙΛΗΝΗ, ΣΕΡΡΑΙΣ

ΝΕΑ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΕΡΙΑ

ΚΤΙΡΙΑ ΒΟΓΑ 5-6–Τηλ. Δ.Ὑφαντουρ.'ΕΡΙΑ,

ΕΤΑΙΡΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡ. 100,000,000

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ 320,000 ΜΕΤΡΑ ΕΤΗΣΙΩΣ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ ΕΝ ΝΑΟΥΣΗ

ΙΔΡΥΣΙΣ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ 1906

ΕΔΡΑ ΕΤΑΙΡΙΑΣ Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ὑφάσματα ἐμπορικὰ CHEVIOTTE εἰς διάφορα σχέδια.—Χακὶ στρατοῦ καὶ ἀξιωματικῶν.—Κλινοσκεπάσματα ὅλων τῶν εἰδῶν καὶ χρωματισμῶν PURE LAINE. Νήματα Ταπητουργίας.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΛΙΟΝ

Πρόεδρος: Κλεων Χατζηλάζαρος, Γρ. Λόγγος Δημ. Χονδροδῆμος, Ἠλ. Θ. Πάζης, Κωνστ. Λαμνίδης, Νικ. Χρηστίδης.

Διευθυντὴς τῆς Ἑταιρίας· ΑΡΙΣΤ. ΧΟΝΔΡΟΔΗΜΟΣ.

'Η «ΕΡΙΑ» ἐπρομήθευσεν εἰς ὅλους τοὺς Στρατοὺς τῶν Συμμάχων Χακί, Κλινοσκεπάσματα κ.λ.π.
Τὰ προϊόντα τοῦ Ἐργοστασίου «ΕΡΙΑ» κατασκευάζονται ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ πρώτας ὕλας ἐγχωρ.παραγωγῆς.

35,000 £ ΝΕΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Automobiles

„BERLIET"

ΚΑΡΔΑΝΟ & ΡΕΜΠΟΥΦΑ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ

ΔΙ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

34 ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ 34

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἀνταλλακτικὰ ἐξαρτήματα καὶ ἐλαστικὰ ἁμαξῶν
Καροσερὶ καὶ Γκαραζ

CARDANOT & REBUFFAT

AGENTS GENERAUX

POUR TOUTE LA GRÈCE

34 COUNTOURIOTOU 34

SALONIQUE

Usinage et stock,
Pieces de rechange
Accessoires. Reparations
Carrosseries. Garage.

ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΙ ΟΜΑΔΟΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΩΝ

Κεφάλαιον καταβεβλημένον.....	*Δρχ.*	*1,500,000*
Ἔκτακτα Ἀποθεματικὰ.....	»	*10,589,000*
Καταθέσεις καὶ Πιστωτ. Λ)σμοὶ	»	*139,000,000*

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ Λεωφόρος Πανεπιστημίου 30 Τηλέφ. 5—41

ΥΠ)ΣΤΗΜΑ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ Λεωφόρος Μακρᾶς Στοᾶς Τηλέφ. 1—21

ΠΛΗΡΕΣ ΔΙΚΤΥΟΝ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΩΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

Γενικὸς Διευθυντὴς ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΟΒΕΡΔΟΣ

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ χρεωγράφων, χρυσοῦ, ἐμπορευμάτων καὶ κοσμημάτων. Προεξοφλήσεις καὶ εἰσπράξεις γραμματίων καὶ φορτωτικῶν. Ἔκδοσις ἐπιταγῶν καὶ τηλεγραφικῶν ἐντολῶν ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ. Πιστωτικαὶ ἐντολαί. Ἀγορὰ καὶ πώλησις Συναλλάγματος. Χρηματιστικαὶ Ἐντολαί. Ἀγορὰ καὶ εἴσπραξις τοκομεριδίων. Φύλαξις τίτλων καὶ τιμαλφῶν. Ἐνοικίασις χρηματοκιβωτίων. Ὑπηρεσία Πληροφοριῶν

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

μέχρι Δραχμῶν 5000 πρὸς 4 ο)ο

ΤΡΑΠΕΖΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1918

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛ. ΔΡ. 15,000,000. —
ΑΠΟΘΕΜΑΤ. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ » 5,655,277. 12

Τηλεγραφ. Διεύθυνσις «**ΒΙΟΜΗΒ**»

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ
ΣΤΑΔΙΟΥ 14
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΕΝΑΝΤΙ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ

Η ΤΡΑΠΕΖΑ
ΕΚΤΕΛΕΙ ΠΑΣΗΣ ΦΥΣΕΩΣ
ΤΡΑΠ. ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗΝ ΚΑΙ ΙΔΡΥΣΙΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΑΠΟΣΚΟΠΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΑΓΩΓΗΝ ΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΣΙΝ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑΙ ΙΔΡΥΘ. ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Ἑταιρία Αὐτοκινήτων ἡ «Ἀθηνᾶ». Βιομηχανικὴ Ἑταιρία τὸ «Βέρμιον». Πρώτη Οἰκοδομικὴ Ἑταιρία Θεσσαλονίκης.

ΟΡΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΕΙΣ ΔΡΑΧΜΑΣ

Ἐν ὄψει	Δρ.	3 1)2 o)o
Μὲ 15ήμερον προειδοποίησιν	»	4 o)o
Ἐπὶ προθεσμίᾳ 6 μηνῶν	»	4 o)o
Ἐπὶ προθεσμίᾳ 1 ἔτους	»	4 1)2 o)o
Ἐπὶ προθεσμίᾳ 2 ἐτῶν	»	5 o)o
Ἐπὶ προθεσμίᾳ 4 ἐτῶν	»	5 1)2 o)o
ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΥ : Μέχρι Δραχ. 20,000	»	5 o)o

Πρόεδρος Διοικ. Συμβουλίου
ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΧΑΡΙΛΑΟΣ

Γενικὸς Διευθυντὴς
ΑΛ. Α. ΚΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΚΑΠΝΟΥ

Κεφάλαιον κατατεθὲν Δρ. 15.000.000

ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

"ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗ - ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ,,

Τῆς Ἀνωνύμου Ἑταιρίας "ΝΕΣΤΟΣ,,
Τοῦ Καπνοβιομηχανικοῦ Οἴκου Ν. ΣΤΑΜΟΥΛΗ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ

Ἐν Ἀθήναις Πλατεῖα Σταθμοῦ Λαρίσης
Ὁδὸς Ναούσης 3-10 Ἐν ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Προϊόντα ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗ—ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ

Ἀγρινίου ΕGO, ΕΞΤΡΑ-ΠΑΝ, ΑΛΦΑ, ΦΛΕΡΤ, ΑΡΗΣ
Μακεδονικὰ ΡΕΧ, ΑΥΓΗ, ΜΠΑΦΡΑ, ΡΕΑ, ΜΑΔΕΝ,
ΑΛΦΑ, ΣΜΥΡΝΑ, ΕΥΑ, ΕΜΠΡΟΣ.

Σιγαρέττα „ΝΕΣΤΟΣ"

ΑΡΙΣΤΟΝ, ΚΙΚΗ, ΠΡΥΤΑΝΙΣ, ΚΑΖΙΝΟ.

Σιγαρέττα „ΣΤΑΜΟΥΛΗ"

IDEAL, EDEN

ΕΚΘΕΣΙΣ ΑΓΙΟΥ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ 1915

ΜΕΓΑ ΒΡΑΒΕΙΟΝ

ΧΡΥΣΟΥΝ ΒΡΑΒΕΙΟΝ

ΤΜΗΜΑ ΕΞΑΓΩΓΗΣ

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΜΑΡΙΝΤΖΟΓΛΟΥ

ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑΙ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Τηλέφωνον 13 53

10 ΒΕΡΡΟΙΑΣ 10 – ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Εἰσαγωγή - Ἐξαγωγή

Ἀντιπροσωπεῖαι - Προμήθειαι

Τήλ. Διεύθυνσις „MARINAM"

ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΦΕΙΟΝ

Κ. ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΝΙΚΗΣ 1

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Μὲ τὴν πλουσιωτέραν συλλογὴν

Ἀγγλικῶν Ὑφασμάτων

ΗΛΕΚΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ - ΦΥΣΙΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

ΠΛΗΡΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗ
ΗΛΕΚΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ
ΔΙΑΘΕΡΜΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ
ΗΛΙΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ
ΦΩΤΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ
ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΛΟΥΤΡΩΝ
ΜΑΣΑΖ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ
ΥΨΙΠΥΚΝΩΝ ΡΕΥΜΑΤΩΝ

ΧΡΟΝΙΑ ΝΟΣΗΜΑΤΑ
ΦΘΙΣΙΣ
ΑΡΤΗΡΙΟΣΚΛΗΡΩΣΙΣ
ΡΕΥΜΑΤΙΣΜΟΙ
ΠΑΡΑΛΥΣΕΙΣ
ΑΙΜΟΡΡΟΪΔΕΣ
ΕΝΤΕΡΟΚΩΛΙΤΙΣ

ΦΘΙΣΙΣ ΤΩΝ ΟΣΤΩΝ
ΓΑΓΓΛΙΑ
ΑΔΕΝΙΤΙΣ
ΠΛΕΥΡΙΤΙΣ
ΜΗΤΡΑΣ πόνοι
ΑΝΟΡΕΞΙΑ
ΑΝΑΙΜΙΑ
ΧΛΩΡΩΣΙΣ

ΑΚΤΙΝΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ
ΑΚΤΙΝΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ
ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΔΙΑ ΝΕΩΝ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ

ΘΕΜ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

Διευθυντὴς τοῦ Ἠλεκτροθεραπευτικοῦ Τμήματος τοῦ Δημ. Νοσοκομείου.

319 Ἐγνατίας Ὁδὸς στάσις Τράμ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕΙΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 13 ΜΕΓΑΡ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΥ

Πρόεδρος Δ. Συμβουλίου ΙΑΚΩΒΟΣ ΔΑΜΑΛΑΣ

'Αντιπρόεδρος ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, Διευθυντὴς τῆς 'Ιονικῆς Τραπέζης Ltd.

Διευθύνων Σύμβουλος ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΕΖΑΝΗΣ

Σύμβουλοι: ΝΙΚΟΛΑΟΣ Δ. ΚΑΡΕΛΛΑΣ, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΑΠΟΥΝΤΖΗΣ καὶ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΣ,

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

μέχρι Δραχ. 25.000 5 1)2 ο)ο

ἀπηλλαγμένον φόρου

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

'Όψεως μὲ 15θήμερον προειδοποίησιν

ὑπὸ συμφέροντας ὅρους

ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑΙ (REPORTS)

NORTH BRITISH & MERCANTILE

INSURANS CY LTD

ΚΛΑΔΟΙ ΠΥΡΟΣ & ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ

Γενικὸς Πράκτωρ **Μακεδονίας καὶ Θράκης**

Μ. ΜΟΡΠΟΥΡΓΟ

Ὁδὸς Τσιμισκῆ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Τηλέφ. No 28

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ΝΑΥΤΙΚΟΝ & ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

Π. ΓΑΡΟΦΑΛΛΟΥ

Ναυτιλιακαὶ Ἐργασίαι

Ἀσφάλειαι

Πυρὸς—Θαλάσσης—Ζωῆς

Ἀντιπροσωπεῖαι

Ἀντιπρόσωπος ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΝΗΟΓΝΩΜΟΝΟΣ

31 Ὁδὸς Κουντουριώτου 31

Α. Ν. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΠΡΑΚΤΩΡ

ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

"GENERAL"

ACCIDENT, FIRE &LIFE ASSCE CORPORATION LTD.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ—ΕΞΑΓΩΓΗ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΙ—ΠΡΟΜΗΘΕΙΑΙ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

7 ΕΔΕΣΣΗΣ 7

Τηλ. Διεύθυνσις "ΑΛΝΑΠΑΖ,,

Τηλέφ. 10—79

GARY TOBACO COMPANY INC.

SALONICA BRANCH

SALONICA

MACEDONIA

GREECE

Διευθυντὴς Ὑπο)ματος Θεσσαλονίκης

Ε. ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ

CABLE ADRESS:

GARY SALONICA

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΜΑΚΑΡΟΝΟΠΟΙΕΙΑΣ

ΜΑΤΣΟΥΚΑ & ΜΟΚΑ

4ον Οδὸς Παπαρρηγοπούλου 4

Γραφεῖα καὶ Ἀποθῆκαι: 6 Ὁδὸς Σαλαμῖνος

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1888

ΕΔΡΑ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ (ΓΑΛΑΤΑ

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ: ἐν Σταμπούλ καὶ Πέρα. —
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: Ἐν Θεσσαλονίκῃ, Σμύρνῃ, Ἀμισσῷ καὶ Καβάλλῳ.

Κατατεθέντα κεφάλαια	Φρ.	30.000.000.
Ἀποθεματικὸν κεφάλαιον	»	2.057.533.

Η ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ἐκτελεῖ οἱασδήποτε φύσεως Τραπεζιτικὰς Ἐργασίας.

ΜΕΓΑ ΤΑΠΗΤΟΥΡΓΕΙΟΝ

ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Οἶκος ἱδρυθεὶς ἐν Καισαρείᾳ τῷ 1867

Ε. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

ΚΗΠΟΣ Β. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Κατατασκευάζονται σύστημα Σπάρτης καὶ Σεβαστείας.
Παραγγελίαι δι' ὅλα τὰ μέρη καὶ ὅλων τῶν μεγεθῶν.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΓΡ. Α. ΤΣΙΤΣΗΣ & ΥΙΟΙ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΛΕΟΝΤΟΣ ΣΟΦΟΥ ΑΡ. 1

ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 11.76

ΠΡΟΪΟΝΤΑ

ΝΗΜΑΤΑ μονόκλωστα ὅλων τῶν χρωμάτων καὶ λευκασμένα.

ΝΗΜΑΤΑ πολύκλωστα εἰς ὅλα τὰ χρώματα **Μερσεριζέ**.

ΒΑΜΒΑΞ ὑδρόφιλος εἰδικὸς διὰ πλεκτήρια.

ΕΤΑΙΡΙΑ

ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΠΝΟΥ

„TABACUS"

ΑΡΧΑΙΟΣ ΟΙΚΟΣ

M. L. HERZOG & Cie

ΚΑΒΑΛΛΑ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Διευθυντὴς P. TORRON

ΑΔΕΛΦΩΝ Μ. ΧΑΡΙΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁδὸς Ἐγνατίας 157 (Νέα Στοὰ)

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

CORDONNERIE
M. HARITOPOULOS FRÈRES

Rue Egnatia 157 (Nea Stoa)

SALONIQUE

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟΝ — ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΝ
ΧΑΪΜ ΑΛΜΟΣΝΙΝΟ

Ἡ ἀριστοκρατικωτέρα αἴθουσα διὰ τσάγια, χορούς, γεύματα καὶ κοσμικὰς συγκεντρώσεις.

Ἐπίσημα γεύματα ἐπὶ παραγγελίᾳ. Τὰ ἀγνότερα ὑλικὰ εἰς τὰ εἴδη τοῦ ζαχαροπλαστείου καὶ τοῦ ἑστιατορίου.

Τὸ γενικὸν ραντεβοῦ τοῦ καλοῦ κόσμου γίνεται εἰς τοῦ ΑΛΜΟΣΝΙΝΟ

ΜΕΓΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΒΥΡΣΟΔΕΨΙΑΣ
ΑΔΕΛΦΩΝ Α. ΓΕΩΡΓΙΟΥ & ΣΙΑ

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Τὸ μεγαλείτερον καὶ τελειότερον καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν. Κινητήριος δύναμις 340 ἵππων. Ἐτησία παραγωγὴ 1,000000 ὀκάδας. Βραβεῖα διαφόρων ἐκθέσεων ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ.

Ὑποκατάστημα ἐν ΑΘΗΝΑΙΣ Σοφοκλέους 26

ΖΙΑΚ ΦΡΑΝΣΕΣ & ΣΙΑ
ΚΑΠΝΕΜΠΟΡΟΙ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Ὁδὸς Διοικητηρίου

JIACQUES FRANSÈS & CIE
NÈGOCIANTS EN TABACS
SALONIQUE
Adresse Télégraphique FRANSÈS

STANDARD COMMERCIAL TRADING CORP

Κεντρικὸν διὰ τὴν Ἀνατολὴν

ΑΘΗΝΑΙ ΜΕΓΑΡΟ Ν ΚΑΡΑΠΑΝΟΥ

Ἐξαγωγὴ καπνῶν εἰς φύλλα

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΚΑΒΑΛΛΑ

ΔΡΑΜΑ

ΣΕΡΡΑΙ

ΡΟΔΟΛΕΙΒΟΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝ ΘΡΑΚΗ

ΞΑΝΘΗ & ΚΟΜΟΤΙΝΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Δ ΓΟΥΔΑΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ & ΥΙΩΝ

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ

ΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟΝ

ΟΔΟΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ 24

Δωμάτια εὐρύχωρα μέ ἐπίπλωσιν
καινουργῆ, εὐάερα εὐήλια
ἠλεκτροφώτιστα.

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ

Τὸ γνωστὸν μέγαρον τῆς ὁδοῦ
Ἁγ. Σοφίας ἀρ. 103
Ἡ ἀνετωτέρα διαμονή

ΠΑΡΘΕΝΩΝ

ΣΤΑΣΙΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Νεόκτιστον μὲ κομψὸν τελειώτατα
συναγωνιζόμενον εὐρωπαϊκὰ
ξενοδοχεῖα ἀπὸ ἀπόψεως,
καθαριότητος πολυτε-
λείας καὶ ὑπηρεσίας

ΛΟΥΤΡΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ

ΡΑΦΕΙΟΝ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ

"ΕΡΜΕΙΟΝ,,

Κ. Α. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Εἴδη Νεωτερισμοῦ

Γυναικεῖοι Πῖλοι

Λεωφόρος Νίκης (Λευκὸς Πύργος)

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΩΡΟΛΟΓΟΠΩΛΕΙΟΝ & ΩΡΟΛΟΓΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΚΩΣΤΑΚΗ ΣΤΑΥΡΟΥ ΥΙΩΝ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1868

Λεωφόρος Νίκης (πρώην Κρυστάλ)

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ὡρολόγια παντὸς εἴδους
Καδέναι, Βραχιόλια, Περιλαίμια, Ἀθύρματα κλπ.
Ὅλα τὰ εἴδη Ὡρολογοποιείας
καὶ Ἐκκλησιαστικῶν εἰδῶν.

ΤΡΑΠΕΖΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

Μέχρι δρ. 25.000 ἐπὶ τόκῳ 3 ο)ο
Ἐλεύθερον πάσης φορολογίας.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

Εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα ὑπὸ τοὺς καλλιτέρους ὅρους. Ἐκτέλεσις πάσης Τραπεζιτικῆς ἐργασίας ὑπὸ τοὺς συμφεροτέρους ὅρους.

Δέχεται Ἐμπορεύματα πρὸς φύλαξιν διαθέτουσα ἰδίας ἀποθήκας ἐν Πειραιεῖ.

ΕΡΙΟΥΡΓΕΙΟΝ

ΛΑΝΑΡΑ ΚΥΡΤΣΗ & Σ^ΙΑΣ

ΕΝ ΝΑΟΥΣΗ (ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ)

Ἱδρυθὲν τὸ ἔτος **1922**

Ἐγκαταστάσεις τελειοτάτου συστήματος

συνολικῆς ἀξίας £ **100,000**

Παράγει ὅλα τὰ εἴδη ὑφασμάτων
ἀνδρικῶν καὶ γυναικείων
πενὲ καὶ καρτιέ.
Ἤτοι, Σεβιότ, Γκαμπαρτίνες,
Τρικοτίνες κ. λ. π.
ἀρίστης κατασκευῆς καὶ ἐφάμιλλα
μὲ τὰ ἐκλεκτὰ Εὐρωπαϊκά.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: Ἐν Ἀθήναις, Θεσσαλονίκῃ, Λαμίᾳ, Λαρίσσῃ, Τρικκάλοις Καρδίτσῃ, Ἀλμυρῷ Ἐλασσῶνι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

Καταβεβλημένον καὶ ἀποθεματικὸν Δρ. 20,000,000

ΟΙΚΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Φράγκων 29α

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Γενικαὶ Ἐπιχειρήσεις

Ἐμπορίου, Βιομηχανίας, Γεωργίας.

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠ)ΜΑΤΑ: Ἐν Θεσσαλονίκῃ, Βόλῳ, Λαρίσσῃ, Πειραιεῖ, Λονδίνῳ, Δρέσδῃ.

ΝΕΑ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΤΩΝ

ΘΡΑΚΙΚΩΝ ΚΑΠΝΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

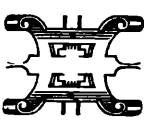
ΕΝ ΧΑΓΗ

ΤΗΛΕΓΡ. ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

„ THRACITOB "

ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 7

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

„FUMARO"

ΑΝΩΝΥΜΟΣ

ΒΕΛΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΔΙΑ

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΩΝ ΚΑΠΝΩΝ

ΚΕΝΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΕΝ ΒΡΥΞΕΛΛΑΙΣ

ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 192

Β. Ρ. 22

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Τηλ. Διεύθυνσις : **FUMARO**

ΥΕΛΟΠΩΛΕΙΟΝ

"Ο ΑΔΑΜΑΣ,,

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΤ. ΠΕΚΟΥ

Κεντρικὸν ΕΡΜΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΕΙΔΗ Φωτισμοῦ καὶ Κινήσεως

ΚΙΝΗΤΗΡΕΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΙ

ΠΟΛΥΦΩΤΑ διὰ φωτισμὸν Καταστημάτων Σαλονιῶν καὶ Λεσχῶν

Μεγάλη Παρακαταθήκη

ΠΑΤΑΠΑΤΙΟΥ & ΛΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Γωνία Τσιμισκῆ Κομνηνῶν

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ